ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 2
VENDREDI
2 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·105 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.105

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՁԱԽ ԵՒ ԱՋ ԾՐԱԳՐԵՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

Ապրիլ 29-ին, Ընկերվարականները եւ Համայնավարները հանդիպում մը ունեցան ընտրական համաձայնութեան մը յանգելու համար: Ամէն մէկ պատուիրակութիւն 11 հոգիէ բաղկացած էր եւ եթէ նոյնիսկ կողմերը նոյն տեսակէտն ունին կարգ մը հարցերու շուրջ, կը շեշտեն որ կառավարական հասարակաց ծրագիր մը չէ, ինչպէս եղած էր անցեալին: Համաձայնութեան կէտերն են. — Աշխատավարձքի յաւելում, շաբաթական 35 ժամ աշխատանք առանց աշխատավարձքի նուազումի, 700 հազար աշխատանքի ստեղծում, հանրային սպասարկութեանց պաշտպանութիւն եւ վերանորոգում: Եւրոպայի շուրջ, երկու կուսակցութեանց տարակարծութիւնները ծանօթ են: Միթիւալիթէի այս հանդիպումին աւարտին հասարակաց յայտարարութիւն մը հրապարակուեցաւ, ուր կ'ըսուի թէ Եւրոպայի շուրջ իրաքանչիւրին դիրքը եւ յեղաշրջումը ծանօթ են, կը խորհին թէ իմաստ մը պէտք է տալ Եւրոպայի Մաաստրիխթի դաշնագրէն անդին: 1992-ին, Համայնավարները դէմ արտայայտուեցան հանրաքուէին առեն: Երկու կուսակցութիւններն ալ համոզուած են որ Եւրոպան քաղաքացիութեան մասէն մը պէտք է հասնի. — Քաղաքական ժողովրդավարութիւն, տնտեսական զարգացում, ընկերային զօրակցութիւն, մշակութային գանազանութիւն:

Աջը մասնաւոր նորութիւն մը չի ներկայացներ եւ իր ծրագիրը ընդհ. գիծերու մէջ 1993-ի ծրագրէն տարբեր չէ: Ի՞նչ կ'առաջարկէ. — Արդիւնաւէտ պետութիւն մը, հանրային ծախքերու կայունացում, արդարադատութեան ընթացքի բարելաւում, արգիլել վարելու երկու պաշտօնէ աւելի, որոնց մէկը՝ գործադիր, 15-ի իջեցնել նախարարներու թիւը, պայքար անգործութեան դէմ, չարտօնել սուրբերու եւ ընկերային տուրքերու նուազումը (այս վերջինը՝ ցած աշխատավարձքերու համար), օրէնք մը պատրաստել հանրային առողջապահութեան վերաբերեալ, 1999 Յունուար 1-էն՝ անցք զինակ զրամանիշի:

Հակառակ պարզուած միասնականութեան երեւոյթին, աջի զանազան հոսանքներն ու դէմքերը շատ ալ համաձայն չեն իրենց միջեւ: Օրինակ՝ Ռ. Պառ յօդուած մը (Լը Փոկէ տը Լիոն) կ'ըսէ թէ ձախի յաղթանակի մը պարագային, Շիրաք պէտք է քաշուի: Պառ միշտ դէմ եղած է համակեցութեան, որ սակայն նախատեսուած է Սահմանադրութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորականները կը ըսպառնան ՓՔՔ-ի զինակիցներուն: Զօրավար մը ըսած է որ անոնք որոնք կ'օգնեն ՓՔՔ-ին պէտք չէ անտեսեն թրքական ուժի գործածութիւնը իրենց դէմ: Ակնարկութիւնը Իրանի է: Միւս կողմէ պաշտօնական մամուլի աւուլիսի մը ընթացքին յայտնած է որ ներքին սպառնալիքը աւելի մեծ է քան արտաքինը:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ թիւը 0·2%-ի նուազում մը արձանագրած է Մարտին (նուազ՝ 4800) թէեւ այս հաստատումը ինքնոյ առարկայ է:

ՏԱՂՍՏԱՆԻ հողամասին վրայ բախում մը պատահած է Ռուսերու եւ Չէչէններու միջեւ Ապրիլ 28-ին գիշերը եւ կ'ըսուի թէ զոհեր կան: Առջի օրուան ոճրափորձէն (Պրատիգորսկի կայարանը) եւ այս բախումներէն ետք Կրեմլինի եւ Չէչէնիոյ յարաբերութիւնները վատթարացած են:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 14 պետութիւնները (բացի Յունաստանէն) որոնք Թեհրանէն ետ կանչած էին իրենց դեսպանները Գերմանիոյ դատարանին վճիռէն ետք, որոշեցին ետ ղրկել, ինչ որ կը փաստէ Արեւմուտքի երկդիմի դիրքը:

ԹՈՒՐՔԻԱ համաձայնութիւն մը ստորագրած է Ռուսաստանի հետ կրկնապատկելու համար Ռուսաստանէն ստանալիք կազին կազամուղին տարողութիւնը, 25 տարուան վրայ 13·5 միլիառ արժողութեամբ: Թուրքիա կ'ուզէ իր ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրը ընել կազը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ապրիլ 29)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆ ԱԼ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՌՈՒՍ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի Դումայէն ետք, Հայաստանի Ազգային Ժողովն ալ վաւերացուցած է ռուս — հայկական զինուորական համաձայնագիրը, որ թոյլ կուտայ ռուսական զինուորական խարիսխներու հաստատումը Հայաստան:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ Ա· ՏԵՂԱԿԱԼԸ ՊԱՇՏՕՆԷՆ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ

Վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի որոշումով Տնտեսութեան Նախարարի Ա· տեղակալի պաշտօնէն հեռացուած է Վարդան Մովսէսեան: Ան նախագահական հրամանագրով նշանակուած էր վերջերս ստեղծուած Հայաստանի Էներգետիկայի յանձնաժողովի նախագահ եւ ըստ հրամանագրին, վերոյիշեալ յանձնաժողովի անդամները չեն կրնար վարել այլ պաշտօն կամ կատարել վճարովի աշխատանք կամ ըլլալ ներկայացուցչական մարմիններու անդամ:

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՁԳՈՒԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԵՐԷՆ

Ծանրաբարձութեան միջազգային Դաշնակցութիւնը որոշած է Հայաստանի մասնակցութիւնը արգիլել միջազգային մրցաշարքերու, մինչեւ Օգոստոս 5 թուականը: Այս որոշումին պատճառը այն է որ ծանրաբարձութեան հայաստանցի կարգ մը մարզիկներ տոփինկ-ի քննութիւններէն «մեղաւոր» դուրս եկած են եւ այդ պատճառաւ սահմանուած տուգանքին ալ միայն մէկ մասը վճարուած է Ծանրաբարձութեան Հայաստանի Դաշնակցութեան կողմէ: Դեռ կը մնայ 16 հազար տոլարի պարտք մը:

ԼՂՀ-Ի ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԱԾ Է ԸՆԿԵՐԱ — ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ՊԻՒՏՃԷՆ

Ապրիլ 29-ին տեղի ունեցած ԼՂՀ-ի Ազգային Ժողովի նիստին նախագահած է Արթիւր Թովմասեան· ներկայ եղած են Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնակատար Լէոնար Պետրոսեան եւ կառավարութեան անդամներ: Խորհրդարանը քննարկելէ ետք վաւերացուցած է ԼՂՀ ընկերա — տնտեսական զարգացման ծրագիրը, ինչպէս նաեւ 1997-ի պետական պիւտճէն:

ՊԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ԵՒ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՐՑԸ

Ըստ նախապէս լոյս տեսած տեղեկագրի մը, «Հելսինքիի նախաձեռնութիւն — 92»ի արցախեան Կոմիտէն յայտարարած է թէ, Բարեսիրական Օփըն Սօսայըթի Հիմնարկին Հայաստանի գրասենեակին մերժումը՝ նիւթապէս հոգալու Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը համաժողովին՝ քաղաքական որոշում մըն է որ ոչ մէկ կապ ունի այդ հիմնարկի նպատակներուն եւ սկզբունքներուն հետ:

Այս դէմով, հիմնարկին երեւանեան գրասենեակը յայտարարութեամբ մը բացատրած է թէ՝ ան դիրքորոշում չունի Արցախի քաղաքական կարգավիճակին մասին, նոյն առեն ան կը միտի Հայաստանի մէջ բանալու ոչ — շահադիտական հաստատութիւն մը, որուն տնօրէնութեան պիտի վիճակուի անոր որդեգրելիք գիծին ճշգորոշումը:

ՍՐԲԱԳՐՈՒԱԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐ

Չորեքշաբթի, Ազգային Խորհրդարանը քննարկած է «Խորհրդարանական կանոնադրութիւններու սրբագրման» օրէնքը: Ան վաւերացուած է 81 ձայնով. դէմ քուէարկողներու թիւն է 32, իսկ ձեռնապահներունը՝ 26:

Օրէնքը խմբագրողներն են Դաւիթ Շահնազարեան, Արման Զաքարեան եւ Հանրապետական խմբաւորման անդամներ՝ Պետրոս Մակէեան ու Յովհաննէս Թոքմաճեան: Սրբագրութիւնները երեսփոխաններուն առիթը կուտայ իւրաքանչիւր նիստին երեք վայրկեան տեւողութեամբ ելոյթ ունենալու. կ'արգիլեն օրէնքներու ղոնփակ քուէարկութիւնը ինչպէս եւ երեսփոխաններու ձերբակալութիւնը կամ հետապնդումը՝ առանց որ այս գործողութիւնները համակարգուած ըլլան խորհրդարանական ղեկավարութեան հետ:

Օրէնքը յատկապէս երեսփոխաններուն կարելի կը դարձնէ խմբաւորում փոխելը, ինչպէս եւ կը դնէ սահմանները՝ խմբաւորումներու կազմումին: Գլխաւոր ընդդիմադիրները առարկած են, թէ ան երեսփոխաններուն աւատ լիազօրութիւններ կը շնորհէ եւ խմբաւորումներուն մէջ անոնց թիւը 15-էն կ'իջեցնէ 10-ի:

ՊՈԼԻՍ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր նախորդ երկու թիւերով անդրադարձած էինք Լ· Տէր — Պետրոսեանի Պոլիս այցելութեան եւ այդ առընչութեամբ իր տեսակցութիւններուն: Ստորեւ այլ մանրամասնութիւններ զորս կը քաղենք «Մարմարա»ի Ապրիլ 29-ի թիւէն.—

Վեհաժողովի բացումէն առաջ տեղի ունեցան մասնակի հանդիպումներ: Այստեղ մամուլի ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Կովկասեան երկու հակամարտ երկիրներու Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի նախագահներ՝ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի եւ Հայտար Ալիեւի վրայ: Թուրքիոյ նախագահ Տէմիրէլի խընդրանքով Լեւոն Տէր — Պետրոսեան եւ Ալիեւ ժամը 15·30-ին հանդիպում մը ունեցան իրարու հետ: Նախագահ Տէմիրէլ երկու նախագահները հրաւիրեց ձեռնուելու: Ցետոյ ժողովը շարունակուեցաւ ղոնփակ կերպով: Քանի մը վայրկեան վերջ նախագահ Տէմիրէլ բաժնուեցաւ սրահէն, գլուխ գլխի ձգելով երկու նախագահները: Նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան առանձին տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ նախագահ Տէմիրէլի հետ: Բոլոր այս տեսակցութիւններուն մասին հիւր նախագահները որեւէ բացատրութիւն չտուին: Ալիեւ բնաւ չպատասխանեց լրագրողներու հարցումներուն, իսկ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան աւելի վերջ յայտնեց թէ օգտակար տեսակցութիւն մը եղած էր եւ թէ ղարաբաղեան հարցի առընթեր տեսակցութեան նիւթ դարձան նաեւ տնտեսական հարցեր:

Լիւթֆիւ Քըրտար համագումարի սրահին մէջ, նիստի բացումէն առաջ, իրարու հետ հետաքրքրական երբեակ մը

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

«ՀԱՅԿ. ԹԱՊՈՒՆ» ՀԱՏՈՐԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Տոքթոր Իվ Թեռնոնի «Հայկական Թապուն» գիրքին թրքերէն թարգմանութեան հրատարակիչը Այշէ Նուր Զարաքօլու, նշեալ հրատարակութեան մէջ «ցեղասպանութիւն կայ» բառերուն տեղ տուած ըլլալու ամբաստանութեամբ, 1994-ին, պետական ապահովութեան դատարանին կողմէ որպէս գիրքին հեղինակը դատապարտուած էր 2 տարի բանտարկութեան եւ 250 միլիոն լիրա տուգանքի: Վճռաբեկ ատեանին կողմէ այս որոշումին չեղեալ նկատուելէն ետք դատարանը կրկին դատ բացած է եւ Ապրիլ 28-ի նիստին, «Պելկէ» հրատարակչատան գլխաւոր պատասխանատուն՝ Զարաքօլու այս անգամ ալ անջատողականութեան քարոզչութեան ամբաստանութեամբ վեց ամիս բանտարկութեան եւ 101 միլիոն լիրա տուգանքի դատապարտուած է: Դատին ընթացքին անոր վերջին խօսքերը եղած են. — «Մարդկային իրաւանց պաշտպան մըն եմ, ցեղասպանութիւններու դէմ եմ, այսօր նոր ցեղասպանութիւններ կանխարգիլելու համար հարկ է անցեալի իրողութիւններու շուրջ վինիլ, եւ պէտք չէ վախնալ պատմութիւնը վիճարկումի նիւթ ընելէ»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Կիրակի, Ապրիլ 27-ին, ՀՄՄ — Ֆրանս իր գլխաւոր մրցակիցը՝ Սիւսիէն 1 — 2 պարտուած է այս վերջինոյն դաշտին վըրայ եւ միշտ կը մնայ Բ· դիրքին վրայ: Յաջորդ մրցումը Մայիս 4-ին, Գոտասիէնի դէմ, Շուազիի մէջ:

ՀՄԸՄ-Ֆրանս ալ իր դաշտին վրայ 4 — 0 պարտութեան մատնած է Ըրնոն: Ներկայիս 5-րդ է: Պահեստիններն ալ 5—0 շահելով պահպանած են դասաւորման մէջ իրենց 2-րդ դիրքը: ՀՄԸՄ-ի երկու խումբերը Մայիս 4-ին կը խաղան Թինիգիէնի դէմ, Գուրնէօվի մէջ:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ-ի աշխատանքի տօնին առթիւ, «Յառաջ» ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի օր: Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 3:

ԸՍՈՒԵԼԻՔՆԵՐԸ ԸՍՈՂ ԿԱՅ, ԻՍԿ ԼՍՈ՞Ղ...

Շրջանի մը երբ մեծ մասով արտաքին ազդակներու ազդեցութեամբ որոշ մտահոգութիւններով կը սպասենք Ղարաբաղի հարցին լուծումի հոլովոյթին յետագայ փուլերուն, յաճախ հարկաւոր ուշադրութիւնը դարձնելու կը մոռնանք Հայաստանի պարզած պատկերին: Կը մոռնանք նաեւ թէ այս վերջինին կայուն ընթացքէն, վարած ճիշդ քաղաքականութենէն, պետական կառոյցին օրէ օր ամրացումէն կախում ունի շատ բան: Այս մոռացումի երեւոյթին մէջ հաւանաբար կայ ենթագիտակից մեր սովորամոլութիւնն ալ որ միշտ մեզմէ դուրս տեղեր փնտռելու կը մղէ մեր դժուարութիւններուն, դժբախտութեան պատասխանատուութիւնը: Եթէ Հայաստանի կացութիւնը իր կարգին լուրջ մտահոգութիւններու տեղի տալու վիճակի մը մէջ չգտնուէր, պատճառ կ'ունենայի՞նք ներկայի նոյն մտավախութիւններով սպասելու Ղարաբաղեան բանակցութիւններու, սակարկութիւններու յառաջիկայ փուլերուն. կամ կարելի՞ է սրտի ամենայն հանգստութեամբ ի յառաջագունէ ամէն բան — յատկապէս ձախողանքները — բացատրել արտաքին գործօններով եւ զանոնք մեր հասողութեան դաշտէն արդէն շատ հեռու համարել:

Հայաստան տնտեսական լուրջ հարցեր ունի. արդիւնաբերութեան, անգործութեան, տարապայման բարձր գիներու անլոյծ հարցերուն դիմաց արմատական միջոցները կ'ուշանան: Առաջին շրջանի ուժանիւթի տագնապը կարեւոր չափով հարթուած ըլլալով հանդերձ, լաւատեսութեան մղող շատ ազդակ չկայ. տարփոխարէն կը չնչուի ժողովուրդին մէջ երջանիկ փոքր բացառութեան մը բացառիկ առանձնաշնորհեալի վիճակը եւ մնացածին առօրեայ տքնանքը: Կայ արտաքին բնագաւառին առընչուածն ալ. իշխանութեան դիրքերէն մէկը մտածե՞ց արդեօք չափել շատ հաւանական հետեւանքները այն ամօթալի տեսերիզին որ անշուշտ շրջանը ըրաւ նաեւ արտասահմանեան դեսպանատուներու, գրասենեակներու, եւայլն: Տեսերիզ որուն մէջ երկրին գլխաւոր պատասխանատուներէն «պատկառելի» խումբ մը շուայտութեան, ինքնագոհութեան, քաղաքական խակութեան զզուելի պատկեր մը կը պարզէր, խնջոյքի սեղանի մը գլուխը ուտել — խմելով, ժողովուրդին հասցէին ամէն արհամարհանք թափելով ու հայհոյելով աշխարհի մեծերուն. ի վերայ ամենայնի տեսագրել տալով այդ բոլորը, կ'երեւի որպէս Ի. դարու վերջաւորութեան Հայոց «մեծամեծ»ներու աւանդը գալիք սերունդներուն...: Եւ ըսել որ գտնուեցան դէմքեր որոնք երբ մամուլը արձագանգեց այս բոլորին, ճակատաբաց յայտարարեցին թէ ոչինչ ունին քաշուելիք ու կրնան կրկնել նոյն արտայայտութիւնները: Ի՞նչպէս կը սպասուէր որ վարուին արդեօք աշխարհի այդ մեծերը տեղեկանալէ ետք քաղաքական այդ խրայատուկ փաստանիւթին, երբ Հայաստան սա կամ նա ծրագրին համար երթար իրենց դուռը բախէր վարկ կամ օժանդակութիւն խնդրելու: Կարելի է անշուշտ արդարացնել փորձել, ըսելով որ անձնական կեանքը, նոյնիսկ քաղաքական մարդուն, անձեռնմխելի է, եւայլն եւ թէ տեսերիզին հրապարակումը հակառակորդներու չարութեան հետեւանք է: Այդ պարագային ալ պէտք է պատասխան գտնել հարցումին թէ Գլինթընի մայրը ի՞նչ գործ ունէր հայ պետական մարդուն օղիի գաւաթին մէջ: Պատասխանը զոր գտնելու հարկին տակ գտնուեցան, հարկաւ Հայաստանի դեսպան կամ ներկայացուցիչներ:

Այս բոլորը կրկին յիշելու պատճառ եղաւ երեսփոխան Դաւիթ Շահնազարեանի հետ Հ.Պ.—ի հարցազրոյցը «Հայք»ի Ապրիլ 3—ի թիւին մէջ: Հարցազրոյցը տուողն ու անոր հրապարակութեան վայրը յատուկ իմաստ կը ներկայացնեն, ըսուածները արժեւորելու գործին համար: Անոնց երկուքին ալ, թէ՛ Դ. Շահնազարեանի, թէ «Հայք»ի, կարելի չէ ընդդիմադիրի պիտակը փակցնել: Այս երեսփոխանը առաջին օրէն գործակից մը եղած է ներկայի իշխանութիւնը գլխաւորողներուն եւ գործօն դէմք մը ՀՀՇ.—ի շրջանակին մէջ, ստանձնած ըլլալով պատասխանատու զանազան պաշտօններ, ինչպէս՝ ՀՀՇ.—ի վարչութեան նախագահութիւն, նախագահի խորհրդական, Ազգային Ապահովութեան վարչութեան պետ, եւայլն: Իսկ թերթին համար լայնօրէն բաւարար է յիշել թէ ան ՀՀՇ.—ի պաշտօնաթերթն է:

Դ. Շահնազարեան առաջին խօսքերով իսկ մութ գիծերով կը ներկայացնէ երկրին իրավիճակը, «դասական ճգնաժամային» կոչելով զայն: Անոր քաղաքական մասին սկիզբը կը նկատէ սեպտեմբերեան պատահարները: Տարբեր չէ տնտեսական կացութիւնն ալ որուն յատկանիշը դրամին արժեզրկումի շարունակական ընթացքն է: Միացեալ — Նահանգներու տոլարը սկսած է 500 դրամէն աւելի արժել: Այս պայմաններուն մէջ Դ. Շահնազարեան «ծիծաղելի» կ'որակէ ընդունուած պիւտճէն, աւելցնելով որ ճգնաժամին հիմնական պատճառը «ստուերային տնտեսութեան անընդունելի չափերն են»: Անոնք են նաեւ որ արտաքին աշխարհին առջեւ վարկաբեկած են Հայաստանը, այն աստիճան որ ինչպէս կ'ըսէ ինք, օրինակ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարը հրաւիրելէ ետք, Միացեալ — Նահանգներու նոյն նախարարը չէ ընդունած զինք: Երեսփոխանը միամտութիւն կը կոչէ այս անբարեացակամութիւնը Ազրպէջանի լոպիական աշխատանքով բացատրելու ձեւը, Ապա իրավիճակի արժեւորումը կ'աւարտէ աւելցնելով բարոյական ճգնաժամն ալ:

Յաջորդ հարցումը բնական է որ կը վերաբերի ելքի ճամբաներուն. կա՞ն անոնք: Պէտք է սկսիլ ներքին կացութեան սրբագրութենէն, կ'ըսէ Դ. Շահնազարեան: Պէտք է կանգնեցնել ստուերային տնտեսութեան հսկայական չափերը: Ճիշդ է որ, ինչպէս կ'ըսէ, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ ալ կայ այս եւ կաշառակերութեան երեւոյթը. բայց երբ ան որոշ սահմանէ մը անդին կ'անցնի, կը դադրի զուտ տնտեսական բնոյթ ունենալէ եւ կը վերածուի քաղաքական գործօնի, լուրջ վտանգ ներկայացնելով պետութեան ապահովութեան: Իր «ամենամեղմ գնահատականներով, մեր ամբողջ տնտեսութեան մօտ 60%—ը ստուերային է»: Դ. Շահնազարեանի այս սահմանումները անուղղակի կերպով կը բնորոշեն նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեանի կապուած յոյսերուն, անոր գործունէութեան դաշտին լայն ծաւալը:

Ի՞նչ է ստուերային տնտեսութիւնը, ի՞նչպէս ան կը վերածուի քաղաքական գործօնի: Պատասխանելով այս մասին հարցումին, երեսփոխանը կը բացատրէ թէ ատով կը բնորոշուի շուկայական յարաբերութիւններու ձախողումը երբ ամէն ձեռներէց հաւասար պայմաններու չէ տիրացած: «Կան մի քանի կլաններ որոնք հսկում են ձեռներէցութեան բոլոր ոլորտները: Եւ ստեղծում են այնպիսի պայմաններ որ այդ կլանների ներկայացուցիչները արդէն արտօնեալ իրաւունքներ են ստանում»:

Երկրորդը հարկային դաշտի վերջին մէկ ու կէս տարուան ընթացքին փոքրանալու երեւոյթն է: Պատասխանատու իշխանութիւնը փոխանակ հարկ վճարողներու դաշտը ընդլայնելու եւ աւելի մեղմ հարկային քաղաքականութիւն մը վարելու, կ'ընէ հակառակը: Դաշտը միշտ կը կրճատէ, աւելցնելով ճնշումը: Նոյնն է մաքսային կացութիւնը: Քայլերու ալ չի ձեռնարկուիր տնտեսութեան զարգացումին զարկ տալու համար: Չկայ արդիւնաբերութեան մարզին երկար ժամանակի համար ցած տոկոսով վարկ տրամադրելու մօտեցումը: Տրուած վարկերը կ'երթան առեւտուրի բնագաւառին, ինչ որ դարման չի կրնար ըլլալ տնտեսութիւնը առողջացնելու համար ու ճգնաժամը կը չէզոքի, ետեւէն բերելով ենթադրելի հետեւանքները: Սրբագրութեան համար անպայման պէտք է «պետական շինարարութեան» ճիշդ ձեւին վերադառնալ. այսինքն՝ մինչեւ 1994—ի ընթացքին որուն շնորհիւ Հայաստան ետին ձգած էր թէ՛ Վրաստանը, թէ՛ Ազրպէջանը: Ատիկա կարելի եղած էր թէ՛ օրէնսդրական իմաստով, թէ՛ պետական կառոյցներու ճկունութեամբ: Անցքի շրջաններու կառոյցները յատկապէս պէտք է ունենան ճկունութեան յատկանիշը. մինչդեռ այսօր տեսնուածը հակառակն է: Այդ կառոյցները կը պատշաճեցուին անձերու ու ատիկա մնայուն գործելաձեւ դարձած է:

Դ. Շահնազարեան խիստ դատումներ ունի կառավարութեան հասցէին ալ. համոզուած չէ որ անոր անդամներու մեծ մասին համար «պետական շահը առաջնահերթ է»: Օրինակ մը տալու համար կ'ըսէ թէ Դեկտեմբերին ու Յունուարին Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան Նախարարները պիւտճէի երեք իրերամերժ տարբերակ ներկայացուցած են: Հարց կու տայ թէ կարելի՞ է սկզբունքի մասին խօսիլ նման պայմաններով:

Կացութիւնը բարելաւելու կարելիութիւնները կան, այսուհանդերձ, Դ. Շահնազարեանի կարծիքով. կը բաւէ օգտուիլ գիտնալ մարդկութեան հաւաբաւոր անդամներու փորձառութենէն: Ցաւելեաւ, քաղաքական միտքէ զուրկ չէ քաղաքական մարդը. հարցը հոն է որ «կառավարութեան բոլոր որոշումները էնթրիկային են» եւ ոչ այդ մտքին արգասիք: Ճեղքումները սկսած են 1994—ին. 1995—ին խորացած են, իսկ 1996—ին արդէն որոշ փաստի վերածուած: Այսօր կայ «Քաղաքական իմաստով ալեկոծուած հասարակութիւն եւ կայուն խորհրդարան: Ցանկալի է որ լինէր հակառակը, ինչպէս բոլոր բնական երկրներում» կ'ըսէ մտահոգ երեսփոխանը: Յետոյ վերջին հաշուումով մը կ'աւելցնէ թէ բարեբախտութիւն կը նկատէ որ Հայաստանի ընտրողներուն 92%—ը թեր քուէարկած է ժողովրդավարական պետութեան եւ ազատ շուկայական յարաբերութիւններուն: Նկատի ունի Լ. Տէր—Պետրոսեանի եւ Վ. Մանուկեանի քուէարկողները միասին, քանի որ երկուքն ալ այդ հիմնական գիծը իւրացուցած դէմքեր են: Իսկ նման միատարրութիւն մը շատ բաներու ձեռնտու հիմ է Հայաստանի նման երկրի մը համար:

Հարցազրոյցին ըսուածներէն անջատ, անոնց Դ. Շահնազարեանի նման մէկուն կողմէ ըսուելու պարագան ալ յատկանշական է: Այն առումով որ միջոցէ մը ի վեր իշխանութիւնները քննադատելու արարքը գանցած են ընդդիմութեան շրջանակները կամ այդպէս նկատուած շրջանակները ու իր մէջ առած իշխանութեան մօտիկ դէմքեր ալ, որոնց կարեւորներէն է Դ. Շահնազարեան: Կը մնայ գիտնալ թէ քննադատութիւններու թիրախ անձնաւորութիւններ, խմբաւորումներ երբ վերջապէս պիտի բարեհաճին եթէ ոչ ըսուածին, գոնէ ըսողին հանգամանքները նկատի առնել:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ՏԱՐԻՆ

Միջազգային կարեւորագոյն ցուցահանդէսներէն մին, այս օրերուն տեղի կ'ունենայ Նիւ—Եորքի Մեթրոփոլիթըն Թանգարանը: Խորագիրն է՝ «Բիւզանդիոնի Փառքը»: Ատիկա, իր տարողութեամբ, կ'առնչուի այն մէկուն որ նոյն քաղաքը տեղի ունեցած էր, 1977—ին, «Ոգեկանութեան Ժամանակաշրջան»ը խորագիրին տակ, որ ներկայացուցած էր Բիւզանդիոնի գեղարուեստը, կայսրութեան առաջին դարերուն: Ընթացիկը կը վերաբերի անոր յաջորդող շրջանին (843 — 1261), որ կ'երկարի պատկերաջնջումի հոսանքէն մինչեւ Խաչակրութիւն: Կազմակերպիչ խումբին համար, այս չորս դարերը կը մարմնաւորեն Բիւզանդիոնի երկրորդ ոսկեայ ժամանակաշրջանը, որմէ անմիջապէս ետք է որ սկիզբ կ'առնէ կայսրութեան անկումը:

Սակայն, դարուս ցուցահանդէսը ներկառուած այս իրադարձութիւնը կը թուի, մշակութայինին եւ գեղարուեստականին կողքին, ըլլալ նաեւ պատմական խորհրդանիշ մը: Այսպէս, իր տիրակալութեամբ, հակասութիւններով եւ ճառագայթումով, Բիւզանդիոնը կարծէք հեռաւոր այն հայելին է՝ որուն մէջ ներկայի Ամերիկան իր պատկերը կը տեսնէ (սակայն, փառքի հայելին նոյն ատեն հայելին չէ՞ յետագայ անխուսափելի անկումին), մինչ Նիւ — Եորք քաղաքը, իր կարգ մը կողմերով, կը յիշեցնէ հին Կոստանդնուպոլիսը: Միջնադարէն եկող վկայութիւններէն մին, Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքը կը նկարագրէ որպէս վայր մը ուր, վեցերորդ դարու կէսերուն, մէկ միլիոն բնակիչ կ'ապրէր եւ որուն թաղերէն կ'անցնէին երիտասարդներու խումբեր, «կ'ապոյաններ» կոչուող, որոնք իրենց մազերը չէին կտրեր եւ ոչ ալ մօրուքն ու պեխը ածիլեր՝ որպէս նորաձեւութիւն: Անոնք գրեթէ բոլորը զէնքեր կը կրէին, գրգռութիւն հրահրող: Կը շրջագային խումբերով եւ կը գործէին գիշերային ոճիրներ: Նաեւ կը յարձակէին անցորդներու վրայ, զանոնք կը կողոպտէին եւ երբեմն կը սպաննէին:

Նիւ — Եորքի նմանութիւնը Կոստանդնուպոլսոյ, ընկերային նման երեւոյթներով չի սահմանուիր միայն, այլ նաեւ՝ իր կառոյցով: Անգլիացի այլ վկայութիւն մը, Իգնատիոս Սմոլէնսքցիի կողմէ, կը յայտնէ թէ Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքը «քարերու անտառ մըն էր», նման Նիւ — Եորքի, զոր Ժան Գոքթօ, 1936—ին, կը նկարագրէ որպէս «քարերու պարտէզ մը»: Իսկ հին քաղաքին պալատներուն սրածայր գագաթները, լոյս ցոլացնող նիւթերով ծեփուած, Իգնատիոս Սմոլէնսքցիի աչքին կը թուէին որպէս «հսկայ տապանակներ», մինչ Փոլ Մորան, 1930—ական տարիներուն, Նիւ — Եորքի երկնաքերերուն գծով կը գրէ թէ «Այս շէնքերու հոգին յաջողութիւնն է: Առ[illegible]կանութեան տապանակներն են»:

Այս հանդիպութիւնները յաւելեալ խորհուրդ մը կու տան այս ցուցահանդէսին եւ՝ ջանք չէ խնայուած կարելի եղած չափով զայն ամբողջական դարձնել: Նկատի առնուած են, բիւզանդական քաղաքակրթութեան այլազան երեսակները, ներառեալ արքունի կեանքը: Ցուցադրուած են աւելի քան 300 կտորներ, որոնք կու գան 24 երկիրներէ եւ 120 թանգարաններէ եւ հաւաքածոներէ: Զանոնք ի մի բերելու համար, մասնագէտներ աշխարհը շրջած են, ձեռք ձգելու գործեր՝ որոնք լաւագոյնս ներկայացնեն այս անհետացած կայսրութեան այլազան կողմերը. անոր կրօնքը, գաղափարախօսութիւնը, բանեցուցած ազդեցութիւնը՝ զինք շրջապատող երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն վրայ, ինչպէս եւ անոր պատմութիւնը՝ ծայրագոյն փառքէն մինչեւ անկում եւ անհետացում:

Այսպէս, կարելի եղած է համոզել մինչեւ իսկ Աթոս Լերան վանականները, որպէսզի ատոնք թոյլ տան որ գործերը իրենց անմատչելի վանքէն դուրս ելլեն եւ ցուցադրուին Նիւ — Եորք, որոնք առաջին անգամ ըլլալով հիացումի առարկան պիտի դառնան նաեւ իգական սեռին, որուն մուտքը վանքէն ներս, միշտ արգիլուած կը մնայ:

Բիւզանդական կայսրութեան քաղաքական եւ ընկերային բարդ եւ հարուստ երեսակները, ինչպէս եւ ցուցահանդէսին համար ձեռք բերուած գործերուն վաւերագրական արժէքը, պատճառ եղած են որ ան երեք մասերու բաժնուի: Առաջինը կը կոչուի «Կրօնք եւ աշխարհիկ մշակոյթ», որուն բարձրագոյն գործերը կը նկատուին Սինայի Սրբուհի Կատարինէ վանքէն ու Սելանիկի թանգարանէն բերուածները: Երկրորդ բաժինը խորագրուած է «Բիւզանդիոնի ազդեցութիւնը զինք շրջապատող երկիրներուն վրայ»: Այստեղ, գլուխ գործոցները կու գան Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, Սուրիայէն, Իսրայէլէն, Իտալիայէն (Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը փոխ տուած է քանի մը կարեւորագոյն ձեռագիրներ): Երրորդ մասը յատկացուած է նուազ ծանօթ, բայց ոչ նուազ կարեւոր երեւոյթի մը, որ է՝ քաղաքական, կրօնական, ընկերային եւ մշակութային փոխանակութիւններուն: Այսպէս, Բիւզանդիոնի կապը Արեւելքին եւ Լատին Արեւմուտքին հետ, ներկայացուած է անսովոր գործերու ընդմէջէն, որոնց կարգին կան երկ[illegible]

ձեռագիրներ, Պոլսոյ Թոփգափուի Թանգարանէն տրամադրուած, մետաքսեայ գործեր՝ Օսէրէն (Ֆրանսա) եւ Աքուիսկրանայէն (Գերմանիա) նշխարատուփ մը:

Սակայն այս ցուցահանդէսը թերեւս տեղի չունենար նման փայլքով, եթէ Պերլինի պատը ինկած չըլլար, ինչ որ կրնար խանգարել կամ դժուարացնել հակառակ ճակատներուն մէջ գործող մասնագէտներուն կապը: Այսպէս, արուեստի անգնահատելի գործեր ուղարկուած են Պուլկարիայէն, Հունգարիայէն, Լեհաստանէն, Հայաստանէն, Վրաստանէն եւ յատկապէս Ռուսաստանէն, (Էրմիթաժի եւ Փուշկին Թանգարաններէն): Այս ձեւով, բացառիկ առիթ մը կը ներկայանայ, որով իրարու կը միանան Նիւ-Եորքէն, Պալթիմորէն, Քլիվլէնտէն, Աթէնքէն, Փարիզէն, Ս. Պետերբուրգէն, Նովկորոտէն, Սոֆիայէն եւ այլ տեղերէ տրամադրուած գործեր եւ կը կազմեն հիանալի ամբողջութիւն մը:

Նիւ-Եորքի այս փառաւոր ցուցահանդէսէն անկախ, կայ այլ իրադարձութիւն մը, Բիւզանդիոնը այժմէականացնող: Առաջին անգամ ըլլալով լոյս պիտի տեսնէ բիւզանդական ամբողջ գրականութեան նուիրուած պատմութիւնը, պատրաստուած Ալեքսանտր Փէթրովիչ Քաժտանի կողմէ: Այս ձեւով, մեծ պարապ մը պիտի լեցուի քանի, բիւզանդական հսկայական գրականութիւնը դեռ մեզի անծանօթ կը մնայ: Դպրոցներուն մէջ չի դասաւանդուիր եւ ոչ ալ համալսարաններու: Անով կը զբաղին միայն սակաւաթիւ եւ կղզիացած բանասէրներ: Անոնք առանց բառարանի կը գործեն եւ մատենագիտական անպիտան միջոցներով՝ որոնք Լուտովիկոս ԺԴ.-ի օրերէն կուգան երբ, Գոլպէռ, մեծ ջիգը կը դնէ բիւզանդացի պատմաբաններու գործերուն հրատարակութեան, Բիւզանդիոնի ուսումնասիրութեան միջոցով փառաբանելով արքայական բացարձակապետութիւնը:

Ներկայի ձեռնարկուած հրատարակութեամբ, կարելի պիտի ըլլայ բացուիլ, գրականութեան մը, որուն տարողութիւնն ու կարեւորութիւնը պիտի հաւասարի, օրինակ, չինականին եւ հնդկականին, որոնք երկուստէք դարերով անծանօթ մնացած էին Արեւմուտքին: Հետեւեալ մէջբերումը ցոյց կուտայ, թէ Բիւզանդիոնի մէջ գրական ինչպիսի ըմբռնում կար անցեալ հազարամեակի վերջերուն, Ֆացիոյի կողմէ բանաձեւուած. «Ոճին կոթիգը պարզութիւնն է: Ան միշտ պէտք է կապ ունենայ փողոցի խօսակցութեան հետ: Գրող մը պէտք է ժամանակակից մարդուն ցոյցնէ. իրեն սպառնացող գլխաւոր վտանգները եւ վաղեմապաշտութիւնը ու փորձառականութիւնը: Գրութիւնը պէտք է ցոլացնէ, հայելիի նման, զայն ստորագրողին անձը: Գրութեան առանձնաշնորհեալ նիւթը տարփանքն է: Յետոյ կուգայ քաղաքականութիւնը: Երբեք վրէժ մը չէ զայն արիւնով ներկելը: Գրողի մը գրիչը զէնք մըն է»: Շատեր պիտի նկատեն թէ այս բանաձեւումը արդի չափանիշով կը կանխէ անոնք որոնք 20-րդ դարու գրականութիւնը մեծ մասով պայմանաւորեցին...:

Այս զոյգ ձեռնարկներէն զատ, վերջերս Ֆրանսա նաեւ լոյս տեսաւ ծաւալուն հատոր մը Բիւզանդիոնի նուիրուած, (*) որ կը ներկայացնէ կայսրութեան հինգ դարերու (700-էն 1204) քաղաքակրթութիւնը, անոր բանեցուցած եւ՝ ստացած ազդեցութիւնները, ինչպէս եւ սերտ կապերը իսլամական աշխարհին հետ: Վերարտադրուած են կարեւոր թիւով նոր գործեր: Սակայն, հատորին երկրորդ մասին մէջ, հարեւանցի կերպով անդրադարձ կայ հայկական եւ վրացական արուեստներուն, բիւզանդականին դրոշմը կրող:

Կազմեց՝
ՍԱՐՈՒՆԻ

(*) A. Cutter / J.-M. Spieser : «BYZANCE MEDIEVALE (700-1204)», Gallimard, Col. l'Univers des formes.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԲԱՑՈՒՄ «ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 25-ին, Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը մտերիմ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին Տէմիրճեան գրադարանի բացման առթիւ նոյն անունը կրող սրահին մէջ: Տարիներէ ի վեր, իր ամուսնոյն՝ Տիգրան Տէմիրճեանի (Տէմիրճիպաշեան) մահէն ետք, Տիկին Զարուհի Տէմիրճեան իր նուիրատուութիւններով Կապոյտ Խաչի եւ Մշակոյթի Տան մեծ նպաստ մը կը բերէ գաղութի կեանքին: Այս անգամ ալ, ներկաները կրցան դիտել ապակեփեղկ դարանները, ուր կան արդէն բաւական գիրքեր եւ որոնք իրագործուած են Տիկին Տէմիրճեանի նոր նուիրատուութեամբ:

Յանուն Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Հելէն Մերճանեան քանի մը խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց Տիկին Զ. Տէմիրճեանի որու յարատեւ ջանքերուն եւ յամառութեան պատճառաւ էր որ այսօր կեանքի կը կոչուէր այս գրադարանը, այն յոյսով որ, օր մը, Մատենադարանի վերածուի: Տիկին Տէմիրճեան ուզեց ըսել որ ինք է որ շնորհակալութիւն պէտք է յայտնէ, որ Կապոյտ Խաչը իրագործելով իր երազը առիթ տուաւ որ իր ողջութեան ականատես ըլլայ անոր ծնունդին: Քանի մը խօսքեր արտասանեցին նաեւ Տիկին Ալիս Հաքիմեան, յանուն Մշակոյթի Տան եւ Պ. Հրայր Հրաչեան որպէս մասնագէտ այդ ճիւղին (տոքիւմանթալիսթ) որ նաեւ Պ. Ինճէյեանի կողքին իր ձեռնհաս օժանդակութիւնը պիտի բերէ գրադարանի դասաւորման եւ զարգացման:

Գնահատելի նուիրատուութիւն մը, գնահատելի ծրագրի մը համար: Կը մնայ, ոչ թէ յոռետեսութեամբ, այլ պարզապէս՝ իրատեսութեամբ, մաղթել որ այս գրադարանը միայն դիտելու չծառայէ, այլ՝ ընթերցողներու հաւաքավայրի մը վերածուի:

Ա. Մ.

ԶԱՐԹՕՆՔ

Կու Կու Լի Կո՛ւ...

Անցեալ շաբաթ հարցախոյզ մը պատրաստեցի եւ ներկայացուցի մեր երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան:

— Ի՞նչի մասին էին հարցումները:

— Հայկական մշակոյթի, արուեստի եւ պատմութեան երախտաւորներուն մասին:

— Իսկ ի՞նչ էր արդիւնքը:

— Սահմռկեցուցիչ:

— Ի՞նչու, այդքան յուսահատակա՞ն էր:

— Քիչ մըն ալ աւելի:

— Օրինակներ կրնա՞ս տալ:

— Մէկուն հարցուցի ի՞նչ գիտես Կոմիտասի մասին, եւ չես երեւակայեր թէ ի՞նչ պատասխանեց:

— Շատ հետաքրքիր եմ լսելու:

— Կոմիտասը ո՞վ է, հա՞յ է, ըսաւ:

— Իսկ դուն ի՞նչ պատասխանեցիր:

— Դէ եկ, վարդապետ մի խելագարուիր:

— Գոնէ բացատրութիւն տայիր:

— Ուրեմն վարդապե՞տ է ըսաւ, ո՞ր եկեղեցիէն է հարցուց: Մենք Թրատ կը բնակինք ըսաւ, հոն անանկ մէկը չկայ, միւսները չեմ ճանչնար:

— Ուրիշ ի՞նչ հարցուցիր:

— Սխալմամբ մէկուն հարցուցի, թէ լսա՞ծ է Այվազովսքիի մասին:

— Եւ ի՞նչ պատասխանեց:

— Այս տարի մքիի չկրցանք երթալ ըսաւ, յետոյ ըսաւ թէ այդ սփորէն շատ գաղափար չունի, ֆութպոլի մասին եթէ կ'ուզես կրնամ պատասխանել, Ռոնալտօ, Շիրըր, Քանթոնա, ուզածդ հարցուր:

— Այդ ալ բան մըն է:

— Յաջորդ զոհը Մարտիրոս Սարեանն էր:

— Անոր ո՞վ կարծեցին:

— Մեր դասարանը Լուսին Սարեանը կայ ըսաւ, բայց անոր պապային անունը Հայրապետ է, Մարտիրոս չէ, պաթարիաճի է ըսաւ:

— Աւաղ փառացս յանցաւորաց:

— Յաջորդին հարցումը դիւրացուցի: Ըսի, լսա՞ծ ես Սպարտակի, Գայեանէի, սուրերու պարի հեղինակ Արամ Խաչատրեանի մասին:

— Յուսամ թէ գիտցաւ:

— Խաչատրեան Սպարտակ, Մոսկուայի ֆութպոլիստ կարծեց, բայց սուրերու պարին մասին մխիթարական պատասխան մը տուաւ, որ հեռատեսիլէն մերկ աղջիկ մը տեսած է որ այդ պարը պարած է:

— Կրցա՞ր համբերել այս բոլորին:

— Նկարագրեցի Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն, եւ հարցուց թէ ո՞ր հիւանդանոցը կ'աշխատի:

— Շարքը տակաւին երկա՞ր է:

— Հասանք Սիլվա Կապուտիկեանին: Ուրախութեանս չափ ու սահման չկար: Ճանչցաւ եւ ըսաւ թէ անցեալ տարի հոս եկած էր: Բանաստեղծուհի է ըսաւ եւ իր քերթուածներէն մէկն ալ արտասանեց՝ Կ'ուտես որդիս, ուր որ ըլլաս...

— Եւ դուն կերա՞ր:

— Մարսեցի ալ: Յաջորդը Վահրամ Փափազեանն էր:

— Թատրոնի մասին հաւանաբար աւելի տեղեակ են:

— Այս մէկը քաղաքագէտ էր, Հայաստանի նախկին Արտաքին գործոց նախարարը կարծեց, հարցուց թէ Թրքական օդանաւով եկողը չէ՞ր, ե՞րբ դերասան դարձաւ:

— Ուրիշ ո՞վ կայ ցանկին վրայ:

— Վիքթոր Համբարձումեանը:

— Վստահաբար գիտցան անոր ով ըլլալը:

— Բաւական յուշելէն ետք կռահեցին գիտնական ըլլալը, բայց կարծեցին որ 5-րդ դարուն ապրած է:

— Այդ դարաշրջանէն մէկուն մասին հարցնէիր:

— Այդ սխալն ալ գործեցի: Խորենացիին մասին հարցուցի:

— Գիտցա՞ն:

— Անշուշտ, եւ մանրամասնութեամբ ըսին թէ ո՞ր խումբերէն խաղցած է եւ որո՞ւ դէմ քանի կոլ նշանակած է:

— Սարսափելի է: Գոնէ մի քանի երգիչներու մասին հարցնէիր:

— Այդ ալ ըրի:

— Եւ ի՞նչ էր արդիւնքը:

— Գոհար Գասպարեանի կամ Լուսինէ Զաքարեանի մասին բնաւ չէին լսած, իսկ երկու մատոնաներուն բոլոր սիրահարներուն անուններն ալ գիտէին:

— Տղոց պարագայի՞ն:

— Զախ Ցարութը եւ Փօլը լաւ կը ճանչնային:

— Ի՞նչ կ'եզրակացնես այս բոլորէն:

— Նոր սերունդը հրաշալի ճամբու վըրայ կը գտնուի:

— Իսկ ի՞նչպէս պէտք է դարմանել այդ ախտը:

— Հեռատեսիլներով եւ համակարգիչներով:

— Ուրիշ հարցում չհարցուցի՞ր:

— Շիտակը վախցայ: Վերջին հարցումը Ապրիլ 24-ի մասին էր, բայց սրտի կաթուած չունենալու համար զանց առի:

ԲԲՈՒԿ
Պէյրութ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այս տնօրինութիւնը դժգոհութեամբ ընդունուեցաւ, մանաւանդ Բերայի մէջ:

Իրիկուան դէմ մինչեւ Թիւնէլին հրապարակը գացինք մէկ քանի բարեկամներ:

Մեծ փողոցը տխուր երեւոյթ մը ունէր, խանութներէն շատը փակ մնացած էին եւ Սելանիկեան պահակները կը շրջէին ամէն կողմ: Դեսպանատուներու դռներուն առջեւ իբրեւ պահակ կեցած էին զինուորական վարժարանի ուսանողները, հրացանը ուսերնուն, զուարթ ու յաղթական դէմքերով:

Օրերէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով՝ Շաբաթ գիշեր Պոլսեցիները հանդիստ քուն մը վայելեցին,

Իրիկունը ալ թնդանօթի եւ հրացանի ձայներ լսած էին ու ամէն բան խաղաղած կը թուէր:

Հիմա որ մեր մուրատին հասած էինք՝ կը մնար գիտնալ թէ միւս ակնկալութիւնն ալ պիտի կատարուէ՞ր: Այսինքն Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլա՞ր յաղթական բանակին ձեռքով եւ ե՞րբ:

Գիտէինք որ Ելտըզ անձնատուր չէր եղած մինչեւ իրիկուն եւ թէ պաշարուած կը մնար, գիտէինք նաեւ որ ազատարար բանակը տակաւին զինու զօրութեան չէր դիմած զայն նուաճելու համար:

Հետեւեալ առտու, Կիրակի, նոյն հանդարտութիւնը ամբողջ Բերայի մէջ:

Այսօր սակայն Բերայի մեծ փողոցը լեցուած է հետաքրքիրներու երկսեռ բազմութեամբ մը որոնց մեծամասնութիւնը դէպի Թաքսիմ կը դիմէ:

Թաքսիմի մօտերը արդարեւ տեսարանը հետաքրքրական է, նախորդ օրուան կռիւին հետքերը տակաւին թարմ են ամէն կողմ:

Կը դիտենք խանութներու երկաթէ փեղկերը, որոնք մաուզէրի հրացաններու գնդակներէն ծակ ծակ եղած են, ինչպէս նաեւ Թաքսիմի հրապարակը գտնուած շէնքերուն ապակիները: Նորատունկեան Գաբրիէլ էֆէնտիի բնակարանն ալ անվնաս չէ մնացած, պատերուն, դրան պատուհաններուն վրայ կ'երեւան գնդակներու թողած հետքերը:

Թաքսիմի զօրանոցը ա՛լ աւելի եղկելի վիճակ մը ունի: Թնդանօթի հարուածները քար ու քանդ ըրած են անոր ճակատին զանազան մասերը:

Բայց բոլոր այդ աւերները հեռուէն միայն կրնանք նշմարել, որովհետեւ մարզարանին առջեւ ճամբան փակուած է:

— Ինչո՞ւ համար, կը հարցնենք պահակ կեցող զինուորին:

— Որովհետեւ մէկ վայրկեանէն միւսը կրնայ հրացանաձգութիւնը սկսիլ:

— Ի՞նչ, դեռ անձնատուր չեն եղած մէջը գտնուողները:

— Ո՛չ ամէնքը, տակաւին կը կարծուի որ մէջը հարիւրի չափ զինուոր պահուած են՝ որոնք չեն ուզեր իրենց հրացանները յանձնել,

Ուրեմն ինչո՞ւ յարձակումը չէք շարունակեր:

— Զօրանոցը բոլորովին չքանդելու համար:

— Եւ եթէ շարունակե՞ն դիմադրել...:

— Պիտի թողունք մինչեւ որ անօթութիւնը զիրենք ստիպէ անձնատուր ըլլալու:

— Եւ ժողովուրդը չպիտի՞ կրնայ անցուդարձ ընել մինչեւ այն ատեն:

— Ժողովուրդը կրնայ մարզարանին միւս կողմէն շրջան ընելով երթալ Բանկալթի:

Շատեր, որոնց մին ալ ես էի, օգուտ կը քաղեն պահակին ըսածներէն եւ մարզարանի ետեւի կողմէն կ'երթան Սուրբ Յակոբ:

Ամբողջ Բանկալթիի երկայնքը, Հայոց գերեզմանատան դիմաց գտնուած տուներուն ապակիներն ալ ջախջախուած են գնդակներէն,

Տուներու բնակիչները հիմա իրենց դուռներուն առջեւ կեցած կը պատմեն նախորդ օրուան անցուդարձերը:

— Դիպուածով մեռածներ կամ վիրաւորուածներ կա՞ն ձեր մէջ, կը հարցընենք:

— Բնա՛ւ, եւ ո՛չ մէկուն քիթը արիւնեցաւ, կը պատասխանեն, միայն թէ բաւական վախ կրեցինք:

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, քանի որ սենեակները գնդակահար եղեր են:

— Նախապէս Սելանիկեան զինուորները իմաց տուին մեզի որ մեր տուներուն ետեւի կողմը երթանք ապաստանինք եւ տեղերնիս անշարժ մնանք, մինչեւ որ կռիւը վերջանայ:

— Ուրեմն կռիւին հանդիսատես չեղա՞ք:

— Ո՛չ, միայն թնդանօթի ու հրացանի ձայները լսեցինք:

Յետոյ գացինք այցելելու Թաշ Գըշլան որ շատ աւելի վնասուած էր քան Թաքսիմի զօրանոցը, մանաւանդ այն երեսը որ դէպի Հարպիէ վարժարանը կը նայի:

Սելանիկեան բանակը անարգել մտնելով զինուորական վարժարանը, որուն աշակերտները գրկաբաց ընդունած էին զիրենք, հոնկէ անխնայ ռմբակոծած էր Թաշ Գըշլան՝ մինչեւ որ մէջը գտնուողները անձնատուր եղեր էին:

Բայց կ'ըսուէր որ տակաւին հո՛ն ալ ըմբոստ զինուորներ կը գտնուէին՝ որոնք զօրանոցին նկուղներուն մէջ պահուըտած էին:

(Շար. 133)

(Շար. Ա. էջէն)

կազմեցին Վրաստանի նախագահ Շեւարդնածէ, Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւ Ազրպէյճանի նախագահ Հայտար Ալիեւ, որոնք իրարու հետ տեսակցեցան լրագրողներու ներկայութեան: Աւելի վերջ անոնց միացաւ նախագահ Տէմիրէլ, որ գիրենք հրաւիրեց դէպի մեծ դահլիճ:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

Սեւ Ծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Գործադրական Խորհուրդի նիստը այս կերպով դարձաւ փոքրիկ վեհաժողով մը: Առաջին ճառախօսութիւնը ըրաւ Թուրքիոյ նախագահ Տէմիրէլ, որ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց համագումարին մասնակից վեց պետութիւններու նախագահներու ներկայութեան համար: Ան յիշեցուց, որ ՍԾՏՀ-ն հիմնուեցաւ հինգ տարի առաջ: Հիմա չահեկան է, որ Գործադրական Խորհուրդի այս մեծ համագումարն ալ դարձեալ կը կայանայ Իսթանպուլի մէջ, ըսաւ Տէմիրէլ եւ յայտնեց թէ այս համագործակցութիւնը այլեւս երազ մը չէ, այլ իրականութիւն: Նախագահ Տէմիրէլ շնորհաւորեց այն երկիրները, որոնք Սեւ Ծովեան համագործակցութեան տեսիլքը իւրացուցին եւ բաժնեցին: Այս հողատարածքին վրայ կան երկիրներ, որոնք անցեալի քաղաքական կարգավիճակներու պատճառաւ իրարմէ հեռու մնացած էին, մինչեւ իսկ իրարու թշնամացած էին: Այդ երկիրները այժմ կ'ուզեն անցեալի մէջ թաղել այդ թշնամութիւնները, ըսաւ Տէմիրէլ:

Տէմիրէլ յիշեցնելով համագործակցութեան հեռապատկերները եւ հողատարածքի վրայ անպայման ազատ առեւտուրի գօտիներ հաստատելու հրամայականը, դիտել տուաւ, որ այս երկիրները, մարդկային ուժի կողքին ունին նաեւ բնական աղբիւրներու հարստութիւն եւ այս երկիրները հակամէտ են արագօրէն զարգացող երկիրներու շրջագծին մէջ մտնելու: Անդրադառնալով բոլոր այդ կարելիութիւններուն, Տէմիրէլ յայտնեց թէ պատմական առիթ մը ստեղծուած է հողատարածքի երկիրները պէտք է օգտուին պատմական այս առիթէն:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Երկրորդ ճառախօսութիւնը եկաւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանէն: Յայտարարուած էր, որ Հայաստանի նախագահը պիտի խօսէր հայերէն լեզուով: Սակայն համընթաց թարգմանութեան դժուարութեան պատճառաւ, վերջին վայրկեանին խնդրուեցաւ, որ Հայաստանի նախագահը խօսի ռուսերէնով:

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահ Ս. Տէմիրէլին եւ կազմակերպիչներուն այս հրաւէրին համար: Յիշեցնելով, որ հինգ տարի առաջ համագործակցութեան առաջին քայլերը առնուեցան, ան ըսաւ որ այժմ գործընթացը կը շարունակուի: Առեւտուրը այն գլխաւոր ազդակն է, որ երկիրները իրարու կը մօտեցնէ: Հարցեր, ինչպիսին են հաղորդակցութիւն, ուրերու փոխանակում, փոխադրութիւն, ուժանիւթ եւայլն, կարեւոր հարցեր են, որոնք երկիրներու միջեւ կապեր կը հաստատեն եւ այս բոլորը օրակարգի պիտի բերուին:

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ընդգծեց անդամակցող երկիրներու իրարու հետ ամբողջացման անհրաժեշտութիւնը: Դիտել տուաւ, որ այստեղ կան երկիրներ, որոնք տնտեսական տարբեր մակարդակներ կը ներկայացնեն, այդ հարցերուն կը մօտենան տարբեր տեսանկիւններէ եւ տարբեր լուծումներ կը փնտռեն իրենց հարցերուն համար: Սակայն պէտք է քայլեր առնուին, զանոնք իրարու մօտեցնելու համար: Այս նպատակով պէտք է գործածուի քաղաքական ուժեղ կամք: Սեւ Ծովեան համագործակցութիւնը կրնայ հողատարածքի վրայ ստեղծել կայունութիւն եւ անդորրութիւն: Հայաստան երբեք չէ խուսափած լուծումներու նկատմամբ պատրաստակամութիւն ցոյց տալէ: Երեք տարի առաջ հրադադար յայտարարուեցաւ Ազրպէյճանի հետ եւ տակաւ կը պահուի: Հայաստան միշտ պատրաստ է Ղարաբաղեան հարցի համար խաղաղ լուծում մը գտնելու: Բայց պէտք է որ գտնուի կողմերու համար ընդունելի լուծում մը: «Այս կէտը յատկապէս կ'ընդգծեմ. պէտք է, որ դիմացի կողմը զիջողութիւններ ընէ եւ պէտք է գտնուի կողմերու համար ընդունելի լուծում մը», ըսաւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան: «Այն առեն է, որ խաղաղութեան մէջ լուրջ գործակցութիւն մը իրականացած կ'ըլլայ: Կ'ուզեմ վստահեցնել, որ Հայաստան համագործակցութեան մէջ գործօն երկիր է եւ այդպէս պիտի մնայ: Այս համագործակցութիւնը, եթէ յաջողի, պիտի նպաստէ որ հողատարածքին վրայ ամէն քանէ առաջ հաստատուի երկիրներու եւ ժողովուրդներու բարօրութիւնը»:

ԱԼԻԵՒԻ ԵԼՈՅԹԸ

Լեւոն Տէր-Պետրոսեանէ ետք ճառախօսեց Հայտար Ալիեւ, որ իր ուշադրութիւնը նախ սեւեռեց Ազրպէյճանի տնտեսական հարցերուն եւ համագործակցութեան առընչակից նիւթերու, Կասպից Ծովու քարիւղին եւ այլ հարցերու վրայ: Իր ճառախօսութեան վերջաւորութեան, Ալիեւ, որ նմանապէս ռուսերէն կը խօսէր, յանկարծ սպասուածէն աւելի խիստ լեզու գործածեց Հայաստանի հասցէին եւ ըսաւ նոյնութեամբ.

«Ծանօթ է, որ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ կատարուած յարձակումը, մեծ կորուստներ պատճառած է Ազրբէջանի Հանրապետութեան: Մեր հողատարածքին 20 տոկոսը գրաւման տակ է եւ աւելի քան 1 միլիոն Ազրբէջանցիներ գաղթական դարձան եւ կ'ապրին ծանր պայմաններու մէջ: Լիզպոնի վեհաժողովի ընթացքին 53 երկիրներ ընդունեցան այս հարցին մէջ երեք սկզբունքներ, որոնք էին՝ յարգել Հայաստանի եւ Ազրբէջանի հողային ամբողջականութիւնը, Լեռնային Ղարաբաղին լայն ինքնավարութիւն ճանչնալ Ազրբէջանի կազմին մէջ եւ ապահովել Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդին նեանքի անվտանգութիւնը: Այս սկզբունքները Եւրոխորհուրդի խորհրդարանական Համագումարին կողմէ ալ ընդունուեցան: Մենք կը սպասենք, որ իրականանան այս որոշումները եւ կը սնուցանենք այն յոյսը, թէ 1997-ին ընթացքին կը հաստատուի խաղաղութիւնը: Մենք կոչ կ'ուղղենք Հայաստանին, որպէսզի Լիզպոնեան վեհաժողովի սկզբունքներու հիման վրայ լուծում մը գտնուի այս հակամարտութեան»:

ԱՅԼ ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Հայտար Ալիեւի ճառախօսութիւնը, որու ընթացքին Հայաստան ներկայացուեցաւ որպէս յարձակողական երկիր, պահ մը ցնցեց ամբողջ սրահը: Նախագահ Ս. Տէմիրէլն իսկ, որ կը հետեւէր գրաւոր պատճէնին, ճիշդ այդ մասին վրայ գլուխը վերցուց եւ նայեցաւ Ալիեւին: Բայց ճառախօսութեան վերջաւորութեան Հ. Ալիեւ ծափահարուեցաւ ջերմօրէն: Փափկավարօրէն կը ծափահարէր նաեւ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան:

Ելոյթներ ունեցան միւս նախագահներն ալ եւ ի վերջոյ խօսեցաւ փոխ-վարչապետ Թանսու Չիլլէր, որ արտայայտուեցաւ գրեթէ նոյն նիւթերուն շուրջ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նիստի աւարտին, «Մարմարա» հանդիպում մը ունեցած է Ժիրայր Լիպարիտեանի հետ, Հայաստանի ներքին թէ արտաքին հարցերու մասին: Ան բացատրութիւններ տուած է Հայաստանի իրադարձութիւններուն մասին եւ որպէս հիացող մը նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի բացառիկ կարողութիւններուն, հարազատօրէն ներկայացուցած է անոր դիմագիծը, ընդգծելով որ Լ. Տէր-Պետրոսեան այն մարդոցմէն է որոնք ամէնէն տագնապալի պահերուն դժուարութիւնները կրնան յաղթահարել:

Ապրիլ 29, ժամը 12-ին նախագահ Լեւոն Պատրիարքարանը (մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով):

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

«Ռատիքալ» թերթը, անդրադառնալով Ալիեւի կողմէ կատարուած պաշտօնական ճառախօսութեան ընթացքին Հայաստանի դէմ արտասանուած խօսքերուն, կը գրէ թէ Ալիեւ պաղ ջուր թափեց նախապէս Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ կատարուած իրենց տեսակցութեան վրայ: Ան Հայաստանը ամբաստանեց յարձակում գործելու յանցանքով:

Լրագրողները երբ հայ դիւանագէտներու կարծիքը հարցուցին այս մասին, անոնք, այդ խօսքերը անվայել նկատելով հանդերձ, շատ «բնական» համարեցան եւ ըսին որ Ալիեւ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ քարոզչութիւն կ'ընէ: Հայ դիւանագէտները դիտել տուին որ այդ ելոյթը չի նշանակեր որ հանդիպումը ձախողութիւն եղած է:

Թերթը կ'անդրադառնայ նաեւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի խօսքերուն. «Բազմաթիւ հարցեր կան, լուծման համար անհրաժեշտ խիզախ քայլեր պէտք է առնուին: Հայաստան իր ամբողջ ուժով նեցուկ կը կանգնի լուծման»:

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է նաեւ Ուկրանիոյ, Վրաստանի եւ Ռումանիոյ նախագահներուն հետ:

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, տօն է Համբարձման Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ:

Այսօր Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի Յաղթանակի Օրն է:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8-ին:

Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ՝ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան-զ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ'ըլլայ, բացառաբար Մի'այն Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի սովորականէն կանուխ՝ ժամը 9.30-ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8: Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10-ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente
L'ARMENIE EN FRANCE
avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*
Dimanche 11 Maï à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE
Réservations :
Hamazkaïne:
Tél.: 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74
Prix des billets : 130 F / 150 F.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER* à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

avec la participation de
Marten Yorgantz
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30
dans la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
50, avenue Charles de Gaulle, Montmorency

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SERVICE FRET PARIS • EREVAN
SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES
A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 3
SAMEDI
3 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.106 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.106

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Աշխատաւորական վերանորոգուած (Նիւ-Լապուր) կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ երեսփոխանական ընտրութիւններուն, վերջ տալով պահպանողականներու 18 տարուան իշխանութեան: Մայիս 2-ի ցերեկին Ճոն Մէյճըր իր հրաժարականը կը ներկայացնէր Թագուհիին, որ քիչ ետք վարչապետի պաշտօնը պիտի յանձնէր 44 տարեկան Թոնի Պլէրի: Արդիւնքները թէեւ վերջնական չէին, բայց, արդէն իսկ Լապուրին կը տրուէր ձայներու 47%-ը (առաւել 12 կէտ բաղդատմամբ 1992-ի) եւ շուրջ 409 աթոռ (659-ի վրայ) ինչ որ աննախընթաց մեծամասնութիւն մըն է յետ-պատերազմեան շրջանին. պահպանողականները կը գոհանան ձայներու 29%-ով եւ ազատական դեմոկրատներն ալ 18%-ով: Մէյճըր ընտրուած է, բայց իր կարգ մը նախարարները (Արտաքին եւ Պաշտպանութեան) պարտուած են: Բաւական հակասական կը թուի որ պարտուի կուսակցութիւն մը որ վերջին տարիներու իր իշխանութեան շրջանին նուազեցուց գործազրկութիւնը եւ համեմատաբար լաւ վիճակի հասցուց երկրին տնտեսութիւնը: Ժողովուրդը, հաւանաբար, փոփոխութիւն մը կ'ուզէր որ հիմնական փոփոխութիւն չբերէ քաղաքականութեան մէջ, քանի Պլէր շատ ձախ ծրագիր մը չունի, արդէն ամբոխավարութեան խոստումներ ալ չէր ըրած ընտրապայքարի ատեն:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աւանդական տողանցքը Փարիզի մէջ, այս տարի միասնական նկարագիր ունէր, եթէ նոյնիսկ երեք գլխաւոր սենտիքաներէն միայն մէկուն (Սէ-Ժէ-Թէ) պարագլուխը ներկայ էր, Պլոնտէլ եւ Նոթա նախընտրած էին գաւառ երթալ, առաջինը՝ Պորտօ, երկրորդը՝ Նանթ: Ըստ կազմակերպիչներուն, 60 հազար էր մասնակցողներու թիւը եւ 23 հազար ըստ ոստիկանութեան: Տողանցքը նաեւ հակա-Լը Փէն բնոյթ ունէր:

ԼԸ ՓԷՆ ալ, Մայիս 1-ին, ոգեկոչելով Ժանն տ'Առքը, ցոյց մը կազմակերպած էր որ Շաթըլէէն մեկնելով յանգեցաւ Օփերա, ուր Լը Փէն բուռն ելոյթ մը ունեցաւ, գլխաւորաբար Շիրաքի դէմ: Ազգ. Ճակատի նախագահին համար, Շիրաքի որոշած կանխահաս ընտրութիւնները «պետական հարուած» մըն են: Ինք չի ներկայանար երեսփոխանական ընտրութիւններուն, բայց կը խորհի որ եթէ ձախը յաղթէ, Շիրաք պէտք է հրաժարի եւ ինք թեկնածու է նախագահութեան: Ցոյցին մասնակցած են 8000 հոգի ըստ ոստիկանութեան, եւ 20 հազար ըստ կազմակերպիչներուն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Միութիւնը առկախեց իր դեսպաններուն վերադարձը Թեհրան, սպասելով որ Իրան բացատրութիւններ տայ Գերմանիոյ եւ Դանիոյ նկատմամբ իր վերաբերումին մասին: Արդարեւ, Իրան յայտարարած էր որ այդ երկու երկիրներուն դեսպանները «անբաղձալի» են:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանը մահապատիժ պահանջեց, Ապրիլ 30-ին, Սվազի ջարդին 42 ամբաստանեալներուն դէմ: Այդ ջարդը «Ծայրայեղ մահմետականներու ապըս-

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 2)

ՄԱՅԻՍ 1-Ը՝ ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ԳԻՒՄՐԻ

Մայիս 1-ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակը լեցուած է կոմկուսի եւ Խորհրդային Հայաստանի դրօշակներով: Հանրահաւաքը սկսած է Խորհ. Հայաստանի քայլերգով: Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան (ՀԿԿ) գլխաւորութեամբ եւ Հայաստանի ժողովրդա-հայրենասիրական կազմակերպութիւններու Միութեան (ՀԺՀԿՄ) հրաւէրով տեղի ունեցած այս հանրահաւաքին «Կեցցէ՛ Մայիս 1-ը», «Կեցցէ՛ մեր յաղթանակը», «Այո՛ սոցիալիզմ»ի նման լոզունգներ արձագանգած են: Ելոյթ ունեցած է կուսակցութեան պետը՝ Ս. Բադալեան:

Գիւմրիի մէջ ալ համայնավարները նշած են Մայիս 1-ի տօնը: Սաստիկ անձրեւին տակ տեղի ունեցած արարողութիւններուն մասնակցած են ոչ աւելի քան 200 – 300 հոգի:

ԱԽՈՒՐԵԱՆ ԳԵՏԸ ՅՈՐԴԱԾ Է

Առատ անձրեւներու հետեւանքով իր ափերէն դուրս եկած է Ախուրեան գետը Շիրակի շրջանի աւելի քան 50 հեկտար աշնանացանքը փճացնելով: Ջրատարն ալ վնասուած է եւ ջուրէ զուրկ մնացած են Ղարիբջանեան, Երազգաւորս, Բայանդուր գիւղերը: Ապրիլ 29-ին ալ հողմը մեծ վնասներ հասցուցած է Աշոցքի եւ Ամասիայի բնակելի տուներուն:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՕՏ

Ապրիլ 30-ին նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան ընդունած է Մինսկի խումբի ռուս նախագահը՝ Եուրի Եուկալովը: Ղարաբաղեան հարցին նուիրուած այս հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ Ռուսաստանի դեսպան Անդրէյ Ուռնով:

տամբութիւն» որակուած է: Ծանօթ է որ 1993-ին, մոլեռանդ ամբոխ մը կրակի տուած էր Սվազի այն պանդոկը, ուր տեղի կ'ունենար աշխարհական մտաւորականներու համագումարը: 37 հոգի մեռած էին:

ԻԶՄԻՐԻ ֆրանսական լիսէին դէմ ռմբափորձ մը գործուած է: Ապրիլ 30-էն Մայիս 1 լուսնալիք գիշերը հրձիգ ռումբ մը նետուած է Սէն-Ժոզէֆ լիսէին վրայ: Զոհ չկայ: Ոչ ոք տէր եղած է արարքին:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ նախագահը Ռախմոնով վիրաւորուած է, Ապրիլ 30-ին, իրեն դէմ գործուած մահափորձի մը ընթացքին:

ՖՐԱՆՍԱ – 98

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ԶՏՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Իններորդ խումբին մէջ, Հայաստան – Հիւսիսային Իրլանտա 0 – 0 արդիւնք մը արձանագրեցին: Խաղը տեղի ունեցաւ Երեւանի մարզադաշտին վրայ: Այժմ, Հայաստան 5-րդ դիրքի վրայ է 4 կէտով: Նոյն օրը Գերմանիա կը յաղթէր Ուկրանիոյ 2 – 0:

Դասաւորման գլուխն է այս վերջինը 12 կէտով, 2-րդ է Գերմանիա, կը հետեւին Փորթուկալ, Հիւսիսային – Իրլանտա, Հայաստան, Ալպանիա:

ՊՈԼԻՍ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵԼՈՅԹԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Հայաստանի նախագահը Պոլիս գտնուած կարճ ժամանակին, Ապրիլ 29, ժամը 12-ին (Երեւան կը վերադառնար քանի մը ժամ յետոյ) այցելութիւն մը տուած էր Հայոց Պատրիարքարանին: Ստորեւ մանրամասնութիւններ քաղուած է «Մարմարա»յէն:

Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ժամը 12-ին այցելեց Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարան, ուր մեծ թիւով ազգայիններ եւ հայ ու թուրք մամլոյ ներկայացուցիչներ իրեն կը սպասէին հետաքրքրութեամբ: Նախագահին կ'ընկերակցէր Ժիրայր Լիպարիտեան, մամլոյ բանբեր Լեւոն Զուրաբեան, Ֆրանսահայ գործարար՝ Սամսոն Էօզարարատ, թարգմաններ եւ թիկնապահներ: Նախագահը ճիշդ ժամը 12-ին ժամանեց Պատրիարքարան, առաջնորդուելով ոստիկանական ջոկատէ:

Պէզճեան Մայր Վարժարանի աշակերտութիւնը տնօրէնուհի Տիկին Քլէմանս Զէլիքի եւ ուսուցչական կազմի հսկողութեան ներքեւ մայթին եզերքը շարուած էր նախագահը տեսնելու համար: Պր. Լեւոն Տէր – Պետրոսեան անտարբեր չմնաց աշակերտներու ներկայութեան նկատմամբ, կառքը կեցնել տուաւ վարժարանին առջեւ, իջաւ աշակերտներուն միջեւ, բարեւեց եւ համբուրեց զանոնք եւ ջերմ խօսքեր ըրաւ անոնց: Ապա նախագահը եւ ընկերակիցները հետիոտն եկան մինչեւ Պատրիարքարանի Մայր դուռ, ուր ազգայիններ, ժողովուրդէն ներկայացուցիչներ, Գումգաբուի Թաղային Խորհուրդի անդամներ եւ Քահանաներու Դասը կը դիմաւորէին Հայաստանի նախագահը:

Լեւոն Տէր – Պետրոսեան մուտք գործեց եւ ուղղակի գլուխը դիմաւորուեցաւ Պատրիարքին եւ Պատրիարքարական փոխանորդ Շահան Արք.ի կողմէ, որոնց հետ ողջագուրուեցաւ: Ապա ծափահարութիւններու մէջ առաջնորդուեցաւ դէպի դահլիճ:

Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Պատրիարքը, որ յիշեցուց, որ այս մէկը նախագահին երկրորդ այցելութիւնն է:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԽՕՍՔԸ

«Ի խորոց սրտէ մեր եւ Պոլսոյ հայ համայնքին կողմէ ձեզի բարի գալուստ կը մաղթեմ», ըսաւ Գարեգին Արք., եւ աւելցուց, որ Թուրքիոյ հայ համայնքը մօտէն կը հետեւի բոլոր իրագործումներուն եւ մանաւանդ կը հետաքրքրուի Թուրքիա – Հայաստան յարաբերութիւններու զարգացումով, քանի որ յարաբերութիւններու հաստատումը մեծապէս պիտի նպաստէ Իսթանպուլահայութեան մշակութային, կրթական եւ այլազան գործունէութիւններուն: Ձեզ ուզեր անդրադառնալ ներքին եւ արտաքին դժուարութիւններուն, բայց վստահ եմ որ արտասահմանի գիտակից տարրեր խորապէս կը գնահատեն ձեր աշխատանքը եւ վստահութեամբ կը նային ձեզի»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

«Սիրելի հայրենակիցներ. այս անգամ աւելի շատ մարդ կայ այստեղ, քան անցեալ անգամ: Մանաւանդ դպրոցականները, մանուկները յուզիչ պատկեր մը ներկայացուցին: Անոնք շատ վառվռուն, գեղեցիկ, հայախօս, հայանուն մանուկներ էին: Ի հարկէ Պոլիսը միշտ Հայու սրտին խօսող քաղաք է, անքակտելիօրէն կապուած մեր պատմութեան հետ, մեր մշակոյթին հետ, մեր ժողովուրդի ճակատագրին հետ: Ինծի համար Պոլիսը արեւմտահայ մշակոյթի դասական կեդրոնն է, օճախն է, թէ՛ գեղարուեստական մշակոյթի տեսակէտէ եւ թէ լեզուական մշակոյթի եւ մանաւանդ կրթական համակարգի տեսակէտէ: Այսօր ալ մենք ամբողջ աշխարհի մէջ ունինք հարիւրաւոր դպրոցներ: Այդ դպրոցները մեծ մասամբ կը գտնուին կուսակցական ազդեցութիւններու տակ: Այո՛, պէտք է երախտապարտ ըլլանք կուսակցութիւններուն: Անոնք զբաղած են հայապահպանման հարցերով, բայց այսուհանդերձ կարծեմ անոնց ջանքերը աւելի նսեմ եղած են Պոլսոյ կրթական համակարգէն, Պոլսոյ դպրոցներէն, ուր բացարձակապէս կուսակցութիւններ դեր չեն ունեցած: Պոլսոյ դպրոցները ազգային իշխանութիւններու հովանիին ներքեւ եղած են եւ լաւագոյնս կատարած են իրենց գործը: Արդէն երկրորդ անգամ է որ ես կ'այցելեմ Պատրիարքարան: Վստահ եղէք, որ այս այցելութիւնը այլեւս պիտի դառնայ կանոն: Եթէ Պոլիս այցելեմ ուրիշ առիթով, անպայման պիտի ըլլամ ձեր մօտ: Նոյնիսկ եթէ Հայաստան Անգարայի մէջ ունենայ իր դեսպանատունը, պաշտօնական ներկայացուցչութիւնը, Պատրիարքարանը պէտք է ունենայ իր դերը, եւ պէտք է շարունակէ իր դերը:

Այսօր Հայաստան ի հարկէ ունի հարցեր: Որովհետեւ աշխարհի մէջ չկայ երկիր մը, որ հարցեր չունենայ, չկայ ժողովուրդ մը որ հոգեր չունենայ: Ծանր հարցեր կան, որոնք արդէն իսկ բաղդատելի չեն այն հարցերուն հետ, որոնք գոյութիւն ունէին երեք – չորս տարի առաջ: Պատրիարք Սրբազանը յաճախ կ'այցելէ Հայաստան, ես վստահ եմ, որ ան կրնայ Հայաստանի ամբողջ ուժականութիւնը պատկերացնել ձեզի: Եթէ վեց ամիս բացակայիք Հայաստանէն եւ վերադառնաք Հայաստան, կը տեսնէք կրկին մեծ փոփոխութիւն, բարելաւում, հոգ չէ թէ այդ բարելաւումը դանդաղ ըլլայ: Բայց դուրսէն դիտողին մօտ աւելի ցայտուն ձեւով կ'երեւայ: Մէկ քանի փաստեր կրնամ ըսել, դուք կրնաք համեմատել: Երեք – չորս տարի առաջ ժողովուրդը ի՞նչ կը պահանջէր մեզմէ: Մենք կրնայինք օրական երկու ժամ ելեկտրականութիւն միայն տալ, իսկ ժողովուրդը մեզմէ կը խնդրէր, որ մենք այդ ելեկտրականութեան ժամերը տեղեկացնէինք իրենց, որպէսզի իրենք գիտնային թէ ո՞ր ժամերուն ելեկտրականութիւն պիտի տրուի: Այսօր Հայաստանի ժողովուրդը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (226) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

էջեր «Լուսաւորեալ խորանններ»էն
ՍՏ. ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Ա. Ալաջաջեանի խորաններն ու ատրուշաններր
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Մեկնաբանութեան երկդիմութիւնը
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ԾԱՐԱՒ ՇՈՒՇԻՆ

Ղարաբաղեան հարցին մասին մեծերու ախորժակներուն ու շահերուն ուղղութեամբ կարգադրութիւններու լուրեր կը հասնին միջազգային ատեաններէ: Բանաձեւեր, լուծումի տարբերակներ կը շարադրուին այնպէս մօտեցումով մը որ իբրեւ թէ Ղարաբաղ կոչուածը հայրենիք մը չէ ուր սերունդներ ապրած են ու թաղուած, այլ թաշկինակ մը զոր կարելի է ծալել, դարակ մը դնել, կամ աւելի ճիշդ՝ ճմռթկել ու թխմել գրպան մը. թէ որո՛նը, որո՛ւն հոգը…: Քաղաքական այս ախորժակներուն – որոնք մերը չեն –, եւ «յարմար» նկատուած կարգադրութիւններուն – որոնք կ'ըլլան մի՛շտ ի հաշիւ մեզի – միջեւ վախերը, սպասումները, անձկութիւնը կ'երթան հողին, օրինավիճակի, տարածքի, սահմաններու նիւթերուն: Իրաքու կը խառնուին Ստալինի կարգադրութիւնն ու Բաքուի քարիւղը, տասնամեակներու խուսափումներն ու «լայն ինքնավարութեան» Բաքուի խոստումները, շատ յաճախ մոռցնելով որ Հայկական նորագոյն Հանրապետութիւն մը քանի մը ամիսէն իր գոյութեան վեցերորդ տարին պիտի բոլորէ: Այդ վեց տարուան ամէնէն նշանակալի, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մը հռչակումին չափ պատմական, դէպքը Շուշիի վերադարձը եղաւ: Անկէ ի վեր, անոր նկատմամբ հետաքրքրութիւնները գրեթէ միշտ գործնական եղան, այդ վերադարձին ամրացումին ուղղուեցան. բնակիչներու, աւելի ճիշդ՝ վերադարձողներու թիւը կ'աւելնա՞յ. գործի բաւարար կարելիութիւններ կա՞ն: Քանդուած տուներու նորոգութիւնը կը շարունակուի՞: Կը մոռցուէր որ Շուշին Ղարաբաղի մայրաքաղաքն էր առաւելաբար մշակութային կարեւոր կեդրոնի հանգամանքով. ու անոր ամբողջական վերադարձը հայութեան, կարելի կրնար ըլլալ միայն այդ հանգամանքին վերատիրացումով:

Այս մասին բաւական բան կ'ըսէ Նուարդ Սողոմոնեան «ԼՂ Հանրապետութիւն» օրաթերթին Ապրիլ 5-ի թիւին մէջ լոյս տեսած, «Շուշի. որպէս իրական տեսիլ…» խորագրուած գրութեամբ: Քաղաքին վերածնունդին հինգերորդ տարեդարձին նախօրեակին (Մայիս 9) յարմարագոյն նշում են այդ էջին տուեալները: Հոն կը կարդանք որ քաղաքը ունի Գըրողներու Միութեան բաժանումը որուն նախագահն է բանաստեղծ Ռոպէր Եսայեան: Կայ Արամ Մանուկեան վարժարանը որուն տնօրէնը նոյնպէս բանաստեղծ է. Հովիկ Մուսայէլեան:

Քաղաքին վարչակազմին անդամները երբ ժողով կը գումարեն, իրենց գլխաւոր մտահոգութեան մաս կը կազմէ մշակութայինը: Անոնք հետամուտ են որ Շուշին դառնայ հոգեւոր – մշակութային կեդրոն եւ ոչ միայն արցախահայութեան համար: Պէտք է մշակուի Շուշիի հայկական աւանդական ազգային մշակութային պատկերը. այս պարտականութիւնը կը վիճակի մտաւորականութեան: Վասն «Շուշիում ապրող իւրաքանչիւր բնակիչ պէտք է զգայ որ ինքն ապրում է մշակութային ազգային աւանդութիւններ ունեցող քաղաքում»: Ատոր համար կը ծրագրուի վերականգնել արցախեան հնաւանդ ծէսերը, տօնախմբութիւնները, խաղերը, սովորութիւնները. պէտք է ներկային բերել ծանօթ Շուշեցիներու կեանքն ու հանրային գործունէութիւնը: Պէտք է ոչ միայն պահպանուին, այլեւ ուսումնասիրուին պատմական ճարտարապետական յուշարձանները:

Որպէսզի այս նպատակները իրականանան, անհրաժեշտ է կամքին, ծրագրին հետ ունենալ նիւթական միջոցները. ըրագրողը կը գրէ թէ քաղաքը մշակութային գործիչներու կարիք ունի: Զկայ երգչախումբ եւ թատերախումբ հիւրընկալելու յարմար դահլիճ: Ճիշդ է որ մշակութային հիմնարկները չէնք ունին, բայց բոլորն ալ նորոգութեան պահանջ կը ներկայացնեն: Պէտք կայ շինանիւթի. կըղմինտրի, ապակիի, նաեւ կահ–կարասիի, նուագարանի: Նախկին գրադարանին հըրկիզուած շէնքին մէջ տեղաւորուած է շրջանային գրադարանը, բայց քիչ են գիրքերը, եղածին համար անբաւարար են դարակները:

Դպրոցը կը փափաքի անցեալի արժէքները ներկային փոխադրելու ու նոր սերունդին ազգային յիշողութիւն տալու մտահոգութիւնը: Աւարայրի, Սարդարապատի, Վարդանանցի եւ Հայրենիքի պաշտպանութեան տօները, աւանդութիւն դառնալ սկսած են արդէն: Անոնց վրան աւելցած է Շուշիի ազատագրութեան օրը: Կայ Ապրիլ 24-ը, Զատիկը, Արցախի զոհերուն յիշատակի օրը:

Ա. Մանուկեան վարժարանը ունի նոյնիսկ «Հնարամիտների եւ ուրախների ակումբ»: Իսկ վարժարանին փառքը «Վարանդա» երգչախումբն է: Կայ նկարչական աշխոյժ գործունէութիւն: Կայ տիկնիկային թատրոն: Կառուցումի ընթացքին մէջ է Դանիէլ Ղազարեան երաժշտանոցը. իսկ ներկայիս երախաները երաժշտական ուսում կը ստանան դպրոցը: Հոս ալ կարիք կայ երաժիշտ մասնագէտներու, նուագարաններու:

Շուշին արդէն կրօնական կեդրոն է ԼՂՀ-ի. հոն կը գտնուի առաջնորդարանը. Կիրակի օրերը կը ղօղանջեն Ս. Ղազանչեցւոց Եկեղեցիին զանգերը որոնց ղօղանջին հետ երկինք կը բարձրանայ Արցախցիին աղօթքը. «…Տէ՛ր, պահպանիր խաղաղութիւնն այս խօլական լեռներում. խաղաղութիւն որ իջել է քո կամքով ու քո նահատակ որդիների արեամբ»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԻՍԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՑԱՍՄԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՏԻԻ NABUCCO-ԻՆ ՄԷՋ

Ներկայիս, Եւրոպայի եւ Նոր Աշխարհի օփերայի բեմերուն վրայ կը փայլին բազմաթիւ հայ երգիչներ եւ երգչուհիներ, որոնց մէկ մասը եկած է Հայաստանէն:

Այս վերջիններէն է սոփրանօ Ցասմիկ Պապեան, որ ունեցաւ բացառիկ յաջողութիւն, Ապրիլ 20-ին եւ 24-ին Նիսի մէջ՝ երկու անգամ երգելով Նապուգօ (Նաբուգոդոնոսոր) օփերային գլխաւոր դերը, որ է թագաւորական գահը յափշտակող արքայազուն իշխանուհի Ապիկաիլէ:

Պատմութիւնը կը վերաբերի Նաբուգոդոնոսոր Արքայի օրով Բաբելոն գերի տարուած Հրեաներուն, եւ Վերտի ուզած է այդ միջոցաւ ակնարկել աւստրիական գրաւման տակ հեծող իր հայրենիքին: Ծանօթ է գերիներու տպաւորիչ խմբերգը (vaspensiero) որ մեծ յուզումով կ'ունկնդրուի միշտ, եւ Նիսի պարագային երկու անգամ կրկնուեցաւ, հանդիսականներու պնդումին վրայ:

Բայց այդ օփերային ամենակարեւոր եւ ամենադժուարին դերը կը վիճակի Ապիկաիլէի, որովհետեւ Վերտի հոն դրած է թէ՛ չափազանց բարձր եւ թէ՛ շատ ցած ձայներ, որոնք դժուարութեան կը մատնեն երգչուհիները: Ամէն պարագայի, Ցասմիկ Պապեան անսայթաք անցաւ բոլոր փորձութիւններէն, ի սքանչացում հանդիսականներուն, որոնք շատ անգամ վարագոյրը իջնելուն իսկ չէին ըսպասեր, զինքը ծափահարելու համար ամէն կարեւոր երգէ վերջ:

Օփերայի երգիչի մը յաջողութիւնը առ հասարակ կը հասկցուի ստացած ծափերու այն հեղեղին, որով կը դիմաւորուին գլխաւոր դերակատարները, երբ վերջին վարագոյրը կ'իջնէ, եւ իրենք մէկիկ մէկիկ բեմին առջեւը կու գան ունկնդիրները ողջունելու: Ցասմիկ Պապեան արժանացաւ ուրեմն ծափողջոյնի որոտնդոստ տարափի մը եւ «Պռավօ՛» աղաղակներու, որոնց ընդմէջէն լսուեցան նոյնիսկ, հայերէն «Ապրի՛ս»ներ:

Նապուգօն Նիսի օփերային մէջ, ներկայացուեցաւ հինգ անգամ, եւ միւս երեք ներկայացումներուն ընթացքին Ապիկաիլէի դերը երգողն էր ռուս սոփրանօ Նինա Ռաուցիօ, որ չկրցաւ սակայն նոյն յաջողութիւնը ունենալ, արժանանալով «Նիս – Մաթէն» թերթին երաժշտական քննադատէն բացայայտ վերապահութեան: Որովհետեւ, ըստ օփերային նիւթին, Ապիկաիլէ իրականին մէջ գերուհի մըն է, որդեգրուած՝ Նաբուգոդոնոսորի կողմէ, եւ իր դաժան ու իշխանատենչ նկարագրով, կը յաջողի գահընկեց ընել թագաւորը, իշխանութենէն վանել իրական արքայադուստր Ֆենենա-ն, եւ բազմիլ թագաւորական գահուն վրայ, ի վերջոյ սակայն յաղթահարուելով ու մահանալով: Դժուարին դեր:

Հայազգի երգչուհին կրցաւ այդ դերը մարմնաւորել տպաւորիչ ուժգնութեամբ, մտնելով մորթին մէջ անողոք պատերազմիկի մը եւ անյագուրդ դաւադիրի մը: Սոփրանօ տրամադիկի իր հարուստ ձայնին ինքնայատուկ դրոշմն (timbre) ալ բոլորովին կը պատշաճէր մարմնաւորած խիզախ կերպարին:

Իրական յաջողութիւն մը, որուն նուիրուած առանձին յօդուած մը ստորագրած էր երաժշտական քննադատ եւ Նիսի երաժշտանոցին տնօրէն Անտրէ Փերէյն, «Նիս – Մաթէն»ի Ապրիլ 26-ի թիւին մէջ, գրելով.

«Երկու երգչուհիներ իրարու յաջորդեցին Ապիկաիլէի վտանգաւոր դերին մէջ (…) Երկրորդը որ երգեց Կիրակի եւ Հինգշաբթի, բոլորովին տարբեր որակի է: Հայկական ծագումով սոփրանօ, Ցասմիկ Պապեանն է ան, որ յաճախ երգած է Պոնի օփերային մէջ, որուն նախորդ տնօրէնն էր Ժան – Գարլօ տէլ Մոնագօ, եւ որ զայն Նիս կանչեց, տեղւոյս անձնակազմը զօրացնելու համար:

«Ձայնի գեղեցկութիւն, ուժգնութիւն նկարագրի եւ սուր նօթերու, timbre-ի միապաղաղութիւն (առանց ծայրայեղ ծաւալումի): Իր մէջ գտանք, երկու ներկայացումներուն ընթացքին ալ, ուշագրաւ Ապիկաիլէ մը:

«Ծափահարուեցաւ Հինգշաբթի երեկոյ: Նոյնիսկ Թուինք տուաւ խումբին մնացեալ անդամներուն (…) Ցասմիկ Պապեան սկսնակ մը չէ Ապիկաիլէի համար: Երկու ամիս առաջ, Միլանոյի Սքալային մէջ Ռիգարտօ Մութի այդ դերը երգել տուած է իրեն, ինչ որ ամէն ինչ ըսել է:

«Այս որակով մեկնաբաններու է որ պէտք ունի Նիսի օփերան, իր ապագային համար»:

Հարցազրոյց երգչուհիին հետ

ՀԱՐՑՈՒՄ. – Ե՞րբ սկսաք երգել:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – Մանուկ հասակէս երաժշտութեան ծանօթացայ, ջութակ նուագելով: Ջախահաս դառնալէ վերջ է որ երգի դաս առնել սկսայ Երեւանի երաժշտանոցին մէջ: Աւելէն լաւ չէ շատ կանուխէն երգել սկսիլ: Ձայնալարերը կրնան վնասուիլ:

Հ. – Ինչպէ՞ս դարձաք Փրիմա Տոննա:

Պ. – Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ շահեցայ մրցանակներ, մասնակցելով Վիէննայի, Թուլուզի եւ Մոսկուայի (Չայքովսկի) միջազգային մրցումներուն: Ներկայիս հաստատուած եմ Վիէննա, որուն օփերային հետ կապուած եմ պայմանագրով: Բայց կ'երգեմ նաեւ այլ վայրեր: Երգած եմ օրինակ, Երեւանէն վերջ Վարշաւա, Պոն, Շթութկարտ, Համպուրկ, Փրակա, Պուտափեշտ, Սըթրասպուրկ, Միլանօ (Սքալա) եւայլն: Փարիզ երգելու առիթը չեմ ունեցած տակաւին:

Հ. – Ի՞նչ դերեր կ'երգէք առ հասարակ:

Պ. – Նախընտրած դերերս են Միմի (Լա Պոհեմ), Թոսքա, Ռոզին (Սեվիլեան Սափրիչ) Լա Թրավիաթա, Օտապելլա (Աթթիլա), եւայլն: Բայց երգացանկիս մէջ ունիմ լրիւ 25 օփերաներ:

Հ. – Ինչպէ՞ս կրնաք այդ բոլորը գոց գիտնալ եւ չշուարիլ, մանաւանդ որ օփերաները աւելի շատ երգեցիկ խօսքեր կը պարունակեն, քան թէ՝ մտաբերելի մե-ղեդիներ:

Պ. – Այն ձեւով որ մաթեմաթիկոսները չեն շուարիր հաշուական փոփոխութեան մէջ: Վարժութեան հարց է, նաեւ՝ ա-խատանքի: Բեմ բարձրանալէ առաջ եր-կարատեւ փորձեր ընել անհրաժեշտ է:

Հ. – Ապիկաիլէի դերը շատ դժուար է: Միթէ՞ Վերտիի շրջանին երգչուհ-ները ձայնական աւելի լայն կարողու-թիւններ ունէին:

Պ. – Վերտի այդ դերը գրած է իր ա-պագայ կնոջ, երգչուհի Ճուզեփփինա Սթրե-փոնիի համար: Բայց անպայման ըն-ջացած է, որովհետեւ այդ դերը երգելով է որ Ճուզեփփինան ձայնը կորսնցու-ցած է…

Հ. – Ի՞նչ կը խորհիք բազմաթիւ լեզու-ներով երգողներու մասին: Հայաստանի համբաւաւոր երգչուհիներէն մին անգամ մը պարծենցած էր թէ, կրնայ 8 լեզուով երգել: Եւ ինչո՞ւ ո՛չ 18…

Պ. – Երգը բանաստեղծութիւն է ամէն բանէ առաջ, ուստի, որպէսզի երգողը կարենայ զայն մեկնաբանել, պէտք է լաւ հասկնայ արտաբերուած խօսքերուն իմաստը: Բառական արտասանութիւն մը չի բաւեր: Այն խորունկ զգացումով զոր Գերմանացիք կ'երգեն իրենց Լիտերը դժուար է ընդօրինակել, առանց այդ բանաստեղծութիւններուն ներքին յուզումին հաղորդակից դառնալու:

Հ. – Ո՞ւր պիտի երգէք յառաջիկային:

Պ. – Մայիս 2 եւ 9-ին Թոսքա պիտի երգեմ Պէրլինի Տոյչէօփերին մէջ: Մայիսի վերջերը կրկին Ապիկաիլէի դերը պիտի մեկնաբանեմ Պոնի օփերային մէջ: Յունիսին Միլանօ եմ, իբր մեներգիչ Պեթհովէնի 9-րդ Համանուագին: Յետոյ կրկին Գերմանիա՝ երգելու համար Այտա: Յուլիսը վերջերը Ռավեննայի օփերային մէջ պիտի ստանձնեմ Օտապելլայի դերը (Աթթիլա): Եւ այսպէս շարունակաբար: 1999ին է որ կրկին Նիսի մէջ պիտի երգեմ:

Հ. – Ինչպէ՞ս կը բացատրէք որ ներկայիս միջազգային բեմերու վրայ փայլող հայ երգիչները աւելի շատ են, քան Ֆրանսացիները:

Պ. – Նախ այն պատճառով որ Ֆրանսացիք աւելի ռասիոնալիստ եւ դրապաշտ ժողովուրդ են, մինչ Հայոց մօտ զգացական խորքն է ուժեղ: Յետոյ, երգելու համար ձայն է հարկաւոր, որ իբր ֆիզիքական շնորհ, աստուածատուր ձիրք մըն է, եւ բոլորին չի վիճակիր: Ո՞վ գիտէ, Աստուած Պապան որ Հայոց հանդէպ ժլատ գտնուած է շատ մը մարզերու մէջ, թերեւս ուզած է ձայնի եւ երաժշտութեան ճամբով մխիթարել զիրենք:

Հ. – Ձեր հայերէնի շեշտը բաւական տարբեր է Երեւանցիներէն, եւ մօտիկ է մեր արեւմտահայերէնին: Երգեցողութեան հետ կապ ունի՞ արդեօք:

Պ. – Ո՛չ անշուշտ: Կապը պէտք է փնտռել մեծ – ծնողքիս մօտ, որոնք Երեւան գաղթած են Արեւմտեան Հայաստանէն: Թէեւ ես, իբր մայրենի լեզու, նոյնքան կը սիրեմ արեւմտահայերէնի հնչումը, որքան արեւելահայերէնինը: Զմայլելի կը գտնեմ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը, որ իրական հրաշալիքներ է տուած:

Հ. – Նշմարելի է որ, Նիսի օփերային պաշտօնական յայտագրին, եւ նոյնիսկ «Նիս – Մաթէն»ի յօդուածին մէջ, ձեր հայ ըլլալը շեշտուած է: Արդեօ՞ք ձեր փափաքով եղած է այդ:

Պ. – Անշուշտ: Ո՛ւր որ երթամ, միշտ կ'ուզեմ որ ճշդուի թէ Հայ եմ ծագումով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի: Ի վերջոյ լաւ կ'ըլլայ որ Հայերը միայն իբր ջարդուած ժողովուրդ չճանչցուին: Ապրիլ 24-ի օրով Նիսի մէջ իբր հայ երգելս թերեւս բարեպատեհ զուգադիպութիւն մը եղաւ, այդ ուղղութեամբ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Ն ի ս

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Միացեալ — Նահանգներու Արեւելեան ափի հայահոծ երկու մեծ կեդրոններէն մէկն է Պոսթըն, միւսը ըլլալով Նիւ — Եորքը: Իսկ նոյն ափին վրայ մայրաքաղաք Ուաշինկթըն կը մնայ հայկական լոպիինկի գլխաւոր կեդրոնը, ուր գերակշիռ դեր մը վերցուցած է Ամերիկայի Հայկական Համագումարը, որ արհեստավարժ մակարդակով առաջ կը տանի հայկական շահերու հետապնդումը: Աշխոյժ է նաեւ Հայ Դատի Յանձնախումբը:

Մեսեչուսէց նահանգը ամբողջ երկրին մէջ միակն է նաեւ, որ պաշտօնապէս իր Խորհրդարանը կը տրամադրէ որպէս Ապրիլեան Ոգեկոչումի հաւաքավայր: Աւանդական դարձած կանոնաւորութեամբ, Նահանգային Տան մէջ Ուրբաթ, Ապրիլ 25-ին տեղի ունեցաւ Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը, նոյն նախաձեռնարկ անձերով.— Ծերակուտական Ուորըն Թուլմըն եւ Ներկայացուցիչ (երեսփոխան) Ռէյչըլ Գաբրիէլեան, որ վերջին ընտրութիւններուն յաջողեցաւ վերագրաւել իր աթոռը: Նոյն ընտրութիւններուն Մեծ. Պոսթընի շրջանէն Ներկայացուցչական Տան անդամ ընտրուեցաւ նաեւ երկրորդ հայ երեսփոխան մը՝ Փիթըր Քուլթուճեան: Յուշահանդէսին ներկայ էր, ինչպէս ամէն տարի, փոխ — կառավարիչ՝ Փօլ Սէլուչի: Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Նիւքալոյի Համալսարանի Քաղաքական Գիտութեան դասախօս Ռոնըլտ Սիւնի, թոռը՝ հայ երաժշտութեան ռահվիրաններէն Գրիգոր Սիւնիի:

Դուրսը, շէնքին առջեւ, այդ օր կը ծածանէր նաեւ Հայկական Եռագոյնը ամերիկեան եւ նահանգային դրօշներուն կողքին:

Բացումին Հայցոյ մը արտասանեց Գէյմպրիճի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ հովիւ Մամբրէ Քհնյ. Գուզուեան: Պետական զոյգ մաղթերգները կատարուեցան Սուրբ Ստեփանոս եւ Հայ Քոյրերու վարժարաններուն աշակերտներուն կողմէ: Դրօշակի հաւատարմութիւնը եւ երկու խօսք կատարեց Փիթըր Քուլթուճեան, որ պատմեց ցեղասպանութենէն վերապրող մարաշցի իր մեծ հօր եւ ու նանիի ոդիսականը, մինչեւ անոնց Ամերիկա գալը: Այս ամերիկահայ երկրորդ թէ երրորդ սերունդի ներկայացուցիչին համար «Հըպարտութիւնը այսօր միայն՝ Ապրիլ 24-ի առթիւ, հայ ըլլալը չէ, այլ՝ ամէն օր եւ թէ ամէն օր պէտք է ըսել թէ Ցեղասպանութիւնը կատարուած է»:

Ծերակուտական Թուլմըն յայտնեց թէ ինք Ուաթըրթաուն ծնած ըլլալուն համար է որ կանուխէն իրազեկ եղած է Հայկական ցեղասպանութեան, սակայն նոյն պայմանները չունի ամերիկացի աշակերտութիւնը: Այդ պատճառով այժմ ստորագրութիւններ կը հաւաքուին խնդրագիրի մը համար, որպէսզի հանրային դպրոցներու ուսումնական ծրագրին մէջ մտցուի Մեծ Եղեռնի պատմութիւնը:

Փօլ Սէլուչի Ապրիլեան Եղեռնը նկատեց նախանշանը եւ ազդարարութիւնը՝ անոր հետեւող քսաներորդ դարու ցեղասպանութիւններուն: Ապա ընթերցեց կառավարիչ Ուիլիըմ Ուէլտի «Հայկական Նահատակներու Օր» հռչակող հրովարտակը, զոր յանձնեց հայ երաժշտահաններու նահապետ Համբարձում Պէրպէրեանի: Փոխ — կառավարիչը յառաջիկայ ամիս Հայաստան կը մեկնի պատուիրակութեամբ մը:

Իր շնորհակալական խօսքէն ետք բազմավաստակ յօրինողը յայտնեց թէ իր վերջին հեղինակութիւնը կը նուիրէ նախագահ Գլինթընի առ ի շնորհակալութիւն ամերիկացի ժողովուրդին: Այդ ստեղծագործութիւնը — Օրաթորիօ մը — որպէս նիւթ ունի երկրին 16-րդ նախագահ Աբրահամ Լինքընի համբաւաւոր ճառը:

Ներկայացուցիչ Ռէյչըլ Գաբրիէլեան կարդաց Նահանգային զոյգ օրէնսդիր մարմիններուն որոշումը, որով Ապրիլ 24-ը կը յայտարարուէր «Յիշատակի Օր»: Գիրը յանձնուեցաւ վերապրողի մը՝ Վէրոնիքա Սարմանեանի եւ փաստաբան Հայկ Տէր — Մանուէլեանի: Գաբրիէլեան անդրադառնալով «մեր պատմութեան եւ մշակոյթին ողբերգական մէկ այս երեսին», ըսաւ թէ «մենք կրնանք Հայաստան ծնած չըլլալ, սակայն Հայաստանը մեր մէջ ծնած է», աւելցնելով որ երբ յառաջիկային Հայաստան պիտի երթայ, «պիտի զգայ թէ վերադարձած է իր տունը»:

Ռոնըլտ Սիւնի, «վերակառուցեց» հայկական Ցեղասպանութիւնը թուելով անոր տուն տուող Օսմանեան պատրուակները եւ գործադրութեան ձեւերը: 1915-ին երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին այդ հողերուն վրայ, յաջորդ տարին մնացած էր երկու հարիւր հազար, որ աւելի ետք աւելի եւս պիտի նուազէր. ո՞ւր գացած էր այդ ժողովուրդը, ի՞նչ եղած էր անոր ճակատագիրը: Կարդաց Թալաաթի գրչին պատկանող վկայութիւն մը, ուր դահիճը կ'ընդունէր հայկական տարագրութիւնը եւ նոյնիսկ գործադրուած ոճիրները, զանոնք վերագրելով անհակակշռելի տարրերու: Կարեւոր կէտը այն էր, թէ ան փաստած կ'ըլլար որ գոնէ տեղահանութիւնը պետական նախաձեռնութիւն էր: Բանախօսին համար աշխարհագրօրէն Հայութիւնը կը գտնուէր մասնաւորաբար դժուարին երկրամասի մը մէջ եւ այդ դրացիներու հետ ան պիտի ապրէր այդ պայմաններուն ներքեւ: Սակայն մէկ բան որոշ պէտք է ըլլար. «Մեր տառապանքը վերջ պիտի չգտնէ մինչեւ որ ճանաչում չստանայ հայկական ցեղասպանութիւնը»:

Գործադրուեցաւ երաժշտական յայտագիր մը: Փողահար Դանիէլ Թիկըր նուագեց օրուան մթնոլորտը շեշտող երկու մելամաղձոտ կտորներ (որոնցմէ մէկը «Կռունկ»ը), իսկ Խրերունի երգչախումբը կատարեց երեք երգեր, ղեկավարութեամբ Արթիւր Վերանեանի:

Ամէն տարի ի յարգանս ներկայ գտնուող վերապրողներուն եւ որպէս ճանաչում, կը խնդրուի որ անոնք ոտքի կանգնին; Այս տարի անոնց թիւն էր ինը հոգի: Անցեալ տարի անոնք տասնեւհինգ էին: Անոնցմէ քանի՞ հոգի արդեօք ներկայ պիտի գտնուին գալ տարի: Հապա՞ մի քանի տարի ետք...: Միակ մխիթարանքը այն է, որ անոնց թոռները այսօր կը խոստանան, նոյնիսկ անգլերէնով, չմոռնալ իրենց փոխանցուած Ապրիլեան մուրհակը:

Ինչպէս սովոր է, յայտագիրի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն Նահանգային Տան Կեդրոնական ճեմասրահին մէջ, ուրուն խոյացող սիւներէն մէկուն վրայ կը գտնուի Հայ Նահատակներուն նուիրուած յուշատախտակ մը: Շուրջ տասնեակ մը հայ եկեղեցականներ երեք յարանուանութիւններէն մասնակցեցան արարողութեան, որմէ ետք տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն քովընտի սրահին մէջ:

ՔԱՑԼԱՐՇԱՒ

Օր մը առաջ, Ապրիլ 24-ին, Ուաթըրթաունի հայկական երկու եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցան եկեղեցական արարողութիւններ ի յիշատակ Հայ մարտիրոսներուն: Առաջինը, առաւօտուն Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, իսկ երկրորդը յետմիջօրէին՝ Ս. Ստեփանոսին մէջ, ուրկէ ժողովուրդը թափօր կազմած ուղղուեցաւ դէպի կեդրոնական հրապարակը գտնուող քաղաքապետարանին բացատը: Հոն եւս օրուան բանախօսն էր Ռոնըլտ Սիւնի: Խօսք առին նաեւ հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

«ՊՈՍԹԸՆ ԿԼՈԲ» Կ'ԱՊԱՇԽԱՐՀԷ...

Հաւանաբար օր մը առաջ իր արձանագրած սայթաքումին համար է որ ամերիկեան մեծածրոյն օրաթերթերէն «Պոսթըն Կլոպ» երկար (յարաբերաբար) խմբագրական մը նուիրած էր Հայկական Եղեռնին:

Օր մը առաջ, ճիշդ Ապրիլ 24-ի թուականով, հայութեան թունաւոր նուէր մը կարծես կատարելու համար, վերոյիշեալ օրաթերթը կը հրատարակէր իր սիւնակագիրներուն էջին վրայ Ուաշինկթընի մօտ Ազրպէյճանի դեսպան Հաֆիզ Փաշաեւի մէկ գրութիւնը Մեծ Խաղը կը շարունակէ վտանգել Ազրպէյճանը, խորագիրով: Բովանդակութիւնը կարելի է գուշակել: Ազերի դեսպանը իր մասնաւոր թիրախը դարձուցած էր նաեւ «հայկական լոպպիինկի խումբերը, որոնք իրենց հակակշիռին ներքեւ կը պահեն ամերիկեան քաղաքականութիւնը Գոնկրէսին մէջ, եւ ամերիկեան վարչութիւնը կը թուի անկարող ըլլալ յաղթահարելու անոնց ազդեցութիւնը»:

Ընդվզեցուցիչ այս երեւոյթին դէմ (ո՛չ դեսպանին, այլ թերթին) տեղացած բողոքները բաւական բուռն պէտք է եղած ըլլան որ յաջորդ օրն իսկ, բացի խմբագրականէն, նամականիի իր բաժնին մէջ թերթը հրատարակած էր Հայու մը կարճ նամակը, ուր ան վեր առնելով այս անարգանքը եւ մատնանշելէ ետք թէ Ազրպէյճանցիները կը պատկանին թրքական ցեղին, կ'եզրակացնէր. Հրատարակութեան «ներգործութիւնը նոյնն է, ինչ որ պիտի ըլլար եթէ նացիամէտ խումբ հրաւիրուէր խօսելու համար Հոլոքոսթի ոգեկոչումին»:

«Հայկական Վիշտը» խորագրեալ խմբագրականը ունի մասնաւորաբար յատկանշական երկու հատուածներ: Առաջինին մէջ շատ նրբօրէն — եւ առաջին անգամ ըլլալով — կը գործածուի «ցեղասպանութիւն» թառը բառը երբ կ'ըսուի. «Բոլոր Հայերուն համար, ուր որ ալ ըլլան, սպանութիւնները, պոգրոմները եւ զանգուածային տեղահանութիւնները որոնք կազմեցին այս մասնաւոր "կամ առանձնայատուկ" հոլոքոսթը, տաղուած են իրենց հաւաքական յիշողութեան մէջ»: Այս «հոլոքոսթ»ին ուժ կուտայ յատկանշական մէջբերումներ ամերիկեան այդ շրջանի դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի վկայութենէն; Ահա նաեւ երկրորդ պարբերութիւնը որով կ'աւարտի խմբագրականը.—

«Հայկական վիշտին յաջորդող տարիներուն, եղան անհաշիւ ուրիշ (թերթերու) վերնագիրներ եւ անասելի ողբերգութիւններու նմանօրինակ պատմութիւններ — ոմանք աւելի փոքր թիւերու վերաբերեալ, ուրիշներ (մէկուկէս միլիոնէ) նոյնիսկ աւելի մեծ թիւերու: Նացիական ցեղասպանութիւնները, Սթալինի սպանութիւնները եւ զանգուածային սովամահութիւնը, Մաօ Ցէ Թունկի անողորմ հալածանքները, Գամպոչիայի ողբերգութիւնը կարմիր խմէրներու տակ, կեդրոնական Ասիոյ վայրագութիւնները, Սալվատորէն Սըրպըէնիցա անծանօթ գերեզմաններէն դուրս ելլող ոսկորոտիքը, այդ բոլորը առընչուած են Անատոլուի այդ մահատարած ճամբաներուն, այդ հեռաւոր Ապրիլին»:

Գ. Ք.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքի «Աթիքոն» սրահին մէջ, Ապրիլ 20-ին, կազմակերպութեամբ Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին ոգեկոչուած է Ապրիլեան 82-րդ տարելիցը, յոյն եւ հայ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Բասօք (Ընկերվարական) կուսակցութեան կողմէ, ձեռնարկը ողջունած է երեսփոխան Լէֆթէրիս Վերիվաքիս, «Նոր Հանրապետութիւն» կուսակցութեան կողմէ երեսփոխան Անաստասիոս Ներանծիս, «Սինասփիզմօ» կուսակցութեան Կեդր. Յանձնախումբին կողմէ Պ. Խարալամպոս եւ այլ հոսանքներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ: Կարդացուած են համակրանքի բազմաթիւ ուղերձներ: Ձեռնարկին բացումէն առաջ, սրահին ընդարձակ պաստառին վրայ ցուցադրուած է Հայոց պատմութիւնը: Պաշտօնական բացումը կատարուած է Համազգայինի երգչախումբին կողմէ, ապա օրուան նախագահը՝ Թադէոս Յովակիմեան (յունարէն) անդրադարձած է օրուան խորհուրդին: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան անունով ուղերձ մը կարդացած է Վիգէն Փափազեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Բասօքի, «Նոր Հանրապետութեան», «Սինասփիզմո»յի, Դեմոկրատներու, «Քաղաքական Գարուն»ի, Հելլէն — հայկական բարեկամութեան ներկայացուցիչները, փակման խօսքը արտասանած է օրուան նախագահը:

Քաղաքական ձեռնարկի աւարտին, բազմութիւնը մեծ թափօր կազմած ուղղուած է դէպի Սինթագմայի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը ուր ծաղկեպսակներ զետեղուած են: Թափօրը կ'առաջնորդէին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները:

Ապրիլ 24-ին, ալ, բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցած է Աթէնքի Թրքական դեսպանատան առջեւ, Նէա Զմիռնիի հայկական յուշարձանին առջեւ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

1997 Մարտ 20, ժամը 16·30-ին, Զուիցերահայ Միութիւններու ներկայացուցիչներէ կազմուած յանձնախումբ մը ընդունելութիւն կը գտնէ Զուիցերիոյ կառավարութեան Արտաքին Նախարար՝ Ֆլավիօ Քոթթիի մօտ, որու կը ներկայացնէ Զուիցերիոյ Հայութեան անունով շնորհակալագիր մը առ այն, թէ հարիւր տարի առաջ, 1897, Մարտ 4-ին, զուիցերացի ժողովուրդը այդ ժամանակուան կառավարութեան ներկայացուցած է շուրջ կէս միլիոն ստորագրութիւն կրող խնդրագիր մը՝ իբրեւ բողոք Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կատարուող հայկական կոտորածներու եւ ընդհանրապէս Թրքական պետութեան որդեգրած հայահալած քաղաքականութեան դէմ:

Ուրբաթ, Մարտ 14-ի համար նախատեսուած հանդիպումը Արտաքին Նախարար Պ. Ֆլավիօ Քոթթիի հետ, քանի մը օրերու յապաղումէ ետք, կայացաւ Հինգշաբթի, Մարտ 20-ին, որովհետեւ Պ. Նախարարը առաքելութեամբ մը մեկնած էր երկրէն:

Զուիցերահայ համայնքի միութիւններու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբը, բաղկացած ութ հոգիէ՝ Արէլ Քհնյ. Օղլուգեան, Տիկին Զեմֆիրա Օհաննէսեան (Եկեղ. Խորհ.), Պ. Վահէ Կապրաշ (Զուիցերահայ Միութիւն), Պ. Թորոս Սաղըրեան (Զուիցերահայ Միութիւններու Ֆորում), Տիկին Թալին Աւագեան (ՀԲԸՄ), Պ. Ժագ Օհաննէսեան (Բժշկական Միութիւն), Պ. Վարդան Նալպանտեան (Մշակութային Միութիւն), Պ. Ռուբէն Պօյաճեան (Աշխատանքային Շրջանակ) և Պ. Հանց Շէլլէնպէրկ:

Ընդունելութիւնը Պ. Ֆլավիօ Քոթթիի մօտ, տեւեց շուրջ քառասուն վայրկեան: Խօսք առաւ Պ. Վահէ Կապրաշ եւ ներկայացնելէ ետք զուիցերահայ համայնքին անունով խմբագրուած շնորհակալութեան նամակը, յիշեց նաեւ Զուիցերիոյ կառավարութեան դեռ 1915-ի ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս ճանչցած չըլլալու պարագան և Արցախի Հանրապետութեան զօրակցելու հարցը: Ապա՝ խօսքը տրուեցաւ Արէլ Քհնյ. Օղլուգեանին, որ Գարեգին Ա. Հայրապետի ջերմ մաղթանքները փոխանցելէ ետք, ընթերցեց անոր շնորհակալական նամակը՝ ուղղուած Զուիցերիոյ կառավարութեան, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին:

Շնորհակալական արտայայտութիւններով հանդէս եկաւ Պ. Նախարարը, նախ խնդրելով Արէլ Քահանայէն որ իր անկեղծ բարեւներն ու բարեմաղթութիւնները փոխանցէ Կաթողիկոսին: Ան յիշատակեց, թէ դարասկիզբին ողբերգական եղելութիւններ կատարուած են հայ ժողովուրդին դէմ. գայն յիշելը բարոյական պարտք մըն է, միաժամանակ՝ պատմական դաս մը բոլորին, որպէսզի թոյլ չտրուի նման անարդարութիւններու կրկնութիւնը ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Անդրադառնալով ցեղասպանութիւնը ընդունելու հարցին, դիտել տուաւ, թէ Զուիցերիան պատմականօրէն զանգաղ եղած է քաղաքական որոշումներ տալու ուղղութեամբ, հակառակ անոր որ ան ունեցած է մարդասիրական օգնութիւն ցուցաբերելու արագ եւ բնորոշ աւանդութիւն մը: Ընդգծեց սակայն, թէ հայկական ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս ճանչնալու հարցը այս տարուան վերջաւորութեան կը ներկայացուի Զուիցերիոյ Խորհրդարանին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

(Շար. Ա. էջէն)

24 ժամ ելեկտրականութիւն կը ստանայ։ Այո, 24 ժամ ելեկտրականութիւն կը ստանայ, բայց կրկին դժգոհ է։ Հիմա ալ կ'ըսեն որ ելեկտրականութեան գինը շատ բարձր է, խնդրենք գինը քիչ մը իջեցուցէք։ Ես ուրախ եմ որ այդպիսի պահանջներ կ'ըլլան, բայց համեմատելի չեն այդ պահանջները երեք – չորս տարի առաջուան պահանջներուն հետ։ Կրնամ նաեւ ուրիշ օրինակ մը տալ։ Երեք – չորս տարի առաջ մեր բոլոր պողոտաներուն վրայ, մեր գլխաւոր պողոտաներուն վրայ երախաներ Փուքթպոլ կը խաղային։ Որեւէ վտանգ չկար, որովհետեւ փողոցներու մէջ ինքնաշարժ չկար պէնզինի չգոյութեան պատճառաւ։ Հիմա աւելի խճողուած են գուցէ մեր փողոցները, քան Պոլսոյ փողոցները։ Շատ բաներ փոխուեցան, փոխուեցան բայց տարօրինակ բան մը կայ։ Իշխանութիւններու համար հիմա աւելի դժուարացած է ղեկավարել ժողովուրդը քան երեք – չորս տարի առաջ։ Երբ շատ նեղ դրութեան մէջ էր ժողովուրդը աւելի համբերատար էր, հասկացողութիւն ցոյց կուտար, գիտէր որ պատերազմ կայ, շրջափակումներ կան։ Բայց հիմա, որ պատերազմը դադրած է, երեք տարիէ ի վեր խաղաղութիւն կը տիրէ, կը յուսանք, որ այլեւս չի կրկնուիր այդ պատերազմը։ Երբ կեանքը սկսաւ բարելաւուիլ, ժողովուրդը դարձաւ աւելի անհամբեր, դարձաւ աւելի պահանջկոտ։ Ես չեմ ուզեր մեղադրել զանոնք, ընդհակառակն ես այնպէս կը նկատեմ, որ ասիկա լաւ երեւոյթ է։ Ասիկա է, առաջընթացի շարժիչ ուժը։ Եթէ ժողովուրդը չպահանջէ, իշխանութիւնները թոյլ կը մնան, չեն մտածեր ժողովուրդին մասին։ Ժողովուրդը պէտք է անընդհատ իշխանութիւններու հետ կապ պահէ, պէտք է անընդհատ քննադատութեան նետեր ուղղէ, որպէսզի իշխանութիւնները ամէն օր, ամէն վայրկեան զգան իրենց պատասխանատուութիւնը ժողովուրդին հանդէպ, եւ ամէն վայրկեան զգան, որ թերացումի պարագային կան մարդիկ, որոնք կրնան անմիջապէս գրաւել քու աթոռը։ Ցամենայնդէպս ըսեմ որ շատ դժուարութիւններ յաղթահարած ենք։ Այս մասին չեմ ուզեր յոռի պատկերացում ստեղծել ձեր մօտ, ոչ ալ շատ լաւատեսական, չեմ ուզեր գունազարդարել իրականութիւնը բացարձակապէս, մենք դեռ շատ ընելիքներ ունինք, մեր ժողովուրդի կենսական մակարդակը տակաւին շատ ցած է, բայց զայն կարելի չէ բաղդատել երեք – չորս տարի առաջուան մակարդակին հետ։ Միջին աշխատավարձքը երեք տոլար էր քանի մը տարի առաջ, հիմա 15 – 20 տոլար է։ Նորէն քիչ է։ Բայց եթէ բաղդատէք երեք տարի առաջուանի հետ, հինգ-վեց անգամ կրկնապատկուած է։ Հրաշքներ չեն պատահիր, ես հրաշքի չեմ հաւատար։ Թէեւ իմ ընդդիմախօսները կը խոստանան ամէն ինչ, կ'ըսեն որ աշխատավարձքը տասն անգամ պիտի բարձրացնեն եթէ իշխանութեան գլուխ գան, եւայլն, եւայլն, բայց ատիկա կարելի չէ։ Ատոր փոխարէն բնաւ կասկած չունիմ որ երեք – չորս տարուան ընթացքին իրականացուածներուն նման նոր իրականացումներ պիտի արձանագրենք, եւ աւելի շատ։ Վերջին երկու տարիներու ընթացքին շատ բաներ յաջողեցանք։ Զգալիօրէն յաղթահարուեցան շրջափակումները, մասնաւորաբար Վրաստանի ճանապարհներով, Սեւ Ծովեան նաւահանգիստներով, նաեւ Իրանի հետ առեւտրական յարաբերութիւններու հաստատումով։ Ի հարկէ եթէ բաց ըլլային բոլոր դռները, Հայաստան աւելի շուտ կը լուծէր կենսական ինչ ինչ հարցեր։ Կ'երեւի թէ որոշ արգելքներ կան տակաւին, թէեւ կը կարծեմ որ շատ հեռու չէ այն օրը երբ դռները պիտի բացուին։ Երէկ ես Նախագահ Տէմիրէլին հետ զրոյց ունեցայ։ Մեր հարցն էր համոզել որ հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելաւումը չկապուի Ղարաբաղեան հակամարտութեան հետ։ Մենք, այո՛, Ազրպէյճանի հետ հարցեր ունինք, բայց անոնք չեն վերաբերիր Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւններուն։ Այսօր պատերազմ չկայ, եւ ո՛չ հայկական կողմը, ո՛չ ալ Ազրպէյճանը բացարձակապէս մտադիր չեն վերականգնելու պատերազմը։ Մենք երաշխիք կուտանք որ Հայաստան ու Ղարաբաղ պիտի չխախտեն հրադադարը։ Այս՝ մէկ։ Երկրորդ՝ նաեւ բանակցութիւններու ընթացքին մենք ամէն բան պիտի ընենք որպէսզի գտնուի երկկողմանի լուծում, որովհետեւ հարցերը պէտք չէ լուծուին ի վնաս կամ յօգուտ կողմերէն մէկուն։ Պէտք է ընդունուին փոխ զիջումներ, որպէսզի մնայուն խաղաղութիւն հաստատուի։ Այլապէս կողմերէն մէկը ինքզինք խաբուած ու տուժած կը զգայ, եւ այն ատեն կարելի չէ երկարատեւ խաղաղութիւն հաստատել։ Մենք պիտի գտնենք, թէեւ դժուար ու դանդաղ, բայց կայուն լուծում մը։ Թուրքիա կը սպասէ որ հարցը լուծուի որպէսզի ճամբաները բանայ։ Մենք կը հաւատանք որ ընդհակառակն եթէ ճամբաները բացուին, ատիկա կը դիւրացնէ հարցին լուծումը։ Ամէն պարագայի ես այս տեսակէտը փոխանցեցի, հիմա պէտք է որ Թուրքիա մտածէ։

Գալով մեր յարաբերութիւններուն, կրկին պիտի տեսնենք որ որոշ քայլեր առնուած են։ Մեր կապերը, հաղորդակցութեան կարելիութիւնները, ամէն շաբաթ կատարուող օդանաւային կանոնաւոր թռիչքները, այս բոլորը հետզհետէ կը զարգանան։ Շատ անգամ հոն ուր պետութիւնը անզօր կը մնայ, հոն երաժշտութիւնը, գեղարուեստը, հոգին գործ կը տեսնեն։ Պատահական չէ որ հոս է ահաւասիկ Յովհաննէս Չէքիճեանը, որ եկած է երգով գրաւելու այս երկիրը։ Ես կը կարծեմ որ ասոնք կարեւոր քայլեր են։ Շուտով Հայաստանի մէջ պիտի բացուի Թուրք նկարիչներու ցուցահանդէս, փոխադարձաբար հայ նկարիչներու ցուցահանդէս պիտի բացուի այստեղ։ Օր մը այս յարաբերութիւնները ձեր առօրեան պիտի դառնան ու պիտի գայ օր մը որ դուք պիտի չզգաք թէ Պոլսո՞յ մէջ կ'ապրիք, թէ Երեւանի։

Ես ձեզի կը մաղթեմ ամենայն բարիք, ձեր ընտանիքներուն երջանկութիւն, ձեր երախաներուն անամպ կեանք եւ փայլուն ապագայ։ Շատ շնորհակալ եմ այս ջերմ ընդունելութեան համար»։

Տեղի ունեցաւ պատշաճ մեծարանք, որմէ վերջ Նախագահը ուղղուեցաւ դէպի Մայր Եկեղեցի ու զանգակներու ղօղանջին հետ մուտք գործեց Եկեղեցի։

Այնուհետեւ Պր. Նախագահը եւ Պր. Ժիրայր Լիպարիտեան եւ միւս ընկերակիցները հրաժեշտ առին Պատրիարքարանէն, երբ ամբողջ փողոցը լեցնող մեր ազգայինները իրենց ծափահարութիւններով ողջերթ կը մաղթէին Նախագահին։

«ԱՆԳԱՐԱ ՏԱԿԱՒԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏ ՉԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ», Կ'ԸՍԷ ԺԻՐԱՅՐ ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ

«Եմի Եիւզեըլ» թերթի թղթակից Վոլկա Գուրպանդատէ կարճ հարցազրոյց մը ունի Հայաստանի նախագահի աւագ խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեանի հետ։ Թղթակիցը նախ դիտել կուտայ, որ Ալիեւ – Լեւոն Տէր – Պետրոսեան տեսակցութիւնը ժխտական մթնոլորտի մը մէջ վերջացաւ։ Ապա ան Ժիրայր Լիպարիտեանէն կը խնդրէ, որ ներկայացնէ Հայաստան – Թուրքիա քաղաքականութեան մայր գիծերը։ Ժիրայր Լիպարիտեան կը պատասխանէ հետեւեալը.

– Հայաստան Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւել կ'ուզէ տնտեսական պատճառներէ շատ աւելի տարբեր պատճառներով։ Մեզի համար ապահովութիւնը կախեալ է բարեկամներու հետ լաւ յարաբերութիւններէ։ Մենք Թուրքիոյ կ'առաջարկենք, որ նախ յարաբերութիւնները բարելաւենք, յետոյ հարցերը կը լուծենք։ Դժբախտաբար Անգարայի չարժուձեւը տարբեր է։ Եթէ Թուրքիա հարց մը ունի, պէտք է որ լուծէ այդ հարցը։ Մենք կը ցանկանք, որ յարաբերութիւնները բնականոն դառնան։ Եթէ սահմաններու բացումը մեզի համար բնական, իսկ Անգարայի համար անբնական է, ատիկա այլեւս Անգարայի հարցն է։

Անգարա պատրա՞ստ չէ յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու։

Այս հարցումին Լիպարիտեան կը պատասխանէ, որ Անգարա անշուշտ պատրաստ չէ, եւ կարգ մը նախապայմաններ առաջ կը քշէ։

– Այս հարցը կարելի չէ լուծել։ «Եթէ այսպէս ընենք, մենք ալ սա բանը կուտանք» տարազով։ Աւելորդ է վիճիլ թէ Թուրք – Հայ յարաբերութիւններու վրայ որքան դրական ազդեցութիւն կը գործէ եթէ Հայաստանէն անցնի քարիւղի խողովակը։ Բայց սխալ է ատոր համար զիջողութիւններ սպասել Ղարաբաղեան հարցին մէջ։

Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ ստորագրուած զինուորական համաձայնութիւնը վնաս չի՞ պատճառեր հրադադարին։

– Ամէն երկիր իրաւունք ունի ստեղծելու իր ապահովութեան համակարգը։ Մենք Ազրպէյճանին նման լաւ յարաբերութիւններ չունինք Թուրքիոյ հետ։ Մեզի համար ապահովութեան համակարգը պայման է։

Գալով այս հարցումին թէ ժխտակա՞ն էր Ալիեւ – Տէր-Պետրոսեան տեսակցութեան արդիւնքը, Լիպարիտեան տուած է հետեւեալ պատասխանը.

– Պէտք չէ հրաշքներ սպասել այսպիսի տեսակցութիւններէ։ Սխալ է անմիջական լուծում սպասել։ Կրնամ ըսել, որ տեսակցութիւնը լաւ անցած է։

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, տօնն է Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ։

Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ։

Այսօր Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի Յաղթանակի Օրն է։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8-ին։

Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ՝ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան – զ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ'ըլլայ, բացառաբար Միայն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի սովորականէն կանուխ՝ ժամը 9.30-ին։

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16-ին Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

M° Cadet

Grande Kermesse annuelle

au profit de l'école arménienne de la Croix Bleue et de la Maison de la Culture de Décines, Jeudi 8 Mai à partir de 14 au Centre aéré de Décines, en cas de mauvais temps à la Salle des fêtes de Décines.

De nombreux stands de jeux pour grands et petits, un buffet, une buvette, tous ce qu'il faut pour un bon après-midi.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

UN VOYAGE MEMORABLE A VIENNE

FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE

RECITAL DE PIANO

Vardan Mamikonian

MUSIKVEREINE

Le 17 Juin 1997

Un voyage qui vous fera découvrir Vienne dans le cadre du Festival International de Musique. Vous aurez par la même occasion la joie d'assister au concert de gala et Récital unique du Pianiste *Vardan Mamikonian* dans l'une des plus prestigieuses salles de concert du monde, la *Musikvereine*.

Avion + Hôtel* pour 2 nuits à partir de 2100,00 Frs.**

Les programmes de la semaine des Opéras de Vienne :

- Le Barbier de Séville, *Rossini*, le 14 juin;
- Don Pasquale, *Donizetti*, le 15 juin;
- Faust, *Gounod*, le 16 juin;
- Récital Piano, VARDAN MAMIKONIAN, le 17 juin au programme : *Bach — Ravel — Chopin — Liszt.*

Renseignements et inscriptions :
Marie, Alice et Karen
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 01 42 61 51 13 — Fax : 01 42 61 94 53.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE

DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 4
DIMANCHE
4 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 226

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.107 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.107

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

TANER AKÇAM
Armenien und der Völkermord, Die Istanbuler Prozesse und die türkische Nationalbewegung
Hamburger Edition, 1996.

Նոր լոյս տեսաւ Թանէր Աքչամի գերմաներէն գիրքը, 1919-ի Պոլսոյ դատավարութիւններուն մասին: Վերնագիրը հայերէն կը հնչէ սապէս՝ «Հայաստան եւ ցեղասպանութիւնը: Պոլսոյ դատավարութիւնները եւ Թրքական Ազգային Շարժումը»: Վերջին բառերը հայերէնով գրելէ, այն պարզ պատճառով որ Աթաթիւրքի ստեղծած եւ գլխաւորած շարժումին մասին է խօսքը: Ենթախորագիրը ունի անշուշտ իր կարեւորութիւնը, զոր պիտի բացատրեմ քիչ յետոյ: Յետագայ էջերը կը պարունակեն ուրեմն՝ գրքին հանգամանաւոր նկարագրութիւնը եւ գրքին արժէքին ու նշանակութեան հակիրճ քննարկումը:

Թանէր Աքչամ աւելի առաջ հրատարակած էր թրքերէն լեզուով երկու հատորներ: Մէկը կը կոչուէր «Iskenceyi Durdurun! Insan Haklari ve Marksizm» (Պոլիս, 1991): Երկրորդը կը կոչուէր՝ «Türk Ulusal Kimligi ve Ermeni Sorunu», «Թուրքերու ազգային ինքնութիւնը եւ Հայկական հարցը» (Պոլիս, 1993): Այս 1993-ի հատորը գրախօսած էր ատենին Միհրան Տամատ ու իր գրախօսականը ֆրանսերէնի թարգմանած էի ես, զայն «Revue du Monde arménien moderne et contemporain» տարեգիրքին մէջ տպելու համար (լոյս տեսաւ տարեգիրքին առաջին համարին մէջ, 1995): Ժխտական գրախօսական մըն էր: Տամատի համաձայն՝ հեղինակին կեցուածքը չէր տարբերեր թրքական սովորական կեցուածքներէն հայկական ցեղասպանութեան նկատմամբ, հակառակ անոր որ հոն՝ ցեղասպանութեան իրականութիւնը ժխտուած չէր իբրեւ այդ, ընդհակառակն: Ներկայ գերմաներէն հատորը այդ կասկածները կը ջրէ մասամբ, բայց մասամբ միայն: Վստահելի է գոնէ այն փաստով, որ հեղինակը ամբողջութեամբ կ'ընդունի ցեղասպանութեան իրականութիւնը ու կը ջանայ զայն պատմական համագիրի մը մէջ զետեղել, փորձելով պատմա-քաղաքական ու հոգեբանական բացատրութիւններ գտնել: Երկդիմութիւնը, ինչպէս պիտի տեսնենք, այդ տեսակի բացատրութիւններ փնտռելու (եւ գտնելու) արարքին մէջ իսկ է: Մընաց որ Թուրքերը այսօր դադրած են դէպքերուն իրականութիւնը ժխտելէ: Նոր աւելի ուժով ձեւեր ունին յիշողութիւններէն ջնջելու համար Բնաջնջումը: Ուժեղագոյն ձեւն է Բնաջնջումը իմաստաւորել: Հայերը երբե՛ք չեն հասկցած, որ յիշելը իմաստաւորել չէ՛: Հակառակն է ճիշդը: Իմաստաւորելն է, որ յիշել է (եւ այն ատեն, պարտադրաբար, բնականօրէն, անխուսափելիօրէն՝ յիշեցնել): Բայց ո՞վ ականջ կը դնէ այսպիսի մանրամասնութիւններու, մանուածապատ նրբերանգներու: Ընդամէնը բառախաղ մըն է, չէ՞, բրածօ:

ա) Գրքին հանգամանաւոր նկարագրութիւնը

Թանէր Աքչամին գիրքը կը բաղկանայ երկու բաժիններէ: Առաջին բաժինը (էջ 4-էն մինչեւ էջ 146) ընդհանուր ներածութիւն մըն է հայկական ցեղասպանութեան նիւթին շուրջ (պատմական պարագաները, պատճառները, ծրագրաւորումը, կազմակերպութիւնը, իրագործումը) եւ 1919-ի դատավարութիւններու մասին: Երկրորդը (էջ 147-էն մինչեւ 368) կը պարունակէ 1919-ի դատավարութիւններու պաշտօնական համարատուութիւններու կամ զեկուցումներու (Prozessprotokolle) գերմաներէն թարգմանութիւնը: Գիրքին բուն նպատակը ուրեմն սկզբնաղբիւրները (այլ բառով՝ վաւերագրերը -գերմաներէն Dokumente) ներկայացնել ու հրամցնել է գերմանախօս հասարակութեան, այդ վաւերագրերէն իւրաքանչիւրին սկիզբը զետեղելով զանոնք հասկնալի ու ընթեռնլի դարձնող պատմական ու նպատակայարմար ակնարկ մը:

Զեկուցումները լոյս տեսած էին ատենին Պոլիս հրատարակուող Թրքական Պաշտօնաթերթին՝ Takvim-i Vekayi-ին մէջ: Համապատասխան թիւերը երկար ատեն կորսուած կը սեպուէին, քանի որ Թուրք պետութիւնը մէջտեղէն վերցուցած էր զանոնք: Գոնէ այդպէս կը կարծուէր: Համոզուած եմ սակայն, որ հետազօտողները պէտք եղած կարեւորութիւնը չէին ընծայած երբեք այդ դատավարութիւններուն, հետեւաբար՝ զանոնք փաստագրող վաւերագրերուն: Վերջաւորութեան, պիտի վերադառնամ այս էական կէտին: Էական է, որովհետեւ մինչեւ այսօր խորքին մէջ՝ մէկդի ձգուած են խնդրոյ առարկայ վաւերագրերը (ճիշդ է՝ ուրիշ շատ մը բաներու կարգին), հակառակ անոր որ խակական հանք մըն են անոնք, քանի որ տեղւոյն վրայ կատարուած դէպքերու առաջին լայնածաւալ քննարկումը կը ներկայացնեն: Պէտք է ընդունիլ վերջապէս, որ գործուած ցեղասպանութեան որեւէ լուրջ ուսումնասիրութիւն այդ դատավարութիւններու զեկուցումներէն պիտի մեկնի որեւէ բանէ առաջ: Զանոնք պէտք է ենթարկէ բանասիրական, համադրային եւ պատմագիտական պարզաբանումի: Երեւակայեցէ՛ք, եթէ կրնաք, թէ ի՛նչ պիտի ըլլար հրէական Ողջակէզին շուրջ հետազօտութեան վիճակը, առանց Նիւրէնպէրկի դատավարութիւններուն: 1919-ի դատավարութիւններու կատարեալ անտեսումով՝ ա՛յդ էր հայ պատմագէտներու եւ քաղաքագէտներու կեցուածքը մինչեւ հիմա: Այդ վաւերագրերը մէջտեղ հանող եւ ուսումնասիրող առաջին գիտունը եղած է Գրիգոր Կերկերեան, գլխաւորաբար՝ Եոզղատի Դատավարութիւնը իր գիրքով(1): Այս հեղինակին անունը կը մնայ գրեթէ անծանօթ, ու իր գործը անցած է աննշմար, որովհետեւ հայերէն կը գրէր, Գրիկըր ստորագրութեամբ: Իրմէ ետք Վահագն Տատրեան վերջապէս լծուեցաւ Takvim-i Vekayi-ի համարները եւ անոնց պարունակած պայթուցիկ նիւթը մէջտեղ հանելու եւ գիտական սպառիչ ուսումնասիրութեան ենթարկելու գործին: Ամէնէն ընդարձակ աշխատանքը անոնց մասին Yale-ի իր յօդուածն է (Genocide as a Problem of National and International Law..., *The Yale Journal of International Law*, Bd 14, 1989), զոր թարգմանած եմ ֆրանսերէնի: Տատրեանի մեծ գրքին մէջ (*The History of the Armenian Genocide. Ethnic Conflict from Balkans to Anatolia...*, Oxford, 1995), զոր նոյնպէս թարգմանած եմ ֆրանսերէնի(2), դատավարութիւններուն մասին երկու գլուխները վերարտադրուած են Yale-ի ընդարձակ յօդուածէն, առանց որեւէ փոփոխութեան: Տատրեան ունի անշուշտ ուրիշ բազմաթիւ յօդուածներ դատավարութիւններու մասին: Ճշմարտութիւնը այն է, որ ի՛նչ որ հիմը դրուած է անոնց լման նկատառումին եւ լուրջ ուսումնասիրութեան, ակադեմական մասշտաբով: Մինչեւ այսօր, սակայն, այդ դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումները չէին թարգմանուած ու հրատարակուած, ո՛չ անգլերէնի, ո՛չ ալ ուրիշ որեւէ եւրոպական լեզուով: Ֆրանսերէն մասնակի թարգմանութիւններ եղած էին, աւելի քան տարի առաջ, Կերկերեանի Եոզղատի նուիրուած գիրքէն մեկնելով, Իվ Թեռնոնի հատորին աղբիւրներ հայթայթելու նպատակով: Militant-ի կեցուածք, որ ո՛չ մէկ կապ ունէր գիտական աշխատանքի

Գրեց՝
ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

հետ: Երկու տարի առաջ՝ նոր ֆրանսերէն թարգմանութիւն մը կատարուեցաւ, այս անգամ ուղղակի թրքերէնէ, մօտաւորապէս 50 էջ (թարգմանիչն էր՝ Փասքալ Կիւլ), որպէս հում նիւթ Պէրնար Լէուիսի դատավարութեան ներկայացուելիք: Ինչպէս յայտնի է՝ այս թարգմանութիւններն ալ ակադեմական բնոյթ չունէին եւ արդէն տպուելու համար նախատեսուած ալ չէին: Վաւերագրերը կը գործածուէին (կրնամ ըսել՝ կը շահագործուէին) իբրեւ փաստ, փոխանակ արժեւորուելու նախ՝ իբրեւ քննարկումի առարկայ, յետոյ՝ իբրեւ պատմութեան սկզբնաղբիւր: Հետեւանք՝ մինչեւ այսօր ցեղասպանութեան պատմութիւնը չէ գրուած (ինչպէս, ըսենք, հրէական Ողջակէզին պատմութիւնը գրուեցաւ Ռաուլ Հիլպէրկին կողմէ):

Հրապարակին վրայ չկային ուրեմն 1919-ի դատավարութիւններու թարգմանութիւնները: Ընթերցողը գիտէ, որ տպուած կար (ու կայ) միմիայն հայերէն մասնակի թարգմանութիւն մը (գլխաւոր դատավարութենէն առնուած), Ա. Փափազեանի կողմէ, Երեւան(3): Դժբախտութիւնը այն է, որ այդ դատավարութիւններու զեկուցումները, որ այլեւս Domaine Public են, ոչ թէ միայն չէին թարգմանուած եւրոպական լեզուներով, այլեւ՝ չէին (ու չեն) արժանացած գիտական հրատարակութեան մը, իրենց բնագիրով նախ եւ առաջ, այսինքն՝ իբրեւ վաւերագիր ու սկզբնաղբիւր: Պատճառներէն մէկը, բնական է, օսմաներէնի չգիտութիւնն էր Հայերուն մօտ, բայց ատկէ շատ աւելի անդին գացող, շատ աւելի խորունկ պատճառ մըն ալ կար անշուշտ, քանի որ ո՛չ Ֆրանսա, ո՛չ ալ Ամերիկա, լուրջ պատմագէտ մը չէ գտնուած մինչեւ հիմա (համալսարանական դիրք ունեցող պատմագէտ մը, աւարտաճառեր ղեկավարող), որ իր աշակերտներէն մէկը մղած ըլլայ այդ ուղղութեամբ, մինչդեռ դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումները յիսուն տարիէ ի վեր, այսինքն՝ Գրիկըրի pioneer-ի, նախակարապետի աշխատանքէն ի վեր, տրամադրելի էին: Այս դառն նկատողութիւններս պիտի շարունակեմ զեկուցումիս վերջին բաժնով, բայց պէտք չէ երբեք աւելորդ նկատել զանոնք ներկայ համադրիրին մէջ, քանի որ Աքչամի գիրքին հետ ունին էական աղերս մը:

Ի հարկէ՝ Աքչամի նպատակն է այս գիրքին մէջ, ինչպէս ըսի, 1919-ի դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումներէն մասնակի թարգմանութիւն մը տալ գերմաներէնով: Գրքին կորիզը կը կազմեն այդ վաւերագրերը: Ուրեմն Թուրքի մը պէտք է սպասէինք որպէսզի եւրոպական լեզուով մը դատավարութիւններու առաջին հրատարակուած թարգմանութիւնը ունենայինք, թէկուզ անկատար, թէկուզ ոչ-ակադեմական մակարդակի վրայ պատրաստուած: Գիրքին 147-էն մինչեւ 368 երկարող էջերը նուիրուած են այդ վաւերագրերուն: Կը պարունակեն նախ ներածական ու բացատրական բաժին մը (էջ 147-167), հետեւեալ ենթախորագիրներով՝ «Դատավարութիւններու իրաւագիտական հիմքը», «Դատավարութիւններու ընթացքը», «Զինուորական Ատեանին իրաւասութեան հարցը», «Գործադրուած մահավճիռները», «Ատեաններու փոփոխական բաղադրութիւնը», «Դատավարութիւններու ցանկ մը»: Ատկէ ետքը կու գան բուն վաւերագրերը, երկու գլխաւոր բաժիններով: Նախ՝ Եոզղատի եւ Տրապիզոնի դատավարութիւններուն դատավճիռները: Յետոյ՝ գլխաւոր (Պոլսոյ) դատավարութեան զեկուցումներէն ծաղկաքաղ մը (հատուածները առնուած են Գլխաւոր Դատավարութեան առաջին շրջանէն, Ապրիլ 28-էն մինչեւ Մայիս 19, ընդամէնը՝ 7 նիստ: Ուրիշ՝ երկրորդ նստաշրջանէն): Ծաղկաքաղին վերջաւորութեան տրուած է Գլխաւոր Դատավարութեան դատավճիռը (1919 Յուլիս 5), որ երկու նստաշրջաններու եզրափակիչ վաւերագիրն է: Ունինք հետեւաբար հոս գերմաներէն թարգմանութեամբ՝ Գլխաւոր Դատավարութեան առաջին ամբաստանագիրը (երկրորդ ամբաստանագիր մը կայ, որ կարդացուեր է երկրորդ նստաշրջանին սկիզբը բայց հոս չէ տրուած), երեք դատավճիռներ (Եոզղատ, Տրապիզոն, Պոլիս) եւ Պոլսոյ դատավարութենէն հատուածներ: Ամէն մէկ դատավարութեան յատկացուած էջերէն առաջ՝ հակիրճ ձեւով տրուած են անհրաժեշտ պարզաբանումները (թուականներ, պայմաններ, ամբաստանեալներու ինքնութիւնը, գլխաւոր ամբաստանութիւնները, եւ այլն):

Թարգմանութիւնները Թանէր Աքչամին չեն պատկանիր: Ինքը շատ հաւանաբար օսմանական թրքերէն չի կարդար: Թարգմանիչին անունն է՝ Հայրէթթին Այտըն: Հայերէնի վերածեցի Պոլսոյ Դատավարութեան սկիզբը դրուած պարզաբանումին վերջին տողերը, ընդհանուր գաղափար մը տալու համար ծաղկաքաղի կազմութեան տնօրինող սկզբունքներուն (էջ 190)· «Հիմա որ Գլխաւոր Դատավարութիւնը հակիրճ կերպով ներկայացուցինք, պիտի տանք ընտրուած հատուածներ այն զեկուցումներէն, որոնք շահագրգռական են տարագրութիւններուն, ջարդերուն եւ անոնց գործադրումին [բացայայտումին] համար: Այս ընտրութեան ատեն մէկ քով ձգած ենք այն էջերը, որոնց մէջ արծարծուած հարցը ամբաստանեալին մուտքն էր Կուսակցութենէն ներս և նոյն այդ Կուսակցութեան կառոյցը, գործելու կերպերը եւ պարտականութիւնները: Նոյնպէս՝ ստիպուեցանք մէկ քով ձգելու այն խնդիրներն ու հատուածները, որոնք կը վերաբերէին Իթթիհատի ունեցած յարաբերութիւններուն ուրիշ կազմակերպութիւններու հետ, պատերազմին մէջ նետուելու որոշումին, Կուսակցութեան պետերուն կողմէ գործուած հարստահարութիւններուն, եւ 1913 Յունուարի պետական հարուածին: Վերջապէս՝ ամբաստանեալ Զիյա Կէօքալփին

բոլոր յայտարարութիւնները մէկ քով ձգեցինք, քանի որ անոնք տեղահանութիւններուն հետ ո՛չ մէկ աղերս կը ներկայացնէին»(4)։ Անշուշտ կ'ենթադրեմ, որ ընտրութիւնները եղած են հեղինակին, այսինքն՝ Թանէր Աքչամի որոշումով եւ միջամտութեամբ։ Բայց նոյնքան յստակ է, որ իր վարած երկու հաստատութիւնները՝ Ընկերային Հետազօտութիւններու Համպուրկեան Ինստիտուտը եւ Համապատասխան Հրատարակչատունը (Hamburger Institut für Sozialforschung, Verlag Hamburger Edition) կը նկատէ ան բացայայտօրէն իբրեւ տնտեսական շահեր հետապնդող գործակալութիւններ։ Ի հարկէ՝ Վաւերագրերուն յատկացուած բաժնին ամենասկիզբը կը կարդանք հետեւեալը. «Ներկայ հրատարակութեան մէջ կուտանք Դատավարութիւններու զեկուցումներէն ընտրովի փունջ մը, քաղելով այն հատուածները որոնք ցեղասպանութեան կը վերաբերին։ Պաշտօնապէս հրատարակուած զեկուցումներու քանակը այնքան մեծ է, որ չէին կրնար տպուիլ ամբողջութեամբ։ Զեկուցումներու ամբողջական թարգմանութիւնը կարելի է ապսպրել Ընկերային Հետազօտութիւններու Համպուրկեան Ինստիտուտէն կամ Hamburger Edition հրատարակչատունէն» (էջ 168, ես ընդգծեցի «ապսպրել» բառը)։ Ո՞վ պիտի ապսպրէ։ Անհա՞տ մը։ Պետութի՞ւն մը։ Ուրիշ հաստատութի՞ւն մը։

Ունինք ուրեմն երկու հարիւր էջ վաւերագիր, թարգմանուի, քան էջնոց յատուկ յառաջաբանով մը։ Իսկ գրքին առաջին բաժի՞նը։ Ըսի արդէն իսկ, որ պատմական համադիրը կու տայ։ Բաժնուած է չորս ենթամասերու։ 1) Ցեղասպանութեան պատմական ծիրը (Hintergrund, այսինքն՝ background)։ Իր կարգին երկու ենթաբաժիններով՝ ա) Հայկական հարցը մինչեւ Երիտթուրքերը (1908) (էջ 19–26), բ) Երիտթուրքերու ժամանակաշրջանը մինչեւ Առաջին Համաշխարհային պատերազմ (էջ 27–51), 2) Հայերուն վրայ գործուած ցեղասպանութիւնը (էջ 52–75), 3) Ցեղասպանութեան պատասխանատուներուն դատական հետապնդումը (76–138), 4) Եզրափակիչ նկատողութիւններ (էջ 139–147)։ Մօտեցումը, ինչպէս հարկաւոր ու անխուսափելի է, կ'ենթադրեմ, նման ձեռնարկներու մէջ, զուտ պատմաքաղաքական է։ Կան թերեւս քանի մը թեմաներ եւ մեկնաբանութիւններ, որոնց վրայ յատուկ շեշտ մը դրուած է Աքչամի կողմէ։ Ատոնցմէ մէկն է հոգեբանական պատճառներու փնտռտուքին շատ սայթաքուն գետինը։ (Խորհեցէ՛ք պահ մը նոյն հարցը դրուած Նացիներու եւ Հրեաներու պարագային։ Նացիները իրենք զիրենք վտանգուած կը զգային։ Կը կարծէին որ իրենց կայսրութեան գոյութիւնը վտանգի մէջ էր Հրեաներուն ներկայութեան պատճառով։ Այս է մօտաւորապէս argumentation–ի մակարդակը եւ պարունակութիւնը Աքչամի մօտ։ Դժբախտաբար՝ այնքան ատեն որ Հայերը իրե՛նք չեն յօժարիր մտածել իրենց կրած Աղէտի պայմաններուն, համադիրին, նշանակութեան վրայ, իրե՛նք ալ պիտի կրկնեն —չեն դադրած կրկնելէ— նոյն անճոռնի argument–ները։ Պէտք կա՞յ յիշեցնելու, թէ Պէրնար Լէուիսը, որուն դէմ Ֆրանսահայութիւնը դատ բացաւ երկու տարի առաջ, ճիշդ նոյն տեսակի argument–ներով կը մօտենար «պատճառ»ներու հարցին։ Թուրքերու աչքին՝ Հայերը կը սպառնային իրենց գոյութեան, իբրեւ կայսրութիւն, իբրեւ պետութիւն, իբրեւ իշխանութիւն, երկրորդաբար՝ իբրեւ հողային տարածքի մը տէր ու տիրական)։ Հոս տեղը չէ՛ հաւանաբար աւելի մանրամասնելու։ Առաջին անգամը չէ՛, որ Աքչամ այս հոգեբանական պատճառներուն վրայ շեշտը կը դնէ։ Այս իմաստով գոնէ՝ համոզուած եմ, որ Միհրան Տապաղ շատ հեռու չէր ճշմարտութենէն, երբ կը գրէր թէ Աքչամի կեցուածքը չի տարբերիր Թրքական ժխտումի (dénégation–ի) կեցուածքէն։

Պէտք է լաւ հասկնալ, թէ ի՛նչ է ժխտումը։ Քանի մը տարի է, որ Թուրքերը դադրած են դէպքերու իրականութիւնը ժխտելէ։ Չեն ժխտեր այսօր դէպքերու իրականութիւնը, կը ժխտեն դէպքերու նշանակութիւնը։ Ինչ որ շատ աւելի ահաւոր բան մըն է, եւ գրեթէ անհակաճառելի։ Որովհետեւ դէպք մը այն նշանակութիւնն ունի միայն, զոր կու տանք անոր խմբովին։ Այսինքն՝ consensus–ի, հաւաքական համաձայնութեան, հարց մը կայ նշանակութեան հաստատումին մէջ։ Իսկ ի՞նչ նշանակութիւն ունին այդ դէպքերը, որոնց իրականութիւնը այլեւս հաստատ է եւ չուրացուիր Թուրքերուն իսկ կողմէ։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունին մեզի համար, կ'ուզեմ ըսել՝ Հայերուս, բայց նաեւ Պէրնար Լէուիսի մը համար, կամ Թանէր Աքչամի մը համար (որովհետեւ ընդհանուր առմամբ համոզուած եմ, որ Հայերը եւ Պէրնար Լէուիս տարբեր բաներ չեն խորհիր Աղէտի նշանակութեան մասին)։ Ունին միայն ու միայն այն նշանակութիւնը, որ բախումի մը հետեւանքն էին (կը յիշե՞ք, թէ Վահագն Տատրեան conflict բառը կը գործածէ իր լայնածաւալ հատորին մէկ ծայրէն միւսը)։ Եւ այդ բախումը, վասն ինչի՞, յանուն ինչի՞։ Անշուշտ յանուն հողամասի մը։ Յանուն պետութեան կազմաւորումին, ինչ որ նոյն բանը կը նշանակէ։ Եւ այդ իսկ է Աքչամի մեծ դրոյթը. Թուրքերու արդիական պետութիւնը պիտի չկազմուէր եթէ Հայերը դեռ հոն ըլլային։ Պետութիւնը հիմնուած է Հայերու բնաջնջումին վրայ։ Ճի՞շդ չէ ըսուածը։ Անշուշտ ճիշդ է։ Բայց սաստիկ վտանգաւոր, եթէ չըճշդուի միեւնոյն ատեն այդ դրոյթին օրինավիճակը։ Եթէ պետութիւնը հիմնըւեցաւ շնորհիւ Հայերու բնաջնջումին եւ եթէ պիտի չհիմնուէր առանց այդ բնաջնջումին, այն ատեն՝ բնաջնջումը արդարացի է, նոյնիսկ եթէ ցեղասպանութիւն մըն է։ Քանի որ պետութիւն ըսուածը ազգերու գոյութեան չափանիշն է 20–րդ դարուն։ Հասկնալի՞ է։ Ինչ որ ալ ընենք ու ըսենք՝ պատմութիւնը կ'արդարացնէ իրականութիւնը։ Եթէ որեւէ ազգի մը գոյութիւնը մեր անիծեալ դարուն՝ կը նոյնացնենք պետութեան մը գոյութեան հետ, այն ատեն՝ կա՛մ Հայերը պիտի ըլլային, կա՛մ Թուրքերը։ Եւ ո՞վ մեր մէջ ազգին գոյութիւնը վերջին հաշուով չի՞ նոյնացներ պետութեան մը գոյութեան հետ։ Կրնա՞ք ըսել ինծի։ Ուրեմն բախում մըն էր, conflict մը, կենաց ու մահու։ Կա՛մ Հայերը, կա՛մ Թուրքերը։ Կը հասնինք Պէրնար Լէուիսի ըսածին։ Ուրեմն սխալ չէր մարդուն ըսածը(5)։

Քանի որ Աքչամ երբեք չի մտներ փիլիսոփայական նկատողութիւններու մէջ, միտքէն իսկ չանցնիր որ դրոյթին օրինավիճակը սահմանել պէտք է։ Ինք կը մնայ (բայց ո՞վ չի մնար) պատմաքաղաքական տուեալներու մակարդակին։ Գիրքը միայն մէկ տեղ որոշ ինքնատիպութիւն մը ունի։ Ո՞ւր։ Այն հատուածին մէջ, որ կը կոչուի «Ազգային Շարժումը եւ անոր կեցուածքը ցեղասպանութեան ու դատավարութիւններուն նկատմամբ» (էջ 122–137)։ Հոս կը քննուին Աթաթիւրքի երկդիմի եւ հակասական կեցուածքը (կ'ընդունի ու չընդունիր իրականութիւնը), Իթթիհատի եւ Ազգային Շարժումի խորունկ կապերը, բոլոր մակարդակներուն։ Կը բացատրուի մանաւանդ, որ ցեղասպանութենէն ուղղակի հարստացողներու դասակարգ մը կար, որ դարձաւ Ազգային Շարժումին համակիր ու պաշտպան իր տնտեսական վերելքն ու բարօրութիւնը պաշտպանելու համար։ Ցոյց կը տրուի, բազմաթիւ օրինակներով, թէ ինչպէ՛ս ազգային ազատագրութեան հերոսները մեծ մասամբ՝ ցեղասպանութիւնը գործադրողներն էին։ Այս 15 էջերը ինծի համար՝ ամէնէն հետաքրքրականներն էին գրքին մէջ, որովհետեւ յստակ էր որ հոս է Աքչամին բուն, խիստ յատուկ, idiosyncratic գետինը։ Թանէր Աքչամ Թուրք ձախակողմեան մըն է (թերեւս հայ կամ քիւրտ ծագումով երեք սերունդ առաջ, Աստուա՛ծ գիտէ, բայց այնքան ատեն որ այդ ուղղութեամբ բան չէ ըսուած, կրնայ միայն ենթադրութիւն ըլլալ), որ կ'ուզէ մերկացնել Թուրքիոյ մէջ հիմնաւոր առասպելի ու հիմնական գաղափարախօսութեան դեր կատարող Պետութեան ըստեղծումի, Ազատագրական պայքարի մեծ իտէալները, որոնք մինչեւ այսօր կապուած կը մնան Աթաթիւրքի անունին, Հանրապետական Թուրքիոյ մէջ։

բ) Գնահատանքի փորձ

Աքչամ գիտուն մը չէ։ Իբրեւ գիտուն չէ՛ որ կը մօտենայ հարցերուն։ Ակադեմական լրջութիւն չկայ իր գործերուն մէջ (աղբիւրներու փնտռտուք, դասաւորում, մեկնաբանութիւն)։ Այս մէկ գործը օրինակ՝ ամբողջութեամբ կռթնած է Վահագն Տատրեանի աշխատանքին վըրայ։ Իր ամէն ինչովը անկէ կախեալ է։ Միակ տեղը ուր չի հետեւիր Տատրեանի մեծ աշխատասիրութիւններուն եւ վերլուծական սխեմային՝ հոն է ուր կը փորձէ վերլուծել նախեղեռնեան կացութիւնը։ Հոն՝ «բազմացեղ» կայսրութեան մասին կը խօսի, ինչ որ հասարակ տեղիք մըն է, բոլորս ալ գիտենք։ Կարծէք՝ Օսմանեան Կայսրութիւնը Աւստրիա – Հունգարական կայսրութիւնը ըլլար։ Մէկ խօսքով՝ անկարելի է Աղէտին էութիւնը հասկնալ, եթէ չհասկցուի տակէ առաջ թէ Կայսրութիւնը տիրապետութեան մեքենայ մըն է (un appareil de domination)։ Ո՛չ մէկ խօսք կայ այդ մասին Աքչամի մօտ, ինչ որ քիչ մը զարմանալի է։ Ո՛չ մէկ խօսք կայ նաեւ 1896–ի ջարդերուն մասին, որոնք յստակօրէն ցեղասպանական նախատոնակ մը կը կազմէին։

Ատոնք՝ ընդհանուր քննադատութիւններ են ու կը վերաբերին ներածական սկզբնական բաժնին։ Միւս բաժինները ինչ որ են՝ այն են։ Քսան էջով երբ ցեղասպանութիւն պիտի պատմուի (առաջին քայլեր, որոշում, կազմակերպութիւն, պլանաւորուած բնաջնջում), կարելի չէ անշուշտ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Երկրորդ բաժինը (դատավարութիւններու բացատրութիւնն ու վերլուծումը) որքան որ կրնամ դատել (բայց ի հարկէ՝ բաւական կրնամ)՝ ամբողջութեամբ կախեալ է Տատրեանէն։ Հոս է դժբախտաբար, որ ամէնէն շատ զգալի է հեղինակին հետազօտող ու գիտուն չըլլալը։ Տատրեանի աշխատանքին մէկ պարզացուած, ժողովրդականացած ձեւն է հոս հրամցուածը։ Ինչ որ ունի իր արժանիքները իր կարգին, անկասկած։ Ժամ մը ընթերցումով եւ 40 էջով կարելի է ընդհանուր գաղափար մը կազմել դատավարութիւններուն մասին։ Լրագրողի աշխատանքէն քիչ մը աւելի է։

Քիչ մը աւելի է, որովհետեւ Աքչամ յստակօրէն ե՛ւ լրագրողի, ե՛ւ պատմագէտի յատկանիշներ ունի։ Երկուքին միջեւ բան մըն է։ Գրքին շատ մեծ ինքնատըպութիւնը այն է, որ Աքչամ կարդացած է ինչ որ դէպքերուն կարեւոր մասնակիցները (Թուրք մասնակիցները) գըրած են յետագային։ Եւ Աստուած գիտէ թէ որքան շա՜տ բան գրուած է։ Ամէն մէկ Իթթիհատական, Թէշքիլաթ – ի Մահսուսայի ամէն մէկ անդամ, Աթաթիւրքի ամէն մէկ հետեւորդ, ամէն մէկ զինուորական հրամանատար, իր յուշերը գրած է։ Պատմագէտներ իրենց կարգին բազմահատոր գիրքեր նուիրած են այդ շրջանին։ Ատոնց մեծ մասը բնական է, որ Աքչամը կարդացած է ու կը մէջբերէ։ Նկարագրած ինքնատպութիւնս ալ միշտ առաքելութիւն մը չէ։ Աքչամի մօտ կայ ի հարկէ՝ երկրորդական աղբիւրներ մէջբերելու եւ անոնց հեղինակութեան վրայ յենուելու յոռի ձգտումը։ Ի վերջոյ ինչ որ կը գովեմ հոս իբրեւ ինքնատըպութիւն՝ ամէն պատմագէտի նորմալ կեցուածքը պիտի ըլլայ, չէ՞։ Մենք Հայերս սովորած ենք զարմանալու տեսնելով պատմագէտ–լրագրող մը, որ Տատրեանի հետքերուն վրայ (Տատրեանն է, որ հեղինակին տրամադրութեան տակ դրեր է 1919–ի եւ 20–ի La Renaissance եւ L'Orient–ի հաւաքածոները)՝ կարդացեր է ինչ որ խնդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանի դերակատարները գրած են կամ ինչ որ գրուած է իրենց մասին։ Տարրական պարտականութիւնն է պատմագէտի մը։ Աքչամ, հակառակ իր լրագրողի ու քաղաքական փորձագէտի ախորժակներուն, մինչեւ հոն գացեր է, կամ գոնէ՝ կ'ուզէ այդ տպաւորութիւնը ձգել։ Աւելցնեմ որ երկու տեղ առնուազն՝ անձնական արխիւէ օրինակներ կը բերուին (օրինակ՝ էջ 383, ծան. 23, ուր կ'իմանանք որ Իթթիհատի քարտուղարներէն մէկուն նամակը ձեռք անցուցած է)։

Հիմա՝ թարգմանութիւններու մասին։ Անշուշտ որ զանոնք չբաղդատեցի բնագիրներուն հետ։ Բայց բաղդատեցի իմ տրամադրութեանս տակ գտնուող ֆըրանսերէն թարգմանութիւններուն հետ։ Հարցը հետեւեալն է. Թարգմանութիւնները երեք ձեռքէ անցեր են։ Նախ՝ վերը նշուած Այտընի ձեռքէն։ Յետոյ՝ գերման սրբագրողի մը ձեռքէն։ Յետոյ անշուշտ՝ Աքչամի ձեռքէն, քանի որ գիրքը լոյս կը տեսնէ իր անունով եւ իր հովանաւորութեամբ։ Կը հասկնամ, որ խմբական աշխատանքը այսպիսի պարագայի մը՝ անհրաժեշտ է։ Բայց բո–
լոր տուեալները չունեցողը ինչո՞ւ գոր–
ծի կ'անցնի։ Այն ատեն՝ իրաւունք ու–
նէ՞ր թարգմանելու։ Թերեւս։ Ինչ ո
յստակ է՝ այն է, որ քոնթրոլի, հակա–
կշռի, սովորական միջոցները կը բացա–
կային հոս (ակադեմական աշխարհը ին–
նին՝ այդ հակակշիռը պիտի ընծայէր
հոս՝ աշխատանքը ակադեմական ծիր
դուրս կը կատարուի)։ Ուրեմն՝ ո՞վ կըր–
նայ վստահ ըլլալ թէ ճի՛շդ է թարգմա–
ուածը։

գ) Յաւելեալ նկատողութիւններ

Երրորդ գլուխ մը կը բանամ հ
Հայերուն մօտ Աքչամի ձեռնարկին
ւանական ընդունելութիւնը վիճարկե
նպատակով։ Աքչամ Թուրք է։ Տատր
նին գրածները Թուրքի մը կողմէ
տադրուիլը մեծ առաւելութիւն մըն
գրեթէ պատմական դէպք մը, այնպ
չէ՞։ Այս argument–ին պատասխան
նիմ։ Բայց պէտք է լաւ հասկցուի,
քաղաքական կեցուածք մըն է այս
կը։ Կ'ուզենք փաստել, եւ փաստել,
փաստել։ Ի՛նչ լաւ փաստ, Թուրքի
միջամտութիւնը, որ պաշտօնական
չէ, ճանաչում չէ, բայց գրեթէ։

Հիմա երկրորդ ընդհանուր նկատողու–
թիւն մը։ Ըսի վերը, որ մէկ հա
պատմագէտ չէ գտնուած որ իր ա
կերտներէն մէկն ու մէկը մղած ըլլ
օսմաներէն սորվելու եւ 1919–ի դա
վարութիւններուն տէր ու տիրակ
կանգնելու, ակադեմական գետնի վրա
Թերեւս կրկնութիւն է այս մէկը, բ
ակադեմական գետնի վրայ է միայն,
հնարաւոր է «տէր կանգնիլ» վաւերա
բերու շարքի մը։ Այս չկամութիւնը
նին կարօտ է բացատրութեան, այնք
դայթակղեցուցիչ կը թուի ինծի։ Յա
լած եմ, որ այդ չկամութիւնը կը բ
ցատրուի այն պարզ երեւոյթով՝ որ ի
րեւ տոքթորայի թէզ այդպիսի նիւթ
ընտրողը գործ պիտի չգտնէր։ Վայրկե
մը իսկ չեմ հաւատար այդ ըսուածի
Հայկական պատմութիւնը իբրեւ մաս
նագիտութիւն ընտրողները եւ հայագի
բորդ անգամ ըլլալով՝ Հայոց ազատա
գրական ձախող պայքարը ուսումնասի
րողները աւելի՞ գործ պիտի գտնէի
Բայց նորէն ալ կ'ըլլեն կոր։ Ցեառ
Տատրեանի դարագլուխ կազմող Yale
ուսումնասիրութենէն առաջ՝ մէկը իս
հա՞ծ էր Միջազգային Իրաւագիտութեա
խնդրականութեամբ մօտենալ 1919–ի դա
տավարութիւններուն։ Ո՛չ մէկը անշուշ
Նոյնն է պարագան ակադեմական – հա
մալսարանական աշխատասիրութեան
համար։ Ռաուլ Հիլպէրկը որո՞ւն
տօնութեան սպասած է, յիսունական թ
ւականներուն արդէն իսկ՝ Հրեաներ
ցեղասպանութեան մասին անգերազա
ցելի գիրք մը գրելով («The Destructi
of the European Jews», լոյս տեսա
1960–ին)։ Ճիշդ է, որ ինք Գոլումպ
համալսարանը՝ Franz Neumann–ին
շակերտն էր (իր ուսանողութեան տա
րիներու եւ գիրքը հրատարակելու հա
մար տարած պայքարի պատմութիւնը
պատմէ իր ինքնակենսագրական նշում
ները հաւաքող հատորով մը, նոր թարգ
մանուած ֆրանսերէնի(6))։

Ինչո՞ւ այս բոլորը։ Որովհետեւ,
խորհիմ, որ սփիւռքեան որեւէ ուսում
նական հիմնարկ մը պէտք է հասկն
վերջապէս մասնագէտներ պատրաստ
լու, եւ այդ պատրաստութիւնը քաջալ
րելու անհրաժեշտութիւնը։ Հայե՛րը պէտ
է տէր կանգնին իրենց պատմութեան
Ո՛չ թէ քաղաքական գետնի վրայ, ի
խանութիւններու խաղը խաղալով, այ
ակադեմական եւ ուսումնական գետն
վրայ, ինչ որ երբե՛ք չեն ըրած։ Սկիզ
բը ըսածս էր, չէ՞։ Իմաստաւորելը յի
շել է ու հետեւաբար՝ յիշեցնել։ Հա
կառակը գոյութիւն չունի։ Յիշելով
յիշեցնելով, իմաստաւորած չենք ըլլ
պատահարները։ (Եւ երբեք Հայաստա
մի նման աշխարհահռչակ պատմագէտ
ներ պիտի չարունակեն ըսել, թէ այդ
պատահած են պատահարները, յետ
ի՞նչ։ Թերեւս ցեղասպանութիւն անո
նին իսկ արժանի ըլլան։ Բայց այդ պա
տահարները տեղ չունին գլխաւոր Պատ
մութեան մէջ(7)։ Եւ լիովին իրաւունք
պիտի ունենան Էրիք Հոպսպաումները
Իմաստաւորել կը նշանակէ Պատահա
րին տեղ մը ընծայել Պատմութեան
մէջ)։ Այնքա՛ն բացայայտ բաներ են ա
սոնք, որ չեմ ըմբռներ թէ ինչո՛ւ պէտք
ունիմ կրկնելու այսպիսի ճշմարտու

թիւններ: Հայերը պէտք է տէր կանգնին իրենց պատմութեան ու չձգեն որ Թուրքեր անգամ մը եւս որոշեն, թէ ի՛նչ բան հրատարակելի է, ի՛նչ բան՝ ոչ, թէ ի՛նչ բան պատմական ճշմարտութիւն է եւ ի՛նչ բան՝ ոչ: Ու 1919–ի Դատավարութիւնները մաս կը կազմեն մե՛ր պատմութեան: Հայերը կրնան նաեւ միեւնոյն աւիթով տէր կանգնիլ Թուրքերու պատմութեան, հոն ուր Թուրքերը զայն մոռցած են, ծածկած են, մերժած են: Թաւլ Հիլպերկին ըրածը ուրիշ բան չէր: Տէր կանգնած է իր՝ հրէական պատմութեան: Տէր կանգնած է միեւնոյն ատեն՝ գերմանական պատմութեան: Չէ սպասած որ Գերման մը գայ եւ իր առջեւը դնէ, ոսկի սկուտեղի մը վրայ, ինչ որ Հերմաններու բնաջնջումին կը վերաբերէր:

Ի՞նչ բառ գործածեցի սակայն: Իմաստութե՞ւ: Կը թուի թէ Մովսէս Խորենացիէն մինչեւ այսօր, իմաստին անխախտելիութիւնը կը շարունակէ ըլլալ Հայոց փոքր ածուին գլխաւոր յատկանիշը: Պէտք է մինչեւ Ամերիկա գայի, որպէսզի քիչ մը եւս համոզուէի թէ այդ՝ այդպէ՛ս է:

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

(1) Գրիկեր, Եղեռնի հայապանութեան վաւերագրական պատմութիւնը, Նիւ Եորք, 1980, 468 էջ:

(2) Առաջին գիրքը կը կոչուի *Autopsie du génocide arménien*, եւ լոյս տեսած է 1995–ին Պրիւսէլի Complexe հրատարակչատունէն: Երկրորդը՝ *Histoire du génocide arménien*, լոյս տեսած է Փարիզ 1996–ին, Stock–ի մօտ: Առիթէն կ'օգտուիմ յիշեցնելու համար, որ 1995–ին L'Harmattan-ի մօտ լոյս տեսած է «*Rwanda, un génocide du XXe siècle*» գիրքը, որուն մէջ հայկական ցեղասպանութեան մասին կան երկու յօդուածներ, մէկը՝ իմ Թերնոնի «*Les éléments de la preuve*» վերնագրուած, իսկ միւսը նուաստիս «*La dénégation au cœur du génocide*»–ը:

(3) *Հայերի ցեղասպանութիւնը ըստ Երիտթուրքերի դատավարութեան փաստաթղթերի*: Յառաջաբանը, թարգմանութիւնը եւ ծանօթութիւնները՝ Ա. Հ. Փափազեան, Երեւան, 1989:

(4) Անցողակի միայն ըսեմ, որ Աքչամի գերմաներէնը չափազանց տկար է: Ներկայ մէջբերումին մէջ օրինակ՝ ստիպուեցայ շտկումներ ընել, գաղափարը յըստակացնելու եւ ձեւը բարեփոխելու համար:

(5) Այս նիւթերուն մասին քանի մը ուսումնասիրութիւն յատկացուցած եմ: Տե՛ս օրինակ՝ «*Le Fait et le Droit*», որ լոյս տեսած է փրանսական փիլիսոփայական–քաղաքական եռամսեայի մը մէջ, Lignes, Փարիզ, Սեպտ. 1995: Նոյն համարին մէջ, Ժանին Ալթունեանն ալ կարեւոր յօդուած մը ունէր: Մէկը խօսեցա՞ւ երբեք ասոնց մասին: Արդեօք խօսուեցաւ եւ ուշադրութենէս վրիպեցա՞ւ: Բայց մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակենք յանդրադառնալ ժխտումի էութեան:

(6) Անգլերէն բնագիրն է՝ Raul Hilberg, *The politics of memory: the journey of a Holocaust historian*, Chicago, 1996.

(7) Սեւ ճերմակի վրայ գրուած էր. «Pour la plupart d'entre nous, un discours historique sérieux rejettera la négation de ce massacre, bien que toute conclusion reste ambigüe quant aux différentes versions de l'événement, ou à son intégration au contexte élargi de l'Histoire»: Գրողն էր Erich Hobsbawm, «Faussaires de l'histoire» վերնագրուած յօդուածի մը մէջ, լոյս տեսած մեր քթին տակը, Le Monde des Débats, Փետրուար 1994: Կրնա՞մ գիտնալ, թէ ինչո՛ւ Հայերը դատ մը չբացին նաեւ Էրիք Հոպսպաումին դէմ: Խնդրոյ առարկայ հատուածը մէջբերած եմ Տատրեանի *Autopsie d'un génocide* հատորին համար գրած յառաջաբանիս մէջ: ինչպէս Lignes պարբերաթերթի «*Le Fait et le Droit*» յօդուածիս մէջ: Վերջինին մէջ մանաւանդ՝ բացատրած եմ ամբողջ համագիծը: Հետաքրքրուած ընթերցողը կը յղեմ այդ էջերուն: Էրիք Հոպսպաում ծանօթ է իբրեւ Եւրոպայի ազգայնական եւ ազգայնապաշտ շարժումներու մասնագէտ: Տե՛ս. օրինակ իր գիրքէն՝ *Nations et nationalismes depuis* 1780, Փարիզ, 1992:

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆԻ ԽՈՐԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԱՏՐՈՒՇԱՆՆԵՐԸ

Գրեց՝

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ամէն անոնք որոնք յուսախաբ են Հայաստանի յատկապէս գրական մարզին մէջ ազատութեան շրջանին ալ անցեալի չափանիշներուն, մտայնութիւններուն գըրեթէ դուրգուրանքով պահպանումի բաւական տարածուն երեւոյթէն, սփոփանքի շունչ մը պիտի քաշեն եթէ առիթը ունենան կարդալու Ստեփան Ալաջաջեանի յուշագրութեան զոյգ հատորները: Առաջինը՝ «Լուսաւորեալ խորաններ» (1993), երկրորդը՝ «...Եւ ատրուշաններ» (1995), երկուքն ալ լոյս տեսած են Լոս–Անճըլըս ուր ներկայիս կ'ապրի հեղինակը, որպէս հրատարակութիւն Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Երկուքն ալ դասական ուղղագրութեամբ են (թէեւ տեղ–տեղ խմբագրողը փորձած է իր վրէժը լուծել, յաջողելով վրիպեցնել սրբագրողին ուշադրութիւնը):

Ս. Ալաջաջեան ծանօթ անուն է Հայաստանեան արձակի բնագաւառին մէջ, իր վէպերով, վիպակներով, պատմուածքներով: Թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու: Վերոյիշեալ երկու հատորները իր վաստակին կ'աւելցնեն յուշագրութեան սեռն ալ, որով ան անձնական դիւան մը կը բանայ. այդ դիւանը շուրջ 350 էջով լոյսին կը բերէ ներգաղթին, ներգաղթող երիտասարդ գրագէտին յետստալինեան տարիները, այդ շրջանի անցքերէն էջեր որոնց մասին պատմուածը մեծ մասով բերանացի է տակաւին:

Հեղինակը ծնած է Հալէպ, 1924–ին: Ներգաղթելէ առաջ ուսանող եղած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին: Անմիջապէս որ առիթ տրուած է, Հայաստան փոխադրուելու իր որոշումը մեկնակէտ ունեցած է այն պարզ տրամաբանութիւնը, թէ «երկրագնտի քարտէսի վրայ ուրիշ տեղ Հայաստան չկայ» («...Եւ ատրուշաններ», էջ 142):

Նոյն հատորին յառաջաբան «Երկու խօսք»ին մէջ Ս. Ալաջաջեան կ'ըսէ. «Չեմ մեղանչել ճշմարտութեան դէմ: Չեմ փոխել դէմքերի անունները, դէպքերը չեմ յօրինել: Չէի կարող: Քանզի գիտէի որ խիղճը պատմելու իր ձեւն ունի»: Յուշագրութիւնը իրեն համար անցեալը վերականգնանցնելու, գեղարուեստի գործ մը տալու արարքին հետ ունի դաստիարակչական արժէք ալ, ինչպէս կը գրէ նոյն «Երկու խօսք»ին մէջ:

Առաջին հատորը մեծ մասով իր՝ ներգաղթող երիտասարդ ուսանողին պատմութիւնը կ'ընէ: Աւարտելէ ետք Երեւանի համալսարանին բանասիրական բաժինը, ան կը մեկնի Մոսկուա, հետեւելու գրական երկարամեայ բարձրագոյն դասընթացքին: Ուսանողութեան այդ վերջին շրջանին գրառումները նիւթ եղած են «Լուսաւորեալ խորաններ»ուն. ուսումը, կեցութիւնը, ծանօթութիւնները, յարաբերութիւնները, կարօտը գըլխաւոր թեմաներն են հատորին: Բայց ընդհանուրին համար բուն հետաքրքրութիւն ներկայացնողը «...Եւ ատրուշաններ»ուն պարունակութիւնն է ուր կը բացուի յետ–ստալինեան տարիներու Հայաստանեան գրական աշխարհը: Ուշագրաւ է ընդհանրապէս իրեն նման ներգաղթողներու յոյսերուն եւ պայքէն աւելի պապական տիպարներու անցեալապաշտութեան յաճախակի բախումը: Երբ ինք սըխալներու սրբագրութեան ու նոր հորիզոններու հեռանկարով կ'երթայ Գրողներու Միութեան ժողովներուն, ուրիշներ լաւ գիտեն թէ միամտութիւն է ատիկա ու աւելորդ լաւատեսութիւն:

Ս. Ալաջաջեանի յուշագրութեան մէջ գրական դէմքերու մեծութեան քով աւելի տարածուն ներկայութիւն ունին այդ շրջանի «փոքր»երը: Կը տողանցեն ՔԱ–Կէ–Պէ–ի լրատուները, ծանրածանր մեղքերով ամբաստանուածներ որոնք թէեւ ամենայն հանգարտութեամբ ելոյթ կ'ունենան, խրատական կը կարդան, առանց լուրջ մեղադրանքի թիրախ ըլլալու: Այս բոլորին վայրը կ'ըլլան Գրողներու Միութեան ժողովները, համագումարները: Մեծ յափշտակութեամբ կը կարդացուին էջերը ուր «մեծ»եր թօթափած՝ գրագէտի «անկրկնելի բանաստեղծ»ի եւլն. հանգամանքը, կը յայտնուին որպէս պարզ քաղաքացի, ժողովական, իրենց քաղաքական համոզումներով, տըգիտութիւններով, կիրքերով, տկարութիւններով:

Այսօրուան համար թերեւս նոյնիսկ կրնայ զուարճալի թուիլ կարդալ թէ Զարենցի ու Գէորգ Աբովի հետ «երեքի դեկլարացիա»ն ստորագրած Ազատ Վըշտունին կրնայ երգած ըլլալ «Հէ՜յ Ադըրբէջան, սալամ քեզ, սալամ, իգիթ...». կամ Համօ Սահեանը գրած հետեւեալ տողերը, ուղղուած կուսակցութեան.

«Մաքուր ես շարքերդ յաւէտ
Եւ կուռ ես, քանի որ կեանքում
Մենք քեզնով ներշնչուել գիտենք,
Եւ գիտենք քեզ համար մեռնել»:

կամ Լենինին՝

«Աշխարհում ապրել նրա պէս
.
Նրանով մենք հազար տարով
Պատմութիւնն առաջ ենք հրել»:

(«...Եւ ատրուշաններ», էջ 35)

Կան մատնիչները, մատնուածները որոնք դերակատարներն են յուշագրութեան դրուագներուն. առաջիններուն տիպարն է Արտաշէս Ոսկերիչեան մը, հեղինակ՝ զրպարտութեան, ամբաստանութեան, յերիւրանքներու եւ պարսաւանքի: Գործածած է անփոփոխ բառամթերք մը. դաշնակ, փաշիստ, հակայեղափոխական, հակալենինեան, թշնամական, ռէակցիոնէր, եւլն.: Մատնուածներէն է օրինակ՝ ներգաղթող բանաստեղծ Դաւիթ Շահլամեանը որ ցասկոտ չէշտով հարց կու տայ աջին ու ձախին. «ո՞վ մատնեց ինձ»:

Ստեփան Ալաջաջեան յուշերու առաջին հատորին վերջաբանի էջերը կ'աւարտէ «ցտեսութեան յուշե՛ր... եւ ողջո՛յն յուշերիս որ պիտի գրուեն» տողերով որոնք կը բերեն շարունակութեան խոստումը: Բ. հատորին մէջ այդ իմաստով ոչինչ կայ: Բայց ինչպէս կը գրէ Բ. հատորին նախաբանի էջերուն մէջ Յակոբ Պօղոսեան, «Գրող մը պէտք ունի՞ խոստում տալու երբ ստեղծագործական հըրայրքի մէջ է»:

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

ԷՋԵՐ «ԼՈՒՍԱՒՈՐԵԱԼ ԽՈՐԱՆՆԵՐ»ԷՆ

Ֆրիդոն Խալվաշին, վրացի բանաստեղծը, որ Աճարիայի գրողների բաժանմունքի նախագահն էր, առաջարկեց այցելել Նազիմ Հիքմէթին:

Մէջս այրում էր նրան տեսնելու եւ նրա հետ զրուցելու փափաքս: Կարդացել էի Գ. Էմինի թարգմանած նրա բանաստեղծութիւնների ժողովածուն եւ մեծ տպաւորութիւն չէի ստացել, թէեւ ազատասիրութեան նուիրուած նրա մըտքերը համարում էի առաջադիմական: Ցաւ կար նրա գրչի տակ տառապող մարդու նկատմամբ եւ դա բաւական էր, որ մոռանայի նրա Թուրք լինելը եւ մըտաբերէի լոկ այն, որ նա բանաստեղծ է: Ինչ էլ լինի, մտածում էի ես, Եղեռնից անցել են քառասունից աւելի տարիներ եւ այս Թուրքը, որ բանաստեղծ է ու միջազգայնական, ապրում է Մոսկուայում եւ քարոզում ժողովուրդների բարեկամութիւն, խաղաղութիւն, պէտք է տարբերուի այն Թուրքերից, որոնք մորթոտեցին իմ գերդաստանից չորս տասնըեակ անմեղների:

Մորթոտեցին մէկ եւ կէս միլիոն Հայերի...:

Վրէժխնդրութեան զգացմունք չունենցայ եւ ոչ էլ նրան այցելելս առիթ դարձնելու, որ վէճի բռնուեմ նրա հետ:

Պերեդելկինոյի գարունը նման չէր աշնանը: Գարուն էր, եւ ամառը, գարնան կէսօրին, իջնում էր իբրեւ արտակարգ ջերմութիւն, հաճելի եւ օգտաւէտ:

Հեռու չէր Նազիմ Հիքմէթի առանձնատունը, տաչան:

Մեզ ընդունեց պատշաճ ձեւով, Եւրոպացու նման:

Խօսում էր ռուսերէն, թեթեւ, բայց զգալի շեշտերով, որոնք մատնում էին նրա ոչ–ռուս լինելը, քանզի դէմքով, մազերի գոյնով, աւելի շատ նման էր Ռուսի, քան թէ Թուրքի: Մոնղոլական ոչինչ կար դիմագծերի վրայ, սելջուկեան՝ ոչ մի բան:

Որպէսզի Խալվաշին չչարչարուէր ինձ ներկայացնելիս ասելու, որ ես Հայ եմ, Հայաստանցի եմ, ես մի չիչ հայկական կոնեակ էի վերցրել ինձ հետ եւ տարել նրան: Տեսաւ, ժպտաց:

— Համեցէք, ասաց ինձ, — բանաստե՞ղծ էք, ի՞նչ էք գրում:

Իմ փոխարէն Խալվաշին խօսեց, ապա յանկարծակի հարց տուեց.

— Դուք, ընկեր Հիքմէթ, մօտիկ էք կանգնած վերին շերտերին, ասացէք խնդրեմ, այս ինչե՛ր են կատարւում:

Հիքմէթը չպատասխանեց իսկոյն: Կանգնեց, բաց արեց կոնեակի շիշը, յետոյ գնաց խոհանոցից բաժակներ բերեց ու կիսովը լցուն շոքոլաթի մի տուփ:

— Երէկ Ֆադէեւի մօտ էի, գիշերը, տանը, եւ գիշերով նրան կանչեցին Կրեմլին... Առաւօտեան ուզեցի այցելել, իմանալ, բայց հիւանդ էր...:

Ու լռեց:

— Յունիսի վերջին, պլենումն է, եւ Խրուշչովը պիտի զեկուցի «Անհատի պաշտամունք»ի թերութիւնների... հետեւանքներ վերացնելու մասին:

Հիքմէթը ընդհատեց.

— Դու Վրացի ես, ցաւդ հասկանում եմ, չես ուզում որ Ստալինին վարկաբեկեն... Հասկանում եմ, դէ կարելի չէ՞ առանց հակաստալինականութիւն խաղալու էլ անել այն, ինչ ուզում է անել. բայց կարծես սովորոյթ է, որ առաջնորդներից նորը հնին վարկաբեկի... մարդիկ կան, որ դիակների վրայով բարձրանալ են սիրում:

Ցանդուղն էին նրա մտքերը: Մտածեցի, որ նա ստալինական է: Հապա ի՛նչ պիտի լինէր: Երիտասարդ տարիքում եկել էր Մոսկուա, սովորել, ապրել, դաստիարակուել ստալինեան ոգով, երգել էր սոցիալիզմ, քարոզել էր լենինեան գաղափարախօսութիւնը, յետոյ երբ վերադարձել էր իր երկիրը, Թուրքիա, ձերբակալել էին ու նետել բանտ:

Տասնեօթ տարի ճաշակել էր իր հայրենիքի բանտը:

Հինգ տարի առաջ, կարծեմ, 1951–ին

էր ազատուել բանտից ու գալով Մոսկուա տիրացել արժանավայել ընդունելութեան ու ձեռք բերել այս առանձնատունը: Եւ ինչո՞ւ սովորական չլինէր:

— Ասում են Դեմիչեւի հետ մօտիկ էք:

Դեմիչեւը Մոսկուայի քաղաքային կոմիտէի քարտուղարն էր, Սովետական Միութեան մայրաքաղաքի առաջին դէմքերից մէկը:

— Դեմիչեւը ինքը կուլտուրայի մարդ է. արուեստ է սիրում եւ գրականութիւն... բայց առիթ չի եղել զրուցելու: Հիմա ոչ ոքի չի ընդունում, դերըրաղուած է, խառն ժամանակներ են կուսակցականների համար. երեւի կը սկսեն կուսակցականների անցեալը պրպտել, նրանց գործունէութիւնը ստուգել 1937 — 38 — 39 թուականների շրջաններում... Երբ մարդ ուզում է ձերբազատուել իրեն շրջապատող անցանկալի մարդկանցից, սկսում է նրանց անցեալը պրպտել...:

Ես լռում էի:

Բայց յոգնել էի լռելուց, ուզում էի խօսել, ուզում էի հարցնել, թէ ինչպիսի դիրքաւորում ունի եղեռնի նկատմամբ, ինչպէս է ընդունում հայ սփիւռքի, տիասփորայի գոյութիւնը: Այրւում էի. եւ յիշում էի նրա մէկ ոտանաւորը, թէ չվառուես, թէ չվառուեմ, թէ չվառուենք ո՞վ կը վառուի... կամ՝ ես չայրուեմ, դու չայրուես, նա չայրուի...:

Վառւում էի անհամբերութիւնից:

Խալվաչին տուեց առիթը:

— Ի՞նչ ես մտածում, — դիմեց նա ինձ:

Ես նայեցի ուղիղ Հիքմէթի աչքերին:

— Ես գիտեմ, — ասաց նա, — առաջին Հայը չէ, որին տեսնում եմ իմ տանը: Բոլորը նոյնն են:

Մի քանի բաժակ արդէն խմել էր Հայոց կոնեակից, կարմել:

Ես չէի կարողանում բաժանուել նաեւ այն մտքից, որ Հիքմէթը Թուրք չի, այլ Բիւզանդացի, Թուրքացած Պոնտացի կամ որեւէ ուրիշ ազգի զաւակ: Ախր դանկը ուռուցիկ չէր, մազերը՝ սեւ չէին, այտոսկրները ցցուած չէին. աչքերը շեղ չէին:

— Այսի՞նքն, — հարցրեց Խալվաչին:

Ուզում են իմանալ, թէ ինչպէս եմ վերաբերում 1915–ին:

— Այո՛, — խօսակցութեան թելը խլեցի ես Խալվաչիից, — անհամբեր եմ...:

— Եղածը անարդարութիւն էր: Եթէ Հայերը մնային երկրում, Թուրքիայում, հիմա Թուրքիա շատ զարգացած երկիր կը դառնար... ափսո՛ս...:

— Չէ՞ք դատապարտում:

— Ո՞ւմ դատապարտեմ: Դատապարտել նշանակում է մէկին պատժել, միւսին արդարացնել ու հատուցում պահանջել: Հէքեաթ է, անցած, գնացած պատմութիւն:

— Իսկ մեր հողե՞րը...:

— Հողերը պատկանում են նրանց, ովքեր ապրում են նրա վրայ. հիմա այնտեղ Հայեր չկան: Փաստն այդ է:

— Այդ հողերի Հայերը դրսում են, կարող են վերադառնալ, եթէ հողերը տրուեն:

— Հողերը չեն տրւում, առնւում են... Բայց պէ՞տք է արդեօք խօսել դրա մասին... Անարդարութիւն էր: Եղաւ—անցաւ: Իմ կարծիքով պէտք չէ քրքրել:

— Դուք գիտէք որքան Հայութիւն կայ դրսում:

— Երկո՞ւ միլիոն, աւելի՞: Դէ նրանք տեղաւորուած են:

— Իսկ նրանք որտեղի՛ց են եկել, ի՞նչ են խօսում, ի՞նչ են երազում, գիտէ՞ք...:

— Գիտե՛մ... Ի զուր: Հիմա սովետական Հայաստան կա՛յ...:

Թուրք էր:

Ընդունել էր լոկ այն, որ եղածը անարդարութիւն էր ու չէր դատապարտում: Այդքան:

Թո՛ւրք էր:

Հրաժեշտ տալուց առաջ, ես Թուրքերէն խօսեցի:

— Անարդարութիւնը ձայն ունի: Լուռ անարդարութիւն չկայ: Եթէ անարդարութիւն է եղել, ապա դատապարտեցէք:

— Ո՞ւմ, հօ՞րս...:

— Թէկո՛ւզ:

— Ես չեմ կարող հօրս դատապարտել, նա իմ հայրն է եղել եւ ինձ չի ասել, թէ ինչու է սուր բարձրացրել Հայի վրայ:

Ես Նպզիմ Հիքմէթին մէկ էլ տեսայ 1958–ին, Տաշկենտում, Ասիայի եւ Ափրիկէի երկրների գրողների համագումարին: Ես նրան չտեսնելու տուեցի, նա՝ ինձ: Բայց ես լսեցի նրա ճառը, երբ նա ուզբեկ գրողների հետ հանդիպելիս ասում էր՝ մեզ իրար կապում է մեր լեզուն, մեր կրօնը, մեր աքիւնը, մեր կապը ժողովուրդների բարեկամութեան սովորական մի կապ չէ, այլ արեան կապն է, պորտի կապը, որ մօր արգանդից է սնունդ առնում:

Թուրք էր...:

Մայիս մէկեան տօներին էր, որ տեսայ Պարոյրին:

Նրան պատմեցի Հիքմէթի հետ մեր հանդիպումը:

Ասաց.

— Ի զուր ես գնացել:

— • —

Եկաւ Շիրազը:

Եակով Սամսոնիչ Խաչատրեանցը, աշխարհահռչակ արձակագրուհի Մարիէթթա Շահինեանի ամուսինը: Շիրազի հետ էր:

Իջնում էի երկրորդ յարկից, գրադարանից գրքեր չալակած: Մէկ շաբաթից մեկնելու էի Երեւան, ամառը հօրենական օճախում անցկացնելու: Ձիւն էր Մոսկուայում: Փողոցներում վխտում, աղմկում էին ձիւնամաքրիչ մեքենաները, եւ նրանց աղմուկը հասնում էր ինստիտուտի առաջին յարկը:

Եակով Սամսոնիչը եկել էր բարեխօսելու դասախօս Զարբարովին եւ գրականագէտ Իպրախին, որ առանց քննելու Շիրազին՝ համարեն քննութիւնը յանձնած: Զարբարովը Հայ էր. Ղարաբաղցի եւ դասաւանդում—դասախօսում էր դիալեկտիկական եւ պատմական մատերիալիզմ, իսկ Ալեքսանդր Աբրամովիչ Իպրախը (գրական անունով Իսքախ Բախբախ) ֆրանսական ժամանակակից գրականութիւն:

Միջանցքում Շիրազը կանգնեց ինձ դէմ—դիմաց:

— Իշդէ՛... ըսէ՛... էնոնք ուտեղ են:

— էնոնքը ո՞վքեր են...:

— Զարբարով—մարբարովն ու Իպրախ—միպրախը:

— Ինչո՞ւ:

— Ինձմէ քննութիւն կ'ուզեն... ինչըղ կու տամ...:

— Բա՛ ի՞նչ կու տաս:

— Ընոր էլ «բիբլիական» պոէմս եմ բերել, ըսոր էլ... էնտեղ ամէն ինչ ըլ կա՛յ. համ փիլիսոփայութիւն, համ էլ աշխարհի գրականութիւնը: Եակով Սամսոնիչը կարդացել է... էղենց չէ՞, Եակով Սամսոնիչ:

Ծիծաղում էր ծերունին եւ սպիտակ մօրուքը, փոքր եւ կոկիկ, դողդողում էր ծիծաղից: Խոշոր գլուխ ունէր, կարմըրած, լայն դէմք: Փարթամ էր եւ գիրուկ: Դեռ Ստալինի օրօք համարձակուել էր հայկական նովէլներ թարգմանել հայերէնից ռուսերէն եւ ընդգրկել Զօհրապի, Երուխանի, Կամսարականի պատմուածքները:

Մեծ համարձակութիւն էր:

Բայց նրա հեղինակութիւնն ու հռչակը աւելի շատ Մարիէթթա Շահինեանի ամուսինը լինելու մէջ էր, քան հայ գրականութեան թարգմանիչ լինելը: Ծանրակշիռ մարդ էր. աղնուականի տեսքով: Իսկական մտաւորական:

— Դուք մի՛ եկէք, խնդրեցի նրան. ես, Շիրազի հետ միասին, կը մտնեմ նրանց մօտ:

Զարբարովը մենակ էր: Ընդառաջ եկաւ եւ մեզ աթոռ ներկայացրեց: Ես ռուսերէն էի արտայայտւում, մերթ ընդ մերթ սխալուելով:

— Շիրա՛զ... դու մեծ բանաստեղծ ես... ամա՛ բազ—դվա (մէկ—երկու անգամ) պիտի լսէ՛ր... դասախօսելս:

Նա խօսեց հայերէն:

Շիրազը չհամբերեց:

— Էն որ դու էղենց մատերիալիզմ, դիալեկտիկա կը խօսես, հասատա՞ս կը...:

Զարբարովը կախեց գլուխը ծիծաղը զսպելու համար:

— Շիրազն ե՛ս... էլի...:

— Հըբը՛, քննութիւնս յանձնած կը նշանակես, չէ՞:

— Հըբը՛, — պատասխանեց Զարբարովը ու մեկնեց ձեռքը իբր հրաժեշտի նշան:

Իպրախ զարմացաւ Շիրազին տեսնելով:

— Ես երէկ նշանակել եմ, որ դու յանձնել ես քննութիւնդ: Էմինը բարեխօսել էր... ինձ ամէն ինչ ասել էր... գնա՛, գնա՛ Շիրազ ջան:

Շիրազը, թէեւ վատ էր արտայայտւում ռուսերէն, կամ գրեթէ չէր կարողանում արտայայտուել, բայց շատ լաւ հասկանում էր այն, ինչ ասւում էր իրեն:

Նա դարձաւ դէպի ինձ:

— Հարցրու էդոր, թէ ինչո՞ղ է հաւատացել Էմինին. ես ընէ՞ չէի հաւատա՛յ... էլի ըլ շնորհակալ եմ իրենից, բայց ոչ Էմին—չէմինից... թող չխօսէր, էն ա, ես էի եկել...:

Իպրախն այդ ժամանակ ֆրանսական գրականութեան այն հատուածի մոլեռանդ ուսումնասիրողն էր, ուր արտացոլւում էին ֆաշիստների դէմ շարժման ծաւալն ու տարողութիւնը, մէկ խօսքով «դիմադրական շարժումը»: Լուի Արագոնի ստեղծագործութիւնների մասին նրա ուսումնասիրութիւնները արդէն լոյս էին տեսել, հիմա նա հետազօտում եւ ուսումնասիրում էր ֆրանսահայ ընդյատակեայ մարտիկ եւ բանաստեղծ Միսաք Մանուշեանի խմբի պատմութիւնը եւ կապ էր հաստատել Երեւանում գտնուող նրա կնոջ՝ Մելինէ Մանուշեանի հետ: Հայաստան պիտի գար նրան եւ Մանուշեանին ծանօթ Հայերին հանդիպելու:

Եակով Սամսոնիչը մեզ տուն տարաւ, հիւրասիրեց: Մարիէթթա Սերգէեւնա Շահինեանը դուրս չելաւ իր աշխատասենեակից: Թէեւ ամուսինը զգուշացրեց, որ հիւրեր ունի, հայ գրողներ: Դուստրը միացաւ սեղանին եւ սկսեց զննել մեզ, յետոյ, ըստ երեւոյթին, ձանձրացաւ նրանից, որ ոչ Շիրազը եւ ոչ էլ ես սահուն ռուսերէն չենք խօսում, լքեց մեզ ու անհետացաւ: Գեղեցիկ չէր: Գուցէ ուշադրութի՞ւն էր պահանջում մեր կողմից: Այդ ուշադրութեան չարժանացաւ, որովհետեւ Շիրազը դեռ չէր ձերբազատուած այն մտքից, թէ ինչո՞ւ է Էմինը բարեխօսել իր համար:

Նա խմորը հանում էր հացի չերտերից եւ միայն եփուած, կարծր մակերեսն էր ուտում, յետոյ դադարում էր ուտելուց, գնդիկներ էր սարքում խմորից, ոլորում, խաղում, յետոյ բացում գնդիկը...:

Ես ծնկով խփեցի նրա ծնկին, սեղանի տակից:

— Անյարմար է:

— Չխօսելու համար եմ խմորով խաղում, ոնց որ Էմինի ականջի հետ...:

Յետոյ նա գլուխը պահեց անշարժ, ընկած մազերն անգամ վեր չտանելով, նայուածքը դարձրեց անորոշ, մի կէտի սեւեռած:

— Գիշերն ո՞ւր եմ մնալու, տեղ չունեմ:

Եակով Սամսոնիչը վեր կացաւ, գնաց դէպի ընդունարան — ճաշարանի գրասեղանը, բացեց դարակը, ինչ—որ բան վերցրեց ու եկաւ:

— Շիրազ ջան, վերցրու: Գնա հիւրանոց... հինգ հարիւրը քիչ չէ:

Չվերցրեց:

— Փող ունեմ...:

— Վերցրու:

Չվերցրեց:

— Քնելու տեղ եմ ուզում:

— Ինձ մօտ կը քնես, մի մտածի..., — մէջ մտայ ես:

— Իմպըրթնի՛... (ներմուծուած), բա ընչի մինչեւ հիմա բան չասիր:

— Մտածեցի չես գայ ինձ հետ:

— Չեմ գայ, բայց պիտի ասած լինէիր:

— Ուրեմն կը գա՛ս...:

— Հա՛, կը գամ:

Ոչ մի վայրկեան չքնեց:

Կացարանի երկու յարկերը ման եկաւ, ոչ մի ծանօթ գրողի չհանդիպեց: Ես նրան ծանօթացրի Ֆրիդոն Խալվաշիի հետ: Խալվաշին ծանօթ էր Շիրազի բանաստեղծութիւնների ռուսերէն թարգմանութեան հետ եւ խօսք բացեց դրանք վրացերէն թարգմանելու մասին:

Շիրազը ձեռքերը ետեւ, մէջքի վրայ դրած, կանգնել էր հանդիստ ու անտարբեր: Յետոյ քայլեց միջանցքով՝ ետ ու առաջ. մի պահ ոտքերը լայն—լայն բացած, մի պահ դանդաղելով, ապա եկաւ դէպի Խալվաշին.

— Համաձայն եմ... գրքերս կ'ուղարկեմ:

Ու արագ քայլերով իջաւ ներքեւ:

— Շիրա՛զ, քնենք:

Շիրազն ասաց.

— Ընծի Օննիկ կ'ըսես, մէրս Օննիկ կ'ըսէ, քուրս Գոհարն էլ Օննիկ կանչէ կը, դուն էլ Օննիկ կանչէ...:

— Ինչո՞ւ:

— Կօշկակարութիւն գիտե՞ս:

— Չէ:

— Իշդէ ըղոր համար, որ դուն գրող ես, կօշկակար չես. քուրս՝ Գոհարը կարի Փարիքայում կ'աշխատէր:

Առաջին յարկի միջանցքով, ձեռքերը մէջքին, մի տասնեակ անգամ քայլելով, յետոյ, ներս եկաւ սենեակ: Ինձ թուաց թէ ներս եկաւ քնելու:

— Ա՛յդ է քո մահճակալը:

— Չէ՛, գնանք զանգ տանք: Դու ինձ ցոյց տուր, որտեղ է հեռախօսը:

Հերթ էր:

Նայեց տխուր, հանեց թաշկինակը, թափ տուեց, սրբեց բերանը:

— Ուրիշ տեղ չկա՞յ:

— Աբիգենց տունը կայ. մի քիչ հեռու է:

— Էն էլ է իմպըրթնի՛, Պարսիկ է... չեմ գայ...:

— Ինչո՞ւ:

— Էնիկ քոչարի կը պարէ, քոչարական է:

— Քոչարական չէ:

— Հապա ընչի՞ սաղ օրը նստի կը նրանց հետ ու խմէ կը:

Նկատի ունէր Սերօ Խանզադեանին, Համօ Սահեանին, Վահագն Դաւթեանին, Հրաչիկ Յովհաննիսեանին, Հրանդ Թամրազեանին եւ Սուրէն Այվազեանին, որոնք համարւում էին քոչարականներ եւ Շիրազը նրանց թուարկեց մէկ առ մէկ իր կճծած անուններով:

— Նա խմելու համար է նստում: Քոչարական չէ:

— Դէ ըղէնց է. գնանք:

— Դու նայիրակա՞ն ես, Օննիկ, — հարցրի ես:

— Չէ՛: Առիւծները մենակ ման կու գան, վոհմակ չեն կազմէ. հասկցա՞ր: Թ... կրնաս, առիւծ դարձիր:

Շատ էր համոզւում եւ շուտ էլ տարհամոզւում էր:

Միշտ պահի ազդեցութեան տակ էր ընկնում, եւ պահը նրան դարձնում էր ազնիւ ու բարի, եւ յանկարծ չար, հայհոյող, թքնող, կռուազան:

Գնացինք Աբիգենց տուն եւ նա առանց տան անդամներից ոեւէ մէկին նայելու, քթի տակ մրթմրթալով «բարեւ»ը, վերցրեց պատից կախուած հեռախօսի լսափողը, զանգ տուեց:

— Իշդէ ես եմ: Էն փողը, որ ընծի կու տայիր, առաւօտը կ'ուղարկես Մանասեանին(*), որ ընծի հըմար տոմս պատուիրէ Երեւան: Էդուց չէ մէկալ օրը կ'երթայ... Չեմ մնայ, կ'երթամ, փետրուարին կու գամ:

Նա զանգ էր տալիս Եակով Սամսոնիչին:

Զքնեց մինչեւ լոյս: Առաւօտեան ինձ ու Աբիգի հետ նստեց Պերեդելկինոյից Մոսկուա մեկնող աւտոբուսը, իջաւ ինստիտուտի առջեւ ու էլ չերեւաց:

Իրօք, մեկնել էր Երեւան:

●

(*) Մանասեանը (Գրիգոր) Սովետական Գրողների Միութեան հայ գրականութեան Մոսկուայի խորհրդականն էր:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 6
MARDI
6 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.108 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.108

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՐՑԱԽ

ՇԵՒԱՐԴՆԱՁԷԻ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի նախագահը՝ Է. Շեւարդնաձէ Երեւան գնաց Մայիս 2-ին, երկօրեայ այցելութեան մը համար, պատուիրակութեան մը գլուխը որուն մաս կը կազմէին Պետական նախարար՝ Ն. Լեկիշվիլի, Արտաքին նախարար Մենաղարիշվիլի, Թիֆլիսի քաղաքապետը, Տնտեսութեան նախարարը, Ուժանիւթի նախարարը եւ խորհրդարանի կարգ մը անդամներ:

Շեւարդնաձէ Զուարթնոց օդակայանը դիմաւորուեցաւ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի կողմէ:

Ժամանումէն քիչ ետք, Վրաստանի նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ: Նախապէս տեսակցութիւնը եղած էր պատուիրակութիւններու մակարդակի վրայ, ապա՝ գլուխ գլխի:

Միաժամանակ Վրաստանի Պետական նախարար Ն. Լեկիշվիլի տեսնուած է վարչապետ՝ Ռ. Քոչարեանի հետ եւ համաձայնութիւն գոյացած է ընդլայնելու կապերը ուժանիւթի, հաղորդակցութեան եւ արդիւնաբերութեան մարզերու մէջ: Շեւարդնաձէ եւ իր պատուիրակութիւնը այցելած են Ազգային ժողով, ուր ելոյթներ ունեցած են, նաեւ հայ երեսփոխաններ:

Արտաքին նախարար՝ Ա. Արզումանեանի հետ, Շեւարդնաձէ այցելած է «Փարաճանով» տուն թանգարանը:

Այցելութեան աւարտին, հրապարակուած է միացեալ հաղորդագրութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ քննուած են համագործակցութեան հարցեր, վերլուծուած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ շահեր ներկայացնող հարցեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵՐԺԵՑ ԱԼԻԵՒԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Արսէն Գասպարեան, յայտարարեց թէ Հ. Ալիեւի առաջարկը՝ Կասպից նաւթուղին Հայաստանէն անցընել, որուն փոխարէն Հայաստան կը վերադարձնէ «գրաւեալ» հողամասերը, անընդունելի է: Ան աւելցուց թէ բացայայտ է որ ամէնէն նպաստաւոր ճամբան նաւթուղիին համար Հայաստանն է:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Գագիկ Շահպազեան եւ Լեւոն Բարխուդարեան յայտարարեցին թէ ջնջուած է տեղեկատուութեան նախարարութիւնը եւ կը ստեղծուի լրատուութեան եւ հրատարակչութեան բաժանմունք մը: Զայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ Արմէնփրէս կապուած պիտի ունենան այս նոր բաժանմունքին:

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ ԿԸ ՑՍՏԱԿԱՆԱՅ

Ապրիլ 29 — 30-ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Համահայկական խաղերու նա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ — ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը իր կառավարութիւնը կազմեց առանց ժամանակ կորսնցնելու: Որպէս նորութիւն կը մատնանշուի որ առաջին անգամ ըլլալով նախարար նշանակուած է ի ծնէ կոյր մը՝ Տէյվիտ Պլըքէթ: Ան կը դառնայ Կրթութեան նախարար: Արտաքին նախարարն է Ռոպին Քուք: Վերջնական արդիւնքները աւելի եւս ամրապնդեցին «Նոր Աշխատաւորական» կուսակցութեան դիրքը: Ան կ'ապահովէ 419 աթոռ (659-ի վրայ), Պահպանողականները 165 աթոռով կը հաստատեն իրենց ջախջախիչ պարտութիւնը (178 աթոռ կորսնցուցած են), Ազատական — Դեմոկրատներն ալ ունին 48 աթոռ, մնացեալ աթոռները կը բաժնուին շափաւոր իռլանտացիները, ազգայնական Սկովտացիները, ազգայնական Կալլեցիները, Ըլսթէրի չափաւորական ազգայնականները, Սին Ֆէյնը եւայլն:

ՄՈՊՈՒԹՈՒ — ԳԱՊԻԼԱ հանդիպումը վերջապէս տեղի ունեցաւ շնորհիւ Մանտելայի յարատեւ ճնշումին եւ Ամերիկացիներուն միջամտութեան, Փուէնթ — Նուառ նաւահանգիստին մէջ խարսխ նետած Ութենիքա հարաւ — ափրիկեան նաւուն վրայ է որ Զայիրի նախագահը եւ ապստամբներու պետը տեսակցեցան Մանտելայի հովանաւորութեան ներքեւ: Մոպութու հաւանեցաւ քաշուիլ, երբ հանրաքուէով նոր նախագահ մը ընտրուի: Հաւանական է որ 8 — 10 օրէն նոր տեսակցութիւն մըն ալ տեղի ունենայ: Մինչ այդ, Գապիլա հրահանգած է իր զօրքերուն որ չշարունակեն իրենց յառաջխաղացքը: Միւս կողմէ շուրջ 100 հութու գաղթականներ խեղդամահ եղած են կառախումբի մը մէջ որ զիրենք Գիզանկանիի գաղթակայանը պիտի տանէր: 50-է աւելի ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Կ'ըսուի թէ Գապիլայի զօրքերը որոնք կը հալածեն 85 հազար ռուանտացի հութուներ, սպաննած են աւելի քան 3000 գաղթականներ որ խռնուին 6 փակ վանքերու մէջ:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ֆ. Տուպոն — Պլազի բաւական ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ Մայիս 2-ին, իր քաղաքին՝ Լուռտի մէջ, երբ ընտրապայքարի շրջապտոյտ մը կ'ընէր զանազան խանութպաններու մօտ: Դաշունահարուեցաւ կոնակէն միտային խանգարումէ տառապող Ալպանացիի մը կողմէ որ, ըստ Թուրք մամուլին Ատնան Չիֆթչի անունով ծագումով Թուրք մըն է: Խոր վէրք մը ունի ձախ թոքին կողմը: Անմիջապէս փոխադրուեցաւ նախ Լուռտի, ապա Թուլուզի հիւանդանոցը ուր անմիջական խնամքներու ենթարկուեցաւ: Ինք ալ բժիշկ, անմիջապէս գիտակցած էր կացութեան: Բաւական ցնցուած է սակայն. Կիրակի օր նախարարապետ Ա. Ժիւփէ այցելեց իրեն, հեռաձայնով ալ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, նաեւ ձախէն, արտայայտած են իրենց համակրական զգացումները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հեռատեսիլի ոչ — պետական Ֆլաշ Թի-Վի կայանը որ հաղորդում մը սփռած էր ուր Թանսու Չիլլէրի ամուսինը կ'ամբաստանուէր կաշառակերութեամբ, փակուած է, Մայիս 3-ին, ոստիկանութեան կողմէ: Նախորդ օրը շուրջ 50 հոգի, զինուած թալանի տուած էին կայանին Պոլսոյ գրասենեակները, կրակ բանալով լրագրողներու վրայ, ապա՝ խոյս տալով:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Սոսիալ — Դեմոկրատ կուսակցութիւնը դէմ արտայայտուեցաւ Վրաստան — Թուրքիա երկաթուղիի մը ծրագրին:

22 ՔԻՒՐՏԵՐ որոնք Հայաստանէն Գերմանիա գացած էին, քանի մը ժամ գրաւեցին Պոնի ամերիկեան դեսպանատունը: Կը բողոքէին Գերմանիոյ դէմ որ մերժած էր ապաստանի իրաւունք շնորհել իրենց եւ հրահանգած որ երկրէն հեռանան Ապրիլ 30-ին: Ի վերջոյ, առանց միջադէպի դուրս ելած են, բանակցութիւններէ ետք անձնակազմին եւ ոստիկանութեան հետ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ ցոյց մը տեղի ունեցած է կառավարութեան դէմ: Ըստ ոստիկանութեան 200 հազար էր ցուցարարներու թիւը (400 հազար ըստ կազմակերպիչներուն): Ցոյցը կազմակերպուած էր աջին կողմէ եւ զայն կը գլխաւորէր Սիլվիօ Պէրլուսքոնի: Կը բողոքէին կեդրոն — ձախ վարչապետ՝ Փրոտիի տուրքերու քաղաքականութեան դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ սպայակոյտի պետին կցորդը Չեւիք Պիր Երուսաղէմ հասած է ամրապնդելու համար «ռազմագիտական երկխօսութիւնը»: Որքան ալ հակասական թուի, իսլամապաշտ Էրպաքանի Թուրքիան Իսրայէլի լաւագոյն բարեկամը կը նկատուի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներուն, Վալանս, իր դաշտին վրայ յաղթեց Թրուայի 3 — 1 եւ այժմ 10-րդ դիրքի վրայ է դասաւորման մէջ 54 կէտով: Գլուխն է միշտ Թուլուզ 69 կէտով, բայց նոյնքան կէտ ունի կողքին գտնուող՝ Շաթօռու: Վերջին կը մնայ Էփինալ:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ — ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ
1 - 1

Ո՞վ պիտի յաղթէ: Մա՞րդը թէ մեքենան: Արդարեւ, Մայիս 3-ին, Նիւ — Եորքի մէջ, Գասպարով կրկին գլուխ — գլխի է համակարգիչին հետ: 1996 Փետրուարին յաղթած էր 4 — 2, բայց այս անգամ Տիփ Պլու (համակարգիչը) աւելի կատարելագործուած է, ԻՊՄ ջանք չէ խնայած աւելի դժուարացնելու համար մրցումը: Գասպարով աւելի մտատանջ է, ոչինչ գիտէ իր մրցակիցին մասին, չի ծանօթեր իր անձկութիւնը: Գասպարով խաղը սկսաւ սպիտակներով: Ծնած Բաքու, Հայ մօրմէ, 34 տարեկան է: Տիփ Պլու 1,4 թոն կը կշռէ, արագութեան իր կարելիութիւնն է՝ 200 միլիոն հարուած, երկվայրկեանի մը մէջ:

Առաջին խաղին Գասպարով յաղթեց, բայց երկրորդին Տիփ Պլու կրցաւ հաւասարեցնել եւ Մայիս 5-ին, արդիւնքը 1—1 էր:

Մրցումը կը տեւէ մինչեւ Մայիս 11: Ամբողջ Նիւ — Եորքը ուշի ուշով կը հետեւի, քաղաքապետը՝ «Ճատրակի Շաբաթ» հռչակած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՊԷ՞ՏՔ Է ԻՐԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊԸ ԽԶԵԼ

Պէրլինեան ատեան մը վճռեց թէ 1992-ին գերմանական ճաշարանի մը մէջ չորս Քիւրտերու դէմ գործուած մահափորձին ու հետեւաբար անոնց սպանութեան պատասխանատուն Իրանի քաղաքական ղեկավարութիւնն էր: Այս վճիռը բացայայտօրէն կ'ամբաստանէր Իրանի իշխանութեան գլխաւոր դէմքերը՝ նախագահ Ռաֆսանճանին ու կրօնական պետը Խամենէին, նոյնիսկ եթէ անոնց անունները չէր նշուած վճիռին մէջ:

Ատոր յաջորդեց Թեհրանի ոչ անակնկալ փոխադարձ քայլը որով ոչ միայն Գերմանիոյ, այլեւ ամբողջ Եւրոպայի Միութեան հետ խզեց իր կապերը, իր դեսպանները ետ կանչելով: Ատիկա վերջ կը դնէ նաեւ Եւրոպայի ու Իրանի երկխօսութեան: Պատահարը բնականաբար արձագանգ գտաւ միջազգային հանրային կարծիքին մօտ ու կը շարունակէ ունենալ:

Գերմանական մամուլը եւս լայն տեղ կուտայ նիւթին, երբեմն նաեւ առանց ամբողջութեամբ վաւերացնելու Գերմանիոյ կեցուածքը: Այդ մամուլին ծանօթ անուններէն Միւնիխի «Զիւտտոյչէ ցայթունկ»ը այն կարծիքը ունի որ Իրանի դէմ սպառնալիքներ ու շրջափակում մեծ բանի չեն ծառայեր: Ոճրային վարչաձեւի մը վերջ տալու միակ բանը կը նկատէ ամբողջական մեկուսացումը որ սակայն անգործադրելի է: Կը յիշեցնէ Միացեալ — Նահանգներու պօյքօթ-ները որոնք լաւագոյն ապացոյցն են ատոր, քանի որ Թեհրանի մոլլաներու իշխանութիւնը միշտ գործի գլուխ կը գտնուի:

Թերթին քաղաքական մեկնաբանը աւելի նպատակայարմար կը նկատէ փոխանակ արմատական նման քայլերու դիմելու, Թեհրանի հետ երկխօսութիւնը պահել ու ջանալ զօրակցիլ ներքին խլրտումներու: Ի վերջոյ, Իրան 65 միլիոննոց երկիր մըն է ու շրջանային կարեւոր ուժ մը որ նաեւ գլխաւոր դերակատարներէն է Միջին — Արեւելքի քաղաքական բեմին: Ճիշդ է որ ժողովուրդը դժուարութիւններ ունի, կը տառապի, բայց շարժում մը չի ստեղծեր մոլլաներուն դէմ: Պէտք է սպասել որ պայմանները հասուննան: Դուրսէն կարելի է միշտ չափաւոր ճնշում մը բանեցնել նման ամբարիշտ վարչաձեւի մը դէմ ու երկրին ներսը անվստահութիւն սերմանել իշխանութեան հանդէպ: Ասոնց հետ պէտք է զօրավիգ կանգնիլ ներքին այն ուժերուն որոնք կը փորձեն յեղափոխական այդ վարչաձեւը բարեփոխել, քաղաքակրթել: Ճիշդ է որ մեծ թիւ մը չեն կազմեր այսօր անոնք, բայց մտաւորականներու, իսլամական դպրոցներու պաշտօնէութեան եւ նոյնիսկ նախագահական ընտրարշաւի մասնակից թեկնածուներուն մէջ կան դէմքեր որոնք կը տեսնեն թէ իրենց ունեցածը իսլամական միակ կարելի վարչաձեւը չէ: Իսկ յարաբերութիւններու արմատական խզումը այդ ողջամիտ տարրերն վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու դուռն ալ կը փակէ արեւմտեան երկիրներուն առջեւ:

Երկխօսութեան կարելիութիւնը, վերջապէս, կարելի կ'ընէ քննադատական կեցուածք մըն ալ որ աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ, քան քաղաքական խիստ շրջափակումը, ձերբակալութեան միջազգային հրամանագիրները: Մնաց որ ինչպէս կ'ըսէ լրագրողը, ատոնց օգուտն ու ազդեցութիւնն ալ մինչեւ հիմա լուրջ փաստ չեն տուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՆԱԽ ԵՒ ԱՌԱՋ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ Է

ԽՄԲ. — Ուղղագրութեան միասնականացման հարց մը կա՞յ Հայաստանի մտաւորական մարզին մէջ. երեւութականէն դատելով կարելի է դրական պատասխանել նման հարցումի մը: Երեւութականը կը կազմեն մամուլի իրերայաջորդ այն յօդուածները որոնք գրի կ'առնուին մեծ մասով սխալին պահպանումին նուիրեալ յետադիմականներու կողմէ որոնք այնպէս կը թուի որ լուրջ տագնապի մատնուած են նոյնիսկ դասականին վերադարձին մասին հնչող կարծիքներու գոյութենէն: Այդ կարծիքները պարբերաբար կը փորձեն տրամաբանութեան, ուղղամտութեան, ազգային գիտակցութեան լարեր արթնցնել պնդացած ուղեղներու մէջ, առ այժմ, ի զուր: Այսուհանդերձ, հոգ չէ թէ շատ աւելի փոքրաթիւ, ողջամիտ, անձնականը ընդհանուրին զոհելու գրեթէ ընդհ. յորձանքէն դուրս կեցած գիտականներու ստորագրած այդ կարծիք — յօդուածները որոնք ընդհանրապէս տեղ կը գտնեն «Ազգ»ի մէջ, առողջ տարրերու գոյութեան փաստով ուրախութիւն կը պատճառեն ամէն անգամ: Թերեւս աւելորդ չէ ըսել նաեւ որ անոնք իրենց բաժին միասնականացումը իրականութեան վերածած են արդէն, քանի որ գրած ու հրատարակուած են դասական ուղղագրութեամբ:

Ստորեւ նորագոյն էջ մը («Ազգ», Ապրիլ 11) այս ճակատէն որուն հզօրացումն ու յաղթանակը միակ մաղթանքը կրնայ ըլլալ մշակոյթի անկեղծ մտահոգութեան տէր ամէն Հայու:

⁂

Հայերէնի ուղղագրութեան, ուղղախօսութեան հարցադրումները նոր չեն: Դրանք եղել են միշտ:

Սակայն Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան հաստատումով խնդրին տրուեց միակողմանի քաղաքական լուծում: Հաշուի չառնուեցին նախորդ տարիներին հայութեան գլխին եկած աղէտի հետեւանքները, պատմական Հայաստանի մի մասի որպէս կազմակերպուած հայկական բնօրրանի վերացումը, սփիւռքահայութեան ստուարացումը: Խորհրդային Միութիւնում ներդրուեց. այսպէս կոչուած «նոր» ուղղագրութիւնը արտասահմանի հայութիւնը անկախ արեւմտահայ թէ արեւելահայ լինելուց, չարունակեց գործածել հինը:

Սակայն, խորհրդային իշխանութեան բռնացումը լեզուի ուղղագրութեան վրայ, դրա բացասական հետեւանքները այսօր մեր լեզուաբանների աւագանին փորձում է լռութեան մատնել եւ ոչ միայն այդքանը, այլեւ ներկայացնել եղելութիւնն այնպէս, որ ամէն ինչ կատարուել է պատմութեան տրամաբանութեամբ՝ գիտութեան օրէնքներով ու իրաւական բնականոն պահանջների պահպանումով:

Ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը իր հարցազրոյցում («Գրական թերթ» 1996 *Դեկտեմբեր* 24) *եւ դոցենտ Աշոտ Մարութեանը* («Գրական թերթ» 1997 *Յունուար* 14) *«Ջուրը պէտք է զուլալուի...» յօդուածում առաջնորդուելով այդ ոգով, անտեսում են ուղղագրութեան հետ կապուած պատմական իրողութիւնները անցեալի մեր անուանի մտաւորականների տեսակէտները եւ լեզուաբանի իրենց աշտարակից կրակի տակ առնում դասական ուղղագրութեան կողմնակիցներին: Դիմենք փաստերին:*

1921 *թ. Յունուարին Մ. Աբեղեանը զեկուցում է կարդում Հայոց լեզուի ուղղագրութեան մասին, այն հրատարակւում է գրքոյկով, որի առաջին էջում լուսժողկոմի անունից ասւում է.*

— Լուսաւորական նպատակների եւ կիրարկման միջոցների տեսակէտից ուղղագրութեան հարցը քաղաքական հարց է: Եւ հայ լեզուի ռէֆորմի խնդիրը Հայաստանի յեղափոխական իշխանութեան հերթական խնդիրներից մէկն է: Մեր օրերին այդ խնդիրը քննութեան չի դրւում սկզբունքի տեսակէտից: Ռէֆորմի խնդիրը կարոտ է միայն տեխնիկական մշակման: Անհրաժեշտ է նշել խնդրի լուծման ճանապարհները, ցոյց տալ ռէֆորմի գործնական եղանակները: Այդ ուղղութեամբ է, որ կը կամենայինք դեռ լսել հայ լեզուի մշակների խօսքը: (Այս եւ յետագայ յղումների համար աղբիւր է ընտրուել Ս. Վ. Գիւլբուդաղեանի «Հայերէնի ուղղագրութեան պատմութիւն» հիմնարար աշխատութիւնը (Երեւան, 1973):

Լսո՞ւմ է այդ խօսքը, ի հարկէ, ոչ:

Նախ, մինչեւ 1922 *թ. Մարտի* 4*-ը առաջարկուած ուղղագրութեան հաստատումը. լեզուի մշակ — մտաւորականները միահամուռ լռութիւն են պահպանում, ապա, հաստատումից յետոյ, Յովհաննէս Թումանեանը նամակ է գրում լուսժողկոմին.*

— Ես, որպէս հայ գրող եւ հայ գրողների Միութեան նախագահը գալիս եմ յայտնելու իմ զարմանքը եւ բողոքելու էն վարմունքի դէմ, որ ունեցել է Հայաստանի լուսժողկոմը էս կարեւոր խնդրում: Պ. Մ. Աբեղեանը մի առաջարկ է արել ու դրել հրապարակ: Շատ լաւ: Բայց Հայաստանի լուսժողկոմը որտեղից է իմացել, թէ եւ Պ. Մ. Աբեղեանը եւ ինքը, լուսժողկոմն էլ նրա հետ միասին անսխալական են, որ առանց քննութեան ենթարկելու առաջարկը, հրամանագրում է է ընդունել եւ միայն դրանով գրել ու տպագրել: Պ. Աբեղեանի առաջարկը ընդունելի է, թէ չէ, դա դեռ քննելիք խնդիր է. երբ դա քննելիք խնդիր է, հետեւաբար լուսժողկոմի հրամանը անընդունելի է: Եւ եթէ էդպէս է, ապա նրան, լուսժողկոմին մնում է ուղղել իր արած սխալը, ետ վերցնել իր կարգադրութիւնը, խնդիրը համարել բաց եւ դնել քննութեան:

Լուսժողկոմ Պօղոս Մակինցեանը այս նամակի վրայ մակագրում է՝ «Կցել գործին» եւ հարցը համարում փակուած: Այստեղ նկատենք, որ պրոֆեսոր Ա. Մարութեանը անտեսելով բուն խնդրին վերաբերող եւ պարտաւորեցուցիչ այն փաստաթուղթը, իր յօդուածի համար բնաբան է ընտրում ուղղագրութեան առթիւ Թումանեանի մի ընդհանուր նկատողութիւնը, որը տուեալ դէպքում իրեն ձեռնտու է:

Իսկ Ա. Իսահակեա՞նը: Մարտիրոս Սարեանին գրած նամակում նա ասում է.

— Ամէն բան լաւ է գնում Հայաստանում, միայն մի բան է գէշ ուղղագրութիւնը, աշխատէք փոխել:

«Նոր ուղղագրութիւնը» պատուար մը կը դնէ անցեալ մատենագրութեան եւ Երեւանեան ապագայ սերունդին մէջ: Մեր այս քաղաքական ճգնաժամի մէջ, ուր միութիւնն այնքան առիթողական է, ուր Հայաստանը պէտք ունի իր գաղութները բարոյապէս կապելու իրեն հետ, ոչ թէ ցրտացնելու եւ հեռացնելու. Նոր ուղղագրութիւնը խոհեմութիւն չի կարելի համարել». Մխիթարեան միաբանութեան անդամ Վարդան Հացունին 1924 *թ. այս մտահոգութիւնների մէջ էր: Բայց մի՞թէ սրանք մերօրեայ մտահոգութիւններ չեն:*

Բաւարարուենք այսքանով եւ ասենք, ի յարգանս այդ մեծերի, չարժէ նոր բանավէճեր բացել ուղղագրութեան շուրջ, ժամանակն է անցնելու հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացման գործնական քայլերին:

Դասական ուղղագրութեան անցնելու կոչը սոյն լեզուաբանները համարում են անհիմն ու յորդորում պետութեանը արգիլել մամուլում եւ այլ հրատարակութիւններում նրա գործածութիւնը «չիլա — փլաւ» չառեղծելու համար:

Մինչդեռ հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացումը ունի յոյժ կարեւոր քաղաքական նշանակութիւն այս դէպքում ոչ թէ «Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներին մերձենալու եւ Սփիւռքահայութիւնից, հայ պուրժուական կուսակցութիւններից կապերը խզելու» յանցաւոր մտադրութեամբ, այլ ազգի միասնութեանը նպաստելու բնականոն պահանջով: Այս հարցում էլ յարգելի պրոֆ. Ա. Մարութեանը անառարկելի է համարում իրեն՝ պնդելով, թէ ո՞ր գրագէտ մարդուն յայտնի չէ, որ ազգի միասնութիւն առանց միասնական տարածքի անհնարին է: Ի՞նչ անենք, տարածքը կորցնելով խա՞չ քաշենք միասնութեան գաղափարի վրայ, մոռանա՞նք Վահան Տէրեանի «Հոգեւոր Հայաստանում» եւ այլ գրուածքներում մեզ աւանդուած հոգեւոր միասնութեան պատգամները: Չէ որ այդ հոգեւոր միասնութեան զէնքերից ամենազօրեղը լեզուն է իր ուղղագրութեամբ հանդերձ:

— Լեզուն ժողովրդին միաւորող, պետութեանը եւ ժողովրդին պաշտպանող զօրքի դեր է կատարել նաեւ այդ դէպքերում, երբ մեր ժողովուրդը զրկուած էր պետականութիւնից: Այս խօսքերի հեղինակ Ս. Աբրահամեանը կեղծ հայրենասիրական է համարում «Մէկ ազգ, մէկ ուղղագրութիւն» կարգախօսը եւ դասական ուղղագրութեան հասցէին նետում. «Վաղուց մերժուած այդ ուղղագրութիւնը» պիտակը: Զգիտես ինչո՞ւ. յարգելի լեզուաբաններին չի յուզում՝ մէկ ազգ, մէկ լեզու եւ երկու ուղղագրութիւն անհեթեթ իրողութիւնը: Եթէ վերոյիշեալ կարգախօսը ճշմարիտ հայրենասիրական ու կենսունակ չլինէր Ղարաբաղեան շարժման հետ հրապարակ չէր նետուի: Չէ, որ Ղարաբաղեան շարժումը բացայայտեց ազգին իսկապէս յուզող հարցեր: Հրապարակում հնչած հարցերը պէտք է պատասխան ստանան: Ուստի, իրաւացի չէ պրոֆ. Ա. Մարութեանը իր պնդման մէջ, թէ հարցը հրապարակ է իջել Ղարաբաղեան շարժման ալիքի վրայ եւ սկզբից եւեթ ընդունել սխալ ուղղութիւն:

Ուղղագրութեան միասնութեան կարեւորութեան ըմբռնումով է ՀՀ լեզուի մասին օրէնքում գրանցուած. «Հայաստանի Հանրապետութիւնը նպաստում է հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացմանը»:

Հայ ժողովրդի հոգեւոր միասնութեան դաշտի, միասնական ներուժի առկայութիւնը կարեւոր է առաջին հերթին, պետութեան համար լուծելու արտաքին քաղաքական առաջնահերթ խնդիրները: Միասնութեան ամենաիրականանալի եւ դիւրին քայլերից մէկը ուղղագրութեան միասնականացումն է:

Բնական է, որ քայլը պէտք է կատարեն Հայոց պետութիւնը, հայաստանեան լեզուաբանները, գիտութեան ասպարէզի մարդիկ: Մայր Հայրենիքի առաքելութիւնն է դա: Ուղղագրութեան միասնականացման հրահանգը չի կարող հնչել Սփիւռքից, քանի որ նա հաւատարիմ է աւանդական, ճշգրիտ եւ օրինականացուած ուղղագրութեանը, որը մինչեւ այլոց, դեռեւս անցեալ դարի 90*-ական թուականներին հաստատել է ինքը Մ. Աբեղեանը իր մի ուսումնասիրութեան մէջ, որը փորձում են մոռացութեան տալ «նոր ուղղագրութեան» կողմնակիցները:*

Ուղղագրութեան միասնականացման քաղաքական իմաստը կայանում է նաեւ միջազգային համակարգչային ոլորտում ընդգրկուելու մէջ: Սոյն խնդրի վերաբերեալ պէտք է, որ իրենց խօսքն ասեն համապատասխան մասնագէտները:

Վերջապէս, հայ ժողովուրդը նշում է քրիստոնէութիւնը պետական կրօն հռչակելու 1700*-ամեակը: Ստացւում է, որ քրիստոնէական ամբողջ աւանդները դասական ուղղագրութեամբ ժառանգած առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն ու ժողովրդի մի մասը անհաւատարիմ են այդ ուղղագրութեանը:*

Իմաստուն է մեծ Շիրվանզադէն.

— Տգեղ բան կը լինի Սահակի եւ Մեսրոպի տօնը կատարելու համար ժողովուել եւ նոյն Սահակի եւ Մեսրոպի շինած սքանչելի տաճարը քանդել:

Չէ՞ որ այդ տաճարը նաեւ քրիստոնէութիւնն է:

Ուրեմն, այս մեծ երեւոյթը, որ պէտք է նշուի ի տես համայն աշխարհի, իրօք գեղեցիկ մի առիթ է դասական — քրիստոնէական — միասնական ուղղագրութեան անցնելու համար:

ԲԱԳՐԱՏ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
աշխարհագրական գիտութիւնների թեկնածու

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԻԼԱՆՕ

Ապրիլ 24, *հայկական ցեղասպանութեան* 82*-ամեակի յիշատակութեան եւ ոգեկոչման եկեղեցական եւ աշխարհային հանդիսութիւնները սկսան Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան պատարագով եւ շինիչ քարոզով: Յետ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն* 1.5 *միլիոն նահատակներու հոգւոյն համար: Տէր Զօրի անապատէն բերուած աճիւնները, որոնք օրհնուած էին Գարեգին Ա.ի կողմէ երբ* 1996 *Դեկտեմբեր* 15*-ին կը գտնուէր Միլանօ, դրուած էին խորանին վրայ: Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան աղօթքով եւ օրհնութիւններով զետեղեց այդ աճիւններուն մէկ մասը եկեղեցւոյ մէջ նահատակներուն յատկացուած յուշաքարի անկիւնը, իսկ միւս մասն ալ դրուեցաւ խորանին ետեւը այցելուներուն համար:*

Ապա հաւաքուեցաւ ժողովուրդը ուղղուեցաւ Ս. Ամպրոճօ հրապարակ, ուրտեղ կայ 1915*-ի նահատակներու յիշատակին նուիրուած խաչքար մը: Մեծ երկիւղածութեամբ զետեղուեցաւ դափնեպսակ մը եւ երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը:*

Երեկոյեան, Միլանոյի Հայ Տան մէջ հայ եւ օտար բազմութիւն մը հաւաքուած էր ամբողջացնելու համար օրուան խորհուրդը: Ներկայ էին նաեւ լրագրողներ, իտալացի կուսակցական անհատներ, եւ տեղական Ռատիօ — Փոփոլառէ-էն ներկայացուցիչներ, որոնք նախքան հանդիսութիւնը հաւաքած էին մի քանի վկայութիւններ եւ սփռած՝ անմիջապէս, իսկ աւելի ուշ կէս գիշերէն վերջ քառասուն վայրկեան համառօտ ծրագրով մը պատմեցին Ապրիլ 24*-ի մասին եւ մեզ Հայերուս համար անոր ունեցած կենսական կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց տպաւորութիւնները այդ երեկոյէն:*

Որոշուած էր այս տարի ոգեկոչման հանդիսութիւնը կատարել երգով ու արտասանութեամբ: Պր. Հրանդ Բամպուկեան յիշեցուց ներկաներուն որ լացի ու ողբի ժամանակը անցած է, մենք պիտի յիշենք մեր նահատակները մեր մշակոյթով՝ գրականութեամբ ու երաժշտութեամբ:

Փոքրիկ երգչախումբը կատարեց բացումը «Ողբերգ Նահատակաց»ով իսկ փակումը՝ «Տէր կեցո՛ դՀայս»ով, զոր մեներգեց Օր. Անի Մէքիքէր: Վարդուհի Բամպուկեան, Զինցիա Զատիկեան, Մարիլու Զարմանեան, Վազգէն Սարգիսեան եւ Կարէն Միրզոյեան արտասանեցին հայերէն եւ իտալերէն՝ Կարապետ Սովիկեանէն, Դանիէլ Վարուժանէն, Վահան Թէքէեանէն, Արամայիս Սրապեանէն, Միքայէլ Նալպանտեանէն, Աւետիս Ահարոնեանէն, Շաւարշ Միսաքեանէն (արձակ էջեր), Աննա — Մարի Բիւշիւքեանէն. ճոխ էր նաեւ երաժշտական բաժինը:

Արեւիկ Ավգալըէկեան, Տաթեւիկ, Նունէ եւ Անի Հայրապետեան մեծ հմտութեամբ եւ բարձր կատարողութեամբ ամէն մէկը առանձին, ապա կազմելով տարբեր զոյգեր, երկու ձեռքով, չորս ձեռքով, երկու դաշնամուրներով նուագեցին հայ երաժիշտներու՝ Տիգրանեան — Զուրաչեան — Ղազարեան — Կանաչեան — Յովհաննիսեան — Խաչատրեան — Կոմիտաս — Եկմալեան — Սպենդիարեան, հատուածներ:

Փակման մի քանի խօսքերով ելոյթ ունեցաւ Պր. Յակոբիկ Մանուկեան, իսկ տոքթոր Փիէրօ Քիւչիւկեան կարդաց իտալերէնով Հռոմի հայկական դեսպանատան ժամանակաւոր գործավարին խօսքը ուղղուած Իտալիոյ Խորհրդարանին Ապրիլ 24*-ի առթիւ:*

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ

Զանազան ձեռնարկներ տեղի ունեցան որոնց գլխաւոր երկուքը կը վերաբերէին դատախօսութիւններու եւ որոնց ներկայ եղան Ֆրանսացի (Նախկին) երեսփոխաններ:

Այսպէս, Ապրիլ 21*-ին, Զբօսաշրջիկութեան Տան մէջ կլոր սեղան մը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ որու նախագահեց Պ. Ժան Այանեան: Կը մասնակցէին Անահիտ Տէր-Մինասեան եւ Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ՝ Արա Գրիգորեան: Խօսք առին նաեւ Տիկին Գաթրին Մալապր, Փր. Օկիւսթ (համայնավար), Ժան Պուռտիէ (ընկերվարական), Ժոէլ Տէլէրիս (ԷՌ-Փէ-ԷՌ): Ե-*

բեկոյթին եղան նաեւ հարցումներ բազմաթիւ ներկաներու կողմէ: Ներկայ էր նաեւ քաղաքապետը:

Երկու օր յետոյ, Ապրիլ 23-ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Ժան Մառանճեան» սրահին մէջ տեղի կ'ունենար չահեկան դասախօսութիւն մը, զոր կը կատարէր Հայոց ցեղասպանութեան լաւագոյն մասնագէտներէն՝ տոքթ. Իվ Թերնոն: Ներկայ էին Իզէրի նահանգէն ինը երեսփոխաններ, բոլոր հոսանքներու պատկանող: Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր: Տոքթ. Թերնոն ծանրացաւ ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին վրայ, ներկայ քաղաքական դէմքերը արտայայտուեցան նոյն ուղղութեամբ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտուն պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցան Նոթր-Տամ տը լա Տէլիվրանս եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ՝ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեանի: Արարողութենէն ետք, բազմութիւնը ուղղուեցաւ Ապրիլ 24 հրապարակը, ուր ծաղկեպսակներու զետեղումէն ետք, խօսք առաւ Սէն-Մարթէն Թէրի քաղաքապետը: Ապա, Մեռեալներու յուշարձանին առջեւ խօսք առին Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Խ. Անտոնեան, ինչպէս նաեւ Անահիտ Մարտիրոսեան եւ Ժան Գույումճեան: Ներկայ քաղաքական անձնաւորութիւնները՝ Ռիշար Գազընաւ, Տիտիէ Միկօ, Միշէլ Տէսթօ խօսումներ ըրին ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան ճանաչման:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՏԷՍԻՆ

Ի յիշատակ հայ ժողովուրդի համայն մտաւորականութեան որ նահատակուեցաւ մեծ կոտորածի օրերուն, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը կազմակերպեց գեղարուեստական որակաւոր երեկոյթ մը «Կեանքի կանչը» նշանաբանով: Ան կատարուեցաւ Տէսինի Թոպոկան մշակութային կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 19, երեկոյեան ժամը 9-ին: Ընկերվարական կուսակցութեան Թոնի ընդհ. քարտուղար Սեւլի Կիյոմ, տեղւոյն քաղաքապետը՝ Փիէր Գրետոզ եւ իր խորհրդականները մաս կը կազմէին հրաւիրեալներու խումբին: Ներկայացնելէ առաջ յայտագրի բովանդակութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին՝ Հիլտա Զոպոյեան յիշատակեց նահատակ գրողներու անունները եւ թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ՝ «անոնց հանճարը զոհ գնաց թրքական բարբարոսութեան»:

Փարիզաբնակ հայրենի դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան ներկայացուց գեղեցիկ մոզայիք մը Շոփէնի, Կոմիտասի, Բաբաջանեանի ու Պաղտասարեանի ստեղծագործութիւններէն, ցոյց տալով իր տաղանդին ընդարձակ կարելիութիւնները:

Նախատեսուած արտասանական բաժինը նորութիւն մը եղաւ հանդիսականներուն համար, թատերական իր հանդամանքով ու երգերու յաջորդականութեամբ: Բանաստեղծական համանուագը՝ հիւսուած հայ ինը քերթողներու երգերով, զոր ներկայացուցին երկու արուեստագէտներ՝ Նորա Արմանի ու Ժերալտ Փափազեան, երկուքն ալ Փարիզէն:

Մերթ ըմբոստ ու մերթ յուզական խանդավառութեամբ ընդելուզուած, երկու արուեստագէտները ապրումով է որ հաղորդեցին ներկաներուն հայ բանաստեղծներու պոռթկումները, որպէս վերջաբան ընտրելով Թէքէեանի «Աղօթք»ը:

Երգահանդէսը աւարտեցաւ սոփրանօ Անժէլ Կարապետեանի ելոյթով: Երգչուհին, որ եկած էր Կրընոպլէն, մեկնաբանեց աւելի քան տասներկու կտորներ, որոնց ընկերացաւ դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան: Անժէլ Կարապետեան ապրած է երկար տարիներ Աւստրիա: 1968-ին եղած է դափնեկիրը Վիէննայի Բարձրագոյն Երաժշտանոցին ու աշխատակցած է մեծամեծ վարպետներու հետ. Անթոն Տերմոթա, Ֆրից Քուպա, Փեթեր Քլայն ու Էրիք Վերպա:

Ապրիլ 19-ին, «Թոպոկան»ի հանդիսականները վայելեցին ընտիր հատուածներ անոր երգացանկէն, ինչպէս Ֆրանց Շուպերթ, Աշոտ Սաթեան, Ալան Յովհաննէս ու յատկապէս Բարսեղ Կանաչեան եւ Կոմիտաս, որոնց գլխաւոր մեկնաբանն է դարձած, այլեւս, հայ երգչուհին:

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան տուած գեղարուեստի այն ժամադրութիւնը պըսակուեցաւ յաջողութեամբ ու պիտի մընայ, անտարակոյս, որպէս կեանքի կանչը մեր նահատակ գրողներուն:

ՎԱՐԴԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը գումարեց իր 44-րդ պատգամաւորական ժողովը Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի «Ռոսինի» սրահին մէջ, Մարտ 21-ի երեկոյեան եւ 22 – 23-ի օրերուն: Երկու օրերու ընթացքին 37 պատգամաւորներէն կազմուած այս ժողովը քննեց օրակարգի կէտերը Ֆրանսայի, Սփիւռքի, Արցախի եւ Հայաստանի վերաբերեալ:

Ժողովը վիճարկումներու եւ կարծիքներու շօշափումներու լայն առիթ տուաւ Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն ժամանած եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 19 մասնաճիւղները ներկայացնող պատգամաւորներուն, որոնք լուսարձակի տակ առին կազմակերպութեան գործունէութեան գլխաւոր երկու առանցքները Ֆրանսայի, Հայաստանի և Արցախի ուղղութեամբ: Այս երկու առանցքները որոնք գործունէութեան իրագործելի եւ իրագործուող դաշտ դարձած են տասնամեակներէ ի վեր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի համար, հետեւեալ ձեւով ներկայացուեցան. –

1) Հայ մանուկի հոգեկան, մանկավարժական եւ ֆիզիքական սնունդ ջամբելու աշխատանքը մանկա-պատանեկան ամառնային թէ ձմեռնային կայաններու եւ ճամբարներու կազմակերպութեամբ Ֆրանսայի մէջ (Պէլֆոնթէն), Հայաստան, Յունաստան եւ Ամերիկա,

–Շաբաթօրեայ տասնեակ մը դպրոցներու ցանցով հայեցի դաստիարակութեան, հայ լեզուի եւ մշակոյթի դաստանդութեան բարելաւման մնայուն ճիգերով Ֆրանսայի մէջ:

Այս առթիւ, ժողովը ուրախութեամբ արձանագրեց այն իրողութիւնը թէ հակառակ պաքալօրէայի քննութիւններու պայմաններուն խստացման՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի միօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան թիւը յաւելում կրած է եւ պաքալօրէայի քննութեան մասնակցող մօտ 125 աշակերտներէն 27-ը պատրաստուած են իր դպրոցներուն մէջ:

Ժողովը նաեւ բաւարարութեամբ լսեց Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կատարած 30.000 Ֆրանքի յատկացումը համալսարանական կրթաթոշակներուն եւ որոշեց բարելաւել այս գումարը մօտ ապագային, կտակներէն եւ մեծ նուիրատուութիւններէն գոյացած գումարներով:

–Միշտ հայ մանուկին եւ պատանիին հոգեկան եւ ֆիզիքական կարիքներուն սատարելու ծրագիրներով Հայաստանի մէջ, ինչպէս կարգ մը որբանոցներու վերանորոգման եւ կահաւորման ծրագիրներով եւ մանաւանդ զոհուած ազատամարտիկներու որբերու խնամակալութեան գործով:

2) Երկրորդ գլխաւոր առանցք. –

Հայ հանրութեան, Ֆրանսա թէ Հայաստան, ընկերային կարիքներու օժանդակութիւնեամբ:

Այսպէս՝ Փարիզեան շրջանի «Համակարգումի կոմիտէ»ն որ կը բաղկանայ Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութենէն, Հ.Բ.Ը.Մ.-էն, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչէն եւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցիէն, բարեսիրական չորս կազմակերպութիւններու համախոհութեամբ, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հաւասար ճիգերով եւ նիւթական ներդրումներով կը հոգայ գաղութիս ընկերային եւ քաղաքացիական թերի կամ անդոյ համակարգերուն հետեւանքով անմիջական օժանդակութենէն զրկուած Հայերուն կարիքները:

Յետ նիւթա-բարոյական միամեայ տեղեկագրի ընթերցումին, 44-րդ պատգամաւորական ժողովը քննեց նաեւ նոր նիւթական աղբիւրներու կարելիութիւնները առաւել եւս ընդլայնելու իր կոչումին արժանի ընկերային եւ հասարակական գործունէութեան դաշտը: Առաջին հերթին, ժողովը քուէարկեց անդամավճարներու փոքր յաւելում կատարել: Եկամուտի աղբիւրներու ապահովման ծիրին մէջ, ժողովը անգամ մը եւս հաստատեց Պէլֆոնթէնի կայանի աւելի յաճախ վարձելու պարագան:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 44-րդ պատգամաւորական ժողովը, ինչպէս նախորդ երեք տարիներու ժողովներուն, կրկին եզրակացուց թէ Հայրենիքի եւ Արցախի օժանդակութեան համահաւասար, աշալրջութեամբ պէտք է հետեւիլ մեր գաղութին տեղատուութեան մատնուած կառոյցներուն, սատարել և պահպանել անոնց գոյապայքարը, լրատուական միջոցներուն՝ թերթերուն, ձայնասփիւռին, դպրոցներուն, Պէլֆոնթէնի կայանին, կարիքաւոր ֆրանսահայ ուսանողներուն, հայերէնի ուսուցիչներուն պատրաստութեան հրամայականը, մէկ խօսքով Ֆրանսահայ համայնքի հայեցի դիմագիծի պահպանումը:

Մարտ 22-ի կէսօրը տրամադրուած էր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի ներկայի եւ ապագայի մտահոգութիւնները յուզող սեմինարի մը: Աշխատանքային այս կէսօրէ վերջը որ «խորհրդածութեան օր» կոչուած էր, Հիլտա Զոպոյեան վարեց ձեռնհասութեամբ:

Մօտ 75 խաչուհիներ աշխատեցան 5 աշխատանքային խումբերու մէջ: Վիճարկուեցան կնոջ, հայ կնոջ, բարեսիրական կամաւոր աշխատանքի, ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու դիմագիծ վայելելու եւ հանրօգուտ կազմակերպութեան առաւելութիւնները եւ պարտաւորութիւնները, մանաւանդ ըՍփիւռքի ծանօթ վերիվայրումներու հոլովոյթի մէջ մեր նպատակակէտերը յըստակացնելու եւ ըստ այնմ գործունէութեան դաշտ ճշդելու աշխատանքը:

Այս ձեռնարկը հաւանաբար կրկնուի նաեւ գաւառի այլ շրջաններուն մէջ եւ եզրափակումի յանգի յետագային:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի երկու օրուան եւ մէկ գիշերուան այս 44-րդ պատգամաւորական ժողովը եղաւ գիտակից աշխատանքի, խոկումի եւ որոնումի առիթ, մեր ժողովուրդին հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները վերահաստատելով եւ նոր մարտահրաւէրներ դիմագրաւելու կամքով պատրաստ:

Ֆ. Կ. Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

IL SOLE

L'eroica resistenza degli armeni

Իտալիա վերահրատարակուած է Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա լերան քառասուն օրերը» վէպին իտալերէն թարգմանութիւնը (*): Այս առթիւ «Իլ սօլէ» թերթի Ապրիլ 20-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է գրախօսական մը, Անտրէ Գաղլենկայի կողմէ ստորագրուած, «Հայերու հերոսական դիմադրութիւնը» խորագիրին տակ: Ան իր յօդուածը կը սկսի նշելով թէ «Հրեաներու ցեղասպանութիւնը Եւրոպա, կանխուեցաւ, ոչ երկար տարիներով, այլ «ցեղային մաքրագործում»ով մը, որ 20-րդ դարու ջարդերուն պատմութեան սկիզբը կը հանդիսանայ, որ է՝ Հայերուն ցեղասպանութիւնը, Թուրք կառավարութեան կողմէ որոշուած եւ գործադրուած, 1915-ի գարնան եւ ամառուան միջեւ: Իսկութեամբ, ցեղասպանութիւն մըն էր, որ նախակարապետը կը հանդիսանայ նացիական մաքրագործումներուն, իր կարգ մը կողմերով. առանք են՝ քաղաքական սառնասիրտ որոշումը, ժողովրդային տարածուն բայց ոչ գերիշխող ատելութեան օգտագործումը, գործադրող կազմին ոստիկանական եւ զինուորական մեթոտիք կազմակերպումը, պատերազմը՝ որպէս առիթ, առանց խանդարումի ի գործ դնելու ոճիրը, «քաղաքակիրթ աշխարհի աչքերուն տակ»:

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Վէրֆէլին եւ ամփոփ կերպով կը ներկայացնէ վէպին նիւթը, աւելցնելով թէ ան կրկին կը կարդացուի, ոչ միայն իր վկայագրական արժէքին համար:

(*) Franz Werfel, «I quaranta giorni del Mussa Dagh», traduzione di Cristina Baseggio, *Corbaccio*, Milano 1997.

Առաջին հրատարակութիւնը անմիջապէս յաջորդած է գերմաներէն բնագիրի լոյս տեսնելուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ Նուպարեան վարժարանի «Պըլքտանեան» հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 4-ին դասախօսութիւն մը տուած է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան: Լայնօրէն անդրադարձած է Հայոց պատմութեան, անցեալ եւ ներկայ Հանրապետութիւններուն նոյնութիւններուն եւ տարբերութիւններուն, նաեւ Ղարաբաղի հարցին, Հայաստանի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ու իր խօսքը եզրակացուցած է ըսելով որ պէտք է մտահան ընել որ «աշխարհը մեզի պարտք է» գաղափարը եւ զայն փոխարինել «մենք պարտ ենք մեզի» գաղափարով, որովհետեւ ինչ որ պէտք է ընել, մենք պէտք է ընենք: Երեկոյթին բացումը եւ փակումը կատարած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոս Չինչինեան:

ՄՈՆԹԷՊԵԼԼՕ (Գալիֆորնիա) Ապրիլ 24-ին, աւելի քան 7000 հոգի համախմբուած են Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ ոգեկոչելու համար Ապրիլեան նահատակները եւ հաստատելու իրենց յանձնառութիւնը հայ դատին: Խօսք առած են Սօնիկ Աւետիքեան (հայերէն) եւ Վիգէն Սոնենց – Փափազեան (անգլերէն): Ներկայ եղած է Հայաստանի հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրդեան որ յիշած է թէ, նոյն օրը, հարիւր հազարաւորներ իրենց յարգանքը կը մատուցանեն մէկուկէս միլիոն նահատակներուն եւ Ղարաբաղի զոհերուն Ծիծեռնակաբերդ: Յոյս յայտնած է որ Լոս – Անճըլըսի հայ գաղութը Ապրիլեան յետագայ տարելիցները միասնաբար կ'ոգեկոչէ եւ եզրակացուցած՝ օր մը կը հասնինք մեր նպատակին երբ Թուրքիա ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Պերճ Չէյթունցեան:

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ Ս. Ստեփանոս Մայր տաճարին մէջ, հայածէս պատարագ մատուցուած է Ապրիլ 26-ին, Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

ՔԻՆԿՍԹԸՆԻ (Գանատա) Հոլիտէյ Ինն պանդոկին մէջ, Ապրիլ 12-ին եւ 13-ին, նախաձեռնութեամբ Գանատայի ՀՕՄ-ի Շրջ. վարչութեան տեղի ունեցած է տարեկան սեմինար մը, մասնակցութեամբ 158 ՀՕՄ-ականներու եկած զանազան քաղաքներէ: Ծեծուած նիւթերն էին. – «Հայ կնոջ դերը հայ կեանքէն ներս», «Դրական քննադատութիւն»: ՀՕՄ-ի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետուհի Վանուհի Իսաջանեան խօսած է կազմակերպութեան վերջին իրագործումներու մասին, ներկայացնելով նաեւ տեսերիզ մը: Օժիկ Գրիգորեան զեկուցում մը տուած է ՀՕՄ-ի որբերու ծրագրին մասին՝ մատնանշելով բոլոր շրջաններու որդեգրած որբերու թիւը եւ աշխատանքի ձեւը: Արփի Սապունճեան ալ անդրադարձած է Հայ մշակոյթի պահպանման գծով Սուրբոյ Օգնութեան Խաչի որդեգրած ծրագիրներուն:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համազգայինի գրադարանին մէջ, Ապրիլ 18-ի երեկոյեան հանդիպում զրոյց մը տեղի ունեցած է Գրիգոր Պըլտեանի հետ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին եւ «Հորիզոն»ի գրական յաւելուածի խմբագրութեան: Զրոյցը վարած է Վրէժ – Արմէն Արթինեան, Գրիգոր Պըլտեանի կենսագրականը ներկայացուցած է Լենա Թագւորեան, ապա ներկաները առիթն ունեցած են խօսելու Գրիգոր Պըլտեանի հետ իր կեանքին, գրականութեան, սփիւռքահայ եւ հայաստանեան գրականութեան եւ յարակից հարցերու մասին:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 19-ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան վարիչ մարմնին, քայլարշաւ մը տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ 150 պատանիներու, որ մեկնած է Հայ Կեդրոնէն մինչեւ այն վայրը ուր պիտի կառուցուի Ապրիլեան Նահատակաց յուշարձանը: Հոն խօսք առած են Շանթ Ժամկոչեան, Ռուբինա Քիւփէլեան, Արտեմ Քէչիչեան:

ՍՈՖԻԱՅԻ Հայկական Տան մէջ, կազմակերպութեամբ «Երեւան» Միութեան կանանց բաժնին ոգեկոչուած է Զարենցի ծննդեան 100-ամեակը: Բացումը կատարած է Տիկին Երանուհի Սագըլեան, ապա խօսած է Տիկին Ալիս Կրընչարովա, ծանրանալով բանաստեղծին կեանքին եւ գործին վրայ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. – Սարգօ Կէտիկ իր սիրելեալ կնոջ՝ Էկլանթին – Լիւսէթ Կէտիկի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

⁂

ՎԱԼԱՆՍ. – Այրի Տիկին Պայածու Մաղաքեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Մաղաքեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

(Շար. Ա. էջէն)

խաձեռնարկ խումբին հիմնադիր ժողովը, որուն մասնակցած են Հայաստանի Ողիմպիական Ազգային Կոմիտէի անդամները, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.–ի, Հ.Մ.Ը.Մ.–ի, Հ.Մ.Մ.–ի, եւ ՀԱՊ–ի երկիրնե–րու, Արեւելեան Եւրոպայի եւ այլ շըր–ջաններու հայկական համայնքներու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացու–ցիչները։ Ժողովին մասնակիցները որո–շում ընդունած են Համահայկական խա–ղերու կազմակերպիչ կոմիտէ մը ստեղ–ծելու մասին, որուն նախագահ ալ ընտ–րած են դիւանագէտ եւ մարզական գոր–ծիչ Աշոտ Մելիք – Շահնազարեանը։ Ներկաները համաձայնած են այն կարծի–քին շուրջ որ այս խաղերը պէտք է դառ–նան համայն աշխարհի հայկական մար–զական կազմակերպութիւնները համա–խմբող ձեռնարկ որ կը կազմակերպուի չորս տարին անգամ մը։

⁂

ՀԵՌԱՁԱՅՆԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՅ ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ՎԱՏԹԱՐԱՆԱԼ

Երեւան քաղաքի հեռաձայնային ցանցը վերակառուցելու եւ ամրապնդելու աշխա–տանքները կրնան սպասարկութեան որոշ վատթարացումի պատճառ ըլլալ մինչեւ Մայիս 15։ Միւս կողմէ սահմանուած են նոր սակագիները՝ բաժանորդագրու–թիւնը՝ 600 դրամ, ներքին խօսակցու–թիւններու վայրկեանը 20 դրամ, նոր գի–ծերու հաստատումը՝ 24.000 դրամ։

⁂

ԱՐՑԱԽ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

1997–ի առաջին եռամսեային, ԼՂՀ Շինարարութեան նախարարութեան գծով Հանրապետութեան մէջ կատարուած է 83 միլիոն դրամի շինարարական աշխա–տանք, ինչ որ 57% նուազ է անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին բաղ–դատմամբ։ Այս մասին արտայայտուե–լով նախարարութեան ֆինանսատնտե–սական վարչութեան պետ Լաւրենտ Բաղ–դասարեան ըսած է որ ասոր գլխաւոր պատճառը դրամական միջոցներու բացա–կայութիւնն է։

⁂

ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԱՍՆԱՇԷՆՔԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ

Ասկերանի շրջկեդրոնի դպրոցը աւեր–բեջանական արկերէն վնասուած էր։ Դասերը ներկայիս տեղի կ՚ունենան շրջ–կեդրոնի նախկին հոգեբուժարանի շէն–քին մէջ։ Մասնաշէնքի վերանորոգու–թեան ձեռնարկած է ԼՂՀ Շինարարու–թեան նախարարութիւնը եւ ան արդէն պատրաստ է ընդունելու իր սաները։ Շէնքին նորոգութեան եւ շրջապատի բա–րեկարգման համար ընդամէնը ծախ–սուած է չորս միլիոն դրամ։

⁂

ՍԵՓԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՎ

Կոյրերու «Կանթեղ» միութիւնը մի–ջոցներ ձեռք առած է իր սեփական կա–րիքները գոհացնելու համար։ Այսպէս, միութիւնը մտադիր է Մարտակերտի շրջանին մէջ հողատարածք վարձու տալ ուրկէ ստանալիք հասոյթը կը դիմագրա–ւէ միութեան ծախքերը։ Պատրաստը–ւած են անհրաժեշտ փաստաթուղթերը եւ կ՚ուսումնասիրուին մանրամասնութիւն–ները։

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգե–հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կի–րակի, Մայիս 11, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին իրենց ամուս–նոյն եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐՈՅԵԱՆ–Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

TELEVISION
FRANCE 2

Jeudi 8 Mai, 9 heures
L'ASCENSION
DANS LES EGLISES D'ORIENT

A la découverte de la signification des prières et traditions de l'Ascension dans cinq églises orientales : catholique de rite byzantin, arménienne, syriaque, maronite et copte.

⁂

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE,
SPIRITUALITE DE BYZANCE»

INFORMATIONS ARTISTIQUES

JANSEM

ATELIER — NATURE MORTES
Peintures récentes

Exposition du 7 Mai au 15 Juillet

Galerie Matignon — Galerie Flora J.
18, avenue Matignon, 75008 PARIS

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F. : Adulte : 200 F. / Enfant : 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ՅՈՒՆԻՍ 1

Տեղեկութեան համար դիմել՝ Անի Յովսէփեանի

04 – 42 – 08 – 24 – 57

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 15–ին

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1 Semaine en Arménie

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
(Région Marseille)
organise un voyage en

ARMENIE
du 22 au 29 Mai

comprenant les prestations suivantes :

— Transport aérien: Paris/Erevan/Paris
— Transfert en car: Aéroport/Hôtel/Aéroport
— Hébergement à l'hôtel **«Armenia»**; (tout confort)
— Petit déjeuners et dîners
— Excursions avec visites guidées : Erevan, Khor Virab, Etchmiadzine, Garni, Guéghart, Dilidjan, Lac Sevan. Repas au bord du Lac.

Prix par personne : 5 210 F

Visa & voyage Marseille/Paris/Marseille en plus.

Possibilité de prolongation d'une semaine.

Pour tous renseignements & inscriptions téléphoner au numéros suivants :
04.91.77.87.31 — 04.91.93.30.08.
ou auprès des membres de l'association.
Date limite d'inscription: le 15 Mai.

⁂

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section *«Astrig»* d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

⁂

CAMP ITINERANT EN ARDECHE du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

⁂

Grande Kermesse annuelle

au profit de l'école arménienne de la Croix Bleue et de la Maison de la Culture de Décines, Jeudi 8 Mai à partir de 14 h au Centre aéré de Décines, en cas de mauvais temps à la Salle des fêtes de Décines. *De nombreux stands de jeux pour grands et petits, un buffet, une buvette, tous ce qu'il faut pour un bon après-midi.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16–ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

– ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ։

Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ։

Այսօր Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի Յաղթանակի Օրն է։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8–ին։

Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան. Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ՚ըլլայ, բացառաբար Մի՛այն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի առաւօտեան, կանուխ՝ ժամը 9.30–ին։

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, ժամը 10–ին։

Այս օրը յատկացուած է դպրոցի աշակերտութեան եւ մանուկներու հաղորդութեան։

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8։ Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10–ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
Առաւօտեան ժամը 10–ին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente

L'ARMENIE EN FRANCE

avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*

Dimanche 11 Mai à 18 heures

Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE

Réservations :
Hamazkaïne :
Tél. : 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.

Prix des billets : 130 F / 150 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլ – Վիլիէ լը Պէլ – Կոնէս Աստղիկ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տիկին Գալուստեանէ Տիկին Թաքուհի Եազճեանի մահուան առթիւ, 500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մենէշեանէ Գրիգոր Փափազեանի (Ալֆորվիլ) մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 7
MERCREDI
7 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.109 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.109

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԻԵՒ ԱՆԳԱՐԱ ԳՆԱՑ

Ազրպէյճանի նախագահը, Մայիս 5-ին, Անգարա ժամանած է բաւական բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ: Օդակայանը պետական արարողութեամբ զինք դիմաւորած է նախագահ Տէմիրէլ: Անմիջապէս յետոյ երկու նախագահները տեսակցութիւն մը ունեցած են եւ ստորագրած ութ զանազան փաստաթուղթեր, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը նկատուած է Ալիեւ ռազմաքաղաքական համագործակցութեան խորացման վերաբերողը: Ան ըսած է թէ, այս փաստաթուղթով Թուրքիա այլեւս «ռազմական երաշխիք» կը կուտայ Ազրպէյճանի զարաբաղեան հարցին կապակցութեամբ. մինչ նախապէս ան զօրավիգ էր միայն դիւանագիտական առումով: Այս մասին Տէմիրէլ ալ յայտարարած է որ Արցախի կռիւներուն մէջ Ազրպէյճանի կողքին են, եւ աւելցուցած՝ «Թուրք ժողովուրդը Լեռնային Ղարաբաղի հարցին պատճառաւ ազերի ժողովուրդին զգացած ցաւը սրբտանց կը բաժնէ եւ կը մաղթէ որ կնճիռը լուծուի ազերի իր եղբայրներուն փափաքին համապատասխան ձեւով»:

Բացի վերոյիշեալ այս կարեւոր փաստաթուղթէն, ստորագրուած են նաեւ համաձայնագիրներ՝ սահմանային միջադէպերու եւ անհամաձայնութիւններու կարգադրութեանց, կառավարութիւններու միջեւ ծովային հարցերու, երկաթուղական եւ մարզական հարցերու մէջ գործակցութեան, օդային փոխադրութեան հարցերու, Ընկերային հարցերու նախարարութիւններուն միջեւ գործակցութեան, փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններու զարգացման գծով գործակցութեան, ուժանիւթի բնագաւառին մէջ գործակցութեան մասին:

Ընդհանուր առմամբ, Թուրք մամուլին մէջ Ալիեւի այս այցելութիւնը մեկնաբանուած է «քարիւղի դէմ տնտեսական եւ ռազմական օգնութիւն» տարազով: Թէեւ չեշտուած է նաեւ որ ինչ կը վերաբերի կաղամուղի անցքին, Ազրպէյճանի նախագահը խուսափած է շօշափելի խոստումներ կատարելէ եւ գոհացած է ըսելով որ առիկա կ'որոշուի միջազգային զոնսորսիոմին կողմէ բայց ինք պիտի ընէ ինչ որ կարելի է, որպէսզի որոշումը նպաստաւոր ըլլայ Թուրքիոյ:

Ալիեւ, Անգարայէն կ'անցնէր Իզմիր, ապա Պոլիս, նախքան վերադառնալը Բագու Մայիս 7-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի եւ կը սպասուէր որ Շիրաք միջամտէ Մայիս 7-ին, որ իր ընտրութեան Բ. տարեդարձի օրն է: Նախագահը գաւառի մամուլի միջոցաւ պիտի փորձէր զարկ տալ ընտրապայքարի մը որ արտակարգ խանդավառութիւն մը չէ ստեղծած երկրին մէջ: Այս ընտրութիւններուն ամէնէն յատկանշական կէտը կը վերաբերի թեկնածուներու քանակին. արդարեւ 577 աթոռի համար 6300 թեկնածու արձանագրուած է: Մրցանիշը կը վերաբերի Թիպէրիի ընտրաշրջանին, ուր Փարիզի քաղաքապետը 28 մրցակից ունի: 15 ընտրաշրջաններու մէջ ալ մեծամասնութեան կուսակցութիւնները մէկ թեկնածուով չեն ներկայանար:

ԶԱՅԻՐԱ յետս կոչում ըրաւ եւ հրահանգ տուաւ իր զօրքերուն որ շարունակեն յառաջանալ դէպի Քինշասա, Զայիրի մայրաքաղաքը: Մոպութուի հետ տեսակցութենէն ետք, ապստամբներու պետը զգալ մը խոստացած էր եւ 48 ժամ ետք կրկին նախապայման կը դնէ Մոպութուի հեռացումը իշխանութենէն:

ԱՆԳԱՐԱ արգիլած է միջազգային համագումար մը որ տեղի պէտք է ունենար Մայիս 8-ին եւ 9-ին եւ որուն օրակարգն էր քրտական հարցը լուծելու խաղաղ միջոցներու որոնումը: Կազմակերպիչն էր Մարդկային Իրաւանց Միութիւնը: Իշխանութիւնները կ'առարկեն որ այդ համագումարը կրնար «վնասել Թուրքիոյ ամբողջականութեան, զրգռել ժողովուրդը խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով»: Տիկին Տանիէլ Միթերան պիտի մասնակցէր ժողովին, ինչպէս նաեւ շուրջ 10 երկիրներու 30 կազմակերպութիւններ:

ԲԵՌՆԱՏԱՐ ԿԱՌՔԵՐՈՒ վարորդները բողոքի նոր շարժումի մը ձեռնարկած են Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ: Շարժումը կը վերաբերի գլխաւորաբար հանրակառքերու վարորդներուն որոնք կը պահանջեն յանձնառութեանց կիրարկումը: Մայիս 5-ին, սաոնյմէ մէկը մեռաւ Պորտոյի շրջանը, երբ կ'ուզէր համոզել ուրիշ վարորդ մը որ չփորձէ անցնիլ, բայց ան շարունակելով ճամբան, թէեւ շատ դանդաղ, բախած է վարորդին որ տեղն ու տեղը մեռած է:

ՄԻՋԻՆ — ԱՐԵՒԵԼՔԻ Եկեղեցիներու Խորհուրդը Դամասկոսի մէջ, Մայիս 3ին, դատապարտած է «իսրայէլեան փորձերը միակողմանի ձեւով սահմանելու Երուսաղէմի ճակատագիրը եւ կատարուած իրողութեան առջեւ դնելու Ս. Քաղաքի քրիստոնեաները ու մահմետականները»: Կոչ կ'ընէ աշխարհի քրիստոնեաներուն եւ մահմետականներուն որ ձայն բարձրացնեն պահանջելով իսրայէլեան գործողութիւններու դադրեցումը Երուսաղէմի մէջ:

ՉԵՉԷՆԻՈՅ մէջ, լրագրողներու եւ ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու անդամներու առեւանգումները կը բազմանան, մինչ ռուս բանագնացը կ'ուզէ որ Ելցին հանդիպում մը ունենայ անկախապաշտ նախագահ՝ Ա. Մասխադովի հետ եւ Ելցին, ի վերջոյ, իր հաւանութիւնը տուած է: «Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ հասնող լուրերն ալ քիչ են: Խորհրդային նախկին այլախոհ մը՝ Միրոնով կ'ամբաստանէ ռուս պատասխանատուներ, բայց նաեւ Մոսկուայի իտալական դեսպանատունը որ փրկագիններ վճարած են, առանց տեղեկացնելու չեչէն իշխանութիւններուն եւ այդ ձեւով զարկ տուած առեւանգումներու ճարտարարուեստին: Վերջին պարագաներուն բանագնացը եղած է չեչէն «գործի մարդ» մը՝ Արդուրապակով որ հեռաձայնային ցանց մը հաստատած է Գրոզնի: Միւս կողմէ, Սալման Ռատուեւ, անջատողական ուժերու հրամանատարներէն մէկը, Մայիս 4-ին, սպառնացած է երկու ռմբափորձեր (Հարաւային Ռուսաստան): Իշխանութիւնները ձերբակալման հրամանագիր մը հանեցին իրեն դէմ:

ՍՈՖԻԱՅԻ օդակայանը տանող կառուղիին մօտ 700 կրամ կշռող ռումբ մը գտնուած է առաջքն առնելով ռմբափորձի մը որ ուղղուած էր կամ Ռումանիոյ նախագահին (որ այցելութեան եկած էր) կամ Պուլկարիոյ նախագահին դէմ: Կը կարծուի որ ՓՔՔ-ի գործն է. վերջերս ռումանական կառավարութիւնը խիստ միջոցներ առած էր քրտական այդ կազմակերպութեան դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Միացեալ — Նահանգներու յարաբերութիւնները բաւական լարուած են մարտանաւերու շուրջ ծագած վէճի մը հետեւանքով: Թուրքիա կը պնդէ թէ գինը կանխիկ վճարուած ըլլալով հանդերձ անոնք դեռ չեն յանձնուած Թուրք ծովակալութեան: Անգարա որոշած է, այսուհետեւ յատուկ արտօնագրեր պահանջել ամերիկեան բոլոր այն ընկերութիւններէն, որոնք զինուորական կառքեր կը ծախեն Թուրքիոյ: Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարարին Միացեալ — Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարի օգնականին հետ տեսակցութիւնն ալ, որուն ընթացքին արծարծուած է վերոյիշեալ հարցը, բաւական լարուած մթնոլորտի մէջ անցած է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 5 / 6)

ՊՐԻՄԱԿՈՎ ԵՒ ՕԼՊՐԱՅԹ ԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ ԵՆ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Ռուսաստանի եւ Միացեալ — Նահանգներու Արտաքին նախարարները՝ Ե. Պրիմակով եւ Մ. Օլպրայթ Մոսկուայի մէջ աւարտելով երկկողմանի բանակցութիւնները, հանդիպում մը ունեցած են Մինսկի խումբի Ֆրանսայի եւ ամերիկայի համանախագահներուն՝ Ժագ Պլոյի եւ Սթրաուպ Թելպոթի, ինչպէս նաեւ ռուս Արտաքին փոխ — նախարար Բ. Բաստուխովի հետ: Միտքերու փոխանակման ընթացքին մտահոգութիւն յայտնուած է ի տես ղրական յառաջընթացի բացակայութեան, ինչպէս նաեւ հրադադարի շըրջանը պատահած որոշ միջադէպերու: Շեշտուած է այն տեսակէտը թէ անհրաժեշտ է հակադիր կողմերը մղել կառուցողական դիրքորոշում բռնելու:

Լ. ՖԻՇԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Պաշտօնական այցելութիւններու շարքով մը Կովկաս գտնուող Եւրոպայի Խորհուրդի նախագահ Լենի Ֆիշէր աւարտելէ ետք իր հանդիպումները Բաքուի եւ Թիֆլիսի մէջ, Մայիս 6-ին կ'երթար Երեւան: Ֆիշէր իր առաջին տեսակցութիւններուն բազմիցս շեշտած է որ շրջանի Հանրապետութիւններուն Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան հարցը սերտօրէն կապուած է արցախեան կնճիռին լուծման հետ: Բաքուի տեսակցութեանց, Ալիեւ ըսած է թէ ինք կ'աջակցի Խորհուրդին՝ խաղաղութեան ուղղուած ջանքերուն մէջ: Իսկ Արտաքին նախարար Հասանով գոհունակութիւն յայտնած է Խորհրդարանին վերջերս ընդունած բանաձեւին կապակցութեամբ, նշելով որ հոն խնդրին լուծման իբրեւ պայման դրուած է Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄԻ ՎՆԱՍ ՀԱՍՑՈՒՑԱԾ ԵՆ

Նախ ձիւնհալէն, ապա առատ անձրեւներէն զգալապէս բարձրացած է Մարմարիկ գետի մակարդակը, որ թափելով Հրազդան, բարձրացուցած է նաեւ անոր մակարդակը: Այս պատճառով ողողուած են Քախսի, Բջնի, Արզական գիւղերը եւ վնաս կրած շուրջ 200 տնտեսութիւն: Կոտայքի մէջ ստեղծուած է յատուկ յանձնաժողով մը, միջոցներու ձեռնարկելու համար ջրհեղեղի հետեւանքներուն դէմ: Վնասները կը հասնին քանի մը միլիոն դրամի:

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳԱՑԱԾ

Եգիպտական Խորհրդարանին հրաւէրով, Մայիս 3 — 6 Գահիրէ գացած է Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութիւնը, Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի գլխաւորութեամբ: Այս տեսակցութիւններու կարգին, պատուիրակութիւնը կ'ընդունուէր Հանրապետութեան նախագահ Մուպարաքի կողմէ:

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԳՈՀ Է ՆՈՐԵԿ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԷՆ

Հարաւային Իրլանտայի դէմ խաղէն (0 — 0) ետք «Արմէնփրէս»ի թղթակցին մէկ հարցումին պատասխանելով, Ֆութպոլի Հայաստանի Ազգային հաւաքականին մարզիչը իր տպաւորութիւնները հաղորդած է խումբին նորեկներուն մասին: Ան ըսած է թէ գոհ է անոնց խաղարկութենէն եւ ըրին ինչ որ կրնային ու յիշած է անոնցմէ մանաւանդ երկուքը՝ Գառնիկ Աւալեանը («Կոիլիա Սովետով», Սամարա) եւ Կարապետ Միքայէլեանը («Եուքոնկ», Հարաւային Կորէա): Աւելցուցած է թէ նոյն կազմը կը պահէ Մայիս 7-ի մրցումին համար, այս անգամ Կիեւի մէջ Ուկրանիոյ դէմ:

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՆ

Աւանի Նարեկայի թաղամասին, մօտակայ ձորին մէջ Ապրիլ 30-ի գիշերը յայտնաբերուած հրկիզուած կառքին եւ հոն գտնուած դիակին հարցը լուսաբանուած է: Ներքին եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութեանց պատասխանատուները «Արմէնփրէս»ին հաղորդած են թէ կատարուած հետաքննութենէն պարզուած է որ, «Հայկական խոհանոց» ճաշարանին կից շինութեան մէջ ծագած վիճաբանութենէն ետք Արտեւուշ Գալստեան ատրճանակով սպաննած է Նորքի բնակիչ Սամուէլ Աշոտեանը, ապա ճաշարանի աշխատաւոր Ռուսլան Սահակեանի օգնութեամբ, նոյն գիշերը, կառքը եւ դիակը հոնկէ տեղափոխած են եւ հրկիզած: Սրճարանը կատարուած խուզարկութեան ընթացքին յայտնաբերուած են ոճիրին զէնքը, ինչպէս նաեւ սպաննուած անձէն յափշտակուած թանկագին իրեր, անոր կառքէն քակուած կազմածներ, հրացէն, ռազմամթերք, 55 կրամ թմրեցուցիչ: Ա. Գալստեան եւ Ռ. Սահակեան ձերբակալուած են:

ԱԼԻԵՒ՝ «ԱԶՐԲԷՅՃԱՆ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԷ ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ»

ԻԹԱՐ — ԹԱՍ գործակալութեան տուած իր հարցազրոյցին մէջ, Ազրպէյճանի նախագահը այլ նիւթերու շարքին ծանրացած է մանաւանդ Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններուն եւ Արցախի խնդրին վրայ: Ալիեւ անդրադառնալէ ետք Ազրպէյճանը եւ Ռուսաստանը իրարու կապող պատմական խոր արմատներուն, նշած է թէ այս կապերը հակառակ որոշ դժուարութիւններու, այսօր կրկին զարգացման մէջ են: Ինչ կը վերաբերի Արցախի ան ըսած է. — «Իմ երկիրս կը գնահատէ Հայաստանի հետ հրադադարը, որ ձեռք ձգուած է 1994-ին, Ռուսաստանի միջնորդութեամբ եւ զայն կը պահպանէ մինչեւ քաղաքական համաձայնագրի ստորագրումը»:

ԷԼՉԻՊԷՅ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

Ազրպէյճանի ընդդիմադիր ժողովրդավարական համախմբումին նախագահ ընտրուած է Էլչիպէյ: Եօթը կուսակցութիւններ մաս կը կազմեն քաղաքական այս կազմաւորման:

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՅԱՊԱՂՈՒՄՈՎ

Մայիս 2-ին տեղի պէտք է ունենար ԼՂՀ-ի եւ Ազրպէյճանի միջեւ ռազմական գերիներու փոխանակում, Կարմիր Խաչի հովանաւորութեամբ: Սակայն այն օդանաւը որուն կը սպասուէր Ազրպէյճանէն չհասաւ Ջուարթնոց, որուն իբր հետեւանք թռիչք չառաւ նաեւ այն օդանաւը որ պիտի փոխադրէր ազերի չորս գերիներ, որոնք բերուած էին Շուշիի բանտէն: Ամէն ինչ կարգադրուեցաւ ի վերջոյ, նոյն իրիկունը եւ փոխանակումը կատարուեցաւ յապաղումով:

«Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ»

Հեղինակ՝ ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ԿԱՊ ՈՒՆԷ՞Ր ԿՏԱԿԻՆ ՀԵՏ

Գալուստ Կիւլպէնկեանի Բարեգործականի նախագահութենէն հրաժարումին պատճառները, որոնք լաւ չեն բացատրըւած, կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը այն իմաստով որ, հաւանաբար կապ ունեցած են տրամադրութիւններուն հետ իր կտակին, որմէ հայութիւնը չէ օգտուած ըստ կարելւոյն։

Այդ կապին բացատրութիւնը ի զուր պիտի փնտռէ սակայն ընթերցողը կարդալով Կարլէն Դալլաքեանի վերոյիշեալ աշխատասիրութիւնը, հրատարակուած՝ 1996–ին Երեւան, Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի Գիտական Խորհուրդի յանձնարարականով։

Հեղինակին նպատակակէտը տարբեր է եւ կ'առընչուի աւելի շատ Սովետներու հակահայ քաղաքականութեան բացատրութեան, քան թէ Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման շարժառիթներուն։

Կ. Դալլաքեան հրաժարականի հարցը կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով։

Գ. Կիւլպէնկեան մէկուկէս տարի տեւողութեամբ Բարեգործականի նախագահութիւնը ստանձնելէ վերջ, 1932 Ապրիլ 22 թուակիր հրաժարական նամակով մը կը լքէ այդ պաշտօնը, ըսելով ի մէջ այլոց.

«Սիրելի Հայրենակիցներ,

«Ինչպէս լաւ կը յիշէք, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահութիւնը ընդունելու պատիւն ստանձնելու միակ պայմանս եղաւ թէ այն օրը երբ տեսնեմ որ օգտակար չեմ կրնար լինել կը հրաժարիմ»։

Եւ երբ պատճառ կը յիշէ Խորհրդային Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Աղասի Խանջեանի կողմէ իր անձին ուղղեալ կարգ մը ամբաստանութիւններ արտայայտուած 1931 Հոկտեմբեր 14–ին խօսուած ճառի մը մէջ։

Կ. Դալլաքեան ամբողջովին Ա. Խանջեանի ամբաստանութիւններուն կը վերագրէ ուրեմն Գ. Կիւլպէնկեանի վրդովումն ու հրաժարումը հակառակ անոր որ Խանջեանի ճառէն վեց ամիս վերջ պատահած է այդ, եւ երբ լաւատեղեակ սովետական վարչակարգի կողմէ Սփիւռքահայութեան հանդէպ կիրարկուած քաղաքականութեան, կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը.

Այդ օրերուն, Գ. Կիւլպէնկեան օգտագործելով իր անձնական հեղինակութիւնը եւ յարաբերութիւնները, Սուրիոյ Ֆրանսական Գերագոյն Գոմիսէր Պ. Փոնսոյի հաւանութիւնը կ'ապահովէ, Բարեգործականի միջոցաւ Սուրիա փոխադրել տալու համար Յունաստանի մէջ հիւծող քանի մը հարիւր խեղճ հայ գաղթականներ։

Խորհրդային Հայաստանի ղեկավարները, ըստ վերէն տրուած հրահանգի, այդ ծրագիրը կը նկատեն մէկ խաղը Դաշնակցութեան, որ Ֆրանսայի աշխարհակալական քաղաքականութեան հետ համախորհուրդ, երբ թէ Սուրիոյ հիւսիսային սահմաններուն վրայ Խորհրդային Միութեան դէմ յարձակողական ուժ մը հիմնել կը ձգտի։ Եւ Գ. Կիւլպէնկեանի կը վերագրեն այդ հակախորհրդային ծըրագրին գործակցելու մեղքը, ինչպէս նաեւ խեղճ հայ գաղթականները Միջին – Արեւելքի քարիւղի իր ձեռնարկներուն մէջ աժանագին աշխատցնելու եւ շահագործելու յետին մտադրութիւնը։

Կ. Դալլաքեան, որ իր աշխատասիրութիւնը պատրաստած է աչքէ անցընելով հրաժարականի այդ հարցին հետ առընչութիւն ունեցող հրատարակութիւնները, երեւցած՝ որքան Սփիւռքահայ, նոյնքան ալ խորհրդային Հայաստանի մամուլին մէջ, ինչպէս նաեւ ատենագրութիւնները Բարեգործականի վարչութեան, կը բացարէ թէ շատեր ուզած են միջամտել, Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը ետ առնել տալ կարենալու համար։ Կը յիշէ, ի մէջ այլոց Տիգրան Զիթունիի յատկանշական մէկ նամակը, ուղղեալ Ա. Խանջեանի զոր կը կոչէ «մօրաքեռորդի», խնդրելով որ ան յետս կոչէ իր նուաստացուցիչ ամբաստանութիւնը, որպէսզի Բարեգործականը չզրկուի Գ. Կիւլպէնկեանի պէս հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը նախագահութենէն։ Բայց, ի զո՛ւր։

Կ. Դալլաքեանի աշխատասիրութիւնը ամբողջովին նուիրուած է Ա. Խանջեանի կողմէ մատնանշուած աշխարհակալական ենթադրեալ դաւերուն քննարկման, նըպատակ ունենալով ապացուցանել այն իրողութիւնը որ Մերձաւոր – Արեւելքի եւ Սեւ Ծովեան երկիրներուն մէջ հայ բեկորներու հաստատումը սոսկում պատճառած է խորհրդային իշխանութեան, որուն քաղաքականութիւնը ձգտած է ընդհակառակն հայաթափելու այդ շրջանները։

Կ. Դալլաքեան ըլլալով խորհրդային կարգերու հեղինակաւոր պաշտօնատարներէն մին, այս մասին կը վկայէ իբր լաւատեղեակ։ Եւ սակայն, հարկ է նկատի ունենալ թէ, այդ երկիրներէն հայաթափումը եղած է ընդհանուր երեւոյթ, եւ կարելի չէ միշտ նոյն պատճառին վերագրել Հայերու ստիպճանական հեռացումը Մերձաւոր – Արեւելքէն, Պալքաններէն, եւ ներկայիս ալ՝ Հայաստանէն, երթալ հաստատուելու համար Արեւմըտեան բարգաւաճ ու ապահով ոստաններ։

Հարց է նաեւ թէ, միթէ՞ Ա. Խանջեանի ամբաստանութիւնները եղած են բուն պատճառը Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման, թէ ո՛չ ան պատրուակ գործածած է այդ խնդիրը, Բարեգործականէն քաշուելու համար։

Կ. Դալլաքեան չի բացատրեր թէ ի՛նչ պատճառէ մղուած եւ ի՛նչ ծրագիրներով Բարեգործականի նախագահութիւնը ստանձնած էր Գ. Կիւլպէնկեանի հեղինակութեամբ անձ մը, որ այդ շրջանին քարիւղի միջազգային հրապարակին վրայ մեծ պետութիւններու հետ կը չափուէր հաւասարէ հաւասար, իր փառքին գագաթնակէտին վրայ կը գտնուէր, եւ ո՛չ միայն հայկական ազգային գործերու յատկացնելիք ժամանակ չունէր, այլեւ պատիւ կամ շահ ակնկալելու ալ պէտք չունէր։ Հարկաւ օր մը իրագէկ մէկը պիտի բացատրէ այս պարագան եւ պարզաբանէ Բարեգործականի ճամբով Գ. Կիւլպէնկեանի իրագործել փափաքած, բայց չյաջողած նպատակները, ինչ որ չափազանց կարեւոր է։

Ըսողներ եղած են թէ, եթէ ան դառնացած կամ յուսահատած հեռացած է Բարեգործականէն, պատճառը աւելի ներսէն եղած է, քան թէ՝ դուրսէն։ Գ. Կիւլպէնկեան խորհրդային քաղաքականութեան անծանօթ մէկը չէր, ըստ բաւականի գործ ունեցած էր Մոսկուայի վարիչներուն հետ, եւ ի վիճակի էր գընահատելու Ա. Խանջեանի չափանիշով պաշտօնակատարի մը ելոյթին կշիռը, այդ ստիճան չազդուելու համար։

Այս բոլորը կը կարօտին լուսաբանութեան, որ թերեւս օր մը լոյս աշխարհ գայ։ Եւ լաւ է որ գայ, որովհետեւ ցարդ չէ բացատրուած ուրիշ հարց մըն ալ, որ շատ աւելի կարեւոր է, եւ որ է Գ. Կիւլպէնկեանի կտակէն Հայոց բացակայութիւնը։

Արդարեւ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ, հայ ժողովուրդին ցաւերուն դարման գտնելու նպատակաւ (գոնէ այդպէս լսած ենք շատերէ) Բարեգործականի նախագահութիւնը ստանձնող Կիւլպէնկեան, հայութիւնը գրեթէ բոլորովին զանց առած է իր կտակին մէջ, զայն յատկացնելով միայն համամարդկային նպատակներու, բացի հայկական վարժարանի մը հիմնադրութեան եւ Ս. Էջմիածնայ Տաճարին նորոգութեան յատկացուելիք սահմանափակ գումարներէ։ Եւ եթէ իր հաստատած Հիմնարկը, իր մահէն վերջ իբր սկզբունք ընդունած է 5% բաժին մը հանել հայկական նպատակներու ալ, ատիկա եղած է վարչական խորհուրդին մաս կազմող հայազգի անդամներուն միջամտութեան շնորհիւ, եւ ո՛չ թէ ըստ կտակի տրամադրութիւններուն։

Լիզպոնի մէջ Կիւլպէնկեան Հիմնարկը այցելող ամէն Հայ անպայման կ'ափսոսայ – եթէ չի լար – թէ ինչո՞ւ համար այդքան հսկայական հարստութիւն մը եւ այդպիսի հոյակապ կազմակերպութիւն մը Հայոց չվիճակեցաւ։ Հիմնարկը իր բացառիկ թանգարանով, թատրոնով, համերգասրահով, գրադարանով, նուագախումբով, երգչախումբով, պալէի խումբով եւ հազարէ աւելի պաշտօնեաներով, Փորթուկալի մայրաքաղաքին ամենակարեւոր վայրերէն մէկն է անկասկած, եւ 15 տարի առաջ երբ այդ բոլորը տեսնելու առիթը ունեցայ, տեղեկացայ թէ հիմնարկին գործունէութեան անհրաժեշտ ծախքերէն դուրս, տարեկան 50 միլիոն տոլար կը բաժնուի այլ եւ այլ ժողովուրդներու գիտական, գեղարուեստական, բարեսիրական կամ ուսումնական ձեռնարկներուն օժանդակելու համար, գումար որուն 5%–ը, այսինքն 2.5 միլիոն տոլարը, կը յատկացուի հայկական ձեռնարկներու։

Ինչո՞ւ համար, ուրեմն, Հայերը կարեւոր բաժին մը չունեցան։ Միթէ՞ Կիւլպէնկեանի ազգային զգացումները տկար էին այդքան։ Եւ ովքե՞ր պատճառ եղան իր դառնացումին։ Կարելի չէ այդ բանը ամբողջովին վերագրել Երեւան նստած Աղասի Խանջեանի մը անտեղի ելոյթին, Խանջեանի մը որ չուշացաւ ինքն իսկ զոհերէն մին դառնալու իր ջատագոված սկզբունքներուն։

Ակնկալելի է որ Կ. Դալլաքեան իր պրպտումները առաջ տանի այդ ուղղութեամբ ալ, եւ քանի որ ինք պատմաբան է մասնագիտութեամբ, եթէ յաջողի պարզաբանել այս հարցը, կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ հայութեան։

Զի, պատմութիւնը կրկնութիւն է։ Երէկ Կիւլպէնկեանի միլիառներն են որ հեռացան հայութենէն, վաղը կրնան այլոց միլիառներն ալ կորսուիլ, թաղականական – տիրացուական ըսի – ըսաւներու եւ մեքենայութիւններու վարպետ արհեստավարժ էնթրիկաններու վնասակար միջամտութեան պատճառաւ (*)։

*
**

Կ. Դալլաքեան գովելի նախանձախնդրութիւնը ունեցած է արեւելահայերէնով եւ նոր ուղղագրութեամբ խմբագրած իր աշխատասիրութեան մէջ, արեւմտահայերէն մէջբերումները վերատադրելու իրենց հարազատ ուղղագրութեամբ, այսինքն՝ մեսրոպեան։ Եւ սակայն, գրաշարը յաճախ տատանած ըլլալ կը թուի երկու ուղղագրութիւններուն միջեւ, երբեմն իր կողմէ ստեղծելով ուղղագրութեան երրորդ ձեւ մըն ալ, կարծես թէ հայութեան համար բաւարար չէր երկրագունտիս վրայ երկու տարբեր ուղղագրութեամբ գրող միակ ժողովուրդը ըլլալու առաւելութիւնը...

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

(*) Ատոր փոքր մէկ նմոյշը ունեցանք Նիսի մէջ, Գ. Կիւլպէնկեանի բարերարութեամբ եւ այս տողերը գրողին (դժբախտ) ճարտարապետութեամբ շինուած եկեղեցապատկան երիցատան կառուցման ընթացքին, բայց տարբեր պատմութիւն է այդ։

Ո՞ՐՆ Է ՃԻՇԴԸ...

Միջոցը, ըստ Ալպէրթ Այնշթայնի, կոր է եւ սահմանուած։ Իսկ ուրիշներու համար, ան միշտ կ'ընդլայնի։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ օր մը իսկական փորձարկումով հաստատել երկու վարկածներէն մէկուն ճշդութիւնը...։

Լայնօրէն ընդունուած է որ, 15 միլիառ տարի առաջ, երբ տեղի ունեցած է Մեծ Պայթումը, անոր բերմամբ տիեզերքի մէջ գտնուող ամբողջ նիւթը տարածուած է՝ հասնելով ներկայի չափերուն։ Սակայն մեկնաբանման հարցեր արդէն կը սրին, երբ Այնշթայն կ'ըսէ թէ «տիեզերքը սահմանուած է եւ կոր»։

«Սահմանուած»ի կէտին արծարծումը նոր չէ։ Ն.Ք. չորրորդ դարուն, Արքիթա անունով իմաստասէր մը ըսած է. «Եթէ, ինչպէս դուք կ'ըսէք, տիեզերքը սահմանուած է, կը պատկերացնեմ որ պէտք է ծայր մը ունենայ, որուն վրայ կարենամ նստիլ։ Այս ընելէն ետք ձեզի պիտի հարցնեմ. կրնա՞մ թեւս երկարել։ Եւ ո՞ւր պիտի հասնի թեւս եթէ տիեզերքը սահման ունի»։ Այս հարցադրումէն 2400 տարի ետք Այնշթայն կը պատասխանէ թէ այդ թեւը, երբ անձը տիեզերքի ծայրը հասնի, կ'անհետանայ։ Եւ արդէն, տիեզերքէն անդին պարապութիւն չկայ, ինչպէս կը կարծուի բայց կայ ոչինչը. եւ թէ պարապութեան ու ոչինչին միջեւ հսկայ է տարբերութիւնը։

Լ. տէ Գրեչէնցօ կը մատնանշէ թէ իսկութեամբ, պարապութիւնը, հակառակը ոչինչին, ոչ միայն գոյութիւն ունի այլեւ՝ կը պարփակէ չորս տարածքները, ներառեալ ժամանակը։ Օրինակ, պարապ սենեակ մը բարձրութիւն ունի, լայնք եւ խորութիւն ու, նոյնիսկ երբ ներսը ոչ մէկը կայ, ան կը պարփակէ ժամանակը որ կ'անցնի, մինչ ոչինչը ոչ տարածքներ կ'ընդգրկէ եւ ոչ ալ ժամանակը։ Պարզապէս գոյութիւն չունի։

Սակայն սովորական մարդ մը կրնայ հարց տալ որ եթէ ինք, հրթիռով, որեւէ ուղղութեամբ, շարունակէ իր ճանապարհը եւ հասնի տիեզերքի սահմանը, հասնելէ ետք ի՞նչ պէտք է ընէ։ Կա՞նգ առնէ կամ թէ շարունակէ։ Ըստ Այնշթայնի, երբ անձ մը այդ սահմանին հասնի, յաւելեալ ոչինչ կրնայ ընել, որովհետեւ ինք կ'անհետանայ, ինչպէս եւ ժամանակը։ Իսկ, գիտնականին յարաբերականութեան տեսութեան համաձայն, ժամանակին տեւողութիւնը կախում ունի այն արագութենէն որմով միջոցին մէջ բան մը կը շարժի։ Որքան աւելի արագ ընթանայ շարժողը, նոյնքան ժամանակը կը դանդաղի։ Երբ արագութիւնը իր ծայրագոյնին հասնի, ոչ միայն ժամացոյցի սլաքները կանգ կ'առնեն այլեւ՝ ժամացոյցն ալ կ'անհետանայ,

Միւս կողմէ, ի՛նչ կը վերաբերի տիեզերքի կորաձեւութեան, Այնշթայն կ'ըսէ որ եթէ անձ մը արտասովոր տեսողութեամբ օժտուած ըլլայ, ան, ուղիղ իր դիմացը նայելով, պէտք է իր իսկ ծոծրակը տեսնէ եւ որ՝ եթէ մէկը տիեզերքը ծայրէ ծայր ուղեւորութեամբ կտրէ, իր մեկնակէտին կը հասնի, որովհետեւ տիեզերքը անսահման չէ այլ՝ սահմանուած եւ սահմանուած է՝ որովհետեւ կոր է, բոլորաձեւ։

Բայց եթէ այդ սահմանը գոյութիւն ունի, մարդուն համար կարելի պիտի ըլլա՞յ անոր հասնիլ։ Եթէ այո, թերեւս այն ատեն է որ տիեզերքը, իր լրումին հասած ըլլալով, սկսի հետզհետէ կծկըւիլ՝ վերադառնալու համար Մեծ Պայթումի սկզբնական կէտին, ո՛վ գիտէ...։

ՍԵՐՄՆԱՑԵԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՀՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի արհմիութիւններու Համադաշնակցութեան Ապրիլ 29–ին տեղի ունեցած համագումարին, փակ քուէարկութեամբ ՀԱՄԿ–ի նախագահ ընտրուած է Մարտին Յարութիւնեան։ Համագումարին ընդունուած է նաեւ արհմիութիւններու Համադաշնակցութեան գործունէութեան ծրագիրը։

*
**

«ՍԻՄԷՆՍ» ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գերմանական ծանօթ «Սիմէնս» ընկերութեան պատուիրակութիւնը ընդառաջելով Սեփականաշնորհման եւ Օտարերկրեայ Ներդրումներու Նախարարութեան հրաւէրին, Հայաստան գացած է։ Ըստ փոխ – Նախարար Գագիկ Եղիազարեանի, այս այցելութեան նպատակը կը կայանար գործակցութեան համաձայնագրի մը նախապատրաստութեան մէջ։ Այս ուղղութեամբ ստորագրուած է նախնական փաստաթուղթ մը։ Պատուիրակութիւնը Արդիւնաբերութեան, Հաղորդակցութեան, Փոխադրութեան, Ուժանիւթի, Առողջապահութեան նախարարութիւններու եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութեանց շրջանակներու հետ ունեցած շփումներէն ետք ցուցաբերած է մեծ հետաքրքրութիւն Հայաստանի մէջ ներդրումներ կատարելու ուղղութեամբ եւ նշած է թէ «Սիմէնս» կը պատրաստուի ներկայացուցչութիւն հաստատելու Հայաստանի մէջ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Լոս-Անճըլըսի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ բողոքի ցոյց մը կատարուած է Հ.Ե.Դ.-ի եւ Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպութեամբ եւ 1500 երիտասարդներու մասնակցութեամբ:

Ժամը 10-ին, Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Եղեռնի նահատակներու յիշատակին, մասնակցութեամբ հայ յարանուանութեանց հոգեւորական դասուն եւ խուռներամ բազմութեան: Պատարագած է առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան եւ քարոզած է առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

Մոնթէպելլոյի յուշարձանի համախմբումէն ետք (տես՝ «Յառաջ», Մայիս 6) երեկոյեան ժամը 6-ին, Կլէնտէյլի Եունայթըտ Գոմիւնիթէ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Միացեալ Մարմնի մը, որ ընդգրկած է 13 կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ներկայ եղած են շուրջ 1500 հոգի: Խօսք առած են իւրաքանչիւր կազմակերպութեան ներկայացուցիչները, Կլէնտէյլի քաղաքապետ Լէրի Զարեան եւ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան: Հանդիսութիւնը վարած է Բաբգէն Գարթալեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Ապրիլ 21-ին, Գալիֆորնիոյ նահանգային Խորհրդարանը խրախուսած է Ապրիլ 24-ը «Գալիֆորնիոյ մէջ 1915 – 1923-ի հայկական ցեղասպանութեան Ոգեկոչման Օր» հռչակող բանաձեւ մը:

Կլէնտէյլի Հովըր Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Ապրիլ 20-ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի 82-ամեակի ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Ահարոնեան», «Ազրալեան» եւ «Զաւարեան» կոմիտէութեանց: Բացումը կատարած է հանդիսավար Արա Խաչատուրեան: Խօսք առած են Հ.Ե.Դ.-ի կողմէ Ալեքս Սարդար եւ Երկրորդական 3 վարժարաններէ ներկայացուցիչներ: Օրուան բանախօսը՝ Եդիկ Յովհաննիսեան, հայ ժողովուրդի պատմութեան ներկայ հանգրուանը քաղաքական հանգրուան համարելով, թելադրած է շրջանցել քարոզչական հանգրուանի գործելաձեւը եւ պատասխանելով չորս հիմնական հարցերու, այն է՝ Ո՞վ է մեղաւորը, որո՞նք են մեր պահանջները, Ո՞վ է պահանջողը եւ որո՞ւ պիտի կատարուի հատուցումը, ըսած է. «1915-ի ցեղասպանութեան պատասխանատուները Երիտ. Թուրքերն են, իսկ այսօրուան կառավարութիւնը այնքանով մեղաւոր է, որ չի ճանչնար Երիտ. Թուրքերու մեղքը: Բացի Երիտ. Թուրքերէն նաեւ Պուլկարները, Գերմանացիները, Աւստրիացիները մեղաւոր համարելը քարոզչական տեսակէտէ կարեւոր նկատելով հանդերձ՝ վնասակար է քաղաքական տեսակէտէ»:

Խօսելով մեր պահանջներուն մասին, Եդիկ Յովհաննիսեան առաջնահերթ նկատած է Արեւմտեան Հայաստանի հողերը Հայերով բնակեցնելը, շեշտելով որ «մեզի ձեռնտու է Թուրքիոյ եւրոպական համայնք մուտքը, բայց մենք ամէն գնով դէմ կը կենանք անոր. երեւոյթ մը որ քաղաքականօրէն աննպաստ է մեզի»:

Ո՞վ է պահանջողը եւ որո՞ւ պիտի կատարուի հատուցումը հարցերուն անդրադառնալով, բանախօսը ըսած է. «Պահանջողը պէտք չէ ըլլայ Հայաստանը, այլ պէտք է ստեղծուի յատուկ մարմին մը, ինչպէս ստեղծած է Իսրայէլը: Հայաստանը չկար 1915 թուականին, հետեւաբար չի կրնար համարուիլ ժառանգորդը ցեղասպանութեան զոհերուն, հակառակ Իսրայէլին, որ պաշտպանն է, բայց տէրը չէ: Հայաստանը չի կրնար բարոյական տէրն ու պաշտպանը դառնալ ցեղասպանութեան զոհերուն, որովհետեւ Հայաստանը ազգային պետութիւն չէ. անոր համար ազգային շահերը առաջնակարգ չեն եւ չի կրնար պատահիլ որ Հայաստանի պետութիւնը զոհաբերութիւններ կատարէ»:

Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը,

ԼՐԱՏՈՒ

ԼՈՆՏՈՆ

Լոնտոնի մէջ, Ապրիլեան ոգեկոչումները սկսան Ապրիլ 19-ին, «Հայելիներ» թատերգութեան բեմադրութեամբ, Ռիվըրսայտ թատերասրահին մէջ, զոր լեցուցած էին հայ եւ օտար հանդիսականներ, ինչպէս նաեւ շաբաթօրեայ եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու աշակերտութիւնը: Թատերախումբը պաշտօնապէս Ամերիկայէն հրաւիրուած էր Համազգայինի եւ Մշակութային Միութեան կողմէ: Յաջորդ օրը, Ապրիլ 20-ին, Հ.Յ.Դ. Նաւասարդեան նոր ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը՝ ցեղասպանութեան եւ հայ գրականութեան մասին, բանախօսութեամբ՝ «Հայելիներ»ու հեղինակ Հրանտ Մարգարեանի: Այս երկու ձեռնարկներն ալ հովանաւորուած էին Ապրիլեան Ոգեկոչումի Յանձնախումբին կողմէ:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 24-ին, հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ Ս. Սարգիս մատրան մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Եղիշէ Արք. Կիզիրեանի նաեւ մասնակցութեամբ Ներսէս Ա. Քհնյ. Ներսէսեանի եւ Շնորհք Քհնյ. Պաղտասարեանի: Վերջաւորութեան, հաւատացեալները մոմերով համախմբուեցան յուշարձանին առջեւ ուր դեսպանատան կողմէ ծաղկեպսակ զետեղուեցաւ ու խօսք առաւ գործավար տիկին Նունէ Սարգսեան: Ապա ժողովուրդէն մաս մը գնաց Թրքական դեսպանատուն, ուր խումբ մը Հայեր արդէն բողոքի պաստառներ եւ դրօշակներ զետեղած էին մոմերով շրջապատուած:

Ուրբաթ, Ապրիլ 25-ի իրիկունը Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ ընդարձակ կամարներուն տակ միայն ու միայն 200-ի չափ Հայեր եկած էին, մինչ Անգլիոյ հայ գաղութին թիւը գնահատուած է 10-12 հազար: Եկեղեցւոյ նստարաններուն առաջին կարգերուն վրայ տեղ գրաւած էին, առաջին անգամ ըլլալով, միօրեայ դպրոցներու աշակերտները: Պատուոյ հիւրերու շարքին ներկայ էին Առաջնորդը, Հայաստանի գործավարը եւ ցեղասպանութենէն վերապրողներ: Յուշատօնին բացումը կատարեց կազմակերպիչ Յանձնախումբին ատենապետ՝ տոքթ. Ռոստոմ Ստեփանեան: Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութենէ ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժնին գործադրութիւնը: Կատարուեցան բազմաթիւ արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ աշակերտներուն եւ ուսուցչական կազմին կողմէ, մեծապէս գնահատուելով: Հանդիսութեան պաշտօնական բանախօսութիւնը կատարեց նախկին եւ վաստակաւոր ուսուցիչ Կարպիս Եսայեան: Ապա, վերապրողներէն 95-ամեայ Պ. Իսրայէլ Փիլիկեան մեծ յուզումով պատմեց տարագրութեան տխուր յիշատակներ: Այս բաւական երկար յայտագրէն ետք Առաջնորդը գոհացաւ միայն պահպանիչով փակել Մեծ Եղեռնի 82-ամեակին նուիրուած այս հանդէսը: Յաջորդ առտուն ալ, շուրջ 250 Հայեր փութացին Ուէսթմինսթըր Աբբայարանի բակը ուր ծաղկեպսակներ դրին անմեղ զոհերու յիշատակին բարձրացած յուշակոթողին: Կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որու, հայ հոգեւորականներու կարգին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Ուէսթմինսթըրի աւագերէցը Քանըն Անթընի Նարվի: Ապա, ՀՄԸՄական տղոց թմբուկներու հարուածներուն ընկերակցութեամբ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Վիքթորիա մայր պողոտան, դրօշակներու ծածանումով եւ զանազան արձանագրութիւններ կրող պաստառներով: Երբ ցուցարարները հասան Թրքական դեսպանատան առջեւ, սկսան արձակել զանազան լոզունգներ: Այսպէս, շուրջ ժամ մը բարձախօսներու օգնութեամբ բողոքի ձայներ հասան դեսպանատուն: Ցոյցը ընթացաւ բացառիկ կարգապահութեամբ եւ Անգլիոյ հայ գաղութին պատմութեան մէջ աննախընթաց էր իր յաջողութեամբ, որու մէջ մեծ էր վաստակը յանձնախումբէն Պ. Բագրատ Նազարեանի:

Վերջաւորութեան Պ. Ռոստոմ Ստեփանեան, բարձրախօսէն հակիրճ պատմականը կարդաց Հայոց ցեղասպանութեան որմէ ետք ցոյցը վերջ գտաւ «Մեր Հայրենիք» փառերգով:

ՄՈՎՍԷՍ ԶԱՓԱՐԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Ինչպէս բոլոր գաղութներուն մէջ, Վիէնի մէջ եւս Մեծ Եղեռնին ոգեկոչումը սկսաւ կրօնական արարողութեամբ, Կիրակի, Ապրիլ 27-ին: Տեղւոյն Ս. Թէոդորոս եկեղեցին որ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր ձեւով մը մեր համայնքին ազօթատեղին դարձած է, անգամ մը եւս կ'ընդունէր մեզ: Օրուան պատարագիչն էր Փարիզէն ժամանած՝ Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան: Սովորութեան համաձայն, երգեցողութիւնը կը կատարէր Վիէնի դպրաց դասը:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենար աւանդական հաւաքը Ապրիլեան նահատակաց յուշարձանին առջեւ՝ «Խեթըլսէն» թաղամասը:

Այստեղ համախմբուած բազմութեան մէջ կը գտնուէր շրջանի քաղաքական ամբողջ «ընտրանին»: Ընտրապայքարի այս օրերուն անսովոր տեսարան մը կը պարզուէր տեղւոյն վրայ, քանի որ քով քովի կեցած էին՝ քաղաքապետ Լուի Մերմազ (ընկերվարական), երեսփոխան Պէռնար Սոժէ (ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ), Փաթրիք Քիւրթօ (ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ) եւ շատ ուրիշներ: Խօսք առին Փաթրիք Զոպոյեան յանուն Հայ Մշակոյթի Տան եւ Թաղապետութեան կողմէ՝ Լուի Մերմազ: Հուսկ տեղի կ'ունենար երեք ծաղկեպսակներու զետեղումը, մին քաղաքապետին, իսկ միւս երկուքը Մշակութային Տան եւ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ: Արարողութիւնը կը վերջանար Գառնիկ Քահանայի արտասանած «Հոգւոց»ով եւ բազմութեան ու դպրաց դասին երգած «Հայր Մեր»ով:

Նոյն օրը, նախաձեռնութեամբ «ՀՅԴ – Նոր Սերունդ» երիտասարդական կազմակերպութեան, տեղի կ'ունենար ժողովրդային հացկերոյթ մը:

Ապրիլեան Մեծ Եղեռնին նշումը Վիէնի մէջ վերջ կը գտնէր յաջորդ օրը Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կազմակերպած դասախօսութեամբ: Բանախօսն էր Սահակ Սուքիասեան: Օրուան նիւթն էր՝ «Օսմանեան գոգցոթայէն մինչեւ խորհրդային ճամբարներ կամ Հայ Եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականութեան բնաջնջումը 1915-էն մինչեւ 1938»:

ԿՈՐԻՒՆ

«ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻՆ ՄԵԾ ԱՄՕԹԸ»

Այս խորագրով Ապրիլ 26-ի «Հիւրրիյէթ»ը կ'անդրադառնայ վէճի մը որ ծագած է երկու երգահաններու միջեւ: Կուսախնձորն է Շէյխ Շամիլ անուն աշուղի մը մեղեդիներէն ներշնչուելով յօրինուած եւ մեծ ժողովրդականութիւն գտած երգ մը՝ Ճէյլան, զոր ներկայիս, երկու երգահաններ Էրօլ Բէօսէ եւ Կարօ Մաֆեան, – իւրաքանչիւրը իր կողմէ–, յարմարցուցած են երկու հակադիր կուսակցութիւններու ՏԵՓ-ի (Արդար Ուղի) եւ ԱՆԱՓ-ի (Մայր Հայրենիք) համար տարբերակներով: Անոնցմէ Է. Բէօսէ անհանդուրժելով մրցակցութենէն, բողոքած է ըսելով՝ «Երբ Շէյխ Շամիլի պատմութեան ակնարկ մը նետուի, կը պարզուի թէ Կարօ Մաֆեան ի՞նչ աստիճանի իրաւասութիւն կ'ունենայ զայն կարգաւորելու...»: Անոր այս յայտարարութիւններուն հակադդելով, Կարօ Մաֆեան ալ ըսած է՝ «Այս մասին խօսիլ իսկ անհրաժեշտ չեմ նկատեր: Սակայն Էրօլ եթէ պատմութեան նայի դեռ շատ մը բաներ պիտի տեսնէ: Այնպէս որ շատ թող չնայի...»:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ալ անկէ անդին ճամբանիս շարունակել աւելորդ էր, որովհետեւ Շիշլի կողմերը որեւէ նշանակալից բան չէր պատահած:

Բերա վերադարձայ, ուր Թօքաթլեանի մէջ հանդիպեցայ Օննիկ Զայեանի, մեր այժմու Մալաթիոյ համակրելի երեսփոխանին: Գիտէի որ իր տունը Թաքսիմի կողմերն էր, ուստի հարցուցի:

– Ի՞նչ լուր տեսնենք, առանց արկածի՞ անցուցիք:

– Այո՛, բայց բաւական յուզումնալից օր մը եղաւ մեզի համար:

– Պատահած կռիւը կրցա՞ր տեսնել:

– Սկիզբէն մինչեւ ետքը, գրեթէ կռիւին մասնակցեցայ, պատասխանեց Օննիկ Զայեան ինքնագոհ դէմքով մը:

– Ի՛նչ կ'ըսես:

– Այո՛, մեր տան առջեւէն սկսան զինուորական գործողութիւնները:

– Եւ դուն ալ հրացա՞ն մը առիր ու մասնակցեցա՞ր կռիւին:

– Չէ, բայց ուրիշ կերպով ձեռքէս եկածը ըրի: Օրինակի համար՝ ծարաւ զինուորներուն ջուր տուի: Իրենց մախաղները տանս մէջ պահեցի, սիկառէթ հրամցուցի եւայլն: Եւ ի վերջոյ Սելանիկցի վիրաւոր զինուոր մըն ալ տանս մէջ հիւրընկալեցի:

– Իրա՞ւ կ'ըսես:

– Իրա՛ւ, շարունակեց Զայեան:

Ծանրապէ՞ս վիրաւորուած:

– Ո՛չ, բարեբախտաբար թեթեւ կերպով, ինչպէս բժիշկը հաստատեց:

– Հիմա ո՞ւր է վիրաւորը:

– Ո՞ւր կ'ուզես որ ըլլայ, տունը պառկած է:

– Կրնա՞նք տեսնել:

– Բնականաբար, եթէ մինչեւ տունս գալու յօգնութիւնը յանձն առնէք:

– Անմիջապէս ճամբայ ելլենք, գոչեցի, մտածելով որ յօդուածի մը նիւթ պիտի ելլէր «Ժամանակ»ի համար:

Հասանք տուն ուր դետնայարկի սենեակի մը մէջ բազմոցի մը վրայ տարածուած կը հանգչէր վիրաւոր զինուորը:

Հազիւ 20 – 22 տարեկան Թուրք մըն էր որ խարինճէն կուգար եւ երկրորդ զօրաբանակին կը պատկանէր:

Բաւական խօսեցուցինք զինքը, բայց մեծ բան մը չկրցանք իմանալ: Պարզ զինուոր մըն էր որ բանէ մը տեղեկութիւն չունէր. գիտէր միայն որ Պոլիս եկած էր, իր մեծերուն հրամանով, պատժելու համար ապստամբ զինուորները:

Այս այցելութենէն վերջ, իրիկուան դէմ Վրկին Բանկալթիի կողմը կը գտնուէր, երբ յանկարծ ուժգին հրացանաձգութիւն մը սկսաւ Թաքսիմի զօրանոցին եւ մարզարանը գտնուող զինուորներուն միջեւ: Քիչ ետքը, Մաքսիմ թնդանօթներ ալ գործի սկսան, պատերազմի դաշտի մը վերածելով Թաքսիմի պողոտան:

Երկսեռ խուռն բազմութիւնը որ նոյն միջոցին այդ կողմերը կը գտնուէր, խուճապի մատնուած, խելայեղօրէն կը փախչէր ամէն կողմէ:

Բոպէի մը մէջ փողոցը ամայացաւ:

Այս վերջին կռիւը երկար չտեւեց եւ կէս ժամ ետքը մնացած սակաւաթիւ զինուորներն ալ անձնատուր եղած էին:

Ամբողջ Պոլիս հիմա ազատարար բանակին ձեռքն էր: Միայն Ըլտըզը կը մնար միշտ պաշարուած, բայց տակաւին կանգուն:

Կ'ըսուէր թէ ջուրը եւ կազը կտրած էին եւ թէ պալատականները հետզհետէ կը թողէին կը փախչէին՝ լքելով իրենց տէրը որուն այնքա՛ն տարիներ ստրկաբար ծառայած էին, եւ որուն անսպառ շնորհները վայելած:

Ըլտըզի պահակազօրքին համար ալ կ'ըսուէր թէ փոխանակ յուսահատ դիմադրութեան մը դիմելու՝ մաս մաս կուգար կը միանար ազատարար բանակին:

Յայտնի էր որ ա՛լ կը մօտենայինք «տրամ»ին վերջին տեսարանին որ պիտի ըլլար Ապտիւլ Համիտի գահընկէցութիւնը: Այս մասին տարակոյս չկար:

Թերթերը բացէ ի բաց զինքը կ'ամբաստանէին իբրեւ վերջին դաւադրութեան հեղինակը եւ իր գահընկէցութեան վրայ կը խօսէին զանազան առիթներով:

Ապրիլ 13, Երկուշաբթի օրը նշանաւոր եղաւ:

Մեծագոյն իրողութիւնն էր Ըլտըզի անձնատուութիւնը: Պալատը Սելանիկեան բանակին ձեռքը անցած էր առանց կռիւի եւ Ապտիւլ Համիտ առանձնացուցուած՝ սենեակի մը մէջ: Եւ սակայն տակաւին անուանապէս ինքն էր իշխողը:

Յերեկը Կալաթա Սարայի առջեւ անմոռանալի տեսարանի մը ներկայ գտնուեցանք:

(Շար. 134)

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դաստիարակչական Երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ *(Լիոնէն)*
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ *(Վենետիկի Մխիթարեանց Ուխտէն)*
Տօքթոր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

TELEVISION
FRANCE 2

Jeudi 8 Mai, 9 heures
L'ASCENSION
DANS LES EGLISES D'ORIENT

A la découverte de la signification des prières et traditions de l'Ascension dans cinq églises orientales : catholique de rite byzantin, arménienne, syriaque, maronite et copte.

⁂

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente
L'ARMENIE EN FRANCE
avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*
Dimanche 11 Mai à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE
Réservations :
Hamazkaïne :
Tél. : 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.
Prix des billets : 130 F / 150 F.

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:
Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ:
Այսօր Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի Յաղթանակի Օրն է:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8–ին:
Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ՝ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան–զ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ'ըլլայ, բացառաբար Մի'այն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի սովորականէն կանուխ՝ ժամը 9·30–ին:
Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, *Մայիս 8, ժամը 10–ին:*
Այս օրը յատկացուած է դպրոցի աշակերտութեան եւ մանուկներու հաղորդութեան:
Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8: Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10–ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
Առաւօտեան ժամը 10–ին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –
Տէր եւ Տիկին Անթուան Գույումճեան 300 Ֆր., Պր. Տիգրան Խօզմանուկեան, Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200–ական Ֆր., Տիկիններ՝ Հանչէրեան եւ Գույումճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալֆայեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պէրպէրեան 5000 Ֆր., Տիկին Լօր Տէրունեան 150 Ֆր., Տիկին Փարիս Արիսեան 300 Ֆր.: (Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1 Semaine en Arménie

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
(Région Marseille)
organise un voyage en

ARMENIE
du 22 au 29 Mai

comprenant les prestations suivantes :

— Transport aérien: Paris/Erevan/Paris
— Transfert en car: Aéroport/Hôtel/Aéroport
— Hébergement à l'hôtel **«Armenia»**; (tout confort)
— Petit déjeûners et dîners
— Excursions avec visites guidées : Erevan, Khor Virab, Etchmiadzine, Garni, Guéghart, Dilidjan, Lac Sevan. Repas au bord du Lac.

Prix par personne : 5 210 F
Visa & voyage Marseille/Paris/Marseille en plus.
Possibilité de prolongation d'une semaine.

Pour tous renseignements & inscriptions téléphoner au numéros suivants :
04.91.77.87.31 — 04.91.93.30.08.
ou auprès des membres de l'association.
Date limite d'inscription: le 15 Mai.

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

⁂

CAMP ITINERANT EN ARDECHE
du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

⁂

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ամենամեայ ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16–ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

Grande Kermesse annuelle

au profit de l'école arménienne de la Croix Bleue et de la Maison de la Culture de Décines, Jeudi 8 Mai à partir de 14h au Centre aéré de Décines, en cas de mauvais temps à la Salle des fêtes de Décines. *De nombreux stands de jeux pour grands et petits, un buffet, une buvette, tous ce qu'il faut pour un bon après-midi.*

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne
organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997

pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevêque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsabes de l'Assocation Machtotz.

Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...

Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 mai)
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB
GRENOBLE
DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections
de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE
ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 8

JEUDI
8 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.110

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

72e ANNEE — N° 19.110

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԱՍԻՆ

Լ. Տէր-Պետրոսեան, Մայիս 5-ին ստորագրած է հետեւեալ հրամանագիրը.–

Նկատի ունենալով Հայաստանի անկախութեամբ ստեղծուած նոր իրադրութեան պայմաններում Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնների վերաիմաստաւորման եւ արդիւնաւէտ համագործակցութիւն ապահովող կառոյցների ձեւաւորման անհրաժեշտութիւնը, եւ ղեկավարուելով Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 6-րդ կէտով,

ՈՐՈՇՈՒՄ ԵՄ.–

1. Ստեղծել Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման պետական խորհուրդ հետեւեալ կազմով.

ՀՀ Վարչապետ (Խորհրդի Նախագահ),
ՀՀ Արտաքին գործերի Նախարար,
ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար,
ՀՀ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերի եւ Սպորտի Նախարար,
ՀՀ Սեփականաշնորհման եւ Օտարերկրեայ ներդրումների Նախարար,
ՀՀ Ազգ. Ժողովի Նախագահի տեղակալ,
ՀՀ Նախագահի աշխատակազմի ղեկավար
«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր տնօրէն:

2. Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման պետական խորհրդին՝

ա) մէկամսեայ ժամկէտում մշակել եւ հաստատել խորհրդի գործունէութեան աշխատանքային կանոնակարգը,

բ) եռամսեայ ժամկէտում Սփիւռքի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ մշակել եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հաստատմանը ներկայացնել Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման եւ համահայկական համագործակցական ցանցի ստեղծման համապարփակ ծրագիր:

3. Հրամանագիրը ուժի մէջ է մտնում ստորագրման պահից:

ՀՀ Նախագահ՝
Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 6 / 7)

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երեւանի Գերագոյն Դատարանին մէջ շարունակուած է քաղաքապետարանի նախկին պաշտօնեաներու ստացած 50 հազար տոլար կաշառքին վերաբերող հարցին քննութիւնը: Գլխաւոր վկան՝ Զըւարթ Զաքարեան, որ կաշառատու է, ամբողջութեամբ հաստատած է նախաքննական պնդումները շեշտելով որ քաղաքապետարանի մարզանքի եւ մշակոյթի բաժնի նախկին պետ, ներկայիս ամբաստանեալ Հովիկ Մինասեան իրեն ըսած է որ կաշառքը կը պահանջուի նախկին քաղաքապետին համար: Ամբաստանեալը՝ բացարձակապէս մերժած է այս վկայութիւնը: Մայիս 5-ի նիստին հարցաքննուած է երկրորդ ամբաստանեալը՝ Հ. Մինասեանի տեղակալ Անդրանիկ Բեգլարեան, որ ըսած է թէ խօսքը պէտք չէ վերաբերի 50 հազար տոլար կաշառքի այլ վարձատրութեան, որ իր ղըրնահատումով իր կատարած աշխատանքին գինն էր, այսինքն, նախագիծերու, վար-ձակալութեան պայմանագրի եւ գործառնութեան կարգ մը ծրագիրներու կազմութեան փոխարժէքը: Թէեւ ան չէ կրցած պատասխանել որոշ հարցումներու, ինչպէս օրինակ, ի՛նչու ինք անձամբ չէ գանձած դրամը եւ Զ. Զաքարեանէն խնդրած է որ զայն պահարանը գտնուող տուփի մը մէջ, եւայլն, եւայլն:

Յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Մայիս 15-ին եւ մեղադրական եզրոյթով հանդէս կուգայ պետական կողմը:

ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 5-ին, Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ, հայրենիքի պաշտպանութեան կռիւներուն զոհ գացած զինուորներու յիշատակին նուիրուած ձեռնարկ մը կազմակերպուած է: Վարչապետ Ռ. Քոչարեան ու Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան յետ մահու մարտական խաչեր եւ մետալներ յանձնած են անոնց ընտանիքներուն:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ ՕՐԷՆՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ ԴԷՄ

Կառավարութիւնը Ազգային Ժողովին ներկայացուցած է հաշմանդամներու ընկերային պաշտպանութեան, զինուորներու եւ անոնց ընտանիքներուն ընկերային ապահովութեան եւ տեղահանուածներու վերաբերող օրէնքներուն մէջ փոփոխութիւններ կատարելու մասին օրէնքի նախագիծ, ուր մասնաւորապէս նախատեսուած է ջնջել ելեկտրականութեան սակերուն վրայ 50%-ի այն զեղչը որմէ կ'օգտուին հաշմանդամները, զինուորները եւ տեղահանուածները: Ազգային Ժողովի ընկերային, առողջապահութեան եւ բնութեան պահպանութեան Յանձնաժողովը Ուրբաթ օրուան նիստին քննարկած է այս նախագիծը եւ միաձայնութեամբ դէմ քուէարկած:

ԼՂՀ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՆԵՐՈՒՄ ՔՈՒԷԱՐԿԱԾ Է

ԼՂՀ Ազգային Ժողովի Մայիս 5-ի նիստին, առաջին ընթերցումով ընդունուած է «Յաղթանակի օրուան, ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի կազմաւորման եւ Շուշիի ազատագրման հինգերորդ տարեդարձին առթիւ ընդհանուր ներում յայտարարելու մասին» որոշումը: Ներումը կը վերաբերի մինչեւ երեք տարի արգելափակման դատապարտուածներու, արգելափակման չարենչուող պատիժներու դատապարտուած անձերու, ինչպէս նաեւ մինչեւ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած պատերազմի հաշմանդամներու, 16 տարեկանէն վար զաւկի տէր կամ յղի կիներու, պաշտպանութեան կռիւներուն հարազատի մը զոհ երթալով ընտանիքին ապրուստը մինակ հոգալու ստիպուած անձերու:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ – ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ 1,5 – 1,5

Ոչ Գասպարով եւ ոչ ալ համակարգիչը կրցած են առաւելութիւն ձեռք ձգել Մայիս 6-ի երրորդ խաղին եւ արդիւնքը եղած է հաւասար: Ներկայիս Գասպարով եւ համակարգիչը 1,5-ական միաւոր ունին: Կը մնան երեք մրցումներ:

Մամուլը լայն տեղ կը տրամադրէր Գասպարովի. օրինակ Լիպերասիոն ամբողջ էջ մը յատկացուցած էր այս «Ռուսին»:

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԵՒ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ զոյգ տօներուն առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Մայիս 8-ին (Ուրբաթ, Մայիս 9-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ-Կիրակի, Մայիս 10-11:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Շիրաք առաջին միջամտութիւն մը ըրաւ, Մայիս 7-ին, զանազան 14 օրաթերթերու միջոցաւ: Այդ թերթերը ընտրուած էին իրենց բարձր տպաքանակին պատճառով, ինչ որ դժգոհ ձգած է շատեր եւ բողոքներ ալ հասած են Էլիզէ:

Ի՞նչ կ'ըսէ նախագահը:

Գլխաւորաբար կը շեշտէ բառ մը՝ վըստահութիւնը: Պէտք է վստահիլ իրեն որպէսզի կարենայ շարունակել երկրին ի նպաստ տարած իր քաղաքականութիւնը: Կ'արդարացնէ Ազգային Ժողովը լուծելու իր որոշումը ժամանակի սախպողականութեամբ: Մեր երկիրը, կ'ըսէ, չէր կրնար ընտրական երկար ժամանակ մը թոյլ տալ ինքն իրեն, որովհետեւ նըման ժամանակաշրջանի մը ատեն ամէն ինչ դանդաղ կ'ընթանայ: Անհրաժեշտ է իրեն քաղաքական անհրաժեշտ ուժը պաշտպանելու համար Ֆրանսայի շահերը: Առանց մատնանշելու Ընկերվարական կուսակցութիւնը, կը քննադատէ եւ կը դատապարտէ 14 տարիներու անոր քաղաքականութիւնը (ի դէպ 4 տարին համակեցութեան կը պատկանի, իր եւ Պալատիւրի նախարարապետութեամբ): «Մեր երկիրը, կ'ըսէ միշտ լաւ ընտրութիւն մը չըրաւ: Հարկ եղաւ պարտքեր մաքրել: Հիմա, ժամանակը եկած է նոր հանգրուանի մը անցնելու: Պէտք ունիմ ձեր նեցուկին շարունակելու համար աշխատանքը որու ձեռնարկեցինք միասնաբար, եւ որ միայն տեւողութեան ընթացքին կրնայ արդիւնք տալ»:

Նախագահին այս միջամտութիւնը նորութիւն չէ, նոյնը ըրած են դը Կօլ, Փոմփիտու, Ժիսքար եւ Միթերան: Շիրաք կրնայ կրկին ժողովուրդին դիմել: Վերջին հարցախոյզերը, որոնք միշտ շատ վստահելի ալ չեն, ձայներու առաւելութիւն մը կու տան ձախին, աջին թողլով աթոռներու փոքր առաւելութիւն մը:

Ժիւփէ եւ Ժոսփէն արեւմտեան շրջաններու մէջ տարին իրենց ընտրապայքարը Մայիս 6-ին: Ընկերվարական պարագլուխը 48 ժամուան շրջապտոյտ մը ըրաւ Պրըթանեը: Մ. Ռոքար կը խորհի որ ընկերվարականները սխալ ըրած են 350 հազար աշխատանք խոստանալով երիտասարդներուն (ընդհանուր՝ 700 հազարի վրայ), նախընտրելի էր աւելի ցած թիւ մը տալ: Ժագ Տըլոր կը շեշտէ աջին պառակտումներն ու հակասութիւններ (Նուվէլ Օպսէրվաթէօր):

— Ռ. Պառ կը մերժէ Լիոնի Պուրս ուիւ Թրավայլը տրամադրել Ազգային Ճակատին հանրաժողովի մը համար: Կ'ըսէ թէ Թոնի Պլէրի համար քըւէարկած կ'ըլլար, առանց վարանումի, եթէ անոր նման մէկը ներկայանար: Ի դէպ, շատ հետաքրքրական է Թոնի Պլէրի յաղթանակին բնոյթը ֆրանսական ընտրապայքարի տեսակէտէն: Աջն ալ, ձախն ալ կ'իւրացնեն մարդը: Մինչ Ժոսփէն ձախի յաղթանակ մը կը տեսնէ, աջը կ'առարկէ որ Պլէրի քաղաքական ծըրագիրը աւելի մօտ է աջին: Խորքին մէջ, Թ. Պլէր սոսիալ-դեմոկրատ դիմագիծ մը ունի, ինչ որ թոյլ կու տայ ամէն մէկ կողմի՝ ի՛րը նկատել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉ թաւջութակի պէս ընդունուած է իր ծննդավայրին՝ Բաքուի մէջ, ուր հրաւիրուած էր իր եօթանասունամեակին առթիւ: Համբաւաւոր թաւջութակահարին, նոյնքան տաղանդաւոր թաւջութակահար հայրը Մոսկուա գաղթած է 30-ական թուականներուն, հրաժարած երաժշտական իր ասպարէզէն, բայց վճռած ապահովել վեցամեայ զաւկին ապագան: Շարթուան մը երկայնքին, Ալիեւ մեծ պատիւներ ըրած է Ռոստրոպովիչի: Մոնտի յատուկ թղթակիցը կը գրէ, ի մէջ այլոց (Մայիս 7), ոգեկոչելով Բաքուն.– «Կասպից ծովէն եկող սառնաշունչ հովը քաղաքի մը վրայ վիրաւոր՝ Հայերու հետ եղբայրասպան («Յառաջ»՝ ?) պատերազմով մը, խճողուած՝ հազարաւոր գաղթականներով» որ, այլեւս կը դառնայ՝ «բոցարձակ Ռոստրոյի քաղաքը»: Ռոստրոպովիչ կոչ ալ ըրած է ազերի եւ հայ նախագահներուն որ լուծում մը գտնեն Ղարաբաղի կնճռին եւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, մինչեւ իսկ ըսած է.– «Եթէ նոր կռիւներ ծագին, հոն կ'երթամ, հակամարտ ուժերու միջեւ կը կենամ եւ կ'ըսեմ՝ նախընտրաբար զիս սպաննեցէ՛ք»:

ՊԱՊ ԸԼ-ՈՒԷՅՏԻ (Ալժէ) մէկ վարժարանին դէմ է, որ այս անգամ, ոճրափորձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը միջոցաւ: Զորս պատանիներ 12-էն 18 տարեկան, մեռած են, 21 ուրիշներ ալ, գլխաւորաբար աշակերտներ, վիրաւորուած են, ոմանք շատ ծանրօրէն:

ԱՐԱՖԱԹ տեսնուած է Իսրայէլի նախագահին՝ Վայզմանի հետ, բայց կը շարունակէ մերժել որեւէ հանդիպում Նեթանիահուի հետ: Գազայի գօտիի մուտքին է որ Արաֆաթ ողջունած է Իսրայէլի նախագահը եւ իրենց խօսակցութիւնը տեւած է երկու ու կէս ժամ: Աւարտին, Արաֆաթ դատապարտած է բիրտ ուժը եւ շեշտած թէ վճռած են պաշտպանել Իսրայէլացիներու ապահովութիւնը: Պաղեստինեան կողմը յուսախաբ է սակայն, նախագահը ոչինչ խոստացած է Իսրայէլացիներու նոր տեղաւորումներու դադրեցման մասին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սպայակոյտի պետի կցորդը՝ Պիրի Իսրայէլ կատարած այցելութեան այս օրերուն, Թուրքիա, Իսրայէլ եւ Միացեալ-Նահանգներ յայտարարած են թէ քանի մը շաբաթէն միասնական ռազմափորձ մը կը կատարեն արեւելեան միջերկրականի մէջ: Այս լուրը մեծ յուզում ու վրդովում պատճառած է ընդհանրապէս արաբական աշխարհին եւ նաեւ յունական կողմին: Մինչ կազմակերպողները նախաձեռնուածը որակած են «ազդարարութիւն մը Թեհրանի եւ Դամասկոսի դէմ», Արաբական Լիկան «մենք Թուրքիան բարեկամ կը կարծէինք» ըսելով արտայայտած է իր յուսախաբութիւնը: Եգիպտոս «Թուրքիա պէտք չէ գործակցէր» ըսելով հակադրած է, նոյնպէս Իրաք՝ այս քայլը որակած է «անպատեհ գործակցութիւն», Սուրիա ալ այն կարծիքն ունի որ «խաղեր կը կազմակերպուին շրջանին մէջ»: Կիպրոսի յոյն ղեկավարներն ալ չեն ծածկեր իրենց մտահոգու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Նիւ – Եորքի կեդրոնէն հրատարակուող «AGBU News» անգլերէն եռամսեայ հանդէսին վերջին թիւին մէջ (է. տարի, թիւ 1, Փետրուար 1997), խիստ հետաքրքրական եւ այժմէականութիւն բուրող յօդուածներու շարք մը ստորագրած է կրկին ամերիկահայ շրջուն եւ արհեստավարժ լրագրող Տէյվիտ Ջէնեան, այս անգամ լուսարձակի տակ առնելով հայ – իտալական դարաւոր յարաբերութիւնները ու սեւեռումի ենթարկելով իտալահայ գաղութին ներկան՝ Վենետիկէն Միլանօ, իր գրութեանց կցելով նաեւ գեղեցիկ լուսանկարներու տպաւորիչ շարք մը:

Սփիւռքի մերօրեայ գաղութները ընթերցողին ծանօթացնելու Տ. Ջէնեանի նախաձեռնութիւններն ու ճիգերը՝ մեծապէս ողջունելի են քանի մը հիմնական պատճառներով: Նախ անոր համար որ՝ վարդ մը հայ գաղութներու այժմու հաւաքական պատկերը, իր վերելքներով եւ ընկրկումներով, բաւականաչափ չարտացոլար մեր մամուլին մէջ: Երկրորդ, փոխադարձ ծանօթացումի եւ հաղորդութեան տեսակէտէ՝ նմանօրինակ յօդուածներ կամրջումի դեր կրնան կատարել աշխարհացրիւ Հայոց միջեւ, մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ այս թերթը լայն տարածում ունի եւ կը ցրուի շուրջ 25 երկիրներու մէջ, հո՛ն ուր Հ.Բ.Ը.Մ.–ի մասնաճիւղ մը կայ: Եւ երրորդ՝ այս յօդուածները վեր կ'առնեն Սփիւռքի այնքան կարեւոր (յաճախ արհամարհուած) դերն ու արժէքը՝ լեռնաշղթաներու ալիքին տակ կորած փոքրասահման մեր հայրենիքին քովն ի վեր:

Հիմա, փորձենք պահ մը միանալ ամերիկահայ լրագրողին ու արագ շրջապտոյտի մը ձեռնարկենք Ադրիականի ափերէն դէպի Իտալիոյ ներքին գաւառները, «Հայու բեկորներ» յայտնաբերելու անզուսպ փափաքով...:

Իր յօդուածին սկիզբէն իսկ, ամերիկահայ լրագրողը դիտել կու տայ, թէ հայ – իտալական յարաբերութիւնները ունին 800 տարուան փառաւոր անցեալ մը, նկատի առած որ Վենետիկի Հանրապետութիւնը իր անդրանիկ հիւպատոսը կը կարգէր Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութեան մօտ՝ 1196 թուականին:

Այդ ժամանակաշրջանին, Հայոց Լեւոն Բ. Թագաւորը վաճառականական առանձնաշնորհումներ տուած էր իտալացի առեւտրականներուն, զերծ կացուցանելով զիրենք մաքսային հարկերէ եւ ներածումի յատուկ արտօնութիւններ շնորհելով անոնց:

Հետաքրքրական է, որ Վենետիկցի հռչակաւոր երկրախոյզը՝ Մարքօ Փոլօ, դէպի Ասիա իր երկար ճամբորդութեան կը ձեռնարկէ 1271–ին, ճամբայ ելլելով Ալեքսանտրէթի Ծոցին մերձակայ Այաս հայկական նաւահանգիստէն: Ցետագային գրի առած իր յուշերուն մէջ ան վկայած է, թէ «բոլոր համեմունքները, մետաքսէ կերպասները, ոսկին եւ այլ արժէքաւոր իրեր կը բերուէին ու կը մէկտեղուէին այդ քաղաքը: Այնպէս որ վենետիկցի, ճենովացի ու այլ երկիրներէ վաճառականներ հո՛ն կու գային՝ ծախելու համար իրենց ապրանքները ու գնելու այն՝ ինչ որ կը պակսէր իրենց»:

Պատմական բազմաթիւ վկայութիւններ կան այն զօրաւոր եւ ծաղկուն առեւտրական կապին մասին, որ հաստատուած էր ընդմէջ Կիլիկեան Հայաստանի եւ իտալական նահանգ – պետութիւններուն, որոնք 1861–ին իրար մէջ ընդելուզուելով կազմաւորեցին ժամանակակից Իտալիան: Ցայտնի իրողութիւն մըն է, զոր օրինակ, թէ Վենետիկի ու Ճենովայի վրայով հայկական Այաս նաւահանգիստէն Եւրոպա կ'արտածուէր մեծ քանակով բամպակ, գորգեր, բժշկական դարմանումի համար օգտագործելի բոյսեր, մուշտակ, կաշի, կանաչ ներկ, շամիչ, չրանուած մետաքս, ցորեն, մինչեւ իսկ ձիեր, ջորիներ եւ արջառ:

Այս առթիւ, Ջէնեան կը վկայակոչէ Մխիթարեան վաստակաւոր եւ մեծանուն բանասէր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանը (1820 – 1901), որ 1880–ական թուականներուն ցանկագրած է անունները ա՛յն հայ վաճառականներուն, որոնք առեւտրական գործառնութիւն հաստատած էին իտալական քաղաքներու հետ (1): Անոնցմէ մէկուն՝ Պարսամի նաւային բեռները ճախաւեր գիպուածով մը գրաւուած էին ճենովացի ծովակալ Կրիմալտիի կողմէ, 1268–ին: Ալիշան, որ հեղինակն է «Հայ – Վենետ» խորագրեալ պատմագրական երկին, կը վկայէ թէ Կիլիկիոյ հայկական պետութեան յամառ ու յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ, երեք տարի յետոյ ճենովացիք ընդունեցան իրենց «սխալ»ը ու հատուցանեցին հայ նաւավարին վնասները:

Կիլիկիոյ հայկական Թագաւորութեան անկումէն ետք եւս (1375), հայ – իտալական յարաբերութիւնները շարունակուած են նոյն թափով: 16–րդ դարուն հայկական կազմակերպուած գաղութ մը գոյութիւն ունեցած է Վենետիկի մէջ: Այդ գաղութին մէջ հռչակ վայելող անուն մը եղած է նաւաշինարար եւ ծովային սպայ Անտոն Սուրեան, որուն մասին Վենետիկի արխիւները կը խօսին որպէս գիտարարն ու կերտիչը ծանրաբարձ հողմաքաշ մեքենայի մը, որ կ'օգտագործուէր ընկղմած նաւերն ու անոնց բեռները ջուրէն դուրս բերելու (2): Անտոն եւ իր որդին Ժոզէֆ, եօթը տասնամեակէ աւելի նշանակալից ծառայութիւններ մատուցած են Վենետիկի նահանգին, իրենց համաքաղաքացիներուն կողքին մասնակցելով նաեւ ծովային շարք մը ճակատամարտերու՝ ընդդէմ Թրքական սպառնալիչ տորմիղներու (օրինակ՝ Լեփանթոյի ճակատամարտը, 1571 Հոկտեմբեր 7–ին):

Վենետիկի մէջ Հայոց գոյութիւնը սակայն, ինչպէս կը նշէ Ջէնեան, կ'առընչուի աւելի՛ կարեւոր իրողութեան մը, որ հայկական տպագրութիւնն է: Ծանօթ է բոլորին, թէ 1512–ին Յակոբ Մեղապարտ այնտեղ տպեց հայերէն առաջին գիրքերը՝ «Ուրբաթագիրք»ն ու «Պարզատումար»ը:

Գաղութին պատմութեան մէջ կարեւոր իրադարձութիւն մը կը նկատուի նաեւ Մարքօ Ծիանիի կողմէ իջեւանատան մը նուիրումը Վենետիկի հայ վաճառականներուն (1253 թ.), Տուն մը, որ յետագային մատուռի փոխակերպուած է, Ս. Էջմիածնէն ժամանած հոգեւոր մնայուն հովիւի մը հսկողութեամբ:

Իտալական նահանգ – պետութիւններու հայ բնակչութեանց թիւը զգալի անկում կ'արձանագրէ 17–րդ դարու վերջերէն ըսկսեալ, մանաւանդ Վենետիկի Հանրապետութեան չքացումէն ետք, Ոմանք կը գաղթեն երկրէն, ուրիշներ խառն ամուսնութիւններու հետեւանքով ձուլումի կ'ենթարկուին ակամայ, անհետ կորսնցնելով նաեւ իրենց ազգային նկարագիրը: Այն պէս որ, կը գրէ Ջէնեան, 19–րդ դարու կէսերուն լոկ քանի մը հայ ընտանիքներ մնացած էին Վենետիկի մէջ, ու քիչերն էին՝ որոնք կապուած էին դեռ իրենց արմատներուն եւ ազգային ժառանգութեան:

Բ. աշխարհամարտի օրերուն, Հայկական ցեղասպանութեան անմիջական հետեւանքով հայ գաղթականներու համեմատաբար փոքր ալիք մը կը հասնի նաեւ Իտալիա: Անոնք հիմը կը դնեն 2000 հոգի հաշուող այժմու գաղութին, գլխաւոր կեդրոն ունենալով Միլանօն, բայց նաեւ տարածուելով մինչեւ Վենետիկ, Փատովա, Հռոմ, Ֆիրինցէ, Թորինօ եւ այլ քաղաքներ: Այս մասին, ամերիկահայ լրագրողին տեղեկութիւններ հաղորդած է Միլանոյի հայ գաղութի ծանօթ դէմքերէն տոքթոր Տիգրան Ալեքսանեան, մէկը՝ որ Իտալիա հաստատուած է Բ. աշխարհամարտէն առաջ ու տարիներով գործօն մասնակցութիւն բերած Հ. Բ. Ը. Մ.–ի տեղւոյն մասնաճիւղին:

Ջէնեան կարեւորութեամբ կը նշէ, որ իտալահայ գաղութը հինէն ի վեր հեռու մնացած է քաղաքական տարակարծութիւններէ ու չէ թոյլատրած որ կուսակցական ճակատումներ խանգարեն համայնքին անդորրութիւնը: Ատոր փոխարէն, ճիգ չէ խնայուած չէնցնելու գաղութին ազգային կառոյցները: Միլանոյի հայկական գեղակերտ եկեղեցին, կնքուած՝ Ս. Քառասուն Մանկանց անունով, վերջիններէն մին է այդ կառոյցներուն, հիմնուած՝ 1958–ին (3):

Իտալիոյ 56 միլիոն հաշուող բնակչութեան մէջ, Հայերը այսօր աննշան փոքրամասնութիւն մըն են անշուշտ, սակայն անոնք յաջողած են զգացնել իրենց ներկայութիւնը երկրին տարբեր բնագաւառներուն մէջ, ի բաց առեալ տեղական քաղաքականութենէն, որմէ հեռու մնացած են ընդմիշտ: Հայերու այս համարկումը պատճառ դարձած է որ իտալական պաշտօնական թէ ժողովրդային շրջանակներ մերձենան հայկական «խնդիրներու»: Զոր օրինակ պէտք չէ մոռնալ, որ Իտալիան առաջին երկիրներէն մին էր՝ որ օգնութեան ձեռք երկարեց երկրաշարժէն աղէտեալ Հայաստանին (1988): Իտալացի շինարարներու ձեռակերտն եղաւ Սպիտակի շրջանի «իտալական աւան»ը, որուն կողքին, յետագային կենաքի կոչուեցան նաեւ իտալական դպրոց մը, ատամնաբուժական դարմանատուն մը եւ բժշկական կեդրոն մը:

Հայ – իտալական կապերուն մէկ այլ խորհրդանիշն ալ հայկական այն խաչքարն է, որ զետեղուած է Միլանոյի Ս. Ամպրոճիօ (քաղաքին պաշտպան սուրբը) տաճարին անմիջական մօտակայքը, ոգեկոչելու համար Եղեռնի զոհերուն յիշատակը:

Ջէնեան կ'եզրափակէ ըսելով, թէ հակառակ իրենց փոքրաթիւ համրանքին, Իտալիոյ Հայերը կը շարունակեն պահպանել իրենց եկեղեցին, կը կազմակերպեն հայերէն լեզուի դասընթացքներ, կը հրատարակեն իտալերէն պատկառելի հատորներ՝ հայ մշակոյթին նուիրուած, ու դեռ վերջերս կը հոգան Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչութեան (4) նիւթական կարիքները:

(Շար. 1)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) – 16 – 18–րդ դարերուն, Պոլսէն, Անգարայէն, Կեսարիայէն, Հալէպէն, Ուրֆայէն, Ջուղայէն (այժմու Նախիջեւան, Արաքսի վրայ) եւ Էրզրումէն մեծ թիւով հայ վաճառականներ կայք հաստատած են Վենետիկ, որպէս սեղանաւոր կամ առեւտրական միջնորդ (commissionaire)՝ ընդմէջ Իտալացիներու եւ արեւելեան վաճառականներու (արաբ, թուրք, պարսիկ): Անոնց փորձառութիւնը, հմտութիւնը, նախաձեռնութեան ոգին եւ պատուաւոր նկարագիրը վստահութիւնը վայելած է զոյգ կողմերուն: Այդ նոյն դարերուն, կարգ մը հայ ականաւոր վաճառականներ, իրենց ծառայութեան առ ի գնահատանք՝ մարզպետի, կոմսի կամ ասպետի ազնուական տիտղոսներով վարձատրուած են Վենետիկի Հանրապետութեան կողմէ: Անոնցմէ մին (Շէհրիմանեան), մահացած ըլլալով առանց օրինաւոր ժառանգորդի, իր ամբողջ հարստութիւնը եւ կալուածները Վենետիկ քաղաքին կտակած է՝ կրթական եւ բարեսիրական նպատակներու օգտագործելու համար: – Այս եւ բոլոր միւս ծանօթագրութիւնները՝ մեր կողմէ – Լ. Շ.:

(2) – Պետական հովանաւորութեամբ, Անտոն 30 տարի մենաշնորհը վայելած է այս աշխատանքին, «մաքրելով» Վենետիկի մերձակայ ծովային խորշերը այն բոլոր բեկեալ նաւերէն, որոնք ընկղմած ու դիզուած էին այնտեղ 500 տարիէ ի վեր:

(3) – Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Եկեղեցին օծուած է 1959 Սեպտեմբեր 7–ին, ձեռամբ Պոլսոյ արմաշական պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի եւ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի: Եկեղեցւոյ ճարտարապետն է Ամերիկայէն Զարի Սուրեան, իսկ բարերարները՝ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիյարպէքիրեան եղբայրներ: Այդ օրերուն, Միլանոյի հայ գաղութը կը հաշուէր հազիւ 400 հոգի:

(4) – Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպանութիւնը կը գտնուի Հռոմ, ուր «ժամանակաւոր հաւատարմատար»ի պաշտօնին կոչուած է Գագիկ Պաղտասարեան, աւելի քան երկու տարիէ ի վեր: Ի դէպ, իր հետ հետաքրքրական հարցազրոյց մը կայ Երեւանի «Գարուն» ամսագրի Փետր. 1997–ի թիւին մէջ:

ՆՈՐ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր, Հայաստան պաշտօնապէս մտած է համաշխարհային սկաուտական ընտանիքին մէջ: Հայաստանի սկաուտական կազմակերպութիւնը ընդունուած է, արձանագրուած է միջազգային Կոմիտէին կողմէ՝ որուն կեդրոնն է Ժընեւ:

Պէտք է ըսել՝ վերամտած է:

Աւելի քան կէս դար, արդարեւ, Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութիւնը, համգուցեալ Գուրգէն Մեծատուրեանի ղեկավարութեան տակ, իր շուրջը ունենալով քանի մը կարող խմբապետներ՝ որոնց մէջ Աւետիս Տօնապետեան, որ պետն էր Լիոնի շրջանին, Հայ Արիներու Միութիւնը, «միշտ պատրաստ» – այդ էր իր նշանաբանը – ներկայացուց Հայաստանը միջազգային սկաուտական շարժման մէջ, պարզեց ու պարզեց մեր Եռագոյնը միջազգային հաւաքոյթներուն, ճէմպորիներուն: Հայաստան՝ մաս Խորհրդային Միութեան, անկարող էր ըլլալ այդ:

Փայլուն, անմոռանալի շրջան մը էր շարք մը Ֆրանսահայ աղջիկներու ու տղոց համար:

Ընդհանուր պետը մահացաւ անցեալ Դեկտեմբերին: Հայաստան անկախ է: Անհրաժեշտ էր որ Հայ Արիներու Միութիւնը, արդէն գրեթէ անշարժացած պետին հիւանդութենէն ի վեր, անհետանար եւ իր տեղը տար, միջազգային մակարդակի վրայ, անկախ Հայաստանի սկաուտներու կազմակերպութեան:

Այդ ուղղութեամբ էր որ աշխատեցան Միշէլ, Գուրգէնին զաւակը եւ մանաւանդ Աւետիս Տօնապետեան, շնորհիւ իրենց ծանօթներուն միջազգային Կոմիտէին մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.–ն ալ հայ սկաուտական շարժման մայր կազմակերպութիւնը ինչպէս նաեւ Երեւանի վարիչները կը ձգտէին առոր:

Տեղին է յիշել որ՝ համաշխարհային սկաուտական շարժման անդամակցելու թեկնածուներուն համար, անհրաժեշտ է ունենալ անկախ պետութիւն եւ ստանալ բոլոր անդամ պետութիւններուն հաւանութիւնը, գոնէ մեծամասնութեան հաւանութիւնը:

Միջազգային Կոմիտէն հարց կու տայ բոլորին գրաւոր եւ կը ճշդէ պայմանաժամ մը պատասխանելու համար: Եթէ չկայ պատասխան, այդ կը նշանակէ թէ կայ հաւանութիւն, չկայ արգելք:

Իմացնելով մեզի վերջնական արդիւնքը, Աւետիս Տօնապետեան ճշդեց հաճելի ուրախութեամբ մը՝ «ոչ մէկ ժխտական քուէ»:

Հայաստան, Ապրիլէն ի վեր, մաս կը կազմէ ուրեմն, պաշտօնապէս, սկաուտներու համաշխարհային ընտանիքին: Վերստին պիտի տեսնուի Եռագոյնը միջազգային բանակումներու մէջ:

Հայաստանի սկաուտական շարժման անունն է՝ «Հայաստանի Ազգային Սկաուտական Կազմակերպութիւն», կարճ՝ Հ.Ա.Ս.Կ.: Սերտ կապ ունի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի կեդրոնական վարչութեան հետ, Պէյրութ: Ուրիշ խօսքով, Հայաստանի մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.–ի անունն է Հ.Ա.Ս.Կ.:

Հ. Մ. Ը. Մ.–ի կամ Հ. Ա. Ս. Կ.–ի վարիչներուն կը մնայ այլեւս տեսնել թէ ի՛նչ պայմաններու տակ Սփիւռքի բոլոր հայ սկաուտներն ալ, եթէ փափաքին, պիտի կրնան մասնակցիլ միջազգային ճէմպօրիներուն, Հայրենի սկաուտներու կողքին: Այդ ուղղութեամբ լուրջ աշխատանք մը անհրաժեշտ է, կը կարծենք, հիմակուընէ:

Հայ սկաուտներուն առջեւ պիտի բացուին ուրեմն նոր հորիզոններ: Մինչ այդ պատմութեան համար, յետադարձ մը անտեղի չըլլար: Պիտի փորձենք նկատի ունենալ այդ նիւթը եւ գրել հոս, երբ մեր ժամանակը թոյլատրէ: Բայց աւելի ընդարձակ աշխատութիւն մը աւելորդ պիտի չըլլար, կը կարծենք: Այդ կը թե-

Մշակոյթ – Լուրեր

ՄԱՄՈՒԼ

«DIAPASON», No 437, Mai 1997

ԱՐԹԻՒՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ – ՀԱՅԿ ԴԱՒԹԵԱՆ

Իրենց առաջին Սի–Տի–էն ետք, նուիրուած Պրոկովիէֆի Բաբաջանեանի սոնաթներուն, ջութակահար Հայկ Դաւթեան եւ դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան հրապարակ կ՚իջնեն երկրորդով մը՝ մեկնաբանելով հայկական երաժշտութեան տասը կտորներ: Ներկայացուած յօրինողներէն, արուեստի մէջ ամէնէն ծանօթն է Արամ Խաչատրեանը, որուն «երգ – պոէմ»ը առնելին արժանացած է Ցաւիտ Օյսթրախի եւ Լէոնիտ Քոկանի պատմական մեկնաբանութիւններուն: Կայ նաեւ այնքան ժողովրդականութիւն վայելող «Սուրբերու պարը»ն, զոր նախապէս Եաշա Հայֆէց վերամշակած է ջութակի համար: Ներկայ Սի – Տի–ին վրայ, նոր տարբերակ մը կատարած է Ա. Ահարոնեան: Այս կտորներուն մեծ մասին խոր մելամաղձոտութիւնը եւ յուզականութիւնը, տրուած է ներդրաւոր անկեղծութեամբ որ կը փոխանցէ անոնց ժողովրդական ոգին: Երկու մեկնաբանութիւններուն ըմբռնողութիւնը, որոնք մանկութենէ ի վեր իրարու ընկեր են, կը հիմնուի անկոյալ մեղսակցութեան մը վրայ, մինչ ջութակահարին ոճին բնազդային ուժգնութիւնը, իր կատարումին կուտայ վաւերական շունչ մը: Միայն թէ իր հնչեղութեան յաճախ կը պակսին կլորութիւնը, իր դրոշմին՝ ճոխութիւնը եւ թէ իր եղանակաւորումները միշտ չէ որ կատարելապէս խնամուած են, որուն փոխարէն, դաշնակահարը ցոյց կուտայ ընդլայնող պերճախօսութիւն մը: Ներկայացուած յայտագիրը մշակութապէս ներդաշնակ է, որ պիտի գոհացնէ հասարակութիւն մը՝ խոր կերպով իր արմատներուն կապուած, ինչպէս եւ իր ցաւալի պատմութեան:

ԺԱՆ – ՄԻՇԷԼ ՄՈԼԽՈՒ

«Khatchaturian, Baghdassarian, Komitas», *Haïk Davitian* (violon), *Arthur Aharonian* (piano).
Disques DOM, CD 1441.

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԹԵՐԹԸ՝ «ԿԱՄՔ»

Լոյս տեսած է Կոտայքի մարզի «Կամf» թերթին առաջին թիւը: «Կամf» անկախ շաբաթաթերթ մըն է, կը հրատարակուի հրազդան, 1000 տպաքանակով: Գլխաւոր խմբագիրն է Գագիկ Վարդանեան,

ՋԱՒԱԽՔԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ՄՇԱԿՈՒԻ

Վրաստանի նախագահ է. Շեւարնածէի նախաձեռնութեամբ, Վրաստանի կառավարութիւնը որոշած է «Սամցխէ – Ջաւախքի երկրամասի սոցիալ – տնտեսական կացութիւնը բարելաւելու որոշ անյետաձգելի միջոցներ» ձեռք առնել: Երկամեայ այս ծրագիրը յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ նաեւ հայահոծ բնակութեան շրջաններու՝ Ախալքալաքի եւ Նինոծմինդայի ընկերա – տնտեսական հարցերը:

լորէ արդէն Պ. Տօնապետեան: Համալսարանական աշխատութիւն մը:

Մեր ուսանող – ուսանողուհիներէն մէկը կամ միւսը լաւ գործ մը կատարած կ՚ըլլայ, եթէ թէկի նիւթ ընէ հայ սկաուտական շարժումը, դարուն սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը:

Ուսանողը պիտի հանդիպի, իր փնտռտուքներու ընթացքին, շարք մը դրուագներու՝ որոնք կապ ունին քսաներորդ դարու Հայոց պատմութեան հետ: Ամէն կերպով հետաքրքրաշարժ աշխատանք մը Հայու մը համար:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

● Մարտ 7–ին, Քէօլնի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կանանց Միջազգային Աղօթքի Օրուան առթիւ տեղի ունեցաւ արարողութիւն մը, որուն հանդիսապետեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան: Արարողութեան ներկայ էր նաեւ Քէօլնի Հայ Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան:

Այս տարուան կանանց Աղօթքի Օրը նուիրուած էր քորէացի կանանց եւ պատրաստուած էր «աճիլ, այնպէս ինչպէս սերմը ծառի կը փոխակերպուի» բնաբանով:

● Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս բազմաթիւ արարողութիւններ կատարուեցան Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ Զատկուան տօներուն առթիւ:

Քէօլնի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Աւագ Շաբթուան բոլոր արարողութիւններուն հանդիսապետեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան: Այս արարողութիւններուն ներկայ էր նաեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան, որ Գերմանիա կը գտնուէր Առաջնորդին հրաւէրով: Հրաւիրուած էին նաեւ Գալուստ Քհնյ. Թեւեան եւ Արմէն Քհնյ. Մելքոնեան, պատարագներ ու արարողութիւններ կատարելու համար:

Աւագ Շաբթուան շրջանին Գերմանիոյ Քէօլն, Քէհլ, Հանաու, Նոյվիտ, Պէրլին, Քէօփինկէն, Նիւրնպէրկ, Մայնց ու Մանհայմ քաղաքներուն մէջ յատուկ արարողութիւններ կատարուեցան:

Զատկուան Կիրակին, Քէօլնի Առաջնորդանիստ եկեղեցին լեցուած էր բազմահարիւր հաւատացեալներով, որոնք պատարագէն յետոյ յատուկ սրահի մը մէջ կազմակերպուած զատկական խնջոյքին մասնակցեցան:

Իսկ Մեռելոցին, զանազան համայնքներու մէջ հոգեհանգստեան պաշտօններ տեղի ունեցան:

● Գերմանիոյ Թեմի Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան եւ Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ Տոքթ. Սարգիս Քէհեաեան Ապրիլ 3–7 թուականներու միջեւ Ս. Էջմիածնի մէջ տեղի ունեցող «Թեմերու Խորհրդակցական Ժողով»ին մասնակցեցան իբր ներկայացուցիչներ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Գերմանիոյ Թեմի:

● Հինգշաբթի, Ապրիլ 24–ին, կազմակերպուած էր Ապրիլեան Եղեռնի 82–ամեակի առթիւ յատուկ յայտագիր մը Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան, Գերմանահայոց Կեդր. Խորհուրդի եւ Հայ–Գերմանական Բարեկամութեան Միութեան բաղկացուցած Ապրիլ 24–ի Մըշտական Յանձնախումբին կողմէ:

Յիշատակի օրուան գլխաւոր յայտագիրը տեղի ունեցաւ Քէօլնի Կրօս Ս. Մարթին եկեղեցւոյ մէջ: Յայտագիրը սկսաւ ժամը 18–ին նախ հոգեհանգստեան պաշտօնով, զոր կատարեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան, մասնակցութեամբ Քէօլնի Հայ Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի եւ հիւսիսային Գերմանիոյ Հայ Համայնքներու Հոգեւոր Հովիւ Յակոբ Քհնյ. Կէօքճեանի: Յուշատօնի արարողութեան ներկայ էին նաեւ Հայաստանի դեսպանը, քոյր եկեղեցիներու եւ նաեւ զանազան երկիրներու դեսպանական ներկայացուցիչներ:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն յետոյ խօսք առաւ Հայաստանի դեսպան Տոքթ. Ֆէլիքս Մամիկոնեան: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պէրլինի Աւետարանական եկեղեցիներու ներկայացուցիչ Մանֆրէտ Քհնյ. Ռիհթէր: Այս ճառերէն յետոյ քարոզեց Գարեգին Եպիսկ., նշելով թէ հայ ժողովուրդն իր պատմութեան մէջ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ, խաչուեցաւ եւ շնորհիւ ապրելու իր հաւատքին եւ անսահման համբերութեան, Քրիստոսի պէս յարութիւն առաւ:

Յուշատօնի փակումը կատարուեցաւ Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա» շարականով եւ տէրունական աղօթքով:

Ապրիլ 24–ի յիշատակի օրուան շրջագիծին մէջ Ապրիլ 26–ին, Պոնի Թրքական դեսպանատան առջեւ տեղի ունեցաւ քայլարշաւ մը եւս:

Այնուհետեւ, ժողովուրդին հետ տեղի ունեցաւ սեմինար մը, ուր բանախօսելու համար հրաւիրուած էին Տոքթ. Րաֆֆի Քանդեան, Պ. Ռուբէն Սաֆրաստեան, Տոքթ. Արմէն Հախնազարեան, Տոքթ. Եդուարդ Յովհաննիսեան ու Տոքթ. Ժիրայր Քոչարեան:

● Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին Արք. Գազանճեանի Վաղըֆլը գիւղի Հայկ. եկեղեցւոյ վերաշինութեան առթիւ օժանդակութեան կոչին ընդառաջելով Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը կատարած է 5000 գերմանական մարքի նուիրատուութիւն մը, որ գոյացած է Առաջնորդութեան եւ Պէրլին, Տիւզլտորֆ, Քէօլն ու Նոյվիտ համայնքներու մասնակցութենէն:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Ապրիլ 28

Ժ.-Ժ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 25–ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մշակութային յանձնախումբը կ՚ընդունէր ծանօթ թատերագիր եւ գրագէտ՝ Ժան – Ժաք Վարուժանը, իր վերջին գիրքին՝ «La quadrature du siècle»ի (*) հրատարակութեան առթիւ: Կոկիկ բազմութեան մը առջեւ, Հրայր Հրաչեան՝ յանուն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, բոլորին բարի գալուստ մաղթեց ու տուաւ հիւրին համառօտ կենսագրականը: Ապա խօսքը փոխանցեց օրուան զեկուցաւոր՝ Ժիրայր Պալանճեանին որ խկոյն ուղղեց առաջին հարցումը.

– Ձեր անունը ի՞նչ է:

– Բուն անունս Վարուժան Երկանեան է, թրքացուած «Ուզուն»եանի, դար մը առաջ: Բայց պարտադրուած այս օտար անունը երբեք չեմ ընդունած:

Այս ձեւով ներկայանալէ վերջ, Ժ. Ժ. Վարուժան պատմեց իր մանկութիւնը, Ալֆորվիլի հայահոծ զաղութէն ներս, հայաշունչ ընտանիքի մը ծոցը, ուր թատրոնը մաս կը կազմէր իր ամէնօրեայ կեանքին (հայրն էր հիմնադիրներէն Ալֆորվիլի 30–ական թուականներու ծանօթ՝ «Թէնեքէ Փալասին», ուր Շէյքսփիր եւ Շանթ կը ներկայացուէր զաղթական զանգուածներուն...). եւ այսպէս է որ թատրոնին սէրը կը դրոշմուէր երիտասարդ Վարուժանին մէջ: Այսօր, սակայն մեծ վաստակ ունեցող թատերագիրը, իր արմատները չէ մոռցած, եւ իր թատերգութիւններու կողքին, պահանջ զգացած է գրել իր հայկական ինքնութեան մասին հարիւրաւոր մտորումներ, ամփոփուած չորս հատորներու մէջ.

«Si c'est rond...»

«...c'est pas carré»

«2015»

Եւ նոր լոյս տեսած՝ «La quadrature du siècle»ը: Այս գիրքերուն մէջ, Ժան – Ժաք Վարուժանը կը պարզէ իր հետաքրքիր մօտեցումը, ԻԱ. դարու շեմին կանգնած հայ մարդուն էութեան ու լինելութեան մասին: Ան, այսօրուան հանգրուանին, այն եզրակացութեան յանգած է որ հայ մարդուն համար կարեւորագոյնն է գիտնալ «ի՞նչ է»: երբ ան այդ «Դուն»ին պատասխանը գտնէ, այն ատեն ամէն խնդիր կը լուծէ, ամէն ինչ իրեն աւելի պարզ կ՚երեւայ: Այսպէս, ամբողջ ժամ մը, ներկայ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ գրագէտին արտայայտութիւններուն: Անոնք պարզուած էին, երբեմն յուզումով (երբ օրինակ, ան կը պատմէր իր հեղինակած Պրոմեթէոս Բ. օփերայի ներկայացման դրուագները, անցեալ աշնան՝ Երեւան), յաճախ ընդվզումով (երբ, «Ո՞րն է ձեզ ամէնէն զանեցնող Հայը» հարցումին, կը պատասխանէր «անհոգ, հանդիստ, ազգայինէն հեռու ապրողը»), բայց միշտ անկեղծութեամբ: Եւ երբ, երեկոյթի վերջաւորութեան, Ժան – Ժաք Վարուժանին հարց կը տրուէր. – «Ի՞նչ կը ցանկանայիք Հային», պիտի ըսէր. «Ոչի՛նչ. իր հայկականութեամբ ան ամէն բան ունի երջանիկ ըլլալու համար»: Խորհելու առաթ նիւթ...

Հ. Հ.

(*) *La quadrature du siècle* par Jean-Jacques Varoujean, Ed. Arak publications

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ելտըզի բոլոր պալատականները, ամենայետին աղաներէն մինչեւ բարձրաստիճան փաշաները, թերեւս հազար հոգիի չափ, թափօր կազմած բերուեցան Կալաթա Սարայ: Իրենց առջեւէն կ՚երթար Ապտիւլ Համիտի հրացանակիրներուն պետը Թահիր փաշա, մռայլ ու չարաշուք դէմքով մը: Յետոյ, խառն ի խուռն կուգային սենեկապետներ, ծառաներ, ներքիններ, դռնապաններ, եւայլն եւայլն, ոմանք երկար սէթրիներով, ուրիշներ շալվարով կամ համազգեստով: Իրենց տեսքը ծիծաղաշարժ ու խղճալի էր միանգամայն:

Ամէնքն ալ ամօթահար, գլուխնին ծըռած կը քալէին, ապուշցած սահմռկած կերպարանքով մը, կարծես իրենց վիճակին անգիտակից:

Ժողովուրդը զիրենք կը ծաղրէր, կը նախատէր սանձարձակ հրճուանքով մը եւ եթէ զինուորներով պաշտպանուած չըլլային՝ ապահովաբար միայն նախատուելով ալ չպիտի ազատէին:

Շատեր, պալատականները ճանչնալով, անուննին կուտային ու հեգնական խօսքեր կամ հայհոյութիւններ կ՚ուղղէին անոնց:

Ելտըզի երեսուն տարուան ազատութիւնն ու զարշանքն էր որ կը տողանցէր մեր առջեւէն:

Եւ երեւակայել որ այդ ողորմելի մարդիկն էին որոնք տարիներով՝ բարձրավէզ ու անպատիժ՝ ամբողջ կայսրութիւն մը կեղեքած էին:

Պալատականները Կալաթա Սարային մէջ փակուելէ ետքը, տակաւին հարիւրաւոր հետաքրքիրներ կը սպասէին ու նոյն իսկ կ՚ուզէին ներս մտնել, այն սատիճան որ ոստիկանները ստիպուեցան ցրուել հաւաքուած բազմութիւնը:

Բացի այս պալատականներէն՝ Երկուշաբթի օր ձերբակալուեցան ու Սէրասքէրի դուռը տարուեցան շատ մը յետաշրջականներ, որոնց թիւը 600–ը անցած էր:

Ճամբան, ամէն մէկ քայլափոխնուս կը հանդիպինք ոստիկաններու, որոնք մէկ կամ երկու մարդ բռնած կը տանէին: Երբեմն նոյն իսկ փողոցին մէջ կը կատարուէր ձերբակալումը: Սարսափը տիրած էր բոլոր յետաշրջականներուն վրայ, որոնք դեռ շաբաթ մը առաջ յոխորտանքով ինքզինքնին կը ցուցադրէին:

Մարտ 31–ին յաջորդ օրը մէջտեղ ելած խաֆիէները նորէն անյայտացած էին, բայց այս անգամ իրենցմէ շատերը օձիքը ձեռք տուած էին եւ առաջնորդուած Սէրասքէրի բանտը:

Զրոյց կը շրջէր թէ Ապտիւլ Համիտ յաջողած էր Ելտըզէն խոյս տալ եւ գերմանական դեսպանատունը ապաստանիլ: Ոմանք ալ կ՚ըսէին թէ Օսմանեան մարտանաւ մը փոխադրուած է եւ ամէն մարդ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր թընդանօթի 101 աւետաբեր ձայներուն:

Երեքշաբթի օր, արշալոյսին, ամէն մարդ ոտքի վրայ էր:

Գիտէինք թէ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլար եւ իր յաջորդը գահը բարձրանար:

Փողոցները Սելանիկեան զինուորներով ու կամաւորներով լեցուած էին: Պոլսոյ կողմը մանաւանդ ոգեւորութիւնը շատ մեծ էր: Պահչէ Գաբուէն մինչեւ Այա Սոֆիայի ու Սուլթան Պայազիտի հրապարակը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ մը:

Հետզհետէ զօրագունդերը կ՚անցնէին ընդհանուր խանդավառութեան մէջէն ու կը շարուէին այն ճամբաներուն երկայնքը ուրկէ կայսերական թափօրը պիտի անցնէր:

Սրտատրոփ անձկութիւն մը համակած էր ամէնքս ալ: Թէեւ վստահ էինք թէ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլար, այսուհանդերձ անհամբեր կը սպասէինք թնդանօթի ձայներուն, ա՛լ աւելի ապահով ըլլալու համար:

Ցերեկէն ետքը, ժամը երկուքին մօտ, Սիրքէճիի կայարանին մօտերը կը գտնուէի, երբ թնդանօթը գոռաց.

– Մէ՛կ, գոչեցին հարիւրաւոր բերաններ:

Բայց տակաւին վստահութիւն չունէինք. կրնար հրդեհի թնդանօթ ըլլալ:

Թնդանօթի հարուածները կը շարունակուէին եւ մինչեւ եօթներորդ հարուածը ամբողջ անձկութեամբ համրեց:

(Շար. 135)

(Շար. Ա. էջէն)

թիւնը եւ բաց են որ բացատրութիւններ կը պահանջեն եթէ մանաւանդ խորաջելեան սաւառնակներ գործածեն Կիպրոսի օդային տարածքը եւ աւելցուցած թէ՝ «Խորայէլ եւ Միացեալ – Նահանգներ բարոյական պատասխանատուութիւն կը ստանձնեն դիրք գրաւելով Թուրքիոյ կողքին»։

ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐԻ շրջանը, 48 ժամուան բախումներու ընթացքին, թրքական ուժերը 93 Քիւրտեր սպաննած են։ Ապահովութեան ուժերն ալ 9 հոգի կորսնցուցած են։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Կիրակի, Մայիս 4-ին ՀՄՄ – Ֆրանս իր դաշտին վրայ 0-1 պարտուած է Գոտասիէնէն։ Այսուհանդերձ ան կը պահէ դասաւորման մէջ 2-րդ տեղը։ Յաջորդ մրցումը Մայիս 11-ին դարձեալ իր դաշտին վրայ՝ Փառք տը Շուազի ՖՆԱԳ-ի դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանս ալ նոյն օրը, դժուար մրցում մը ունէր Գուրնէօվի մէջ Թիւնիզիէնի դէմ, զոր շահած է 0 – 1։ Կը գրաւէ դասաւորման 5-րդ դիրքը։ Պահեստիներն ալ յաջողեցան 0 – 5 յաղթանակ մը տանիլ ամրապնդելով իրենց 2-րդ տեղը։ Յաջորդ մրցումները Մայիս 11-ին՝ Փառք տը Շուազի, Իւ – էՍ – Փոլխին դէմ։

COMMUNIQUE

INITIATION A LA DIDACTIQUE DE L'ARMENIEN LICENCE D'ARMENIEN DE L'INALCO INSCRIPTIONS 1997-98

1. NOUVEAU : Stages intensifs en «Didactique de l'arménien»:

Afin de répondre au besoin de formation continue d'enseignants en exercice, à partir de 1997-98, ce module de la Licence d'arménien sera assuré à l'INALCO sous forme de trois stages d'une semaine organisés **pendant les vacances scolaires (Toussaint, février et première semaine de juillet).** Les dates définitives seront fixées en fonction du calendrier scolaire des différentes régions et en fonction des inscriptions.

Certains autres modules de Licence pourront être suivis par correspondance (selon niveau en arménien).

L'inscription en Licence d'arménien est obligatoire pour suivre ces stages. Pour bénéficier d'une **inscription directe en Licence,** le candidat devra justifier d'un bon niveau en arménien et:

soit: — d'un diplôme français ou étranger reconnu équivalent au DEUG;

soit: — de cinq années d'exercice en tant qu'enseignant à temps complet (France ou étranger).

Attention: Les candidats ne justifiant pas d'un diplôme supérieur français seront soumis à un test de français début juillet. Par conséquent, pour ces candidats, **la date limite de remise des dossiers est le 31 mai 1997.** Les candidats titulaires d'un DEUG quelconque peuvent demander un dossier jusqu'à fin juillet.

Pour l'inscription directe en Licence, demander un dossier le plus rapidement possible à l'INALCO, 2, rue de Lille, 75343 Paris Cedex 07, Salle 21, ou par téléphone 01 49 26 42 27 (numéro réservé) et préciser: «demande d'intégration directe en Licence d'arménien».

2. L'inscription administrative en premier cycle d'arménien (débutants ou perfectionnement en langue et civilisation) sera ouverte à partir du début juillet et se prolongera jusqu'à courant septembre. Informations: 01 49 26 42 00.

En cas de difficulté, vous pouvez contacter Mme Donabédian, responsable de Section au 01 44 16 11 10.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր և Տիկին Շարթ 1000 Ֆր.։

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Գաշանի Հ. Խաահակեան մասնաճիւղի անդամուհիները խորապէս ազդուած Տիկին Ժօժէնի Հանչէրեանի մահէն իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Հանչէրեան եւ Գույումճեան ընտանիքներուն։ Ողբացեալը ամբողջ կեանքի երկայնքին կապուած էր Կապոյտ Խաչի միութային եւ բարեսիրական գործունէութեան եւ շատերու օրինակ ծառայած է իր խանդավառութեամբ եւ զոհաբերութեամբ։ Այս տխուր առթիւ, մասնաճիւղը 300-ական ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն Սիամանթօ դպրոցին եւ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի օգախոխութեան կայանին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 11, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐՈՅԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section *«Astrig»* d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *G O U T E R*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ժօժէնի Հանչէրեանի յիշատակին իր զաւակները հինգ հարիւր ֆրանք կը նուիրեն ողբացեալին շատ սիրելի «Յառաջ»ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16-ին Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente

L'ARMENIE EN FRANCE

avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*

Dimanche 11 Mai à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE

Réservations :
H a m a z k a ï n e :
Tél.: 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.

Prix des billets : 130 F / 150 F.

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de

L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— *Tenue de soirée* —

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –

Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէքիմեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Կիւմիւշեար՝ 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200 Ֆր., Տիկին Սիւզան Յակոբեան 800 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վաչէ Տամլա 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Աբէլեան – Պօղոսեան 1000 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Տօնէլեան 100 Ֆր., Տիկին Զաբուհի Տէմիրճեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 400 Ֆր., Տիկին Մ. Վարդանեան – Նրանեան 200, Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսեան, 500, Պր. Էմանուէլ Նասիպ 100, Տիկին Մարի – Լուիզ Լը Ռուա 5000 Ֆր., Պր. Համբարձում Զաւուշեան 100 Ֆր., Տիկին Անճէլա Ֆոլթինաթօ 300 Ֆր., Պր. Հ. Սարաֆեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Բաղումեան 500 Ֆր., Պր. Յարութիւն եւ Սրբուհի Տիգրանեան ի յիշատակ իրենց հարազատներուն 2000 Ֆր., Պր. Ջօհրապ Տէր – Մարտիրոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէտիկեան 100, Տիկին Հերմինէ Սարաֆեան 1000 ֆրանք, Պր. Սեւակ Պօղոսեան 300 Ֆր., Տիկին Տալիթա Պօյաճեան, Օր. Մարի Տէօլէթեան 100-ական Ֆր., Պր. Արամ Ղորղորեան 200 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 1000 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Սարհատեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գարամօզոսեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Տէրտէրեան 200 Ֆր., Տիկին Սոֆի Գլըճեան 300 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Քարեան 200 Ֆր., Օր. Մարի Մաթէոսեան 300 Ֆր., Տիկին Ամբրի Զաթալեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Անդրէասեան 100 Ֆր., Տիկին Նինա Ալըրգեան 50 Ֆր., Պր. Միշէլ Յակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Սինանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Տէր – Ղազարեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 100 Ֆր., Տիկին Աննի Պապազեան 300 Ֆր., Պր. Էտուար Անճէլեան 1000 Ֆր., Պայընտըրեան ընտանիք 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Զիթճեան 200 300 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճենազեան 200 ֆրանք։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
10-11 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.111 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.111

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆԻ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ

«Սիրելի հայրենակիցներս» խորագրով, Ժոսփէն բաց նամակ մը յանձնեց Ֆրանսայի բովանդակ մամուլին (Մայիս 9) —ոչ թէ ընտրովի Շիրաքի պէս— որ տեսակ մը պատասխան է Շիրաքի:

Ընկերվարական պարագլուխը կը շեշտէ որ անցեալի սխալները պիտի չկրկնուին: Կը պարզէ ձախի արժէքները, յանձնառութիւնները եւ սկզբունքները որոնք խարիսխն են քաղաքակրթութեան մը ընտրութեան, զոր կ'առաջարկեն ընկերվարականները: Գլխաւորաբար պէտք է յարգել ճշմարտութիւնը, յարգել անհատը, յարգել այն ամէն ինչը որ մեզի կը նմանի, յարգել Եւրոպան, հուսկ՝ յարգել ժողովրդավարութիւնը:

Նախորդ օրն ալ Աուէժի նահանգի Փամիէ քաղաքի մէկ հանրաժողովին ընթացքին պատասխանած էր Ժիւփէի չորս հարցումներուն: Արդարեւ, Ժիւփէ հարց կու տար.— ա) ի՞նչպէս պիտի ապահովէք ընկերվարական ծրագիրը առանց զգալապէս տուրքերը աւելցնելու, բ) որոշած էք ջնջել Փասքուա եւ Տըպրէ օրէնքները. ի՞նչպէս առաջքը պիտի առնէք գաղտնի գաղթողներու զանգուածային վերադարձին, գ) Համայնավարները ըսին որ նախարար պիտի ունենան կառավարութեան մէջ, ի՞նչպէս պիտի կարենաք խուսափիլ տաղնապէ մը Եւրոպայի մէջ, դ) այն ընկերվարականներուն միջեւ որոնք կ'ուզեն ազգայնացնել եւ անոնց որոնք կ'ուզեն ապապետականացնել, ո՞րոնց պիտի հետեւիք:

Ժոսփէն, նախ իր զարմանքը կը յայտնէ, առաջին հարցումին առթիւ, ո՛ր տուրքերու յաւելման Ֆրանսայի բոլոր դասակարգերու ախոյեանը նման հարցում մը ընէ: Ընկերվարականները, կ'ըսէ, տուրքերու յաւելում պիտի չընեն, այլ տարբեր ձեւով բաշխեն տուրքերը, աւելի պահանջելով դրամագլուխի եկամուտներէն: Ինչ կը վերաբերի գաղթողներու, Ժոսփէն կը գտնէ որ Փասքուա եւ Տըպրէ օրէնքները չեն յաջողած կասեցնել գաղտնի գաղթողները, այլ գաղտնի վերածած են անոնք որոնք նախապէս կանոնաւոր դիրքի մէջ էին: Համայնավար նախարարներու կապակցութեամբ, Ժոսփէն կը յիշեցնէ որ Պերլինի պատը ինկած է, ու Գոլ եւ Միթերան համայնավար նախարարներ ունեցած են: Իրեն համար ան կախում ունի քաղաքական ուղղութիւններու համաձայնութենէ մը: Ժոսփէն կը ճշդէ նաեւ թէ ազգայնացումներու հարց չկայ:

Ժիսքար տ'Էսթէն, որ յարգ լուռ էր, հրապարակ իջաւ Մայիս 7-ին (հեռատեսիլէն) յայտնելու համար թէ բացարձակապէս դէմ եղած էր —եւ է— Ազգ. Ժողովի լուծումին: Ինք կը խորհի որ հարկ է յարգել ժամանակացոյցերը, համաձայն ժողովրդավարութեան ընթացքի իր ըմբռնումին: Պէտք է լսել Ֆրանսացիները որոնք դժգոհ են եւ երբ նախագահը վարչապետ մը նշանակէ, պէտք է նկատի առնէ թէ ի՛նչ ըսել ուզած են Ֆրանսացիք:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Սան Մարգօ հրապարակը անսովոր դիմագիծ մը ունեցած է Մայիս 9-ի առաւօտեան, երբ զինեալ ուժերը եկած են պարպելու Գամփանիլէն (զանգակատունը) ուր 10 Իտալացիներ ապաստանած էին պահանջելով Վենետիկի անկախութիւնը եւ «վսեմաշուքին» (սեբենիսիմ) Հանրապետութեան վերահաստատումը: Վենետիկի Հանրապետութիւնը վերջ գտած է 1797 Մայիս 12-ին:

ԻՐԱՆԻ նախագահական ընտրութիւններուն համար ներկայացած 238 թեկնածուներուն վրայ միայն չորսը վաւերացուեցան: Անոնք են.— Ալի Աքպար Նաթեք-Նուրի, Խորհրդարանի նախագահ, Մոհամէտ Խաթամի, Մշակոյթի նախկին նախարար, Մոհամէտ Ռէյշահրի, նախկին նախարար եւ Ռեզա Զաւարէյ, իրաւական խորհրդական: Սահմանադրութիւնը կը պարտադրէ որ թեկնածուները իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեն իսլամական Հանրապետութեան եւ «բացարձակ հնազանդութիւն» արտայայտեն հոգեւոր առաջնորդին՝ Ալի Խամանէիի:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Գաննի փառատօնը բացուեցաւ Մայիս 7-ին: Դատակազմին կը նախագահէ Իզապէլ Աճանի: Ուշադրութիւն գրաւող ֆիլմն է՝ «5-րդ տարրը», որ ապագայապաշտ արտադրութիւն մըն է, որու բեմադիրն է Լիւք Պէսոն: Ֆիլմը 500 միլիոն Ֆրանքէն քիչ մը աւելի արժած է: Կը ներկայացուի նաեւ մարսէյլցի Ռոպէր Կէտիկեանի «Մարիուս է Ժանէթ»ը:

ՏԻԿԻՆ ՏԱՆԻԷԼ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԿՈՉԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

Տիկին Տանիէլ Միթերան չի ծածկեր իր խոր վրդովումը ի տես այն բարեացակամ վերաբերումին զոր Եւրոպա, մասնաւորաբար՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա ցոյց կու տան Թուրքիոյ նկատմամբ: Անգարա տեղի ունենալիք ժողովին արգիլման առթիւ է («Յառաջ», Մայիս 7) որ Տիկին Միթերան արտայայտուած է եւ հարցազրոյց մըն ալ տուած «Իւմանիթէ»ի (Մայիս 8): Ինք ալ պիտի մասնակցէր քրտական հարցին նուիրուած այդ ժողովին եւ կը զարմանայ որ ոչ ոք այլեւս կը հետաքրքրուի մարդկային իրաւանց խոնարհումով Թուրքիոյ մէջ, ոչ մեդիաները, ոչ ալ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերը: Կ'ուզէ դատապարտել քաղաքական պատասխանատուներու դիրքը ի տես ժողովրդավարութեան բացակայութեան եւ կ'ըսէ.—

«Կ'ուզեմ հարցնել երեսփոխանական ընտրութիւններու բոլոր թեկնածուներուն թէ, որպէս ապագայ երեսփոխան, միտք ունի՞ն ճշմարտութիւնը ըսելու Թուրքիոյ մասին: Վերջ պիտի տա՞ն զէնքի վաճառման»:

«Իւմանիթէ նոյն թիւով կ'անդրադառնայ նաեւ «Պոլսոյ մայրերուն» որոնք շուրջ երկու տարի է ցոյց կ'ընեն:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ – ՏԻՓԸՐ ՊԼՈՒ
2 – 2

Զորեքշաբթի, Մայիս 7-ին Գասպարով հազիւ կրցաւ հաւասար արդիւնք մը պոկել, 2 – 2: Ճատրակի ամերիկացի մեծ վարպետ մը կը գտնէ որ Գասպարով շատ ջղագրգիռ է, պէտք է հանդարտի:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ԼԱ ՀԷՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 5-ին, Լա Հէյի մէջ բացուած է քիմիական զէնքի արգիլման կազմակերպութեան անդամ պետութիւններու ժողովի առաջին նստաշրջանը:

Պրիւսէլի հայկական դեսպանատունը յատուկ հաղորդագրութեամբ մը, կը տեղեկացնէ որ բացման խօսքը արտասանած է Հոլանտայի վարչապետը՝ Վիմ Քոք: Ներկայ էր նաեւ թագուհին՝ Պէաթրիքս:

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Արտաքին փոխ – նախարար՝ Վարդան Օսկանեան: Մաս կը կազմեն Պելժիոյ մօտ դեսպան՝ Վիգէն Չիտէչեան, Ժընեւի ՄԱԿ-ի գրասենեակի մնայուն ներկայացուցիչ՝ Կ. Նազարեան եւ այլ աշխատակիցներ: Առաջին օրուան նիստին ելոյթ ունեցած է Վ. Օսկանեան, որ ներկայացուցած է տարածաշրջանային ապահովութեան երաշխիքներու ստեղծման հնարաւորութիւնները եւ այդ առընչութեամբ Հայաստանի տեսակէտները: Մասնաւոր ուշադրութիւն հրաւիրուած է քիմիական զէնքի պայմանագրութեան ցարդ Ազրպէյճանի կողմէ չվաւերացուելուն վրայ, ինչ որ արդար մտահոգութիւն կը պատճառէ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան առկայութեան պայմաններուն մէջ:

Ծանօթ է որ Հայաստան պայմանագրութիւնը ստորագրած է 1993, Մարտ 19-ին եւ վաւերացուցած 1994, Մայիս 24-ին եւ այսով անդամ դարձած վերոյիշեալ կազմակերպութեան: Պայմանագրութիւնը կ'արգիլէ քիմիական զէնքի մշակումը, արտադրութիւնը, օգտագործումը:

Մայիս 7-ին, Հայաստանի դեսպան՝ Վիգէն Չիտէչեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Պելժիոյ Ալպէր Բ. թագաւորին եւ այդ առթիւ շուրջ քսան վայրկեան զրոյց ունեցած է անոր հետ: Խօսակցութեան նիւթ եղած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի հարցին ներկայ վիճակը, Պելժիոյ Հայ գաղութի հարցերը: Հուսկ՝ դեսպանը Ալպէր Բ.ի փոխանցած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի ողջոյնը եւ զայն հրաւիրած է Հայաստան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 8)

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մայիս 3-ին, Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան ելոյթ ունեցած է Հայաստանի հեռատեսիլէն: Անդրադառնալէ ետք Հայաստանի մէջ ռուսական զօրակայանի մասին պայմանագրին երկու երկիրներու Խորհրդարաններուն կողմէ վաւերացման, ըսած է թէ ատիկա ռազմաքաղաքական յաղթանակ է Հայաստանի համար: Նախարարը իր ելոյթը շարունակած է ներկայացնելով պաշտպանութեան համակարգէն ներս տարուած այն աշխատանքները, որոնք կատարուած են Ապրիլի ընթացքին, յիշելով նաեւ «Պաշտպանութեան մասին» եւ «Ռազմական դրութեան մասին» օրէնքներուն ընդունումը: Ըսած է թէ մօտ օրէն Ազգ. Ժողովին կը ներկայացուի նաեւ «Զինուորական ծառայութեան մասին» օրէնքին նախագիծը, որ արդէն արժանացաւ կառավարութեան հաւանութեան:

Անդրադառնալով բանակէն ներս տար–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ երկու շաբաթ առաջ առողջական պատճառներով Շիքակօ մեկնած էր, Հինգշաբթի, Մայիս 8-ին, Մայր Աթոռ վերադարձաւ Փարիզի ճամբով:

Քննութիւնները լաւ արդիւնք տուած են եւ Կաթողիկոսը այժմ կ'անցընէ ապաքինման շրջան մը, համապատասխան խնամքով:

ՖՐԱՆՍԱ – 98

Հ Ա Մ Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ա Յ Ի Ն
Բ Ա Ժ Ա Կ Ի
Զ Տ Մ Ա Ն Մ Ր Ց Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

ՈՒԿՐԱՆԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
1 – 1

Մայիս 7-ին, Կիեւի մէջ, Հայաստան յաջողեցաւ 1 – 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգել: Առաջին կիսախաղին 6-րդ վայրկեանին Ուկրանիոյ հաշւոյն Շեւչենկօ նշանակեց առաջին կէտը, 75-րդ վայրկեանին ալ Ա. Պետրոսեան կրցաւ հաւասարութեան կէտը նշանակել: Դասաւորման գլուխն է Ուկրանիա (13 կէտ), իրեն կը յաջորդեն՝ Գերմանիա (11), Փորթուկալ (9), Հիւսիսային Իրլանտա (7), Հայաստան (5), Ալպանիա (1):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(1 9 1 6)

Այսօր վերջ կը գտնէ Ե. Օտեանի «12 տարի Պոլսէն դուրս» յուշագրութիւնը զոր մեր ընթերցողները կարդացին մեծ հետաքրքրութեամբ:

Քանի մը օրէն, կը վերահրատարակենք Շաւարշ Միսաքեանի յուշերը որոնք կը վերաբերին Պոլսոյ մէջ, 1916-ին, իր ձերբակալութեան, բանտարկութեան, կրած չարչարանքներուն, անձնասպանութեան փորձին, պատերազմական ատեանին առջեւ կատարուած դատավարութեան:

Յուշերուս այս մասը գրի առնուած է եւ հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ, 1935-ին, յատկապէս սրբագրելու կամ լրացնելու համար Ալի Րիզայի «Յուշերը» որոնք հրատարակուեցան նոյն թուականին Պոլսոյ թրքական «Ջամաճ» թերթին մէջ:

Այս այն Ալի Րիզան է, ոստիկանապետը որ յաջողած էր թաքստոցէն դուրս հանել Շաւարշ Միսաքեանը եւ ձերբակալել պուլկար մատնիչի մը միջնորդութեամբ, դէպի Պուլկարիա չուելու մտնելու ժամանակ:

Ամբողջական դարձնելու համար Շ. Միսաքեանի կենսագրութեան այս շրջանի պատմութիւնը, նախ պիտի տանք Ալի Րիզայի յուշերը, թերթօնի ձեւով:

1935-էն յետոյ, երկրորդ անգամ մը հրատարակած ենք այս յուշերը, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան վաղորդայնին՝ 1957 Փետրուարին:

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ԿՂԶԻՆ

Խօսելու առթիւ Վենետիկի մասին, Տ. Զէնեան, բնականաբար, առանձինն կ'անդրադառնայ Մխիթարեան Հայրերու վաստակին, Ս. Ղազարու կղզին բնորոշելով որպէս «հայ մտքի անդրանիկ օրրանը»:

300 տարի առաջ, կը գրէ ան, երիտասարդ վանական մը՝ Մխիթար Սեբաստացի (1676 – 1749), կ'որոշէր Աւետարանի քարոզչութենէն տարբեր առաքելութեան մը նուիրուիլ: Այդ օրերուն, հայկական հոգեւոր, մտաւոր եւ ազգային կեանքը կը բոլորէր խարխափումի շրջան մը: Խումբ մը կղերականներ սակայն, Մխիթարի գլխաւորութեամբ, լուրջ ջանքեր ի գործ դնելով՝ ուսումնատենչ տարրեր կը մէկտեղէին ու հաւաքական աշխատանքի կը լծուէին՝ հայութեան հոգեւոր, բարոյական եւ իմացական պահանջքներուն գոհացում տալու համար:

Մխիթարի երազն էր հիմնել կուսակրօն եկեղեցականներու միաբանութիւն մը, որուն հիմնական նպատակն ըլլար նուիրուիլ փիլիսոփայական, պատմական, գրական, լեզուաբանական, աստուածաբանական, հրատարակչական եւ կրթական լայնածիր աշխատանքներու, աւելի քան՝ աւանդական հոգեւոր սահմանափակ այն դերը, որ վիճակուած էր հայ կղերին, այդ օրերուն (5):

1701-ին Մխիթար իր հետեւորդներով կը սկսէր իր առաքելութեան եւ նախ կայք կը հաստատէր Պոլիս, ուր սակայն հալածանքի կ'ենթարկուէր թէ՛ Թուրք պետութեան ու թէ՛ հակառակորդ հայ կղերին կողմէ: Ճարահատ, 1715-ին, Վենետիկ անցնելով, անոր մերձակայ Ս. Ղազար կղզին (նախապէս բորոտներու յատկացուած) վայր կ'ընտրէր իրեն՝ հոն հաստատելու համար Վատիկանի ենթակայ վանական իր միաբանութիւնը, ապահով ու խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ: Որպէս անջատ Ուխտ մը, կը գրէ Զէնեան, Մխիթարեանները իրենք զիրենք նուիրած են առաւելաբար մշակութային աշխատանքի, թէեւ վերջերս իրենց վստահուած է նաեւ հովուական պաշտօններ:

Երբ Մխիթար ոտք կը դնէր Ս. Ղազար (1717, Սեպտեմբեր 8), կղզին ունէր 9000 քառակուսի մեթր տարածութիւն, հնադարեան եկեղեցիով մը ու քանի մը բնակելի սենեակներով: Բազմաթիւ վերանորոգութիւններէ ետք, վանականները կը յաջողէին կղզին «հայկականացնել» ու զայն վերածել ուսումնական ու հետազօտական բարձրամակարդակ կեդրոնի մը, որուն զուգահեռը կարելի չէ գտնել Սփիւռքի մէջ (պէտք է նշել, որ տարիներու երկայնքին Ս. Ղազարու կղզին երկու անգամ ընդարձակուած է: Նախ՝ 1815ին, յետոյ 1948 – 1950-ի շրջանին, հոգին՝ ընդհանուր տարածքը 9000-էն բարձրացնելով 30.000 քառակուսի մեթրի):

Մխիթար Աբբահայր, ինք եւս կարկառուն մտաւորական մը, իր ետին է ձգած շուրջ քսան հատոր բաղկացեալ գրական ժառանգութիւն մը, որուն մէջ համբաւոր է յատկապէս «Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի» երկհատոր ծաւալուն բացատրական բառարանը, լոյս տեսած՝ 1749 – 1769-ին: Այդ թուականէն ասդին, դեռ մինչեւ այսօր, Մխիթարի այդ բառարանը կը համարուի հայ լեզուի թանկագին գանձարաններէն մին: Կղզեբնակ վանականները կատարեցին նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ յունարենէ, լատիներէնէ ու եւրոպական այլ լեզուներէ, հրատարակեցին հայկական հին երկեր, այնքան ձեռնհասօրէն: Մխիթարի աբբահայրութեան շրջանին է նաեւ, երբ բացուեցաւ Միաբանութեան սեփական առաջին վարժարանը, Հունգարիոյ Էլիզաբէթպոլ քաղաքը, 1746-ին: Յետագային, դպրոցներ բացուեցան նաեւ Թուրքիոյ (12 հատ), Ղրիմի, Կովկասի, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Պալեստինի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Արժանթինի մէջ, ատոնց ընդհանուր թիւը հասցնելով 29-ի: Այդ վարժարաններէն միայն հինգը կը շարունակեն գոյատեւել ցարդ, մէջն ըլլալով Վենետիկի 160-ամեայ համբաւաւոր Մուրատ – Ռափայէլեան կրթօճախը: Դպրոցներ, ուրկէ շրջանաւարտ եղած են մեծ թիւով հայ գրողներ, բանաստեղծներ, թատերական գործիչներ, նկարիչներ, եւայլն:

Փաստօրէն, տարիներու ընթացքին Մխիթար Սեբաստացի հիմը դրած եղաւ ոչ միայն կրօնական հաստատութեան մը, այլեւ զօրաւոր շարժումի մը՝ գրական, մշակութային, կրթական եւ վանական առանձին երեսներով:

Զէնեան կը հաստատէ, թէ Ս. Ղազարու գանձերէն համբաւաւոր է յատկապէս գրադարանը, որ կը պարունակէ 150.000-է աւելի հայերէն թէ օտար գիրքեր, շուրջ 5000 հայկական, արաբական, պարսկական ու եթովպական ձեռագիրներու քովն ի վեր: Ատոնց մէջ անգին աւանդ մըն է, զոր օրինակ, Եղիշէ Պատմիչէն (5-րդ դար) ձեռագիր էջ մը, ուր կը նկարագրուի 451-ի Վարդանանց ճակատամարտը...: Հարուստ է նաեւ վանքին թանգարանը, ուր պահպանուած է Կիլիկիոյ Հայոց Լեւոն Թագաւորին մէկ սուրը, Ն.Ք. 1400 թուականէն մնացած եգիպտական հազուագիւտ մոմիա մը, ինչպէս նաեւ արուեստի բազմաթիւ կտաւներ ծովանկարիչ Այվազովսկիէն, Քոչարէն, Սարեանէն, Մախոխեանէն, Շարթէն, Գառզուէն, Ժանսեմէն, Խանճեանէն եւայլն:

Այս բոլորին կողքին, կը գրէ Թղթակիցը, Ս. Ղազար ունի նաեւ իր տաղտկալի հարցերը: Վերջին տարիներուն, Միաբանութիւնը դիմագրաւեց տնտեսական շատ լուրջ տագնապ մը՝ ի հետեւումն նիւթական ծախսերու գործառնութեանց եւ մատակարարումներու: Աճող պարտքերէն փրկուելու համար վաճառուեցան Վենետիկի մերձակայ վանքապատկան անշարժ շարք մը կալուածներ ու այգիներ, եւ նիւթական օժանդակութիւն խնդրուեցաւ հայկական կազմակերպութիւններէ: Փորձառու անձերէ կազմուած աշխարհականներու կամաւոր յանձնախումբ մը (CICAM) կրցաւ հարթել բարեղծուած անելը:

Բայց հակառակ այս ծանր տագնապին, կղզեբնակ տասնեակ մը Մխիթարեաններ դեռ կը շարունակեն 300 տարուան անցեալ ունեցող իրենց առաքելութիւնը, հաւատարիմ՝ Սեբաստացի Մեծ Հիմնադրին երազին:

(Շար. 2)

(5) – Խիստ կարեւոր հաստատում մը, իրաւամբ, որ գոյութեան raison d'être-ը եղած է Մխիթարեան զոյգ միաբանութեանց: Մեր օրերուն, դժբախտաբար, Մխիթարեան վարդապետներէն շատեր կը սիրեն լծուիլ զուտ հոգեւոր – ծիսական կամ ժողովրդապետական պաշտօններու՝ հայ կաթողիկէ համայնքներէ ներս, անգոսնելով Մեծն Մխիթարի իսկ կողմէ բանաձեւուած եզակի առաքելութեան մը սահմանները...:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՅՈՅԶԵՐ

ՅԱԿՈԲ Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Թէնըֆլայ,

Միացեալ – Նահանգներ, 1996

ՊՈՄՊԷԱՅԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

Երկրագունդի եզակի քաղաքներէն է Պոմպէա: Ոչ թէ իր մշակութային եւ գեղարուեստական ճառագայթումին համար հին աշխարհին մէջ, այլ՝ որովհետեւ ան արտասովոր վկայագրութիւն է, սովորական առօրեայի մը՝ հռովմէական կայսրութեան առաջին շրջաններուն վերաբերող, յետագայ ժամանակներուն ձգուած՝ որպէս անմիջական արձանագրութիւն: Ան կը յայտնէ Վէզուվի հրաբխային ժայթքումին, հետեւանքներուն, մարդոց գործունէութիւններուն, շարժումներուն եւ վերջին պահերու խուճապին մասին: Աւոր առընթեր, Պոմպէան նաեւ գաղափար մը կուտայ հռովմէական մեծ եւ փոքր քաղքենիութեան գծով, որոնք երբեմն ժպիրհ շռայլանքի մը մէջ կը լողային:

Սակայն, հռովմէական շրջանին, Պոմպէան չունէր այն համբաւը որուն տիրացաւ, 18-րդ դարու իր վերայայտնաբերումէն ետք: Նախքան հրաբուխը, քաղաքին մասին արձանագրուած սակաւաթիւ տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ Հռոմի աչքին ան քիչ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէր: Պարզապէս, շատերու նման գաւառային քաղաք մըն էր, ընդարձակ կայսրութեան տարածքին ցրուած: Այս իսկ պատճառով, հին գրողները անցողակի կը յիշեն անոր գոյութիւնը: Միակ եղելութիւնը զոր մանրամասնօրէն նկարագրած է Տակիտոս, իր «Տարեգիրքեր»ուն մէջ, կը վերաբերի բախումի մը՝ որ տեղի ունեցած է Պոմպէացիներու եւ Նուչերայի բնակիչներուն միջեւ, մենամարտիկներու ճակատման մը ընթացքին, Պոմպէայի ամփիթատրոնին մէջ, Ն.Ք. 59-ին: Հակառակորդ կողմերու միջեւ տեղի ունեցող այս բախումը պատճառ դարձած է մահերու եւ վիրաւորներու, որուն իբր հետեւանք քաղաքին մէջ 10 տարի արգիլուած են ներկայացումները, պատիժ մը՝ զոր Ներոն կայսրը յետոյ նուազեցուցած է:

Ք.Ե. 62-ի երկրաշարժը հիմնայատակ կը կործանէ Պոմպէան: Անկէ ետք շատեր, լքելէ ետք վայրը, կը սպասեն որ շինարար յանձնառուները վերստին կառուցեն բնակարանները կամ վերանորոգեն զանոնք, նախքան իրենց վերադարձը: Իսկ ամառները հարուստները կ'ապաստանին իրենց գիւղական առանձնատուները: Երբ Ք.Ե. 79-ի Օգոստոս 24-ին Վէզուվի հրաբուխը կը ժայթքի, քաղաքը շինարարական մեծ դաշտ մըն է քանի, երկրաշարժին բերմամբ, տաճարները, հանրային եւ անձնական կառոյցները բոլորն ալ վնասներ կրած էին մինչ, այդ օրերուն, բնակարաններու տէրերու բացակայութիւնը թոյլատրած էր որ մարդիկ, ապօրինի կերպով, բնակութիւն հաստատեն նախադաւիթներուն եւ պարտէզներուն մէջ:

18-րդ դարուն, երբ Պոմպէան դիպուածով կը վերայայտնաբերուի, մեծ իրադարձութիւն կը դառնայ եւ զօրաւոր ազդեցութիւն կ'ունենայ նորադասական դպրոցին վրայ, որ կը ձգտէր յունա – հռովմէական արուեստին կապկումին: Քաղաքին համբաւը հետզհետէ կ'աճի ու հեռաւոր երկիրներէ անձեր հոն կ'այցելեն, անցեալէն ներս մտած ըլլալու զգայութեամբ մը: Սակայն, մեր դարուն, այս տեսարժան վայրին վիճակը տարուէ տարի կը վատթարանայ: Միլիոնաւոր զբօսաշրջիկներ, վնասակար խոտեր եւ օդը՝ որմնանկարները փճացնող, կը հիւծեն զայն: Այս իսկ պատճառով, Մշակութային Ստացուածքներու Իտալացի նախարարը, Վալթէր Վելթրոնի, որոշած է փրկութեան ծրագիր մը իրագործել, մինչեւ 2000 թուականը ամբողջութեամբ նորոգելու համար քաղաքը (որուն մէկ մասը դեռ պէտք է վերայայտնաբերուի), դիմելով անհատական նախաձեռնողներու եւ ներդրողներու:

Պոմպէան Իտալական մշակութային կարեւորագոյն տեսարժան վայրերէն է, որ ամէն տարի երկու միլիոն այցելու կը ստանայ: Պետութիւնը անոր հանդէպ ցարդ ցոյց չէ տուած այն խնամքը որուն արժանի է ան: Մէկէն երկու միլիառ Ֆրանսական Ֆրանք պիտի արժէ անոր նորոգութիւնը, ինչ որ պետութիւնը առանձինն չի կրնար հոգալ, երբ մշակութային տարեկան ամբողջ պիւտճէն մօտ 1,5 միլիառ Ֆրանսական Ֆրանք է: Բայց մէկ բան յստակ է. պէտք է արագ շարժիլ: Պոմպէան կրնայ երկրորդ անգամ ըլլալով մեռնիլ եւ՝ առ յաւէտ:

ՍԵՐՄՆԱՅԵԱՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 27-ի Կիրակին, Էսաեանի Սանուց Միութիւնը կրկին մէկտեղեր էր Էսաեանի համակիրներ ու աշակերտները թատերական ցերեկոյթի ու կոկիկ թէյասեղանի մը շուրջ: Նման ձեռնարկները առիթ կը ստեղծեն – մանաւանդ երբ հայ Բարեգործականն է վայրը – որ բարեկամներ զիրար տեսնեն ու հանդէսին աւարտէն վերջն ալ յամենան խօսակցելու համար:

Ցերեկոյթին բացումը ըրաւ Տիկին Ս. Շէրիք որուն յաջորդեց Պր. Ս. Շէրիքեան կարճ բացատրականով մը խօսեցաւ ներկայացուելիք «Առանց միջնորդի փեսացու մը գտնել» անուն խաղէն առնուած պատկերներու մասին. միանգամայն ըսելով թէ Յակոբ Պարոնեանի գործերուն մէջ կը տեսնենք թրքերէն բառեր: (Շատ բնական է որ Պոլսահայ գրականութիւնը ազդուած ըլլայ երկրին տիրապետող լեզուէն): Բ. մասը որ նոյնինքն Ս. Շէրիքի գրչէն ելած էր, կը կրէր «Ճաշկերոյթը» անունը: Ինքն ալ հաստատեց որ Պարոնեանի շունչը կար իր թատերախաղին մէջ ալ:

Երկու թատերախաղերու մէջտեղ կար դաշնակի ունկնդրութիւն մը. երկու պարմանուհիներու՝ Լոռի Աֆար եւ Նայիրի Պատալ. ապագայ խոստացող երկու հայուհիներ, որոնք ո՛վ գիտէ թերեւս մօտիկ ապագայի մը մեր կուրծքերը հպարտութեամբ ուռեցնեն:

Լոռին՝ նուագեց Հոնէկէրի Շոփէնի վալսը անուն կտորը քնքշօրէն, Նայիրին՝ Շոփէնի Նոքթիւրնը եւ Լիսթի վալս-էնփրոմփթիւն գիտակից մերձեցումով եւ զգացումով:

Յակոբ Պարոնեան անցեալի երգիծագիր մըն է. բայց, իրմէ վերջ գրեթէ ոչինչ է փոխուած մեր առօրեային մէջ ուր կեղծիքը ունի իր տեղը: Այսօրուան բարքերը, մտածումները լրիւ կը նմանին իր ապրած տարիներուն: Դերակատարները՝ Րաֆֆի Կարապետեան, Ալէն Գասպարեան, Մէրի Խաչիկեան, Քրիսթին Իւրնէքլեան, Իզապէլ Իւրնէքլեան, Արմէն Տէր – Բարսեղեան, Առէն Շէրիք կրցան իրենց վստահուած անձերուն դերին մէջ մտնել:

Կը շնորհաւորենք Պր. Սուրէն Շէրիքը որ իր ապարէզէն զատ կը շարունակէ թատերախաղեր գրել ու ի մի հաւաքել հայ երիտասարդները:

Հանդէսի վերջաւորութեան, մէջտ կարդալի Պր. Նազարէթ Պչաքճեան, Աւետիք Իսահակեանէ եւ Եղիշէ Չարենցէ երկու գեղեցիկ քերթուածներ արտասանեց: Դերակատարները եւ քանի մը երիտասարդներ եւս, մեզի հրամցուցին հայերէն երգերու սիրուն փունջ մը որոնց ընկերացան նաեւ հանդիսականներէն շատեր:

Սրտանց կը շնորհաւորենք այս յաջող ձեռնարկը պատրաստող Էսաեան Սանուց անխոնջ տիկինները, յարատեւութիւն մաղթելով իրենց:

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Georges Garvarentz: Musiques de films

Լոյս տեսած է Սի – Տի մը որ կ'ընդգրկէ Ժորժ Կառվարենցի 31 գործերը (Շարժանկարի երաժշտութիւն) հետեւեալ ֆիլմերէն՝

«Paris au mois d'Août», «Un taxi pour Tobrouk», «Les Parisiennes», «La tête du client», «L'homme d'Istanbul», «Le facteur s'en va-t-en guerre», «Chercher l'idole», «Le tatoué», «Le vicomte règle ses comptes», «Comment réussir en amour», «Les hommes de Las-Vegas»:

Հրապարակ ելած է սահմանափակ քանակութեամբ (2000): Յիշատակի ամփոփ ծաղկաքաղ մը որ կ'ոգեկոչէ տարաբախտ Ժորժ (Տիրան) Կառվարենցի երաժշտական տաղանդը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Տէսինի «Հայաստան» ձայնասփիւռը Ապրիլ 24-ի առթիւ, իր աւուր պատշաճի սփռումներէն զատ, կազմակերպեց հաւաքոյթ մը քաղաքին նոր հանդիսասրահին մէջ՝ ուրկէ լայնօրէն կ'օգտուին մեր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ էր, շնորհիւ քանի մը նուիրատուներու բարի օժանդակութեան:

Կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Վարդան Քէշիշեան՝ փորձառու այդպիսի աշխատանքներու մէջ: Այդ էր պատճառը թերեւս որ հանդիսութիւնը սկսաւ ճիշդ յայտարարուած ժամուն՝ 18-ին, Կիրակի, Ապրիլ 27-ին:

Յայտագիրը գեղարուեստական բնոյթ ունէր: Մասամբ ալ՝ սովորականէն դուրս. կար լայն ու հաճելի մասնակցութիւն մը ոչ-հայ դերակատարներու:

Բանալով երեկոյթը, Վարդան Քէշիշեան հրաւիրեց «Ռատիօ Արմէնի»ի վարիչներէն՝ Աստուր Մաղաքեանը բեմ:

Պր. Մաղաքեան ամփոփ բառերով ներկայացուց Հայաստան ձայնասփիւռին դերը շրջանին հայ համայնքներուն մէջ: Անհրաժեշտ կապ մը Հայերու միջեւ. հաստարիմ լրատու մը՝ որուն ալիքները կ'երթան մինչեւ Վիէն եւ քիչ մըն ալ աւելի հեռու: Հրաւիրեց ներկաները օգնել «Ռատիօ Արմէնի»ին:

Երեք խումբեր, աւելի քան երեք տասնեակ դերակատարներ երեւցան, մերթ ընդ մերթ, լայնատարած բեմին վրայ: Նուագ, երգ, պար, արտասանութիւններ ալ Խաթուն Մկրտիչեանի կողմէ: Արտասանեց Գէորգ Էմինէն:

Յայտագիրին առաջին մասին մէջ տեղ ունէր ֆրանսական խումբ մը՝ «Տիվէրթիմէնթօ»՝ որուն կը մասնակցի նաեւ Հայուհի մը՝ Այտա Միքայէլեան (ջութակ): «Տիվէրթիմէնթօ» իր յայտագիրին մէջ ունէր «Երեւան էրէբունի»ն եւ քանի մը ուրիշ գործեր՝ հայրենի յօրինողներէ:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ «Ռէվէրանս» պարախումբը: Ինչ զուգեր՝ ոչ Հայ: Եւրոպական պարեր: Պարեր հին օրերու՝ երբ երիտասարդութիւնը գիտէր զուարճանալ եւ խանդավառել փոլքաներու եւ մազուրքաներու համաչափ, ժուժկալ շարժումներով, երկար ծափահարութիւններ:

Ալ աւելի խանդավառութեան արժանացաւ մեր ժողովրդական երաժշտութեան նուիրեալ «Սպիտակ» նուագախումբը: Յակոբ Պօյաճեան, գլխաւոր հիմնադիրը այս կազմին եւ իր ընկերները միշտ պատրաստ են իրենց մասնակցութիւնը բերելու համայնքին հաւաքոյթներուն: Այս անգամ խումբին մէջն էր նաեւ Հայաստանէն ժամանած Եղիշէ Մանուկեան՝ վարպետ դուդուկի:

«Սպիտակ»ի երգչուհին է Սիլվա Գարաօհաննէսեան արդէն վարժ հրապարակային ելոյթներու: Իր յայտագիրը կ'ընդլայնուի հետզհետէ՝ «Իմ Ղարաբաղ», «Գետաշէն», «Մշոյ Սարեր» եւայլն:

Երեկոյթին վերջաւորութեան, մասնակցող բոլոր խումբերը ներկայացան բեմին վրայ, միասնաբար նուագեցին, պարեցին, ծափահարուեցան:

Գոհ էր Վարդան Քէշիշեան. այս անգամ ալ իր պատրաստած յայտագիրը կ'արժանանար գնահատանքի:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«MADAME FIGARO» (3 Mai)

HENRI VERNEUIL: «Je suis un conteur oriental»

Այս խորագրին տակ, էջ մը նուիրուած է Անրի Վէրնէօյի (Աշոտ Մալաքեան) «Ֆիկառօ»ի շաբաթական յաւելուածին մէջ, ուր ան Գրիսթիան Կոնդալէնի կը պատմէ գրելու իր հաճոյքը, վերջին վէպին՝ «Le Cheval Vartan» առթիւ:

Յիշելէ ետք թէ ան «մեր մեծագոյն բեմադիրներէն մէկն է», կ'աւելցնէ՝ «Եւ հիմա զարմացէք որ ան կը հրատարակէ իր առաջին վէպը»: Կը նկարագրէ Լօզանի բարձրունքին վրայ գտնուող իր հսկայ տունը, որ Մալաքեանի մանկութեան յիշատակներուն կապուած է, երբ ծնողքին ու մօրաքոյրերուն հետ, խղճմտէն զրկուած էր անոր շինութիւնը:

Լրագրողը կը խօսի գիրքին մասին, անոր կենդանի ոճին եւ հերոսին՝ Ազատ Պագըրճեանի, արմատախիլ Հայ մը որ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդոցմէ մէկը կը դառնայ, կեանքին պատմութեան: Մալաքեան ինքզինք լաւ կը զգայ երբ կը գրէ, կը գրէ ինչ որ կ'ուզէ, ոչ ոք բառ մը կը փոխէ: Կ'ըսէ թէ կը խորհի նաեւ շարժանկարի մասին, չճապարեր, «մտած եմ, կ'ըսէ. կեանքիս երրորդ մասը, նոյնիսկ եթէ մահուան մասին կը մտածեմ, վասնզի պէտք է մտածել 76 տարեկանին: Բայց առանց տխրութեան, խուսափելով սարսափելի բնոյթ մը տալէ այդ մեկնումին: Արհեստի գետնին վրայ, արկածախնդրութիւն մը ապրած եմ որ շատ ուրախութիւն բերած է ինծի, կին մը ունիմ զոր կը պաշտեմ, հոյակապ եղբայրներ: Մեռնիլը, արկած մը չէ, օրէնք մըն է»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՆՁԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻՆ

Համաձայնագիր մը ստորագրուած է Մոսկուա — Կրեմլին եւ Մայր Աթոռի Դիւանին միջեւ ըստ որուն Էջմիածնի գանձերը պիտի ցուցադրուին Մոսկուայի մէջ (Կրեմլինի Մայր տաճար) Յունիսի ընթացքին: 1700 տարուան մէջ, առաջին անգամն է որ Էջմիածնի գանձերը դուրս կ'ելլեն: Այս ցուցահանդէսը նուիրուած է Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակին:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՄՍԱԳԻՐ ՄԸ՝ «ԿՈՒԿՈՒՌԻԿ»

Երեւանի մէջ սկսած է լոյս տեսնել մանկական նոր, պատկերազարդ, բարձր որակով հանդէս մը: Ամսագրին գլխաւոր խմբագիրն է Սաթենիկ Մըկըրտչեան, հրատարակութեան նպատակն է հետաքրքրական պատմութիւններու, գունազարդ պատկերներու միջոցով երախաներուն ընդհանուր գիտելիքներ տալ Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ հետաքրքրական այլ նիւթերու վերաբերեալ, նպաստել մանուկին գեղագիտական դաստիարակութեան, ըմբռնողութեան, զոյնի զգայողութեան զարգացման: Հոն տեղ կը գտնեն հէքեաթներ, հանելուկներ, խաչբառեր, խաղեր, փոքրիկներու ստեղծագործութիւններ եւայլն:

ՉԱՐԵՆՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի արխիւային գործի վարչութեան բակին մէջ Չարենցի 100-ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է: Հոն, ապակեպատ չորս ցուցատախտակներու ներքեւ «Կապոյտ երազներ, իրականութիւն եւ յեղափոխութիւն», «Նոր հասարակարգի բանաստեղծը», «Դաստական արուեստի ուղեւորը» եւ «Ընդդիմութեան առաջնորդը եւ զոհը» խորագիրներուն տակ առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուած են 100-է աւելի փաստաթուղթեր, լուսանկարներ եւ Չարենցէն գրութիւններ:

ԱՐՑԱԽ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է ԱՐՑԱԽԻ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ

ԼՂՀ-ի Ազգ. Ժողովի երեսփոխան, պատմական տեղանուններու վերականգնման յանձնաժողովի անդամ Սլաւիկ Սարգսեանի գրչէն լոյս տեսած է «Արցախ. պատմաաշխարհագրական ճշգրտումներ» գիրքը, ուր հեղինակը ճշգրտած է Արցախ — Ուտիքի աւելի քան 500 տեղանուններ:

ԳԻՒՂԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒԻ

Մարտունիի շրջանի Ջանեաթաղ գիւղի վերականգնումի աշխատանքները կը շարունակուին: Արդէն վերանորոգուած են 135 տուներ: Ընթացիկ տարուան ընթացքին շահագործման կը յանձնուին 10 տուներ եւս: Գիւղին մէջ վերջերս բացուած փայտի մշակման արտադրամասը մեծապէս կը խթանէ աշխատանքներուն:

ՔՐԷԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՆՈՒԱԶԱԾ Է

1997 տարուան առաջին եռամսեային Ստեփանակերտի ժողովրդական դատարանին յանձնուած 26 քրէական գործերէն աւարտած է 18-ին քննութիւնը: Դատապարտուած են 25 հոգի, որոնցմէ 13ը՝ արգելափակման, 5-ին նկատմամբ կիրարկուած է պայմանական դատապարտում, երեք հոգի ալ ենթարկուած են տուգանքի: Ժողովրդական դատարանի նախագահ Ա. Ապրեսեանի հաղորդած տեղեկութիւններուն համաձայն, անցեալ տարուան նոյն ժամանակահատուածին համեմատ քրէական նուազ 14 գործ արձանագրուած է այս տարի:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ ՋՈՒՐԻ ՈՐԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

«Ինչո՞ւ յած է Ստեփանակերտի բնակչութեան մատակարարուող ջուրին որակը» հարցումին, զոման կայանի պատասխանատուն սա պատասխանը տըւած է.

— Վերջերս աշխատանքներ կը տարուին ջրամբարներու մաքրման ուղղութեամբ, որ արդէն աւարտած է: Զոման կայան մտնող ջուրը շատ աղտոտ է... Ձեռնարկուած միջոցները թոյլ տուած են ջուրին որակը աստիճանաբար բարելաւել: Ներկայիս մատակարարուող ջուրին որակը կը համապատասխանէ պահանջեալ չափանիշներուն:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ ութերորդ հարուածը թնդաց՝ ուրախուռն ծափահարութիւն մը լսուեցաւ ամէն կողմէ: Մինչեւ այդ վայրկեանը լռութեան մէջ սպասող ժողովուրդը յանկարծ խանդավառուեցաւ: Ծափահարութիւններու հետ կեցցէ'ներու աղաղակներ ալ բարձրացան,

Թնդանօթի հարուածները կը շարունակուէին: Մինչեւ քսան — քսանըհինգ համրեցինք, ու ա՛լ անկէ ետքը հաշիւը կորսնցուցինք:

«Կեցցէ՛ Սուլթան Րէշատ», աղաղակը լսուեցաւ յանկարծ եւ իմացանք որ նոր Սուլթանը հասած էր Սիրքէճիի նաւամատոյցը:

Քիչ մը ետքը կայսերական կառքը երեւցաւ: Նոր Սուլթանը բարի ու համակրելի դէմքով, առաջին վայրկեանէն սիրտերը գրաւեց եւ ահագնագոչ «կեցցէ»ները կրկին օդը թնդացուցին, որոնց ինք կը պատասխանէր անընդհատ բարեւելով ամբոխին երկայնքը խռնուած անհամար բազմութիւնը:

Կ. Պոլսոյ ժողովուրդը կարծեմ երբեք այսքան խանդավառութեամբ իր նոր Սուլթանը չէր ողջունած:

Ապրիլ 28-ին, դարձեալ Երեքշաբթի օր մը, կատարուեցաւ թրակապութեան արարողութիւնը նոյն ոգեւորութեամբ:

Այս անգամ բազմութիւնը շատ աւելի էր Պոլսոյ կողմը, Սիրքէճի, Այա — Սօֆիա, Պապը Ալիի պողոտան, Սուլթան Պայազիտի հրապարակը, ամէն կողմ, փողոցին մէջ, տուներու պատուհանները, տանիքներուն վրայ, ծառերուն գագաթը, հազարաւոր մարդկային գլուխներ կ'երեւային:

Թուրք կիները մանաւանդ գրաւած էին բոլոր բարձրահայեաց դիրքերը, եւ ժամերէ ի վեր նստած, կը սպասէին տեսնելու համար իրենց նոր փատիշահը:

Սուլթան Րէշատ Թօփ Գաբուի պալատէն քառաձի չքեղ կառքի մը մէջ բազմած դուրս ելաւ: Բազմութիւնը այն աստիճան խճողուած էր որ կառքը հազիւ կրնար կամաց կամաց յառաջանալ եւ բոլոր հանդիսականները կրնային մօտէն դիտել իրենց վեհապետը:

Նոյն բարեմոյն դէմքով անձն էր զոր տեսած էինք գահակալութեան օրը, միայն թէ այս անգամ աւելի տարեց կ'երեւար, որովհետեւ մօրուք թողած էր:

Ծափահարութիւնները, կեցցէները, ա'լ աւելի մեծաշռինդ, զինքը կ'ընդունէին ամբողջ անցքին վրայ:

Յետոյ, երրորդ անգամ ըլլալով զինքը տեսայ Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ, Մայիս 8, Ուրբաթ օրը, ուր եկաւ հանդիսաւորապէս իր սահմանադրական երդումը ընելու եւ միեւնոյն ատեն պահանջելու որ երեսփոխաններն ալ նոյն երդումը ընեն:

Հիմա ա'լ ազատարար բանակին գործը ամբողջովին գլուխ ելած էր, Սահմանադրութիւնը արիւնի զոհողութեամբ վերագնուած՝ անդառնալիօրէն հաստատուած կը թուէր եւ ամէնուս համար ապագայ բեղմնաւոր գործունէութեան հեռապատկերը կը բացուէր:

Իրա՛ւ է որ Ատանայի ջարդը զոնէ Հայերուս խանդավառութիւնը մարած՝ եռանդը ջախջախած էր, այսուհանդերձ կը ջանայինք մեր ցաւը ծածկել եւ, եթէ կարելի էր, մոռնալ զայն նոր ակնկալութիւններու անձնատուր ըլլալով:

Բոլոր այս հանդիսաւոր արարողութիւններէ ետքը, կարգը եկած էր մաքրագործումին:

Պաշարման վիճակը հետզհետէ կը սաստկանար, խստութիւնները կ'աւելնային, ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին: Բայց ո'չ ոք դժգոհութիւն կը յայտնէր, բացի բնականաբար ենթականերէն, որովհետեւ իշխանութիւնը արդարութեամբ կը գործէր եւ իր խստութիւնները անհրաժեշտ էին:

Մայիսին մէջ, ցերեկ մը, քարափներէն անցած ատենս, տեսայ որ մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր նոր հասնող շոգենաւի մը առջեւ:

— Ի՞նչ կայ, հարցուցի հոն գտնուող հետաքրքիրներէն մէկուն:

— Շէյխ Վահտէթին շոգենաւին մէջն է, ու դուրս պիտի հանեն, պատասխանեց:

Սելանիկեան բանակին Պոլիս հասնելէն ետքը Շէյխ Վահտէթի փախած էր եւ ի վերջոյ ձերբակալուած Իզմիրի կամ Պրուսայի մէջ, լաւ չեմ յիշեր:

Միտքս եկաւ մեր տեսակցութիւնը Լեւոն Շիշմանեանի հետ, այդ բախտախնդրին խմբագրատան մէջ: Ուզեցի զինքը տեսնել անգամ մըն ալ:

Քիչ մը վերջը, զինուորներով շրջապատուած դուրս հանեցին զինքը շոգենաւէն:

Բոլորովին այլափոխուած էր: Աղտոտ գիւղացիի մը կերպարանքը ունէր շալվարով, ոտքերը հողաթափ ու գլուխն ալ առանց փիւսկիւլի ֆէս մը: Գլխիկոր, յուսահատ դէմքով մը անցաւ մեր քովէն, մինչ ամբոխը զինքը կը նախատէր շարունակ:

Վերջին անգամ Վահտէթին տեսայ առտու մը կանուխ, Սուլթան Պայազիտի հրապարակը, կախաղանին վրայ ուրիշ չորս ընկերներով...:

Այդ կախաղանները մեր մղձաւանջները եղան որոնք մէկ քանի օրեր տեւեցին:

Յետոյ, ամէն բան հանդարտեցաւ եւ շարունակեցինք ապրիլ վերահաստատուած սահմանադրութեան հովանիին տակ...:

(Շար. 136 եւ վերջ)

(Շար. Ա. էջէն)

ւող շինարարական աշխատանքներուն, Վ. Սարգսեան ըսած է թէ 1997 տարին բնորոշ պիտի ըլլայ բնակարանի շինութեան ծաւալով: Կը նախատեսուի սպաներու եւ իրենց ընտանիքներուն համար հարիւրաւոր բնակարաններու կառուցում Երեւանի, Սիսիանի, Վարդենիսի, Տաւուշի, Նոյեմբերեանի, Արարատի եւ այլ շրջաններու մէջ: Պաշտպանութեան նախարարը իր ելոյթին վերջաւորութեան, Մայիս 9-ը հռչակած է հայ ժողովուրդին ֆաշիզմի դէմ տարած պայքարին յաղթանակի օրը, ինչպէս նաեւ Շուշիի ազատագրման օր: Շուշիի ազատագրումը համարելով «մեր պատմութեան ամենապանծալի յաղթանակներէն մին», Վ. Սարգսեան յայտարարած է՝ Շուշին յաւերժապէս հայկական կը մնայ: «Մենք յաղթել ենք, մենք վերջնականապէս յաղթելու ենք 20-րդ դարում» եզրափակած է նախարարը աւարտելով իր ելոյթը:

ԳԱՌԶՈՒԻ 90-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ, Ֆրանսայի Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Գառզուի 90-ամեակը, որ լրացաւ այս տարի: Այս առթիւ Մհեր Աբեղեան ցուցասրահին մէջ բացուած է արուեստագէտին ստեղծագործութիւններուն ցուցահանդէսը, որ բաղկացած է գեղանկարչական, ջրանկար եւ վիմագրական քանի մը տասնեակ գործերէ: Գառզուի կեանքին ու գործին մասին խօսած են Ազգային Պատկերասրահի տնօրէն՝ Շահէն Խաչատրեան, որու ջանքերով կազմակերպուած է այս ցուցահանդէսը, գեղանկարիչ Յակոբ Յակոբեան եւ Էջմիածնի քաղաքապետ Երուանդ Աղուանեան:

ՀԱՊ-ի ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑԱԾ Է

Մայիս 6-ին, ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու միջխորհրդարանական յանձնաժողովի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ ընդհանուր քարտուղար Միխայէլ Կրոտովի, երկօրեայ այցելութեամբ Երեւան գացած է: Պատուիրակութիւնը հանդիպումներ ունեցած է Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի եւ վարչապետ Ռ. Քոչարեանի հետ:

«ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25» ԴԱՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Սեպտեմբեր 25» դատավարութեան, շարունակուած է ունկնդրութիւնը ամբաստանեալ կողմի պաշտպաններու ելոյթներուն: Այսպէս, Մայիս 6-ի նիստին խօսք առած են Արգիշտի Կիվիրեանի փաստաբանը Ռուբէն Սահակեան եւ պաշտպաններ՝ Աւ. Իշխանեան ու Արմենիկա Կիվիլիրեան: Անոնք փորձած են, սահմանադրական եւ քրէական օրէնսգիրքէն յօդուածներ մէջբերով, ապացուցանել որ իրենց պաշտպանեալին 1996 Սեպտեմբեր 25-ին կատարած գործողութիւնները յանցանք չեն ներկայացներ անոր մեղսագրին մէջ նշուած յօդուածին համաձայն: Փաստաբան Ռ. Սահակեան նըշած է նաեւ թէ անցնող եօթը ամիսներու ընթացքին իրաւապահ մարմինները միայն այս գործն է որ հասցուցած են դատարան մինչ Ազգ. Ժողովի 8 երեսփոխաններու նկատմամբ անկարգութիւններու կազմակերպման, հայրենիքի դաւաճանութեան, պետական գոյքը ոչնչացնելու եւ իշխանութիւնը գրաւելու փորձի ամբաստանութիւններով քրէական գործ յարուցուած է: Ան աւելցուցած է նաեւ թէ ամբաստանեալին դէմ չօշափելի ոչ մէկ ապացոյց կայ: Վերջաւորութեան ելոյթ ունեցած է Վովա Հախվերդեան որ պնդած է թէ Սեպտ. 25-ի պատահարները Վանո Սիրադեղեանի կողմէ ծրագրուած դրդըութիւն էր, որու նպատակն էր դատի քաշել անոր կողմէ պատրաստուած ցուցակին մէջ արձանագրուած 250 հոգին: Դատակազմի անդամներէն մէկուն խընդրանքով յաջորդ նիստը՝ յետաձգուած է Մայիս 12-ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Քէօլէեան 200 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Մկրտիչ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Զարուհի Տէմիրճեան 2000 ֆրանք:

ՆԻՍ. – Պ. Շապուհ Կէտիկ 300 Ֆր.:

Dîner Dansant

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*

5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au

01. 43. 81. 01. 72.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԹԵՐԹԸ

Լոյս տեսած է Հայաստանի հրէական կրօնական համայնքի ամսաթերթ՝ «Կոէլէտ»ի առաջին թիւը: Հայաստանի մէջ հրատարակուող հրէական առաջին թերթը ըլլալու շնորհը վայելող «Կոէլէտ»ի տպաքանակը 99-ն է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec

VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre

«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»

avec la participation de

ARA KRIKORIAN

Vendredi 16 Mai à 20 heures 45

Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de

«Le Journal Hayastan affiche sa différence»

EXPOSITION

de 25 DESSINS d'HUMOUR

du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

UN VOYAGE MEMORABLE A VIENNE

FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE

RECITAL DE PIANO

Vardan Mamikonian

MUSIKVEREINE

Le 17 Juin 1997

Un voyage qui vous fera découvrir Vienne dans le cadre du Festival International de Musique. Vous aurez par la même occasion la joie d'assister au concert de gala et Récital unique du Pianiste *Vardan Mamikonian* dans l'une des plus prestigieuses salles de concert du monde, la *Musikvereine*.

Avion + Hôtel* pour 2 nuits à partir de 2100,00 Frs.**

Les programmes de la semaine des Opéras de Vienne :
- Le Barbier de Séville, *Rossini*, le 14 juin;
- Don Pasquale, *Donizetti*, le 15 juin;
- Faust, *Gounod*, le 16 juin;
- Récital Piano, VARDAN MAMIKONIAN, le 17 juin au programme : *Bach — Ravel — Chopin — Liszt.*

Renseignements et inscriptions :
Marie, Alice et Karen
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 01 42 61 51 13 — Fax : 01 42 61 94 53.

A. A. A. S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

avec la participation de

Marten Yorgantz

le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30

dans la Maison de Retraite de

MONTMORENCY

50, avenue Charles de Gaulle, MONTMORENCY

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE

DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de

M. MICHEL DESTOT

Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du

Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN

Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 13
MARDI
13 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·112 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.112

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 9 / 12)

ԼՂՀ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ

Մայիս 8-ին, ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նիստերու դահլիճին մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է Յաղթանակի եւ ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի օրուան, Շուշիի ազատագրման 5-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են Բ. աշխարհամարտի վեթերաններ, Խորհրդարանի եւ կառավարութեան անդամներ, ԼՂՀ պետական բանակի ներկայացուցիչներ, հանրային ներկայացուցիչներ, հիւրեր: Ազգային Ժողովի նախագահ Արթիւր Թովմասեանի բացման խօսքէն ետք հնչած է ԼՂՀ-ի փառերգը: Ապա մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է նահատակներու յիշատակը: Ելոյթներ ունեցած են նաեւ բանակի փոխ-հրամանատար Գարեգին Ղազարեան, նահատակի մայր՝ Աննա Փիրումեան, Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Այնուհետեւ տեղի ունեցած է պետական պարգեւներու եւ նուէրներու արարողութիւնը:

⁂

Մինչ Մայիս 8-ին, Երեւանի մէջ ալ, Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին առջեւ կատարուած արարողութեամբ նշուած է ԼՂՀ Յաղթանակի Օրը: Ներկայ եղած են Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, Ազգ· Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան, Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան, քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեան, երեսփոխաններ, կառավարութեան անդամներ եւ այլք:

Նոյն օրը, Յաղթանակի Օրուան տօնակատարութիւններուն մասնակցելու համար Ստեփանակերտ գացած է նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ:

⁂

ԼՂՀ Յաղթանակի Օրուան տօնակատարութիւններուն առանցքը կազմած է, սակայն, Մայիս 9-ի զինուորական տողանցքը՝ Ստեփանակերտի Վերածնունդի հրապարակին վրայ: Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր այս մէկը երկրորդն էր 1995-ի տողանցքէն ետք:

Առաւօտեան, կառավարութեան նիստերու դահլիճին մէջ, ԼՂՀ նախագահի պաշտօնակատար, վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի կարճ մամուլի ասուլիսէն ետք՝ տօնակատարութեանց համար ժամանած լրատուութեան օտար ներկայացուցիչներուն համար, ժամը 10-ին սկսած է տողանցքը: Վերածնունդի հրապարակը ներկայ էին ԼՂՀ ղեկավարները, Հայաստանի պետական - կառավարական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ՝ վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի:

Պաշտպանութեան նախարար զօրավար հրամանատար Սամուէլ Բաբայեանի ղեկավարութեան տակ, տասնեակ հազար Ստեփանակերտցիներու բուռն ծափահարութիւններուն ընկերակցութեամբ, մինչ ղարաբաղեան բանակի զանազան զօրաբաժինները հրասայլերով, հրթիռահրետանիով, հակօդային պաշտպանութեան զէնքերով կը տողանցէին, թռիչքներ կը կատարէին ԼՂՀ նորաստեղծ օդուժի սաւառնակները եւ թռանները:

Տողանցքէն յետոյ հանդիսական ղեկավարները թափօրը ուղղուած է Ստեփանակերտի յուշահամալիրը, ուր ծաղկեպսակներ զետեղած են նահատակ զինուորներու յուշարձանին:

Տօնական հանդիսութիւններու յաջորդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ հիւսիս-արեւելեան շրջանը, Աֆղանիստանի սահմանակից գօտիին մէջ, զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է, Մայիս 10ին (7,1 Ռիխթէրի բաց սանդղաչափի վրայ), որու հետեւանքով 200 գիւղեր հիմնայատակ քանդուած են, նաեւ երեք քաղաքներ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 2396 մեռեալ կար եւ շուրջ 7000 վիրաւոր: Իրան կոչ ըրաւ միջազգային օգնութեան: Առաջին պատասխանողը եղաւ Ֆրանսա որ Մայիս 11-ին իսկ 39 թոն ապրանք ղրկեց: Ամէնէն վնասուած գաւառը Խորասանն է ուր 40 հազար հոգի կը բնակի, վնասուած են նաեւ Պիրժանտ եւ Մաշատ քաղաքները: Ծանօթ է որ Իրան երկրաշարժային, մնայուն սպառնալիքի տակ է, ինչպէս շրջանի այլ երկիրներ՝ Թուրքիա, Սուրիա, Հայաստան, Աֆղանիստան:

ՊԱՊԸ 36 ժամուան յաղթական այցելութիւն մը կատարեց Պէյրութ Մայիս 10-էն 11: Իր ժամանումէն ետք ողջունեցաւ հարիւր հազարաւոր Պէյրութցիներու կողմէ, հակառակ ապահովութեան արտակարգ միջոցառումներու: 20 հազար զինուոր յատկապէս զօրակոչի ենթարկուած էին Պապին պաշտպանութեան համար: «Նահատակներու հրապարակ»ին (նախապէս ծանօթ Փլաս տէ Քանոնը) վրայ է, մօտ կէս միլիոն բազմակրօն բազմութեան մը առջեւ, որ Յովհ. Պօղոս Բ. բացօթեայ պատարագած է, օծմի տակ: Պապը կոչ ըրած է որ վերջ տրուի ներքին պառակտումներու, մինչ Սփէյր Պատրիարքը կ'ըսէր թէ ան եկած էր դարմանելու համար Լիբանանի վէրքերը: Արարողութեան ընթացքին շարականները երգուած են արաբերէն, ասորերէն, խալտեբէն, լատիներէն եւ յունարէն: Շաբաթ, Մայիս 10-ին ալ, Յովհ. Պօղոս Բ. հանդիպում մը ունեցած է 15 հազար երիտասարդներուն որ վար առնեն առելութեան Հարիսայի բլուրին վրայ եւ այդ առթիւ Պապը կոչ ըրած է երիտասարդներուն որ վար առնուին առելութեան պատերը եւ վաղուան երկիրը կառուցանեն: Պապը Հռոմ վերադարձաւ Կիրակի իրիկուն: 33 տարի է, առաջին

ձեռնարկը տեղի ունեցած է Շուշիի «Յուշարձան-հրասայլ» յուշահամալիրին մօտ, ուր տեղի ունեցած է հանրահաւաք: Ծաղկեպսակներ դրուած են նահատակներու պատուանդանին: Ապա, տօնակատարութիւնը շարունակուած է Շուշիի մերձակայ գեղատեսիլ Ջխաըշաւ սարահարթը: Օրուան երկրորդ կէսէն մինչեւ կէս գիշեր մայրաքաղաքին կեդրոնական եւ միւս հրապարակներուն վրայ հնչած են տօնական երգեր ու նուագ: Գործադրուած են գեղարուեստական բազմաթիւ ծրագիրներ: Նոյն օրը, երեկոյեան, Լ. Պետրոսեան Անկախութեան սրահին մէջ կազմակերպած է պետական ընդունելութիւն մը:

⁂

ԼՈՌԻԻ ՄԱՐԶՊԵՏԻՆ
ԿՑՈՐԴԸ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ

Վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի որոշումով Լոռիի մարզպետի կցորդի իր պաշտօնէն հեռացուած է Հովիկ Պառաւ-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԸ ՅԱՂԹԵՑ ՄԱՐԴՈՒՆ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ ԽՈՐԱՊԷՍ ԱԶԴՈՒԱԾ Է

6-րդ եւ վերջին խաղին, Կարի Գասպարով 9 հարուածէ ետք լքեց խաղը, յաղթանակը թողլով Տիփըր Պլուի 3½ / 2½ արդիւնքով:

Անցեալ տարի Գասպարով յաղթած էր, բայց անկէ ի վեր համակարգիչը աւելի կատարելագործուած էր եւ այս յաղթանակը մեծ նշանակութիւն ունի ԻՊՄ·ի համար: Գասպարով, խորապէս վիրաւորուած է, բայց շատ չուզեր խոստովանիլ եւ յայտարարած է. - «Այս պարտութիւնը բան մը չի նշանակեր: Համակարգիչը ոչինչ փաստեց: Եթէ մրցումի խաղական խաղ մը ունեցած ըլլայի, կը վստահեցնեմ որ կտոր կտոր կ'ընէի Տիփըր Պլուն»:

Ամէն պարագայի մէջ, պարտուելով հանդերձ Գասպարով 2-ուկէս միլիոն Ֆրանք կը գանձէ, կրկինը պիտի գանձէր եթէ յաղթէր:

անգամն է որ Պապ մը Միջին-Արեւելք կ'այցելէր:

ԺԱՆՆԻ փառատօնը իր յիսնամեակը տօնեց, պաշտօնապէս, Մայիս 11-ին, թէեւ Շիրաք չմնաց իրիկուան հանդիսութեան, այլ գոհացաւ միայն ցերեկին ճաշելով դատակազմին եւ քանի մը առանձնաշնորհեալներու հետ: Այս առընչութեամբ, «Ֆիկառօ» կը գրէր (Մայիս 10) թէ Շիրաք շատ կը սիրէ ուեսթերնները, կարդ մը դերասաններ եւ շատ կը գնահատէ Ալէն Թէրզեանը: Իրիկուան արարողութեան, ոսկեկոչուեցան տարիներու դափնեկիրները Ժանն Մորոյի կողմէ: «Դափնիներու դափնին», այսինքն Ա. պարգեւներու պարգեւը շնորհուեցաւ շուէտացի հանրածանօթ բեմադիր՝ Ինկմար Պերկմանի, որ կը բացակայէր եւ մրցանակը յանձնուեցաւ իր աղջկան: Պերկման ցարդ ոչ մէկ պարգեւի արժանացած էր:

ԱԼԺԻՐԻ մէջ, Մայիս 11-ին, կրկին ոճրափորձեր գործուած են: Զորս յաջորդական ոճրափորձերու հետեւանքով, Մայիս 11-ին, 6 հոգի մեռած է եւ 70 վիրաւոր կայ որոնց մէկ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ են:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մէջ, երեք լրագրողներ եւս առեւանգուած են Մայիս 10-ին: Անոնք կը պատկանէին ռուսական ոչ-պետական հեռատեսիլի կայանին: Չէչէն նախագահին համաձայն Ռուսաստանի Ներքին նախարարն է որ կազմակերպած է այս առեւանգումը արգելք հանդիսանալու համար Ռուսաստանի եւ անկախապաշտ Չէչէնիոյ բանակցութիւններուն:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ քաղաքապետութիւնը աջին ձեռքը անցաւ Մայիս 11-ին, թաղապետական ընտրութիւններու Բ. շրջանին: Ձախը կը պահէ Թօրինօ եւ Թրիէսթէն:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Մայիս 11, Կիրակի օր բազմատասնեակ հազարաւոր ցուցարարներու մասնակցութեամբ բողոքի ծաւալուն ցոյց մը տեղի ունեցած է իսլամ կրօնաւորներ պատրաստող վարժարաններն ու Գուրանի դասընթացքները փակելու նախաձեռնութիւններուն դէմ: Ծառախօսներ ապարէկ կարդացած են բանակի զօրավարներուն որոնք քանիցս սպառնացած էին միջամտել քաղաքական կեանքին, պահպանելու համար երկրին աշխարհիկ կարգուկանոնը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Sélection officielle
hors compétition

ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ «ՄԱՐԻՒՍ ԵՒ ԺԱՆԷԹ»Ը

Ռ. Կէտիկեանի այս ֆիլմը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է եւ առաջին ներկայացման իսկ սրահը յանկայս ծափահարած է, ինչպէս կը վկայէ Նիս-Մաթէն, Մայիս 4-ի իր թիւին մէջ: Կը գրէ թէ մրցումէ դուրս պաշտօնական զտումի այս 20-րդ տարեդարձին առթիւ բացումը փայլուն կերպով կատարուեցաւ Ռ. Կէտիկեանի «Մարիուս եւ Ժանէթ»ի ներկայացումով: Կը խօսի ֆիլմին մասին որ Մարսէյլի էսթաք թաղամասին մէկ պատումն է: Բեմադիրը (հայ հօրմէ, մայրը գերմանուհի է) նախընտրութիւն մը ունի Մարսէյլի այդ յատկանշական թաղամասին հանդէպ, խճողուած իր բանուորներով, թոշակառուներով, վաճառատուներու պաշտօնեաներով, ամբողջ բնակչութիւն մը իր ուրախութիւններով եւ հոգերով:

Մայիս 9-ին, Իւմանիթէ ամբողջ էջ մը կը նուիրէր Կէտիկեանի եւ նոյն օրը, Լիպերասիոն՝ երկու էջ:

Դիպուկ նկատողութեամբ մը Լիպերասիոն իր յօդուածը կը սկսէր սապէս.- «Շատ յատուկ համ մը ունի Ռ. Կէտիկեանի ֆիլմին ըմբոշխնումը Գաննի գերհարուստ ծովափին վրայ, չքեղ խանութի մը եւ բաժակը 50 Ֆր·նոց էսփրէսօյի մը միջեւ»:

Յօդուածագիրը կը պատմէ ֆիլմին բովանդակութիւնը: Առանձին գրութեամբ մը, կը ներկայացուի նաեւ Կէտիկեանի կենսագրականը, ծնած էսթաք, 1953-ին: Իւմանիթէ ալ նոյնքան գնահատանքով կ'արտայայտուի: Հեռատեսիլի զանազան կայաններ ալ, շաբաթավերջին, լայն տեղ տուին ֆիլմին եւ բեմադրին:

⁂

«LE CANARD ENCHAINÉ»

(7 Mai)

RAYMOND BARRE,
LE MOIS DERNIER,
AVAIT SNOBÉ LA COMMEMORATION
DU GENOCIDE ARMENIEN...

Երգիծական շաբաթաթերթը, որուն սուր ուշադրութենէն քիչ բան կը վրիպի, կը գրէ թէ Ռեմոն Պառ, անցեալ ամիս չէր բարեհաճած մասնակցիլ Հայոց ցեղասպանութեան ոգեկոչումին (անդրադարձած էինք Փարիզի եւ Լիոնի թղթակցութիւններուն մէջ): Բայց, կ'աւելցնէ Գանար-Անշէնէ, ան կափը կը սրբագրէ ինքզինք ընդունիլ տալով հայ համայնքին կողմէ Մայիս 16-ին. Ա. շրջանէն ինը օր առաջ: Ատենն էր...:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներուն Լաւալ 4 - 1 յաղթեց Վալանսի իր դաշտին վրայ: Այժմ 11-րդ դիրքի վրայ է 54 կէտով. գլուխն է միշտ Թուլուզ 72 կէտով եւ վերջինը՝ Սէն-Պրիէօ 0 կէտով (փորփէ):

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Զբօսաշրջական քաղաք մը դառնալէ շատ առաջ, Վենետիկ խարխիս մը եղած էր արդէն հայ վաճառականներուն համար, կը գրէ ամերիկահայ լրագրողը: Այդ հարուստ վաճառականներէն երկու երեւելի անուններ՝ Սամուէլ Մուրատեան եւ Ռափայէլ Ղարամեան (ծնունդով՝ Հնդկահայեր), 1836–ին կ'որոշէին հայկական կրթօճախ մը հիմնել Վենետիկի մէջ ու զայն յանձնել Մխիթարեան Հայրերու հոգածութեան: Իրենց ծրագրին գլխաւոր յենարանը կ'ըլլար տոկոսաբեր ձոյլ ոսկիի այն պաշարը, զոր ի պահ դրած էին լոնտոնեան դրամատան մը մէջ: Բարերարներուն փափաքին ու կտակին համաձայն, նորահաստատ դպրոցին վարիչ – վարդապետները չարունակ պիտի օգտուէին դրամատան տոկոսներէն, անձեռնմխելի թողլով սակայն պահ դրուած ոսկիի քանակը: Վարժարանը ամէն տարի 45 կրթաթոշակներ ալ պիտի տրամադրէր կարիքաւոր հայ տղոց, որոնք եկած պէտք է ըլլային Արեւմտահայաստանի գաւառներէն: Այս առաջադրութեամբ է որ, բարերարները կը գնէին Վենետիկի գլխաւոր փողոցներէն մէկուն մէջ կառուցուած «Ծէնոբիօ» ընդարձակ պալատը (20·000 քառակուսի մեթր տարածութիւն, շինուած՝ 18–րդ դարու 70–ական թուականներուն) ու հոն հիմը կը դնէին Մուրատ – Ռափայէլեան համբաւաւոր գիշերօթիկ վարժարանին, որ անցեալ տարի բոլորեց իր 160–ամեակը, 14 նոր շրջանաւարտներ տալով հանրութեան:

Վարժարանին այժմու աշակերտները կու գան առաւելաբար Ռուսաստանէն, Պուլկարիայէն, Լիբանանէն, Հայաստանէն կամ Զուիցերիայէն: Անոնց մեծամասնութիւնը սաներ են, որոնց կրթաթոշակները կը հոգացուին Միաբանութեան կողմէ: «Այս եզակի հաստատութիւնը, վենետիկը վայր ընտրած ըլլալով իբրեւ՝ կարելիութիւն կուտայ մեզի եւրոպական հիմքով ու ոգիով հայեցի կրթութիւն մը ջամբել ուսանողներուն», կ'ըսէ դպրոցին նոր տեսուչը՝ Հ. Սամուէլ Պաղտասարեան, ինք եւս շրջանաւարտ մը նոյն հաստատութենէն: Ան կ'աւելցնէ, թէ հայերէն լեզուի, գրականութեան, մշակոյթի եւ կրօնի կողքին, վարժարանը խստիւ կը կիրարկէ նաեւ իտալական դասացուցակ մը, շրջանաւարտները պատրաստելով համալսարանական հանդրուանին:

Վարժարանը, որ թէ՛ Իտալիոյ միապետութեան եւ թէ՛ հանրապետական կառավարութեան կողմէ ճանչցուած է իբրեւ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւն մը, տասնամեակներ շարունակ հանդիսացած է Եւրոպայի լաւագոյն հայ կրթօճախը, ուրկէ շրջանաւարտ եղած են բազմաթիւ նշանաւոր դէմքեր, բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի, դերասան Վահրամ Փափազեանի կամ նկարիչ Էտկար Շահինի նման:

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը իր սկզբնական տարիներուն ունեցած է նիւթական բարւոք ու ինքնաբաւ վիճակ մը, շնորհիւ բարերարներուն կողմէ Լոնտոն ի պահ դրուած ոսկիին դրամական տոկոսներուն: Բայց Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք ամէն ինչ գլխիվայր պիտի շրջէր. ձոյլ ոսկին այլեւս պիտի դադրէր տոկոսաբեր աղբիւր նկատուելէ ու այդ անձեռնմխելի հիմնադրամը պիտի փոխակերպուէր անգլիական սթերլինի: Ասոր տխուր հետեւանքն ալ այն պիտի ըլլար՝ որ դրամական արժէզրկումներու պատճառով եկամուտները պակսէին շարունակաբար, գրեթէ սրբել – տանելով մայր հիմնադրամին երբեմնի մեծղի տոկոսները...: Այսօր, տարեկան քանի մը հարիւր տոլարէն աւելի շահ չի գար հոնկէ: Ու հակառակ տնտեսական այս դժուարութեան, վարժարանը կը շարունակէ գոյատեւել, բաժնուած՝ չորս կարգերու մէջ:

«Մուրատ – Ռափայէլեանի կրթաթոշակը տարեկան 7000 տոլար է, որ կը ներառնէ գիշերօթիկ կեցութիւնն ու ուտելիքը, կը բացատրէ Հ. Սամուէլ: Բայց մենք ուսանողներ չենք մերժեր նիւթական պատճառներով: Մեր դռները բաց են միշտ» կ'աւելցնէ ան: Տեսուչ վարդապետը կը յիշեցնէ տակաւին, թէ դպրոցին ծախքերը հաւասարակշռելու համար ըլլալ կըրած են զանազան առիթներով վարձու տալ հաստատութեան գեղատեսիլ սրահները: Ու դեռ հակառակ ատոր՝ տնտեսական տագնապը միշտ կը պահէ իր լըրջութիւնը...:

Վարժարանին ուսումնական ծրագիրը հրապուրիչ դարձնելու համար՝ կը մտածուի նոր յայտագիրներ մուծել դասացուցակին մէջ: Օրինակ, կը խօսուի հայ ուսուցիչներու պատրաստութեան դասընթացքի մը մասին, որ կրնայ շահագրգռել Սփիւռքը: Կ'առաջարկուին նաեւ համակարգիչի կամ առեւտրական վարչագիտութեան բաժանմունքներ, գոհացում տալու համար դարուս պահանջքներուն: Ծրագիրներ, որոնք կրնան իրականանալ՝ եթէ աշխարհացրիւ Հայեր փոքր հետաքրքրութիւն մը ցուցաբերեն դպրոցին նկատմամբ ու վարդապետներն ալ շարունակեն իրենց առաքելութիւնը՝ նախկին խանդավառութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ «ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ»

Խօսքը կը վերաբերի հայ մշակոյթով խանդավառ այն խումբ մը Իտալահայերուն, որոնք 30 տարի առաջ Միլանոյի մէջ հիմը կը դնէին հայկական ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան եւ ծանօթացումին հետամուտ եզակի կեդրոնի մը՝ Centro Studi e Documentazione della Cultura Armena: Կեդրոնի հիմնադիրներուն մէջ էին հանգուցեալ տոքթոր Օննիկ Մանուկեան, ճարտարապետ Արմէն Զարեան, Յարութիւն Գազանճեան եւ իտալացի ծանօթ մտաւորական Ալբերտօ Ալփակօ Նովելլօ եւայլն: Այս վերջինը, երկու լուսանկարիչներու ընկերակցութեամբ Հայաստան այցելած էր 1965–ին, առաջին առիթով մը տեսնելու համար հայկական հին եկեղեցիները: Այս ճամբորդութենէն ետք, տարիներու ընթացքին, կեդրոնը հրատարակեց 22 պատկերազարդ գեղատիպ սքանչելի հատորներ, պատմական թէ արդի Հայաստանի տարածքին գտնուող հնադարեան եկեղեցիներու, վանքերու կամ ճարտարապետական յուշակոթողներու մասին: Շարքը կը կրէր «Հայկական ճարտարապետութեան վաւերագրեր» տիտղոսը եւ ունէր երկլեզու (իտալերէն – անգլերէն) բովանդակութիւն: Այդ հատորներէն առաջինը նուիրուած էր Հաղպատի վանքին (10 – 13–րդ դար): Յետագային, առանձին հատորներով ծանօթացուեցան Սանահինի, Գեղարդի, Աղթամարի վանքերը, Անիի կոթողները եւայլն: Պատրաստութեան ընթացքի մէջ եղող 23–րդ հատորը, որ թերեւս վերջինը պիտի ըլլայ այս արժէքաւոր շարքին, նուիրուած է Վաղարշապատ քաղաքին (այժմու Էջմիածինի շրջան), ուրկէ յետոյ կեդրոնը կը ծրագրէ փոխել իր գործունէութեան դաշտը ու յետայսորիկ գործնականօրէն աշխատիլ Հայաստանի պատմա – ճարտարապետական յուշարձաններու եւ կոթողներու վերանորոգութեան աշխատանքով:

1991–էն ի վեր, ուսումնասիրութիւններու եւ հետազօտութեանց այս ինքնուրոյն կեդրոնը Միլանոյէն փոխադրուած է Վենետիկ ու իր գրասենեակները հաստատած՝ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի շէնքերէն ներս: Իր տրամադրութեան տակ կայ մասնագիտական հարուստ գրադարան մը, լուսապատկերներու ճոխ հաւաքածոներ, եւ բազմաթիւ արխիւային սկզբնաղբիւրներ՝ հայկական ճարտարապետութեան, պատմութեան, գրականութեան եւ երաժշտութեան վերաբերեալ:

Այս բոլորին մասին բացատրութիւններ տալով, կեդրոնի ղեկավարներէն՝ տոքթոր Արա Զարեան (թոռը՝ գրագէտ Կոստան Զարեանի), գիտել կուտայ թէ իրենք ձեռնամուխ կ'ըլլան յաճախ մշակութային աշխատանքներու ալ, սարքելով դասախօսութիւններ, ցուցահանդէսներ կամ երաժշտական ներկայացումներ, գործակցաբար իտալական հիմնարկներու: Այս առընչութեամբ, որպէս թարմագոյն օրինակ, ան կը յիշատակէ կեդրոնին մասնակցութիւնը Վենետիկի «6–րդ Միջազգային Ճարտարապետութեան Ցուցահանդէս»ին, ուր առանձին տաղաւարով ներկայացուած է հայկական ժամանակակից ճարտարապետութիւնը:

Հալէպ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԱՆԲԱԽՏ ՋՈՒՔՋԱՆԵՐԸ

Ջուքչան Ռուսաստանի հիւսիսային թերակղզին է Պէրինկի նեղուցով բաժնուած Ալասքայէն: Կը գտնուի բեւեռային կառուցեալ ովկէանին վրայ: 1930–ական թուականները մեծ աքսորի տարիներ եղած են այդ շրջանին բնակչութեան համար: Այսօր լայնածաւալ այդ հողատարածքին վրայ միայն 89 հազար մարդ կ'ապրի: Կան ամբողջովին պարպուած գիւղեր որոնցմէ մէկուն գլխաւոր պատասխանատուն միս մինակը մնացած է հոն, հրապարակին վրայ տակաւին կանգուն Լենինի կիսանդրիին հետ:

Լաւրենտիան նոյնիսկ փոքր օդակայան մը ունի. կարեւոր կեդրոն մըն է. հոն ալ 7 հազար բնակիչներէն 2 հազարը մնացած է: Ձմեռը թէ վառելանիւթի, թէ սննդեղէնի պաշարները սպառած էին: Այսուհանդերձ, աւելի գէշ պայմաններու մէջ գտնուող շրջաններ կան. կան ծայրամասերու գիւղեր ուր բնակիչները, նաեւ սահմանապահները օրը 10 ժամ առանց ելեկտրականութեան ու ջեռուցումի մնացած են երբ ջերմութիւնը զերոյէն 40 աստիճան վար է եւ հովը ժամական 110 քիլոմեթր արագութեամբ կը փչէ:

Դժուար՝ հոն այցելող մը բաւական ժամանակի կը կարօտի հասկնալու համար թէ ինչո՛ւ բոլոր տուներուն շուրջը մարդկային աղտեղանքի սառած շերտ մը գոյացած է: Ատիկա հետեւանք է սառնափելի ցուրտին ու կոյուղիի ցանցի մը չգոյութեան: Կեղտաջուրերը անբաւարար ու հողն ալ միշտ սառած ըլլալուն, ամէն արտաթորում սառած կը մնայ մակերեսին վրայ. իսկ ամրան ամբողջ գիւղը կը լեցուի անտանելի գարշահոտութեամբ մը: Պատասխանատուները խոստացած են մինչեւ տարավերջ 160 զանազան պատրաստի տուներ հաստատել հոն, ամէն յարմարութիւնով. սակայն այդ խոստումներն իսկ չեն կրնար արգիլել մարդոց գաղթին: Այս բոլորին հետ կայ տարապայման սղութիւնը. միայն եղջերուի միսը աժան ապրանք է: Մարդիկ կը գանգատին նաեւ աշխատավարձքերու սուղ վճարումէն, հակառակ որ գրկանքի գօտի նկատուելով հոն այլ տեղերէ բարձր են անոնք: Շատեր ատոր ճարը կը գտնեն մամութի ոսկորներու կտորներ ծախելով Ալասքայի. իրենց հողին ընդերքը լեցուն է մամութի մնացորդներով որուն քիլօկրամը մինչեւ 200 տոլարի յաճախորդ կը գտնէ: Այդ վաճառքին համար Ջուքչաները կ'օգտուին յատուկ արտօնութիւններէ որոնք իրաւունք կուտան իրենց, սահմանագիծը անցնելու, երթալ տեսնելու համար Ալասքա ապրող ազգականներ:

Այսօր, կրկին այժմէականացած է հին մանրավէպը որ յօրինուած էր Ալասքայի Ռուսերուն կողմէ Միացեալ – Նահանգներու ծախուած օրերուն: «Ցարը իսկապէս շատ գէշ էր» կ'ըսէ Ջուքչա մը կուսակցութեան ներկայացուցիչի մը: «Այո, կը պատասխանէ համայնավարը, շատ գէշ էր»: «Ան Ալասքան Միացեալ – Նահանգներու ծախեց» կը շարունակէ Ջուքչան: «Այո՛, ծախեց, սրիկան» կ'ըսէ պաշտօնեան. «եւ ոչ իսկ մտածեց Ջուքչան ալ միասին ծախել» կը շարունակէ ափսոսալ դժբախտ գիւղացին:

Շրջանը կարգաւորելու համար ոմանք կը սպասեն Մոսկուայի ուշադրութեան, ուրիշներ անձնական նախաձեռնութիւններու: Մինչ այնպէս կը թուի որ կեդրոնը կը սպասէ ինքնին լուծումի մը. մաս մը բնակչութիւն կը փոխադրուի դէպի ներսի շրջաններ, մաս մըն ալ հոն կը կնքէ իր մահկանացուն, իսկ մնացածը Միացեալ – Նահանգներու ճամբան կը բռնէ հետիոտն, անցնելով Պէրինկի նեղուցին սառած մակերեսէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 82–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՀԱՐԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Սերունդներու փոփոխութիւնն ու յաջորդականութիւնը կեանքի բնական եւ տրամաբանական օրէնքն է:

1915–ի, Ապրիլեան սեւ օրերէն ութսուն եւ աւելի տարիներ յետոյ, անոնք որոնք դերակատարները կամ վկաները եղան դէպքերուն, անոնք որոնք ապա գաղութ ստեղծեցին, կառոյցներ բարձրացուցին, սերունդ դաստիարակեցին, անոնց թիւն ու հանրային գործունէութիւնը ցամքելու եւ մարելու վրայ է: Տասնամեակներ ծառայեցին: Իրենց գործունէութիւնը միշտ յատկանշուեցաւ հարազատութեան ոգիով եւ թարմութեան շունչով, հակառակ տարիներու զառամբին: Որովհետեւ ժառանգեցին եւ պահեցին հայ հողին եւ գիրին ուժը:

Առաջին հերթին ստեղծեցին Հայրենակցական Միութիւններ: Եւ այդ Հայրենակցական Միութիւններէն առաջինը եղաւ՝ Վասպուրականի Հայրենակցականը կազմուած Մարսէյլ, 1923–ին:

Հիմնադիրներէն յիշենք Պօղոս եւ Արամ Հիւսեան եղբայրները, Արմենակ Շահպազեան, Սագին Մարտիրոսեան, Մեսրոպ Շահինեան ... յիշենք նաեւ 1928 – 1930–ական թուականներէն Խորհրդային Միութեան երկիրներէն Մարսէյլ ժամանած այլ Վանեցիներ Յարութիւն Շաճեան, Յովհաննէս եւ Վարդան Պանտիկեան եղբայրները, Միսաք եւ Սիմոն Ատոյեան եղբայրները, Յովհաննէս Հայագործեան, Երուանդ Մկրտիչեան...: Անոնցմէ ոմանք մասնակցած են 1915–ի ապրիլեան եւ մայիսեան դիմադրական պայքարներուն, տեսած են ազատագրումը Վանայ բերդին, նոյնիսկ կարճատեւ:

Այս բնիկ Վանեցիները, անշեղ հաւատարմութեամբ, տասնամեակներ շարունակ կազմակերպեցին Հերոսամարտի տօնախմբութիւնը համաժողովրդական հանդիսութեամբ, վառ պահելով Հայրենի յիշատակներն ու Վասպուրականի փառքը անդամներուն, անոնց ընտանիքներուն եւ ընդհանրապէս Հայերուն մօտ:

Այսօր էջը գրեթէ բոլորովին դարձուած է: Միութիւնը փոխանցման շրջան մը կ'ապրի: Բացի Ատոյեան եղբայրներէն, Միսաք եւ Սիմոն, վարչութեան կազմը վերանորոգուած է համեմատաբար երիտասարդ տարրերով, բոլորն ալ անշուշտ զաւակներ վանեցի ընտանիքներու:

Եւ վերանորոգուած ու թարմացած ուժերով Միութիւնը տօնեց, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հերոսամարտի 82–րդ տարեդարձը, Ապրիլ 26–ին:

Ճաշ, խրախճանք, նուագ, պար առաւելաբար ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ, կազմեցին երեկոյթին յայտագիրը: Վարչութեան նոր նախագահը՝ Փ. Մաչոյեան, ֆրանսերէնով, երախտագիտական խօսք ուղղեց անոնց որոնք շուրջ վաթսուն տարիներ ապրեցուցին, նկարագիր տուին եւ պահեցին գոյութիւնը Միութեան, եւ հակիրճ պատմական մը ըրաւ Հերոսամարտին: Եւ երեկոյթը ընթացաւ նման սովորական պարահանդէսի մը: Բարեբախտաբար ներկայ էր «inoxydable» Սիմոն Ատոյեանը որ հակառակ այլեւս իր «սպառած շունչ»ին երգեց «Տըլէ Եաման»էն մի քանի տուն միշտ երէկուան ապրումով, խանդով եւ հարազատութեամբ: Ուրիշ ոչինչ Խրիմեան Հայրիկի, Վռամեանի, Արամ Մանուկեանի լեզուով եւ ոգիով: Ձմռնանք որ ժաք Ատոյեան բեմ հրաւիրեց Տիկին Լիզ Սարեան – Գաւէզեանն որ արտասանեց ժողովրդական քերթուած մը՝ «Ամէնէն լաւ տունը»: Տէր եւ Տիկին Գաւէզեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան յատկապէս Փարիզէն ժամանած էին, այս առթիւ:

Տիկնանց յանձնախումբը ջանք չէր խնայած գեղեցիկ սեղաններ սարքելու եւ հրամցնելու համադամ ճաշեր:

Ջահը կը փոխանցուի: Ժամանակին հրամայականն է: Ջահը կը վերցուի: Գա–

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 70–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

փասատինայի Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, նշուած է զօրավար Անդրանիկի մահուան 70–ամեակը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Ներկայ եղած են 700 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհի Լօրա Գույումճեան: Անդրանիկի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Յակոբ Պօղոսեան, իսկ ակադեմական Հրաչեայ Սիմոնեան տալէ ետք հռչակաւոր զօրավարներու կարծիքները Անդրանիկի մասին, անդրադարձած է Անդրանիկի յաւականիչներուն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են, երգիչներ Յարութ Բամպուքճեան եւ Ռափիկ Մանսուրեան, Թամարա Յովհաննիսեան՝ արտասանութեամբ եւ Արշակ Տիգրանեան վարժարանի աշակերտները՝ խմբական արտասանութեամբ եւ պարով:

«ՅԱՐՈՒԹ ՊԱՊԸ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լոս – Անճըլըսի Ուիլշըր Իպել թատերասրահին մէջ, Ապրիլ 25–ին, տեղի ունեցած է Խորէն Արամունիի «Յարութ պապը» թատերախաղին ներկայացումը, բեմադրութեամբ Ռաֆայէլ Գրիգորեանի: Նիւթը առնուած է հայրենիքէն արտագաղթած եւ Լոս – Անճըլըս հաստատուած հայ ընտանիքի մը կեանքէն: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Կարէն Ջանիբէկեան, Մայիս Գարակէօզեան, Լալա Մնացականեան, Աննա Էլբակեան,

ԼԷՐԻ ԶԱՐԵԱՆ ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ

Կլէնտէյլի Թաղապետական Խորհուրդի Ապրիլ 14–ի նիստի ընթացքին, չորրորդ անգամ ըլլալով քաղաքապետ ընտրուած է Լէրի Զարեան: Քաղաքին բնակչութեան թիւն է 200 հազար, որուն 50 հազարը՝ հայ:

ՀԱՅ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, Ապրիլ 27–ին, տեղի ունեցած է պաշտօնական բացումը նոր Հայ կեդրոնի մը: 11.500 քառակուսի ոտք տարածութեամբ կեդրոնը ունի բազմաթիւ գրասենեակներ եւ ընդարձակ սրահ մը, ուր կրնան կազմակերպուիլ կրթական եւ մշակութային ձեռնարկներ: Խօսք առած են Հ. Օ. Մ.–ի, Համազգայինի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Հ. Ե. Դ.-ի եւ Հ. Յ. Դ.-ի ներկայացուցիչները: Առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան օրհնելի խօսքով շնորհաւորած է ազգային, մշակութային, մարզական, բարեսիրական եւ երիտասարդական գործունէութեանց Տունը: Կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 52 հազար տոլար: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ ՄԷՋ

Օրէնճ Քաունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, տեղի ունեցած է Ապրիլ 24–ի ոգեկոչումը: Անցեալ աշնան Հայաստան այցելած ամերիկացի երկու լրագրողներ իրենց տպաւորութիւնները փոխանցած են Հայաստանէն եւ Հայ ժողովուրդէն: Բանախօսած է Կարօ Մոմճեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ՝ «ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆ»Ի ՀԻՒՐԸ

Կլէնտէյլի Հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 12–ին, տեղի ունեցած է «Բաց Նամակ» գրական պարբերաթերթի նախաձեռնած «Գրական անկիւն» շարքի հերթական ցերեկոյթը, որուն հիւրը եղած է բանաստեղծ եւ գրաքննադատ Գրիգոր Պըլտեան, Փարիզէն: Գ. Պըլտեան, Րաֆֆի Սէթեանի ընկերակցութեամբ (անգլերէն թարգմանութեամբ) կարդացած է իր «Հակաքերթուած» եւ «Տեղագրութիւն քանդուող քաղաքի մը համար» գիրքերէն բանաստեղծութիւններ, ապա ներկայացուցած է «Հատուածներ հօր» գիրքէն կարճ արձակներ:

ԼՐԱՏՈՒ

տեսնուէ է: Սակայն, հանդրուանէ հանդրուան կը հեռանանք հիմնականէն: Հողը չունինք մեր ոտքերուն տակ: Բայց լեզուն, խօսքը, գիրը հայկական ունինք: Անհրաժեշտ է պահել այս զէնքը որ ոչ ժամանակը, ոչ հուրը եւ ոչ ալ սուրը կրցան անէացնել, եթէ կ'ուզենք որ ազգային տօնակատարութիւնները շարունակեն իմաստ մը ունենալ,

Ամէն բանէ առաջ՝ հարազատութիւն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լուրեր տեղեկագիր

ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ

Մայիս 20–ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, համերգ մը կուտայ արդէն համբաւի տէր Երրեակ մը, բաղկացած Արա Մալիքեանէ (ջութակ), Աննիկ Կօթիէէ (թաւջութակ) և Գաթրին Օրտրոնոյէ (դաշնակ): Յայտագրին մաս կը կազմէ նաեւ Փարիզ – Սերպոնի նուագախումբը ղեկավարութեամբ Ժագ Կրէպէրի:

Արա Մալիքեան տաղանդաւոր ջութակահար մըն է, արդէն տէր զանազան մրցանակներու: Ծնած է Պէյրութ, 1968–ին եւ ջութակի իր աշակերտութիւնը սկսած է նախ հօրը, ապա Ֆրանքօ Ճուլիի հետ: Յետագային կ'աշակերտէ Իվնն Էլէրմանի Հաննըրի Հոխշուլէ Ֆիւռ Մուզիք եւ կը ստանայ իր վկայականը 1988–ին: Առաջին մրցանակներուն կ'արժանանայ Սպանիոյ Փապլօ Սարասաթ եւ Պէրլինի Ֆելիքս Մենտէլսոն մրցումներուն: Դափնեկիր է նաեւ միջազգային բազմաթիւ մրցումներու, որոնց կարգին Ճենովայի Փականինի միջազգային մրցումին:

Իբրեւ մենակատար, նուագած է Պէրլին, Թոքիօ, Պարչելոնա, Մատրիտ, Թորոնթօ, Լոս – Անճըլըս եւայլն, եւայլն:

Հիմնադիր անդամն է «Մալիքեան Սըթրինկ Քուարթէթ»ի: Դեկտեմբերին համերգ մը կուտայ Գարնըկի Հոլ (Նիւ – Եորք):

Մայիս 20–ի յայտագրին է Պէթհովէնի Triple concerto en Ut Majeur op. 56, եւ 7–րդ համանուագը:

(*) Grand Amphithéâtre de la Sorbonne — 47, rue des Ecoles, Paris Ve, Mardi 20 Mai à 20 heures 30.

ԱՍԿԷ, ԱՆԿԷ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱ՞Ն Կ'ԱՆՑՆԻ

Անգլիոյ Ռեփըպլիք շարժումին նախագահը վճռական չեշտով կը հաստատէ. – Պետութեան յաջորդ ղեկավարը նախագահ մը պիտի ըլլայ: Ներկայ թագուհին պատմութեան պիտի անցնի որպէս՝ Էլիզապէթ վերջինը, Շարլ իշխանն ալ Գորնուայ պիտի քաշուի»: Ճիշդ է որ իշխան Շարլ օրեւէ ժողովրդականութիւն չի վայելեր: Կ'ըսուի թէ թագուհին քննել կուտայ, ներկայիս, կարգ մը մը բարեփոխումներ նորոգելու համար միապետութիւնը: Օրինակ՝ ջնջել անդրանկութեան կարգը յաջորդութեան համար, նաեւ արգիլքը կաթողիկէի հետ ամուսնանալու եւ հուսկ՝ հրաժարում անկլիքան հաւատքին գերագոյն պաշտպանի դերը արքային տալէ:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Միացեալ – Նահանգներ) Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 22–ին կատարուած է Մինաս Թէօլէօլեանի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի: Արարողութեան աւարտին կարդացուած են Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսի ցաւակցական գիրերը, որմէ ետք դամբանական մը խօսած է Մեսրոպ Արք.: Հանգուցեալին դագաղը, ապա, փոխադրուած է «Հայրենիք»ի շէնքը, ուր խօսք առած է «Հայրենիք» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Վահան Գարագաշեան: Հուսկ՝ թափօրը ուղղուած է Մաունթ Օպըրնի գերեզմանատունը, ուր յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսած է Կեդր. Կոմիտէի ատենապետ՝ Վազգէն Այվազեան: Թաղումէն ետք հոգեճաշ մը տեղի ունեցած է Սուրբ Ստեփանոս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր Մինաս Թէօլէօլեանի յիշատակը ոգեկոչած են Արմէն Պաղտոյեան, Օննիկ Մարաշեան, Անդրանիկ Գասպարեան, Կիրօ Մանոյեան եւ ողբացեալին զաւակը՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Եղեռնի 82–րդ տարելիցը ոգեկոչուած է մէկէ աւելի ձեռնարկներով: Ապրիլ 23–ի երեկոյեան, հայ երեք յարանուանութեանց միացեալ նախաձեռնութեամբ, «Ախարօնեան» սրահին մէջ կայացած է յիշատակի հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բացումը կատարած է Գրիգոր Տունկեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Պետրոս Արք. Մրէաթեան, հայ աւետարանականներու փոխ – համայնքապետ Վերապատուելի Աւետիս Պօյնէրեան եւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան: Գլխաւոր բանախօսը եղած է Յովսէփ Ղազարեան, որ առաւելաբար շեշտը դրած է Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան դարաւոր անցեալին վրայ: Գործադրուած է պատշաճ յայտագիր մը: Յաջորդ օր, Ապրիլ 24–ի առաւօտուն, հազարաւոր Հայեր փութացած են Հալէպի Ազգային գերեզմանատունը ու ներկայ եղած պատարագին, զոր մատուցած է եւ քարոզած՝ Գրիգոր Վրդ. Ջիփթճեան (Անթիլիասէն): Աւարտին, կատարուած է հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն մը: Նոյն օրը երեկոյեան, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, փակ խորանի առջեւ, տեղի ունեցած է Եղեռնի ոգեկոչման Համազգայնութային կեդրոնական ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Հոս եւս, գլխաւոր բանախօսը եղած է Գրիգոր Վարդապետ Ջիփթճեան, տալով բովանդակալից եւ խոհական պատգամ մը: Արար ժողովուրդին կողմէ համակրութեան եւ սրտակցութեան խօսք արտասանած է լիբանանցի պատմագիր Սալէհ Զահրէտտին: Ելոյթ ունեցած է Համազգայինի «Զուարթնոց» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սամուէլ Վարոսեանի: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմակալ Առաջնորդ Սուրէն Արքեպիսկոպոս Գաթարոյեան:

ՕԹԹԱՈՒԱՅԻ (Գանատա) Խորհրդարանի բարձունքին վրայ, Ապրիլ 24–ին տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը մասնակցութեամբ շուրջ 1500 հոգիի: Ներկայ եղած են կրօնական եւ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, ի շարս որոնց Ֆրանսայի եւ եւրոպական ատեաններու մօտ Ղարաբաղի ներկայացուցիչ՝ Վարուժան Գրիգորեան: Հաւաքոյթը վարած է Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբի գործավար՝ Ասպետ Աւետիսեան: Խօսք առած են ազատական երեսփոխաններ՝ Տէյվիտ Գոլնէթ, Ուոլթըր Լասթիւքա, Ճիմ Փիթըրսըն, Սարգիս Ասատուրեան, կառի Փիլիթէրի, Տիկին Գոլին Պոմիէ, Պլոք Քէպէքուա կուսակցութենէն՝ Օսվալտօ Նունէզ, նաեւ Ծերակոյտի անդամ՝ Անրի Սաֆի: Հայ Դատի անունով խօսած է Ժիրայր Պասմաճեան, Ապա, առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դ. պատանեկան եւ Երիտասարդական Միութեանց անդամներու, բազմութիւնը ուղղուած է դէպի Թրքական դեսպանատուն, ուր տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը: Տեղւոյն ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը անդրադարձած են հաւաքոյթին եւ ցոյցին: Հայոց ցեղասպանութիւնը, նոյն օրը, ոգեկոչուած է Խորհրդարանին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա Մաաէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Ապրիլ 29–ին, Կեդրոնականի 110–ամեակին շրջագծին մէջ, նուագահանդէս մը տուած է Շահան Արծրունի, որպէս յայտագիր ընտրելով միայն կին յօրինողներ: Ասոնք էին Ալիսիա Թէրզեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Գայեանէ Չեբոտարեան, Սիրվարդ Գարամանուկեան, Քէթի Պէրպէրեան: Դաշնակահար Շահան Արծրունի վայելած է մասնակցութիւնը Ալիս Մանուկեանի (երգ), Յոլինէ Սալմասլըի (թաւջութակ), Սիլվա Կոմիկեանի (արտասանութիւն), Մուսա Ալպուքրէքի (ջութակ): Համերգի աւարտին Արա Էլակէօզ Կեդրոնականի 110–ամեակի յանձնախումբին անունով արծաթեայ յուշանուէրներ յանձնած է մասնակցող արուեստագէտներուն:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Ց. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Ապրիլ 21–ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաձոր մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին: Բացման խօսքը արտասանած է Այիդա Ֆրանքեան, ներկայացնելով օրուան դասախօսը՝ Սեպուհ Յովհաննէսեան, որ խօսած է նիւթ ունենալով. – «Լաւի եւ վատի ըմբռնումը փիլիսոփայութեան մէջ»:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին բացումը կատարուած է Հայ նկարիչներու հաւաքական ցուցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի տեղական մասնաճիւղին:

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի մէջ, Ապրիլ 5–ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.–ի 87–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Արեւ մասնաճիւղին: Բացման խօսքը կատարած է ատենապետուհին՝ Նաթալի Մանուկեան եւ ներկայացուցած օրուան բանախօսը՝ Սօնա Սարգիսեան: Ան ներկայացուցած է կազմակերպութեան գլխաւոր հանգրուանները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Վէնսան տ'Էնտի երաժշտանոցի Մարի Սթեֆան սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, համերգ մը տրուած է կազմակերպութեամբ Հայ Երաժիշտներու ընկերակցութեան: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են հայ համալսարանական երիտասարդ երաժիշտներ, որոնք նուագած են Մենտէլսոնի, Շուպէրթի, Պրահմսի, Գատըլնի, Տիգրանեանի, Բաբաջանեանի եւ Խաչատրեանի գործերէն:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ «Փաս – Միւսայ» թատրոնին մէջ, Ապրիլ 27–ին, ներկայացուած է ամերիկացի թատերագիր՝ Ուիլըրտ Գալինոսկիի «Հրէշ՝ լուսնի վրայ» գործը: Թատերգութեան բեմադիրն էր դանատական թատրոնի եւ շարժանկարի ծանօթ դէմքերէն՝ Հրանդ Ալիանաք, խաղացողն ալ՝ Արսինէ Խանճեան: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամներէն՝ Շահէ Միրաքեան, իսկ ներկայացման աւարտին, թատրոնի տնօրէնութեան ներկայացուցիչը իր գնահատանքը յայտնած է հեղինակին եւ բեմադիրին: Ապա, հանդէս եկած է Կեդրոնին ներկայացուցիչը՝ Գրիգոր Շիթիլեան որ գնահատանքի գիրով մը պարգեւատրած է հեղինակը:

ՍԱՄԱԹԻՈՅ (Պոլիս) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, ապա կից սրահին, Ապրիլ 27–ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են տեղւոյն Սահակեան երգչախումբի հիմնադրութեան 59–րդ եւ Դպրաց դասի կազմութեան 294–րդ տարեդարձներուն առթիւ: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Արք.: Արարողութեան աւարտին տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը: Կարդացուած է տնօրէն խորհուրդի տեղեկագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, հուսկ՝ փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք. Սվաճեան:

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷԻ (Պոլիս) Տիվան ճաշարան – գրասրահին արուեստի ցուցասրահին մէջ, Ապրիլ 27–ին բացուած է Հայաստանցի նկարիչ՝ Մուշեղ Յովհաննիսեանի գործերու ցուցահանդէսը: Ան շրջանէ մը ի վեր արդէն Պոլիս կը գտնուէր եւ ուշադրութիւնը գրաւած է թուրք արուեստասէր շրջանակներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

եան: Ան երեսփոխան է, նաեւ «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան (ՀՀՇ), եւ պետական – իրաւական հարցերու Յանձնաժողովի անդամ:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿՑՈՐԴԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՌՋԵՒ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանին մէջ իր աւարտին կը մօտենայ յատկապէս մեծ խլրացումներու մեղադրանքով ամբաստանուող Ներքին նախկին նախարարի տնտեսական հարցերու կցորդ Արամ Պետրոսեանի եւ իր ընկերներուն դատավարութիւնը: Մայիս 7–ին ունկնդրուած է վկայ մը եւս, Թղթածրարին կցուած են փաստաբաններուն կողմէ ներկայացուած նոր փաստաթուղթեր, սակայն որեւէ ակնարկութիւն չէ եղած Ա. Պետրոսեանի նախապէս յիշատակած եւ «զգայացունց» որակած տեսերիզին մասին:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԷ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

Մայիս 7–ին, ՀՀ կառավարութեան ընդունելութեան Տան մէջ գումարուած է Հիւլէական վտանգներէ Պաշտպանութեան Խորհուրդին առաջին ժողովը: Նիստը բացած է նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան, որ Խորհուրդի նախագահ Պ. Պէրկհոֆէրը (Գերմանիա) հրաւիրած է նիստը վարելու:

Եղոյթ ունեցած է Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան որ ներկայացուցած է երկրին հիւլէական ուժանիւթի համակարգին պարզած վիճակը. իրեն յաջորդած է հիւլէակայանի տնօրէնը՝ Սուրէն Ազատեան, որ խօսած է կայանին ապահովութեան մասին: Ապա քննարկուած են աթոմակայանին ապահովութեան մակարդակի բարձրացման, ուժանիւթի պատշաճ օգտագործման, անձնակազմի պատրաստութեան եւայլն, հարցեր: Այս անդրանիկ ժողովին ներկայ եղած են նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան, Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Արտաշէս Պետրոսեան, Ազգային Ժողովի գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Ռաֆայէլ Պապայեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԼՂՀ–Ի ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մայիս 7–ին, Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեան եւ ԼՂՀ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան հանդիպում մը ունեցած են Երեւանի մէջ: Անոնք խօսած են Մինսկի խումբի գործունէութեան մէջ Հայաստանի եւ ԼՂՀ–ի մօտեցումները ճշդելու հարցերուն մասին:

«ԷԽՈՐԱՆԿ» ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Հայաստանի կեդր. Դրամատունը կատարելէ ետք անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնները, Մայիս 7–ին դիմած է Երեւան քաղաքի Սպանդարեանի դատարանին որպէսզի փակուի «Էխորանկ» փակ բաժնետիրական դրամատունը: Այս առթիւ նշանակուած խնամակալին տեղեկագրէն կը պարզուի որ դրամատունը կրնայ դառնալ անվճարունակ եւ զայն անմիջապէս լուծելու պարագային կարելի կ'ըլլայ հատուցանել պարտաւորիչ վճարումներուն մեծ մասը:

«31–ԵՐՈՒ» ԴԱՏԸ

«Արարօ» Ջոկատին սպանդումին, անոր անցած մարտական ճամբուն վերաբերող Երկրապահներու Միութեան տեղեկագրին ընթերցումով, «31–երու» դատավարութեան, աւարտած է փաստաթուղթերու հրապարակման փուլը: Ամբաստանեալները եւ իրենց փաստաբանները փորձած են ապացուցանել որ նախաքննութեանց տեսագրութիւններուն եւ անոնց գրաւոր արձանագրութիւններուն միջեւ որոշ տարբերութիւններ եւ պակասներ կան, ինչ որ իրենց թոյլ տուած է ըսել թէ ամբաստանեալներու եղոյթները նոյնութեամբ չեն արձանագրուած: Այնուհետեւ դատարանը Մայիս 7–ի նիստին վերադարձած է հարցաքննութեանց: Հարցաքննուած է Սուրէնաւանի բնակիչ Արմէն (Թեմուր) Ահմադեան, որու նկատմամբ յարուցուած քրէական գործը ժամանակին կըրճատուած է, քանի որ ան յայտնած էր թէ ոչինչ կը յիշէր, իսկ տուած պատասխաններն ալ որոշ հակասութիւններ կը մատնէին նախապէս ըսածներուն հետ: Ապա ընթերցուած են անոր նախաքննական ցուցմունքները եւ Արթիւր Ղազարեանի հետ դէմ առ դէմ խօսակցութեան արձանագրութիւնը, Բացի Վազգէն Սարգսեանը ահաբեկելու Արթիւր Ղազարեանի առաջարկին եւ Սուրէնաւանի սաբերուն մէջ պահուըտած ուրիշ հետ հանդիպման ճշգրիտ վայրին վերաբերող տուեալներէն, Ահմադեանի պատասխանները կը համապատասխանէին նախաքննութեան ցուցմունքներուն:

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne

organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997

pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevêque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectonnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsables de l'Association Machtotz.

Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...

Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 mai)
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

— ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ —

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10–ին,

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՏԻԱՐԻՆ. – Տիկին Մարիձա Հարէլեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ամուսնոյն՝ Յովհաննէս Հարէլեանի մահուան 7–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական Երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԻՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20.30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիպ»ի մէջ
5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec
VAROUJAN ATTARIAN
à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN
Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 · Fax: 01 43 78 66 64

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի–լէ–Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10–16, հեռաձայնել թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09.
— Marie 01. 46. 30. 81. 81.
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 14
MERCREDI
14 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél.: 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 500 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (սովորական առաքում)
1.950 Ֆ. (շտապ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.113 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.113

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ հիւսիս – արեւելեան շրջանի երկրաշարժի հաշուեկշիռը ծանրացաւ եւ այժմ 4000 մեռեալի մասին կը խօսուի: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Ա. ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է նախագահ Ռաֆսանճանիի եւ Խամանէիի:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ անդրադառնալով նացիներու կողմէ իւրացուած հրէական հարստութեան մասին պատրաստուած ամերիկեան տեղեկագրին, կ'ըսէ թէ շահաւորներու շարքին մէջ կը գտնուի Թուրքիա եւս: Աւելի քան 500 էջնոց տեղեկագրին մէջ չորս էջ յատկացուած է Թուրքիոյ որ կ'ամբաստանուի Գերմանիոյ քրոմ ծախած ըլլալու մեղքով. այդ նիւթին փոխարժէքը, կ'ըսուի թէ Գերմանիա վճարած է Հրեաներէն թալանուած ոսկիներով:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ միջեւ խաղաղութեան համաձայնագիր մը ստորագրուած է Մասխատովի եւ Ելցինի կողմէ: Հոն, կողմերը յանձն կ'առնեն որեւէ ձեւով ուժի չդիմել: Ելցին պատմական նշանակութիւն կու տայ այդ փաստաթուղթին որ չի ճանչնար, սակայն, Չէչէնիոյ անկախութիւնը: Կը շեշտուի կողմերու փափաքը կայուն, հաւասար եւ փոխադարձաբար նպաստաւոր յարաբերութիւններ ունենալու: Նախորդ համաձայնագիրը (Օգոստոս 31, Խասավիւրթի) զոր, Ռուսաստանի հաշւոյն Լեբէդ ստորագրած էր, կը ճշդէր որ մինչեւ 2001 կողմերը պէտք է լուծեն Չէչէնիոյ կանոնագրին էական հարցը:

ԻԶՄԻՐԻ ամերիկեան աղջկանց վարժարանին վրայ քոքթէյլ մոլոտով մը նետուած է Կիրակիէն Երկուշաբթի (Մայիս 11 - 12) լուսնալիք գիշերը: Ըստ ոստիկանութեան «Մեծ Արեւելքի մարտիկներու իսլամական ճակատ»ին գործն է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ մերձեցումը խորապէս կը մտահոգէ արաբական երկիրները, մանաւանդ ծովային հաստատուող ռազմափորձերու ծրագրէն ի վեր, Միացեալ – Նահանգներու մասնակցութեամբ: Նիքոլ Փոփ, «Մոնտ»ի մնայուն թղթակիցը Թուրքիա, այս հարցին նուիրուած իր գրութեան մէջ (Մայիս 13) կը գրէ նաեւ թէ Թրքական իշխանութիւնները կանոնաւոր կերպով կ'ամբաստանեն Յունաստանը, Սուրիան, Իրանն ու Հայաստանը որ կ'օժանդակեն քիւրտ մարտիկներուն: Զինուորականները, մասնաւորաբար, շատ կասկածամիտ են մոլլաներու Իրանին նկատմամբ, Սուրիան ալ Եփրատի ջուրերու բաշխումին պատճառաւ թշնամի կը նկատուի: Իսրայէլի համար Թուրքիան ապահով շուկայ մըն է եւ իսրայէլցի դիւանագէտ մը կը բացատրէ որ երկու տնտեսութիւնները զիրար կը լրացնեն: Թուրքիան ծանր ճարտարարուեստ ունի, Իսրայէլ ալ բարձր թեքնոլոժի մը ունի որուն պէտք ունի Թուրքիա:

ԱՆԳԱՐԱ հեռոյինի մայրաքաղաքը կը նկատուի: Անցեալ շաբթու, արդարեւ, գերման իշխանութիւնները պատասխանելով գերման կանաչներու, յայտնած են թէ հեռոյինի 60-էն 90%-ը որ կը գործածուի Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն Անգարայէն կ'անցնի այլեւ Անգարայէն ճամբայ կ'ելլէ: Անցեալ Յունուարին, արդէն, գերմանական արդարադատութիւնը թմրեցուցիչի շահատակութեան 3 յանցագործներու (Թուրք մը, իտալացի մը եւ պելժիքացի մը) դատին ընթացքին խնդրոյ առարկայ ըրած էր Արտաքին Նախարար՝ Թանսու Չիլլէրը որ աչք կը գոցէ այդ շահատակութեան վրայ: Նման մեղադրանքներ ըրած էր նաեւ Մեծն – Բրիտանիոյ Ներքին փոխ – Նախարարը նոյն շրջանին: Պնդած էր որ Թուրք կառավարութեան կարգ մը անդամներ եւ ոստիկանութիւնը դեր ունին թմրեցուցիչի շահատակութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱԶԳԻ Հ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԷՆ ԴԱՍ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ԹԱՂԱՊԵՏԻՆ

«Հիւրրիյէթ» օրաթերթը Մայիս 11-ի թիւին մէջ Պոլսոյ թաղապետին ուղղուած սիւնակ մը ունի ուր կը հրահանգուի օրինակ առնել Հայերէն, Գրութիւնը որ խորագրուած է՝ «Պարոն Թայյիփ, գացէ՛ք քիչ մը դաս առէք Հայերէն», կ'անդրադառնայ դասական Թուրք երաժշտութեան վերջերս պատրաստուած երկու ձայնագրութեան: Առաջինը կը պատկանի Պոլսոյ թաղապետութեան որ հրապարակ հանած է Տէտէ Էֆէնտիի երաժշտութեան երեք սալեր, իսկ երկրորդը՝ Ամերիկահայու մը որ արդիական թէքնիքով ձայնագրած է Թամպուրի Ճէմիլ պէյի հնատիպ սալերը: Յօդուածագիրը ծանր քննադատութիւններով կը խօսի առաջինին մասին որ արդիւնք եղած է խնամիական կարգադրութիւններու եւ կ'ըսէ թէ Հարոլտ Յակոբեանի նախաձեռնութիւնը մեկնած է միմիայն արուեստի սէրէն: Ապա կը խնդրէ Պոլսոյ Թաղապետութեան մշակոյթի բաժնի պատասխանատուներէն. «Օրինակ առէք Յակոբեանի այս ու միւս ձայնագրութիւններէն. եթէ չէք առներ, շնորհ ըրէք ու երաժշտութեամբ մի՛ զբաղիք, որովհետեւ քանիցս փաստեցիք թէ այս գործէն չէք հասկնար»...:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԷՏՔ Է ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԻՐ ՇԱՀԵՐԸ»

ԿԸՍԷ Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ

Այս խորագրին տակ Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ Մայիս 13-ի իր թիւին մէջ նամականիի բաժնին մէջ հրատարակած է Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի գլխաւոր խորհրդական Ժ. Լիպարիտեանէ, ի պատասխան Ապրիլ 10-ի թերթին խմբագրականին: Կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով:

ՀԱՅԿ. ՀՄԱՅԻԼ ՄԸ ՈՒՓՍԱԼԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 3-ին Ուփսալայի (Շուէտ) համալսարանին աստուածաբանութեան բաժնին մէջ տեղի ունեցած է Բիւզանդագէտներու Միութեան տարեկան հանդիպումը որուն ընթացքին կարդացուած է տասը դեկուցում: Նոյն համալսարանին արուեստի պատմութեան բաժնէն Նեա Վիտակովսկա ներկայացուցած է «Հայկական հմայիլ մը Ուփսալայի Համալսարանի գրադարանին մէջ» խորագիրով դեկուցում մը: Խնդրոյ առարկայ հմայիլը գրչագիր, պատկերազարդ է, կը կրէ 1681 թուականը, գրուած է Պոլսոյ մէջ: Ան այսուհետեւ համալսարանի գրադարանին ցուցասրահ – թանգարանին մէջ կը ցուցադրուի որպէս եզակի նմոյշ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 12 / 13)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Մայիս 12 – 16 ժամերու մէջ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի Բ. հանդիպումը Առեւտուրի համաշխարհային կազմակերպութեան հետ: Այդ հանդիպումին ընթացքին կազմակերպութեան անդամ երկիրները հարցումներ կ'ուղղեն Հայաստանի ընդհանուր տնտեսական քաղաքականութեան մասին որոնց կը պատասխանէ հայկական պատուիրակութիւնը: Ըստ Տնտեսութեան փոխ-Նախարար Արմենակ Դարբինեանի, ՀԱՊ-ի երկիրներէն Հայաստան առաւելագոյն կարելիութիւնը ունի այդ կազմակերպութեան անդամ ըլլալու:

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ ՂԱՐԱԲԱՂ

Իրանի երկրաշարժի օրը, Մայիս 10-ին, ժամը 21.57-ին, ցնցումներ պատահած են նաեւ Մարտակերտէն 12 քիլոմեթր հիւսիս – արեւմուտք, 6 բալ ուժգնութեամբ (Մերքալի՝ 12):

ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ

Այս օրերուն Երեւան գումարուած հիւլէական վտանգէ պաշտպանութեան նուիրուած ժողովին, որուն կը մասնակցէին 10 երկիրներէ հիւլէական մասնագէտներ, որոշուած է Յունիսի վերջ երկու ամիս փակել Մեծամօրի հիւլէակայանը, վերանորոգման եւ վառելանիւթը նորոգելու աշխատանքներու համար: Այս մասին, Ուժանիւթի Նախարարը պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հարցումին, ըսած է թէ բնակչութեան մատակարարուող ելեկտրականութեան քանակը փոփոխութիւն պիտի չկրէ:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐՆԵՐ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՀԵՏ

Պաշտօնական այցով Գանատա գտնուող Առեւտուրի, Սպասարկումներու եւ Զբօսաշրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նանագուլեան Մայիս 8-ին ստորագրած է երկու համաձայնագիրներ: Անոնցմէ առաջինը կը վերաբերի ներդրումներու պաշտպանութեան եւ խրախուսման, միւսը՝ առեւտուրի եւ առեւտրային գործունէութեան:

«ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25» ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

Սեպտեմբեր 25-ի դէպքերուն առընչուող գործերու դատավարութիւնը կը հասնի իր աւարտին: Մայիս 12-ի նիստին դատարանը անցած է ամբաստանեալներու վերջին խօսքի ունկնդրութեան: Սակայն դատական նիստերու դահլիճին մէջ չեն լսուած այդ վերջին խօսքերը. քանի որ ամբաստանեալներ Արգիշտի Կիվիրեան, Յարէթ Պետրոսեան ու Վահէ Բեկնազարեան հրաժարած են խօսք առնելէ եւ գոհացած միայն յիշեցնելով թէ անմեղ են, եւ ինչ որ ունէին ըսելիք ըսած են արդէն: Երկու այլ ամբաստանեալներու՝ Սէյրան Մաստեանի ու Մկրտիչ Մեղաւորեանի վերջին խօսքերուն ունկնդրութենէն ետք յաջորդ նիստին, դատակազմը կ'արձակէ իր վճիռը:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ. ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ

Կիրակի, Մայիս 11-ի յետ միջօրէին, Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, առանձին հանդիպում մը ունեցած է Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին հետ, Լիբանանի մօտ Վատիկանի դեսպանատան մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, Յովհ. Պօղոս Բ. օր մը առաջ ժամանած էր Լիբանան եւ արժանացած պետական, կրօնական ու ժողովրդային ջերմ ընդունելութեան: Արամ Ա. ներկայ գտնուած էր Կիրակի առաւօտ Պապին կողմէ մատուցուած պատարագին, ինչպէս նաեւ Լիբանանի միւս համայնքներու Պատրիարքներուն հետ մասնակցած էր Պապին ի պատիւ տրուած ճաշին:

Կէսօրէ ետք, Հայրապետը պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Պապին, ընկերակցութեամբ Արտաւազդ Արք. Թրթռեանի, Վարդան Արք. Տէմիրճեանի, Եփրեմ Արք. Թապաքեանի, Զարեհ Արք. Ազնաւորեանի, Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեանի եւ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Գեղամ Վրդ. Խաչերեանի: Ընդհանուր կարճ հանդիպումէ մը ետք, Պապը եւ Կաթողիկոսը ունեցած են առանձին հանդիպում մը, որու ընթացքին խորհրդակցած են Լիբանանի, Հայ Եկեղեցւոյ, Հայութեան ու Հայաստանի կապուած շարք մը հարցերու շուրջ:

Հայրապետը դարձեալ շեշտած է Հայաստանի ու Արցախի եւ Հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն Վատիկանի զօրակցութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս նաեւ Կաթողիկէ ու Հայ Եկեղեցիներուն միջեւ էքիւմէնիք գործակցութեան նոր մղում տալու կենսական կարեւորութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Մայիս 11-ին, ՀՄՄ իր դաշտին վրայ՝ Փառք տը Շուազի, նոր յաջողութիւն մը արձանագրեց, յաղթելով ՖՆԱԳ-ի 4 – 0: Դասաւորման մէջ կը պահպանէ 2-րդի իր դիրքը:

ՀՄԸՄ-Ֆրանս ալ բաւական դժուար խաղէ մը ետք, առաջատար Փօլիսին դէմ կրցաւ հաւասար արդիւնք մը՝ 3 – 3 արձանագրել, շնորհիւ վերջին վայրկեանին նշանակած կոլին: Միշտ 5-րդ է դասաւորման մէջ: Պահեստիները աւելի դիւրին մրցում մը ունեցած են, որմէ յաղթական դուրս եկած են 6 – 0 արդիւնքով, ինչ որ իրենց թոյլ կու տայ շարունակել յուսալ՝ ախոյեան աւարտել. ներկայիս 2-րդ են:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

ԱՐԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ազատ ոճի ըմբիշ Արա Գէորգեան Վարշաւայի մէջ յաղթելով հինգ մրցակիցներու 69 քիլօկրամ դասակարգին մէջ դարձած է Եւրոպայի ախոյեան: Ան Աբարատ մարզին Քաղցրաշէն գիւղէն է. մարզուած է Ռազմիկ Գէօլէցեանի կողմէ:

ՀԱՅ ՄԸ ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՕԹԵՐ՝ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽՍԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

ԽՄԲ. — Մարտ 8 — 11, Թորինոյի եւ Լիվոռնոյի մէջ տեղի ունեցաւ «Հայերը իտալիոյ ճանապարհներուն երկայնքին» նիւթով միջազգային համագումար մը, որու ընթացքին փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան ներկայացուց վերոյիշեալ խորագիրը կրող խիստ շահեկան զեկուցում մը (տես՝ «Յառաջ», Ապրիլ 8)։ Նկատի առնելով նիւթին հետաքրքրական եւ քիչ ծանօթ — թերեւս նոյնիսկ անծանօթ — բովանդակութիւնը, թարգմանաբար կը ներկայացնենք զեկուցումը որ պէտք է հետաքրքրէ հայ ընթերցողը։ Թարգմանութիւնը կատարած է Վազգէն Բամպակեան։

1) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՖՈՆՏԸ

1995 Յունուարին առիթը ունեցայ Ֆէրրարա քաղաքի Ջիվիքա Պիպլիոթեքա Արիոսթէա մատենադարանին մէջ գտնելու Տէոտաթօ (Աստուածատուր) Փափազեանի անունով ձեռագիրներու կարեւոր ֆոնտ մը։ Կազմուած է մեծ թիւով թղթածրարներէ որոնք բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ նամակներ կը պարունակեն. կայ յատկապէս մեծ կապոց մը նամակներու՝ դասաւորուած խնամքով ըստ թուականի՝ 1845 — 1854։ Այս մասին համառօտ լուր մը տրուած էր ժամանակին Ատ Լիմինա Իթալիաէ ժողովածուին մէջ (1)։ Սակայն, այդ ժամանակէն ի վեր շատ բան փոխուեցաւ շնորհիւ Մատենադարանի տնօրէնութեան փութկոտութեան եւ ի մասնաւորի գրադարանապետ տոքթոր Ճանփիէրօ Նաչիի որուն խոր հետաքրքրութեան տարրկայ դարձաւ մինչ այդ անդիտացուած այս ֆոնտը՝ որուն ի՞նչպէս եւ ե՞րբ Ֆէրրարա հասնիլը անծանօթ է ցայսօր։

Շարունակելով պրպտումները ժամանակ առ ժամանակ մատենադարանի պահեստարանին մէջ, գտնուեցան ուրիշ ծրարներ եւ նամակներու պահարաններ, այնպէս որ այսօր ֆոնտին քանակը, մէջը ըլլալով վերջերս գտնուած նոր փաստաթուղթերու հաւաքածոյ մը, եռապատկուած է սկզբնական շրջանին բաղդատմամբ եւ կը հասնի մեծ ծաւալի մը։ Վերջերս աւելցան, ասոնց վրայ աւելի քան 50 տպագրուած հին հայկական գրքեր։ Վաւերագրութիւններու այս խումբը կը բաղկանայ տասնեակ հազարաւոր թերթերէ, նամակներէ, փաստաթուղթերէ, ուսումնասիրութեան նօթագրութիւններէ, օրագրի էջերէ, դիւանագիտական եւ նօտարական փաստաթուղթերէ՝ ֆրանսերէն, իտալերէն, հայերէն, թրքերէն, արաբերէն լեզուներով։ Ֆոնտը դասաւորման մէջ է տակաւին եւ կը նմանի գանձի իր, հանքի մը՝ որ առատ է ամէն տեսակի եւ մարդի հետաքրքրութեանց։

Այս ընդարձակ պարունակութեան վրայ մինչեւ այսօր եղած, հասկնալիօրէն մակերեսային կերպով, ուսումնասիրութենէն վերջ, կարելի է այժմ ուրուագծել Փափազեանի կենսագրութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ պրպտումի ուղղութիւններ ցոյց տալ որ կրնան աւելի խոստմնալից նորութիւններ ընծայել։

2) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ ԿԵԱՆՔԸ

Աստուածատուր, կամ այդ ժամանակուան սովորութեամբ ստուգաբանական թարգմանութեամբ՝ Տէոտաթօ կամ Տիէօտոնէ Փափազեան ծնած է 1808-ին Կ. Պոլիս։ Որբ՝ հօր կողմէ իր ծնունդէն իսկ առաջ, կը պատկանէր հայ ծանօթ ընտանիքի մը որ ականաւոր անդամ մըն ալ տուած էր Մխիթարեան Միաբանութեան, Հայր Ինգնատիոս Փափազեան՝ իր մեծ հօրեղբայրը,

1820-ին, ճիշդ այս մեծ հօրեղբօր մօտ կը ղրկէ զինքը իր մայրը որով երիտասարդ Փափազեան Փատովայի եւ Վենետիկի մէջ կ'անցընէ իր կազմաւորման առաջին տարիները։ 1823-ի շուրջ, տկար առողջութեան պատճառաւ եւ հաւանաբար ընտանիքին կարօտով ալ, կը վերադառնայ ծննդավայրը։

Հոն, 1825-ին, առիթը կ'ունենայ ծանօթանալու բարձր. Դրան մօտ Սարտենիայի թագաւորութեան դեսպանատան բարձր պաշտօնատարներու։ Երիտասարդը, որ անպայման ծանօթ էր ֆրանսերէն եւ իտալերէն լեզուներուն, բացի հայերէնէն եւ թրքերէնէն, լաւ տպաւորութիւն թողած պէտք է ըլլայ քանի որ 1826-ին իսկ Գառլօ Ֆելիչէի Արտաքին գործոց նախարար՝ կոմս տը լա Թուռի արտօնութեամբ կցորդ կը նշանակուի Կրովալլօ Մարքիզին որ Կ. Պոլսոյ մէջ Սարտենիկան դեսպանատան գլխաւորն էր։ Ուրեմն 1827 Յունուարին կրկին կը մեկնի դէպի Իտալիա՝ Թորինօ, ուղղակի թագաւորին ըսպասարկութեան մէջ մտնելու համար։ Սակայն միայն յաջորդ տարին կը ստանայ Կ. Պոլսոյ մօտ կառավարական պատւիրակութեան մէջ թագաւորին քարտուղար — թարգմանի պաշտօնը։

Այս պաշտօնական յանձնառութեամբ 1828 Յուլիս 1-ին Ճենովայէն կը մեկնի Պերոլտօ մարտանաւով որ սարտենիական նաւախումբին հետ լայն շրջան մը պիտի ընէր Միջերկրականի մէջ, հանդիպելով Թունուզ, Ալժերիա, Աղեքսանդրիա, Կիպրոս, ապա Զմիւռնիա, ուրկէ կը հասնի Կ. Պոլիս։ Քսանամեայ այս երիտասարդը ճամբորդութեան ընթացքին, որ մօտ վեց ամիս կը տեւէ, կրնայ հաւաքել Միջերկրականի երկիրներուն կեանքին պատկանող շատ մը լուրեր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր մեծ պետութիւններու նաւատորմերուն եւ ծովեզերեայ մահմետական երկիրներուն մէջ լարուած վիճակ կար։ Այս ամէնուն վերաբերեալ կանոնաւոր լրատուութիւն կ'ընէ իր անմիջական մեծաւորին՝ կոմս տը լա Թուռին, կանոնաւոր նամակագրութեամբ մը որ կը նօթագրէ իր նաւային յուշատետրին մէջ։

Այդ վայրկեանէն սկսեալ եւ քսան տարիներու ընթացքին, թագաւորին սպասարկութեան մէջ է ան հաւատարիմ նուիրումով եւ ազնիւ ուշիմութեամբ, ինչպէս ցոյց կուտան արքունիքին կողմանէ իրեն եղած յետադայ ճանաչումները։ Կ. Պոլսէն վերջ, 30-ական տարիներէն սկսեալ կը գտնուի Հռոմ, մինչեւ որ 1841-ին կը ստանայ այնտեղի սարտենիական դեսպանատան Ա. կարգի փոխ-քարտուղարութիւնը։ 1845-ին Գառլօ Ալպէրթօ թագաւորը զինքը կը նշանակէ Արտաքին Գործոց նախարարութեան մէջ դեսպանական խորհրդատու եւ 1848-ին անոր կը շնորհէ Ս. Մաուրիցիօ եւ Ս. Ղազարոս Ասպետական խաչը,

Բայց Իտալիոյ եւ Եւրոպայի մէջ քաղաքական փոփոխութիւններու այդ շրջանին, կը սկսի նաեւ Փափազեանի համար ալ ամենածանր հիասթափութիւններու եւ դառնութիւններու շրջան մը, ըլլայ անձնական թէ քաղաքական կեանքին մէջ։

Ինչ կը վերաբերի քաղաքական եղելութիւններուն, թէեւ հարկ է աւելի խոր պրպտումներ ընել թուղթերու մեծ քանակութեան մէջ, կը թուի թէ վերջին բարձր պարգեւատրութեան հետ իրեն վստահուած կամ խոստացուած ըլլար Վենետիկի ժամանակաւոր կառավարութեան մօտ թագաւորական գործակալի պաշտօնը, բարձր վարձատրութեամբ, պաշտօն՝ որ երբեք չիրականանար եւ նոյնիսկ առիթ կուտայ երկար բանակցերու նախարարութեանց հետ Փափազեանի կողմանէ մեծ պահանջներու պատճառաւ։

Իսկ անձնական գետնի վրայ, հաւանական է հանրային դժուարութիւններու, [illegible], նոյն շրջանին ենթակայ է ծանր հիւանդութիւններու շարքի մը որ իրեն պիտի ընկերանան մինչեւ վերջ։ Նօթագրութիւնները աւելի ցանցառ կը դառնան 50-ական տարիներու երկրորդ կէսէն վերջ եւ իր մասին լուրերը հարկ է այլեւս որոնել արտաքին շրջանակներու մէջ։ Կարեւոր լուրեր կը ստանանք զինքը խնամող երկու բժիշկներու կողմէ։ Անոնց ախտաճանաչումն է «մենամոլութիւն» կամ «մաքնիսական զգայախաբէութիւն» կամ աւելի նոր սահմանումով՝ ծանր հալածախտ։ Եթէ Փափազեանի այս մարդկային դժբախտ երեւոյթին վրայ կ'անդրադառնանք, պատճառը այն է որ բժիշկները զինքը կը ներկայացնեն շատ դրական կերպով. «Ծնած արեւելք, մթերուած ջղագրգռութեամբ և դիւրագգացութեամբ որ, առանց սխալելու հաւանականութեան, կարելի է ըսել հիւանդագին. զրաղած է խոր ուսումնասիրութեամբ որ գլխաւորաբար, եթէ ոչ միայն, կ'անդրադառնային բարոյական եւ քաղաքական գիտութիւններու։ Քիչ են այն մարդիկ որոնց հետ խօսակցելով ես գտած ըլլամ այնքան իմացական գոհունակութիւն որքան ունեցած եմ իրմէ, ներհուն՝ ոչ միայն մարդկային եղելութիւններու, սովորութիւններու եւ կազմակերպութիւններու պատմութեան, այլ խորունկ տրամաբանող մըն է (Ա. Զամպիանքի)։ Միւս բժիշկը քաղաքական բարձր հասկացողութեան վկայութիւն մը կ'աւելցնէ նախորդ բժիշկին հիւանդագին անձնաւորութեան պարագան հաստատելէ վերջ. «արթուն իմացականութիւն, բարեկիրթ շարժուձեւ, հմուտ՝ արեւելեան լեզուներու» եւ 'կաւել — ցնէ «պաշտօնավարած է դիւանագիտութեան մէջ իբրեւ թարգման եւ դեսպանատան պատգամաւոր սկսեալ 1825-էն Կ. Պոլսոյ մէջ, ապա Հռոմ՝ Գառլօ Ալպէրթօ թագաւորին արքունիքին մէջ։ Իրաւ է որ Հռոմի արքունիքին մէջ երկու դժուարին եւ կարեւոր յանձնառութիւններ կը վարէր։ Մին՝ իբրեւ պատգամաւոր դեսպան՝ կը ներկայացնէր սարտենիական կառավարութիւնը, այսինքն՝ ժամանակուան Արտաքին Գործոց նախարար՝ Լա Մառկերիթան, որով ստիպուած էր Արքունիքի ներքին անցուդարձը տեղեկացնել նախարարին եւ սարտենիական կառավարութեան շահերը պաշտպանել ըստ լա Մառկերիթեան մտածողութեան, այսինքն՝ բացարձակ, աստուածապետական, հակա-ազատական. Միւս յանձնառութիւնը Գառլօ Ալպէրթօ թագաւորին հանդէպ էր, առաջինին յակոտնեայ. գաղտնի, ազատական, յեղափոխական, իտալական, կամ եթէ աւելի կը սիրէք այս սահմանումը՝ յառաջդիմական» (Ռիպոլի, էջ 3 — 4)։

Ճիշդ այս երկդիմի դիրքին հետեւանքով, Փափազեան պիտի հանդիպէր Գավուրի ընդդիմութեան որ կը հակառակէր դիւանագիտական ասպարէզին մէջ իր ցանկացած յառաջդիմութեան։ Գավուրի հետ ունեցած հակառակութենէն, որուն մասին կը խօսի օրագրութեան մէջ 1853 Ապրիլ 29-ի էջին վրայ, հաւանաբար սկիզբ կ'առնէ իր հիւանդութեան ամենածանր շրջանը (Ռիպոլի, էջ 4 — 5)։ «Կ'երթամ կոմս Գավուրի։ Նախ անհանդուրժող դէմք մը կ'առնէ ըսելով որ պէտք եմ Արտաքին գործերուն դիմել, ապա կը հանդարտի եւ գիս մտիկ կ'ընէ։ Երկու բան կը նշմարեմ. 1) կ'ըսէ թէ իմ առաջին այցելութենէս վերջ խօսած է-ին հետ. 2) կը բողոքէ ըսելով որ ինչ կը վերաբերի իր անձին՝ ինք պիտի չընդդիմանայ իմ պահանջքիս»։

Իրեն կ'առաջարկուին ուրիշ պաշտօններ բայց ինք չի հաւանիր. միշտ աւելի կը համոզուի որ իր դէմ եղած դաւադրութիւններու զոհ է։ Տառապած է անձկութեամբ ալ, մանաւանդ իր մօրը մահուընէ վերջ (1861)։ Միշտ շատ կապուած կը մնայ մօրը իր կեանքի ամբողջ ընթացքին, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ իր թուղթերուն ընդմէջէն ուր մօրը ներկայութիւնը շարունակական է։ Կը մահանայ Թորինօ, 1868 Հոկտեմբեր 15-ին, վաթսուն տարեկանին։

3) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդ ըսուածներէն յայտնի կ'ըլլայ որ Փափազեան պաշտօնավարած է Սավոյաներու դիւանագիտական կազմին մէջ այնպիսի շրջանի մը՝ ուր Սարտենիայի թագաւորութիւնը կը ծաւալէր եւ կը դառնար իտալական ազգային կեանքի ղեկավարը եւ ինք՝ շնորհիւ իր ուշիմութեան եւ ճկունութեան, ինչպէս նաեւ Իտալիա եւ արտասահման ըրած բազմաթիւ ճամբորդութիւններու տուած առիթներուն, կ'ապրի եւ վկայ կ'ըլլայ շատ մը եղելութիւններու որոնք Իտալիան բնորոշեցին իր ազգային քաղաքական միութիւնը կանխող շրջանին։

Հետեւաբար, վաւերագրերու այն հսկայ թիւը որ Փափազեան հաւաքած է այս նիւթին շուրջ, չի կրնար անտես եղած ըլլալ անոնցմէ որոնք իտալական վերակազմութեան (Ռիզորճիմենթօ) պատմութեամբ կը զբաղին։ Եւ իրապէս, քանի մը տրցակ թուղթերու վրայ, օրինակ՝ նամակներու շարք մը Միլանոյէն ղրկուած Հռոմ, իր մօրը, 1848-ի հինգ օրերու (Չինքուէ Ճիորնաթէ) պատահարներու ընթացքին, կամ՝ Ճիոպէրթիի վերաբերող քանի մը էջերու վրայ, կը գտնուին մատիտով եղած նօթագրութիւններ, իրարմէ տարբեր եւ յետագայ գրութիւններով, որ մտածել կուտան թէ անոնք պրպտումի եւ հաւանաբար նոյնիսկ հրատարակութեան նիւթ եղած ըլլան ունէ պատմաբանի մը կողմանէ. Չկրցայ ցարդ ստուգել Risorgimento-ի վերաբերեալ բազմաթիւ մենագրութիւններուն մէջ ո՞վ կրնայ զբաղած ըլլալ Փափազեան ֆոնտի այս երեւոյթով, թերեւս ֆոնտին Ֆէրրարա հասնելէն առաջ։ Ինչպէս կը տեսնուի, ճիշդ work in progress մըն է, եւ կը յուսամ որ մասնագէտներու հետաքրքրութիւնը շարժէ։

(Շար. 1)

(1) Ad Limina Italiae, n° 37. Quaderni del Dipertimento di Studi Eurasiatici — Universtà là Foscari — Venezia 1996.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս որ ըրինք մեր մարզական ակումբներուն համար, պիտի փորձենք, յառաջիկայ օրերու ընթացքին, մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը, մի առ մի։

Մինչ այդ, սակայն, անտեղի չըլլար, կը կարծենք, յետադարձ ակնարկ մը, յիշել թէ այս կազմակերպութիւնը՝ որ, հայկական Սփիւռքին մէջ, զանազան անուններու տակ, համաշխարհային բնոյթ ունի, ինչպէս ծնած է ու ճիւղաւորուած Ֆրանսա։

Կապոյտ Խաչի պատմականը ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք անշուշտ. պիտի գրենք ինչ որ ծանօթ է մեզի, ինչ որ տեսանք 70 տարիներ առաջ։

Քսանական թուականները ... Հայ գաղթականներու իրարու յաջորդող հոսանքներ կը հասնին Ֆրանսա, ընդհանրապէս Մարսէյլ. կը հաստատուին հետզհետէ երկրին զանազան կողմերը, կը սկսին աշխատիլ. մեծամասնութիւնը՝ իբրեւ բանուոր, մանէօվրը։

Քանի մը ամիսներ վերջ արդէն, կը նշմարուին այլասերումի առաջին նշանները. երախաները իրարու հետ կը խօսին ֆրանսերէն՝ որուն քիչ — շատ ընտելացած են փողոցը, տեղւոյն դպրոցը։ Չկան տակաւին հայկական դպրոցներ։

Անակնկալ երեւոյթ մը՝ մայրեր որոնք քանի մը բառեր միայն կրցած են միտք պահել, կը փութան իրենց այդ փքթի-նէկը ֆրանսերէնը գործածել իրարու հետ իրենց զաւակներուն հետ, տանը մէջ։ Բաց է ուծացումի ճամբան...

Կան անմիջական, ֆիզիքապէս աղէտալի պարագաներ. հայ երիտասարդներ, ամուրի կամ ոչ, կ'ուզեն ապրիլ, «լիովին ապրիլ», զիչեր, ցերեկ, կը մոռնան թէ պէտք է սնանիլ, կը մոռնան քնանալ։ Թոքախտը չի մոռնար զիրենք։ Ու թոքախտը անբուժելի է։ Անբուժելի այդ տարիներուն։

Այդ է վիճակը Ֆրանսայի հայ գաղթականներուն 1925 — 1930 շրջանին։ Ընդհանրապէս։ Անշուշտ ամէն ինչ մռայլ չէ ամէն տեղ, ամէնուն քով, բայց վարդագոյնը տկար է, գորշը կը տիրապետէ։ Զանազան տեղեր գործադրկութեան տագնապ ալ կայ։

Այդ պայմաններու տակ, կանացի բարեսիրական միութեան մը պէտքը ակներեւ է. միութիւն մը՝ որ կարենայ սատարել ընտանիքներու մէջ ազգային դրօշմի պահպանման, որ կարենայ քիչ — շատ օգ-

նել տկարները, այցելել հիւանդները, քաջալերել մեր անփորձ տղաները:

Հ. Ց. Դաշնակցութեան խնկարկու ըլլալու մտադրութիւնը չունինք. կը յուսանք ալ, այդպէս պիտի չորակուինք, եթէ գրենք թէ Դաշնակցութիւնն էր որ կազմեց ու կազմակերպեց Կապոյտ Խաչի առաջին խումբերը Ֆրանսայի մէջ: Իրականութիւնը այդ է:

Կուսակցութեան Ֆրանսայի կազմակերպութեան անհրաժեշտ ընդլայնումի պատասխանքներուն զուգընթաց, դաշնակցական գործիչներ եւ գլխաւորաբար Արշակ Ջամալեան, նաեւ այրեր կամ պարզ անդամներ, կիներ ալ անձնուէր, այցելեցին տակաւին անկազմակերպ հայ խումբաւորումներու, քաջալերեցին տեղական ուժերու ջանքերը. այդպէս է որ կեանք առին Կ. Խաչի մասնաճիւղերը:

Անիգրը Կապոյտ չէր, Կարմիր Խաչ էր. բայց որ Կարմիր Խաչ, միջազգային օրէնքով, անկախ պետութիւններու միայն արտօնուած է ունենալ: Հայաստան, արդէն կարմրած, անկախ չէր: Պէտք եղաւ ուրիշ գոյն մը տալ հայկական Սփիւռքի այս միութեան, կոչուեցաւ Կապոյտ, թէեւ Ֆրանսայի մէջ Կապոյտ Խաչը հակալքօլական միութիւն մըն է:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի գլխաւոր թիրախը ալքօլը չէր: Նպատակը՝ խրերօգնութիւնն էր, ընտանեկան մաքուր կեանքի պահպանումը ու նոր սերունդը հայերէնի հետ միշտ մտերիմ պահելը: Նպատակը չէ փոխուած:

Կապոյտ Խաչը, քանի մը տեղեր, եղած առաջին կազմակերպուած միութիւնը: Կը յիշենք, այդ էր պարագան Կրընոպլի մէջ եւ Կապոյտ Խաչն էր որ, չեղելով իր տրամադրէն, նախաձեռնութիւնը ունեցաւ հայածէս առաջին պատարագին: Պատարագիչն էր Լիոնէն հրաւիրուած Ասլանեան Տէր Հայրը, ծերունի քահանայ մը. թուական 1928 Յուլիս 8: Այս մանրամասնութիւնն ալ՝ պատմութեան համար...

Երբ անցան, գացին խանդավառութեան առաջին պահերը, տիկիններ եւ օրիորդներ՝ որոնք յանձն առած էին հետզհետէ հիմնուող Կ. Խ.ի մասնաճիւղերուն ծառայել, շուտով տեսան թէ գործը դիւրին չէր. բարի կամքը չէր բաւեր. դրամ ալ պէտք էր...

Գաղթականը կ՚ապրէր իր օրուան վաստակով, յաճախ դժուարաւ. կարելի չէր ակնկալել «արտաքուստ նուէրներ»: Ունեւորները քիչ էին, անոնք ալ սեղմօրէն գոցած էին թղթապանակները: Անդամավճարները, ընդհանրապէս եռամսեայ հինգ ֆրանք, կը գանձուէին դժուարութեամբ: Մեծ անձնուիրութիւն եւ համբերութիւն անհրաժեշտ էին գանձապահներուն:

Այդ կ՚ապացուցանեն հետեւեալ տողերը՝ արտատպուած Հերմինէ Միսքճեանի գրքոյթէնէն: Հերմինէ Միսքճեան եղած է Կրընոպլի մասնաճիւղին առաջին քարտուղարուհին: Կը գրէ. —

1934 ԱՊՐԻԼ 18

Այս օր ինծ համար շատ տխուր օր է, երբ Տիկին Սրբուհի Օնպաշեանը այս աշխարհէն թաղեցինք: Գաղութէն սիրուած կին մըն էր: Կ. Խաչի մեր գանձապետուհին: Ցաւեր ողբացեալ մեզ համար: 54 տարեկան հազիւ կար: Ջմրան թոքերու բորբոքում մը ունեցաւ: Չկրցաւ ցաւը վրայէն նետել: Օր ըստ օրէ սկսաւ տկարանալ: Մեզ եղաւ, դեռ երիտասարդ էր, աշխոյժ կին էր, յարգալից կին:

Կ. Խաչի նուիրեալ մը, իր անձնական հոգերը մէկ կողմ թողած նուիրուած էր մասնաճիւղին աշխատանքներուն: Ամառ թէ ձմեռ, ոչ տաքը, ոչ ցուրտը իրեն արգելք էր ամէն եռամսեայ փողոցէ փողոց, դռնէ դուռ ելլել ու գանձումները ընելու համար: Երեք ամիսը հինգ ֆրանք սակը: Ոմանց կողմէ երբ մերժուէր, գանութեամբ մերժողներուն անունները կ՚արձանագրէր: Ընդհանրապէս մերժողները գաղութին հարուստներն էին, եւ այդ էր որ զինքը կ՚ըմբոստացնէր: Կը տխրէր երբ կը մերժուէր, կ՚ուրախանար երախայի մը պէս երբ սիրով վճարէին

վոխարժէքը իրենց ներկայացուած ստացագրին: Կ՚ըսէր՝ 5 ֆրանք, երեք ամիսը, ինչո՞ւ կը մերժեն:

Մօտաւորապէս հինգ տարի մնաց իր պաշտօնին վրայ: Ոչ մէկ օր գանգատեցաւ իր այս դժուարին պաշտօնին համար: Միշտ պարտաճանաչ, քալելով հեռաւոր թաղերը կ՚երթար գանձումի:

Զատկին քանի մը օր մնացեր էր, հիւանդ էր: Ինծ կանչել տուած էր: Գացի, ծանր էր վիճակը, շնչառութիւնը դժուարացած: Բայց կարծես այդ իր վիճակը հոգը չէր: Ըսաւ՝ Զատկի առթիւ Կապոյտ Խաչի ի նպաստ վիճակահանութիւն մը կազմակերպենք, Զատկի օրեր է, առիթ է, քիչ մը դրամ կ՚ելլէ: —

Իր փափաքը գործադրեցի: Կազմակերպեցի վիճակահանութիւն մը: Տոմսերը ծախեցին մեր սանուհիները: Տուներէ նուէրներ հաւաքեցինք: Տոմսակները բաշխելէ յետոյ, քանի մը անդամուհիներ հաւաքուեցանք իր սնարին մօտ եւ խնդրեցինք որ իր ձեռքով քաշէ իր կազմակերպած վիճակահանութիւնը:

Ուրախութիւնը մեծ եղաւ այդ օր: Վերջին ձեռնարկն էր այդ իր սիրած միութեան, Կապոյտ Խաչին ի նպաստ:

Ահա այս օր 1934 Ապրիլ 18-ին ան մեզ յաւէտ թողուց, այս մաքուր, զոհաբերող Հայուհին: Իր մահը ինծ շատ է ազդած, միշտ կարծես ես իր սնարին մօտ նստած, ինքն իր ձեռքով կը քաշէ, դեռ իր վերջին ձեռնարկն եղող վիճակահանութեան տոմսերը, թիւերը:

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը:

Այսպիսի անձնազոհ, ազգասէր տիկիններու եւ օրիորդներու շնորհիւ է որ Կապոյտ Խաչը խարիսխ նետեց Ֆրանսայի մէջ, աճեցաւ ու կը գործէ անխափան աւելի քան 70 տարիներէ իվեր: Ունեցաւ իր ամառնային ճամբարը Պէլֆոնթէն, Ժիւրա նահանգին մէջ: Բազմացան իր մասնաճիւղերը: Պատերազմին ընթացքին Կապոյտ Խաչը օգնեց, ղրկեց ծրարներ Գերմանիա, ֆրանսական բանակին Հայ գերիներուն:

Պահ մը, թերեւս, երբ հիմնադիր տիկինները «մեկնեցան» կամ յոգնած, մնացին իրենց տուները, Միութիւնը, զրկըւած փորձառու վարչականներէ, չկրցաւ պահպանել իր յառաջընթացը նախկին աւրագութեամբ, բայց վերջին տարիներուն, Միջին-Արեւելքէն եկած գաղթականներու հոսանք մը նոր թափ մը տուաւ Կապոյտ Խաչին՝ որ ունի ներկայիս Ֆրանսայի մէջ 19 մասնաճիւղեր: Այդ է մեզի տրուած թիւը Փարիզէն, կեդրոնական վարչութեան կողմէ՝ որուն նախագահուհին է Տիկին Էլլէն Մերճանեան, Հալէպցի:

Պիտի ջանանք, ուրեմն, ներկայացնել յաջորդաբար մեր ընթերցողներուն տասնըինը մասնաճիւղերը, մի առ մի, նշել իրենց գործունէութեան գլխաւոր կէտերը: Գոնէ այն մասնաճիւղերուն՝ որոնք պատասխանած պիտի ըլլան մեր հարցաթուղթին:

Պիտի սկսինք Հարաւէն, Մարսէյլէն, Պոմոնի մասնաճիւղէն՝ որ կը գործէ շուրջ տասնեւհինգ հազար հայութիւն պարփակող շրջանի մը մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ «՚Ջաւարեան» Կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Գոքինիոյ Կոմիտէին «Հայ գիրք»ի ցուցադրութիւն մը տեղի ունեցած է Ապրիլ 16-էն 20: Ներկայացուած են աւելի քան 70 նիւթեր, ազգային եւ քաղաքական բովանդակութեամբ: Պաշտօնական բացումին, Կոմիտէին անունով խօսած է Քերոբ Էքիզեան, գլխաւոր խօսողը եղած է Յարութիւն Քիւրքճեան որ շեշտած է ընթերցասիրութեան կարեւորութիւնը, մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ հայ երիտասարդը ենթակայ է լրատուութեան զօրաւոր հոսանքին հեռատեսիլի, շարժանկարի, համակարգիչներու կողմէ:

Սուրիահայ ճամականի

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ «ՍԵՄԵՐ» ՆՈՐԱՏԻՊ ՀԱՏՈՐԻՆ

ՀԱԼԷՊ. — («Յառաջ»). —

«Մաշթոց» մատենաշարի նախաձեռնութեամբ, նորերս, Հալէպի «Կիլիկիա» հրատարակչատունէն լոյսին եկած էր Ֆրանսահայ ծանօթ բանաստեղծ եւ գրական քննադատ Գրիգոր Պըլտեանի արձակ մէկ գործը՝ «Սեմեր», որպէս 3-րդ հրատարակութիւնը յիշեալ մատենաշարին, Աբրահամ Ալիքեանի «Ծղրիթը»-ին (1993) եւ Վահէ Օշականի «Հատընտիր»ին (1994) քովն ի վեր:

Հալէպ, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը տպագրուէր Պըլտեանէն գրական աշխատասիրութիւն մը, գնահատելի նախաձեռնութիւնն ունեցաւ կազմակերպելու նաեւ նորատիպ այս մատեանին ներկայացումը, Համազգայինի տեղական մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին ճիգերով, 1997 Ապրիլ 16-ին, Հայ Կեդրոնի «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ:

Շուրջ 240 էջնոց արձակ այս գործը ներկայացնելու հրաւիրուած էր հալէպաբնակ բանաստեղծուհի Մարուշ Երամեան, որ քերթողական իր երկու գիրքերէն անկախ՝ պարբերաբար կ՚երեւի նաեւ գրական մեր մամուլին մէջ ու հիմնադիր անդամներէն մին է «Մաշթոց» մատենաշարին (Իշխան Ջիֆթճեանի եւ Գառնիկ Քահանայ Գոյունեանի հետ մէկտեղ):

Համազգայինի անունով՝ երեկոյթին բացումը կատարեց Նշան Օզիկեան: Գրական յանձնախումբէն տոքթոր Մկրտիչ Փանոսեան նախ հատուած մը ընթերցեց «Սեմեր» գիրքէն, ապա հրաւիրեց օրուան զեկուցաբերը, խօսելու համար հատորին ընդհանուր բովանդակութեան եւ արժէքին մասին:

Մարուշ Երամեան նախ անդրադարձաւ Պըլտեանի գրական վաստակին, ապա անմիջապէս դիտել տուաւ, թէ անոր քերթողական ու գրական — վերլուծական գործերը քիչ ծանօթ ըլլալով մէկտեղ՝ հեղինակը սովորաբար վերապահ ընկալում մը գտած է ընթերցող հասարակութենէն ու անոր նախկին գործերը «անմատչելի» որակուած են միշտ: Այս առումով, Երամեան ընդգծեց թէ մերձեցումի նոր ոճ մը հարկաւոր է անպայման՝ գնահատելու կամ արժեւորելու համար այդ գործերուն պարունակը եւ վեր առնելու եզակի այն ուղին՝ որուն հետեւորդն է Գրիգոր Պըլտեան մտաւորականը, իր ամբողջ նկարագրով:

Զեկուցաբերը յայտնեց թէ Գրիգոր Պըլտեանի գրականութիւնը բնորոշելու համար յարմարագոյն եզրերն են գիտութիւն եւ կիրք: Այս երկու յատկանիշները անքակտելիօրէն ու գրեթէ աննախընթաց շաղախումով մը մաս կը կազմեն իր էութեան ու այդպէս ալ կը հունաւորեն բոլոր այն էջերը, զորս կը ստորագրէ ան, հատորով թէ մամուլի ընդմէջէն:

Անդրադառնալով նորատիպ հատորին բովանդակութեան, Մարուշ Երամեան ըսաւ թէ անիկա անմիջականօրէն կ՚առընչուի սփիւռքեան մեր կեանքին ու կը պատմէ խռովքը, որուն ենթակայ եղած են տարագիր մեր մայրերը, մե՛նք, ու թերեւս ալ մեր յետնորդները՝ արտասահմանի լպրծուն պողոտաներուն վրայ: Գործը ունի խորքի ու ձեւի շատ իւրայատուկ կառուցուածք մը, հետաքրքրական տիպարներ, գրական հնարքներ, պատմողական հաճելի ու գրեթէ անսեթեւեթ բայց նորարար ոճ մը, ու ինչ որ կրկնապէս կարեւոր է՝ մտածել տուող ու խոկումի առաջնորդող պատգամներ, որոնք հէնքը կը կազմեն այս հատորին:

Աւարտին, դասախօսուհին մաղթեց, որ ընթերցող խաւը առանց վերապահութեան մերձենայ այս հատորին ու հաճոյքն ունենայ ճաշակելու սփիւռքեան ժամանակից մեր արձակին տիրական դէմքերէն մէկուն ի՛րապէս արժէքաւոր թարմագոյն այս երկը:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՀՈՏԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

•

Ինչի՞ մասին կը գրէ անգլիացի լրագրող մը Փարիզ այցելելէ ետք. պատմական, ճարտարապետական յուշարձաննե՞րու, կառախումբներո՞ւ, արուեստի կամ մշակութային կեանքի՞ն, օդի ապականութեա՞ն: Ճիշդ է որ ասոնք ու այլ բազմաթիւ նիւթեր եղած են ու կրնան հաւանական ներշնչումի աղբիւր ըլլալ օտար լրագրողներու, բայց ոչ մէկը այնքան ինքնատիպ բնոյթով կը ներկայանայ, որքան Փարիզի շուներուն, մայթերը լայնարձակ արտաքնոցներու վերածած անոնց աղտոտութիւններուն նիւթը: Անգլիական թերթի մը աշխատակիցը կը գրէ թէ Ֆրանսացիի հետ ամուսնացած իրլանտուհի մը անվրէպ մեթոտ մը գտած է խակական Փարիզցին ու զբօսաշրջիկը զատորոշելու: Այս վերջինը փողոցներէն կ՚անցնի աչքերը յառած վեր, դիտելու հոյակապ շէնքերու ճակատները. Փարիզցին աչքը գետնէն չի վերցներ, փորձառութիւնը իրեն սորվեցուցած ըլլալով որ պէտք է փնտռէ շունի աղտոտութիւնները, քայլը աւոր համեմատ առնելու համար: Այս հարցը կ՚ըսուի թէ Փարիզը աշխարհի առաջին դիրքին վրայ գետեղած է: Հոս կ՚ապրին 300 հազար շուներ ինչ որ իր կարգին ուրիշ մրցանիշ մըն է:

Նոյն լրագրողը գործի ճամբուն վրայ օր մը ուզած է անձնապէս ճշդել երեւոյթին տարողութիւնը. կտրած առաջին 25 մեթրին վրայ հանդիպած է շունի 18 աղտեղութեան: Կ՚ըսէ թէ շուները փարիզեան մայթերուն վրայ օրական 20 թոն աղտեղութիւն կը ձգեն: Ամէն տարի շուրջ 650 հոգի անոնց վրայ կոխել ու սահելով հիւանդանոց կը դիմէ կոտրած ոտք մը, թեւ մը անրակի ոսկոր մը դարմանել տալու: Քաղաքապետութիւնը ամէն տարի 45 միլիոն կը վճարէ ընկերութեան մը որ յատուկ փոքր կառքերով օրը երկու — երեք անգամ կը հաւաքէ այդ չորքոտանիներուն «արտադրութիւն»ը: Մաքրութեան քով անոնց չարիքը կ՚ըլլայ քաջալերել շնատէրերը որ չպարտադրեն իրենց սիրասունը ճամբուն եզերքը իջնելու եւ ձգել որ մայթերը վերածեն արտաքնոցի:

Ֆրանսային զգացումին մեծագոյն մասը յաճախ կը վերապահէ իր շունին: Փարիզի մէջ կան շուներու հոգեբոյժներ եւ նոյնիսկ սաղապուշակներ: Շուներու յատուկ խանութէ մը կարելի է վերարկուներ, տեսակ — տեսակ ուտելիքներ, խաղալիկներ գնել անոնց համար:

Պէտք է ըսել որ Փարիզէն զատ միւս քաղաքները նոյնքան ազատութիւն չեն տուած շուներուն: Կրընոպլ 80-ական թուականներէն խիստ միջոցներու դիմած է, հաստատելով պատիժներ, դատական հետապնդում որ մինչեւ իսկ կենդանին գրաւելու ձեւը: Նոյն բաները մայրաքաղաքին համար ալ առաջարկուած էին բայց քաղաքապետ Շիրաք մերժած էր ընթացք տալ այն պատճառաբանութեամբ որ ատիկա մեծ արդիւնք պիտի չտայ ու պատժէ ծերունկներն ու ամէնէն համեստ խաւը: Այս մերժումը շատեր մեկնաբանած են յառաջիկայի նախագահական թեկնածուին ի նպաստ շնատէրերու քուէներուն մտահոգութեամբ առնուած քայլ:

Այսօր ալ փոփոխութիւն մը սպասելի չէ, հակառակ որ շուներու աղտոտութեան գանգատներու նամակները երրորդ տեղը կը գրաւեն քաղաքապետարան ղըրկուածներուն մէջ. Նոյնիսկ անապահովութենէն առաջ կուգան անոնք: Զատ հարց մըն է ոչ շատ մեղմաբարոյ, յարձակող փիթպուլներու պարագան:

Շուներու նիւթը լրագրողին կը յիշեցնէ Ժ.Թ. դարու այն երգիծագիրը որ շունի սիրահարներուն չափազանցուած հակումները հեգնելու համար ծովային խոշոր խեցգետին մը կը պտըտցնէր. երբ հարցում կ՚ուղղէին իրեն իր ընտրութեան մասին, կը պատասխանէր. «ան գիտէ ծովուն գաղտնիքները ու չի հաչեր»: Լրագրողը կ՚աւելցնէ թէ որպէս երրորդ պատճառ կրնար թուել նաեւ մայթերը չաղտոտելու պարագան:

ՔԱՂՀԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մկրտիչ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ «Յառաջ»ի կը նուիրեն.– Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան 1000 Ֆր., Պր. Թորգոմ Աստուրեան 1000 Ֆր.; Նոյն տխուր առթիւ՝ Պր. Յարութիւն Աստուրեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անկէնի Նարեկ Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դաստուրեանէ Արիս Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Գրիգոր Փափազեանի մահուան առթիւ Զէրչեան ընտանիքէն 500 Ֆր.:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21–ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24–ին,
ժամը 20.30–էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, Հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

– ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալստի
Պատարագ. ժամը 10–ին,

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Մարի Ծառուկեան 200, Պր. Էրիք Պագըրճեան 500 Ֆր., Պր. Սեպուհ Գարախանեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 500 Ֆր., Տիկին Պէատրիս Փասմանեան 300 Ֆր., Տիկին Կիւլիւզար Հաճեան 50 Ֆր., Տիկին Ռոզ Հուպուեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան 1000 Ֆր., Պր. Անտրէ Ետիգարտաշեան 200 ֆրանք, Պր. Սերժ Կարապետեան 15 Ֆր., Օրիորդ Գոհարիկ Գէորգեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Թուլլուեան 50 Ֆր., Պր. Ժերար Զօգարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վաչէ Պասմաճեան 500 Ֆր., Պր. Գագիկ Յովակիմեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան, Պր. Տիգրան Հէքիմեան 200–ական Ֆր., Տիկին Ժագ Գասապեան 300 Ֆր., Պր. Հանրի Պալըն 150 Ֆր., Տիկին Արդարեան 200 Ֆր., Պր. Րաֆֆի Տէր – Ստեփանեան 100 Ֆր., Պր. Տէվէճեան 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէրտէրեան 100–ական Ֆր., Պր. Յարութիւն Զուլհակեան 500 Ֆր., Տիկին Անն Պէքար, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 200–ական Ֆր., Պր. Ժերար Վարժապետեան 120 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկեան 200 ֆրանք, Օր. Նատին Տէր – Յակոբեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մահտեսեան 300 Ֆր., Պր. Վիգէն Տէր – Ղուկասեան 200 Ֆր., Պր. Միշէլ Գալըըրագ 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Նորպէր Գոպսեան 50–ական Ֆր., Գազանճեան ընտանիք 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Գեղամեան 200–ական ֆրանք, Տիկին Մարի Այվազեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գաւուգճեան 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալեան 1000 Ֆր., Պր. Պերնար Փափազեան, Պր. Ճի Ֆրէնկեան 200–ական Ֆր., Օր. Էլիզապէթ Գալանթարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 580 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան 100 Ֆր., Պր. Նուպար Դաւիթեան 200 Ֆր.: (Շար.)

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de

L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— *Tenue de soirée* —

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի–լէ–Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ դրաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10–16, հետեւեալ թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դաստիարակչական Երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20.30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE
de la
BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.
S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec
VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN

Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE

DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA – BAL DE CLOTURE ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

**Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 15
JEUDI
15 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.114 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.114

ՄԱՄՈՒԼ

«WALL STREET JOURNAL»

(Մայիս 13)

Armenia Must Protect Its Interests

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, տնտեսական մամուլի այս կարեւոր անունը՝ Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ նամականի իր բաժնին մէջ հրատարակած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդականին՝ Ժ. Լիպարիտեանի նամակը ի պատասխան թերթին խմբագրականին, լոյս տեսած Ապրիլ 10-ին: Ի դէպ, այդ խմբագրականին լայնօրէն անդրադարձած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 11-ի թիւով, Ա. էջ: Այդ խմբագրականին գլխաւոր միտք բանին այն էր որ Ռուսաստանի տուած զէնքերը Հայաստանի, կը վտանգեն շրջանը: Չէր վարաներ նոյնիսկ ըսելու. – «Այս բոլորը կը բաւեն ծածկելու Բաքուն եւ մօտակայ նաւթահորերը»:

⁂

«Հայաստան պարտի պաշտպանել իր շահերը» խորագրուած նամակին մէջ Ժ. Լիպարիտեան չորս կէտերու մէջ կ'ամփոփէ թերթին վերոնշեալ խմբագրականին մասին իր նկատողութիւնները:

Նախ կը շեշտէ թէ ինչպէս ամէն գերիշխան երկիր, Հայաստան եւս ունի շատ յատուկ աշխարհաքաղաքական շրջապատ մը որուն մէջ իր կառավարութիւնը իրաւունքին տէրն է երկրին ու ժողովուրդին ապահովութիւնը պահպանելու: Իսկ արտաքին քաղաքականութեան ու ապահովութեան մարզին մէջ իշխանութիւնը եւ ընդդիմութիւնը ոչ մէկ հակադրութիւն ունին:

Ուրիշ որեւէ երկրի նման Հայաստան եւս այդ նպատակներուն հասնելու համար կը դիմէ դիւանագիտութեան, ապահովութեան կարգադրութիւններու եւ զինուորական առաւելագոյն պատրաստութեան:

Հայաստան հարցեր ունի Ազրպէյճանի հետ, կապուած՝ Լեռնային Ղարաբաղի: Հակառակ արդէն երեք տարուան հրադադարին, Ազրպէյճանի ղեկավարներ հրապարակաւ կը սպառնան Հայաստանի ու Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն ապահովութեան: Իսկ ո՛չ Հայաստան, ոչ ալ Լեռնային Ղարաբաղ զինուորական կամ քաղաքական պատճառ ունին պատերազմը վերսկսելու:

Այս տուեալներու լոյսին տակ կարեւոր է նշել թէ՝

Ազրպէյճանն էր որ առաջին անգամ զինուորական բնոյթ տուաւ Ղարաբաղի կռիւին, 1991-ին, խորհրդային ուժերու նեցուկը ունենալով: Ան զէնք, զինամթերք, զինուորական եւ թէքնիք օժանդակութիւն ստացաւ յատկապէս Ռուսաստանէն, բայց նաեւ Ուկրանիայէն, Թուրքիայէն եւ այլ բարեկամ երկիրներէ: Հայկական լրաքաղ սպասարկութիւնները տեղեկացած են թէ Ազրպէյճան վերջերս ստացած է հեռահար հրթիռներ որոնք կրնան հասնիլ մինչեւ Ղարաբաղի եւ Հայաստանի գիւղերն ու գիւղաքաղաքները:

Ազրպէյճան միշտ խոչընդոտեց բանակցութիւնները ամէն անգամ որ անոնք հաշտարար լուծումի մը յանգեցան: Ազրպէյճանցի ղեկավարները Ղարաբաղի կնճիռը կապեցին քարիւղատար խողովակաշարին: Յուսալով նաեւ որ քարիւղի եկամուտը պիտի օգնէ զինուորական լուծում մը պարտադրելու:

Ղարաբաղի բանակը երաշխաւորն է ղարաբաղեան բնակավայրերու ապահովութեան. իսկ Հայաստան խողովակաշարի մը համար այլընտրանքային տարածք մը նկատուելու յոյսը կը փայփայէ շատ բնականաբար: Այսուհանդերձ, այդ հեռանկարին համար ոչ մէկ ձեւով պատրաստ է սակարկութեան նիւթ ընելու Հայաստանի ու Ղարաբաղի ժողովուրդներուն ապահովութիւնն ու իրաւունքները:

Հակառակ Թուրքիոյ հետ բարիդրացնութեան ու մնայուն երկխօսութեան ջանքերուն, Հայաստանի այդ դրացին տակաւին դիւանագիտական յարաբերութիւն չէ հաստատած Երեւանի հետ, «ցեղային» իր քաղաքականութիւնն ու Հայերու, Հայաստանի հանդէպ պատմական հակառակութիւնը մէկդի դնել չկարենալուն պատճառով:

Ազրպէյճան դաշնի համաձայնագրեր ստորագրած է Թուրքիոյ հետ որմէ զինուորական օժանդակութիւն կը ստանայ, ներառեալ՝ ՕԹԱՆ-ի մակարդակ ունեցողներ: Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն աւելի քան 400 Թուրք զինուորական խորհրդականներ կան Ազրպէյճանի մէջ: Մասնակցելէ զատ Հայաստանի դէմ Ազրպէյճանի կիրարկած շրջափակումին, Թուրքիա կողմ կը դառնայ կնճիռին: Անոր ղեկավարները յաճախ ուժին կը սպառնան Հայաստանի: Իսկ ազրպէյճանցի ղեկավարներ ու գրողներ կը միանան թրքական ու անոր համակիր լոպիներուն, 1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին դէմ. վախճան, որմէ Հայաստան կը ջանայ այսօր հեռու պահել Ղարաբաղի բնակչութիւնը:

Բազմակի խողովակաշարի մը եւ կասպեան քարիւղին միջազգային շուկաներու ապրանք ըլլալու ծրագիրները իրականացնելու ճամբան բանակցութեան արդիւնք լուծում մըն է: Պէտք է ճախողին բոլոր այն ձեւերը որոնք այդ նպատակին դիմել պիտի փորձեն Հայաստանը տկարացնելու ճամբով: Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ կը հարուածէ հաշտութեան հոլովոյթը, Ազրպէյճանի հաւատք ներշնչելով որ կրնայ Ղարաբաղ վերադառնալ որպէս գաղթատիրական ուժ մը, յենած քարիւղի իր շահերուն: Ատիկա ընելով ալ աւելի կը դժուարացնէ կնճիռին հաշտարար լուծումն ու այլընտրական քարիւղատար մը զարգացնելու գործը:

⁂

«ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ»

Թերթը նոյն օրուան իր թիւին մէջ այս խորագիրով տուած է ռազմավարական վերլուծումի մասնագէտ Կլէն Հուարտի մէկ գրութիւնը որ տարբեր բան չէ եթէ ոչ կրկնութիւնը Ժ. Լիպարիտեանի հերքած պնդումներուն որոնց տեղ տրուած էր թերթին Ապրիլ 10-ի խմբագրականին մէջ:

Յօդուածագիրը հիմնուելով Ռուսաստանէն Հայաստանի տրուած զէնքերու վարկածին, որոնց մէջ կը շեշտուի հեռահար հրթիռներու ծանրագոյն պարագան, սարսափելի հեռանկարներ կը գծէ: Նախ կ'ամփոփէ շուրջ ութ տարուան կռիւին անցեալ փուլերը, կ'անդրադառնայ ներկայի հրադադարին: Կ'ըսէ թէ հայկական դիրքերը բոլորովին կարծրացան երբ Հայաստանի վարչապետ նշանակուեցաւ անտեղիտալի դէմք մը՝ Ռ. Քոչարեան: Ան է որ գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատուի Ազրպէյճանի հողերուն 20%-ին «գրաւման» ու 750 հազար Ազրպէյճանցիներու տեղահանութեան: Կ'ըսուի որ ան սպառնացած է զէնքի դիմելով արգելք ըլլալ ազրպէյճանական քարիւղին միջազգային շուկայ հասնելուն:

Գրութեան մէջ երկարօրէն կը բացատրուին խնդրոյ առարկայ հրթիռներուն քանդիչ կարողութիւնները. անոնք կը համեմատուին Ծոցի պատերազմին Իրաքի կողմէ Իսրայէլի դէմ գործածուածներուն հետ. կը կրկնուի թէ Բաքուի համար կործանարար սպառնալիք են, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ քաղաքը շրջապատուած է նաւթահորերով ու զտարաններով: Այս բոլորին հետ կը նշուի թէ Ռուսաստանի կովկասեան գերիշխանութեան մտահոգութեամբ խնդրոյ առարկայ հրթիռները տրուած են Երեւանի:

Յօդուածին վերջաւորութեան կ'ըսուի թէ ո՛չ Գլինթընի վարչախումբը, ոչ ալ Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսը նպատակ ունի ճնշում բանեցնելու Հայաստանի վրայ ու ատիկա լայն չափով արդիւնք է «հայկական հզօր լոպիին» գոյութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի նոյն միօրինակ ընթացքով ամբողջ երկրին անտարբեր մասնակցութեամբ: Ձախ ու աջ իրարու վրայ կը թողուն Ֆրանսացիներու ապրուստի դժուարութիւնները եւ հոնկէ մեկնելով կը ջանան համոզել քաղաքացիները որ սխալ ընտրութիւն չընեն ապագային համար, թէեւ բացայայտ է որ ընկերվարականները յաղթելու մասնաւոր փափաք մը չունին: Հարցախոյզերն ալ ամէն օր զիրար կը հրմշտկեն հակասական արդիւնքներով, որոնք խորքին մէջ ոչինչ կը նշանակեն եւ յաճախ ալ ճակատագրական թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն, ինչպէս Պալատիւրի պարագային:

ՇԻՐԱՔ, Մայիս 14-ին, Չինաստան մեկնեցաւ չորս օրուան այցելութեան մը համար: Ելիզէ ջանաց առաջքն առնել այս այցելութեան ստեղծած անխուսափելի քննադատութիւններուն (Փարիզ բարձի թողի կ'ընէ իր սկզբունքները քանի մը Էրպասի փոխարէն), հրաւիրելով 15 ոչ կառավարական կազմակերպութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տալով անոնց մարդկային իրաւանց նկատմամբ իր նոր քաղաքականութեան մասին: Ըսուած է որ Շիրաք պիտի խօսի Թիպէթի մասին եւ հասարակաց յայտարարութեան մէջ փորձէ տեղաւորել սապէս նախադասութիւն մը՝ «Ընդհանրական նոյն արժէքները կը բաժնենք մարդկային իրաւանց նկատմամբ»: Ֆրանսա նման հոգեշահ արտայայտութիւններով կ'ուզէ մոռցնել որ Ապրիլին մերժած էր միանալ Չինաստանի մարդկային իրաւանց բռնաբարումը դատապարտող բանաձեւի մը որ ստորագրուեցաւ Ժընեւի մէջ, ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց յանձնախումբի նիստին:

ԻՐԱՆԻ երկրաշարժին հաշուեկշիռը կրկին փոփոխութեան ենթարկուեցաւ Մայիս 13-ին, մինչ սկզբնական 2000 մեռեալի թիւը 4000-ի բարձրացած էր Մայիս 12-ին, յաջորդ օրը 1560-ի իջաւ, վիրաւորներու թիւն ալ՝ 2810-ի: Իրան միշտ սիրով կ'ընդունի նիւթական օժանդակութիւնը, բայց կը շարունակէ մերժել փրկարարներու ներկայութիւնը:

ԷՐՊԱՔԱՆ յայտարարած է որ նախատեսուած ծովային ռազմափորձերը Ամերիկացիներուն եւ Իսրայէլացիներուն հետ, յետաձգուած են յառաջիկայ տարիներուն:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ Փարիզ գտնուած օրերուն տեսակցութիւն մը տուած է Ֆիկառօ-ի աշխատակիցին ուր կ'ըսէ թէ նոր պատ չկայ Եւրոպայի եւ Անգարայի միջեւ: Վստահ է որ 1998 Յուլիսին վարչապետի պաշտօնը պիտի ստանձնէ եւ Արտաքին նախարարի իր պաշտօնն ալ Էրպաքանի փոխանցէ: Լաւատես կը մնայ, քանի կ'ըսէ կառավարութիւնը կը տոկայ եւ պատճառ չկայ որ չտեւէ ցորչափ կը վայելէ Ազգ. Ժողովին վստահութիւնը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ներքին նախարարին համաձայն, Պապին ժամանման նախօրեակին իշխանութիւնները տեղեկացած էին թէ մահափորձ մը կը պատրաստուէր Յովհ. Պօղոս Բ.-ին դէմ: Նախապէս նախարարը յայտնած էր թէ այդ լուրերը տուած էին Իտալիոյ եւ Գանատայի ինթէրփոլի սպասարկութիւնները, ապա կ'ըսէ թէ համոզուած են որ «թշնամի սպասարկութիւնները» (իմա՝ Իսրայէլ) դժգոհ էին Լիբանանի բնականոնացումէն, իրենք տարածած են այդ լուրերը ձախողեցնելու համար Պապին այցելութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՆԵԱՔԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԵՐՈՎ...

Հայաստանեան գործի մարդոց պատուիրակութիւն մը որ բարեկամութեան եւ առեւտրական յարաբերութիւններու շրջանակին մէջ այց մը տուած է Էրզրում, իր հրամցուցած հայկական կոնեաքով գայրոյթ պատճառած է: Թուրքերը գայրացած են տեսնելով «Արարատ» մակնիշով շիշերը եւ յատկապէս Արարատի պատկերով անոնց պիտակները: Թուրք մամուլը կ'արձագանգէ հակազդեցութիւններուն, աւելցնելով որ Հայերը հրաժարած չեն թրքական հողերու նկատմամբ իրենց երազներէն, եւլն.:

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Թելման Տէր-Պետրոսեան, նաեւ Ֆրանսայէն Գրիգոր Աժտէրխանեան եւ Սամսոն Խօզարարատ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 13 / 14)

ՀՐԴԵՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13-ին, ժամը 16·30-ի շուրջ Երեւանի պետական համալսարանի կեդրոնական շէնքին 6-րդ յարկը ուր կը գտնուի ընթերցասրահը, հրդեհ մը ծագած է: Հրդեհը որ կը սպառնար արագօրէն ծաւալիլ փայտաշէն մասերու առատութեան հետեւանքով, կարելի եղած է մարել 40 վայրկեանէն հրշէջներուն կողմէ: Տեղւոյն վրայ փութացած են Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան եւ Երեւանի քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեան: Զոհեր չկան եւ քննութիւն բացուած է ճշդելու համար հրդեհին պատճառները:

⁂

ԻՐԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ Է ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը մարդասիրական օգնութիւն ղրկած է Իրանի երկրաշարժէն տուժածներուն: Աւելի քան 8 միլիոն դրամ արժողութեամբ բեռը կը բաղկանար վերմակներէ, հագուստներէ եւ դեղօրայքէ: Օգնութեան առաքման ընկերացած է նաեւ Արտակարգ իրավիճակներու վարչութեան պետական նախարարի կցորդ Սերգէյ Ազարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, որ տեղւոյն վրայ առաջարկներ կը ներկայացնէ բժշկական եւ վերականգնումի օգնութիւն ցուցաբերելու համար:

⁂

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԻՆ ՄԷՋ

Վարչապետին որոշումով, Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերու եւ Մարզանքի նախարարի կցորդի իր պաշտօնէն հեռացուած է ՀՀՇ-ական երեսփոխան Ալեքսան Աւետիսեան: Այլ որոշումով մըն ալ Կորիւն Շահինեան հեռացուած է կենսաթոշակներու եւ Աշխատանքի Հիմնադրամի նախագահի կցորդի պաշտօնէն:

⁂

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸ ՄՆԱՅ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

Փորձի շրջանէ մը ետք, Մայիս 3-էն Հայաստան սկսած է ելեկտրականութիւն ստանալ Իրանէն: Ըստ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի, Հայաստան ներկայիս կ'արտադրէ օրական 20 միլիոն քիլովաթ ելեկտրականութիւն եւ համակարգը ունի տարեկան 2 միլիառ քիլովաթ հոսանքի պահեստ մը: Իրանէն ելեկտրականութիւն ներածելու պարագան նախարարը կը բացատրէ կայունութեան եւ ապահովութեան մտահոգութեամբ: Նախարարը աւելցուցած է նաեւ թէ, առայժմ, գոնէ մինչեւ տարեվերջ որեւէ յաւելում չէ նախատեսուած ելեկտրականութեան սակագիներու:

ՀԱՅ ՄԸ ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՕԹԵՐ՝ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽԱԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

4) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Իտալական աշխարհի մէջ խոր կերպով չաղախուած ըլլալը, իտալացի եւ ֆրանսացի բազմաթիւ բարեկամներու շրջանակի հետ իր յարաբերութիւնը, ինչպէս յայտնի կ՚ըլլայ իր նամակագրութիւններէն, իր կեանքի մեծագոյն մասը Իտալիա բնակած ըլլալը, եւայլն, այս բոլորը երբեք մոռցնել չտուին Փափազեանին իր Հայ ըլլալը։

Ինք չտաւիղն էր 17–րդ եւ 18–րդ դարուն արդէն ծանօթ պոլսահայ ընտանիքի մը, ինչպէս կը վկայեն իր մէկ նախնիքին ուղղուած Մխիթար Աբբահօր նամակներու օրինակները, իտալերէնի թարգմանուած եւ վաւերացուած, որոնք կը գտնուին Փոնտին մէջ։ Հոն կը գտնուի նաեւ կնունքի վկայագրին օրինակը որ կը վկայէ իր պատկանելիութիւնը Կ. Պոլսոյ հայ կաթողիկէ համայնքին։ Այս բոլոր վկայականները, հարկ եղած են հաւանաբար, փաստելու համար ազնուական իր ծագումը (ինք միշտ կրեց պառոն եւ մայրն ալ պառոնուհի տիտղոսը) կարենալ ընդունուելու համար Սավոյաներու Արքունիքի սպասարկութեան մէջ։ Ճիշդ այս նպատակով ալ, հաւանաբար, ձեռնարկած ըլլայ Կիլիկիոյ Թագաւորներէն հայկական ազնուական տիտղոսներու շնորհման վերաբերեալ հետազօտութիւններուն որոնք զանազան թղթածրարներ կը կազմեն եւ հայկական պատմութեամբ զբաղելու առաջին չարժառիթներն են։

Հայկական աշխարհին հետ ունեցած իր կապերը միայն անցեալի պատմութեան չեն վերաբերիր. ինք տեւական կապի մէջ մնացած է նախ իբրեւ աշակերտ եւ ապա իբրեւ բարեկամ, Մխիթարեան Հայրերուն հետ։ Հայերէն գրուած քանի մը հարիւր նամակներու մէջ, որոնց քննութիւնը ամբողջական չէ տակաւին, կը յայտնուին նշանաւոր անուններ. Հ. Սուքիաս Սոմալեան, Հ. Կոմիտաս Բագրատունի, Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզեան, Հ. Արսէն Անդրէասեան եւլն.։ Այս նամակները արժանի են խոհեմ քննութեան, որովհետեւ անոնց ընթերցումէն յայտնի կ՚ըլլան պարագաներ եւ խնդիրներ որոնք մտահոգութիւն կը պատճառէին այդ ժամանակուան հայկական միջազգային համայնքին։ Օրինակի համար, 1828 – 29 տարիներուն Կ. Պոլսոյ մէջ ծագած բուռն վէճերը կաթողիկէ եւ ոչ–կաթողիկէներու միջեւ, վտանգները եւ դժուարութիւնները՝ իբրեւ ազգ կազմակերպուելու ձգտումներուն եւ ճիգերուն մէջ։ Այս նպատակներով եւրոպական մեծ պետութիւններու նեցուկը ունենալու եւ անոնց պաշտպանութիւնը փնտռելու կարիքին մէջ։ Միեւնոյն ատեն, այսպիսի ձեռնարկներու համար հարկ եղած խոհեմութիւնը եւ արտաքին նեցուկի վրայ շատ յոյս չդնելու հարկաւորութեան գիտակցութիւնը ունենալ։ Ասոնք են, մշտական նիւթերը որոնք կ՚արծարծուին հայ իր թղթակիցներուն գրութիւններուն մէջ։Չեն պակսիր անոնց խնդակցութիւնը այս երիտասարդ դիւանագէտին ունեցած յաջողութիւններուն համար եւ մխիթարական խօսքեր՝ երբ հիասթափութեան ծանր տարիներ կ՚ապրի։

Նշանակալից է որ իր վերջին տարիներու օրագրութեան մէջ տեղ գտած քիչ նօթագրութիւնները կը վերաբերին Հայերու հետ ունեցած հանդիպումներուն. «1853 Ապրիլ 25 (Երկուշաբթի) Հ. Ղեւոնդ Ալիշան կը հասնի Թորինօ. 27 (Չորեքշաբթի) կը մեկնի դէպի Ճենովա։ Հոկտեմբեր 31 (1854) –Ուրբաթ– Թորինօ կը հասնի Գերապայծառ Եդուարդ Հիւրմիզ, Հ. Պետրոս Մինասի եւ Յովսէփ Երեմեանի հետ, երեքն ալ կու գան Փարիզէն եւ կը վերադառնան Վենետիկ։ 1863, Պօղոս Նաչեան Թորինօ կը հասնի Հոկտեմբեր 27–ին եւ կը մեկնի 28–ին իր կնոջը եւ զաւկին հետ»։

Դարձեալ իր «հայութեան» առընչութեամբ նշանակալից է որ իր գրադարանին մաս կը կազմէին ԺԸ. դարու եւ ԺԹ. դարու սկզբնական տարիներուն պատկանող արժէքաւոր գիրքեր, անոնք որ գտնուեցան վերջին շրջանին Biblioteca Ariostea–ի պրպտումներուն ժամանակ։

5) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՃԵՆՈՎԱՅԻ ՄԷՋ

Փափազեան Պառոնը զանազան պարագաներով կապուած է այս քաղաքին եւ անոր պատմութեան հետ։ Նախ եւ առաջ անոր համար որ Սարտենիական Թագաւորութեան հողամասերուն մաս կը կազմէր եւ անոր միջերկրականեան նաւահանգիստն էր, հետեւաբար շատ մը ճամբորդութիւններու համար մեկնումի եւ ժամանումի միակ վայրը։

Բայց անկէ, անցեալ ժամանակաշրջանին Ճենովա սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է Արեւելքի հետ, մասնաւորապէս Կիլիկիոյ եւ Ղրիմի Հայերուն հետ։ Փափազեան, որ պատմական պրպտումներու համար մեծ հետաքրքրութիւն ունէր, ճիշդ անցեալի այս ուսումնասիրութեան մէջ կրցաւ չաղկապել Թագաւորին իր երախտագիտութիւնը յայտնելու գործնական ձեւը եւ Սավոյայի տիրապետութեան կալուածներուն հայկականութենէն իրեն հասած ազնուականի ժառանգութիւնը։ Որով, սկսաւ հաւաքել պատմական կարեւորութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր, Կիլիկիոյ հայ Թագաւորներու հետ եղած յարաբերութիւններ, Ճենովայի վաճառականներուն տրուած առանձնաշնորհումներ, եւ ուսումնասիրել Փիէմոնթէի մէջ հաւանական հայկական ներկայութիւններ։

Այս ճամբով ծագում առաւ պատմական աշխատասիրութիւն մը որուն վաւերականութեան եւ կարեւորութեան վրայ հարկ է ընել յաջորդական ճշդումներ եւ պրպտումներ, բայց որ անկասկած կարեւոր հանգրուան մը կը ներկայանցէ Հայերուն եւ Իտալիոյ միջեւ եղած յարաբերութեան պատմութեան համար։

Այժմ տեսնենք թէ ասոր վերաբերեալ ի՞նչ փաստեր կան Ֆէրրարայի փոնտին մէջ։ Նախ եւ առաջ պէտք է յիշել 1856 Սեպտ. 11–ի նամակ մը ուր Վիքթոր Լանկլուա այսպէս կը գրէ Փափազեանի.– «C'est dans le but d'étudier à fond la question des relations des Arméniens avec les Etats d'Occident que M. Dulaurier et moi, avons le plus grand désir de consulter avec fruit, les travaux et les documents que vous avez publiés sur cette matière», որ կ՚ենթադրէ հրատարակութեան մը գոյութիւնը, դժուար ստուգելի։ Մինչեւ այսօր եղած մատենագրական պրպտումներէն, երեւան չէ ելած Փափազեանի այսպիսի հրատարակութիւն մը։ Կայ Հ.Լ. Զէքիեանի անուղղակի մէկ ակնարկը իր ծանօթ աշխատասիրութեան՝ «Le colonie armene in Italia»–ի մէջ, որ մեզի կը հաստատէ նման գործի մը ներկայութիւնը ձեռագիր վիճակի մէջ Թորինոյի Արքայական Մատենադարանին (Biblioteca Reale) մէջ եւ որուն մէկ օրինակը կը պահուի Ս. Ղազարի Մխիթարեան Հայրերու Մատենադարանին մէջ (2)։

Ֆէրրարայի փոնտին մէջ ալ կը գտնուի թղթածրար մը որ կը պարունակէ վերջնական ձեւի մէջ չարադրուած, երեւութապէս հրատարակութեան համար պատրաստուած ձեռագիր աշխատութիւն մը Ճենովայի փաստաթուղթերու եւ Սկեւռայի մասնատուփին մասին։ (Հայկական այս կարեւոր մասնատուփը այն ժամանակ կը պահուէր Փիէմոնթէի Ալեսանտրիա քաղաքի մօտ Պոսկոյի վանքին (convento di Bosco) մէջ եւ այսօր կը գտնուի Ս. Պետերսբուրգի Էրմիթաժ Թանգարանին մէջ)։ Այս աշխատանքին առաջին կողքին վրայ գրուած ծրագիրը հետեւցնել կու տայ որ պատրաստուած էր հրատարակութեան համար. «Ջօն – Յանկ – Նախաբան – Թագաւորներու շարքը – Մենաշնորհներ – Մասնատուփ – Նօթագրութիւններ – Հայկական դրամներ – Հայկական գրութիւններ – Տախտակներ»։

(Շար. 2)

(2) Հ. Լ. Զէքիեան. Հայ Արուեստի նուիրուած Ա. Սիմփոզիոմի Զեկուցումներու Ժողովածու, 1978, Վենետիկ։

ՄԵՐ ԽԱԶՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՊՕՄՈՆԻ ՆԱՅԻՐԻՆ՝ 60 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՐԴԷՆ

Մարսէյլի մէջ կը գործեն Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղեր. կ՚աշխատին յաճախ միասնաբար։ Իւրաքանչիւրը ունի սակայն իր սեփական վարչութիւնը, իր մօտիկ համակիրները։

Հսկայ քաղաքի մը մէջ ուր զանազան թաղեր ունին հայ բնակչութիւն, այս բաժանումը հասկնալի է եւ, կը կարծենք, արդիւնաւէտ։ Այսպէս, Կապոյտ Խաչը աւելի մօտն է ժողովուրդին՝ որուն կը ջանայ ծառայել։

Պօմոնի մասնաճիւղը մկրտուած է «Նայիրի», նախագահուհին է, ատենապետուհին եթէ կը նախընտրէք, Շուշանիկ Մէնկիշեան, ազդարէգով վաճառական։ Ժամանակ կը գտնէ նուիրուելու այս կարեւոր մասնաճիւղին, վարելու անոր գործնէութիւնը, ինչ որ սովորական երեւոյթ չէ առեւտուրով զբաղող Հայուհիներուն քով։ Յաճախ չէ որ, իրենց անձնական գործերէն դուրս, կը հետաքրքրուէին ու ժամանակ կուտան համայնական անցուդարձերու։ Տիկին Մէնկիշեան Կապոյտ Խաչի մէջ մտած է չորս տարիներ առաջ։

⁂

Մասնաճիւղը աւելի քան կէս դարու կեանք ունի արդէն։ Հիմնուած է 1937 – 1938–ի ատենները շրջանի մը մէջ ուր, ներկայիս, կը բնակին մօտ տասնեւհինգ հազար Հայեր՝ եկած ընդհանրապէս Պոլիսէն, Միջին–Արեւելքէն եւ Հայաստանէն ալ։

Ո՞վ հիմնած է «Նայիրի» մասնաճիւղը. նախաձեռնարկներէն կը յիշուին Տիկիններ՝ Աէրէնկիւլեան, Պզդասարեան, Շահլամեան, Զաթիկեան, Քիրպիթճեան։ Կան անշուշտ ուրիշներ ալ, շատեր արդէն մահացած։ Երեսունական թուականներուն, դժուար ձեռնարկ մը անշուշտ, միջոցներու տկարութեան պատճառաւ եւ նաեւ՝ քաղաքական խնդիրներու՝ որոնք կը յուզէին Ֆրանսահայերը։

«Նայիրի» ունի, այս տարի, 54 անդամուհիներ. անդամակցութեան տուրք տարեկան 150 ֆրանք։ Գանձումներու ոչ մէկ դժուարութիւն, կը ճշդէ Տիկին նախագահուհին։

Քաղաքին չորս մասնաճիւղերուն հոգատարութեան տակ, կայ միօրեայ դպրոց։ Մէկ ուսուցչուհի՝ վարձատրուած։ 18 աշակերտներ միայն՝ որոնցմէ երկուքը կը պատրաստուին պաքալօրէայի։

Բնականաբար, Մարսէյլի Համազգայինի վարժարանը չի փրկեր խաչուհիներու ուշադրութենէն։ «Մասնաճիւղս կ՚աշխատի եռանդով օգնելու Համազգային վարժարանին» կը փաստէ Տիկին Մէնկիշեան։

Նայիրիի անդամուհիները, համաձայն Կապոյտ Խաչի նպատակներուն, իրենց գործօն մասնակցութիւնը կը բերեն Մարսէյլի հայ կեանքին։ Անցեալ տարի, միասնաբար միւս մասնաճիւղերուն հետ, «Նայիրի» կազմակերպած է «Նաւասարդ» պարախումբին ներկայացումը։ Անդամուհիներ կ՚այցելեն հայ հիւանդներու, ծերերու, կը ջանան քիչ մը լաւատեսութիւն տալ անոնց ... կ՚օժանդակեն երախաներ Պէյֆոնթէնի կայանը դրկելու, երբ ոմանց միջոցներ կը պակսին։ Օգնել, օգնել միշտ ... Եւ դրօշնուլ տալ։ Ներկայիս կազմակերպած են, չորս մասնաճիւղերով, օգափոխութիւն – ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան։

⁂

Հարց տուինք Տիկին Նախագահուհիին թէ ի՛նչ միջոցներ ունին, ի՛նչ կ՚ընեն աւելցնելու, բազմապատկելու համար անդամուհիներու թիւը եւ ապահովելու մասնաճիւղին ապագան։

Պատասխան՝ «Միշտ կը փորձենք հանդիպումներ ունենալ այլ եւ այլ շրջանակներու հետ (Եկեղեցի, Նոր Սերունդ, Մշակոյթի Տուն եւայլն) եւ բացառել կապ. Խաչի բուն նպատակը, անոր պէտքը նոր եւ երիտասարդ ընկերուհիներու եւ, մեր գործունէութեամբ, ջանալ անոնց եռանդ տալ որ մեզի միանան»։

Աշխատանք մը՝ որ խիստ կարեւոր է միութեան կենսունակութեան եւ ապագային համար։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԷՆ ԵՏՔ ՆԱԵՒ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ՝

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԶԱՀՐԱՏԻ

ՊԷՅՐՈՒԹ. – («Ազդակ»). –

Սուրիա – Լիբանանի հայ գաղութները Ապրիլ ամսուան առաջին կիսուն հաճոյքն ունեցան իրենց մէջ վայելելու բարերար ներկայութիւնը պոլսահայ անուանի բանաստեղծ Զահրատի (Զարեհ Եալըզճեան, ծնած՝ 1924–ին), որ երկշաբաթեայ կեցութիւն մը ունեցաւ նախ Հալէպ, ապա Պէյրութ, ուր բազմակողմանի հանդիպումներ կայացան տեղւոյն գրական – մշակութային շրջանակներուն հետ ու կազմակերպուեցան գրական հաւաքներ՝ միշտ նախաձեռնութեամբը գինքը հիւրընկալող Ուրֆայի վերածնունդ Մշակութային Միութեան (Հալէպ) եւ Լիբանանահայ Գրական Շրջանակին (Պէյրութ)։

Հալէպի պետական հայալսարանին մէջ կայացած «հայ – արար բանաստեղծական փառատօն»էն (Ապրիլ 12) ու իրեն ի պատիւ սարքուած մեծարանքի հանդիսութենէն ետք (Ապրիլ 13), Զահրատ արժանացաւ նաեւ Լիբանանահայոց գնահատանքին, գրական հանդիսաւոր երեկոյթով մը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլի 19–ին, Պէյրութի հայ կաթողիկէ «Արարատեան» սրահին մէջ, աւելի քան 350 հոգիի ներկայութեան։

Լիբանանահայ Գրական Շրջանակի անունով՝ հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց Անի Բէստէնեան։ Օրուան առաջին բանախօսը՝ արձակագիր Պէպօ Սիմոնեան, խնամեալ ու բովանդակալից ելոյթով մը վեր առաւ մեծարեալ բանաստեղծին քերթողական վաստակը։ Ան նախ դիտել տուաւ, թէ բանաստեղծութիւնը պայքարի ձեւ մըն է՝ ընդդէմ անմարդկայնութեան, երազ խամրեցնող երեւոյթներու եւ գոհեր բազմացնող դաժան կեանքին. ու Զահրատի քերթողութիւնը, վերոյիշեալ թեմաներու ընդգրկումով, առաջին իսկ օրէն նուաճած էր արդէն համամարդկային նկարագիր մը։ Պէպօ Սիմոնեան յիշեցուց, թէ մինչ Միջին Արեւելքի հայ բանաստեղծները սովորաբար անխախտ մնացին դասական ըմբռնումներու, Սարաֆեան կամ Թօփալեան հազիւ թէ նոր տարազաւորումի մը փորձը ըրին, անդին, Պոլսոյ մէջ, Զահրատ բոլորովին յեղաշրջեց ընկալեալ բարքերը ու հրապարակ իջաւ ընթացիկ ճաշակին խոտոր համեմատող «անտաշ բովանդակութեամբ ու բռնադատեալ յանդերէ դուրս պոռթկացող» խոյայատուկ բանաստեղծութիւններով։ Ժամանակի սահանքին հետ՝ շատ – շատեր սկսան համակրիլ զահրատեան ոճին։ Ու թէեւ ուշ, բայց ի վերջոյ մարդիկ հասկցան թէ այդ քերթուածները ոչ միայն ինքնատիպ են իրենց արտաքին երեւոյթով, այլեւ ունին խորք մը, որ անպայման կը հարստացնէ արդի մարդուն ներաշխարհը։

Երկրորդ բանախօսը՝ սրտաբան եւ բա-

նաստեղծ բժիշկ Գէորգ Թէմիզեան (Հալէպէն), որոնց Զահրատի տեղը՝ միլքային ժամանակակից քերթողութեան մէջ: «Արտայայտչապաշտութիւնը, բառին լաւագոյն կը բնորոշէ Զահրատի արուեստը, գրուածքին տալով նրբին թէ արտաքին գեղեցիկ կառոյց մը ու արտակարգ խտութիւն մը»: Թէմիզեան այս առթիւ ոգեկոչեց պոլսահայ վաղամեռիկ բանաստեղծ Կարպիս Ճանճիկեանը ու դիտել տուաւ թէ ան նախակարապետն է եղած Զահրատի, Խրախունիի եւ այլոց, որոնք յաջողեցան բանաստեղծութիւնը մերձեցնել մեր առօրեայ կեանքին, ընկերային ինչ — ինչ հարցեր ներմուծելով այնտեղ, հեռու մնալով սակայն մաշած ու հնարոյր լոզունգներէ: Այս գրողներուն համար մարդ էակը մնաց hերոս մը ու անոր կեանքը՝ hերոսամարտ մը, ուր չպակսեցաւ երբեք լաւատեսութեան յոյսը: Այս իմաստով ալ, Զահրատ եղաւ կատարեալ նորարար մը, թէ՛ հայ եւ թէ՛ օտար գրականութեանց ընկալեալ չափանիշներով:

Երրորդ եւ վերջին բանախօսը՝ մէթր Գասպար Տէրտէրեան ջանաց պարզաբանել «Զահրատի մտածողութիւնը»: Ինչպէս, որ անոր քերթողական տողերուն մէջ առկայ են օրգերուած ու փոխարեալ համարդկային վսեմ գաղափարներ: Ընկերային եւ բարոյական հարցերը, բառին, յաճախ սեւեռումի ենթարկուած են Զահրատի կողմէ ու զգացնել տուած՝ թէ «ան կը ձաղկէ դրամատիրութեան բարոյականը»: Մէթր Տէրտէրեան, այնուհետեւ յղելով իր Թիրախէն, դժբախտաբար կատարեց կարգ մը անտեղի համեմատութիւններ, բանաստեղծին իմացական աշխարհին մէջ անպայման պարտադրել փորձելով գաղափարախօսական չեզոքութիւն մը ու այդ՝ քաւական մութ ռաւեղներու առաջնորդելով ունկնդիրները: Դեռ աւելին, չարաչահելու գնով իսկ հիւր բանաստեղծին ներկայութիւնը, Տէրտէրեան չվարանեցաւ կատարելէ նաեւ անհարկի ակնարկումներ ալ, ու ազատ ընթացք տալով իր արտայայտութիւններուն՝ օրակարգի բերաւ ներքաղութային զուտ հարցեր, «զանէ գլուխով քրմապետներ» որակելով ազգին ղեկավարները...:

Զախաւեր (ու ամպագորգոռ) ելոյթ մը, արդարեւ, որ միայն խրտչում կրնար յառաջացնել ունկնդիրներուն մօտ ու խորհիլ կուտար թէ տակաւին չեն մաշած հին երգայնակները...:

Հանդիսութեան աւարտին բեմ հրաւիրուեցաւ մեծարեալ բանաստեղծը եւ իմաստով համեմուած կարճ ելոյթով մը նախ փոխանցեց իր շնորհակալութիւնները եւ ապա շեշտեց, թէ տարիներու իր պայքարը բանաստեղծական եղակի ու դժուար ուղիի մը վրայ՝ ի վերջոյ յաղթանակի առաջնորդած էր զինք:

Ցիշենք, որ երեկոյթի ընթացքին գործածուեցաւ նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը, ուր բացառիկ տեղ մը եկաւ գրաւել բեմադիր Պերճ Ֆազլեան (ինք ալ նախկին պոլսահայ), վարպետօրէն արտասանելով Զահրատի «Մաղ մը Ջուր» նորագոյն հատորէն (1995) գեղեցիկ կտոր մը:

Սրահէն ելքին, բանաստեղծը առիթ ունեցաւ բազմաթիւ ընթերցողներու համար մակագրելու իր «Մէկ ճարով երկու փարուն» քերթողական վերահրատարակեալ օրինակները (տպուած՝ Պէյրութ, 1997, Զահրատի այցելութեան առիթով, նախաձեռնութեամբ Լիբանանահայ Գրական Շրջանակի):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԻ ՏՕՆԸ ԸՍՏ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — («Յառաջ»). —

Մարսէյլի արեւելեան արուարձանի հայամփոփ թաղն է՝ Սէն Լու՝ն իր անմիջական շրջակայքով Լա Փոմ, Վալպարէլ, Սէն Մարսէլ, Սէնթ Մարկրիթ...:

Հոն, 1920 — 1930-ական թուականներուն առաւելաբար Կիլիկեցի Հայեր, Ատանացիներ, հաստատուած ու շէնցուցած են շրջանը: Այդ օրերէն մինչեւ այսօր «Կրան — Փէն» փողոցին մէջ երկու սրճարաններէն մին կը կոչուի «պառ Սիլիսի»:

Հայութեամբ եռուն այս արուարձանը, ինչպէս այլուր, սերունդներու յաջորդականութեամբ եւ «օտար»ներու հաստատումով կորսնցուցած է երէկուան իր բազմամարդութենական կեանքը, իր ամէնօրեայ մանկապարտէզը, իր ազգային եւ մշակութային ձեռնարկները եւ յատկապէս ամառնային դաշտահանդէսները... եւ սակայն շրջան մըն է ուր դեռ հայախօսութիւնը չէ ցամքած, հին բարքերը չեն մոռցուած, եկեղեցւոյ հանդէպ հետաքրքրութիւնը չէ մարած, մէկ խօսքով ազգային արժանապատուութիւնը չէ կորսուած: Փաստ, մի քանի շարաթ առաջ երրորդ սերունդի երիտասարդներ պատրաստակամութիւն ցոյց տուին, պատասխանատուութիւններ յանձն առին ընտրուելով Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի անդամ եւ մանաւանդ եկան նոր աւիշ մը բերելու յանձնառութեամբ: Փաստ, աւանդութիւններու պահպանումը: Հայկական ծնունդի, Յունուարի 5-ի գիշերը Համազգային դպրոցի աշակերտներէն խումբ մը կը շրջի տուն — տուն «Խորհուրդ Մեծ» շարականով աւետելու ծնունդը Քրիստոսի: Եւ աշակերտները ջերմ ընդունելութիւն կը գտնեն հայ ընտանիքներուն մօտ: Նոյնպէս փաստ, Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը ամէն տարի կը տօնախմբէ «Համբարձում»ի օրը հաւատարիմ հին սովորութիւններուն՝ վիճակ, երգ, բանաստեղծական կտորներու ընթերցում, ուրախութիւն եւ հիւրասիրութիւն:

Այս տարի, Մայիս 8-ին, Եկեղեցւոյ կից սրահը փոքր եկաւ ընդունելու շրջանէն եւ «դուրս»էրէն փութացած կիները, օրիորդներն ու փոքրերը:

Համբարձումը, հին հայ աշխարհի մէջ, ժողովրդական տօներէն մէկը եղած է: Հեթանոսական, հին օրերէն ծանօթ եւ տարածուած տօն մը որ ունի իր յատուկ աւանդական սովորութիւնները, ծէսերը, երգերն ու մաղթանքները հիւսուած դարէ դար: Եւ այս բուսապաշտական եւ ջրապաշտական հետքերը կապուած են քսան դար առաջ Պաղեստինի լեռներէն մէկուն վրայ կատարուած դէպքի մը՝ Համբարձումը: Ուստի, այս տօնը, վիճակի տօնը Խաչի վարդավառէն առաջ բնութեան արբունքին, բնութեան կոչունքին, երկրի բեղմնաւորումին տօնը եղած է: Եւ ի՞նչ է առաջին իմաստը Համբարձում բառին ըստ ժողովրդական հանրագիտակին. վերացում, ամբարում, դիզում, մեծացում թէ բարոյական եւ թէ առարկայական առումով:

Վիճակահանութի գովքերէն, ինքնատիպ մաղթանքի երգերէն նմոյշ մը՝

«Բալնիսը երկնից անցաւ,

Մեր տունն արեւով լցաւ,

Մեր հացը՝ Հայր Աբրահամու հացը,

Մեր ջուրն է Աստուածամոր կաթը...:

Հա՛րս, հա՛ն վիճակն ի բաքի,

Համբարձումն ուզածդ կատարի»:

Եւ այս աւանդութիւնները դեռ կ'ապրին ու կը խօսին շատերու սրտին մէջ:

Շարունակել զանոնք եւ ճոխացնել նպատակն է Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան եւ իր ժրաջան բազուկներուն՝ երէցկին Եղիսաբէթ Տէօքէեան, Մառըլէն Յովհաննէսեան, Ազնիւ Զուքուրեան, Սիրուհի Թիրէքեան եւ գործակիցներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՄՈՅԹԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 4-ին, իրիկուան 18-30-ին Միւզէ Տօֆինուայի մատրան մէջ, Հայաստանի ձայն — հեռատեսիլի համոյթը ելոյթ ունեցաւ, ղեկավարութեամբ Ռուբէն Մաթեւոսեանի: Երեկոյթը կազմակերպած էր Հայ Մշակոյթի Տունը, որու տնօրէնը՝ Աշոտ Ցակոբեան ներկայացուց խումբը եւ երեք երգիչները՝ Յովհաննէս Պատալեան, Ռուբէն Մաթեւոսեան եւ Օֆէլյա Համբարձումեան: Ապա, խումբը տեղ գրաւեց բեմին վրայ եւ բացումը կատարեց պարի ժողովրդական եղանակով մը, որմէ ետք, Յովհաննէս Պատալեան ներկայացուց հայրենաշունչ երգերու փունջ մը: Իրեն յաջորդեց Օֆէլյա Համբարձումեան որ նոյնքան խանդավառութիւն ստեղծեց իր երգերով: Անոյշ Կիրակոսեան, քանի մը եղանակներ հրամցուց քանոնի վրայ, Արմէն Սարգսեան ալ՝ շվիի: Կարգը եկած էր Ռուբէն Մաթեւոսեանի որ բոլոր երգերը ապրումով փոխանցեց ներկաներուն: Երեկոյթը վերջ գտաւ Պատալեանի, Մաթեւոսեանի և Համբարձումեանի «Ցաղթութեան երգ»ով եւ հանդիսականները ուրախ տրամադրութեամբ մեկնեցան:

Ձեռնարկի աւարտին արուեստագէտները հիւրասիրուեցան, ճաշով մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ. — Աւելի քան 60 տարի առաջ, Պոլսոյ թրքական թերթերէն մին, «Զաման», հրատարակեց տխրահռչակ ոստիկանապետին Ալի Րիզայի յուշերը, ինչե՛ր տեսայ, ինչե՛ր անցուցի ոստիկանական կեանքիս մէջ խորագրով: Այդ յուշերուն մէջ, 1935 Մարտ 30 թիւով, կը պատմէր նաեւ թէ ի՛նչպէս ձերբակալեց Շ. Միսաքեանը 1916 Մարտին:

Ալի Րիզա փոխ — տնօրէնն էր թուրք ոստիկանական վերատեսչութեան քաղաքական բաժնին (Գըամը Սիասի): Իր պետին՝ Րէշատի հետ, 1915 Ապրիլին ձերբակալեց բոլոր հայ մտաւորականները, որոնց վախճանը ծանօթ է ամէն Հայու: Նոյն այս Ալի Րիզան էր, դարձեալ, որ երկար հետապնդումներէ ետք, պուլկար մատնիչի մը միջնորդութեամբ յաջողեցաւ ձերբակալել նաեւ Շաւարշ Միսաքեանը: Նոյն այս Ալի Րիզան էր, դարձեալ, որ անպատմելի չարչարանքներու ենթարկեց Շաւարշ Միսաքեանը՝ խոստովանութիւններ կորզելու համար բերնէն:

Ժամանակին, Շաւարշ Միսաքեան կարդալով այս յուշերը, «ընդհանուր փծեռւն մէջ ճիշդ գտնելով հանդերձ», հարկ տեսաւ լրացնել: Այդ ձեւով ալ 1935-ին, առաջին անգամ մը հրատարակեցինք թէ Ալի Րիզայի յուշերը, թէ Շաւարշ Միսաքեանի յուշերը, ձերբակալութեան եւ բանտարկութեան վերաբերեալ մասը: Ապա, նաեւ իր մահուան վաղորդայնին 1957-ին: Ստորեւ նախ Ալի Րիզայի օրագիրը:

Օր մը Րէշատ պէյ իր մօտ կանչեց զիս: Իր մօտը կը գտնուէր երկարահասակ ծերունի մը: Ինծի հետեւեալ հրամանը տուաւ.

— Այս մարդը պուլկարական հիւպատոսարանին բարապանն է: Քանի մը Հայեր իրեն դիմեր են՝ Պուլկարիա փախելու փափաքով: Հետը խօսեցէք անգամ մը եւ ձեռք առէք անհրաժեշտ միջոցները, որո՞նք են այդ փախչիլ ուզողները, ինչո՞ւ կ'ուզեն փախչիլ: Անոնք կամ գաւառացի ամուրի Հայեր են կամ քոմիթէճիներ, թերեւս ձեր քննութիւններուն շնորհիւ կարենաք ձեռք ձգել թաքչող մնացած քոմիթէճիները:

Րէշատ պէյին մօտ գտնուող մարդուն հետ գրասենեակս գացինք:

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՐԱՊԱՆԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Անունը հարցուցի, Վլատիմիր կը կոչուէր: Ցետոյ սկսանք խօսակցիլ այսպէս

— Որո՞նք դիմած են քեզի, եւ ինչո՞ւ համար:

— Հինգ Հայեր, որոնք գիտէին թէ պուլկարական հիւպատոսարանին բարապանն եմ, ինծի դիմեցին եւ ըսին. «Մեզի կրնա՞ս Պուլկարիա փախցնել, եթէ յաջողիս՝ քեզի դրամ պիտի տանք»: Պատասխանեցի. «Շատ լաւ, ձեզ Պուլկարիա կը փախցնեմ, սակայն պատուոյ խօսք տուէք որ մարդու բան պիտի չըսէք»: Պատուոյ խօսք տուին: Բայց ես անոնց տալիք դրամէն աւելի մտածեցի ձեր մասին: Եւ ձեզի լուր տալու, թրքական կառավարութեան ծառայութիւն մը մատուցանելու նպատակով, համաձայնութիւն յայտնեցի անոնց: Չէ՞ որ մեր կառավարութիւնները դաշնակից են եւ պատերազմի մէջ կը գտնուինք: Ինծի պարտականութիւն համարեցայ ծառայութիւն մատուցանել կառավարութեան: Ըսի անոնց. «Ոստիկաններուն մէջ շատ ծանօթներ ունիմ, իւրաքանչիւրդ ինծի մէկ — մէկ լուսանկար բերէք, որպէսզի անցագիր պատրաստել տամ, այդ անցագրով կրնաք ազատօրէն Պուլկարիա երթալ: Բերին լուսանկարները: Հիմա ի՛նչ ձեւով որ պէտք է շարժիլ, այդ մասին ձեզի կը մնայ խորհիլ: Ըսէք ինծի թէ ինչ պէտք է ընեմ, որպէսզի ձեր հարկ տեսած ձեւով շարժիմ: Եթէ այս Հայերը փախչին, անշուշտ ուրիշ շատեր պիտի դիմեն:

Ես նախ քննեցի լուսանկարները: Կասկածի արժանի դէմք մը չկար: Այդ հինգ լուսանկարները կը թուէր թէ կը պատկանէին գործաւոր եւ հայագործ դասակարգի մարդոց:

Անհրաժեշտ էր թակարդ մը լարել:

Որպէսզի կարելի ըլլար անոնց վստահութիւն ներշնչել թէ Վլատիմիր պիտի կրնայ զիրենք փախցնել, պէտք էր պատրաստել հինգ անցագիր, յետոյ առանց ուեւէ մէկուն կասկածը հրաւիրելու՝ ձերբակալել: Այդ պարագային, կարծելով թէ այս հինգը յաջողած են փախչիլ, հետզհետէ պիտի շատնան դիմողները եւ այսպէսով թաքստոց մտնողներն ալ պիտի ներկայանան ու պիտի ձերբակալուին:

ԹԱԿԱՐԴԸ ՋՈՐ ԼԱՐԵՑԻ

Վլատիմիրին հարցուցի թէ քանի՞ տարեկան են այս Հայերը: Եւ անոնց տարիքները գրեցի լուսանկարներուն ետեւը: Ցետոյ խնդրեցի իրմէ որ քիչ մը սպասէ գրասենեակի մէջ. իսկ ես լուսանկարները առնելով՝ գացի ոստիկանութեան անցագրային գլուխը:

Առի հինգ անցագիր, պուլկարական անունով հինգ պուլկարահպատակներու համար: Անցագիրները բերի յանձնեցի Վլատիմիրին: Կը մնար գլխաւոր հարցը, — ո՞ւր ձերբակալել այս մարդիկը եւ ի՛նչպէս ոստիկանատուն բերել զանոնք՝ առանց տեսնուելու: Քիչ մը մտածելէ վերջ այս հարցն ալ լուծեցի, — Վլատիմիրը հետս առած՝ Սիրքէճի գացի:

Պահ մը սրճարանի մը թողուցի զայն եւ գացի տեսնուիլ Սիրքէճիի պանդոկապետներէն ինծի ծանօթ մէկուն հետ: Ըսի այս պանդոկապետին, թէ այս գիշեր, թերեւս քանի մը գիշեր եւս մնալու պայմանով, իր պանդոկը պիտի բերուին քանի մը հիւրեր. կէս գիշերէն վերջ մեր կողմէ ղրկուած գաղտնի ոստիկաններ պիտի գան ձերբակալելու զանոնք՝ առաջնորդելու համար ոստիկանատուն: Պանդոկապետը համաձայնեցաւ: Բնականաբար ինք պիտի չահէր՝ իւրաքանչիւրէն գանձելով պանդոկի վարձքը:

(Շար. 1)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կ. Պոլսոյ Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի Փարէզի Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 18–ին Իսի Լէ Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ՝ Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի հիմնադիր, Ա. Վանահայր եւ Պատրիարք, Երջանկայիշատակ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ-Ի

Բ. Վանահայր եւ Պատրիարք, Երջանկայիշատակ՝

ՇՆՈՐՀ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-Ի

ինչպէս նաեւ անդարձ բաժնուած բոլոր հանգուցեալ բարերարներու, խնամակալներու, սատարողներու, համակիրներու եւ աշակերտներու հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի սան եւ այժմու Գերմանիոյ առաջնորդ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլան նաեւ Միւռոն Վրդ. Գըվրգեան եւ Գրիգոր Քհնյ. Սիլահլեան:

Առ ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորականներու յիշատակը յարգողներուն:

ՊՈԼՍՈՅ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը հրաւիրէ՝

ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼ ՄԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ»

նիւթին շուրջ:

կը մասնակցին՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
ԲԺԻՇԿ
ՎԻԳԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Զրուցավար՝
ԳՐԻԳՈՐ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

Ուրբաթ, Մայիս 16, ժամը 20·30–ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— Մուտքը ազատ է —
կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec
VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»

avec la participation de
ARA KRIKORIAN

Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ
Կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10–ին,

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ-ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» Թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՍ-ի

ՊԱՏԸ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ
75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 Ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

Dîner Dansant

L'ASSOCIATION
DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Y a n ' s C l u b*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au
01. 43. 81. 01. 72.

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի–լէ–Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10–16, հետեւեալ թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F. : Adulte : 200 F. / Enfant : 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1997–ի Յունուար, Փետրուար, Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներու ընթացքին:

Տէր եւ Տիկին Զաքարեան (A.R.C.A.N.E.) 1000 ֆրանք, HEIDENHAIN FRANCE Sarl 10.000 Ֆր., Պր. Փէլըթիէ 10.000 Ֆր., Հայ Արարատ հաստատութիւն (ուտեստեղէն) 2500 Ֆր., Տիկին Սիրանոյշ Սարաֆեան (Եսայեան) 400 Ֆր., Պր. Ռաուլ Գազանճեան (փոխան ծաղիկի) 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Փիէռ Կուփիյոն (փոխան ծաղիկի) 200 Ֆր., Պր. Կարապետեան 1000 Ֆր., Պր. Գալեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրանքօ Փասթօր, Տիկին Տօղրամաճեան, Թնկրեան ընտանիք 200–ական Ֆր., Տիկին Գէորգոֆ 500 ֆրանք, Պր. Խարբութեան 1000 ֆրանք, Տիկին Մարի Պօյաճեան, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 400–ական Ֆր., Տիկին Լիւսի Շերոյեան 200 Ֆր.:

Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացաւ սոյն նուիրատուութիւնները ի նպաստ Միօրեայ Վարժարանին՝ Թրֆանտա Գարաօղլանեանի մահուան քառասունքին առիթով,

Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Գլինճեան, Տէր եւ Տիկին Հալէպեան, Տէր եւ Տիկին Գավըլանեան, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան 200–ական Ֆր., Տիկին Քումէլլէ 150 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Մէլիքսէթեան 100–ական Ֆր., Տիկին Պաղտույեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Աւագեան 300 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –

Օր. Լիւսի Թոփալեան 250 Ֆր., Տիկին Ալիս Գազանճեան 500 Ֆր., Պր. Եղեկէլ Մինասեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան, Տիկին Ի. Տէր–Սարգիսեան 200–ական Ֆր., Պր. Եսայի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գամիյ Լանտէ 250, Տէր եւ Տիկին Պօղպլանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փեհլիվան, Պր. Արթիւր Ճիրճիրեան 500–ական Ֆր., Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100 Ֆր., Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200 Ֆր., Տիկին Ֆրանսուազ Հանըմեան 100 Ֆր., Պր. Արարատ Մելտոնեան 200 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Օր. Սոնա Գասըմեան 100–ական, Պր. Ժորժ Տիրացուեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարոյեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպազանեան 200–ական ֆրանք, Տիկին Ֆլորա Տիմա 500 Ֆր., Տիկին Մելինէ Նահապետեան 400 Ֆր., Տիկին Մարի Իւսթաս 100 Ֆր., Տիկին Սէլի Պապայեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալէքսան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աստուրեան, Տիկին Սունուքճեան 200–ական Ֆր., Տիկին Շաքէ Օզանեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալթունեան 200 Ֆր., Տիկին Եպրաքսի Զազմաճեան 100 Ֆր., Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փանոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աղայեան 250 Ֆր., Տիկին Սիրարփի Բեջիմէնեան 150 Ֆր., Տիկին Զապրըսալեան 100, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300 Ֆր., Տիկին Ալիս Մումճեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Գալէնտէրեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 500 Ֆր., Օր. Նիքոլ Մամիկոնեան 200 Ֆր., Պր. Ժան Յովհաննէսեան 300 Ֆր. Օր. Մարի Տումանեան 200 Ֆր., Պր. Փօլ Աւետիսեան 250 Ֆր., Տիկին Էլօիզա Չէփինեան, Պր. Դանիէլ Զաքարեան 200–ական Ֆր.:

(Շար.)

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS
— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսի–ի
Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Դպրոցի
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 8, ժամը 15–ին
P.A.C.I.

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— *Tenue de soirée* —

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935**

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 16
VENDREDI
16 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.115
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.115

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 15)

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԳԱՆՁԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ՞Ն ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ս. Պետերբուրգի Էրմիթաժ Թանգարանին մէջ կայ Ուրարտուի պատմութեան վերաբերող յատուկ բաժին մը, ուր կը պահուին Կարմիր Բլուրի պեղումներէն յայտնաբերուած թանկագին նմոյշներ: Մայիս 14-ին, կառավարութիւն — Ազգային Ժողով հարցում — պատասխանի ժամանակ եղած է այն հարցումը թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ անոնք հոն փոխադրուած են Հայաստանէն եւ արդեօք կը ձեռնարկուի՞ միջոցներու զանոնք ետ բերելու համար:

Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերու եւ Մարզանքի նախարար Արմէն Սմբատեան պատասխանելով այդ հարցումին, ըսած է թէ նշեալ նմոյշներուն Հայաստանէն դուրս ինչպիսի պայմաններու մէջ հանուած ըլլալը կը կարօտի ուսումնասիրութեան: Ան նշած է նաեւ որ, վերջերս Ս. Պետերբուրգի քաղաքապետի կցորդին հետ տեղի ունեցած հանդիպումին արծարծուած է զանոնք Հայաստան վերադարձնելու հարցը: Կցորդը խոստացած է քննել խնդիրը եւ կարելիութեանց սահմաններուն մէջ գտնել գոհացուցիչ լուծում մը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ 13,8 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Այսօր, Հայաստան աշխարհի 70 քաղաքներու հետ հաստատած է օդային կապեր, իսկ աւելի քան 30 երկիրներու հետ ալ՝ ցամաքային, բեռնատար կառքերու երթեւեկը մեծ ծաւալ ստացած է Ռուսաստանի, Վրաստանի, Իրանի, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ: Ըստ մաքսային վիճակագրութեան, 1996-ին Հայաստանի արտաքին առեւտուրը Թուրքիոյ հետ կը կազմէ 13,8 միլիոն տոլար: Իսկ այս տարուան առաջին եռամսեային այդ գումարը եղած է 2,2 միլիոն տոլար, որուն 1,2 միլիոնը արտածում, 1 միլիոնը ներածում:

ԱԶԳԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ 250 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Կատարուած հաշուարկներու համաձայն, Հանրապետութեան կապի համակարգին վերականգնման եւ բնակչութեան կապով մատակարարման ապահովման համար հարկ է աւելի քան 250 միլիոն տոլար:

Ըստ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի, կապի մատակարարման վերականգնումը չարընչուիր կապի չգոյութեան, այլ՝ անհրաժեշտ գումարներու բացակայութեան: Հարցը կը վերաբերի խողովակաշարներու նորոգութեան, քանի որ անոնք շատ գէշ վիճակի մէջ են, նոյնիսկ տեղ — տեղ կտրուած ու հանուած: Նախարարը աւելցուցած է նաեւ թէ նորոգութեան աշխատանքները կը տեւեն առնուազն երեք տարի:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգային Ժողովի եւ կառավարութեան Մայիս 14-ի հարցում — պատասխաններու նուիրուած նիստին երեսփոխան մը Պաշտպանութեան նախարարին հարցուցած է թէ ի՞նչ կարելի է ըսել այն ընտանիքներուն, որոնք կը բողոքեն երկու երախայի տէր իրենց զաւակներուն զինուորագրութեան դէմ: Վազգէն Սարգսեան պատասխանած է թէ այդ երիտասարդները անոնք են, որոնք տարիներով խոյս տուած են զին. ծառայութենէ, մինչեւ որ ունեցած են երկրորդ զաւակ մը, մինչ այդ գտնուելով հետախուզութեան մէջ: Պաշտպանութեան նախարարը նշած է նաեւ թէ անոնց թիւը կը հասնի 900-ի, այսինքն գրեթէ մէկ գունդ: Ներկայիս պէտք է ընտրութիւն կատարեն, չարունակած է ան, կամ կ'երթան բանակ, կամ ալ դատալքութեան մեղադրանքով քրէական գործ կը յարուցուի իրենց դէմ: Ըսած է նաեւ թէ անոնցմէ 60-ը արդէն համակերպած են եւ սկսած ծառայութիւնը: Այս ծանր ժամանակներուն այս հարցը կը վերաբերի երկրին ապահովութեան եւ պէտք է զայն ճիշդ հասկնալ, եզրափակած է Վ. Սարգսեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՊՈՒԹՈՒ — ԳԱՊԻԼԱ Բ. հանդիպումը տեղի չունեցաւ, Գապիլա նախապայմաններ դնելով: Ան կ'ուզէ փոխանցման շրջանի մը համար ալ իր կառավարութիւնը պարտադրել, մինչ իր զօրքերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը դէպի Քինշասա:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Պետութեան ապահովութեան ատեանը որոշած է երկրորդ դատ մը բանալ Սվազի ջարդին 98 ամբաստանեալներուն դէմ, որուն ընթացքին 37 մահապատիժ պիտի պահանջուի: Այս ծայրայեղական իսլամապաշտները ողջ — ողջ այրած էին 37 աշխարհական մտաւորականներ Սվազի պանդոկին մէջ, 1993-ին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ նոր ներխուժում մը կատարած է հիւսիսային Իրաք, քրտական ինքնավար այն շրջանը որ ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան տակ է եւ Պաղտատի իշխանութեան ենթակայ չէ 1991-էն ի վեր: Յարձակումը սկսած է Մայիս 14-ի վաղ առաւօտեան, քանի մը հազար զինուորներով, հրասայլերով եւ կը շարունակուէր: Գործողութեան նպատակն է, ըստ Արտաքին նախարարութեան բանբերին, քշել ՓՔՔ-ի անջատողական ըմբոստները որոնք իրաքեան Քանիմասի, Մեթինա եւ Տէրքար շրջանները կը գտնուին: Կ'ըսէ թէ սահմանափակ գործողութիւն մըն է զօրավիգ ըլլալու համար Պարզանիի (Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցութիւն) փեշմերկաներուն, որոնք յարձակման ենթարկուած են ՓՔՔ-ի դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ արամադիր չեն ենթարկուելու Էրպաքանի որոշումին, ծովային զօրափորձերը յետաձգելու ցնոր տնօրինութիւն: Այդ զօրափորձերը նախատեսուած են Իսրայէլի եւ Միացեալ-Նահանգներու հետ միասնաբար: Պաշտպանութեան նախարարը՝ Թ. Թայան ըսած է որ այդ զօրափորձերուն յետաձգումը կրնայ թիւրիմացութիւններու առաջնորդել եւ վարչապետը ի վիճակի չէ վաւերացնելու կամ յետաձգելու նման որոշումներ:

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ առջեւ, ըստ աւանդութեան, Էլիզապէթ Բ. արտասանած է գահաճառը, զոր գրած է նոր վարչապետը՝ Թոնի Պլէր: Հոն կը ներկայացուին 22 օրինագիծեր, որոնք գլխաւորաբար կը վերաբերին կրթական, առողջապահական և ապահովութեան հարցերու:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկած է որ ռուսական սեփականութիւն կը հռչակէ Կարմիր Բանակի Գերմանիա գրաւած արուեստի գանձերը: Անհրաժեշտ էր 119 ձայն ապահովել առաջքն առնելու համար նախագահական վեթոյին, օրէնքը քուէարկուած է 141 ձայնով: Քուէարկութիւնը Գերմանիոյ բարկութիւնը առթած է. ան տարիներէ ի վեր կը պահանջէ որ արուեստի 300 հազար գործեր վերադարձուին:

ՇԻՄՈՆ ՓԵՐԷՍ, Իսրայէլի նախկին վարչապետը աշխատաւորական իր կուսակցութեան նախագահն ալ պիտի չըլլայ: Իշխանութենէն հեռացուած՝ շուրջ տարի մը առաջուան ընտրութիւններով, իր կուսակիցներն ալ 856-ի դէմ 1403 ձայնով մերժեցին իրեն յանձնել նախագահութիւնը, համագումարին ընթացքին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ աջը ամէն ջանք թափած էր արգիլել արգելք հանդիսանալ հեռատեսիլեան սփռումին այն առաջին քննութեան որ կը վերաբերի Ռապինի սպանութեան, բայց ջանքերը ի դերեւ ելած են, հակառակ անոր որ մինչեւ Գերագոյն Ատեանին դիմած էր: Ֆիլմը ծանր ամբաստանագիր մըն է Իսրայէլի ներկայ ղեկավարներուն դէմ: Գարփինի կատարած քննութիւնը ցոյց կու տայ որ «վարչապետին սպանութիւնը հետեւանք էր կանխամտածուած եւ կազմակերպուած գործունէութեան մը յատուկ սենտիքայի մը կողմէ»: Հոն կը տեսնուի թէ ի՞նչպէս խորհրդարանական աջը եւ ծայրայեղ աջը միացած են 1995-ին, սպանութեան մղող արշաւ մը տանելով, ինչ որ աննախընթաց է: Ամբոխներու երկայնքին, ցոյցերը իրարու յաջորդած են՝ «մա՛հ Ռապինի», «մա՛հ Ռապինի» լոզունգներով: Հարիւր հազարաւոր թռուցիկներ, նախատական հանրագրեր ձաղկած են ան որ սեղմած է «Եասըր Արաֆաթ»ի ձեռքը: Ռապինն ալ ներկայացուած է նացիական համազգեստով, լուսանկարը պատրաստուած է Ալեմանի մէկ հին նկարով: Հեռաձայնային խօսակցութեան մը ընթացքին, Գարփին հարց կու տայ մարդասպանին.— «Կ'ուզէ՞ք որ Նեթանիահու Ռապինի յաջորդը ըլլայ» ու ան կը պատասխանէ. —«Նայեցէք, ընտրութիւնը կը կայանար մեր երկիրը սնանկութեան առաջնորդող կայր հետեւորդի մը եւ սինիք պատեհապաշտի մը միջեւ, որուն վրայ կրնայինք ազդել: Կը հասկնա՞ք»:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ պատերազմական պետը՝ Ս. Ռատուեւ «դիւանագիտական խորամանկութիւն» որակելով ռուս-չէչէն համաձայնագիրը, յայտարարած է որ պատերազմը պիտի շարունակէ, օդը հանելով ռուսական կայաններ, ցորչափ անկախութեան ճանաչումը չըլլայ առանց պայմանի:

Ռ. ՊԱՌ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ծանօթ է որ Ռ. Պառի ժխտական դիրքը Լիոնի Ապրիլեան ոգեկոչումներու առթիւ բաւական անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած էր տեղւոյն եւ ընդհանրապէս ֆրանսահայ գաղութին մօտ: Այս նիւթին ակնարկած էր «Գանառ Անշէնէն» Մայիս 7-ի իր թիւին մէջ եւ որուն արձագանգած էինք Մայիս 13-ի մեր թիւով: Երգիծաթերթը կ'ըսէր նաեւ Ռ. Պառ կը սրբագրէր իր կաֆը եւ Մայիս 16-ին կ'ընդունէր Հայ համայնքին կողմէ: Լիոնէն մեզի կը տեղեկացնեն թէ նման ընդունելութիւն չկայ Մայիս 16-ին, եւ նման ձեռնարկ մը կը ձգուի աւելի հանդարտ ժամանակաշրջանի մը:

Տեղեկացանք նաեւ թէ քաղաքապետին դիրքը օրակարգի նիւթ եղած է Թաղապետական Ժողովի նիստին, ուր բողոքած են ծաղումով Հայ եւ այլ Թաղապետական խորհրդականներ: Ռ. Պառ ընդունած է գաղութի ներկայացուցիչներ եւ յայտնած թէ պատահածը թիւրիմացութեան արդիւնք էր: Հաւանական կը նկատուէր որ այս առընչութեամբ հաղորդագրութիւն մը հրապարակուէր:

ՄԱՄՈՒԼ

«Politique Internationale»

(Printemps 97, no 75)

ENTRETIEN
AVEC LEVON TER-PETROSSIAN

Arménie : Le Pivot caucasien

Պարբերականը չահեկան զրոյց մը հրատարակած է Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ:

Զրոյցը զոր վարած է Միշէլ Մարեան առաւելաբար հետաքրքրական է ֆրանսացի եւ ընդհանրապէս օտար ընթերցողներուն համար, շօշափուած նիւթերը ու նախագահին տեսակէտները ծանօթ ըլլալով «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

11, Rue du Bois de Boulogne,
75116 Paris, Tél. : 01. 45. 00. 15. 26.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՂՈՒԱՆ ՏԷՐԵՐԸ ՌԱԲՈՒՆԻՆԵ՞ՐՆ ԵՆ

Նախատեսումներու համաձայն 2020 թուականին Երուսաղէմի մէջ աշխարհականներէ աւելի պիտի ըլլայ ուղղափառ կրօնաւորներու թիւը ու աշխարհականները պիտի վերածուին փոքրամասնութեան: Այդ ուղղափառները որպէս առօրեայի լեզու հին եբրայերէնը կը գործածեն, մերժելով արդի եբրայերէնը զոր կը նկատեն ուրիշ հաւաքականութեան մը լեզուն: Բարքերը, հաւատալիքները անփոփոխ պահելու սկզբունքը մեծ տեղ ունի իրենց կենսաձեւին մէջ: Կը յիշեցնեն հրէական զատկին - պասէք-ի պատուիրանները թէ Իսրայէլի զաւակները պիտի զանազանուին ուրիշներէ, անփոփոխ պահելով իրենց անունը, հանդերձաւորումը, լեզուն: Աքսորի դարաւոր տարիներուն երբեք չեն մոռցած այս հրահանգը: Այս մօտեցումով կը բացատրեն արդի եբրայերէնին հանդէպ իրենց մերժումը: Այդ մօտեցումով շատ բնական կը նկատեն նաեւ կէթթօներու մէջ կղզիացած իրենց կեանքը: Այլ կերպ կարելի պիտի չըլլար թիւավարել հոսանքն ի վեր ու սկզբնական ակունքին հարազատ մնալ:

Իրենց մտահոգութիւններուն գլխաւորն է իրենց փոխանցուածին անխախտ պահպանումը. աչալուրջ կը հսկեն որպէսզի անբիծ շարունակուին բարքերն ու պատուիրաններուն յարգանքը: Այսուհանդերձ, չեն մերժեր արդիականութիւնը. կ'առնեն անկէ ամէն բան որ կրնայ օգտակար ըլլալ իրենց, դիւրացնել կեանքը: Գիտակից են թէ յաջորդ սերունդը աւելի եւս ենթակայ պիտի ըլլայ արտաքին ազդեցութիւններու եւ ատկէ վախ կը պատճառէ իրենց որ կրնան մոռանցուիլ դարաւոր սկզբունքները:

Աշխարհականը անոնց համար այն է որ մոլորումի մէջ է իր անգիտութեան պատճառով ու չի գիտեր թէ կրօնքը ինչ ուղղութիւն կրնայ տալ իրեն: Այնքան հիմնաւոր է իրենց հաւատքը որ չեն վարանիր ապագային բացարձակ տէրերը տեսնելու իրենք զիրենք. մինչեւ այն ատեն որ լաիք փոքրամասնութեան համար որպէս ընտրանք կը ներկայացնեն կամ համակերպում, կամ քաղաքէն մեկնում:

ՀԱՅ ՄԸ ՍԱՐՏԷՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՈԹԵՐ՝ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽԱԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՕՃԵԱՆ

Կ՚արժէ մօտէն քննել գրութեան որոշ մասեր որոնք ցոյց կու տան հասուն մտքի մը արգասիքը, բան մը որ կը զարմացնէ եթէ, ինչպէս կ՚երեւի թուականէն, խակալէս գրուած է 1828-ին, 20-ամեայ երիտասարդի մը կողմէ, որ հազիւ տարիէ մը ի վեր կը գտնուէր Փիէմոնթէի Պետութեան մէջ։ Մակագրութիւնն է՝ «Գործ՝ ձօնուած Արքային՝ Նորին Վսեմութեան քարտուղար-թարգման Տէոտաթօ Փափազեանց Պառոնին կողմէ — Թորինօ»։

Ձօնը կը կրէ «22 Juin 1828 - Gênes» արձանագրութիւնը. գրուած է իտալերէն. «Տէ՛ր (Sire), չորս դարերէ ի վեր Հայաստանի թագը կը պատկանի Սաւոյայի արքաներուն։ Որքա՜ն փառք ինծի համար, ո՛վ Տէր, ըլլալ առաջին Հայը Ձերդ Վսեմութեան կողքին, Ձեր բազմադարեան գահին ծառայողներուն մէջ։ Կը խնդրեմ Ձերդ Վսեմութենէն, որ այսքան մեծ շնորհքին աւելցնէք ուրիշ մը, թոյլատրել ինծի երախտագիտութիւնս յայտնել Ձերդ Վսեմութեան նուիրելով քանի մը հայկական վաւերաթուղթերու նկարագրութեան աշխատանքը, զոր կատարեցի Փիէմոնթէ բնակութեանս ժամանակ։ Եւ ո՞րն աւելի արժանիօրէն քան Ձերդ Վսեմութեան կրնայի ձօնել ուսումնասիրութիւնը ցարդ ծանօթ, ըստոյգ վաւերականութեամբ, Հայաստանի թագաւորներու վերաբերեալ միակ փաստաթուղթերուն, որոնք պահուած են Պետութեանդ մէջ եւ այժմ կը հրատարակուին Ձերդ Վսեմութեան հպատակ Հայու մը կողմէ որ ոչ մէկ բանով ինքզինքը աւելի հպարտ կը զգայ քան ծառայելով Սաւոյայի օգոստափայլ հարստութեան։

«Տէր, Ձերդ Արքայական Վսեմութեան խոնարհ ծառայ եւ հաւատարիմ հպատակ՝ B(ar)one D. Papasianz»։

Բացի ոճէն, որ իր տարիքը, դիրքը եւ ժամանակաշրջանը նկատի առնելով չէր կրնար տարբեր ըլլալ, նախաձեռնութիւնը եւ պատմական պատրաստութիւնը մեծապէս հետաքրքրական են։ Նոյն թղթածրարին մէջ, առանձին թուղթերու միջեւ, պահուած են սեւագրութիւններ, որոնք ցոյց կու տան գրուած ժամանակ եղած սրբագրութիւնները, համբերութեամբ եւ բծախնդրութեամբ. «Հայաստանի թագաւորներէն Ճենովայի Հանրապետութեան տրուած պարգեւաշնորհումները որ այժմ արքունիքի դիւաններուն մէջ կը գտնուին եւ հաւանաբար պատմական որոշ կարեւորութիւն ունեցող միակ հայկական վկայագրութիւններն են, Եւրոպայի մէջ պահուած»։ (Զանազան ջնջումներ)։ «Քանի մը ականաւոր անձնաւորութիւններ օգտակար գտեցին այս վկայագրութիւններուն հրատարակութիւնը, այնպէս որ սկսայ անոնց նկարագրութիւնը, թարգմանելով, մեկնաբանելով եւ նօթագրութիւններ ընելով։ Եւ տրուած ըլլալով որ Հայաստանի պատմութիւնը ընդհանուր կերպով քիչ ծանօթ է (ջնջումներ) գործիս նախաբան մը դրի հակիրճ պատմականը ընելով Բագրատունեան, Ռուբինեան հարստութեանց, որոնց թագաւորութեան կը պատկանին այս վկայականները։ Փիէմոնթէի մէջ ուրիշ առարկայ մը հայկական պատմութեան վերաբերեալ (ջնջումներ) հին մանատուփ մըն է որ Պիոս Ե. Պապը թողած է Ալեսանտրիայի մօտ Պոսքօ վանք, Հայր Տոմէնիքանոյին» եւայլն։

Բայց, վստահաբար, Ֆէրրարայի թղթածրարին մէջ ամենակարեւոր իրը կը յիշեցնէ Լանկլուայի նամակը. ազնիւ թուղթի վրայ տպուած երկու տպագրութիւններ են, in folio, որ կը պարունակեն հայկական երկու գրութիւններ, իտալերէն վերնագրով «Հայերէն բնագիր՝ Հայոց թագաւոր Լեւոն Գ.ի Ճենովացիներուն տուած առանձնաշնորհումին, 1288 թուին, Հայոց թուականով՝ 737-ին» եւ «Հայերէն բնագիր մանատուփի արձանագրութեանց»։

Հաւանաբար, ուրեմն, ասոնք ըլլան հրատարակուած միակ գործերը ձեռագիրներու ամբողջ շարքէն, ներառեալ մանատուփին արձանագրութիւններու գեղեցիկ արտագրութիւնները, ինչպէս կարելի է հետեւցնել Լանկլուայի գրած մենաշնորհումներու եւ արձանագրութիւններու մասին նամակէն։

Կարելի է նոյնիսկ մտածել որ այս էջերը Վենետիկ տպուած ըլլան, բայց դժբախտաբար այս մասին ոչ մէկ ցուցմունք կայ եւ ինչ որ աւելի ցաւալի է, այդ տպագրութիւնը կատարող անձին անունը նոյնիսկ չկայ, բան մը՝ որ ըստ սովորութեան, մատուրական գործերու հեղինակութիւնը կը բնորոշէր ԺԹ. դարուն, մանաւորաբար Ս. Ղազարի մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, հաստատ է որ Տէոտաթօ Փափազեան առաջինը եղաւ արժեւորելու եւ հանրութեան ներկայացնելու վկայաթուղթեր՝ որոնք աւելի վերջ յիշատակուեցան նոյնինքն Լանկլուայի կողմէ կարեւոր ուսումնասիրութիւններու մէջ (3), իսկ աւելի վերջ, Հայր Ալիշանի կողմէ (4)։

Գալով կրկին Ճենովային, յիշենք որ ան միայն Արեւելքի հետ վաճառականական կապեր ունեցող հասարակապետութիւնը կամ Սարտենիական թագաւորութեան միջերկրականեան նաւահանգիստը չէր ներկայացներ։ Այլեւ, Ճենովա Փափազեան Պառոնին համար, իր երիտասարդութենէն սկսեալ, բազմաթիւ բարեկամներու վայրն է։ Անոնց հետ յաճախակի հանդիպումներ եւ նամակագրութիւն ունի։ Յիշենք անոնցմէ երկու անուն. Էթիէն Ջենթուրիոնի եւ Մարչելօ Ջերութի։ Առաջինին հետ յարաբերութիւնը կը շարունակուի հասուն տարիքին ալ, քանի որ 1854-ի նօթագրութիւններուն մէջ Փափազեան կը յիշէ մօրը հետ ըրած մէկ ճամբորդութիւնը, որ զիրենք կ՚առաջնորդէ Ռիվիերայի Գոկոլեթօ գիւղը, Ջենթուրիոնիներու բնակարանը։

Երկրորդը՝ Ջերութի, որուն հետ զանազան առաքելութիւններ կատարած են միասին, արեւելեան զանազան երկիրներու մէջ, փայլուն ասպարէզ մը կը շարունակէ դիւանագիտութեան մէջ եւ կը հասնի բարձր պաշտօններու։ Կատակասէր եւ զուարճախօս, Փափազեանի փարած ընկեր մըն է։ Կը սորվի հայերէն այրուբենը զոր կը գործածեն իրենց նամակներուն մէջ, ծածկելու համար հաւանական գրաքննութենէ անցնող բառեր։ Քանի մը օրինակներ իրենց ջերմ յարաբերութենէն, հակառակ այդ ժամանակաշրջանին գործածուող եւ պաշտօնական հանդամանք ստացած խօսակցութեան ձեւին։ «Պրաւօ՛, պրաւիսիմօ՛, Դուք յաջողած էք յաղթել նշանաւոր «Guyular»ը եւ սանձել սարսափելի, սառն «Maistre»ը։ Այլեւս բնաւ կասկած չունիմ Ձեր դիւանագիտական կարողութիւններուն եւ savoir faire-ին վրայ, նոյնիսկ ամէնէն խրթին եւ դժուար պարագաներու մէջ։ Արեւելքէն մեզի հասած լուրերը կը վերաբերին մինչեւ Մարտ 11-ի ժամանակաշրջանին։ Կը թուի թէ ամէն բան հասունցաւ եւ հեռու չէ ժամանակը երբ այս բոլոր խառնուած հանգոյցները պիտի քակուին։ Մինչ այդ յայտնի չէ թէ ե՞րբ կը մեկնի նաւատորմը դէպի կղզիները, գիտենք միայն որ այս առնչութեամբ որոշում տալու համար հարկ է սպասել յաջորդ նամակաբերին. այդ պարագային պիտի մեկնին, հաւանաբար, Commercio, Bertoldo, Aurora եւ ուրիշ փոքր նաւեր։ Սակայն Դուք պաշտօնապէս տեղեկութիւն պիտի ստանաք Քարտուղարութենէն, որովհետեւ հաւանաբար Դուք ալ այդ մեկնումին մաս կազմէք»։ Եւ կը շարունակէ ուրիշ նամակի մը մէջ. «Եթէ ես Ձեզմէ առաջ Կ. Պոլիս հասնիմ, ինչ որ հաւանական է քանի որ աւելի առաջ կը մեկնիմ, վստահ եղէք որ Ձեզ կը փոխարինեմ Ձեր սիրելի մօր, ինչպէս նաեւ Կոփալլօ մարքիզին եւ ամբողջ ընտանիքին մօտ···տըրուած ըլլալով որ բացի զանազան արգելքներէ կայ նաեւ հովը որ կրնայ քանի մը օրով ուշացնել մեկնումս, կը խնդրեմ որ ներկայս ստացած ըլլալու լուրը իմացնէք ինծի, որպէսզի աւելի գոհ մեկնիմ, եւ եթէ գաղտնի բան մը հաղորդելիք ըլլաք ինծի, խնդրեմ հայկական տառերով գրեցէք» (Նամակ Ճենովայէն Թորինօ ղրկուած, 1828 Մայիս 21-էն)։

Կրնանք տակաւին երկար պրպտել Փափազեան Պառոնի թուղթերուն մէջ եւ բացի պաշտօնական բնոյթ կրող վաւերաթուղթերէ կամ մանաւորապէս հայկական պատմութեան առնչուող փաստաթուղթերէ, գտնել նաեւ հաւաքածոյ մը ժամանակուան սովորութիւններուն եւ առօրեային վերաբերող թուղթերու։

(Շար. 3 եւ վերջ)

(3) V. Langlois, Les trésors des chartes d'Arménie ou Cartulaire de la Chancellerie royale des Roupéniens, Venise, 1863.

(4) Հ. Ղ. Ալիշան, *Սիսուան*, Վենետիկ, 1885։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մինաս Թէօլէօլեանի մահով մեր մտաւորական ճակատէն կը չքանայ մարտիկ մը որ կեանքով, գործով ու գաղափարներով խորհրդանշանն էր հայ աւանդական մշակոյթի քանի մը մեծ արժէքներուն։ Եւ առաջին հերթին՝ արեւմտահայերէնին, որ հարիւր տարուան աշխատանք ու պայքար վերածեր էին ստեղծումի եւ մտածումի նուրբ, ճկուն ու շքեղ գործիք մը նոյն ատեն։ Լեզուն ազգային ինքնութիւն է, մշակոյթ է, ըլլալէ առաջ անձնական յատկանիշ։ Եւ որովհետեւ ոչ ոք, ոչ պետութիւն, ոչ ալ անհատ իրաւունքը ունի զայն ըստ կամս փոխելու՝ Մինաս խաչակիրի մը ջերմեռանդութեամբ ու կամքով աշխատեցաւ այդ լեզուն զուտ ու մաքուր պահել, Վէմունիի մը կամ Նարդունիի մը նման՝ ներսէն ու դուրսէն եկող վտանգներէն։ «Հայ լեզուի, եւ յատկապէս արեւմտահայերէնի ախոյեան» — ահա մակդիրը որով ինք պիտի նախընտրէր յիշուիլ ապագայ սերունդներէն, շատ հաւանաբար։

Ան որ կը հաւատայ արեւմտահայերէնի գերագոյն արժէքին՝ կը հաւատայ նաեւ Սփիւռքի վաւերականութեան եւ ապագային։ Եւ՝ կ՚ապրի այդ խտէալին համար։ Մինասի կեանքին երկրորդ առանցքը եղաւ Սփիւռքի հայկականութեան պահպանումը որուն համար պայքար մըղեց, կուսակցական կառոյցներու եւ մամուլի միջոցաւ, յանուն մարդկային, եւ յատկապէս ազգային ազատութեան եւ արժանապատուութեան՝ Հայաստանի համայնավար վարչակարգին, Թուրք կառավարութեան հակահայ քաղաքականութեան եւ Սփիւռքը խաթարող երեւոյթներուն դէմ։ Բարոյախօս միտք էր ճապէս ու կը հաւատար բարիին վերջնական յաղթանակին։

Մինաս Թէօլէօլեան գրական հրապարակ իջած էր 1945-ին, Հալէպ հրատարակուած իր «Մթնոլորտ» բանաստեղծական գրքոյկով որ իր ժամանակակիցներուն — Գ. Զէքիճեան, Վահէ — Վահեան, Արմէն Անոյշ, Ե. Պօյաճեան, Ա. Տատըրեան, Ժ. Յակոբեան եւ այլք — բաղդատմամբ՝ լաւ միջին մըն էր։ Սակայն ազգային մշակոյթի ծառայութիւնը, լրագրութիւնը եւ ուսուցչութիւնը աւելի հրապուրիչ էին իր կենսախայտ խառնուածքին համար։ Եւ հոն փնտռեց իր ճշմարտութիւնը։ Ու տասը տարի ետք, 1955-ին, Գահիրէ, անոր տաղանդը գտաւ իր կաղապարը եւ արտադրեց այն գործը որով պիտի յիշուի ու տեւէ Մինասը մեր գրական մշակոյթին մէջ — «Դար մը Գրականութիւն», վերահրատարակուած աւելի ուշ, 1977-ին, Պոսթընի մէջ, Սթիվըն Տէյ Փրէսի կողմէ։ Շատ հաւանաբար այս երկհատորեակը պիտի ըլլայ վերջին լուրջ գիրքը որ պիտի գրուի արեւմտահայ գրականութեան մասին։ Նման գիրք մը զուտ բանասիրական հմտութեան մը արգասիքը ըլլալէ աւելի, գրականութեան ու գրագէտներու հանդէպ խոր ու հաւատացեալ համակրանքով գրուած, տաք ապրումի, սիրոյ գործ մըն է։

Գրական մշակոյթ մը գիրքերէ, թերթերէ կամ տեսքէթներէ աւելի մարդոց յիշողութեան եւ սրտին մէջ ապրելով է որ կը դիմանայ ժամանակի խարտոցին ու կը վերանորոգէ ինքզինքը եւ հանրութիւնը։ Պատմական ամէն շրջան ունեցած է իր հաւաքական Յիշողութեան Խնամակալները, ինչպէս անցեալին եղած են Մ. Մրմրեան, Մ. Մամուրեան, Հր. Ասատուր, Թէոդիկ, Ա. Արփիարեան, Ա. Ալպօյաճեան, Ա. Չօպանեան, Յ. Օշական եւ ուրիշներ։ Մեր ժամանակներուն, այդ որակի մարդոց թիւը շատ մեծ չէ. Մինաս Թէօլէօլեան, իր ոգիով, — վաստակով՝ ցայտուն օրինակն է այդ ընտրեալ մարդոց եւ իր մահով, այդ տեսակ հայ մտաւորականներուն թիւը աւելի եւս կը նուազի, դժբախտաբար։

Բայց ինքը պիտի չուզէր որ այս ժխտական մտածումով փակէի իր մասին սա քանի մը նոթերը։ Սիրելի Մինաս, սրտակից բարեկամս եւ մտքի ընկերս, պիտի ըսեմ թէ քիչ արժանիք Հայու մեր կեանքին մէջ աւելի մեծ է քան մեր գրական մշակոյթի Թանգարանին Հսկիչի պաշտօնը որ ստանձնած էիր այնքան արժանաւոր կերպով։ Իմաստ ու պատկեր՝ որ Պոմպէյ քաղաքի հանրածանօթ Պահակին օրինակով՝ պիտի յաւերժացնէ քեզ եւ քու պաշտած ժողովուրդիդ գրական մշակոյթը։

Քիլլարա
Ապրիլ 20, 1997

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԸ՝ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԷՋ

Սէրաֆէտտին Էլչի, զարտուղի քիւրտ ղեկավար մը, իր կուսակցութիւնը հիմնած է։ Հակադրուելով անջատողականներուն, կ՚առաջարկէ որ Թուրքիոյ Քիւրտերուն իրաւունքները ճանչցուին դաշնակցային բնոյթի Սահմանադրութեամբ մը։ Ինք վստահ է թէ, այս ձեւով, Իրաքի Քիւրտերը իրենց պիտի միանան։

Իրեն հետ հարցազրոյց մը կատարած է Անի Էօզկիւրէլ (Պոլսոյ «Ռատիքալ»ին մէջ հրատարակուած)։ Լրագրողը նախ կը գրէ թէ «Ես Քիւրտ Եմ» յայտարարութիւնը, որ մեր օրերուն աննկատ կ՚անցնի, 1970-ական տարիներուն ան ռումբի մը տպաւորութիւնը գործած է, երբ Սէրաֆէտտին Էլչի զայն արտասանած է, այն ատեն երբ ինք Քաղաքաշինութեան նախարարն էր եւ Ժողովուրդի Հանրապետական Կուսակցութեան (Սոսիալ - Տեմոկրատ) երեսփոխանը։ Այդ կէտէն, իրեն համար դժուարին շրջան մը կը սկսի։ 1980-ին, քաղաքական անձնաւորութիւններուն մէջ ինք մեծագոյն թիրախը կը նկատուի պետական հարուածի հրամանատարներուն կողմէ։ Նոյն ատեն, քիւրտ մարտական խմբաւորումներն ալ իրեն չեն համակրիր, որոնք զինք իրենց կուսակցութիւններէն դուրս կը ձգեն։ Որովհետեւ Էլչի արդէն իսկ կ՚ըսէր որ քրտական հարցը կարելի չէ զէնքով լուծել եւ ոչ ալ երեւակայական առաջարկներով։ Այսօր, իր կուսակցութիւնը հիմնելէ ետք, երբ լրագրողը իրեն հարց կու տայ թէ ինչ բան զինք մղած է նման քայլ մը առնելու, Էլչի կը պատասխանէ. «Թուրքիան պետութիւն մըն է որ մեծ խաղաքարտեր ունի։ Դժբախտաբար ան չունի այն տեղը որուն արժանի է, պետական գէշ կառոյցին պատճառով։ Մեր կուսակցութիւնը իր նպատակակէտը ըրած է այս հարցերուն լուծումը, որ է՝ Թուրքիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատումը եւ երկրին վարկը ապահովելը»։ Էլչի կ՚աւելցնէ թէ միւս կուսակցութիւններն ալ նոյն նպատակակէտը կը հետապնդեն անկասկած, բայց իրենք կ՚ըսեն թէ քրտական հարցը արմատն է բոլոր միւս խնդիրներուն։ Այնքան ատեն որ ան չլուծուի, ո՛չ կարելի պիտի ըլլայ ժողովրդավարութիւնը առաջ

տանիլ, ո՛չ տնտեսական ուժականութիւնը կարելի պիտի ըլլայ շարժման լծել, ո՛չ ալ ընկերային խաղաղութիւնը ձեռք պիտի բերուի։

Իսկ երբ Գիւլէնի ուշադրութեան կը յանձնուի կէտը թէ Ազգ – Պետութիւն կառոյցը կը հիմնուի պատկանելիութեան զգացումին վրայ եւ ոչ թէ ազգագրական ծագումին, ան կը պատասխանէ. «Այն ինչ որ բռնեցաւ Պետութեան կառուցման շրջանին, հետեւանքներ չունեցաւ։ Սկիզբը, Պետութիւնը ուղիղ գիծ մը որդեգրած էր, ինչ կը վերաբերի քրտական ներկայութեան»։ Սակայն, որդեգրուած այլընթացք մը պատճառ եղած է որ անկէ ի վեր 27 ըմբոստութիւններ տեղի ունենան։ Ներկայիս, որոշ ուժգնութեամբ պատերազմական կացութիւն մը կը տիրէ Թրքական Քիւրտիստանի մէջ։ Ինչ Պետութիւն – Ազգ Հարցին մասին ան կ՚ըսէ թէ սխալ պիտի ըլլայ ազգային միասնութիւնը հիմնել ազգագրական եւ մշակութային միութեան վրայ։ Ցատակօրէն, կարեւոր է որ քաղաքացիները իրենք զիրենք նկատեն որպէս համահաւասար անհատներ եւ թէ Պետութիւնը զանոնք բոլորը ներկայացնէ։ Ուստի, հարկ է լքել այն պատկերացումը որ բոլոր քաղաքացիները Թուրքեր կը նկատէ։ Իշխանութիւնները երբեմն կ՚արծարծեն «քրտական իրականութիւնը» եւ «սահմանադրական քաղաքացիութիւնը»։ Գիւլէն անհրաժեշտ կը գտնէ որ այս իրողութիւնը սահմանադրական եւ օրինաւոր մակարդակի վրայ արտայայտուի, ապա պէտք է նկատի առնուի Քիւրտերուն իրենց մշակոյթը ունենալու իրաւունքը, սկսեալ ուսուցումէն (քրտերէն լեզուով)։

Սակայն կարգ մը քիւրտ մտաւորականներ, ինչպէս կը մատնանշէ լրագրողը, իրարու միջեւ ընդունած են թէ քրտական լեզուին ուսուցումը երեւակայական բան մըն է եւ թէ պատանի մը, եթէ իր ուսման հիմնական մասը քրտերէնով ընէ, յետագային դժուարութիւններու դէմ – յանդիման պիտի գտնուի։ Գիւլէն կը հակաճառէ թէ ցաւալի, ողորմելի է որ այդ մտաւորականները նման սխալներու մէջ իյնան, որովհետեւ հարցը կը վերաբերի իրաւունքը ճանչնալուն եւ շատ կարեւոր չէ եթէ ան պիտի իրագործուի կամ ոչ, անոր տիրացողին կողմէ։ Ինք դիտել կու տայ որ եթէ այս իրաւունքը չճանչցուի, անկարելի կը դառնայ արգիլել ըլլալ մարդոց մօտ հալածանքի զգացումի մը տեղ տալուն, որոնք յետոյ կը հակազդեն։ Այսպէս, «Տարբերութիւնները պէտք է հարստութիւն մը դառնան եւ ոչ թէ բախումի առաջնորդեն։ Բազմակի ժողովրդավարութեան մը մէջ, մասսաները պէտք է մաս կազմեն տնօրինումին, այսինքն՝ ապակեդրոն տնօրինում մը։ Ես այս սկզբունքը կը պաշտպանեմ թէ Թուրքերուն եւ թէ Քիւրտերուն համար»։

Այս մօտեցումը նկատի առած, երբ Գիւլէնի հարց կը տրուի թէ ինք համադաշնակցութեան մը մասի՞ն կը մտածէ, ան կը պատասխանէ թէ անուն մը տալը կարեւոր չէ եւ թէ իրենք կը մտածեն տեղական խորհրդարաններու մասին, որոնք իրաւասութիւնը պիտի ունենան օրէնքներ հաստատելու, տուրքեր գանձելու, ներքին ապահովութեան իրենց ուժերը ունենալու, սակայն միակ բանակի մը մաս կազմելու, կեդրոնական իշխանութենէն կախեալ։ Այսպէս, եթէ մարդիկ գոհ ըլլան իրենց Պետութենէն, եթէ խաղաղութեան մէջ ապրին, ինչո՞ւ պիտի մտածեն բաժանման մասին։ Գիւլէն կը յայտնէ նաեւ թէ ըստ իրեն «քրտական հարցը պէտք է թրքական ազգային սահմաններէն ներս լուծուի։ Ի՞նչ բանի կը ծառայէ սահմաններու հաստատումը։ Կարեւորը շրջածիրի մը իրագործումն է ուր մարդիկ գոհ ըլլան»։

Սակայն, ըստ լրագրողին, ոմանք կը մտածեն թէ Թուրքիա իր սահմանները կ՚ընդարձակէ եթէ ան այս լուծումը որդեգրէ։ Գիւլէն անվարան կը հաստատէ այս վարկածը. իրեն համար, կը բաւէ որ Թուրքիա միայն թէ այդ փափաքը ունենայ քանի որ, առանց պատերազմելու, առանց զինուոր մ՚իսկ ուղարկելու, ան ձեռք պիտի ձգէ Իրաքի հիւսիսին (Իրաքեան Քիւրտիստան) կցումը այդ միութեան, անոր բնակիչներուն ազատ կամքով։ Այս պարագային, ըստ իրեն, Թուրքիա կարելիութիւնը պիտի ունենայ հաւասարակշռող երկիր մը դառնալու, որուն տակ պիտի անցնին Միջին – Արեւելքի այլ ժողովուրդներ եւս։

Գերմանահայ նամականի

ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԱՅՆԸ

Աշխարհի բոլոր ծայրերում ապրող Հայերից ամէնքը չէ, որ կարող են Ապրիլ 24-ին բազմահազար ուխտաւորների հետ ծաղիկներ տանել Ծիծեռնակաբերդ։ Բայց աշխարհի բոլոր ծայրերում ապրող Հայերի սրտերն այդ օրը միանման են տրոփում – ցաւով մէկ միլիոն ու կէս զոհերի համար եւ յարատեւելու տենչանքով։

Բազմաթիւ են հայկական համայնքներն աշխարհում։

Աւելի քան եօթանասուն տարի առաջ ստեղծուել է նաեւ Պէրլինի Հայ Տունը։ Մի կտոր Հայրենիք՝ Պէրլինի Հայերի համար։ Այստեղ նրանք ուրախանում են հայրենիքի ուրախութիւններով եւ տխրում նրա տխրութեամբ։ Ապրիլ 24-ը յատուկ օր է նաեւ այստեղ։

Այս տարուայ ծրագիրը պատրաստել է Գոխումի Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Ինստիտուտը, Միհրան Տապաղի ղեկավարութեամբ։ Նա գրի է առել Մեծ Եղեռնից հրաշքով փրկուածների յիշողութիւններից։ Այսօրուայ երեկոն նրանց է նուիրուած – փրկուածներին։ «Մոռացուած սերունդի» ձայնը պիտի հնչի այս երեկոյ։

Պէրլինի հայկական համայնքի վարչութեան անունից ու ներկաներին եւ համայն մարդկութեանն է դիմում Վարդգէս Ալեանաքը. «Քսաներորդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնից 80 տարի է անցել, սակայն Թուրքիան դեռ չի խոստովանում եւ չի ընդունում իր մեղքը։ Յանցագործների ժառանգների համար մեղքի ընդունումը մի փոքր փրկութիւն կը լինէր, եթէ նրանք իրենց խղճի առաջ մաքուր են ուզում ապրել։ Սակայն աշխարհն է վկայ, թէ ինչպէս այսօր էլ մարդու իրաւունքները չահագործւում են Թուրքիայում։

Մարդկանց կողմից կազմակերպուած ոճրագործութիւններին մարդկութիւնն անհամար զոհեր է տուել։ Մենք յիշում ենք այսօր փրկուածներին, նրանց ովքեր դաժանօրէն տեղահանուել են հայրենիքից, ցրուել աշխարհով մէկ եւ ետ վերադառնալու ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն։ Չի կարելի թողնել, որ Եղեռնի զոհերը նաեւ մոռացութեան զոհեր դառնան։ Յիշողութիւնը պէտք է օգնի, որ այլեւս նոր ցեղասպանութիւններ չլինեն»։

Միկրոֆոնին է մօտենում Գոխումի Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Ինստիտուտի աշխատակցուհի, հոգեբան Քրիստին Փլաթը, դուստրը մի ժողովրդի, որի երկիրը 1915 թուին Թուրքիայի դաշնակիցն է եղել։ Տիկին Փլաթը ուսումնասիրում է ցեղասպանութիւնների, յատկապէս հայկական Ջարդերի թողած ազդեցութիւնը փրկուածների հոգեկան աշխարհի վրայ։

«Եղեռնի զոհերը շիրիմներ չունեն։ Դեռ շարունակւում են անհասանելի մնալ նրանց սպանութիւնների վայրերը, որտեղ կարելի լինէր մոմ վառել կամ աղօթել այդ հոգիների համար։ Այդ պատճառով Ապրիլ 24-ը ոչ միայն յիշատակի օր է, այլ նաեւ յիշատակի վայր։

Ապրիլ 24-ը ուղղուած է աշխարհի պատմութեան գրքերի դէմ, որոնք դեռ շարունակում են մոռանալ Հայերի ազգասպանութեան փաստը։ Դա էլ հէնց ուրացող մարդասպանների նպատակն է։

Ապրիլ 24-ը նաեւ պահանջներ ներկայացնելու օր է – քաղաքական եւ խորհրդանշական պահանջներ։ Պահանջներ ներկայացնելը չի կարելի դադարեցնել, որովհետեւ յանցագործները մինչեւ այսօր միայն դրանց առաջ է, որ իրենց զինաթափուած են զգում։

Դժուար է «զոհ» հասկացողութեան հետ համակերպուելը, քանի որ փրկուածները կենդանի են։ «Յանցագործ» հասկացողութեան կողքին «զոհ» նշանակում է մեռած լինել։ Ահաւորն այն է, որ ազգասպանութիւնը չի սահմանափակւում մեռածներով – այն խեղաթիւրում է զանգուածօրէն, ընդգրկելով նաեւ յաջորդ սերունդներին։

Եղեռնի թողած աւերածութիւններն ու ցաւը պէտք է ընդունել եւ յիշել։ 20-րդ դարում հետապնդումներին ու բռնութիւններին զոհ դարձած ազգերից միայն Հրեաներն ու Հայերն են, որ կարողանում են իրենց յիշողութեամբ չթողնել, որ այն մոռացութեան մատնուի։

Բայց յիշել կարողանալը նշանակում է պարտաւորութիւն վերցնել, որը պէտք է պատասխանատուութեամբ կրել»։

Այսպէս է խօսում Գերմանուհին, որն իրեն նոյնպէս պատասխանատու է զգում եւ պայքարում է մոռացութեան դէմ։

Շնորհակալութիւն քեզ, Քրիստին Փլաթ։ Շնորհակալութիւն բոլորին, ովքեր կիսում են մեր ցաւը եւ մեզ հետ են նաեւ մեր ուրախութեան պահին։

Յետոյ երաժշտութիւն է հնչում – Կոմիտաս – մէկը փրկուածների՞ց։ Նուագում են Կիմ Քաչքաչեանն ու Սամուէլ Բարսեղեանը։ Ռոլանտ Պոլտին բեմադրել է Միհրան Տապաղի հարցազրոյցները փրկուածների հետ։ Կարդում են Եղնիկ Մագլումեանը, Գայեանէ Ցոլասաքեանը, Էլկէ Հարտմանը, Հենրիկ Իսայեանը եւ Նադելի Յօզկիւլը։ Դրանք տարեց մարդկանց յիշողութիւններ են իրենց մանկութիւնից՝ այնպէս անոյշ եւ այնպէս կարճատեւ երազ։ Այն ընդհատուել է միանգամից, դաժանօրէն։ Միանգամից ծերացած արթնացել են նրանք օտար ափերում։

– Ինձ թւում է հայ լինելը միշտ ցաւի դժբախտութեան ու տխրութեան հետ է կապուած, – Ջարդերից փրկուած հօրն է դիմում աղջիկը։

– Հայի ուժը յիշելու մէջ է։ Դա մեզ օգնում է ապրել, դրանով մենք պայքարում ենք մոռացութեան, սուտի եւ բռնութեան դէմ։ Մեր յիշողութեան փաստը պահանջում է Հայերի ազգասպանութեան փաստի ընդունումը աշխարհի կողմից։ Մենք իրաւունք չունենք մոռանալու։ Ցաւի մասին յիշելը չի նշանակում տառապելով ապրել։ Ցաւի մասին յիշելը աշխարհի բոլոր Հայերին կապում է իրար հետ։

Դրանում համոզուած են աշխարհի բոլոր Հայերը։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ

Պէրլին, Մայիս 10

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՌԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Համաձայնութիւն գոյանալէ վերջ, մեկնեցայ եւ գացի Վլատիմիրը բերի, ծանօթացնելու համար պանդոկապետին հետ։ «Ահա, սիրելիս, այս մարդն է որ պիտի բերէ հիւրերը», ըսի անոր։ Իրարու հետ ծանօթացան։ Յետոյ՝ Վլատիմիրին հետ մեկնեցանք դէպի ոստիկանական տեսչութիւն։ Այստեղ հետեւեալ հրահանգը տուի անոր.

– Հիմա քու մարդոց կ՚երթաս կ՚ըսես թէ «ձեզ Սիրքէճիէն շարժման պիտի հանեցնեմ», ու կ՚առնես պանդոկ կը տանիս։ Մենք գիշերը պանդոկէն կը վերցնենք զանոնք։

Վլատիմիրին հետ համաձայնելէ վերջ այսպէս, անցագիրները յանձնեցի եւ ղրկեցի։

ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ

Յաջորդ օրը Վլատիմիր ոստիկանատուն եկաւ.

Այսօր, իրիկուան դէմ, հինգ հոգին պանդոկ պիտի տանիմ ըսաւ։

Պատուիրեցի որ զանոնք պանդոկ առաջնորդելէ վերջ լուր տայ մեզի։

Արդարեւ, այդ օրը, իրիկուան դէմ, Վլատիմիր նորէն ոստիկանատուն եկաւ, ըսաւ թէ հինգ հոգին տարած է պանդոկ, եւ ինծի ցոյց տուաւ հայերէն գրուած քանի մը տոմսեր։

Հինգ հոգին պանդոկ տարի։ Իրենց ըսի որ, շարժման առտուն կանուխ մեկնելու տնօրինուած ըլլալով, հիմակուընէ ինծի թուղթ մը գրեն, տան՝ ըսելով որ ողջ առողջ շարժման հասած ու մեկնած են։ Որովհետեւ ըսի, առտուն կանուխ երբ գամ զիրենք շարժման հասցնելու, աճապարանքի պահուն դժուար կ՚ըլլայ գրելը։ Եւ իրիկունէ իրենց ձեռքէն առի այս տոմսերը։ Այս տոմսերը ցոյց պիտի տամ հինգ փախստականներուն Պոլիս մնացած ընկերներուն, որպէսզի անոնք ալ մէկիկ մէկիկ առաջնորդեմ ձեր մօտ, դուք ամէն իրիկուն սպասեցէք հիւրերուս։

ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԻՆԳ ԵԿԱՆ

Անհրաժեշտ հրահանգները տուի, Պանդոկ ղրկուելիք գաղտնի ոստիկանները զատեցի։ Կէս գիշերը անց, ժամը 2-ին պիտի երթային պանդոկ, ձերբակալելով հինգ հոգին պիտի բերէին ոստիկանական վերատեսչութեան շէնքը։ Բնականաբար, այդ պահուն ոչ ոք պիտի գտնուէր փողոցներուն մէջ եւ ոչ ոք պիտի տեսնէր ձերբակալեալները։ Յարմար գտեցի պանդոկապետին յանձնարարել, որ պատուիրէ իր ծառային, թէ երբ ճամբորդներուն մասին իրմէ տեղեկութիւն խնդրուի, պատասխանէ թէ գիշերը Պուլկարիա մեկնեցան։

Այդ գիշեր, գաղտնի ոստիկանները կ՚երթան պանդոկը, ուր կը գտնեն հինգ հոգին կազմ եւ պատրաստ, ճերմակեղէնի ծրարները իրենց ձեռքին մէջ, Վլատիմիրի գալստեան ակնդէտ։ Առանց աղմուկ հանելու, կը ձերբակալեն ու կը բերեն ոստիկանական վերատեսչութիւն, ուր կը բանտարկեն անոնց համար առաջուընէ պատրաստուած սենեակներու մէջ։

Յաջորդ օրը Վլատիմիր չեկաւ։ Գացեր էր իր ծանօթներուն մօտ, անոնց տալու այն տոմսերը, զորս գրած էին իր կողմէ Պուլկարիա փախցուած (°) հինգ Հայերը։ Եւ մօտաւորապէս 20 լուսանկար եւս բերաւ։

Քննեցի այս լուսանկարներն ալ։ Մեր փնտռած մարդոց նմանող ոչ մէկը կար անոնց մէջ։ Սակայն նկատելով որ բոլոր ասոնք մէկ անգամէն պանդոկ տանիլը անպատեհ էր, այդ օրը որոշեցինք անցագիր հանել միայն հինգ հոգիի համար։ Անցագիրները տուի Վլատիմիրին։

Այս ձեւով ամէն օր հինգ հոգի պանդոկ կը տարուէին, մենք ալ կը ձերբակալէինք եւ գիշերանց միւթեֆերրիքա կը փոխադրէինք։

ԱՆԱՏՈԼՈՒ ՂՐԿԵՑԻՆՔ

15 – 20 օրուան ընթացքին միւթեֆերրիքայի արգելարանը լեցուեցաւ մօտ 70 հոգիով։ Բոլոր ասոնք գաւառացի ամուրի Հայեր էին։ Թէեւ հարկ էր զանոնք Անատոլու ղրկել, սակայն, այդ պարագային անոնք կրնային հաղորդակցութեան մէջ մտնել հայրենակիցներու հետ եւ պատմութիւնը երեւան հանել, այնպէս որ մենք պիտի չկարենայինք այլեւս ձերբակալել մեր փնտռած անձերը։ Այս պատճառով յետաձգեցինք։

«ՄԵԾԵՐԸ ԲԵՐ»

Վլատիմիրի բերած մարդիկը բոլորն ալ այսպէս գաւառացի ամուրիներ էին։ Երբ Րէշատ պէյ նշմարեց այս պարագան, օր մը կանչեց զիս եւ այսպէս խօսեցանք իրարու հետ։

– Այն Հայերը, որոնց լուսանկարները կը հաւաքէ կը բերէ Վլատիմիր, կը պատկանին այն գաւառացի ամուրիներու դասակարգին, որոնց նմաններ մենք ամէն օր գաւառ կ՚աքսորենք։ Թաքստոց մտածները դժուար թէ այս ձեւով կարենանք ձեռք ձգել։ Հետեւաբար պէտք է վերջ տալ այս գործին, դուն ալ կը տեսնես որ ապարդիւն է մեր յոգնութիւնը։

– Շատ կը խնդրեմ, տակաւին քանի մը օր եւս սպասենք, կը յուսամ որ պիտի յաջողինք գտնել մեր փնտռած անձերը։

– Քանի որ այդպէս կ՚ըսես, լաւ, քանի մը օր ալ շարունակենք։ Վստահ եմ որ արդիւնք մը պիտի չտայ։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Երեք օր վերջ Վլատիմիր գրասենեակս եկաւ, ձեռքին մէջ մէկ լուսանկար, ինծի երկարեց լուսանկարը։

(Շար. 2)

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դաստախօսական Երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ-ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԸՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20.30-ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21-ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24-ին,
ժամը 20.30-էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսի-ի
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Դպրոցի
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 8, ժամը 15-ին
P.A.C.I.

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ
Կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10-ին:

ՊՈԼՍՈՅ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը հրաւիրէ՝

ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼ
ՄԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ»
նիւթին շուրջ:

Կը մասնակցին՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
ԳԵՂԱՄ ԳԵԻՈՆԵԱՆ
ԲԺԻՇԿ
ՎԻԳԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Զրուցավար՝
ԳՐԻԳՈՐ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

Ուրբաթ, Մայիս 16, ժամը 20.30-ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— Մուտքը ազատ է —
Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE
avec
VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN
Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS
— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS
le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.
Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

avec la participation de
Marten Yorgantz
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30

dans la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
50, avenue Charles de Gaulle, Montmorency

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, Alfortville

— Tenue de soirée —

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE **3950 F**
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

NAVASART À CHAVILLE

SPECTACLE
DE DANSES
ET MUSIQUES
FOLKLORIQUES
ARMÉNIENNES

ORGANISÉ PAR
LA CROIX-BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE
SECTION
TER TAVTIAN
DE CHAVILLE

THÉÂTRE
ATRIUM
885 AV. R. SALENGRO 92370 CHAVILLE
SAMEDI 24 MAI 1997 20H30

Réservation des billets ☎ 01 39 46 13 58

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 17-18
SAMEDI - DIMANCHE
17-18 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.116 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.116

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ չի խանդավառեր Ֆրանսացիները եւ գլխաւոր հոսանքները՝ մեծամասնութիւնն ու ընկերվարականները աւելի ճակատումով տարուած են քան շօշափելի եւ վստահութիւն ներշնչող ծրագիրներ ներկայացնելով: Այս երեւոյթը այն համոզումը կու տայ որ ոչինչ ունին հրամցնելիք: Ժիւփէ կը ջանայ նեղը դնել Ժոսփէնը Լը Փէնի վերջին դիրքորոշումը օգտագործելով: Լը Փէն ըսաւ որ կը նախընտրէ ձախ մեծամասնութեամբ Ազգ. Ժողով մը: Ժոսփէն պատասխանեց (Զէնիթ, Մայիս 15) որ իր կուսակցութեան դիրքը շատ յստակ է եւ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն կայ այդ ուղղութեամբ: Ժոսփէն երիտասարդութեան հետ հանդիպում ունէր այդ իրիկուն եւ ձաղկեց աջի քաղաքականութիւնը: Ժ.-Մ. Լը Փէնի համար Շիրաքի եւրոպական քաղաքականութիւնը աւելի վտանգաւոր է, ան համայնավարներու բարեկամն է՝ Փարիզէն Փէքին: Հաւանական է որ Շիրաք ելոյթ մը ունենայ, Մայիս 23-ին, հեռատեսիլէն: Հետաքրքրական է նաեւ նկատել որ մեծամասնութեան թեկնածուները բնաւ գոհ չեն երբ Ժիւփէ կ'ուզէ երթալ ու իրենց զօրավիգ ըլլալ: Համոզուած են որ օգտակար չէ:

ՇԻՐԱՔ շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Փէքին եւ իր այցելութեան առաջին օրն իսկ 30 էօպիւս ծախած է Չինացիներուն: Երկրորդ օրն ալ հասարակաց յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ուր կը շեշտուի մարդկային իրաւանց ընդհանրական բնոյթը: Ուրիշ համաձայնութիւն մըն ալ կը նախատեսէ 100 հոգինոց օդանաւի մը շինութեան գործակցութիւնը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, վայրագ ջարդերը կը շարունակուին: Մայիս 15-ին 30 հոգի, որոնց 17-ը՝ մանուկներ եւ եօթը՝ կիներ, մորթուած են Պլիտայի մօտ ագարակի մը մէջ: Երեսփոխանական ընտ–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԵՂՕՅԵԱՆԻ՝ «De Beaux Lendemains»ը

Մայիս 15-ին, շարժանկարի Գաննի փառատօնին ներկայացուեցաւ գանատացի ծանօթ եւ գնահատուած բեմադիր Աթոմ Եղոյեանի «Գեղեցիկ վաղորդայններ»ը որ մեծ յաջողութիւն գտաւ քննադատներու մօտ: Ներկայացումէն առաջ եւ յետոյ, Մայիս 15-ի եւ 16-ի իր թիւերով օրինակ, «Ֆիկառօ» լայն տեղ կու տար ֆիլմին, զոր խորապէս տպաւորիչ գտած էր: Ան պատմութիւնն է դպրոցական հանրակառքի մը որ կը սահի գանատական լերան ձիւնին մէջ եւ լիճ մը կ'իյնայ: Վարորդուհին եւ մէկ աշակերտուհի կը փրկուին: Փաստաբան մը, ձրի, կը ջանայ նիւթական հատուցում մը ձեռք ձգել սպաւոր ծնողքներուն համար եւ այդ «հատուցում» բառին շուրջ է որ կեդրոնացած է ամբողջ պատումը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(13 Mai)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀՈՂԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ ԵՒ ՇԱՀԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ֆիկառօ-ի թղթակիցը՝ Ֆիլիփ Ժելէ կը գրէ խորհրդաւոր սպանութեան մը, հողերու վաճառքի յարակից հարցերու մասին, ուր կը յիշուի նաեւ քանիցս Շահէ Արք. Աճէմեանի անունը: Խորագրով կ'ըսուի թէ Արաֆաթ կը սպառնայ իր «դաւաճաններուն» ու կ'աւելցուի՝ պաղեստինեան Իշխանութիւնը որոշած է բոլոր միջոցներով արգելք հանդիսանալ որ հողեր վաճառուին Իսրայէլացիներուն:

Վերջերս յայտնաբերուեր է հիւսիսային Երուսաղէմի ինքնավար Ռամալլահ քաղաքին մէջ, 70-ամեայ Ֆարիտ Պաշիթիի դիակը, ձեռքերը կապուած, դէմքը վիրակապով փաթթուած, մէկ ոտքը կոտրած եւ գանկը ջախջախուած: Ս. Քաղաքի արեւելեան գօտիի այս Արաբը քանիցս մասնակցած էր կալուածային գործառնութիւններու Իսրայէլացիներուն հետ: Պաղեստինցիները բնաւ չեն խղճար: «Դաւաճաններուն չենք հանդուրժեր» կ'ըսէ Արդարադատութեան նախարարը՝ Ապու Մայտէն: Անցեալ շաբթու, յայտարարած էր թէ ով որ հող վաճառէ Իսրայէլացիներուն մահապատիժի կ'ենթարկուի: Բայց, կ'ըսէ թղթակիցը, խնդրոյ առարկայ հողերը Այսրյորդանանի 30%էն (Արաֆաթի վերադարձուած) աւելին կը ներկայացնեն: Երուսաղէմ, օրինակ, իր հակակշռին տակ չէ: Անցեալ շաբթու, թալմուտական ուսանողները Ջիթենեաց բլուրին վրայ, արաբական թաղամասի ծայրը, տէր դարձած են տունի մը զոր գնած էին Յունուարին, ընկերութեան մը միջոցաւ (սոսիէթէ – էքռան) Հայ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեանէ: Ֆարիտ Պաշիթի սերտ յարաբերութիւններ ունէր այս խնդրայարոյց համբաւի տէր (լրագրողը կ'ըսէ սիւլֆիւրէօզ) կրօնաւորին հետ:

Թղթակիցը կը շարունակէ.– Աճէմեան Եպիսկոպոս, 75 տարեկան, պարբերաբար կ'երեւայ Երուսաղէմ, ուրկէ հեռացաւ Հայոց Պատրիարքարանին հետ շատ լարուած յարաբերութիւններով: Ապա, կը պատմէ անոր կարգ մը արկածախնդրութիւնները, երբ Ներքին նախարար Լեվիի դատապարտումին առեն, կաշառակերութեան համար, ինք ալ երեք շաբաթ բանտարկուեցաւ. կ'ակնարկէ անոր անձնական հարստութեան (ըստ ենթակային՝ ընտանեկան ժառանգութիւն): Կը գրէ թէ բարգաւաճած կ'ըլլայ նաեւ օգնելով Հրեաներու որ հողեր գնեն գրաւեալ հողամասերու մէջ, ներառեալ արեւելեան Երուսաղէմ: Իր վերջին գործառնութենէն 30 միլիոն փրանք շահած կ'ըլլայ, որու 12-ը իր երկյարկանի բնակարանին համար, Ջիթենեաց բլուրին վրայ:

Անդրադառնալէ ետք կրկին, Պաշիթիի զոր Երուսաղէմի մուֆթին կը մերժէ թաղել մահմետական գերեզմանատան մը մէջ, թղթակիցը կ'եզրակացնէ սա տողով.– «Աճէմեան Եպիսկոպոս լաւ բրաւ Հայաստան վերադառնալով»:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնի, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի, Մայիս 20-ի թիւ):

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ԽԱՉԿԱՊ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ

Երբ գնացքը կը բանար իր բերանները, Համբարձումի արձակուրդէն վերադարձողներու ալիքներէն մէկն ալ կը լեցուէր մե՛ր կառքին մէջ:

Կիրակի առաւօտ էր, կ'երթայի աշխատանքի, En cas d'affluence, ne pas utiliser les strapontins, ակնարկուած խճողումն էր, պէտք է ե՛ս ալ ելլէի ծալաթոռէս, ահա կին մը կը թելադրէր իր զաւկին գրաւել կողքիս աթոռը: Մանչուկը կը մերժէր կտրականապէս: Չէ՞ որ նկատած էր աղջին ընկերացող նկարին մէջ ծալաթոռ գործածողին վրայ քաշուած խոշոր խաչը:

Մայրը կը պնդէր, մանչուկը վերջապէս կը համակերպէր, կը նստէր անհանդուրժ նստուածքով մը՝ նայուածքը աղջին:

Իսկ ո՞ւր էր անոր հայրը: Երկար փնտռել անհրաժեշտ չէր: Արդի ժամանակներ, ընտանիքի մը կա՛մ հայրը կը բացակայէր կա՛մ մայրը: Զարգացած ընկերութիւն, Je suis majeur, հազիւ տասնութ տարեկան, դինելով «ջրուած» հաւաքոյթով մը, կ'անկախանար զաւակը, արդի ժամանակներ, հիմա գործադուրկ կը դառնային ե՛ւ որդին ե՛ւ հայրը:

Դիմացը երեսփոխանական ընտրութիւններ, տակաւին երեք օր առաջ Երկրորդ Աշխարհամարտի Յաղթանակի տօնակատարութիւն, աշխարհ ահա կը զգար կարիքը Երրորդ Աշխարհամարտի մը, կը յիշէի Այնշթայնը:

– Չեմ գիտեր թէ Երրորդը ի՛նչ զէնքերով պիտի կատարուի, բայց վստահ եմ որ Չորրորդը նետով եւ աղեղով պիտի ըլլայ, – ըսած էր ան:

Օրինազանց՝ ես կը մնայի ծալաթոռիս վրայ, մանչուկը կը կանգնէր կրկին, ան կը մերժէր օրէնք ոտնահարել, ես կը հիանայի անոր գիտակցութեան վրայ, հիմա կը յիշէի Տոլստոյի մէկ պատմուածքին այն եզրակացութիւնը, թէ չափահասները պէտք է օրինակ առնէին մանուկներէն, սակայն կը մնայի նստած, կը դիտէի, աչքերուս առջեւ, տեղափոխութեան տեւողութեան իսկ մանչուկը հետզհետէ կը մեծնար, կը սկսէր հանդիպիլ այլազան դժուարութիւններու, նոր արգելքներու, կը հասկնար որ ազատութեան օրինագիրքին առաջին յօդուածն իսկ ազատութիւններու սահմանափակումն էր, կը մեծնար ան, կը հանդիպէր խաչագողներու, կ'ենթարկուէր խաչակրութիւններու, կը սորվէր Տասը Պատուիրանները, ան ալ «Անկարելի կարելին» թատերախաղի Առաջին Քրոնիկին պէս, այդ պատուիրաններուն հինգը կը նկատէր աւելորդ, կը նկատէր, պիտի մնա՞ր ինք օրէնք յարգող նոյն արարածը:

Կը սուզուէր նայուածքս, կնոջական գուլպայի նոր ժամանակներու արտադրիչները յաջողած էին անկարելի սիրունութիւն ապահովել նոյնիսկ ամէնէն անշնորհ սրունքներուն, մէկ քիլոմեթրը քաղաքի մը մէջ ոչինչ էր, նոյն միջոցը գիւղի մը մէջ յոգնեցուցիչ ճանապարհ, նստած ծալաթոռիս վրայ, երեւակայութիւնս ալ կարիքը ունէր խայծի, այդ երեւակայութիւնը կրնար հրաժարիլ շատ բաներէ, սակայն բնաւ պիտի չուզէր ձեռքէ հանել սա Métropolitain անուանուած գանձարանը: Ամէն անգամ որ կը մխրճէի ձեռքս անոր մէջ, այդ ձեռքը դուրս կուգար փոքրիկ կամ մեծկակ գանձով մը, կը նայէի ուղեւորներուն, կը սկսէի չափել մէկը միւսին վրայ, ունէի ապահովութիւնը որ եթէ մարդիկ նստէին իրարու ուսերուն վրայ, բարձրանային միջոցին մէջ, մարդ էակը այլեւս պիտի հասնէր հոն ուր կը գտնուէր որոնուած Երրորդութիւնը, հասնէր եւ լուծէր այլեւս վերջնականապէս, իր առջեւ դրուած առաջին եւ վերջին հարցը: Մերձենալ Բարձրեալին: Սակայն անկարելի կ'ըլլար շարունակել՝ մարդոց ուսերը չունենալով բաւարար տոկունութիւն՝ դիմանալու հետզհետէ ծանրացող բեռին: Եթէ այդպէս էր, ստորնաքարշ մարդը պիտի շարունակէր մնալ հո՛ն ուր որ էր, հետեւաբար ո՛չ օդանաւը, ո՛չ ալ հրթիռը պիտի կարենային սանձել այդ պարտականութիւնը: Անհեթեթ թերեւս, այստեղ գոնէ անփոխարինելի էր մարդը, պիտի մնար անփոխարինելի:

Նայուածքս հիմա ծանուցումի մը, օօօ աւետիս, յառաջիկայ Ծնունդին Teri Hatcher ծնունդ պիտի տար նորածինի մը, հապա ի՞մս՝ կը մրմնջէի, կը նայէի, կը յիշէի ընկերուհիիս մէկ դիպուկ պատասխանը:

– Այդ ինչ ազուոր կը բուրէ հացը, – երբ կը յարէի,

– Փուռէն հանէ զի՛ս ալ, ե՛ս ալ այդպէս անոյշ կը բուրեմ, – կ'ըսէր ան, ես կը լռէի, չէի կրնար փախցնել լսելու նման պատեհութիւն:

Գնացքը կը շարունակէր կանգ առնել կայարաններու մէջ, Hôtel de Ville, Châtelet, Palais Royal, նոյն դուռը մէկուն համար ելք էր, միւսին համար մուտք, անձնական կառքս թողած էի հեռաւոր արուարձան մը, դրամատան մէջ ճոխ հաշիւ ունեցողի հոգեխառնութիւն՝ կարեւորը ունենալն էր, «կառքի տէր եմ», կարեւորն այն էր որ կրնայի գործածել զայն երբ որ ուզէի, իսկ գլխաքաշողը սա փոխադրակառքն էր, սա տիեզերքը իր երեք հանգամանքներով՝ բազմամարդ, ստորերկրեայ եւ անվրդով:

Կերպընկալէ անիւներ՝ կ'ընթանար փապուղին երկաթեայ իր ուղիներուն վրայէն, աչքերս փակ, ունկնդրելով ձայնապաշարիս մէջ կուտակուած անոր ճռինչները՝ կրնայի կռահել թէ ո՛ր կայանը կը գտնուէի, թէ ո՛ր երկու կայաններու միջեւ կը սահէր գնացքը, ան հիմա Գոնգորտի հրապարակին տակն է որ կ'ընթանար: Շուտով պիտի հասնէի էջքի մատոյցս, Champs – Elysées – Clemenceau: Մանչուկն ալ կը շարունակէր երթը բայց մի՛շտ ոտքի: Եթէ ժամանակին զգաստացած ըլլայի, այդ մանչուկը իմս կրնար ըլլալ: Դուրս գալու միջոցին է որ կը յիշէի, թէ ինչպէս, Աւագ Ուրբաթ օր, Թաղման Թափօրէն ետք, երբ սարկաւագ Գամերին կազմած ծաղկեփունջը թեւերուս մէջ կ'իջնէի նո՛յն կայանը, յանկարծ ոտքերս կը տանէին զիս դէպի տոմսակավաճառներուն խուցը, նշանով մը դուրս կը կանչէի հոն գտնուող կիներէն մէկը, կը պատահէր որ խափշիկ մը ըլլար, պիտի հասկնա՞ր ան արարքիս խորքը, ծաղկեփունջը կը յանձնէի անոր:

* * *

Երկուշաբթի, երբ խօսակցի մը կը յայտնէի թէ ամուրի էի ու ան՝

– Ի՜նչ բախտաւորութիւն, – կը յարէր, տեղաշարժ դէմքիս գիծերուն մէջ, եթէ ամուսնացած մը երանի կուտար ինծի, ուրեմն կա՛մ իրեն շնորհուած ընտանեկան քաղցր կեանքին համն է որ չէր առներ կա՛մ ալ չէր կրնար երեւակայել միայնակութեան կեանքիս անհամութիւնը:

Նոյն գիշեր, նստած անկողնիս մէջ, քնանալէ առաջ երբ աղօթքիս վերջին խաչակնքումը կը կատարէի, անպատճառ ինծի կը թուէր որ այդ խաչը ամբողջ էութեանս վրան է որ կը քաշէի:

ՄՈՎՍԷՍ ՊՁԱՔՃԵԱՆ

ՄԵՆՔ ՍԱՍՄԱՅ ԾՈՒՌ ԴԱՒԻԹԻՆ ԹՈՌՆԵՐՆ ԵՆՔ

ՍԱՐԳԻՍ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին Ապրիլ 25-ի թիւէն կ'արտատպենք Սարգիս Սերովբեանի այս հարցազրոյցը որպէս իւրովի նշում Ապրիլ 24-ի. շատ աւելի խորիմաստ ու պերճաբան քան պաշտօնական ամպիոններէ արտասանուած շատ ու շատ ճառեր:

Իսա Տէմիրճեան հօրենական կալուածներու տէր բնիկ Սասունցի մըն է: Եկուր եւ տես, որ այգիները, պտղատու ծառաստանները, 2000-է աւելի պիստակի (Սըզերդի պիստակ) ծառերը եւ երկու բեռնատար մեքենաները խաղաղ ու անդորր կեանք մը վարելուն չեն բաւեր եւ Իսա Քեռին ի վերջոյ ստիպուեր է գաղթել մեծ քաղաք՝ Իսթանպուլ, իր հարազատներուն քով: Ան երկար տարիներ ստանձներ է նաեւ հարազատ իր գիւղին՝ Արղուն-ին գիւղապետի պաշտօնը: Գիւղը տեղացիներու կողմէ կը կոչուի Հերենտ, իսկ նոր անունն է Աճար:

Անդրադէտ է Իսա Տէմիրճի, բայց իր գաղափարներն ու բերած առաջարկները արժանի են ուշադրութեան: Այդ նկատի ունենալով, «Ակօս» տեսակցեցաւ Իսա Քեռիի հետ, որուն պատմածները թարգմանաբար կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն:

Հ. — Սիրելի Իսօ (Իսա) Տէմիրճի, ովքե՞ր են ձեր նախնիները:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Մեր Սասունցիներուն բուն արմատը Հայ է ու մեր մեծ պապը Սանասարն է: Մեր պապերը ազատ եւ ինքնիշխան, տոկուն եւ անխախտելի, դարերով արիութեամբ Սասնայ ընդարձակ հողերուն կառչած մնացեր են: Անոնք չնչեր են այս բարերար եւ առողջ օդը, խմեր՝ պաղպղուն փայլքով հոսող աղբիւրներուն ու առուակներուն ջուրերը, ապրեր են ու վայելեր պտղատու խնձորի, թուզի, նուշի, նուռի ծառաստաններով, խաղողի այգեստաններով, մշտադալար անտառներով եւ սէգ ու բարձրաբերձ լեռներով շրջապատուած մարգարտազարդ գիւղերը:

Հ. — Քիչ մըն ալ պատմեցէք ձեր բարքերուն եւ սովորութիւններուն մասին:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Մեծ ու փոքր գաւառներուն մէջ յարգարժան մարդիկ, խանդավառութեամբ, հմայքով ու մեծ եռանդով տօնախմբութեան ջերմ ու զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծած էին ու կը շրջէին հսկայ տարածութեամբ տեսարժան վայրերը: Սքանչելի վայելք մըն էր անվախ ու անսայթաք եւ տարիներով իրենք իրենց երկիրը կառուցին: Անոնք կը խօսէին Մայրենի լեզուով եւ իրենց սովորութիւնները իբրեւ պատիւ կը պահէին: Մենք հետզհետէ զօրացանք, միաբանութեամբ ամէնուն յաղթող էինք. եւ մեզմէ չեղողները մեզմէ կը դողային: Մենք աճեցանք գունդ — գունդ եւ ասդին — անդին ցրուեցանք, քանի գացինք՝ աւելի ու աւելի տարածուեցանք, օտարներուն խառնուեցանք ու վերջը նախանձի եւ անմիաբանութեան մէջ խաւարելով մեր հողերուն վրայ գերի եղանք: Եթէ մեր վայելած օրերը, մեր գլուխէն անցած փորձանքները գրելու ըլլամ՝ գիրքեր կը լեցուին: Երանի՜ մեր լեռները, որոնք լեցուն են յուշերով եւ խոհերով, լեզու ունենան ու խօսին: Միայն պատմութիւնը մնաց գիրքերուն մէջ, ամէն բան անցա՜ւ ու գնաց:

Հ. — Որքան որ գիտեմ, մեծ գերդաստան մը ունիք: Որքանը կը յիշէք անոնցմէ:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Հիմա իմացածս եւ իմ յիշածներս ձեզի պիտի ըսեմ, թէ ո՛վ մնացած է եւ ո՛ւր կ'ապրին:

1. — Խաչոյէն մնաց Անդրանիկ, Անդրանիկէն մնաց Կուլպէեան, Կուլպէեանէն մնաց նորէն Խաչօ, Խաչոյէն մնացին Վարդօ, Յովնան եւ Գալօ, Գալոյէն Սէքվան, Սէքվանէն՝ Հուտետան; Հուտետան Պելժիա կը բնակի:

2. — Գէւոյէն մնացին Խսօ, Տիգրան, Նշան եւ Շիրին. ասոնք Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին:

3. — Մուրատէն մնացին Գիրդ եւ Կարապետ. ասոնք 75 տարի առաջ Հայաստան գաղթած են:

4. — Վարդոյէն մնացին Մելօ, Մկրօ եւ Գէւօ, Մելոյէն՝ Գալէ. անիկա 75 տարի առաջ Հայաստան գացած է, Մելոյէն մնացող Կարապետ, Կարապետին երախաներէն Խաչօ եւ զաւակները Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին, նորէն Մկրոյէն մնացող Թորէ Պելժիոյ մէջ կը բնակի, Թորէին երախաները Ամերիկա, Հոլանտա եւ մաս մըն ալ Գերմանիա կը բնակին:

5. — Գէւոյի սերունդը՝ Գէւօ 7 զաւակ ունեցաւ՝ Իսա, Սերոբ, Թումաս, Ճէմիլ, Մէյսօ, Կիւլիստան եւ Նաֆօ:

Իսային երկու զաւակները՝ Սալիմ եւ Սամի Ֆրանսա, Սէլիմ եւ Սէլամի Իսթանպուլ կ'ապրին: Համկցաք որ Իսան ես եմ եւ ցարդ կը բնակիմ Իսթանպուլի մէջ:

Նորէն Գէւոյին երախաներէն Սերոբ Երեւանի մէջ մահացած է, իսկ տղաքը Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին: Թումաս եւ իր երախաներն ալ Իսթանպուլի մէջ՝ միայն որդիներէն մին Ֆրանսայի մէջ կ'ապրի:

Ճէմիլ ընտանիքով Իսթանպուլի մէջ կը բնակի: Մէյսօ Հերենտ Աճար գիւղին մէջ մահացած է, իսկ ընտանիքն ու երախաները Ֆրանսայի մէջ կը բնակին: Կիւլիստան Արղունի մէջ, իսկ Նաֆօ Իսթանպուլի մէջ մահացած են:

6. — Օվնէէն ծնող Սաղօ, Սաղոյէն մնացին Պետրոս, Ջաջան, Օվէ, Արուշ եւ Մուրատ: Պետրոսէն ծնող Պետրի Իսթանպուլի մէջ կը բնակի, Ջաջանին մէկ տըղան Պելժիոյ մէջ կ'ապրի. իսկ մնացած զաւակները Իսթանպուլի մէջ կը բնակին, Արուշէն ծնող Եաշար Զուիցերիա, իսկ Մուսա Իսթանպուլի մէջ կը բնակին: Անուններս տուած անձերուս տարիքը 40-էն վեր է: Եթէ բոլորին անունները գրելու ըլլամ՝ հանդիստ 600 անձը պիտի անցնի: Միայն ես ունիմ 11 զաւակ, 54 թոռներ: 42 հատ ալ թոռներուս զաւակները ծոռներս կան: Ցանկին մէջ անունները անցնող բոլոր ազգականներս ալ ինծի նման գերդաստանի տէր են:

Հ. — Ձեր պապերը ո՞ւրկէ, ո՞ր կողմերէն եկած են:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Մենք 240 տարի առաջ Գաւառ շրջանը Սըվան գիւղէն եկած ենք: Հին անունը հայերէն Քաղաք, քրտերէն՝ Հազօ, այժմու անունը Քօզլուք է: Քօզլուքի Պաղիհիսար գիւղէն Ուէւէնդ, Ուէւէնդի հայերէն անունը Արղուն, քրտերէն անունը՝ Հերենտ, իսկ Թրքերէն Աճար գիւղը եկած ենք:

Այժմ մեր գերդաստանը աշխարհի ամէն կողմը ցիրուցան եղած է, նման մեծավայելուչ ու պսպղուն խաղաղութեան ծիածանին, որ կը փայլի հորիզոնին վրայ: Անոնք ալ փայլուն օրերու տեսիլքով գոյատեւման պայքար կը մղեն աշխարհի չորս ծագերուն:

Ուրկէ՜ եկանք, ուր ապրեցանք:

Հ. — Տէմիրճի մականունը ո՞ւրկէ կուգայ, դարբինե՞ր կային ձեր ընտանիքին մէջ:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Մեր պապերը տաքարիւն մարդիկ էին, եղբայրական սիրով, վառ յոյսերով եւ անքակտելի հաւատքով իրարու կապուած: Ինչպէս ըսի, Սասուն քաղաքին Սըղվան գիւղէն եկած են: Սըղվանի մէջ այն ժամանակ երկաթի հանքեր կային: Գիւտութիւնը (թէքնիք) այսօրուան պէս չէր զարգացած, անոնք ալ «Քէօրիւք» կոչուած յատուկ գործիքներով, փքոցներով քարերէն երկաթ կը հանէին: Բազմանդամ ընտանիքներ էին, որոնք 240 տարի առաջ ստիպուեր են լքել իրենց պապենական հողերը:

Այդ ժամանակ մեր մեծ պապ Խաչօն հոնկէ գաղթելով Պաղիհիսար գիւղը եկած է, ուր մինչեւ հիմա գոյատեւեց մեր սերունդը: Իսկ վերջին սարսափի դէպքերուն այդ բազմանդամ ընտանիքները ո՞ւր գաղթեցին, ո՞ւր բնակեցան, որեւէ տեղեկութիւն չունիմ, միայն կ'ըսէին, որ ամբողջապէս չփճացան, պատսպարուած լեռնոտ հովիտներու եւ ձորերու մէջ թափառեցան առանց ապահով ապաստան մը գտնելու, դժուարանցելի ճամբաներով, խիտ անտառներով, բարձր ու անմատչելի լեռներու խոռոչներու մէջ իրենց ազատութեան համար քաջաբար պայքարեցան: Պաղիհիսար եկող մեր նախահայրերը այդ շրջանին մէջ երկաթի հանքեր չըլլալուն պատճառաւ տաք երկաթագործութեան արհեստով զբաղեցան: Մինչեւ այսօր իրենց արհեստը դարբնութիւն է: Մեր մականուններուն ալ Տէմիրճի ըլլալը, մեր արհեստէն յառաջ եկած է:

Մենք բոլորս Թուրքիոյ Հանրապետութեան հայրենակիցներ ենք: Մեզմէ շատեր Հայ ըլլալով կ'ապրին, իսկ մաս մըն ալ դաւանափոխ ըլլալով մահմետական անձնաթուղթեր առած են:

Հ. — 82 տարեկան էք եւ փունաւոր կեանք մը ապրեցաք, հետաքրքրական պատահարներ ունենալու էք պատմելիք: Կ'ուզէ՞ք հատ մը պատմել «Ակօս»ի ընթերցողներուն:

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. — Իմ կեանքիս հետ յարաբերող դէպք մը պատմեմ: Գաղթի ժամանակ, այսինքն Ա. Համաշխարհային Պատերազմի տագնապին մէջ, մեծ վտանգ կը սպառնայ մեր ազգին: Մեր տունը Արղուն (Հերենտ — Աճար) գիւղէն գաղթելով, Սեպանա, այժմու անունը Գարամէշէ եղող գիւղը եկած են, ուր հերթապահ զինուորներ (Միւֆրէզէ) զանոնք ձերբակալած են: Ես վեց ամսու էի եւ երկու տարեկան եղբօրս անունը Տիգրան էր: Մայրս փախած ատեն զիս գիրկը, եղբայրս ալ կռնակը առած է, բայց իրենց կեանքը ազատելու նպատակով զիս ծառի մը ներքեւ կը պահէ եւ մահուան յուզումով, վշտի ու ցաւի տակ ընկճուած, հոգեկան տառապանքով զարհուրած խոյս կուտայ:

Հետապնդող ամբոխին հայհոյանքներու աղմուկին մէջ, Պիթլիսցի Ալի աղա անունով ձիաւոր քիւրտ պահակ մը լացի ձայնս կը լսէ, զիս կը գտնէ եւ այժմու անունը Գալէթէփէ եղող Տալըգ գիւղը բերելով տեղահանուողներուն կը հասցնէ եւ ընտանիքս կը հարցափորձէ: Այն ատեն հայրիկիս դէմքը կ'այլափոխուի եւ իր սեւեռակալ հայեացքով, անթարթ աչքերով, մամայիս զիս կը հարցնէ: Մայրս ալ սրտի սրտփիւնով, շրթները դողալով եւ հեծկլտալով, եղածը կը պատմէ հայրիկիս. ապա թեւերը բացած կը յառաջանայ, մայրական սիրով գիրկը կ'առնէ զիս: Քարացած, սահմռկած սըրտեր ու հոգիներ խղճմտանքի կուգան, պահ մը լռութիւն կը տիրէ, եւ վերջը կը խոստանան ազատագրել մեզ: Այդ ժամանակ Պաղիհիսար Աշիրէթը մեզ հերթապահ զինուորներէն առնելով Տէլիքան գիւղը կը տանին եւ ձեւով մը մեզ մահէ կ'ազատեն: Հոն մօտ տարի մը մնալէ վերջ Խիանա Աշիրէթի մեծաւոր Իզզէթ Աղան մեզ կ'առնէ, նորէն մեր գիւղը Հերենտ՝ աւերակ եւ մոխրակոյտ դարձած մեր տուները կը բերէ:

Մենք անցեալի փայլուն օրերու կարօտով վերստին շինեցինք գիւղական մեր չքնաղ խրճիթները եւ այդ աշիրէթը մինչեւ Հանրապետութեան հաստատումը մեզի հետ անայլայլ ուղեկից ընկեր եղաւ:

Մեծ հայրիկս եւ հայրս Հերենտ գիւղին մէջ բնակած են:

Ես ալ մեծնալով գիւղապետ ընտրուեցայ: Գիւղապետութիւնս աւելիով 35 տարի շարունակեցի: 1987-ին, 43 տուն, ամէնքը միասին գիւղէն Իսթանպուլ գաղթեցին:

Աւելի մանրամասնութեան մէջ չմտած իմ յիշածիս չափ մեր անցեալը այսպէս եղած է: Մեր պապերը մարմնով յաղթանդամ, զուարթերես ու քաղցրահայեաց, կերուխումի մէջ պարկեշտ եւ ցնկութիւններու մէջ չափաւոր, մեծիմաստ եւ պերճաբան, մարդկութեան հարկաւոր բաներու մէջ պիտանի, արդարադատ ու խաղութիւն չղնող, ոչ լաւերուն վրայ կը նախանձէին եւ ոչ ալ տկարները կ'արհամարհէին: Անոնք պերճախօս ու հրապուրիչ ոճով, յորդալիր զգացումներով՝ աղքատին ու անկարին ձեռք կ'երկարէին որպէս մարդ: Թող գիտնան ամէն անոնք, որոնք իրենք զիրենք տէր կը կարծեն մարդահաճոյ այս աշխարհին, թէ մենք չենք ընկճուիր կեանքի դժուարութիւններէն: Մենք Սասմայ Դաւիթի ազգին թոռներն ենք եւ օր մը անպայման իմաստութեան քաղցր ու պայծառ շողով պիտի խորտակենք կապանքները այն օրէնքին, որ բըռնութեան եւ անարդարութեան ցասումով մեզ իրարմէ բաժնեց: Այս խօսքերը իբրեւ պարտականութիւն մեծ գոհունակութեամբ կ'ըսեմ: Մենք աքսորականներ ենք անցեալէն եւ ժառանգորդները՝ ապագային: Սակաւաթիւ ենք, բայց անկախութեան ոգիով աներկիւղ, անդրդուելի եւ անընկճելի ենք:

ՄԵՐ ԽԱՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԷՆՕ՝ «ԱՆԱՀԻՏ» ԿԸ ՊԱՀԷ ԱՆԽԱԽՏ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԻՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սէն — Մօրիս — տը — Պէնօ Լիոնի կեդրոնէն շուրջ 15 քիլոմեթր հեռու աւան մըն է, Էն նահանգին մէջ: 3500 բնակիչ:

Շրջանին քանի մը գործարանները, երբ չկար տակաւին գործազրկութեան տագնապ, պատճառ եղան որ հայրենակիցներ հաստատուին Սէն — Մօրիս եւ անոր մօտիկները՝ Պէնօ, Միրիպէլ: Այժմ հինգ տասնեակ հայածնունդ ընտանիքներ, ցրուած, կը բնակին այդ կողմերը:

Անակնկալ է եւ ուրախալի տեսնել որ փոքր համայնքի մը մէջ կը գործէ եւ կը տեւէ Կապոյտ Խաչը: Կը տեւէ 1972 Փետրուար 13-էն ի վեր: Այդ օրն է որ հիմնուած է Սէն — Մօրիսի մասնաճիւղը: Անունը, ներկայիս, Անահիտ:

Այժմու նախագահն է Վեհանոյշ — Ժողէֆին Կուպաթեան, մտած է Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ 1984-ին: Նախկին աշխատաւորուհի, այժմ թոշակառու:

Կը յիշուին հիմնադիրներու անունները. երկու կիներ, տիկիններ՝ Մարիամ Հաբէլեան, Սօնա Ժելոյեան (արդէն մահացած) եւ երկու այրեր՝ Յովհաննէս Ժելոյեան, Կարապետ Կանպարեան: Նշենք որ Տիկին Հաբէլեան Սէն — Մօրիսցի չէր, նախագահուհին եղած էր տարիներ Լիոնի մասնաճիւղին, կը բերէր իր աջակցութիւնն ու քաջալերութիւնը ծնունդ տալու համար «Անահիտ»ին:

Այրերու մասնակցութիւնը այս կանացի կազմակերպութեան պէտք չէ զարմացնէ. շարք մը տեղեր այրերու առաջնորդութեամբ եւ դրդումով է որ հիմնուած են Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը: Այն ատենները չկային տակաւին, նորաստեղծ մեր համայնքներուն մէջ, ձեռնարկու, ազգային գործերու մէջ մտնելու պատրաստ Հայուհիներ: Ջկային պէտք եղած թիւով:

«Անահիտ» իր շուրջը ունի ներկայիս 18 ընկերուհիներ որոնց մէջ կայ յարգուած տարեց մը, 96 տարեկան, միշտ հաւատարիմ Կապոյտ Խաչին:

«Անահիտ»ի գործունէութեան դաշտը՝ այցելութիւն հիւանդներու, Եղեռնի ոգեկոչում, կազմակերպութիւն՝ Մանուկներու Օրուան. տարին երկու — երեք պատարագներ, կը կազմակերպէ ճաշեր երէցներու համար, միջինքի եւ այլ առիթներով: Պէտք է նկատի ունենալ որ Կապոյտ Խաչը համայնքին միակ գործօն կազմակերպութիւնն է:

«Անահիտ»ի ամէնէն աւելի ընդգծուելիք գործը իր միօրեայ դպրոցն է. քանի մը սերունդներ մեսրոպեան գիրերուն ընտելացած են հոն, շնորհիւ անձանուէր ուսուցչի մը, Սարգիս Տօնապետեանի ջանքերուն: Օժանդակ ուսուցչուհի Նայիրի Գասպարեան: Դասընթացքներուն կը հետեւին ներկայիս 14 երախաներ, 5-էն 14 տարեկան:

Ուզած էինք գիտնալ թէ այրեր կա՞ն ներկայիս վարչութեան մէջ:

Տիկին Բաչանեան՝ երբեմնի ատենապետուհի, այս տարեշրջանին փոխ — նախագահուհի, կը գրէ.

«Վարչական գործերու համար այրեր չունինք, բայց մէկ ընկեր մը վարչութեան մէջ շատ լաւ կ'ըլլար, տեղւոյն վրայ աշխատելու համար պէտք ունինք»:

Կը յուսանք որ, անդամ կամ ոչ, կան Սէն — Մօրիսի մէջ քանի մը այրեր՝ որոնք չեն զլանար իրենց օժանդակութիւնը բերելու խաչուհիներուն, երբ դիմուի իրենց:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՄՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Ձայն – Հեռատեսիլի Համոյթը Ֆրանսայի իր շրջապտոյտը կը վերջացնէր Փարիզի Վաւրէնթէ թատրոնին մէջ, Կիրակի, Մայիս 11–ին:

Ժամը 18–ին յայտարարուած երեկոյթը սկսաւ, վերջապէ՛ս, ժամը 18·30–ը անց ծայրէ ծայր լեցուն սրահի մը առջեւ: Բեմ եկաւ երգիչ Սուրէն որ յայտնեց թէ յանպատրաստից իրեն յանձնուած էր ներկայացման քանի մը խօսք ըսել ու բաներ մը գրի առած էր զոր դէջ – պէտք կարդաց: Կը բացատրէր թէ Հայաստանեան խումբը Ֆրանսա եկած էր շնորհիւ իր, Արաքս Միութեան եւ Հայաստանի ներկայացուցիչ՝ Սամուէլ Գէորգեանի, ու Փարիզի ձեռնարկը իրագործուած էր Համազգայինի օժանդակութեամբ: Չես գիտեր ինչո՞ւ, անհրաժեշտ նկատեց նոյնը կրկնել իր (չ)գիտցած Ֆրանսերէնով ու բեմը յանձնեց արուեստագէտներուն:

Ութ հոգիներէ բաղկացած Համոյթը նախ մեզի հրամցուց ժողովրդական պարերու եղանակներ, շատ յաջող կատարողութեամբ: Անհրաժեշտ է շեշտել որ անդական գործիքներէ կազմուած այս համոյթը (անդամներու բուն թիւը 36 է) տաղանդով եւ ներդաշնակութեամբ նուագեց ոչ միայն այդ եղանակները այլեւ ամբողջ երեկոյթին երկայնքին, միասնաբար թէ առանձին ելոյթներով, արուեստագէտները իրենց մասնակցութիւնը բերին, խորապէս տպաւորելով հանդիսականները:

Բեմ եկաւ Յովհաննէս Պատալեան: Երգիչը հին ծանօթ մըն է Փարիզի Հայութեան, ուր մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է շուրջ երեք տասնամեակ առաջ: Պարզ է տարիները անցած են, մազեր ճերմկած են, բայց եւ այնպէս երբ արուեստագէտ մը տաղանդ ունի, անոր հմայքները չեն անհետանար եւ Պատալեան կրցաւ այդ փաստը տալ մեզի, յաջորդաբար երգելով՝ Հայաստան, Երբ խանդում եմ, Անցայ գնացի, Վասպուրականի ժողովրդական երգերու շարան, Ես իմ անոյշ Հայաստանի:

Արսէն Գրիգորեանի դուդուկէն ետք, բեմ եկաւ Օֆէլիա Համբարձումեան: Բարեացակամ մօտեցում մը կը ստիպէ մեզի որ շատ չծանրանանք այս երգչուհիին եւ իր մեկնաբանութիւններուն վրայ: Ըսենք սակայն որ – թէեւ, այդ ալ շատ բացայայտ չէր – Օֆէլիա Համբարձումեան անցեալ ունեցած է եւ այդ պարագային լաւ կ'ըլլայ որ գոհանայ այդ անցեալի յիշատակներով: Եւ ընդհանուր ձեւով վերջ տրուի չհաշուարկելէ, բոլոր մարդերու մէջ, Սփիւռքի Հայուն «հայրենակարօտ» զգացումները անոր հրամցնելով որեւէ բան, այն համոզումով որ ինչ որ Հայաստանէն կուգայ, անպայման «հայրենի տաղանդաւոր» որակումի արժանի է: Արտածումի ամէնէն տարրական սկզբունքն է որակաւոր եւ ընտիր ապրանք արտածել:

Երկարապատում դադարէ մը ետք, յայտագրին երկրորդ բաժինը սկսաւ կրկին Համոյթին նուագով, ապա Անոյշ Կիրակոսեան քանոնի մենանուագ մը հրամցուց փաստը տալով վարպետ մենակատարի իր արուեստին: Կարգը եկած էր Ռուբէն Մաթեւոսեանի որ յաջորդաբար ներկայացուց վեց երգեր ու եօթներորդ մըն ալ հանդիսականներու փափաքին ընդառաջելով: Աւելի դերասան քան երգիչ, Ռ. Մաթեւոսեան կը յաջողի գրաւել ունկնդիրները: Արմէն Սարգսեան, շւիով եւ Յարութիւն Կարապետեան, դափով շատ յաջող ելոյթներ ունեցան: Ապա Յովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան միասին երգեցին «Որտեղ գտնեմ քեզ», ու որպէս փակման երգ, Օֆէլիա Համբարձումեան, Յովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան մեզի հրամցուցին «Երգ յաղթութեան» մը, որ պահ մը երգիծական բնոյթ ալ առաւ, երբ երգին բառերուն՝ «Ոտքի՛ Հայ Ժողովուրդ» հետեւելով, հանդիսականներու մէկ մասն ալ ոտքի ելաւ...:

Կրկին բեմ եկաւ Սուրէն, հրաւիրելով Սամուէլ Գէորգեանը եւ Համազգայինի տիկիններ, շնորհակալութիւն յայտնելով:

Ամբողջ յայտագրի երկայնքին, հանդիսականները պոռոտընդոստ ծափահարութիւններով եւ տեղի – անտեղի (մանաւանդ՝ անտեղի) պոռչուններով ողջունեցին արուեստագէտները: Երբ նոյն ձեւով կը ծափահարուին տաղանդաւորն ու անտաղանդը, արժէքն ու չարժէքը, մեզ է տաղանդ ու արժէք ունեցողին համար, որովհետեւ կը պարզուի որ այդ ծափահարութիւնները ոչ մէկ իմաստ ունին, ոչինչ կը նշանակեն իբրեւ ճշմարիտ գնահատում:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՊԱՏՄԱԲԱՆ Ն. ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

Մարտ 26–ի գիշերը, Երեւանի իր բնակարանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է նախկին եգիպտահայ, Հայաստան ներգաղթած 1948–ին՝ Նուպար Տէր – Միքայէլեան:

Ուսումնամեայ պատմաբանը ծնած էր Գահիրէ, 1917–ին: Իր ուսումը ստացած էր Պէրպէրեան վարժարանին մէջ 1924 – 1932, ապա բարձրագոյն ուսումը՝ Գահիրէի Ամերիկեան համալսարանը 1932 – 1935: 1959 թուականին աւարտած է Երեւանի Հեռակայ Մանկավարժական Ինստիտուտի պատմութեան ֆաքիւլթէն:

1949 – 1965 ժամանակաշրջանին պաշտօնավարած է Էջմիածնի վանքին մէջ, վարելով զանազան պաշտօններ՝ դրագարանի վարիչ, գանձապահ, թարգման – քարտուղար: 1966 թուականին աշխատակցած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի աբեւելագիտութեան բաժնի գրադարանին մէջ: 1967 – 1977 տասնամեակին որպէս խմբագիր աշխատած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի խմբագրութեան մէջ: 1977–ին կրկին պաշտօնի կոչուած է Էջմիածնի վանքին մէջ: 1949 թըւականէն մինչեւ իր մահուան օրը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ձեռագրատան վարիչն էր: Անոր ջանքերուն շնորհիւ, առաջին հանգրուանին հազար ձեռագիրներ դասաւորուած են, որոնք յանձնուած են Մատենադարան ու այնուհետեւ աւելի քան ուրիշ հազար ձեռագրեր հաւաքած է ան հատորներու մէջ, որոնք այժմ կը գտնուին Էջմիածնի վանքին մէջ:

Հանգուցեալը պրպտող միտք մըն էր: Հեղինակ է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու, մանաւանդ իր կեանքի վերջին տարիներուն լոյս ընծայուած է անոր «Եգիպտահայ գաղութը 10 – 15–րդ դարերում (Եգիպտահայ Փօլ Քիլիճեան ֆոնտի մեկենասութեամբ ի Պէյրութ, 1980–ին), «Եգիպտահայ գաղութը 16–18 դարերում», ի Գահիրէ 1995–ին (Հայ Ազգային Հիմնադրամի հրատարակութեամբ եւ օժանդակութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան մշակութային հիմնադրամին): Աշխատակցած է Հայաստանի եւ սփիւռքահայ շատ մը թերթերու հետաքրքրական յօդուածներով:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 29–ին, տեղի ունեցաւ ծուխի ընդհանուր ժողով գլխաւոր օրակարգ ունենալով նոր Թաղական Խորհուրդի ընտրութիւն:

Հրաժարեալ Թաղական Խորհուրդը ներկայացուց ընթացաւարտ շրջանի բարոյական եւ նիւթական զեկուցում մը որուն արդիւնքները դրական գնահատուեցան ժողովականներուն կողմէ:

Ժողովը փափաք յայտնեց երիտասարդ տարրերով զօրացնել Թաղական Խորհուրդի կազմը: Միաձայնութեամբ ընտրուեցան անդամ Թաղական Խորհուրդի՝ Ալէն Եղնոյեան, Մուրատ Թիրէքեան, Գէորգ Թիրէքեան, Լեւոն Կէօնճեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Կարօ Յովսէփեան, Գէորգ Պօղոսեան, Հայկազ Զուքուրեան, Մարտիրոս Սարգիսեան, Պօղոս Տէտէեան:

Նոր կազմը իր առաջին ժողովը գումարեց Մայիս 6–ին: Ընտրեց իր դիւանը եւ կատարեց աշխատանքներու բաշխում հետեւեալ ձեւով՝

- Նախագահ՝ Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան, հոգեւոր հովիւ:
- Ատենապետ՝ Ժանօ Յովհաննէսեան:
- Քարտուղարներ՝ Պօղոս Տէտէեան եւ Գէորգ Պօղոսեան:
- Գանձապահ եւ հաշուապահ՝ Կարօ Յովսէփեան եւ Մուրատ Թիրէքեան:
- Սրահի մատակարարման յանձնախումբ՝ Գէորգ Թիրէքեան եւ Մուրատ Թիրէքեան:
- Արտաքին եւ համայնքային յարաբերութիւններու յանձնախումբ՝ Կարօ Յովսէփեան, Գէորգ Պօղոսեան եւ Մարտիրոս Սարգիսեան:
- Ձեռնարկներու յանձնախումբ՝ Պօղոս Տէտէեան, Ալէն Եղնոյեան, Մարտիրոս Սարգիսեան, Լեւոն Կէօնճեան, Գէորգ Պօղոսեան, Հայկազ Զուքուրեան:
- Թաղային թերթիկի հրատարակութեան եւ խմբագրութեան յանձնախումբ՝ Կարօ Յովսէփեան, Պօղոս Տէտէեան եւ Գէորգ Պօղոսեան:
- Եկեղեցւոյ խնամակալութեան յանձնախումբ՝ Հայկազ Զուքուրեան, Մուրատ Թիրէքեան, Ալէն Եղնոյեան:

Ի դիմաց՝

Նախագահ՝	Ատենապետ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ	ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Մարսէյլ, Մայիս 7

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՌԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

– Այսօր միայն մէկ լուսանկար բերի, ըսաւ:

Աչք մը նետեցի լուսանկարին վրայ: Թուղթն եւ հեռուէն, շատ վարպետ ձեւով մը քաշուած ըլլալուն, կարելի չէր լաւ ճշդել լուսանկարին տիրոջ ինքնութիւնը: Սակայն յայտնի էր, որ այս անձը նախորդներուն չէր նմաներ: Ըսի Վլատիմիրին:

– Ո՞վ է այս լուսանկարին տէրը:

– Ես ալ չեմ գիտեր թէ ով է: Մինչեւ հիմա, բոլոր այն լուսանկարները, զորս բերած եմ, ինծի յանձնած են իրենց տէրերը: Այս լուսանկարը օրիորդ մըն էր որ բերաւ, Լուսանկարը իր եղբօրն է եղեր, ես չանեայ գինքը:

– Այդ օրիորդը ի՞նչպիսի աղջիկ է, քանի տարեկան է, հագուածքին նայելով՝ հարո՞ւստ դասակարգի կը պատկանի:

– Օրիորդը մօտաւորապէս 20 տարեկան է: Հագուստը մաքուր, լեզուն կիրթ, եթէ շատ հարուստ չէ, աղքատի ալ չի նմաներ:

ՄԷԿ ԱՉՔԸ ՇԻ՞Լ Է

Հարցուցի Վլատիմիրին:

– Օրիորդը քեզի ինչո՞ւ համար բերաւ լուսանկարը, ի՞նչ ըսաւ:

– Ամէնուն պէս այս Օրիորդն ալ լսեր է որ ես պուլկարական հիւպատոսարանին բարապանն եմ, եւ մինչեւ հիմա յաջողած եմ հարիւրէ աւելի Հայեր Պուլկարիա փախցնել: Ինծի ըսաւ որ «Եղբայրս ալ կ'ուզէ Պուլկարիա փախչիլ, որովհետեւ չուզեր զինուորութիւն ընել, ուրիշ պատճառ մը չկայ, եթէ եղբայրս ալ յաջողիս փախցնել, քեզ գոհ կը թողում»: Ես ալ պատասխանեցի որ «շատեր փախցուցած եմ, եղբայրդ ալ կրնամ փախցնել ոստիկանութեան մէջ շատ ծանօթներ ունիմ. անոնց միջոցով անցագիր կը հանեմ, ոմանք չարժանալով ճամբու կը դնեմ, ոմանք ալ չողենաւով, միայն թէ ինծի բերելու ես իր լուսանկարը»: Եւ այս լուսանկարը բերաւ:

– Աշխատէ որ տեսնուիս ուղղակի այս լուսանկարին տիրոջը հետ: Երբ տեսնուելու ըլլաս, առանց զգալի ընելու՝ ուշադրութիւն ըրէ դէմքին: Աչքին մէկը շի՞լ է, ականջներն ալ քիչ մը ծանր կը լսեն, այդ մարդը մեր փնտռած մարդն է: Այս գործը շատ մեծ խորամանկութեամբ հետապնդելու է, չարբես գործը: Եթէ այս մարդը ձեռք ձգենք, մինչեւ հիմա կատարուած գործերուդ մէջ ամէնէն կարեւոր ծառայութիւնը կ'ըլլայ այդ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՁ ՄԸՆ ԷՐ...

– Հեղ մըն ալ նայեցայ լուսանկարին:

– Այնքան վարպետ կեդրոնով մը հանուած էր լուսանկարը, որ ինծի շատ ծանօթ այդ անձը կարելի չեղաւ ճանչնալ լուսանկարով: Այսուհանդերձ վստահ էի որ կարեւոր անձնաւորութիւն մը կը ներկայանէր:

Լուսանկարը առնելով գացի Րէշատ պէյին գրասենեակը եւ խնդիրը բացատրեցի իրեն: Րէշատ պէյ եւս շատ լաւ կը ճանչնար Շաւարշ Միսաքեանը, եւ սակայն դարձեալ չկրցաւ ճանչնալ լուսանկարին վրայ: Խոր ուշադրութեամբ քննեց լուսանկարը: Նկատելով որ այս անձը մինչեւ հիմա ներկայացուած լուսանկարներու տէրերուն չէր նմաներ եւ լուսանկարը տիրոջը կողմէ չէր բերուած՝ այլ օրիորդի մը հետ ղրկուած, Րէշատ պէյի հետաքրքրութիւնը գրաւեց եւ ինծի համամիտ արտայայտուեցաւ: Երկուքս ալ այն կարծիքը ունէինք, որ այս անձը մեր փնտռած կարեւոր անձնաւորութիւններէն մին էր:

Յետոյ լուսանկարը առնելով անցագրային դիւանը գացինք: Պուլկարահպատակ Տիմիթրի Փեթրով անուամբ անցագիր մը պատրաստեցինք, Վլատիմիրին յանձնեցինք:

Յաջորդ օրը Վլատիմիր եկաւ այսպէս ըսաւ.

– Երէկ իրիկուն օրիորդը եկաւ գտաւ զիս: Անցագիրը յանձնեցի իրեն եւ մեկնեցաւ: Մէկ ժամ վերջ նորէն եկաւ եւ ըսաւ. «Միայն այս անցագրով կարելի չէ արտասահման մեկնիլ: Ասիկա անձնագիր է, որ կը ծառայէ Թուրքիոյ մէջ ճամբորդելու եւ Թուրքիայէն հեռանալու:

Սակայն, սակէ զատ անհրաժեշտ է ունենալ բուն անցագիր մը (ԽՄԲ. Բնագրին մէջ, Վլատիմիրի տրուած Թուղթերը սէյահաթ վարաքասը կը կոչուին, այստեղ կը գործածուի Ֆրանսերէն բառը թրքերէն ձեւով՝ փասափորթ): Եթէ մեր ուզած անցագիրը կրնաս հանել, այն ատեն կը հաւատամ որ կրնաս յաջողցնել այս գործը: Ես տակաւին չկրցայ տեսնուիլ այդ անձին հետ: Յարաբերութիւնը այդ օրիորդն է որ կը կատարէ: Իրեն ըսի որ ձեր ուզած անցագիրն ալ կը հանեմ: Հիմա այդ անձը ձերբակալելու համար անհրաժեշտ է անցագիր մը ունենալ: Եթէ կրնաք պատրաստել անցագիր մը, այն ատեն կրնաք ձերբակալել այս մարդն ալ: Այսքան բարակը փնտռող, այսքան երկար մտածող մէկը, կասկած չկայ որ, կարեւոր եւ մտաւորական անձնաւորութիւն մըն է:

Անցագիր պատրաստելու հարցը քիչ մը դժուար էր: Խնդիրը պարզեցի Րէշատ պէյի, որ ինք եւս համկցաւ թէ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն էր ներկայացողը: Անհրաժեշտ տեսնուած մարմիններու հետ հեռախօսով տեսնուելէ վերջ, զիս ղրկեց Սիրքէճի, մաքսատունը, ուր կը գտնուէր անցագրի պաշտօնատունը:

ԿԵՂԾ ԱՆՑԱԳԻՐ

Հոն տեղեկագիր մը պատրաստելով՝ պուլկարահպատակ Տիմիթրի Փեթրով անուամբ անցագիր մը հանեցի, գրասենեակս վերադարձայ, Վլատիմիրի յանձնեցի եւ ըսի. «Հիմա բոլոր ուզածները կատարուեցան, այլեւս աշխատէ որ տեսնուիս հետը»: Հրահանգները տալէ վերջ ճամբու դրի: Յաջորդ օրը Վլատիմիր եկաւ եւ ըսաւ.

– Երբ անցագիրն ալ տուի, այլեւս վստահութիւն յայտնեցին եւ տեսնուեցայ մարդուն հետ, իրաւամբ ձեր ըսածին պէս աչքը շիլ է, ականջներն ալ շատ ծանր կը լսեն: Մինչեւ Շաբաթ օր ճամբու պատրաստութիւն պիտի տեսնէ, այդ օրը շոգենաւ նստելու համար սալոն պիտի առաջնորդեմ: Արդէն շաբաթ օրուընէ առաջ չողենաւ չկայ:

(Շար. 3)

(Շար․ Ա․ էջէն)

բութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս 5–ին:

ԹՈՒՐՔԻԱ քարիւղի անգլիական, իտալական, ամերիկեան ընկերութիւններու հետ համաձայնութիւն գոյացուցած է Բաքուէն մինչեւ Միջերկրականի Թրքական ծէյհան նաւահանգիստը քարիւղատար խողովակաշար մը կառուցանելու համար: Լուրը տրուած է Ուժանիւթի Թուրք նախարարին կողմէ, Ալիեւի Անգարա այցելութենէն ետք: Խողովակաշարը պիտի արժէ 2 – 2,4 միլիառ տոլար, պիտի անցնի Ղազախստանի տարածքէն ու տարեկան 45 միլիոն թոն քարիւղ փոխադրէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հրատարակիչներու Միութեան խաղաղութեան ամէնամեայ մրցանակը այս տարի տրուած է Եաշար Քէմալի: Միութեան Ֆրանքֆուրթի կեդրոնէն յայտարարուած է որ ծաղումով քիւրտ գրողը կը նկատեն «մարդկային իրաւանց փաստաբան» մը: Մրցանակը կը յանձնուի Հոկտեմբերի Գիրքի տօնավաճառին:

ԻՐԱՔԻ ՀԻՒՍԻՍԸ 30 Քիւրտ (ՓՔՔ) ըմբոստներ սպաննուած են Թրքական զօրքերու կողմէ, ըստ Անատոլու գործակալութեան:

12 ԵՒ 13 ՏԱՐԵԿԱՆ երկու աղջնակներ անձնասպան եղան հետեւելով իրենց կուռքին՝ Քըրթ Գոպէնի, ամերիկացի երգիչը, անդամ Նիրվանա խումբին, որ անձնասպան եղած էր 1994–ին եւ երգի մը մէջ ալ ջատագոված մահը: Քըրթ Գոպէն, 27–ամեայ երգիչ մըն էր որ թմրեցուցիչի մոլի էր: Հիւսիսային Ֆըրանսայի մէկ փոքրիկ քաղաքին մէջ ապրող այս աղջնակները շատ փայլուն աշակերտուհիներ էին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 16)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Մայիս 15–ին Գեանջա քաղաքին մօտերը ադրբեջանական մարդատար օդանաւ մը ինկած է, պատճառ դառնալով վեց հոգիի մահուան, 3–ը անձնակազմի անդամներ են: Արկածը պատահած է մարդկան թռիչքի մը ընթացքին:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊԱՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄԸ ՈՐՊԷՍ ՊԱՅՄԱՆ

Մայիս 15–ին, Ազգային Ժողովի փոխնախագահ Արա Սահակեան ընդունած է Շուէտի դեսպան՝ Սուէն Գիրթմանը: Խորհրդարանին փոխ – նախագահը ամփոփ գիծերով ներկայացնելէ ետք Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, Խորհրդարանի օրէնսդրական գործունէութիւնը, իշխանութեան դիրքորոշումը շրջանի հարցերուն նկատմամբ, յատկապէս շեշտը դրած է Հայաստանի շրջափակման հարցին վրայ, ըսելու համար թէ Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան անդամակցութիւնը պէտք է պայմանաւորուի Հայաստանի ապաշրջափակումով եւ բարիդրացնութեան յարաբերութիւններու հաստատումով:

⁂

Դեսպանը որուն նստավայրը Մոսկուա է, ընդունուած է նաեւ Արտաքին նախարար Ալ․ Արզումանեանի կողմէ: Սուէն Գիրթման պաշտօնապէս հաղորդած է թէ Շուէտի Խորհրդարանը վաւերացուցած է Հայաստանի եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ ստորագրուած «գործընկերութեան եւ համագործակցութեան» մասին համաձայնագիրը, աւելցնելով թէ Շուէտ զօրավիգ կ'ըլլայ Հայաստանի Եւրոպայի անդամակցութեան հարցին մէջ:

⁂

ՊԱՅԹՈՒՄ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՆԱՒԹԱՀՈՐԻՆ ՄԷՋ

Ադրբեջանի «Ջիրագ – 1» ծովեզրեայ նաւթահորին մէջ տեղի ունեցած պայթումէն ետք դադրած է հորին շահագործումը, եւ վերաբացումն ալ խնդրոյ առարկայ է ապահովութեան պատճառներով: Զոհեր չկան:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences, le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի պարտէզներուն մէջ:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F. : Adulte : 200 F. / Enfant : 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21–ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24–ին,
ժամը 20·30–էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ
ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր․:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite cordialement la communauté de Paris à

DEUX RÉUNIONS D'INFORMATION

Pour la Rive Droite :
le mercredi 21 mai à 20 heures précises
à l'Hôtel Mercure, Salon Tertre, 3, rue Caulaincourt, 75018 Paris
Métro : Place de Clichy
Parking assuré sous l'Hôtel

Pour la Rive Gauche :
le lundi 26 mai à 20 heures précises
au Yan's Club, 5, avenue Reille, 75014 Paris
Métro : Glacière ou Cité Universitaire

Projection d'un film : «ARMÉNIE XXe SIÈCLE»

comportant des documents visuels rares des années 1915 et 1918-21 jusqu'à l'indépendance de 1991 et une synthèse des réalisations du Fonds en Arménie et au Karabagh (route Goris — Stépanakert, ponts, hôpitaux, écoles, logements, électricité, gaz, adduction d'eau, aide aux orphelins,...)

Débats présentés et animés par
BÉDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5. avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au
01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին:

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ
Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» Թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՍ-ի

ՊԱՏԸ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ
75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 Ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville

organise

une
SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements
et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : le 1er Juin.

⁂

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով: Կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»: Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին մեդալ եւ նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները:

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 21

MERCREDI
21 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel.: 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.117

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

72e ANNEE — N° 19.117

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Վերջին շաբաթն ալ մթնոլորտը փոփոխութիւն չկրեց եւ ընտրապայքարը կը շարունակուի նոյն ձեւով, այսինքն ոչ մէկ ոգեւորութիւն, ոչ իսկ հետաքրքրութիւն։ Ցուցախանդ ժողովուրդ մը, որ ոչ ոքէ այլեւս ոչինչ կ'ակնկալէ։ Ընդհ. թեքնածութիւն մը կը տիրէ, ինչ որ կը մտահոգէ ժողովը, ըստ որուն թեքնածութիւնը կը նպաստէ մեծամասնութեան։ Նիւթեր կան որոնք չծեծուեցան իսկ թեկնածուներուն կողմէ, մինչ ձեւեր կը կեդրոնանան նոյն հարցերուն վրայ՝ եթէ մեծամասնութիւնը յաղթէ ձախէ պիտի մնա՞յ թէ ոչ, Ազգային ճակատի հանդէպ կողմերու դիրքը ի՞նչ է եւայլն, եւայլն։ Երբ ընտրողները կը նկատեն թէ սոսնք են չօշափուած նիւթերը եւ բոլորն ալ հեռու են ժողովուրդին ամէնօրեայ հոգերէն, պարզ է որ ընտրողներն ալ նոյնպէս հետաքրքրութիւն մը ցոյց չտան։

Փարիզեան շրջանին մէջ կան շուրջ 10 ֆրանսահայ թեկնածուներ։ 18-րդ ընտրական շրջան (17-րդ թաղամասի մէկ մասը) Փաթրիսիա Ոսկանեան, Իվլինի 1-րդ ընտրաշրջան Անիկա Քեչէեան, Հօ-տը-Սէն-ի 12-րդ ընտրաշրջան՝ Պեաթրիս Ալեաքեան, 13-րդ ընտրաշրջան՝ Փաթրիք Տէվէճեան, Սէն-Սէն-Տընիի 11-րդ ընտրաշրջան՝ Ֆիլիփ Թահմիզեան, 13-րդ ընտրաշրջան՝ Անի Փիլիպոսեան, Վալ-տը-Մարն-ի 11-րդ ընտրաշրջան՝ Մարին Կալպիոն-Յովնանեան, Վալ-տ'Ուազի 7-րդ ընտրաշրջան՝ Ալպէր Մաքարեան։

Այս թեկնածուներուն մասին (հասանք եւ վայր) մանրամասնութիւններ կուտանք մեր վաղուան թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ շրջանին մէջ սաստիկ բախումները կը շարունակուին թրքական զինեալ ուժերու եւ ՓՔՔ-ի զօրամիկներուն միջեւ։ Թրքական օդուժն ալ մասնակից է անոնց։ Անգարայի համաձայն մօտ հազար քիւրտ զինեալ սպաննուած է, մինս կողմէ քրտական աղբիւրներն ալ կը յայտնեն թէ կարեւոր վնասներ պատճառած են իրենց թշնամիին, նոր 2 ուղղաթիռներն ալ վար առնելով։ Քիւրտ լրատուիչներ միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը կը ջանան հրաւիրել այն սպանդին վրայ գործած են թուրք զինեալներ կարմիր մահիկի երկիրի մէկ հիւանդանոցին, 14 ոչ-զինուորական վիրաւորները խժդժօրէն սպաննելով։ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը դատապարտած է Անգարան, պահանջելով որ ետ քաշէ իր ուժերը. սակայն Թուրք Արտաքին նախարար Թ. Չիլլէր պատասխանած է թէ զինեալ գործողութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ որ ՓՔՔ-ի «անջատողական»ները մաքրագործուին։ Թուրքիոյ Ուաշինկթընի նախկին դեսպան Ն. Էլէքտաղ ալ յայտնած է թէ Իրաքի տարածքին վրայ տարուած զինեալ գործողութիւններէն տեղեակ չէր պահուած վարչապետ Նէճմէթթին Էրպաքան։ Կառավարել պատերազմական ներկայ իրավիճակին մէջ Թուրք մամուլը զայրոյթով կ'արձագանգէ Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ն. Պլումի հակաթուրք արտայայտութեան. ան այս տարուան Ֆրանքֆուրթի գիրքի տօնավաճառի խաղաղութեան մրցանակին ծագումով քիւրտ վիպագիր Եաշար Քեմալի յանձնումին առթիւ գրած է. «Թուրք զինուորները (1991-ին) քրտական բնակավայրերու շուրջ դժոխային շունենու նման, իրենց սուինները բարձրացուցած, կարծէք կ'երթային պատերազմելու ճենկիզ խանի բանակներուն դէմ. այնքան անգութ ու վճռակամ էին»։ Պլում աւելցուցած է նաեւ թէ «անողոք» Թուրք

ՄԱՄՈՒԼ

LIBERATION (20 Mai)

ՇԱՀԷ ԱՐՔ. ԿՐԿԻՆ ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ

«Այսրյորդանանի մէջ "Դաւաճաններու" հալածանք» խորագրին տակ, այս անգամ «Լիպերասիոն»ն է որ էջ մը նուիրած է հողերու վաճառքին Հրեաներու։ Երկու Պաղեստինցիներ սպաննուած են այդ պատճառաւ, բայց, անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ է Շահէ Արք. Աճէմեան։ Թղթակիցը՝ Քրիսթոֆ Պոլթանսքի կը գրէ թէ՝ «Մայիս 8-ին, Եշիվա մը կը փոխադրուէր Ջիթենեաց բլուրին մէկ ապարանքը որ նախապէս պատկանած էր Շահէ Արք.ի, Հայ Արքեպիսկոպոս մը, շատ մօտ իսրայէլեան իշխանութիւններուն եւ ուրացուած իր համայնքին կողմէ։ Այսօր, ան Երեւան կ'ապրի, 18 միլիոն ֆրանք ստացած կ'ըլլայ ամերիկացի հրեայ միլիոնատէրէ մը՝ Մոսքովից։ «Հոգին սատանային ծախած է» կ'ըսէ Աիմեւ Թիպի, Ե. Արաֆաթի մէկ խորհրդականը»։

ՎԱՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏՈՒՆ...

Այս խորագրով եւ Վանի կատուի մը ճշգրիտ նայուածքը ցոլացնող նկարով մը, «Ժուրնալ տիւ Տիմանշ» իր յաւելուածին մէջ (Մայիս 18) կ'անդրադառնար այս կատուին կենսագրականին, յիշելով թէ իր նախնիները կ'ապրէին հին Հայկական գաւառի մը մէջ, այսօր, Թրքական։ Կը ծանուցուի թէ անոնք շատ քիչ են, բայց կը ներածուին ալ, 2500-էն 4000 Ֆր....։

ՓՈԽԹԻՊՈՆ

Բ. գասակարգի մրցումներու շարքին Վալանս 3-1 յաղթեց Սէն-Թ'Էթիէնի եւ դասաւորման մէջ 9-րդ դիրքի վրայ է 57 կէտով։ Գլուխն է Շաթոռու 75 կէտով, վերջին՝ Էփինալ 26 կէտով։

կառավարութիւնը չի կրնար Եւրոպայի դուները բացուած տեսնել իր առջեւ։

ԶԱՅԻՐ դարձաւ «Գոնկոյի ժողովրդավար Հանրապետութիւն» Լօրան Տէզիրէ Գապիլայի որոշումով։ Իր ուժերը Քինշասա մտան Մայիս 18-ին, մինչ Մոպութու հեռացած էր երկրէն նախ դէպի Թոկօ, ապա կ'ըսուէր՝ Մարոք։ Գապիլա Քինշասա կը մտնէր Մայիս 20-ին, բայց, նախապէս ինքզինք հռչակած էր նորածին Հանրապետութեան նախագահ։ Առայժմ, ան կ'ողջունուի որպէս «փրկարար»ը, բայց ապագան ցոյց պիտի տայ թէ նոր մենատէր մը չէ որ կը փոխարինէ 32 տարիներու ուրիշ մենատէր մը։ Նախապէս Մոպութուի Պաշտպանութեան նախարար եւ սպայակոյտի պետը սպաննուած էր իր իսկ զինուորներուն կողմէ։ Շարաթավէրջին 200-է աւելի մեռեալ կար Քինշասա, մեծ մասով զինուորներ եւ թալանողներ։ Զուիցերիա «սառեցուց» Մոպութուի հարստութիւնը, բայց կը թուի որ յապաղած կարգադրութիւն մըն է, ան ժամանակ ունեցած էր այլ տեղ փոխադրելու։ Հոն-Հոն ունեցած չքեղ ապարանքներէն զատ, 22 միլիառ ֆրանք կը գնահատուի Մոպութուի դրամատուներու հարստութիւնը։

ՇԻՐԱՔ վերադարձաւ Չինաստանէն, Մոսկուայէն անցնելով ուր տեսնուեցաւ Ելցինի հետ։ Խօսակցութեան նիւթն էր՝ «Հիմնական Ուխտը» որ պիտի ստորագրուի Փարիզ, Մայիս 27-ին Ռուսաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի միջեւ։ Շիրաքի համար այս նոր Ուխտը պիտի ջնջէ Եալթան, դայն կը նկատէ որպէս մեծ յաղթանակ մը Ռուսաստանի եւ անձնական յաղթանակ մը Ելցինի համար։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 19 / 20)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՇՏՕՆԷՆ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ Է

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Մայիս 19-ին ստորագրած մէկ հրամանագրով, Ելմտական նախարարի իր պաշտօնէն հեռացուած է Լեւոն Բարխուդարեան։ Իր տեղը նշանակուած է Կեդր։ Դրամատան փոխ-նախագահ, Դրամատան խորհուրդի անդամ Արմէն Դարբինեան։ Ծնած է 1965-ին Լենինական եւ աւարտած է Մոսկուայի Լոմոնոսով համալսարանի ժողովրդական տնտեսութեան ծրագրաւորման բաժինը, եւ տնտեսական գիտութիւններու թեկնածու է։

Լեւոն Բարխուդարեան նշանակուած է նախագահի խորհրդական։

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ՝ ՆՈՅՆՊԷՍ...

Նոյն թուակիր այլ հրամանագրով մըն ալ Հայաստանի գլխաւոր դատախազի իր պաշտօնէն հեռացուած է Արտաւազդ Գէորգեան եւս։ Զինքը կը փոխարինէ Հենրիկ Խաչատրեան։ Ծնած է 1939-ին Լենինական եւ աւարտած է Երեւանի Պետական համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը։ Գիտական բազմաթիւ գիրքերու եւ յօդուածներու հեղինակ Հենրիկ Խաչատրեան բազմաթիւ այլ պաշտօններու կարգին 1996 Փետրուարէն ի վեր անդամ է Սահմանադրական դատարանի։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՇԽԱԲԱԴ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Մայիս 22-ին պաշտօնական այցելութեամբ կը մեկնի Աշխաբադ. իրեն կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը։ Նախատեսուած է երկու երկիրներու բազմաթիւ մարզերու մէջ համագործակցութեան սերտացման առընչուող փաստաթուղթերու ստորագրումը, ինչպէս նաեւ 1994-1995 ժամանակահատուածին կազի մատակարարման կապակցութեամբ Հայաստանի՝ Թիւրքմէնիստանի նկատմամբ ունեցած պարտքերը հատուցանելու հարցին քննարկումը։

ԱԶԳ. ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԱՅԻՍ 16-Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Ազգային համաձայնութեան դաշինքին հերթական հանրահաւաքին Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմնի անդամ Հրայր Կարապետեան յայտարարած է որ Յունիս 13-ը որոշուած է համահայաստանեան հանրահաւաքի օր։ Մայիս 30-ի եւ Յունիս 6-ի հաւաքներով Դաշինքը պիտի փորձէ չարժում ստեղծել ու վերջնալ ժողովուրդին կրաւորական դիրքին, որպէսզի, ինչպէս ըսած է Հ. Կարապետեան, Յունիս 13-ին այնպիսի մթնոլորտ ստեղծուի որ օգնէ ներկայացուած քաղաքական խնդիրներու լուծումին։ Երկու օր առաջ ալ Դաշինքին ներկայացուցիչները յայտնած են թէ եթէ մինչեւ Ազգ. ժողովի աշխատանքին վերջին օրը՝ Յունիս 12 ընտրական օրէնսգիրքը չընդունուի, Դաշինքը իրեն կը վերապահէ իրաւունք Յունիս 13-էն գործողութիւններու նոր փուլի ձեռնարկելու։ Նոյն՝ Մայիս 16-ի հանրահաւաքին Դաւիթ Վարդանեան (ԱԺՄ) քաղաքական պայքարի միակ ձեւը նկատած է ժողովուրդը ոտքի հանել, այլապէս Հայաստան «այսպէս էլ հիւանդ կը մնայ, մինչեւ որեւէ արտաքին կամ ներքին ցնցում ժողովրդին նորից ոտքի կը հանի»։

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏ

Ներքին Գործոց նախկին նախարար Վ.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԳԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԿՐԿՆԱԿ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ՝ ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ

Յիսնամեակի այս փառատօնը կը յատկանշուէր սկիզբէն իսկ իր ֆիլմերու բիրտ նկարագրով։ Կը թուէր թէ ամէն մէկ բեմադիր մասնաւոր ջանք թափած էր գագաթնակէտին հասցնելու բրտութիւնը, երբեմն հասնելով անհանդուրժելիին սահմանները ինչպէս էր, ըստ բոլոր քննադատներուն եւ ֆիլմը տեսնողներուն գերմանական ֆիլմին պարագան, գալով Մ. Քասովիցի «Մարդասպան(ներ)» շարժապատկերին մէկ հոգի չէ գտնուած որ դրական խօսք մը ըսէ։ «Ֆիկառօ»ի համար անկարելի չի նկատուիր որ սինեմային գիւտէն ի վեր այդքան պարապ ֆիլմ մը գոյութիւն ունենայ, նոյնքան խիստ է «Լիպերասիոն», ինք՝ Քասովից կատղած է ու ջղագրգիռ կը բացագանչէ՝ «հաճոյք պատճառելու համար ֆիլմ չեմ դարձներ» ինչ որ ըսել կուտայ «Ժուրնալ տիւ Տիմանշ»ի թղթակցուհիին՝ «Այդ տեսակէտով արդիւնքը կը գէ կ'անցնի իր բոլոր յոյսերը»։

Եւ խորքին մէջ այս յոյսն է որ գլխաւոր բացական եղած է այս փառատօնին, բոլոր հանդիսատեսները, մանաւանդ դատական կազմի անդամները խորապէս ընկճուած են երկու շաբաթներու երկայնքին եւ մեծ դժուարութեամբ կրցած են ընտրութեան մը յանգիլ։

Կիրակի, Մայիս 18-ի իրիկունն էր որ Ժաննա Մորօ կը վարէր մրցանակներու բաշխումը որու ցանկը կը ներկայացնէր դատական կազմի նախագահուհին՝ Իզաբէլ Աճանի։

Նախքան այս պաշտօնական մրցանակները, գանատահայ Աթոմ Եղոյեան արդէն իսկ ստացած էր Միջազգային քննադատութեան Մրցանակը իր «Գեղեցիկ վաղորդայններ» ֆիլմին համար որու անդրադարձած էինք Մայիս 17 / 18-ի մեր թիւով։

Գաննի այս փառատօնի յիսնամեակին «Ոսկի դափնի»ն շնորհուեցաւ միաժամանակ երկու ֆիլմերու. ճափոնական՝ «Օձաձուկ»ին եւ պարսիկ բեմադիր՝ Քիառոսթամիի՝ «Կեռասի համը»ին (ի դէպ, այս ֆիլմը մեծ դժուարութեամբ Գաննի հասած է, Իրանի իշխանութիւնները երկար ատեն ընդդիմացած ըլլալով անոր մասնակցութեան)։

Մեծ Մրցանակը շնորհուեցաւ Աթոմ Եղոյեանի որ յայտնապէս յուզուած բեմ բարձրացաւ ստանալու համար իր պարգեւը։

Եգիպտացի Եուսէֆ Շահին արժանացաւ Յիսնամեակի մրցանակին իր ստեղծագործութեանց ամբողջութեան համար։ 73 տարեկան բեմադիրը ցայդ ոչ մէկ մրցանակի արժանացած էր։ Կին լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ՝ Քէթի Պըրք (անգլիական «Նիլ պայ Մաուս»ի մէջ իր դերին համար), լաւագոյն այր դերասան ալ՝ Սին փէն (Շի՛զ սօ Լովըլի), բեմադրութեան մրցանակին ալ արժանացաւ Հոնքքոնկցի Ուոնգ Քար-Վայ «Միասին՝ երջանիկ» ֆիլմին համար, եւլն., եւլն.։

Յիշենք նաեւ որ գուգահեռ մրցանակներու շարքին, Ռոպէր Կէտիկեան Ժերվէ մրցանակը ստացաւ Մարիուս եւ Ժաննէթի համար։

Միրզաեղեանի օգնական Արամ Պետրոսեան 72 միլիոն դրամի հասնող խլրացումներու պատճառով դատարան առաջնորդուած էր. դատախազը Մայիս 16-ի ամբաստանագիրով 8 տարուան բանտարկութիւն պահանջած է իր դէմ։

Ո՛ՒՐ ԿԸ ԴԻՄԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Հայաստանի քաղաքական կեանքին վերջին շրջանի ամէնէն ուշագրաւ զարգացումները կը վերաբերին խորհրդարանական մարզին։ Անկախութեան հռչակումէն ի վեր հոն գրեթէ միաձայն իշխանութիւն ունէր ՀՀՇ–ի կորիզին շուրջ կազմուած խումբը որ 1995 Յուլիսի ընտրութեան նախօրեակին նոյն յօրձանքին յարող այլ խմբակներով դարձաւ «Հանրապետութիւն» միաւորում։ Քաղաքականէն աւելի պարագայական միասնութեան ամէնէն չնչտակի օրինակը տուաւ կիներու «Շամիրամ» խումբը որ յայտնուեցաւ ընտրութեան գրեթէ նախօրեակին ու ստացած անակնկալ քուէներու համեմատութեամբ ընդհանուր զարմանքի առարկայ եղաւ։ Այլ հարց է որ անոր ստացած քուէներն ու մինչեւ այսօր ցոյց տուած քաղաքական գործունէութիւնը ուղիղ համեմատութիւն չունեցան։ Այնքան որ մարդ կը մղուի երբեմն հարց տալու թէ միշտ գոյութիւն ունի՞ «Շամիրամ»ը, թէ ընտրական իրայատուկ փայլատակում էր միայն։

«Հանրապետութիւն» միաւորումին բաղկացուցիչներուն մէջ այլ հարցականներու եւս գոյութիւնը յայտնուած է Ազգային Ժողովի Ապրիլ 22–ի արտահերթ նիստով։ Այդ նիստով խնդրոյ առարկայ եղած է նաեւ խորհրդարանական բաւական լուրջ իրավիճակ մը որուն զարգացումը կրնայ հիմնական փոփոխութիւններ արձանագրել երկրին քաղաքական կեանքին մէջ։ Հարցը կը վերաբերի «Հանրապետութիւն» ճակատին մէջ գոյացած ճեղքերու որոնք օրինական հիմ ընելու պարագային շատ հաւանօրէն պիտի վերածուին այլակարծիք հոսանքներու, վերջ դնելով ՀՀՇ–ի միաձայն մեծամասնութեան։ Այս ճեղքերը արդէն Ապրիլի վերջաւորութեան Հայաստանեան մամուլի թիւերուն մէջ ներկայացուած են որպէս «պառակտում»։

Ազգային Ժողովին Ապրիլ 22–ի բացառիկ նիստին օրակարգի միակ նիւթը եղած է խորհրդարանական կանոնակարգին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու, լրացումներ բերելու հարցը. զայն ներկայացուցած է երեսփոխան Դաւիթ Շահնազարեան որ ՀՀՇ–ի նահապահութեան, տարա Ազգային ապահովութեան վարչութեան նախագահութեան, նախագահի խորհրդականի նման պատասխանատու պաշտօններ վարած դէմք մըն է։ Վերջերս նաեւ հանդէս եկած է համատարած կաշառակերութեան դէմ լուրջ միջոցներու ձեռնարկելու նախաձեռնութեամբ։

Դ. Շահնազարեան բսած է թէ Ազգային Ժողովի երկու տարուան աշխատանքը ցոյց տուած է թէ կանոնակարգը կատարեալ չէ։ Փոփոխութիւններ հարկաւոր են՝ անոնց գլխաւորը ան նկատած է երեսփոխաններու ազատ գործունէութեան կարելիութիւնը, ի հարկին անկախ՝ ըլլալով իր պատկանած խմբաւորումէն թելադրուած գիծէն։ Դ. Շահնազարեան պատճառաբանելով որ օրէ օր փոփոխուող ընկերութեան հետ կը փոխուի նաեւ քաղաքական ուժերու յարաբերակցութիւնը, ուզած է որ վերջ տրուի պատկանած խմբաւորումէն երեսփոխանի մը դուրս գալու արգելքին։ Առաջարկած է նաեւ որ առնուազն 10 երեսփոխաններ կարենան «երեսփոխանական խումբ» կազմել։ Ուրիշ առաջարկ մը կը վերաբերի երեսփոխաններու ձերբակալութեան եւ խուզարկումին որոնց համար անհրաժեշտ կը նկատուի Ազգային Ժողովին համաձայնութիւնը։ Գլխաւոր այս կէտերով ներկայացուած օրակարգը առաջին կարեւոր նեցուկը գտած է Ե. Եզորեանէ որ բսած է թէ նման նախագիծ մը ընդունիլ, կ'ապահովէ կարծիքներու բազմազանութիւնը։

Յստակ է որ առաջարկներու անուղղակի գլխաւոր թիրախն է «Հանրապետութիւն» միաւորումը։ Յատկանշական է երեսփոխան Վ. Դալլաքեանի նշումը թէ նախորդ օրուան քուէարկութեան արդիւնքներով, 114 երեսփոխաններէ բաղկացած խմբակցութեան որոշումը միայն 78 քուէ ստացած է։ Ինչ որ կը հաստատէ Դ. Շահնազարեանի տեսակէտը թէ անկախ գործելու իրաւունք պէտք է տալ երեսփոխաններու։

Դէմ արտայայտուողներու գլխաւորներէն եղած է ՀՀՇ–ի, «Հանրապետութիւն» միաւորման եւ նախագահին քաղաքական գիծին ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդներէն Սամուէլ Գէորգեան։ Լ. Տէր–Պետրոսեանի խորհրդական այս երեսփոխանը «անթարոյական» համարած է համամասնական ցուցակով ընտրուածներու դիրք փոխելու կարելիութեան ճանաչումը։ Խնդրոյ առարկայ օրինագիծն ալ նկատած է «խորհրդարանում շիլաշփոթ ստեղծելու», Ազգային Ժողովի «արհեստական տրոհման եւ ապակայունացման փորձ»։

Օրինագիծին դէմ արտայայտուած են Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Արա Սահակեան, ՀՀՇ–ի նախագահ Տէր Յուսիկ Լազարեան, Ազգային Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան եւ ուրիշներ։ Ա. Սահակեան կոչ ըրած է երեսփոխաններուն որ հեռու մնան պատեհապաշտութենէ եւ մանաւանդ օրէնքներ, կանոններ չգրեն որոշ մարդոց ի նպաստ կամ աւելի երբեք որոշ մարդոց դէմ։ Բաբգէն Արարքցեան դիտել տուած է թէ եթէ երեսփոխաններուն պիտի տրուի ազատ շարժելու իրաւունք, պէտք է հրաժարիլ համամասնական ընտրութեան ձեւէն։

Համայնավար կուսակցութեան անունով Լ. Յակոբեան յայտարարած է թէ իրենք թեր պիտի քուէարկեն նախագծին, անտեսելով հանդերձ թէ եղածը առանձին խմբակցութիւններու կողմէ նախագահական պայքարի սկիզբ մըն է։

Նախագիծին ՀՀՇ–ի, նախագահական ուրուրի ամէնէն ծանօթ մէկ դէմքին կողմէ ներկայացուելու երեւոյթին չափ յատկանշական է կատարուած քուէարկութեան արդիւնքն ալ. օրինագիծը ստացած է 81 թեր, 32 դէմ քուէ. 26 երեսփոխան ձեռնպահ մնացած են։ Այսուհանդերձ, քուէարկուած օրինագիծը կիրարկութեան կարենալ դրուելու համար անհրաժեշտ է որ ստորագրուի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ։

ՀՀՇ–ի նախագահ Տէր Յ. Լազարեանի յաջորդ օրուան մամուլի ասուլիսը («Ազգ» Ապրիլ 24) գլխաւոր թեմա ունեցած է Ազգային Ժողովի նախորդ օրուան նիստը։ Ակնարկելով իր գլխաւորած միաւորումին պառակտումին, ան բսած է թէ ատիկա վախ չի պատճառեր, քանի որ նման ամէն դէպքէ ետք միաւորումը կ'ամրանայ։ Աւելցուցած է թէ Ազգային Ժողովի միւս կուսակցութիւններուն ձեռնտու է իրենց պառակտումը, քանի որ շատեր հետամուտ են պաշտօններու տիրանալու, մինչդեռ «ՀՀՇ–ն պաշտօն բաժանող կազմակերպութիւն չի եղել»։ Ինչ կը վերաբերի նախագահին վաւերացման, որ առ այժմ չէ կատարուած ու առով կ'առկախուի փոփոխութիւններու օրինագիծին կիրարկումը, Տէր Յ. Լազարեան բսած է որ այդ պարագային Սահմանադրական դատարան դիմելու նախաձեռնարկ կ'ըլլայ, քանի որ համոզուած է թէ Սահմանադրութեան խախտում կայ կատարուածին մէջ։ Այսուհանդերձ, բաւական յատկանշական են իր արտայայտութիւնները թէ ինք ՀՀՇ–ի պառակտումին մէջ կը տեսնէ իր պատասխանատուութեան բաժինը եւ ողբերգութիւն չի նկատեր նոյնիսկ իր հրաժարականի պարագան։ Այս վերջին երկու կէտերն ալ յաւելեալ ապացոյց են անկասկած բաւական փոթորկալի դարձնելու ՀՀՇ–ի յառաջիկայ համագումարը որ նախատեսուած է Յունիսի վերջին օրերուն։

Արձանագրուած զարգացումը ուշագրաւ է յատկապէս երկու դիտանկիւնէ. առաջինը այն է որ կատարուած քուէարկութեամբ, նոյնիսկ եթէ չգայ նախագահին վաւերացումը, լրջօրէն խախտած է իշխանութեան գլխաւոր լծակին՝ խորհրդարանական հանդիսա մեծամասնութեան կուռանը։ Երկրորդը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ այդ շրջանակին մէջ ընդդիմութեան ուժը. 1995 Յուլիսի խորհրդարանական ընտրութեան յաջորդ օրէն ի վեր դաշինքը ամէն առիթով պահանջեց չեղեալ նկատել արդիւնքները ու նոր ընտրութիւն կազմակերպել, առարկելով կատարուած ապօրինութիւնները, ներկայացնելով անոնց փաստերն ալ։ Բայց բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին։ Այսօր Ազգային Ժողովը լուրջ ցնցումի ենթակայ է ու կարելի չէ բացառել նաեւ անոր լուծումն ու նոր ընտրութիւն մը։ Ու ատիկա եղած է ոչ ընդդիմադիր երեսփոխանի մը նախաձեռնութեամբ։

Ներկայի կացութեան մէջ հետաքրքրութիւնը կեդրոնացած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի որոշումին վրայ։ Պէտք է բսել որ դժուար որոշում մըն է այս մէկը իրեն համար, քանի որ Խորհրդարանի փոթորկումէ մը անդին կ'առնչուի նաեւ իր դիրքին եւ ուժերու համեմատութեան։ Ան եթէ չվաւերացնէ քուէարկութեան արդիւնքը, բացայայտ նեցուկ տուած պիտի ըլլայ «Հանրապետութիւն» միաւորումին ու Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի, հաւանօրէն դէմին պատրաստելով ընդդիմադիր ուժերու նոր աշխուժացումին։ Ներքին ու որոշ առումներով նաեւ արտաքին ճակատին վրայ, նախագահական ընտրութենէն ի վեր տուժած անոր վարկը, մանաւանդ ներկայի փափուկ փուլին, բնաւ պէտք չունի նոր տատանումի մը։ Իսկ արդիւնքը վաւերացնելու պարագային ինք ընթացք տուած պիտի ըլլայ իշխանութեան գլխաւոր իր լծակին ու քաղաքական գլխաւոր համախոհներուն սպառնացող հեռանկարներու։

Անկախ Հայաստանի խորհրդարանական շրջանակին ամէնէն լուրջ տագնապը ըլլալու ուժականութիւնը ունի ներկայի փուլը։ Քաղաքական իմաստութիւն, ճարկումի լուրջ կարողութիւն անհրաժեշտ են որեւէ պարագայի մէջ երկրին համար շահով փակելու համար ներկայի լարումը։

Հետաքրքրութեան կարեւոր բաժին մըն ալ կ'ուղղուի ընդդիմութեան. Դաշինքը փախցնելէ ետք այս կարեւոր զարգացումին մղիչը ըլլալու առիթը, պիտի կարենա՞յ ուժերու նոր յարաբերակցութեան մէջ քաղաքական որոշիչ դիրքերու տիրանալ։ Որքան նախագահին ընթացքէն, «Հանրապետութիւն» խմբաւորումէն բաժնուող երեսփոխաններու բանելիք ուղղութենէն, նոյնքան ալ Դաշինքի մարտավարութենէն կախում պիտի ունենայ Հայաստանի քաղաքական յառաջիկայ կեանքը. ան այսօր կը գտնուի կայունութեան ու մտահոգիչ ալեկոծումներու միջին ճամբուն վրայ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ԱՐՄԱՇԷՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿ»

Այս խորագիրը կը կրէ «Ակօս»ի Ապրիլ 25–ի թիւին մէջ Ռիֆաթ Տէտօղլուի ստորագրութեամբ լոյս տեսած էջը ուր կ'ոգեկոչուին հայկական այս երկու գիւղերը որպէս «հայկական նախկին երկու բնակավայրեր». յօդուածագիրը կ'աւելցնէ. «երբ հին կ'ըսեմ, յիշողութիւններու հասողութենէն դուրս ժամանակ մը պէտք չէ ենթադրել։ Մինչեւ մօտ ժամանակ մը, որուն մասին առողջ յիշողութեան տէր 90–ը անց անձեր կը պատմեն թէ ի՛նչպէս պահած են ու հովանաւորած իրենց հայ դրացիները, այսինքն՝ մինչեւ 1915–ի տեղահանութիւնը երկու ոստաններն ալ կրցած են պահպանել իրենց կենսունակութիւնը։ Այսօր Պարտիզակը դարձած է Պահչէճիք, իսկ Արմաշը՝ Աքմէշէ։ Երգիծանք չէ. Պահչէճիքի ամերիկեան Բողոքական եկեղեցին ալ վերածուած է հաւաքուծարանի...»։

Ապա Ռ. Տէտօղլու հարց կուտայ թէ աշխարհի վրայ արդեօք քանի՞ հոգի մընացած է որ գիտէ թէ կար ժամանակ երբ Իզմիթ քաղաքէն քիչ մը անդին Արմաշ կոչուած գիւղաքաղաքի մը մէջ հայ համայնքին ամէնէն կարեւոր կրօնական դէմքերը կը պատրաստուէին։ Կամ քանի՞ հոգի մնացած է որ տեղեակ է թէ կար ժամանակ երբ Պարտիզակի մէջ ամերիկեան քոլէժ մը կը գտնուէր։ «Այսօր եթէ երկուքն ալ իրենց տեղերը մնացած ըլլային ո՞վ ի՛նչ կը կորսնցնէր։ Տեղահանութեան ոխի հովերը ատելութեան փոթորիկներու սերմերը չեղա՞ն» կ'ըսէ ան, ապա կ'անդրադառնայ Նազըմ Հիքմէթի այն տողերուն որոնք կը խօսին Իզմիթէն մեկնող շոգեկառքին մասին որ «կարօտներու վերջ կուտար»։ «Այդ շոգեկառքը կը նստէին Պարտիզակցիներն ու Արմաշցիներն ալ ու ան զիրենք ետ կը բերէր։ Յետոյ, 1915 Ապրիլ 24–ին այն Արմաշցիներն ու Պարտիզակցիները՝ որոնք կրցան այդ շոգեկառքը մտնել, առանց իրենց ետին իսկ նայելու, անվերադարձ անհետացան, ո՛վ գիտէ ուր»։

Ռ. Տէտօղլու կը շարունակէ. «Ո՛վ գիտէ քանի՛ պարտիզակցի կամ արմաշցի 1915–ին նստած է այդ շոգեկառքը ու մեկնած, գիտնալով որ կարօտը երբեք պիտի չկարենայ մարել։ Անկարելի չէ երեւակայել որ անոնք մեկնած են թերեւս Պարտիզակի ու Արմաշի պատշաճեցնելով ու մոլտալով "Հոս Մուշն է" կանչող երգին այն տողը որ կ'ըսէ. «Մեկնողը չի վերադառնար, արդեօք ինչո՞ւ»։

1915 Ապրիլ 24–ը այդ հողերու բոլոր բնակիչներուն համար յօդուածագիրը կը նկատէ դէպի ետ համբելու սկզբնակէտ մը որ կը կասեցնէ դէպի առաջ նետուած ամէն քայլ ու համէ, հոտէ կը զրկէ սեբունդներու գաւաթ մը սուրճն անգամ։

«Արմաշցիներն ու Պարտիզակցիները ճամբեցինք, ի՞նչ եղաւ» հարց կուտայ ապա, խօսելով հոն կատարած իր այցելութեան մասին։ Եկեղեցին վերածուած է հաւաքուծարանի, իսկ երկու ոստանները նորեկներու բնակավայր պէթոնի կոյտերու։ Արմաշի մենաստանը ... բանոց է. վանքէն ալ միայն քանի մը պատ մնացած է։ Նորեկները մեծ մասով սեւծովցի են, 20–ական թուականներէն ետք հոն հաստատուած։ Ընդհանրապէս կ'անդրադառնան թէ ովքեր եղած են այդ վայրերուն նախկին բնակիչները։ Անցեալին ծանօթ նկատուած տարեց մը կը պատմէ իրեն թէ անկախութեան պատերազմին (1920) Պահչէճիկցիները ինչ հերոսութեամբ մասնակցած են, թէ ամերիկեան բողոքական եկեղեցիին չէնքին մէջ «Հայերը զէնք մթերած էին»։ «Մինչդեռ, կ'ըսէ Ռ. Տէտօղլու, Պարտիզակի հայ բնակչութիւնը անկախութեան պատերազմէն հինգ տարի առաջ մեկնած էր արդէն»։ ու կ'աւելցնէ. «թուականի այդքան շփոթ մըն ալ պիտի ըլլար անշուշտ»։

Յօդուածին մնացեալ մասին մէջ կը պատմուին Բրիթանիոյ Ամերիկեան քոլէճին հիմնադրութեան պարագաները. կ'ըսուի թէ ամերիկեան Պորտի մարմինը ԺԹ. դարուն դպրոցներ բացած է Անատոլուի հայաշատ բոլոր վայրերուն մէջ. այդ դպրոցները եղած են նաեւ արհեստանոցներ։ Բրիթանիոյ Ամերիկեան քոլէժին գոյութիւնն ալ վերջ գտած է տեղահանութեամբ։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԶԷՆՔԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ

Հետզհետէ կը բազմանայ թիւը այն Թուրքերուն, որոնք զէնքեր ձեռք կը ձգեն, ապօրինի կերպով։ Ոմանք, այս երեւոյթին ետին, իշխանութեան վրայ գտնուող իսլամական կուսակցութեան ձեռքը կը տեսնեն։ «Նօքթա» թերթին մէջ լոյս տեսած է յօդուած մը, Թ. Թիւրքէրի եւ Ն. Սարիտուկանի կողմէ գրուած, որ նիւթ ունի զէնքերու այս հարցը։

Ներկայիս, Թաղային կռիւներուն մէջ, զէնքը անհրաժեշտ գործիք մը դարձած է։ Եթէ, օրինաւոր կերպով, հարիւր հոգիի վրայ միայն մէկ անձ զէնքի տիրացած է, քննութիւնները ցոյց կուտան թէ վեցի վրայ մէկ անձ ապօրինի կերպով զէնք ունի։ Ըստ ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութեան, այս արշաւին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի Թուրքերու աւանդական սէրը կրակող զէնքերու նկատմամբ։ Իշխանութիւնները կը մատնանշեն թէ, օրինաւոր կերպով ձեռք բերուած զէնքերը մեծ մասով որսորդութեան հրացաններ են։ Սակայն, ընդհանրապէս «ապօրինի» զէնքեր են որոնք կը

գործածուելն ռմբային արարքներու մէջ եւ անոնց հետզհետէ բարձրացող թիւը, 1990-էն սկսեալ, իբրեւ թէ արդիւնք է անոնց ներածման թոյլտուութեան: Այլ բացատրութիւն մը, աստիճանաբար աւելի ընդունուած, այն է թէ այս երեւոյթը հետեւանք է քաղաքացիներու թերահաւատութեան՝ հանդէպ արդարադատական կարգավիճակին: Որքան պետական գործունէութիւնները իրենց հաւատալիութիւնը կը կորսնցնեն, նոյնքան անհատը կը փորձուի ինքզինքը պաշտպանելու քայլին դիմելու:

Զէնքերու թիւին բազմացումը տեղի կ'ունենայ գլխաւորաբար մեծ քաղաքներուն մէջ: Առնուազն առաջնագոյնը Պոլիսն է, իր տասը միլիոն բնակիչներով: Իսկ ինչ կը վերաբերի Գոնիայի (իր կրօնական պահպանողականութեամբ ծանօթ), ան նիւթ կը դառնայ մտահոգիչ մեկնաբանութիւններու, որովհետեւ այնտեղի քաղաքացիները քայլ առ քայլ աւելի կը զինուին:

Սակայն այս կացութեան մասին ի՞նչ կը մտածեն քաղաքական դէմքերը: Ներքին գործոց նախարարութիւնը մտադիր է նոր կանոնագրութիւն մը կիրարկելու եւ՝ համեմատութիւնը իջեցնելու, հազար անձի վրայ մէկ զէնք ունենալու: Միւս կողմէ, ընդդիմադիր կուսակցութիւնները շատ մեծ կարեւորութիւն կու տան հարցին: Երեսփոխան Ն. Քիւլ կը յիշեցնէ թէ զէնքերու թիւին բազմացումը կը զուգադիպի Թ. Էօզալի նախագահութեան շրջանին, որ այս մարզին մէջ ալ ազատականութիւն կը ջատագովէր: Քիւլ կ'աւելցնէ թէ մէկ տարուան ընթացքին 160.000 օգամպիչ ապրքուածքով հրացան ծախուած է եւ կ'ըսէ թէ անիկա զէնք մը չէ «որ հաճոյքի համար կը կրեն: Ոչ ալ զայն որսորդութեան համար կ'օգտագործեն: Յստակ է թէ նպատակը այլ է: Անոնց մօտ 40%-ը վաճառուած է Գոնիայի շրջանը, ինչ որ յաւելեալ կերպով կը [illegible] այս տարածքից վերաբերող կասկածներն ու մտահոգութիւնները»: Ըստ իրեն, անոնք սկսած են զինամթերք կուտակել:

Ինչ կը վերաբերի Ռէֆահի խմբակցութեան երեսփոխաններուն, անոնք կը համարին թէ զէնքերու խնդիրը անձնական հրայրքի եւ ճաշակի հարց է: Իրենք կը մերժեն պնդումները թէ իրենց կուսակցութեան վարի խաւը կը զինուի: Ռէֆահի խորհրդարանական խմբաւորման փոխ նախագահը կ'ըսէ թէ, զէնքերու հանդէպ սէրը Թուրքիոյ մշակութային, եւ պատմական յատկանիշներուն կը համապատասխանէ, բան մը որ բնական կը գտնէ:

Այսպէս, հարցը ճակատումի մը բնոյթը առնելով, իշխանութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ, դժուար պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնելը՝ որդեգրուելիք միջոցառումներուն շուրջ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԿ· ՆՇԱՆԵԱՆ «ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆ»Ի ՀԻՒՐԸ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանին մէջ, Ապրիլ 26-ին, «Բաց Նամակ»ի կազմակերպած «Գրական անկիւն»ի հիւրը եղած է Գոլումպիա համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ Մարկ· Նշանեան, որ ներկայացուցած է «Ջարդերու թեան արդիական տրամաբանութիւնը» (աղէտն ու վերապրողի կառոյցը) նիւթը: Դասախօսը մէջբերումներ կատարելով Յ. Օշականի «Մնացորդաց» վէպի Գ. հատորէն, խօսած է ջարդերու թեան տարբեր ձեւերու մասին, ինչպէս նաեւ Զարեհ Որբունիի «Թեկնածու» վէպի հերոս՝ Վահագնի վրէժխնդրութեան ընդմէջէն, ներկայացուցած է վերապրողի կառոյցը:

ԹԱԹՈՒԼ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆ «ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՓՐՈՖԷՍՕՐ»Ը

Գալիֆորնիոյ Ռէտլընտս համալսարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 26-ին տեղի ունեցած հանդիսութեան մը ընթացքին, «Տարուան լաւագոյն փրոֆէսօր»ի մրցանակը տրուած է միջազգային տնտեսագիտութեան դասախօս Թաթուլ Մանասէրեանին: Ողջոյնի խօսք արտասանած են համալսարանին նախագահն ու դասախօսներ, ինչպէս նաեւ Փասատինայի քաղաքապետ Պիլ Փափարեան: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ փրոֆէսօր Մանասէրեան նշած է, թէ իբրեւ հայ, իր նպատակն է արդիւնաւէտ համագործակցութեան կամուրջ ստեղծել Ռէտլընտս համալսարանի եւ Հայաստանի գիտական եւ կրթական հիմնարկներու միջեւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Պէվըրլի Հիլզ պանդոկին մէջ, Մայիս 3-ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշակութային Հաստատութեան տարեկան ձեռնարկը, 200 հոգիի ներկայութեամբ: Հանդիսավարուհի Մինա Շիրվանեան հաստատութեան պատմականը ընելով նշած է, թէ ան կը ծառայէ Հ. Յ. Դ.-ի կողմէ առաջադրուած Հայ Դատի, հայապահպանման ու մշակութային ծրագիրներուն: Հաստատութեան ատենապետ՝ Նշան Փիրումեան, ներկայացուցած է անցեալ տարուան գործունէութիւնը եւ յայտնած որ վերջերս ապահովուած են կտակներ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով հաստատուած են անհատական հիմնադրամներ: Յուշ՝ յայտարարած է որ Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Թինա Գարըլեան 200 հազար տոլար նուիրած են Հաստատութեան: Խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի կողմէ Վիգէն Յովսէփեան եւ Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ Հէրրի Տէրտէրեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՄԷՋ

Սան – Ֆրանսիսքոյի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 27-ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Ռոքսան Մաքսաճեան: Բանախօսած են բանաստեղծ Ժագ Յակոբեան (հայերէն) եւ Կարօ Մոմճեան (անգլերէն): Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ԷՆՍԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 20 – 22, տեղի ունեցած են Ապրիլեան ոգեկոչման երեք հանդիսութիւններ: Առաջին ձեռնարկին բանախօսած է Հ. Ներսէս Սապայեան, երկրորդին՝ Լօժէնի Պեդրոսեան, երրորդին՝ փրոֆէսօր Լեւոն Մարաշլեան: Գեղարուեստական յայտագիրները բաղկացած են թատերական ներկայացումէ, երգերէ, արտասանութիւններէ եւ պարերէ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ (Կիպրոս) Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուած է Ապրիլ 23-ին զանազան ձեռնարկներով, կազմակերպութեամբ Կիպրահայ վարչական ժողովին: Գլխաւոր հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 23-ին, հովանաւորութեամբ Հանրապետութեան նախագահ՝ Ղլաֆկոս Գլերիտէսի: Բանախօսած է Հայաստանի լիազօր դեսպան Արման Կիրակոսեան, ներկայ եղած են նախարարներ եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Բացումը կատարած են Կաթողիկոսական փոխանորդ՝ Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան եւ կիպրահայ համայնքի պետական ներկայացուցիչ Պետրոս Գալայճեան: Խօսք առած են Արտաքին նախարարը՝ Եաննակիս Կասուլիտիս: Ա. Կիրակոսեան ծանրացած է ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման գծով Սփիւռքի հայ համայնքներու տարած աշխատանքին վրայ: Եղեռնի 82-րդ տարելիցը ոգեկոչուած է նաեւ Լառնաքայի Նարեկ վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ին եւ Լիմասոլի մէջ ալ, Ապրիլ 19-ին արեան տուուչութիւն մը կատարուած է 25 հայ երիտասարդներու կողմէ: Կիպրոսի Խորհրդարանն ալ նշած է հայկական ցեղասպանութիւնը Ապրիլ 19-ի իր նիստին ընթացքին:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ (Կիպրոս) Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 12-ին ելոյթ ունեցած է Երեւանի «Կոմիտաս» քառեակը: Ձեռնարկը կազմակերպած էր Կիպրոս – Հայաստան Բարեկամութեան Միութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Պետական Ներկայացուցիչ՝ Պետրոս Գալայճեան որ հրաւիրած է Միութեան փոխ – ատենապետը՝ տոքթոր Էլէնի Թէոխարուսը որ քանի մը խօսք ըսէ: Ան անդրադարձած է Կիպրոսի եւ Հայ ժողովուրդներու կապերու սերտացման: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Խորհրդարանի նախագահ՝ Սփիրոս Կիպրիանու, որ շեշտած է Հայ եւ կիպրացի ժողովուրդներու միախառն ճակատագիրը: Ապա, բեմը յանձնուած է քառեակին բաղկացած՝ Եդուարդ Թադեւոսեանէ (ա. ջութակ), Սուրէն Հախնազարեանէ (բ. ջութակ), Ա. Քոսէմեանէ (ջութ) եւ Ֆելիքս Սիմոնեանէ (թաւջութակ), որ մեծ տպաւորութիւն գործած է:

ՍԻՏՆԻԻ (Աւստրալիա) մէջ ալ ոգեկոչուած է Ապրիլեան 82-րդ տարելիցը, Ապրիլ 24-ին, տեղւոյն Զաւվուտի քաղաքապետարանի սրահը, հովանաւորութեամբ առաջնորդ՝ Աղան Արք. Պալիոզեանի: Աւստրալիոյ եւ Հայաստանի փաուերդներէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Մակի Զերքէզեան: Առաջին խօսողը եղած է Պոպ Քար, Սաութ Ուէլզ նահանգի վարչապետ, իրեն յաջորդած են Վաչէ Ճանոյեան եւ Սասուն Գրիգորեան յանուն երիտասարդութեան, դաշնակցային վարչապետի ներկայացուցիչը, ընդդիմութեան պարագլուխին ներկայացուցիչը: Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր փրոֆէսօր Վահագն Տատրեան, որ նախ հայերէն, յետոյ անգլերէն ծանրացած է ցեղասպանութեան վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՌԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Անմիջապէս խնդիրը հաղորդեցի Րէշատ պէյի, որ շատ գոհ մնաց:

Յետոյ Վլատիմիրի հետ գրասենեակս վերադարձանք, ժամադրուեցանք շաբաթ օրուան համար այն ժամուն, երբ Կալաթայի սալոնը պիտի ներկայանային միասին: Պատուիրեցի որ, եթէ բացառիկ բան մը չպատահի, գրասենեակս չհանդիպի այլեւս, կրնայ ըլլալ որ հետապնդեն զինք, այնպէս որ զգոյշ պէտք է շարժէր: Վլատիմիրի վերջին անգամ եկած օրն էր Երեքշաբթի: Մէկը որ Պոլսոյ մէջ Թաքսատց մտած է եւ ճամբու պատրաստութիւն տեսնելու համար չորս օր կը սպասէ, անշուշտ այսքան կասկած պիտի արթնցնէր մեր մէջ:

ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒ ՍԱԼՈՆԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ օր առտուն կանուխ սալոն գացի, Կալաթայի ոստիկանական տեսուչ Իսմայիլ Հագգը պէյի հետ տեսակցեցայ: Երկար տեսակցութեան մը ընթացքին, իրեն պարզեցի թէ մինչեւ այժմ ձերբակալուած քոմիթէճիներէն մէկը, այսօր, կէսօրէ վերջ, շոգենաւ նստելու համար սալոն պիտի գայ: Արտասահման ոսկի փախցնելը արգիլուած ըլլալով, ոսկիի խուզարկութիւն կատարելու պատրուակով, զինք պիտի առաջնորդեմ Կալաթայի ոստիկանական տեսուչին գրասենեակը: Այդ պահուն պէտք է որ իջեցուին պատուհանին վարագոյրները եւ ձեռք առնուին անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները: Այս կարգադրութեանց մասին Իսմայիլ Հագգը պէյի հետ խօսեցանք, խորհեցանք: Այդ նախազգուշութիւնները ձեռք առինք, որովհետեւ կարեւոր անձ մը ըլլալով, ողջ առողջ շոգենաւ նստիլը եւ հեռանալը տեսնելու նպատակով՝ իր մտերիմները հաւանաբար պիտի հետեւէին մինչեւ սալոն:

ՄԵՐ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կալաթայի ոստիկանական տեսուչ Իսմայիլ Հագգը պէյի հետ անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները ձեռք առնելէ վերջ, ոստիկանի պաշտօնական համազգեստ հագայ, գլխուս դրի ֆալփաք մը եւ գացի սալոնին ապակեփեղկով նրբանցքը, ուրկէ կ'անցնէին ճամբորդները, արձանագրել տալու համար իրենց անցագիրները: Այստեղ սպասեցի Վլատիմիրի եւ Շաւարշ Միսաքեանի գալստեան: Ըստ մեր որոշման, Վլատիմիր սալոն եկած ժամանակ, անցագիրը վիզէ ընելու նպատակով պիտի գար այն կիշէն, ուր կը գտնուէի ես, եւ ինծի պիտի տար սէյահաթ վարաքասըն ու փասփորը, որպէսզի ես կատարեմ արձանագրութիւնը:

Ձեռքս գրիչ մը եւ թուղթ մը, կը սպասեմ,

ՎԼԱՏԻՄԻՐԻ ՀԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 2·30-ին, Վլատիմիր սալոնէն ներս մտաւ Շաւարշին հետ: Ուղղակի եկաւ կանգնեցաւ իմ կիշէիս առջեւ:

– Բարեւ, էֆէնտի: Մենք նորէն Վառնա կ'երթանք: Այս անգամ հետս կը տանիմ քեռորդիս: Արձանագրէ նայիմ քեռորդիիս անցագիրը: Այս անգամ ես ալ կ'երթամ:

– Վլատիմիր էֆէնտի, երէկ նոր հրաման մը ստացանք: Մեզի կը հրահանգուի որ այսուհետեւ դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի մարդոցմէ եւս սէյահաթ վարաքասը պահանջենք: Թէեւ քեզ այստեղ բոլորս կը ճանչնանք, բայց եւ այնպէս դուն եւս սէյահաթ վարաքասը պարտաւոր ես ունենալ,

– Ես ամէն ժամանակ կը ճամբորդեմ եւ ձեզմէ ոչ ոք ինձմէ սէյահաթ վարաքասը պահանջած է ցարդ: Հիմա շոգենաւն ալ ճամբայ պիտի ելլէ, կ'ուզէք որ հո՞ս մնամ:

– Թաղային ոստիկանական բոլոր տեսուչներն ալ կը ճանչնան քեզ: Դիմացն է Կալաթայի ոստիկանական տեսչութեան պաշտօնատունը: Շուտ գնա, սէյահաթ վարաքասը մը առ եւ այնպէս եկուր: Քեզի համար հինգ վայրկեանի գործ է այս:

– Եթէ այդպէս է, քեռորդիս քիչ մը թող սպասէ այստեղ: Ես երթամ Կալաթայի ոստիկանական տեսչութեան պաշտօնատունէն սէյահաթ վարաքասըն առնեմ ու գամ:

Յետոյ Շաւարշին դարձաւ եւ ըսաւ.

– Մինչեւ հիմա ինձմէ սէյահաթ վարաքասը չէին պահանջեր: Նոր հրաման տրուեր է, ինձմէ ալ կը պահանջեն: Կալաթայի ոստիկանական տեսչութիւնը մօտիկ է, երթամ առնեմ, շուտով կը վերադառնամ:

Ու մեկնեցաւ:

«ՎՐԱԴ ՈՍԿԻ ՈՒՆԻ՞Ս»

Որոշած ըլլալով Շաւարշը ձերբակալել, եւ ուրպէսզի ձերբակալութեան ժամանակ Վլատիմիրը բացակայ գտնուի, առաջուընէ պատրաստուած փլան մըն էր այս:

Երբ Վլատիմիր դուրս ելաւ, Շաւարշին ըսի:

– Կոստոտին Տիմիթրի Թրքերէն գիտէ՞ք:

Ձեռքը ականջին ետեւ դրաւ, զգուշաւոր եւ ցած ձայնով մը ըսաւ թէ ականջը ծանր կը լսէ եւ խնդրեց որ բարձր խօսիմ:

Ըսի.

– Թուրքիայէն արտասահման ոսկի տանիլը արգիլուած ըլլալով, ճամբորդները պէտք է խուզարկենք, ձեզ ալ պիտի խուզարկենք: Բայց որովհետեւ դուք Վլատիմիրին քեռորդին էք, ամօթ է ձեզ այստեղ խուզարկել: Ոստիկանական տեսուչ պէյին գրասենեակը երթանք, այնտեղ կը խուզարկենք ըստ օրինի:

Մինչեւ այդ քննութիւնը, կոստոտին Վլատիմիրին ալ կուգայ եւ անմիջապէս շոգենաւ կը նստիք: Եթէ ձեր վրայ ոսկի ունիք, տուէք եւ թղթադրամի վերածենք:

Պատասխանեց թէ ոսկի չունի վրան: Այն ատեն զինք առաջնորդեցի դէպի Կալաթայի ոստիկանական տեսչութիւնը:

(Շար. 4)

Այրի Տիկին Երանուհի Լօզմանուկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԼՕԶՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Աւագ Սարկաւագ)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 19–ին, Մարի Լանկլոնկ հիւանդանոցը, 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը 9·45–ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին

6, avenue Bourgain

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝
Cimetière intercommunal de Clamart.

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել։

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ

ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO–ի ցուցահանդէսին նախաբայման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով)։

Բացում՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը՝ 16·30–էն 20։

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11–էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց· Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 – 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար։

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ս· ՍԱՀԱԿ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20·30–ին

Օրակարգ· –

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի։

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածութեան դիմումնագիր նամակով քարտուղարութեան դիմել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 Մայիս 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի Թեկնածութեան·–

Ա – Վճարած ըլլալ խղագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,

Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր։

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն·–

Ա – Վճարած ըլլալ խղագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,

Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր։

Վստահելով ձեր ներկայութեան, Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

COMPLET

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'UCFAF présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan
Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de -12 ans et
écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place

En vente : les FNAC, Virgin Megastore, UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris (lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49
— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE**

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville

organise

une
SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale
et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements
et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ —

Կապոյտ Խաչի Վինէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները· նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»։ Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները։

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահոված է։

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite cordialement la communauté de Paris à

DEUX RÉUNIONS D'INFORMATION

Pour la Rive Droite :
le mercredi 21 mai à 20 heures précises
à l'Hôtel Mercure, Salon Tertre, 3, rue Caulaincourt, 75018 Paris
Métro : Place de Clichy
Parking assuré sous l'Hôtel

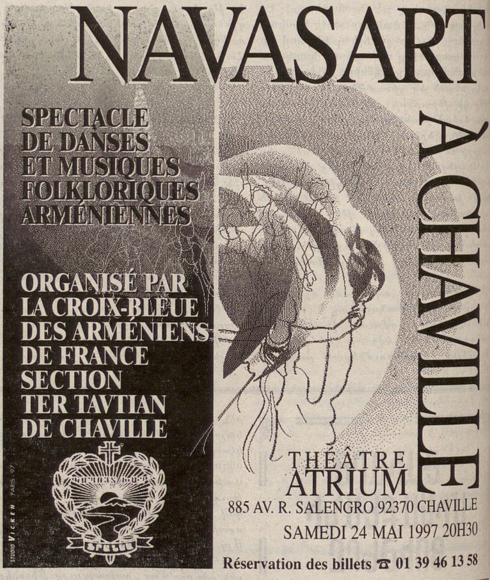
Pour la Rive Gauche :
le lundi 26 mai à 20 heures précises
au Yan's Club, 5, avenue Reille, 75014 Paris
Métro : Glacière ou Cité Universitaire

Projection d'un film :
«ARMÉNIE XXe SIÈCLE»

comportant des documents visuels rares des années 1915 et 1918-21 jusqu'à l'indépendance de 1991 et une synthèse des réalisations du Fonds en Arménie et au Karabagh (route Goris — Stépanakert, ponts, hôpitaux, écoles, logements, électricité, gaz, adduction d'eau, aide aux orphelins,...)

Débats présentés et animés par

BÉDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et **GRICHA**

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 22
JEUDI
22 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.118 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.118

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ

Նախքան Քոհլի ժամանումը, Մայիս 20-ին, Շիրաք կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, բացատրելու համար թէ ի՛նչ ուղղութեամբ պիտի խօսէր Գերմանիոյ վարչապետին հետ, գլխաւորաբար Եւրոպայի մասին։ Միութեան մէջ, շեշտեց նախագահը, Ֆրանսա պէտք է «մէկ ձայնով, մէկ ուժով ձայնով խօսի», ինչ որ յստակ կոչ մըն է ընտրողներուն, առաջին հրջանէն առաջ, քանի որ որոշած է չարտայայտուիլ առ այժմ։ Նախարարապետն ալ, նոյն օրը, յայտարարած էր որ համակեցութիւնը անել կացութիւն մը կը ստեղծէ Եւրոպայի մէջ։

Ժոսփէն համաձայն չէ եւ Շիրաքի յայտարարութեան պատասխանելով ըսաւ թէ համակեցութեան պարագային ալ, Ֆրանսա մէկ ձայնով կը խօսի Եւրոպայի մէջ, ինչպէս եղած էր նախորդ երկու համակեցութիւններու ընթացքին (1986 – 1988, 1993 – 1995)։

Ընդհանուր ձեւով, մթնոլորտը մռայլ կը մնայ։ Հարցախոյզերը դադրած են, քանի արգիլուած են ընտրապայքարի վերջին շաբաթը եւ որքան ալ հաւանական կը նկատուի աջի յաղթանակը, ամէն բան այնքան ալ յստակ չէ։ Ձեռնպահներու համեմատութիւնը կրնայ զգալի ըլլալ, փոքր հոսանքներ կրնան օգտուիլ թերահաւատ եւ յուսախաբ ընտրողներէ, ալ աւելի շփոթութիւն ստեղծելով եւ ի վերջոյ անկարելի չէ որ Շիրաք անդրադառնայ թէ այնքան ալ դիպուկ գործ մը չտեսաւ Ազգային Ժողովը լուծելով։

Սորեւ կուտանք փարիզեան հրջանի ֆրանսահայ թեկնածուներու ցանկը, որու ակնարկած էինք մեր նախորդ թիւով։

75 PARIS (Ville de)
18e circonscription partie du XVIIe arr.
Patricia Osganian (Solidarité, écologie, gauche alternative).
20e circonscription partie du XIXe arr.
Valérie Sandrossian (Divers écologiste)
78 YVELINES
4e circonscription Louveciennes, Marly-le-Roi, Port-Marly, Carrières-sur-Seine, Houilles, Croissy-sur-Seine, Chatou
Suppléante à Alain Pouplin
Agnès Ketcheian
92 HAUTS-DE-SEINE
12e circonscription Châtillon, Clamart, Fontenay-aux-Roses, Le Plessis-Robinson
Suppléante à Philippe Pemezec (divers droite)
Béatrice Avedikian
13e circonscription Antony, Bourg-la-Reine, Châtenay, Sceaux
Patrick Devedjian (RPR, Député sortant)
93 SEINE-SAINT-DENIS
11e circonscription Sevran, Tremblay-en-France, Villepinte
Suppléant à Fabrice Béaur (Parti communautaire national européen)
Philippe Tahmizian (Parti communautaire national européen)
13e circonscription Gournay-sur-Marne, Neuilly-Plaisance, Neuilly - sur - Marne, Noisy-le-Grand
Suppléante à Michel Champion (RPR)
Annie Pilibossian (UDF), investis par UDF-RPR
94 VAL-DE-MARNE
11e circonscription Arcueil, Cachan, Gentilly, Villejuif
Suppléante à Jean-Claude Mondot (Ville verte 94)
Maryne Galbion-Hovnanian (Ville verte 94)
95 VAL-D'OISE
7e circonscription Montmorency, Sarcelles-Sud-Ouest, Asnières - sur - Oise, Attainville, Baillet-en-France, Belloy-en-France, Bouffémont, Domont, Ecouen, Ezanville, Grolay, Maffiers, Le Mesnil-Aubry, Le Plessis-Gassot, Moiselles, Montsoult, Noisy-sur-Oise, Piscop, St-Brice-sous-Forêt, Saint-Martin-du-Tertre, Seugny, Viarmes, Villaines-sous-Bois
Albert Magarian (Centre National des Indépendants et Paysans).

«ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ»

Այս խորագրով, «Մոնտ» խմբագրական մը հրատարակած է Մայիս 21-ի իր թիւին մէջ, ուր կը ծանրանայ թրքական հակաքիւրտ գործողութիւններուն վրայ, եզրակացնելու համար թէ այդ ճամբով Թուրքիա չի կրնար լուծել քրտական հարցը։ Ընդունելով հանդերձ թէ իրաւական որեւէ երկիր իրաւունք ունի ինքզինք պաշտպանելու ահաբեկչութեան դէմ, կ'աւելցնէ թէ միջազգային հաւաքականութիւնը չի կրնար յաւիտենապէս գոհանալ այդ սկզբունքին ոգեկոչումով Անգարայի կողմէ արդարացնելու համար երկրին արեւելեան մասը զինուորական օրէնքի տակ պահելը եւ բանակին շարունակական գործողութիւններ կատարելը։

Իրաքի թրքական գործողութիւնները, կ'ըսէ, չորս տարի է պարբերական աւանդութիւն մը դարձած են։ Ամէն անգամ հսկայ ուժեր գործի կ'անցնին 25-էն 50 հազար զինուորներով, հրջանի մը մէջ ուր մամուլը մուտք չունի եւ անկախ որեւէ հաշուեկշիռ չի հրապարակուիր։ Այս գործողութիւններու կրկնութիւնն իսկ կը փաստէ որ շատ արդիւնաւէտ չեն։ Ամէն անգամ, նպատակն է հիմնովին քարուքանդ ընել ՓՔՔ-ի այն կայանները ուրկէ անոնք գործողութիւններ կը մղեն Թուրքիոյ դէմ եւ ամէն անգամ հարկ է ծայրէն սկսիլ։ Թրքական բանակը կը գործէ Պարզանիի ուժերուն հետ, զորս առաջին գիծերու վրայ կը ղրկէ եւ որոնց կ'օգնէ իր օդուժով եւ հրետանիով։ Բայց, «Մոնտ»ի խմբագրին համար Թուրքիա սխալ կը գործէ քրտական հարցը պարզ ահաբեկչական հարցի մը վերածելով եւ միայն զինուորական լուծումներ կիրարկելով։ Այդ քրտական հարցին շնորհիւ է որ բանակը տիրապետող դեր ունի քաղաքական կեանքին մէջ։ Իսրայէլի հետ զինուորական գործակցութիւնն ալ կը ջղագրգռէ արաբական երկիրները, մանաւանդ Սուրիան որ, անկասկած պիտի հակազդէ վերազինելով ՓՔՔ-ն։ Այս ամբողջը պատճառ են որ Եւրոպա կրկին կոնակ դարձնէ Թուրքիոյ։ Փաստ է որ Թուրքիան կառավարողը բանակն է եւ ոչ թէ Ն. Էրպաքանը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱԲԻԼԱ, պաշտօնապէս մուտք գործեց Քինշասա, ուր երկու Ֆրանսացիներ սպաննուեցան Մայիս 20-ին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան վստահութեան քուէ պահանջելու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու առաջարկը մերժուած է 6 քուէի տարբերութեամբ։ Ազգային Ժողովի փոթորկալի նիստին մասնակցած են 539 երեսփոխաններ. երկու հոգի ձեռնպահ մնացած է։

1300 ՔԻՒՐՏԵՐ սպաննուած են հիւսիսային Իրաք թրքական բանակի յարձակումէն ի վեր, շաբաթ մը առաջ։ Պաղտատ յայտարարած է որ իրեն կը վերապահէ հակազդելու իրաւունքը թրքական բանակին դէմ որ բռնաբարած է Իրաքի հողային ամբողջականութիւնը եւ միջազգային իրաւունքի տարրական սկզբունքները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 20 / 21)

ՄԱՀ ԹԵԼՄԱՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Մայիս 20-ին Երեւանի մէջ սրտի անբաւարարութեան պատճառով յանկարծամահ եղած է երեսփոխան, «Հրազդանմաշ» ընկերութեան խորհուրդի նախագահ, Հայաստանի արդիւնաբերողներու եւ գործարարներու միութեան վարչութեան անդամ Թելման Տէր – Պետրոսեան։ Ան երէց եղբայրն էր նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի։

Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԷԹՕՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան Մայիս 19-ին մասնակի վէթօ դրած է խորհրդարանի կանոնակարգին մէջ փոփոխութիւն կատարելու բանաձեւին եւ իր առարկութիւններով զայն վերադարձուցած է Ազգային Ժողով։ Առաջին առարկութիւնը կը վերաբերի «երեսփոխանը առանց Ազգային Ժողովի համաձայնութեան խուզարկել, կամ ձերբակալել կարելի չէ» յօդուածին։ Բ. Հիմնական առարկութիւնը վերաբերած է ընտրական միաւորումի մը մասնակից կուսակցութենէ մը ամբողջ կազմով դուրս գալու իրաւունքին։ Ան դէմ գտնուած է նաեւ համամասնական ցուցակով ընտրուած երեսփոխաններու իրենց խմբակցութենէն ելլելու իրաւունքին, սակայն վէթօ չէ կիրարկած։ Այս պարագան նախագահի մամուլի փոխ – քարտուղար Լ. Զուրաբեան բացատրած է Ազգային Ժողովին մէջ այլակարծութեան տուած անոր կարեւորութեամբ։

ԵԼՑԻՆԻ ԿՈՉԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԿՈՂՄԵՐՈՒՆ

Հրադադարին Գ. տարեդարձին առթիւ նախագահ Ելցին յայտարարութեամբ մը Մայիս 19-ին կոչ ուղղած է կողմերուն որ յաւելեալ ճիգերով լուծեն խնդիրը։ Ան աւելցուցած է թէ Մոսկուա պատրաստ է մասնակցութիւն բերելու եւ հանդիպում կազմակերպելու Լ. Տէր – Պետրոսեանի, Ալիեւի եւ Արցախի նախագահի պաշտօնակատար Լ. Պետրոսեանի միջեւ։ Ըստ Ելցինի, կողմերը պէտք է քննարկեն Ազրբէջանի տարածքային ամբողջականութիւնը պահպանելու, գաղթականներու վերադարձի եւ Լեռնային Ղարաբաղի ապահովութեան ու արտաքին աշխարհին հետ կապ հաստատելու հարցերը։

ԲԱՔՈՒ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Բաքու ստորագրած է Եւրոպայի մէջ սպառազինումը սահմանափակելու համաձայնագրին նոր յաւելուածը։ Որոշումը ընդունուած է Ազգային Ժողովի նիստին, քուէներու մեծամասնութեամբ, հակառակ ընդդիմութեան տարակարծութեան։ Ժողովրդական ճակատի փոխ – նախագահ Ա. Քէրիմով ըսած է թէ եթէ երկու տարի առաջ Հայաստանի եւ Վրաստանի ռուսական խարիսխները կը հակասէին Եւրոպայի սպառազինումները սահմանափակելու համաձայնագրին, այսօր Ազգային Ժողովի քուէարկութեամբ կացութիւնը կը փոխուի։ Ան աւելցուցած է թէ թեր քուէարկութեամբ Ազրբէջան կորսնցուց Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի «անջատողականներ»ու կուտակած ապօրինի սպառազինումը հրջանէն դուրս բերելու կարելիութիւնը։

ՍՓԻՒՌՔ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Ա. ՆԻՍՏԸ

Մայիս 19-ին Վարչապետ Ռ. Քոչարեանի ղեկավարութեան տակ գումարուած է Սփիւռք – Հայաստան Պետական Խորհուրդին Ա. նիստը։ Ներկայ գտնուած են Արտաքին գործերու, Մշակոյթի, Գիտութեան ու Կրթութեան նախարարները, Հանրապետութեան նախագահի աշխատակազմի ղեկավարը, հիմնադրամի գործադիր տնօրէնուհին։ Նիստին քննարկուած են գործունէութեան ծրագիրը եւ աշխատանքի կանոնակարգ մշակելու ձեւերը։ Որոշուած է այդ մշակումին մասնակից դարձնել Սփիւռքի կազմակերպութիւններն ու անհատները, նաեւ պատրաստելով այս յարաբերութիւններուն նուիրուած գիտահաւաք։ Ռ. Քոչարեան անհրաժեշտ նկատած է փոխ – յարաբերութիւնները կանոնակարգող համակարգերու ստեղծումը։

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԷՋ

Քաղաքական ընդդիմադիր ուժերու խմբաւորում Ազգային համաձայնութեան դաշինքի գլխաւոր բաղկացուցիչ ԱԺՄ-ի 8-րդ համագումարին Վազգէն Մանուկեան յայտնած է այն տեսակէտը թէ անդամ կուսակցութիւններու եւ յատկապէս ԱԻՄ-ի նախագահ Պ. Հայրիկեանի Հայաստանի նախագահին հետ ունեցած հանդիպումը անընդունելի է եւ տկարացում կը նշանակէ Դաշինքին համար։ Պ. Հայրիկեան անդրադառնալով այդ արտայայտութեան, ըսած է թէ նման յայտարարութիւն ընելու ոչ ոք իրաւունք ունի։ Դաշինքը իր յայտարարագրով արծարծած է հարցեր որոնցմէ ոչ ոք հրաժարած է։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՄԷՋ

Մայիս 18-ի Ազգային Ժողովի Արմաւիրի 108-րդ ընտրատարածքին ընտրութեան յաղթական եղած է ՀՀՇ-էն Դաւիթ Մելքեան։

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԷՊՔԵՐ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ

Մտահոգիչ պատկեր կը պարզէ Գիւմրիի մէջ հիւծախտի դէպքերու բազմապատկումը։ Ուշադրաւ են մանկական պարագաները։ Հիւծախտաւորներու թիւը որ 1994-ին եղած է 104, 1996-ին բարձրացած է 189-ի։ Առողջապահական աշխատանքը հարկաւոր ձեւով տանիլ անկարելի է, քանի որ յատուկ առողջարանը զուրկ է տարրական պայմաններէ եւ կը գործէ առժամեայ տնակներու մէջ։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ

Մայիս 20-ին «Արմէնփրէս»ի սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Մամուլի ազգային ակումբ»ի հիմնադիր ժողովը։ Հաստատուած է կազմակերպութեան կանոնադիրը ու ընտրուած՝ ղեկավար մարմիններ։ Հիմնադիր ժողովը հիմնական խնդիր նըկատած է ազգ, ժողովրդավարական արժէքներու ամրակայումը, մասնագիտական շահերու պաշտպանումը, ազատ խօսքի ու մամուլի աջակցութիւնը, արտասահմանի ու Սփիւռքի լրասփիւռներու լրագրողներուն հետ գործօն կապերու ամրապնդումը, եւայլն։

Ակումբի նախագահ ընտրուած է «Ազգ» օրաթերթի ուժերէն Նարինէ Մկրտչեան։

«ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ԳՈՐԾԸ» ՄԱՇՏՈՑԻ՞Ն ԷՐ ԻՍԿԱՊԷՍ

Համակարգիչները ու անոնց հետ համաշխարհային [illegible] թղթատարը անբաժան ընկերակիցները դարձած են դէպի Գ. Հազարամեակ դիմող մարդուն: Օրէ օր կը լայննայ անոնց ներկայութեան սահմանը թէ՛ գործի, թէ անձնական կեանքի մէջ: Լուրերու փոխանցում, անձնական թէ պաշտօնական, կամ գործի թղթակցութիւն, հաղորդակցութիւն, շատ լայնածիր ու բազմազան տեղեկութեան տիրացում, բոլորը կը կատարուին գիտութեան ու արհեստագիտութեան հրաշալի գործակցութեան այս արդիւնքին շնորհիւ: Անոր գործածութեան տարածումին զուգահեռ, պըլպտողներ ամէն օր նորանոր ծրագիրներ կը պատրաստեն յառաջիկային համար: Այս ուղղութեամբ եւս մրցակցութիւնը սուր է թէ՛ մեծ ձեռնարկութիւններու եւ թէ պետութիւններու միջեւ. առաջինները մեկնած են շահաբեր շուկաներու տիրանալու, իսկ երկրորդները՝ միջազգային մարզերու մէջ խօսքի ու հեղինակութեան առաւելագոյն բաժինը ունենալու մտահոգութենէն: Այս հեւ ի հեւ մրցումին կարեւորագոյն գործօններէն է լեզուն. ու այս մարզին մէջ անգլերէնը այսօր ծանօթ պատճառներով գրեթէ անդերազանցելի դիրք գրաւած է արդէն:

Այս վերջին կէտը սերտօրէն առնչուած է նաեւ լեզուներու յետագայ զարգացումին ու յատկապէս աշխարհի լեզուներու ընտանիքին մէջ ունենալիք տեղին: Միջազգային բեմին վրայ տեղ գրաւելու կարելիութեան պիտի տիրանան լեզուները այն ժողովուրդներուն որոնք այսօրուընէ գիտակից են համակարգիչներու դարուն հրամայականներուն ու արդէն զանոնք կատարելու գործին լծուած:

Նիւթը ուշադրութեան ու մտահոգութեան առարկայ եղած է Յովհ. Զաքարեանի համար («Մոլորակ», Մայիս 3) որ լեզուական մարզին նուիրուած աշխատանքներով ծանօթ անուն մըն է Հայաստանի մէջ: Ան ներկայի շրջանը կը համեմատէ Մաշտոցի ժամանակուան հետ: Կը յիշեցնէ թէ հայկական պետականութեան յետագայ գոյութիւնը ապահովելու նպատակով էր որ Հայոց Թագաւորն ու Հայրապետը հայկական տառեր ստեղծելու պատուէր տուին արքունի քարտուղար Մեսրոպին: Հաղորդակցութեան նոր ոլորտին ստեղծումին ակնարկելով, Յ. Զաքարեան արդարօրէն դիտել կուտայ թէ «ազգային լեզուների տէրերից շատ մեծ ջանքեր ու միջոցներ են պահանջւում: Թերեւս աւելի մեծ ջանքեր, քան Մաշտոցի ժամանակներում»: Կուտայ նաեւ ակնյայտ դեգադիրը. «մրցակցութեան մէջ կը յաղթեն այն լեզուները որոնք ի վիճակի կը լինեն հեռահաղորդակցութեան նոր համակարգերում ոչ միայն ներկայացուել, այլեւ լիարժէք տեղեկոյթի կրողներ դառնալ»: Պարզ է ըսուածը. ամէն մարդ պիտի փորձէ սորվիլ ու աշխատիլ այն լեզուով որ ամէնէն կատարեալ տեղեկատուութիւնը կուտայ իրեն: Հարցը չի վերաբերիր անշուշտ մրցակցութեան մտնելու անգլերէնի, ֆրանսերէնի, ռուսերէնի, չինարէնի նման լեզուներու հետ որոնք արդէն իրենց համար հարկաւոր երաշխիքը ստեղծած են: Այլ՝ գոնէ դուրս չմնալու գիտութեան յառաջդիմութեամբ սահմանագծուած մարզէն: Որքա՞ն ժամանակ կարելի է գոյութիւն պահել անկէ դուրս մնալով: Այսօր ճիշդ է որ հոս ու հոն կան հայերէնի համար համակարգչային ծրագիրներ, չնչին չափով նաեւ տեղեկութեան փոխանցում, եւայլն, սակայն Յ. Զաքարեանի մտահոգութեան առարկան այս մասին ամբողջական քաղաքականութեան մը ստանձնումն է, իր բոլոր պարտաւորանքներով:

Համակարգիչի, հեռահաղորդակցութեան մէջ հայերէնին բոյն մը շինել, ինչպէս կը գրէ ինք, «ծանր գործ է թէ՛ մասնագիտական – տեխնիկական, թէ նիւթական ահռելի ծախսերի առումով»: Իսկ այս «ծանր գործ»ին մէջ շատ հաւանաբար մասնագիտականը ճարելը չէ դժուարագոյնը: Գործին մասնագէտներ կան թէ՛ Հայաստանի, թէ Սփիւռքի բոլոր անկիւններուն մէջ: Խնդիրը զանոնք քով – քովի բերելու տրամադրութիւնը եւ միջոցները ունենալուն մէջ է:

Յ. Զաքարեան այնքան կենսական կը նկատէ հարցը որ անոր քով «անտեղի վէճ» կը կոչէ ուղղագրական բարեփոխման նիւթն իսկ: Ինչ կը վերաբերի նիւթականին, երկար որոնումի պէտք չկայ ներկայի պայմաններուն մէջ երբ «համազգային եւ տիեզերական հանգամանկութիւն ենք նախապատրաստում «գիգանտ» եկեղեցի կառուցելու համար: ... իսկ եկեղեցու ծախսով կարելի էր այդ երաշխիքը ստեղծել»:

Յ. Զաքարեանի անտարակոյս այս մատնանշումը իրատեսութեան ցուցիչ ապացոյց մը ըլլալով հանդերձ, Հայկական չըլլալու թերութենէն կը տառապի: Հարցը այն չէ որ Հայաստանի մէջ ի՛նչ կենսական պակասներ լրացնել կարելի է աւելորդ այդ տաճարին համար վատնուելիք գումարներով: Այլ այն որ յօդուածագիրը չէ ըսած թէ տաճարաշինութեան նպատակէն հրաժարելու, այդ գումարով լեզուին յաւերժացումին սատարելու պարագային ի՛նչ պիտի ըլլան երկնաւոր ու երկրաւոր մեր արխողոմները:

Զէ՞ որ համակարգիչի ծրագիրներուն, հաղորդացանցերուն վրայ ո՛չ քարոզ խօսիլ կարելի է, ոչ ալ բարեխօսական շքանշան կամ նուիրատու ազգայինի յուշատախտակ զետեղել...:

ԱՐՓԻ ԹՕԹՈՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԷՆ

ԽՄԲ. — Ապրիլ 24-ի «Ազգ»էն արտատպուած այս էջը պատրաստուած է 1916 Ապրիլ 20-ին Մոսկուայի հայկական Կոմիտէին բացառիկ նիստին Զ. Եսայեանի ունեցած խօսքէն: Հայաստանեան մեր պաշտօնակիցը կը յայտնէ թէ նիւթը տըրուած է կրճատումներով: Թարգմանութիւնը կատարած է Հ. Լիլոյեան:

... Մէկ տարի առաջ, Ապրիլ 15-ին, Զապէլ Եսայեան տեղեկացաւ որ այդ օրը Պոլսոյ մէջ կալանաւորուած են բազմաթիւ հայ մտաւորականներ, գրողներ, լրագրողներ, փաստաբաններ, բժիշկներ: Անծանօթ կին մը իրեն ըսաւ՝ որ նաեւ իր հին բնակարանը գացած են. ոստիկանները զինքը կը փնտռեն: Սկիզբը այդ լուրը սարսափելի չերեւցաւ: Ինք որոշեց հանգիստ սպասել: Ան կը մտածէր, որ ձերբակալութենէն յետոյ մեծ դատաքննութիւն կ'ըլլայ. Թրքական շինծու մեղադրանքները կը ցնդեն եւ գործը կը վերջանայ: Այդպէս կը խորհէին նաեւ իր հայրենակիցները, որոնք տակաւին ազատ էին: Անոնք հանգիստ կը սպասէին «հիւրերուն». ոչնչացուցին ինչ — որ ձեռագրեր, նամակներ, նոյնիսկ գրքեր կը զատէին բանտը կարդալու համար: Սակայն Երկուշաբթի օրը յայտնի դարձաւ որ բոլոր ձերբակալուածները 400 հոգիէն աւելի, աքսորուած են երկրին խորը, նոյնիսկ առանց հարցաքննութեան: Եւ Զապէլ Եսայեանը որոշեց թաքստոց մըտնել: Սկիւտարի ամայի ճամբաներով ան հասաւ Գատըգիւղ, իսկ հոնկէ ծովի ճամբով փոխադրուեցաւ Պոլիս: Այստեղ, որպէս «հիւանդ» 15 օր անցուց հիւանդանոց մը որ կը պատկանէր չէզոք Պետութեան մը: Միայն եւրոպացի գլխաւոր բժիշկը գիտէր թէ ո՞վ է: Երբ հիւանդանոց մնալը վտանգաւոր դարձաւ, Զապէլ Եսայեան դէմքը շղարշով ծածկելով անցաւ իր տունը ուր ոստիկանութիւնը եղած էր չորս անգամ եւ կարելի էր ենթադրել որ կրկին չեն գար, կը փնտռեն այլուր: Ծանօթ Թրքուհի մը թրքական զգեստ մը ուղարկեց: Գրողը պահուըտած էր քաղաքը, երկու — երեք օրը անգամ մը իր տեղը փոխելով: Ոստիկանութիւնը եռանդուն կերպով կը փնտռէր զինք, սակայն ան կը յաջողէր խոյս տալ: Եւ այսպէս, ան Պոլիս մնաց շուրջ երեք ամիս: Թերեւս, Թուրքերէն ոմանք որոնց հետ պատահաբար շփում ունեցած էր, կը կասկածէին թէ ով է թրքական հանդերձով այդ կինը. սակայն այնպէս կը ձեւացնեն թէ բան մը չեն գիտեր:

Բայց, կարելի չէր միշտ պահուըտած մնալ: Իսկ փախչելու հնարաւորութիւն չկար: Իմացաւ որ Հայ կիներու եւ երախաներուն մեկնելու արտօնութիւն կը տրուէր: Ամէն օր, շուրջ 60 ընտանիք կը մեկնէր: Զապէլ Եսայեան որոշեց օգտըւիլ իր աղջկան անցագրէն: Կրկին հագաւ եւրոպական զգեստ, զինքը դրաւ դերձակուհիի տեղ որ պիտի մեկնի Պուլկարիա: Երբ Զապէլը եկաւ ոստիկանութիւն անցագիրը հաստատելու, ոստիկանապետին կասկածելի թուեցաւ Զապէլ անունը, քանի որ, ըսաւ ան, այդպիսի անուն ունի գրող Եսայեանը, զոր ոստիկանութիւնը երկար ատենէ կը փնտռէ: Հոս, գործը կարգադրուեցաւ քանի մը ոսկեդրամով, սակայն իրեն կը սպասէր աւելի վտանգաւոր քննութիւն: Պոլսոյ ոստիկանութեան պետ Պետրի պէյ անձամբ կը ճանչնար Զապէլ Եսայեանը եւ գրեթէ միշտ ներկայ կ'ըլլար փաստաթուղթերու ստուգումին: Եսայեան շէնքին մօտ սպասեց ութ ժամ մինչեւ ազդանշան ստացաւ որ Պետրի պէյ կը բացակայի: Զապէլ այդ պահէն օգտուեցաւ: Բարեբախտաբար, անոր լուսանկարը այնքան ալ իրեն չէր նմաներ. ոստիկանապետի օգնականը չճանչցաւ. միայն կասկած արտայայտեց որ Զապէլը աղջիկ է, ինչպէս նշուած էր անցագրին մէջ:

Վերջապէս Եսայեանը յաջողութեամբ անցաւ անցագիրներու ձեւակերպումի արարողութիւնը, նստաւ վակոն. ընտրելով սպայականը. այն հաշուով որ լրտեսները որոնք կը վխտային Պոլսոյ կայարանը դժուար թէ այդտեղ աչք նետէին: Եսայեանը քանի մը սրտառուչ յիշողութիւններ հաղորդեց պատահական ուղեկից տարեց սպայի մը մասին: Ան շատ շուտ հասկցաւ թէ իրեն հետ ինչ ուղեւորուհի է եւ հրաժեշտ տալով ըսաւ. — «Դէ, շուտով դուք լրիւ ապահովութեան մէջ կ'ըլլաք»: Եւ յուզումով աւելցուց. — «Մի կարծէք որ բոլոր Թուրքերը այդքան չար են. կը հաւատամ որ շուտով ամէն բան կը փոխուի, շուտով դուք հանգիստ Պոլիս կը վերադառնաք»:

Վերջապէս սահմանը: Պուլկարիա Զապէլ Եսայեանը երկու ամիս մնաց. յետոյ տեղափոխուեցաւ Ռումանիա, այնտեղէն՝ Կովկաս:

Այս է պատմութիւնը: Իսկ թէ ինչպէ՞ս խուսափեցաւ Զապէլ Եսայեանը, կարելի է գտնել հայ մտաւորականներու ճակատագրի մասին իր եւ միւս փրկուածներու պատմածներէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. ՏԱՏՐԵԱՆԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Գերմանական ազդեցիկ թերթերէն Der Tagesspiel—ը, որ Պերլինի մէջ կը հրատարակուի, Ապրիլ 24-ի իր թիւին մէջ լայն տեղ տուած է փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեանի այն յօդուածին ուր հայ ակադեմականը կը վերլուծէ Հայերու դէմ գործուած մեծ ոճիրին մէջ Գերմանիոյ պատասխանատուութեան հարցը: Երեք լայն սիւնակներու մէջ սփռուած այս յօդուածին իբրեւ մակդիր գերման խմբագիրները ընտրած են «Մահասփիւռ հրամաններ տեղահանութեան – Գերմանիոյ դերը Ա. աշխարհամարտի հայկական ցեղասպանութեան մէջ» խորագիրը: Յօդուածը ալ աւելի աչքառու դարձած է վերահրատարակութեամբը ֆրանսական «Le Petit Journal» թերթին 1916 Դեկտեմբեր 12-ին տպած սահմռկեցուցիչ մեծ մէկ պատկերով, որ Թուրք վայրագ դահիճներու կողմէ հայ կիներու սուրերով եւ դաշոյններով խողխողումի մէկ տեսարանը կը ներկայացնէ:

Բացատրելէ յետոյ թէ ինչու Թուրք Պետութիւնը 82 տարիներ շարունակաբար կը ժխտէ եւ կ'ուրանայ Հայերու դէմ կիրարկուած ցեղասպանութեան ոճիրը, Տատրեան կ'անդրադառնայ նաեւ մեծ Պետութիւններու անուղղակի մեղսակցութեան: Հարց կը ծագի, կ'ըսէ ան, թէ ինչո՞ւ Եւրոպա եւ Ամերիկա տակաւին կը վարանին եւ կը յամենան պաշտօնապէս [illegible] 1915 Մայիս 24-ին [illegible] …յացնեն «մարդկութեան դէմ ոճիր» մը: Ինչպէս ծանօթ է, այս սկզբունքը 1945-ին որդեգրուեցաւ Նիւրէնպէրկի միջազգային դատարանին կողմէ իբրեւ միջազգային իրաւաբանական օրէնք: Ալ աւելին, Տատրեան նոյնպէս կը յիշեցնէ թէ դաշնակիցները նոյն առիթով յայտարարած էին որ պատերազմէն յետոյ քրէական հետապնդումի պիտի ենթարկուին այս ոճիրներուն համար պատասխանատու նըկատուող բոլոր պետական մարդիկ եւ իրենց աջակցող արբանեակները: Իրերու այս լոյսին տակ, փրոֆ. Տատրեան անյարիր կը նկատէ մեծ պետութիւններու շարունակական վարանումը՝ ճանչնալու Հայկական ցեղասպանութիւնը, այդպէսով անուղղակիօրէն այպանելով զանոնք:

Յօդուածին մնացեալ մասը մերկացումն է Գերմանիոյ մեղսակցութեան (եւ հետեւաբար պատասխանատուութեան) առնչուող յանցագործութիւններուն: Այս կապակցութեամբ Տատրեան կը կեդրոնանայ երեք բարձրաստիճան Գերմանացիներու խաղացած տխուր եւ չարագործ դերին վրայ: Ասոնցմէ ամենանշանաւորը եւ տխրահռչակը Փրուսիացի զօրավար Ֆրից Պրօնսարթ Ֆօն Շէլլէնտորֆ–ն է, որ Թրքական ընդհանուր սպայակոյտի գըլխաւոր վարիչն էր եւ սերտօրէն գործակցած էր պատերազմական նախարար եւ Թուրք զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար Էնվէր փաշայի հետ: Տատրեան կը յայտնէ թէ վաւերական փաստեր ցոյց կուտան որ Հայերու զանգուածային տեղահանութեան դրդիչը եւ համապատասխան պետական որոշումի մը տուիչը գործն էր այս զօրավարին, որ իր հայատեաց կեցուածքը շարունակեց նոյնիսկ պատերազմէն յետոյ Հայերը բնորոշելով իբրեւ արիւն ծծող մակաբոյծներ եւ զանոնք նմանցնելով Հրեաներուն: Այս կապակցութեամբ յօդուածագիրը կը յիշէ զօրավար Պրօնսարթի 1915 Յուլիս 25-ին ուղարկած ծածկագիր հրաման հեռագիրը: Յօդուածին մէջ յիշուած է նաեւ գերման գնդապետ Պէօթրիխի 1915 Հոկտեմբեր 3 թուակիր հեռագիրը Թրքական կեդրոնական հրամանատեղիին մէջ իբրեւ Զինուորական երկաթուղային փոխադրութեանց ընդհանուր տնօրէն պաշտօնավարող այս գերմանացի սպան. Պաղտատի երկաթուղային շինութեանց մէջ աշխատող հայ գործաւորներու, մեքենագէտներու եւայլնի անմիջական տեղահանութեան պաշտօնական հրամանը ստորագրած է, այդպէսով պատճառ դառնալով այս Հայերուն մեծամասնութեան ոչնչացումին:

Այս ամբողջ յօդուածին միտք բանին այն է, որ թէեւ ոչ մէկ գերմանացի հրամանատար կամ դիւանագէտ Հայերու կոտորածը տնօրինող հրաման արձակած կամ այդ իմաստով թելադրութիւն մը ըրած է – «այս մասին բացարձակապէս ոչ մէկ ստոյգ փաստ կայ» կը շեշտէ Տատրեան, – սակայն գերման զինուորականներու խաղացած որոշադրիչ դերը Հայերու ընդհանուր տեղահանութեան գործին մէջ, անխուսափելիօրէն յանգած է տեղահան ժողովուրդի ճնշիչ մեծամասնութեան բնաջնջումին. հոս է, որ կը ծագի Գերմանիոյ ծանրակշիռ պատասխանատուութեան հարցը կ'ըսէ Տատրեան:

Տարակոյսէ դուրս է, որ նկատի ունենալով այս թերթին վայելած վարկը, այս յօդուածը նախաքայլ մըն է փրոֆ. Տատրեանի Գերմանիոյ մեղսակցութեան մասին հրատարակած գիրքին գերմանական ակադեմական եւ քաղաքական շըրջանակներու կողմէ լրջօրէն ուսումնասիրուելու գործին զարգացման մէջ: Այս իմաստով հարկ է շեշտել, որ յօդուածին հրատարակութիւնը արդէն ինքնին նուաճում մըն է Հայ Դատին բարեկամ հեռանկարներու տեսանկիւնէն դիտուած:

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիրքընֆէլտ, Գերմանիա

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵԲՐԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Ապրիլ 10 – 14 Երուսաղէմի Եբրայական Համալսարանի Հնդկական, Իրանական եւ Հայկական ուսումներու բաժինը, իսլամագիտական բաժնին հետ միասին, հաճոյքը ունեցաւ իր շրջանակէն ներս ընդունելու իբրեւ պատուոյ հիւրեր ամերիկահայ ծանօթ պատմաբան փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանը, ԻՒՔԼԱ–էն, եւ իր շնորհալի կինը, տոքթոր Վարդիթեր Յովհաննէսեանը:

Ապրիլ 10–ին, փրոֆ. Յովհաննէսեանի ի պատիւ կէսօրուան ճաշ մը սարքեց Համալսարանի Ուսուցչական Մարմնի Ընդհանուր տնօրէն փրոֆ. Մէնախեմ Միլսընը, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ ամերիկացի եւ ափրիկեան Ուսմանց Հիմնարկի տնօրէն փրոֆէսէօր Արիէ Լեվին, հայագիտական ամպիոնի ղեկավար փրոֆ. Մայքըլ Սթոն, Արդի Հրէութեան Ուսումնասիրութեան Հիմնարկի պետ՝ Սէրճօ տելա Փերկոլա, եւ ուրիշ ուսուցիչ պաշտօնեաներ այն գիտական բաժիններէն որոնք կազմակերպեցին փրոֆ. Յովհաննէսեանի այցը եւ հանդիսութիւնները: Նմանապէս ներկայ էին Հայաստանի Հանրապետութեան պատուոյ դեսպան Գր. Յոլակ Մոմճեան եւ Ամերիկայի Հայկական Համագումարի վարիչ մարմինի Ներքնակա անդամ Տիկին Անի Թոփճեան:

Փրոֆ. Յովհաննէսեանը ճաշէն յետոյ դասախօսեց «Աւանդապահ Մշակոյթ եւ Հայկական Ցեղասպանութիւնը» նիւթին շուրջ: Դասախօսութիւնը կազմակերպուած էր Արդի Հրէութեան Ուսումնասիրութեան «Աբրահամ Հարման» Հիմնարկին կողմէ:

Յաջորդ երեք օրերուն ընթացքին, փրոֆ. Յովհաննէսեանը ելոյթներ ունեցաւ նաեւ հետեւեալ նիւթերուն մասին «Առաջին Հայկական Հանրապետութիւնը, 1918 – 1920» եւ «Կովկասի Հանրապետութիւններուն Դեմոկրատիզմը եւ Ազգային Վերակենդանացումը»:

Սոյն դասախօսութիւններուն ներկայ եղան բազմաթիւ համալսարանականներ եւ Երուսաղէմի հայ գաղութէն բազմաթիւ ունկնդիրներ:

Իր այցելութեան ընթացքին, փրոֆէսէօրին առիթ տրուեցաւ հետաքրքրական հանդիպումներ ունենալու Երուսաղէմի հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Հայկական համայնքին կողմէ նաեւ պատուոյ տեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ փրոֆ. Յովհաննէսեանի եւ իր կնոջ: Փրոֆ. Յովհաննէսեանը յաւելեալ դասախօսութիւն մը տուաւ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի Ժառանգաւորաց Վարժարանի սրահին մէջ:

Երուսաղէմի Եբրայական Համալսարանը փրոֆէսէօր Յովհաննէսեանի այցը նկատեց իբրեւ նշանակալից դէպք մը համալսարանի երեսնամեայ հայագիտական գործունէութեան:

Փրոֆ. Յովհաննէսեանի դասախօսութիւնները գագաթնակէտը հանդիսացան Եբրայական Համալսարանի ներկայ տարեշրջանի հայագիտական դասախօսութիւններու շարքին: Այդ դասախօսութիւններու զեկուցողները եղած են ծանօթ հայագէտներ, ինչպէս Երեւանի Համալսարանի Հնագիտութեան բաժնի վարիչ փրոֆ. Գրիգոր Գարախանեանը, որ զեկուցեց «Հայաստանի ժայռ ապատկերները» նիւթին շուրջ: Իսկ Հայկական Գիտական Ակադեմիայի «Հրաչեայ Աճառեան» Լեզուագիտական Ինստիտուտէն Տոքթոր Գէորգ Թօսունեանը ելոյթ ունեցաւ «Հայկական Բառարանագրութիւնը» նիւթին շուրջ: Տոքթորական թեկնածու Տիկին Նունէ Պօղոսեանը բանախօսեց «Հայկական Երաժշտագիտութիւնը» նիւթին մասին:

Հայագիտական դասախօսութիւններու շարքը կը շարունակուի Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն եւս: Զեկուցողները կ'ըլլան համալսարանին Արուեստից պատմութեան բաժնի դասախօս տոքթոր Նիրա Սթոն եւ տոքթորական թեկնածու Օրիորդ Մարլէն Խօրաէկեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարձրագոյն ուսման մասնաւոր հաստատութիւններ սկսած են գործել Հայաստանի մէջ, 1989 թուականէն: Տարուէ – տարի աւելցած է անոնց թիւը. ներկայիս 75 է: Բոլորն ալ արտօնագիր ստացած են Նախարարութենէն: Մօտ 20 հազար երիտասարդներ կ'ուսանին անոնց բաժանումներուն մէջ: Մինչեւ այսօր տուած են երեք հազարի չափ շրջանաւարտ: Անոնցմէ ութը ունին իրենց սեփական տաբածքը, իսկ միւսները վարձակալ են դպրոցներու կամ այլ հիմնարկութիւններու շէնքերուն մէջ:

Սկզբունքով այս հաստատութիւնները կը կիրարկեն պետական ուսումնարաններու ծրագիրները. նաեւ անոնց մէջ դասաւանդողները ընդհանուր առմամբ պետական համալսարաններու դասախօսներ են: Այսուհանդերձ, տիրող համոզումը այն է որ ոչ պետական ուսումնարաններու վկայականները հրապարակին վրայ չունին պետականներուն ուժը:

Հաւանօրէն սխալ է ընդհանրացնել օրինակը, բայց հետաքրքրական է կարդալ («Մոլորակ», Մայիս 1) թէ երիտասարդուհի մը չորս տարուան մէջ երեք օտար լեզու ուսումնասիրել ծրագրած այս կարգի մասնաւոր հաստատութիւն մը աւարտած է, երեք լեզուներու միայն տառերը եւ անոնցմով կարդալ մը հազիւ սորվելով: Եւ տեղեկատու աղբիւրը կ'աւելցնէ թէ ենթական գերազանց գնահատականներով աւարտած է ուսումը, ունի որոշակի պատրաստութիւն եւ ընդունակութիւն:

Սակայն, այսքանէն կարելի՞ է հետեւցնել թէ պետական ուսումնարանները կուտան ծրագրով նախատեսուած լման ուսում, ենթական պատրաստելով հայաստանեան գործի ասպարէզին պահանջներուն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 15–ին Ազգային Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան ընդունած է ԼՂՀ–ի իր պաշտօնակից Արթուր Թովմասեանը: Քննարկուած են համագործակցութեան հեռանկարներ, փոխանակուած են մտքեր Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման, ներկայ ընթացքին վերաբերեալ:

102 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ «ՓԱՐՈՍ»ԷՆ ԴՈՒՐՍ

Տաւուշի մարզի ընկերային սպասարկութիւններու Բերդ կեդրոնի 102 ընտանիքներ դուրս ձգուած են «Փարոս» ծրագրի շրջանակներէն: Վատթարագոյն վիճակի մէջ գտնուող շուրջ 9000 ընտանիքներու հովանաւորութեան ուղղուած այս ծրագրին մէջ ընդգրկուածներու ցուցակները ներկայիս վերանայումի ենթակայ են: Այսպէսով պարզուած է որ վերոնշեալ 102 ընտանիքները ոչ միայն կարօտեալ չեն, այլեւ գնած են սեփական բնակարաններ, կառքեր, ունին առեւտուրի կրպակ եւ կ'ապրին բարեկեցիկ պայմաններու մէջ:

Միւս կողմէ, Տաւուշի մարզին մէջ կը շարունակուի լարուած կացութիւնը կենսաթոշակներու եւ նպաստներու չվճարուելուն հետեւանքով: Երեւոյթը յատկապէս զգալի է Իջեւանի ենթամարզին մէջ, ուր 1997–ի կենսաթոշակներու պարտքը կը կազմէ 96,6 միլիոն դրամ: Մարտին, 9125 թոշակառուներէն միայն նախկին ռազմիկները ստացած են իրենց թոշակները, այն ալ միայն մասամբ:

«ՄՈՍԿՈՎՍԿԻ ԿՈՄՍՈՄՈԼԵՑ»Ի ՀԱԿԱՀԱՅ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» ռուսական թերթին հաղորդած մէկ տեղեկատուութեան համաձայն, Ռուսաստան քիմիական զէնք տուած կ'ըլլայ Հայաստանի: Ըստ թերթին այս յայտարարութիւնը ըրած է Հայտար Ալիեւ:

Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը Ազրպէյճանի նախագահին այս քայլը որակած է ազրպէյճանական հակահայ քարոզչութեան նոր մէկ արտայայտութիւնը: Նախարարութեան մամուլի վարչութեան պետի կցորդ Հովիկ Զարխըչեան ըսած է թէ Ալիեւի այս պնդումներուն ընկերացող որեւէ ապացոյց չկայ, իսկ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» թերթն ալ զգայացունցի աժան կիրքերով կը ծառայէ այսինչ կամ այնինչ ուժերու, անոնց պատուէրները կիրարկելով:

ՃԱՏՐԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խրուաթիոյ Պուլա քաղաքը տեղի ունեցած ճատրակի Եւրոպայի ախոյեանութեան Հայաստանի հաւաքականը գրաւած է երրորդ տեղը, իսկ աղջիկներու հաւաքականը՝ հինգերորդ տեղը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԲ ՄԱՏՆԵՐՈՒՆ «ՔԷԼԷՓՉԷ» ԱԱՆՑՈՒՑԻ, ՇՈՒԱՐԵՑԱՒ...

Իսմայիլ Հաքքը պէյ, զգուշութեան համար, առաջուընէ կ'ստուգէր իջեցուցեր էր երկու պատուհաններու վարագոյրները՝ հեռուէն տուած նշանիս վրայ իմանալով Շաւարշին գալը: Երբ իր գրասենեակէն ներս մտանք, ոստիկանական տեսուչն ու ոստիկանապետը, որոնք նստեր էին երկու պատուհաններուն առջեւ դրուած բազկաթոռներուն վրայ, անմիջապէս իջեցուցին վարագոյրները:

Ոսկի փնտռելու պատրուակով, մէկ վայրկեանի մէջ Շաւարշի մատներուն անցուցի ձեռնակապ մը, զոր յատկապէս կը պահէի քովս: Շաւարշ շուարեցաւ այս յանկարծական ձերբակալութենէն: Նըստեցուցինք աթոռի մը վրայ,

«ԻՐԱ՞Ւ ԻՆՔՆ ԻՍԿ Է»

Հեռախօսով Բէհաա պէյի հաղորդեցի Շաւարշի ձերբակալութիւնը: Բէհաա պէյ նախ չուզեց հաւատալ: «Իրա՞ւ ինքն իսկ է, սխալ չըլլայ» կը հարցնէր:

Վստահեցուցի զինք: Այն ատեն Բէհաա պէյ հրամայեց կառքով փոխադրել ոստիկանական կեդրոն: Իսկ ես խնդրեցի, որ «քիչ մը ժամանակ անցնի, որպէսզի գաղտնի փրեն հետեւողները չոգենաւը ճամբայ ելլելէ վերջ հեռանան երթան, անկէ վերջը կառքով կը բերենք»: Համաձայն գտնուեցաւ: Շոգենաւը ճամբայ ելլելէ երկար ժամանակ վերջ, Շաւարշը գոց կառքով կեդրոն փոխադրեցինք:

ԵՐԿՈՒ ՏԵՏՐԱԿ, ՄԷԿ ԱՏՐՃԱՆԱԿ...

Երբ Շաւարշ, Պուլկարիա փախելու նըպատակով, Վլատիմիրի հետ սալոն կուգայ, անոր կը յանձնէ ամերիկեան օթոմաթիք ատրճանակ մը, Քոլտ, ինչպէս նաեւ գրպանի երկու կարեւոր տետրակ, սեւ կողքով:

Վլատիմիր երկու տետրակները եւ ատրճանակը կը յանձնէ Բէհաա պէյի: Շաւարշն ալ կեդրոնի արգելարանը ղըրկուեցաւ, նկատի առնելով Շաւարշի կարեւոր անձնաւորութիւն մը ըլլալը, այդ շրջանի միւթեֆերրիքայի ոստիկանապետ Ճեմալ պէյի յանձնարարուեցաւ չափազանց արթուն եւ զգուշաւոր գտնուիլ:

Տետրակները հայերէն գրուած ըլլալով, թարգմանութեան համար յանձնուեցաւ տեղեկատու պաշտօնեաներէն Արթին Մըկրտիչեան էֆէնտիին:

ԻՆՉ ԳՐՈՒԱԾ ԷՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Արդարեւ շատ կարեւոր էին Շաւարշի այդ երկու տետրակները, օրը օրին եւ թուականի կարգով, ծածկագիր եւ իւրաքանչիւրը ոչ աւելի քան երկու տող, արձանագրուած էին բոլոր դէպքերը, Պոլսոյ հայ քոմիթաճիներու առաջին ձերբակալութիւններէն սկսեալ ֆըամը սիասիի կողմէ քոմիթէճիներու մասին կատարուած հետապնդումները: Այս տետրակին մէջ, օրագրութեան ձեւով, միշտ ծածկագիր եւ համառօտ, արձանագրուած էին Պոլսոյ ոստիկանական հետապնդումներէն զատ թէ ինչպէս Անատոլու կը ղրկուին ձերբակալուածները, եւ ի՛նչ վիճակի կ'ենթարկուին Անատոլուի մէջ, թէ քոմիթէճիները ի՛նչ կ'ընեն Անատոլուի եւ Պոլսոյ մէջ:

Տետրակներէն մէկուն մէջ արձանագրուած էր թէ ի՛նչպէս հայ քոմիթէճիներէն մէկը կը ձերբակալուի Բանկալթիի մէջ եւ ոստիկանատուն կը բերուի, սակայն սահուն պուլկարերէն խօսելուն եւ ձեռքը պուլկարական անցագիր ունենալուն, եւ պնդելով որ պուլկարահպատակ է, կը յաջողի օձիքը ազատել եւ Պուլկարիա անցնիլ: Արթին էֆէնտի (Մկրտիչեան) 15 – 20 օրուան ընթացքին, մինչեւ կէս գիշեր աշխատելով, կրցած էր լուծել բոլոր այդ ծածկագիր տողերը: Եւ տակաւին օրագրութեան փոքրիկ մասը միայն:

ԳՈՆԻԱՅԻ ՄԷՋ ՎՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ այդ սեւ տետրակներէն մէկուն մէջ ծածկագիր արձանագրուած էր, որ Գոնիայի հայ գաղթականները (աքսորականները) վրանի կազմակերպութեան (չատըր թէշքիլաթը) ձեռնարկած են, – Արթին էֆէնտի այս խնդիրը տեղեկագիրով մը հաղորդեց Բէհաա պէյի, աւելցընելով որ անհրաժեշտ է խնդիրը քննել Գոնիայի մէջ:

Արթին էֆէնտիի այս տեղեկագիրը կարդալէ վերջ, Բէհաա պէյ կանչեց զիս:

– Վաղը չոգեկառք պիտի նստիք Արթին էֆէնտիին հետ եւ Գոնիա պիտի երթաք: Կը հաղորդուի թէ այնտեղ կարգ մը հայ գաղթականներ վրանի կազմակերպութեան ձեռնարկած են: Ներքին նախարարութենէն նամակ մը պիտի առնուի, ուղղեալ Գոնիայի կուսակալին: Ոստիկանական ընդհանուր տեսուչին հետ խօսեցանք այս մասին: Վաղը անմիջապէս ճամբայ ելէք, Արթին էֆէնտի թող այնտեղ չփմայ մէջ մտնէ կարգ մը Հայերու հետ: Արդիւնքը կը հաղորդէք ձեզի: Եթէ պէտք տեսնուի, Գոնիայի ոստիկանական տեսչութեան հետ քննութիւն կատարեցէք: Հիմակուընէ պատրաստութիւն տեսէք:

Այդ օրը անմիջապէս ճամբու արտօնագիր մը հանեցինք եւ մեկնումի պատրաստուեցանք: Արթին էֆէնտիին համար Հարուն անունով ճամբու արտօնագիր առինք: Այդ օրուընէ սկսեալ Հարուն էֆէնտի կոչուեցաւ ան, հայերէնի մէջ Արթինը կը կոչուի Յարութիւն: Մենք թօ տառը հանեցինք, Հարունի վերածեցինք:

Յաջորդ օրը Հայտար – Փաշայէն ճամբայ ելանք եւ Գոնիա հասանք, ուղղակի ներկայացանք կառավարութեան եւ փոխ-կուսակալ Զէքայի պէյի յանձնեցի Ներքին նախարարին նամակը:

(Շար. 5)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21-ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24-ին,
ժամը 20·30-էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկին մը որուն տղան 40 տարիներ առաջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն 3 տարի կրթաթոշակ ստացած էր համալսարանական իր ուսումը շարունակելու համար, 40·000 ֆրանք կը նուիրէ Հայկական Բարեգործական Միութեան իր կրթական եւ մշակութային գործունէութիւնը շարունակելու համար:

Կապոյտ Խաչի Վօ-ան-Վըլէնի Սաթենիկ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացած է Արզումաճ Մեծիկեանի մահուան առթիւ Հայաստանի որբերու ի նըպաստ. – Տէր եւ Տիկին Ալէն Պըէօնէ 150 ֆրանք, Օր. Աննի Ռիխթէ 200 Ֆր., Սէն-Մարթէնի Իրերօգնութեան սնտուկէն 400 ֆրանք, զանազաններէ՝ 985 Ֆր.:

Մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մենծիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ 350 Ֆր. կը նուիրէ Պելֆոնթէնի Օգախոխութեան կայանին:

«Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարան»ի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մարտ ամսուան ընթացքին:

Ալֆորտվիլի Ընկերակցութիւն 30·000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէվինյը 800 Ֆր., Տիկին Նատիա Սօժի 500 Ֆր., Պր. Արամայր Ալլէոի, Տիկին Ժողօ Ժագմին 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զարգարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Մութավէլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Մոնմորանսի) 500 Ֆր., Պր. Ժան Սարոյեան 300 Ֆր., Փարիզի Հայ Տիկնանց Օրբախնամ Կոմիտէ 25·000 Ֆր., Պր. Արթիւր Հէրապեան իր կնոջ յիշատակին 500 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՆՋԻ

Տիկին Զապէլ Թօփալեան եւ զաւակը՝ Արամ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Հրանդ Արէլեանի մահուան առթիւ (Մայիս 2):

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՒՍ-ի
ՊԱՏԸ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16-ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ

75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 ֆրանք:
Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական Երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ-ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30-ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի, Յունիս 1, ժամը 15·30
մասնակցութեամբ՝
ԳԱՐՈՒՆ մանկա – պատանեկան երգչախումբի

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Մուտքը ազատ է:

L'UCFAF présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan
Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de -12 ans et écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place
En vente : les FNAC, Virgin Megastore, UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris (lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49
— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ
ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO-ի ցուցահանդէսին նախապատրաստման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով):

Բացում՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը 16·30-էն 20:

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11-էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ
19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefonfaine :

- **ASSISTANT SANITAIRE**

(étudiant en médecine en lère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).
Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.
S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09
— Marie 01. 46. 30. 81. 81
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55035

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ս Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 թիւին:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 23
VENDREDI
23 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19·119
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.119

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԶԱՅԻՐԵԱՆ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Զայիրի մենատէր Մոպութուի մեկնումով աւարտեցաւ առաջին արար մը: Գալիք կրնա՞յ տարբեր ուղղութիւն բռնել ու տարբեր տեղ առաջնորդել եղբայրասպան կռիւներով հիւծած ժողովուրդը: Արեւմտեան դէտերու կարծիքով մեծ ակնկալութիւններ ունենալու ոչ մէկ պատճառ կայ: Բազմութիւնները կը խայտան, առանց լրջօրէն անդրադառնալու թէ կատարուածը նոյնքան իշխանատենչ զէմքերու միջեւ աթոռի փոխանցում մըն է պարզապէս, եւ թէ ներկայի կացութեան կրկնութիւնը ոչ մէկ լուրջ բանով բացառուած է,

Երկիրը մինչեւ 1970-ական թուականներու սկիզբը «Քոնկօ» կը կոչուէր. անկախացած էր 1960-ին: 1965-ին պետական հարուածով մը իշխանութեան գլուխ կ'անցնէր Մոպութու: Յաջորդ տարին խոկ փորձ կ'ըլլար զինք տապալելու, սակայն ան կը յաջողէր տէր մնալ աթոռին: 1990-ին կը յայտարարէր որ կը թոյլատրէ բազմակուսակցական դրութիւն մը: Յաջորդ տարին մայրաքաղաքը թալանի ենթակայ կ'ըլլար, իսկ 1996-ին ծայր կուտար պատերազմը: Մոպութուի հակառակորդը իր ուժերով յաջորդաբար ձեռք կ'անցընէր քաղաքներ, մինչեւ մայրաքաղաք Քինշասան զոր իր ուժերը գրաւեցին ինչպէս յայտարարուած էր, Յունիսէն առաջ:

Այսօր, Քոնկօ վերամկրտուած երկրին ծանրակշիռ կացութենէն աւելի հետաքրքրութիւն կը շարժեն անկեալ մենատէր Մոպութուի միլիառները: Գաբիլա դիմած է զուիցերական դրամատուներու որ «սառեցնեն» այդ գումարները, մինչ այս վերջինները կը յայտնեն թէ մեծ բան չունին իրենց քով:

«Նուվէլ Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին մէջ Միջազգային ուսումնասիրութեան եւ հետազօտութեան կեդրոնին տնօրէնը Ժ.-Ֆ. Պայար հարցազրոյցի մը ընթացքին մէջ կը բացատրէ Ափրիկէի մէջ Ֆրանսայի ռազմավարական վարկաբեկումին պարագան: Յետքայլ մը ըլլալով ան նախ կ'անդրադառնայ Ռուանտայի նախագահ Հապիարիմանայի Ֆ. Միթերանի կողմէ տրուած նեցուկին զայն նկատելով լուռ համաձայնութիւն քաղաքականութեան մը հետ որ պիտի յանգէր ցեղասպանութեան մը: Արդարեւ, 1994-ին Ֆրանսայի դաշնակից Հութու ծայրայեղականները Թութսիներու զանգուածային ոչնչացումին ձեռնարկեցին: Աւելի յաջորդեց Զայիրի մէջ ապաստանեալներու ճամբարներու հաստատումը նոյն ուժերու հովանաւորութեան տակ որոնք այդ ճամբարները գործածեցին որպէս խարիսխ Ռուանտայի գրաւումին: Իսկ Ֆրանսա ոչինչով միջամտեց:

Նոյն ընթացքին նախագահ Մոպութու իր վարչաձեւին ժողովրդավարութեան շպար մը տալով Փարիզի նեցուկը ունենալէ ետք ամրացուց իր իշխանութիւնը: Հոս եւս Պայար ուղղակի պատասխանատուութիւն կը վերագրէ նախագահ Միթերանի որ մինչեւ 1993 սերտ կապեր պահեց Մոպութուի շրջանակին հետ: Յետոյ աջի իշխանութեան սկիզբէն Մոպութուի ի նպաստ քարոզչութիւն կատարուեցաւ որպէս շրջանի գլխաւոր խաղաղարար:

Ֆրանսայի առաջին ձախողութիւնը արձանագրուեցաւ անցեալ Դեկտեմբերին երբ ընթացք չտրուեցաւ փրկարար օժանդակութիւն մը կատարելու առաջարկին որ գիտուեցաւ որպէս Մոպութուի իշխանութիւնը փրկելու ձեւ մը, քանի որ Փարիզ կը շարունակէր նեցուկ կանգնիլ Քինշասայի: Մասնագէտը հարց կուտայ թէ ի՛նչ էր պատճառը որով Ֆրանսա Մոպութուն ափրիկեան այդ շրջանին իր շահերուն պաշտպանը նկատեց: Կ'աւելցնէ թէ ֆրանսացի ժողովուրդը իրաւունք ունի գիտնալու թէ ի՛նչ կայ այդ քաղաքականութեան ետին որուն ամբողջական ձախողութիւնը դրեթէ աննախադէպ է վերջին 30 տարուան ընթացքին: Եւ պէտք է ըսել որ Ֆրանսայի սխալ քաղաքականութիւնը շրջանին մէջ առաջնային տեղը ձգած է Միացեալ-Նահանգներու: Աւելի «օգնած է» Ֆրանսա մուտքի արտօնութիւններուն սահմանափակումն ալ, ճարտարարուեստի ու գործի շրջանակէն Ափրիկեցիներու որոնք Ֆրանսայի դուռները փակ գտնելով իրենց առջեւ, յաճախ կ'ուղղուին դէպի Տուպայ կամ Պոլիս:

Ներգաղթի ֆրանսական քաղաքականութեան երկրորդ մէկ հետեւանքն ալ այն է որ ափրիկեցի հետազօտողներ եւ ուսանողներ աւելի կը նախընտրեն հիւսիսային ամերիկեան համալսարանները որոնք աւելի հիւրընկալ կը գտնուին: Այս կացութիւնը պատճառ է որ վաղը այդ հողամասին տնտեսական եւ քաղաքական լծակները դարձած ըլլան Միացեալ-Նահանգներու եւ ոչ Ֆրանսայի: Վիճակ մը ուր կը հակադրուին այս երկու երկիրները: Դժուար չէ հետեւցնել թէ հոս եւս Ֆրանսա ինքն իր թշնամին կը յայտնուի, արգելք ըլլալով մշակութային իր ճառագայթումին, հակառակ ֆրանսախօսութեան նուիրուած նախագահական ողջունիչ ճառերուն: Պայար կ'ըսէ թէ պէտք է տեսնել ափրիկեցի մտաւորականներու վերապահուած վերաբերումը. անոնք ֆրանսական հիւպատոսարանի մը մայթին վրայ ժամերու սպասումով բակիք կ'առնեն, աւարտելու համար Փարիզի ոստիկանատան մէջ արեան քննութեամբ մը որ պիտի ճշդէ թէ ենթական սիտայէ վարակուա՞ծ է, թէ ոչ: «Ահա՛ թէ ինչի կը նմանի մշակութային ֆրանսական համագործակցութիւնը այսօր» կ'ըսէ Պայար, աւելցնելով որ ինք որպէս կեդրոնին տնօրէն, պարտաւորուած է ափրիկեցի հետազօտողներու Փարիզ գալէն հրաժարիլ:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ թեմը կ'ըլլայ Միացեալ-Նահանգներու քաղաքական դիրքորոշումներուն Ափրիկէի մէջ. անոնք Ծոցի պատերազմին կողմնակից եղած են Մոպութուի, ապա թիկունք կանգնած անոր հակառակորդ Գաբիլայի. մասնակցած են Սուտանը ապակայունացնելու գործին, Խարթումի իսլամ իշխանութեան դէմ Ուկանտայի, Էրիթրէի, Եթովպիոյ նիւթական օժանդակութիւն կատարած են. յետոյ ձգած են որ Ուկանտացիներն ու Ռուանտացիները որոնք Սուտանի դաշնակից են, կռուին Մոպութուի ուժերուն դէմ:

Ամփոփելով պատահարներն ու դէպքերը, Պայար կ'եզրակացնէ թէ այս երկու մեծ պետութիւնները անպատասխանատուութեան մրցանիչ կոտրած են, Ափրիկէի մէջ 90-ական թուականներու սկիզբէն զօրավիգ կանգնելով պատերազմի ու ցեղային մաքրագործումի ռազմավարութիւններու, որոնք արժած են հարիւր հազարաւոր մարդկային կեանքեր:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱԼԵԿՈԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆ

Թուրքիոյ վճռաբեկ ատեանի գլխաւոր դատախազը փակել տալու նպատակով դատի տուած է Բարօրութեան կուսակցութիւնը որ ներկայիս իշխանութեան գլուխը կը գտնուի: Դատը բացուած է Սահմանադրական ատեանին առջեւ, այն պնդումով որ Էրպաքանի կուսակցութիւնը ոտնակոխած է աշխարհականութեան օրինականը որ Թուրք Պետութեան հիմնական սկզբունքներէն է, Սահմանադրութեամբ ամրացած:

Դատախազը իր պատրաստած թղթածրարին կցած է Էրպաքանի կուսակիցներէ մէջբերումներ որոնք զանազան ձեւերով նպատակ կը յայտնեն երկրին մէջ կրօնական կարգեր հաստատելու: Հիմնուելով անոնց վրայ ան ըսած է. «Բարօրութեան կուսակցութիւնը կիզակէտը դարձած է աշխարհական Հանրապետութեան սկզբունքներու հակասող գործունէութիւններու եւ բացայայտ է որ երկիրը կ'առաջնորդէ դէպի քաղաքացիական պատերազմի մթնոլորտը»:

Վարչապետ Էրպաքան անմիջապէս հակազդած է ըսելով որ դիմումնագրին պնդումները իրականութեան հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունին եւ թէ իր գլխաւորած կուսակցութիւնը պահպանն ու երաշխաւորն է իսկական աշխարհականութեան: Ան եզրակացուցած է. «Ժողովրդավարութիւնը ժողովուրդին հետ կարելի է: Զարժեր նման անցողակի պատահարներու վրայ կանգ առնել»: Այսուհանդերձ, իր կուսակցութիւնը պաշտպանողականը պատրաստելու լծուած է, նաեւ կը պատրաստուի ի հարկին «Բարօրութիւն Բ.» անունով ու նոր կազմով զուգահեռ կուսակցութիւն մը հիմնել, եթէ վճռաբեկ ատեանը փակումի որոշում արձակէ:

Թուրքիոյ մեծադոյն չորս արհեստակցական միութիւններն ալ Էրպաքանի կառավարութիւնը տապալելու կոչ ուղղած են Խորհրդարանին: Անոնց պատճառաբանութիւնն ալ տարբեր չէ. ըսած են որ վարչապետը երկիրը կը տանի դէպի ներքին պառակտում:

Ռեֆահի դէմ նախաձեռնուած քայլը առաջին պարագան է Թուրքիոյ Հանրապետութեան պատմութեան մէջ, որպէս իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան մը դէմ բացուած դատ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԱՄՈԼԸ ձերբակալուած է Մոսկուայի մէջ, երբ կը ջանար ծախել իր նորածինը 23 հազար տոլարի (130·000 ֆրանք), կը գրէ ռուս մամուլը, աւելցնելով թէ հազուադէպ պարագայ մը չէ տագնապի շրջանին, Ոստիկանական աղբիւրի մը համաձայն, միջին գինը 200 տոլարը չանցնիր: Ըստ «Սեւոդնիա» թերթին, Սահակեան զոյգը արդէն 9 տարեկան մանչ մը ունէր եւ ի վիճակի չէր ուրիշ մը մեծցնելու ու ընտանեկան խորհրդակցութենէ մը ետք, որոշած է Մոսկուա երթալ եւ ծախել: Սահակեանները Ուկրանիայէն եկած են, նորածինը որբանոց մը դրուած է:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ Պոնտիի մէջ 15 տարեկան աշակերտի մը դաշունահարումէն ետք, Փիէր-Պրոսոլէթ վարժարանի աշակերտութիւնն ու ուսուցչական կազմը գործադուլի եւ ցոյցի դիմեցին Մայիս 22-ին: Պատանին սպաննուած էր չորս երիտասարդներու կողմէ որոնք իր ժամացոյցը կը պահանջէին եւ կը մերժէր: Երեք երիտասարդներ ձերբակալուած են, բայց, չորրորդը որ կը կարծուի թէ դաշունահարողն է չէր գտնուած: Երբ այդ երիտասարդներուն հարց կը տրուի թէ ի՞նչ բան կը մղէ զիրենք նման արարքներ գործելու, կը պատասխանեն՝ «Նոյն սերունդէն չենք, հո՛ս Ամերիկայի պէս է»: Ցոյց կ'ըլլար նաեւ Կրթական նախարարութեան առջեւ, պահանջելու համար որ կարգադրութիւններ ըլլան վարժարաններու ապահովութեան համար:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ Մոսկուայի հիւանդանոց փոխադրուած է սրտի տագնապի մը հետեւանքով: Այլախոհ մեծ գրագէտը 78 տարեկան է:

ԵՈՒՍԷՖ ՇԱՀԻՆ որ շարժանկարային իր ստեղծագործութեան ամբողջութեան համար Գաննի փառատօնի յիսնամեակի մրցանակին արժանացած էր զայն ձօնեց իր երկրին՝ «մեծ Եգիպտոսին, լոյսի, ազատութեան եւ գեղարուեստի բերդ»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 21 / 22)

ՎՐԱՍՏԱՆ — ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ

Թրքական զինուորական ուժերու գլխաւոր հրամանատարի կցորդ Չէթին Տօղանի Վրաստան կատարած այցելութիւնը վերջ գտած է միացեալ փաստաթուղթի մը ստորագրութեամբ: Այս արձանագրութեամբ կը սահմանուին ռազմական բնագաւառէն ներս համագործակցութեան եզրերը, կը նախատեսուի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու պատրաստութիւն, օգնութիւն՝ ոչ-ռազմական թէքնիքով: Հոն ընդգծուած է նաեւ որ Վրաստան անհրաժեշտութեան պարագային, կ'օգտագործէ խաղաղարար գործողութիւններու մէջ Թուրքիոյ ունեցած հարուստ փորձառութիւնը. Նաեւ որոշում գոյացած է Թուրքիոյ ռազմակայաններէն մէկուն մէջ վրացի վայրաչուներու պատրաստութեան մասին: Այս այցելութեան ընթացքին վեր առնուած է նաեւ կապոյտ սաղաւարտաւորներու «սեւծովեան գումարտակ» մը ստեղծելու ծրագիր մը: Կը նախատեսուի այդ գումարտակին մէջ ներառնել Սեւծովեան Համագործակցութեան անդամ երկիրներու «կապոյտ սաղաւարտաւորներ»ու ստորաբաժանումները, որոնք կը ծառայեն ՄԱԿ-ի շրջանակներուն մէջ:

⁂

ԱՐՑԱԽԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

ՀԴԿ-ի (Հայաստանի Դեմոկրատական Կուսակցութիւն) գրասենեակին մէջ Մայիս 21-ի մամուլի ասուլիսին, կուսակցապետ Արամ Սարգսեան ըսած է թէ կը թուի որ կառավարութիւնը կ'ընդունի Արցախի մասին համահայկական համաժողովի գաղափարը: Անոր հիմնական նպատակն է ներկայ աննպաստ պայմաններուն մէջ ամբողջ աշխարհին յայտնել թէ անթոյլատրելի է Արցախը փորձել պահել Ազրբէջանի կազմին մէջ: Համաժողովը կը ծրագրուի կազմակերպել Հոկտեմբերին Ստեփանակերտի մէջ:

⁂

ՌՈՒՍԵՒԱԶՐՊԷՋԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի քաղաքապետին կցորդը Էռնէսթ Բաղիրով պատուիրակութեամբ մը Բաքու այցելած է նախապատրաստական աշխատանք կատարելու, ռուսեւազրպէջանական համագործակցութեան մը պայմանագրութեան ստորագրութեան համար: Հաւանական կը նկատուի որ քաղաքապետը Բաքու երթայ ու անձամբ ստորագրէ պայմանագիրը:

⁂

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԹԻՒՐՔՄԷՆՍՏԱՆ ՉԳՆԱՑ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի նախապէս յայտարարուած Թիւրքմէնստան այցելութիւնը տեղի չունեցաւ Մայիս 22-ին, իր եղբօր մահուան պատճառաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՖԵՐԱՀԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ(*)

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ամերիկահայ հայկական ամէնօրեայ առաջին Սրբոց Նահատակաց Ազգային Բարձրագոյն Վարժարանի բացումը կը կատարուի 1964 Սեպտեմբեր 13-ի Կիրակին, «Անդաստան»ի արարողութեամբ: Կ'օրհնուի դպրոցին շէնքը, սրբագործելով դարաւոր աւանդութիւնը, այն է՝ Հայ Եկեղեցւոյ կողքին ունենալ Հայ դըպրոց մը:

Արարողութեան աւարտին, տնօրէն Գաբրիէլ Ինճիճեանի առաջնորդութեամբ ներկաները կ'այցելեն դասարանները եւ գոհունակութեամբ կը հաստատեն թէ երեք դասարաններն ալ օժտուած են արդիական յարմարութիւններով: Խօսք կ'առնեն Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ատենապետ Օննիկ Քէշիշեան, տնօրէն Գաբրիէլ Ինճիճեան, ազգային բարերար Արշակ Տիգրանեան, Ս. Սարուխի, Լեւոն Յարութիւնեան, ծնողներ եւայլն: Ներկաները կը խոստանան իրենց աջակցութիւնը դպրոցին:

Յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 14-ի առաւօտուն, կը բացուին հայկական ամէնօրեայ վարժարանին դռները ամերիկահայ աշակերտին առջեւ: Հոգեւոր հովիւ, տնօրէն եւ ուսուցիչներ կը սպասեն աշակերտներու ժամանման: Դպրոցական նարնջագոյն հանրակառք մը 12 աշակերտներ հաւաքած մուտք կը գործէ եկեղեցւոյ շրջափակը: Ցնծութեան մէջ են բոլորը: Տասնեակ տարիներ անկարելի նկատուած երազ մըն է, որ կ'իրականանար: Վահրիճ Քհնյ. Շիրինեանի աղօթքէն եւ տնօրէն Գաբրիէլ Ինճիճեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, աշակերտները կ'անցնին իրենց դասարանները՝ 7-րդ եւ 8-րդ դասարաններ եւ նախապատրաստական դասարան մը, անգլերէն չգիտցող նորեկներու համար: Յատկանշական է նշել որ վարժարանին առաջին 12 աշակերտները համեստ ծնողքներու զաւակներ են:

Տասը օր ետք, Սեպտեմբեր 24-ին, տնօրէնութեան հրաւէրով դպրոցին մէջ կը գումարուի ծնողքներու եւ ուսուցիչներու մասնակցութեամբ խառն ժողով մը: Ծնողքներ, մեծ մասամբ ռումանահայ, կ'այցելեն դասարանները, հանդիսասրահը, մեքենագրութեան բաժինը: Ապա, տնօրէնը դիտել կու տայ թէ այս խառն ժողովները կանոնաւոր կերպով պիտի գումարուին գործակցաբար պայքարելու համար փողոցին դէմ, ուրկէ պատանին կը սորվի ո՛չ թէ այն ինչ որ պիտանի է, այլ՝ ինչ որ անպէտ է: Դաստիարակութեան գլխաւոր սատարները ծնողքներն ու ուսուցիչներն են եւ մանաւանդ անոնց գործակցութիւնը: Խօսք առնելով ծնողքներ իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն, տասնօրեայ աշխատանքներուն նկատմամբ, աւելցնելով որ Հայկական վարժարանին ձրի ուսումը չէ որ զիրենք մղած է իրենց զաւակները պետական դպրոցներէն հանելով բերել յանձնելու զանոնք հայ ուսուցչին, հայկական վարժարանի մը մէջ. պետական դպրոցներն ալ ձրի են: Իրենց զաւակները հայկական վարժարան բերելու մղիչ ուժը եղած է զանոնք հայ մեծցնելու, հայ պահելու ազգային գիտակցութիւնը:

Դպրոցի բացումէն երեք շաբաթ ետք աշակերտութեան թիւը կը հասնի 17-ի: Դպրոցին տնտեսականը ապահովելու մտահոգութեամբ, Խնամակալ Մարմնի կողքին կը կազմուի Տնտեսական Խորհուրդ մը: Պէյրութէն եղած խոստումներէն 2000 տոլար կը ստանայ դպրոցը, իսկ ՀՕՄ.-ը իր քուէարկած 25.000 տոլարէն իբրեւ առաջին մասնավճար կը ղրկէ 2.500 տոլար:

Գաբրիէլ Ինճիճեան, «Ասպարէզ»ի Հոկտեմբեր 20-ի թիւին մէջ յօդուած մը առօրագրելով, ի մէջ այլոց կը նշէ. «Առաջին ակնարկով քիչ խորհողներ ըլլան, թէ արդեօք կ'արժէ՞ այսքան ծախք ու զոհողութիւն քանի մը աշակերտներու համար: Սակայն, երբ աւելի խորունկ մտածեն, պիտի տեսնեն որ այս փոքր վարժարանով նոր դարաշրջան մըն է որ կը բացուի Ամերիկահայութեան համար: Ես կասկած իսկ չունիմ որ քանի մը տարիէն Ամերիկայի հայաշատ բոլոր քաղաքներուն մէջ պիտի բացուին նմանօրինակ վարժարաններ, որոնք վստահաբար պիտի դառնան մէկական պատնէշ ճերմակ ջարդի աւերիչ յորձանքին դիմաց: Ամերիկայի մէջ հայկական վարժարաններու ցանցի մը կառուցման ամենադժուարին գործը արդէն իսկ կատարուած է այս առաջին վարժարանին բացումովն ու յաջող ընթացքովը: Ալ հարց չկայ թէ արդեօք կարելի՞ է վարժարան բանալ: Այլ հարց կայ թէ՝ արդեօք քանի՞ վարժարան կարելի է բանալ: ... Նմանապէս ինծի համար հարց չէ եւ ոեւէ Ամերիկահայու հարց պէտք չէ որ ըլլայ այն տեսակէտը, թէ արդեօք Ամերիկահայութիւնը կրնա՞յ այս դպրոցներուն տնտեսականը ապահովել: Այն Ամերիկահայութիւնը որ կրցած է վերջին տասնամեակին շուրջ 10 միլիոն տոլար ծախսել եկեղեցիներու համար, վստահաբար կըրնայ ատոր մէկ տասներորդը հայեցի դպրոցներու համար: Միակ հարցը առայժմ այն է որ մեր ղեկավարութիւնը արդեօք պիտի կրնա՞յ կրթական գործի առընչութեամբ խօսքէն գործի անցնիլ առանց ուշանալու եւ տատամսելու»:

1964 Հոկտեմբեր 25-ին տեղի կ'ունենայ Սրբոց Նահատակաց Ազգային Բարձրագոյն Վարժարանին պաշտօնական բացումը, որուն ներկայ կը գտնուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Թեմի Առաջնորդ՝ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Նիւ-Եորքէն:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք ներկաները կ'ուղղուին դէպի Եկեղեցւոյ կից շէնքը, որ յատկացուած էր նորաբաց դպրոցին: Մուտքի դրան վրայ զետեղուած են երեք տառեր՝ Ա. Բ. Գ.: Առաջնորդը, կտրելով Եռագոյն ժապաւէնը, կը մտնէ վարժարան եւ իրեն կը հետեւի բազմութիւնը: Հանդիսասրահին մէջ վարժարանին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ երգի ուսուցչուհի Տիկին Անգինէ Մուրատեան-Քէշիշեանի, կը մեկնաբանէ «Ո՜վ մեծասքանչ դու լեզու» երգը: Շատեր կը փղձկին: Ողջերթներ եւ սրտի խօսքեր կ'արտասանեն Հոգաբարձութեան ատենապետ եւ ուսուցիչ Օննիկ Քէշիշեան, Ֆերահեան կտակի կտակակատարներէն Արշակ Տիգրանեան, Զարեհ Զարգուն, Ս. Սարուխի, Հրանդ Արք. Խաչատուրեան եւ Սմբատ Վրդ. Լափաճեան: Ստեղծուած հոգեպարար մթնոլորտէն խանդավառուած սրտաբուխ նուէրներ կ'ըլլան, որոնցմէ կը գոյանայ երկու հազար տոլար:

Դպրոցի բացումէն ամիս մը ետք աշակերտութեան թիւը կը հասնի 22-ի:

Պէտք է ըսել որ, դժբախտաբար, Ամերիկայի մէջ հայկական ամէնօրեայ վարժարանին բացումը անհրաժեշտ խանդավառութիւնը չի ստեղծեր ամբողջ գաղութին մէջ, մանաւանդ այն հաւաքականութիւններու եւ անհատներու մօտ, որոնք կարելիութիւնը ունէին նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակելու, որպէսզի տարիներու երազի մը իրականացումը դառնար մնայուն եւ բացուած առաջին վարժարանը արագօրէն բազմանար: Այդ մասին կը վկայեն օրուան մամուլին մէջ հրապարակուած կարգ մը նիւթեր:

Այսպէս, «Հայրենիք» օրաթերթի 1964 Հոկտեմբեր 25-ի Խմբագրականը ի մէջ այլոց կը նշէ. «Անհրաժեշտ է չմոռնալ, թէ «Ամերիկահայութեան պատերազմը» կը մղուի այժմ Գալիֆորնիոյ մէջ, եւ այդ գոյամարտը՝ մեր պատմութեան առջեւ լուրջ պարտականութեան կոչ մը ունի իւրաքանչիւր Ամերիկահայու համար: Անոնք որ հեռուէն ձեռնածալ կը դիտեն պայքարը, եւ իրենց կարելին չեն գործադրեր այդ կրթարանի յաջողութեան համար, պարզապէս ըսել կ'ուզեն, թէ կը համակերպին ամերիկահայ գաղութի անխուսափելի վախճանին, եւ հայ լեզուի մահուան դատապարտութեան, այս ափերուն վրայ»:

«Ասպարէզ» օրաթերթի Նոյեմբեր 3-ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէ «Հ.Օ.Մ.-ի Գրասենեակէն» տեղեկատուութիւն մը, ուր Գ. Թ. ի մէջ այլոց կը նշէ. «Լոս-Անճըլըսի մօտ, Էնսինոյի մէջ բացուեցաւ առաջին Հայ Երկրորդական Վարժարանը, «Սրբոց Նահատակաց Երկրորդական Վարժարան» անունով, Լուրը չստեղծեց դժբախտաբար այն ծաւալուն ոգեւորութիւնը, զոր կ'ակնկալէինք տեսնել: Կը հաւատայինք մենք, որ Ամերիկահայութեան տարիներու անիրագործելի նկատուած երազի իրականացումը անպատմելի խանդավառութիւն պիտի ստեղծէր հայութեան բոլոր շրջանակներուն մէջ, անխտիր»:

«Հայրենիք» Դեկտեմբեր 10-ի իր Խմբագրականը կը խորագրէ՝ «Պէտք չէ ուշանալ...»: Անդրադառնալով տիրող անտարբերութեան, Խմբագրականը կը նշէ. «Անկեղծ պիտի ըլլանք՝ արձանագրելու համար, թէ Ամերիկահայութեան կողմէ Էնսինոյի Հայ երկրորդական վարժարանին հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումը այն չէ, ինչ որ կ'ակնկալուէր: Ենթադրուած էր, որ առաջին գործնական քայլին հետ իսկ՝ կը բացուէին քսակները, եւ մեր հազարաւոր հայրենակիցները, մօտաւոր թէ հեռաւոր շրջաններէ, կ'աճապարէին սիւն մը աւելի բարձրացնել, կուան մը աւելի ընծայել նախաձեռնարկ մարմիններուն ու կրթանուէր երիտասարդութեան: ... Ինչ որ զարմանալին է, ցոյց տրուած հանրային ընդհանուր թմրութիւնն է, — չըսելու համար կէս անտարբերութիւնը»:

«Հայրենիք»ի Դեկտեմբեր 17-ի թիւին մէջ «Հայ դպրոցի տագնապը» խորագրին տակ, յօդուած մը առօրագրելով Գ. Մելիտինցի կը գրէ. «Խորապէս ցաւալի է, որ սկսուած նուիրատուութիւնները չշարունակուեցան ակնկալուած յաջողութեամբ: Աւելին, ամօթալի՛ է հայրենասէր եւ իրաւ հայ մարդոց համար: ... Դասալքութեան յանցանք գործած կ'ըլլանք, եթէ երես դարձնենք ու օգնութեան չհասնինք»:

«Ասպարէզ» Դեկտեմբեր 18-ի իր Խմբագրականով կոչ կ'ուղղէ՝ «Նեցուկ հանդիսանալ, խրախուսել, օգնել ու օժանդակել, նիւթապէս ու բարոյապէս, հրահրել, հայրենասիրութիւնն ու ազգասիրութիւնը, հարթել խոչընդոտները, վերացնել դժուարութիւնները, յաղթահարել արգելքները, միով բանիւ՝ զօրավիգ հանդիսանալ ե՛ւ հիմնադիր — ուսուցիչներուն, ե՛ւ հայ մանուկներուն, որոնք հայերէն կը խօսին, հայերէն կը կարդան, հայ երգեր կ'երգեն, կը [illegible], կը խաղան ու կը պարեն հայկական պարեր»:

(*) Յօդուածաշարքին սկիզբը տե՛ս «Յառաջ», Մարտ 12-էն 18:

ՄԵՐ ԽԱՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ «ԱՂՈՒԻԹԱ»Ն ՈՒՆԻ ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ԼԱՅՆ ՇՐՋԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆրանսայի մէջ, Վալանս եւ իր շուրջերը կայ Հայերու կարեւոր համախմբում մը: Որքա՞ն: Հոն կամ ուրիշ տեղեր, մեր հայրենակիցներուն ճիշդ թիւը անկարելի է ունենալ: Ծանօթ չէ քանակը անոնց՝ որոնք իրենք զիրենք Հայ կը նկատեն: Արդէն ամէնքն ալ չէ որ կը մտնեն ազգային հաւաքոյթներու մէջ: Կայ հայածնունդ մարդիկ՝ որոնք չեն ուզեր հետաքրքրուիլ իրենց ծագումով: Հոն ալ կայ սերունդ մը՝ արդիւնք խառն ամուսնութիւններու: Իրաւ է որ, երբեմն, այդ սերունդը, կամ մաս մը անկէ աւելի մօտ է հայութեան քան ուրիշներ...

Կը կարծուի որ Վալանսի բնակչութեան տասը առ հարիւրը Հայ գաղթականներ են կամ անոնցմէ սերած են, ըստ վերջին մարդահամարին, Վալանս ունէր 63.437 բնակիչ. եթէ նկատի առնենք իր արուարձանները հարիւր հազարը կ'անցնի անկասկած. Անոնց մէջ՝ կարեւոր մաս մը Հայեր են:

Այդպիսի հոծ համայնքի մը մէջ Կապոյտ Խաչի ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր, սկիզբէն իսկ: Հիմնուած է 1928-ին. հոն ինչպէս ուրիշ տեղեր ձեռնարկած եւ քաջալերողը եղած է դաշնակցական ղեկավար Արշակ Ջամալեան:

*

Տիկին Նունէ Խասսեան, ներկայ տարեշրջանին նախագահուհին, կը յիշէ առջի օրերու կողմէն վերապրող մը՝ Տիկին Բերսիկեանը: Կա՞ն ուրիշ վերապրողներ: Թերեւս. քիչեր, ու անկարող հետեւելու մասնաճիւղին գործունէութեան: Տարիները թաւալած են. մոռցուած են անուններն ալ առաջին Խաչուհիներուն:

Աւելցնենք մեր կողմէ — արդիւնք մեր պրպտումներուն, — առաջին ատենապետներէն մէկը եղած է, թերեւս առաջինը Պ. Ժամկոչեան: Վարած է 1931 Փետր. 8-ի ընդհանուր ժողովը: Այդ ժողովին կը մասնակցէին 23 անդամ — անդամուհիներ: Այդ թուականներուն, Կապոյտ Խաչը աւելի երկսեռ էր քան զուտ կանացի:

Ներկայիս, Վալանսի մասնաճիւղին անունն է՝ «Աղուիթա»: Եզակի անուն մը: Չկրցանք ճշդել թէ ուրկէ կուգայ — Մեզի ըսուեցաւ՝ հին օրերու [illegible] մը այդպէս կը կոչուէր:

«Աղուիթա» ունի, 1997-ին, 35 անդամուհիներ. ոչ մէկ դժուարութիւն անդամավճարներու գանձումին համար: Մասնաճիւղը կը գործէ համակիրներու լայն շրջանակի մը մէջ՝ որոնց մէջ կան, անշուշտ, աշակերտներու ծնողները, աշակերտները եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտներն ալ: Միօրեայ դպրոցը կը տեւէ շատ տարիներէ ի վեր:

«Մասնաճիւղին հիմնական ուժը ծանրացած է դպրոցին պահպանման եւ անոր յառաջխաղացումին վրայ» կը շեշտէ Տիկին Նախագահուհին:

Այս տարի 54 աշակերտներ կը յաճախեն հայերէնի դասընթացքներուն՝ որոնք վճարովի չեն: Եօթը ուսուցչուհիներ կը զբաղին անոնցմով, կամաւոր կերպով առանց վարձատրութեան, աւելի ճիշդ՝ [illegible] վարձատրութեամբ մը միայն... Անցեալ ամրան, 16 երախաներ գացած են Պէլֆոնթէնի կայանը «Աղուիթա»ի միջոցաւ:

Բնականաբար, Վալանսի Խաչուհիները կը ջանան օգտակար ըլլալ հիւանդներու, կ'այցելեն անոնց, կը քաջալերեն զանոնք:

Մասնաճիւղը չունի սանուհիներու խմբակ: Տիկին Խասսեան կը մնայ լաւատես. կ'ըսէ՝ «Մեր անդամուհիներուն բարի կեցուածքին շնորհիւ, համակրանք կայ Կապոյտ Խաչի հանդէպ, կ'աւելնայ կամաց կամաց մեր ընկերուհիներու թիւը»:

Աւելցնենք մեր կողմէ՝ լաւ է որ «Աղուիթա» ճոխանայ. 35 չափահաս անդամուհիներ Վալանսի համար չափազանցեալ թիւ մը չէ. տեղ կայ, անկասկած, ուրիշ տիկիններու եւ օրիորդներու Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՎԱ՞ԽՆ ԷՐ ԳԱՍՊԱՐՈՎԻ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Ճատրակի աշխարհը մեծ հետաքրքրութեամբ սպասեց մարդուն ու մեքենային մրցումին: Մեծ էր թիւը անոնց որոնք Գասպարովը անպարտելի կը նկատէին եւ սխալեցան երբ 19-րդ փուլին աշխարհի ախոյեանը լքեց խաղը, ընդունելով իր պարտութիւնը:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Նիւ-Եորքի 7-րդ պողոտային մէկ երկնաքերին մէջ ուր զետեղուած էր «Տիփըր պլու» համակարգիչը: Անոր հաշուարկի կարողութիւնը կրկնապատկուած էր անցեալ տարուընէ ի վեր. երկվայրկեանի մէջ կրնար 200 միլիոն կարելիութիւն քննել. բարելաւած էր խաղը, իր ուղեղին մէջ մթերելով վերջին 100 տարուան միջազգային ախոյեաններու բոլոր խաղերը: Նախատեսուած էր որ մեքենային պարտութեան պարագային յաջորդ տարի կրկին ասպարէզ գայ համակարգիչը կրկնապատիկ արագ գործելու յատկանիշով:

Բոլոր անոնք որոնք կը հաւատային Գասպարովի անպարտելիութեան, մոռցած էին թէ ճատրակը իտէալ խնդիր մըն էր համակարգիչ պատրաստողի մը համար: Ունէր 64 քառակուսի, յստակ կանոններ: Հարցը կը վերաբերէր կրկին ու կրկին հաշուելու բոլոր կարելիութիւնները, մինչեւ ամէնէն անիրականալի թըթողները. մինչեւ այն կէտը որ համակարգիչը այլեւս անկարող պիտի ըլլար տուեալ ժամանակի մէջ զանոնք նկատի ունենալու: Մեքենան կրնար նախատեսել այն ինչ որ կրնար պատահիլ եօթը-ութ քայլ ետք. այսինքն՝ կրնար մարդարարածէն երկու անգամ աւելի հեռուն տեսնել ու ընտրել կարելի լաւագոյն խաղքը: Ան փաստեց թէ բազմակի հաշուումներով ու յաջող ծրագիրով մը կարելի է չափուիլ շատ մեծ ախոյեանի մը խաղառճին ու մարտավարութեան հետ:

Հետաքրքրականը այն է որ խաղին հետեւող բոլոր մեծ վարպետները տարակոյս ունեցած են Գասպարովի մեծութեան մասին, տեսնելով որ յարձակողական ոճի էջ ախոյեանը վերածուած է պաշտպանողական խաղացողի մը: Շատեր այն տպաւորութիւնը կրած են թէ ան կը վախնայ անմարդկային իր մրցակիցին հետ ճակատելու գաղափարէն: Երկրորդ ժամին մէջ հոգեբանական ծանր վիճակով լքած է խաղը երբ մասնագէտներու կարծիքով կարելի էր հաւասարութիւն մը: Յաջորդ օրը ըսուած է թէ սխալ քայլը խաղալէ ու սխալին անդրադառնալէ ետք Գասպարով երկար պահ մը անշարժացած, կքած մնացած է: Անկէ ետք փորձած է աննախընթաց քայլերով լուծումներ գտնել, որպէսզի համակարգիչը մաքենական իր յիշողութեան մէջ ամբարուած խաղերու դաշտէն դուրս բերէ: Սպառած է ուժերը, տեղւոյն վրայ նոր խաղառճեր փորձելով որոնց երբեք առաջ ոչ ոք ձեռնարկած է: Այդ բոլորը այնքան սպառած են զինք որ օգտագործելի առիթներն ալ փախցուցած է: Իր մերձաւորները կ'ըսեն թէ մրցումին նախօրեակին Գասպարով յայտնած է. «Չեմ վախնար ըսելու թէ կը վախնամ»: Առիկա շատեր կը նկատեն խաղէն առաջ իսկ անոր հոգեբանական պարտութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

200 – 300 ՀԱԶԱՐ ԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ազգային Ժողովի Մայիս 13-ի նիստին օրակարգի եկած է խղճի ազատութեան եւ կրօնական կազմակերպութիւններու մասին օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու նիւթը: Նախաձեռնութիւնը ունեցած են երեսփոխաններ Ռաֆայէլ Պօղոսեան եւ Դաւիթ Յարութիւնեան: Առաջարկուած փոփոխութիւններով կարգ մը սահմանափակումներ բերուած են կրօնական կազմակերպութիւններու գործունէութեան մէջ: Այսպէս, անոնց հաւաքոյթներուն համար վայր կրնայ յատկացուիլ միայն կառավարութեան կողմէ լիազօրուած պետական կառավարման մարմնին համաձայնութեամբ: Իսկ կրօնական այն կազմակերպութիւնները որոնց կեդրոնները Հայաստանէն դուրս կը գտնուին պաշտօնապէս, չեն կրնար կուսակցութիւններու կողմէ յատկացում ստանալ:

Նոյն նիստին յայտնի եղած է որ քանի կրօնական կազմակերպութիւններ արձանագրուած են Հայաստանի մէջ, իսկ անոնց յարող աղանդաւորներու թիւը 200-300 հազար է: Առիկա կը նշանակէ թէ աղանդաւորական շարժումը զանգուածային բնոյթ ստացած է:

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԿԱՊԱՆԻ ՄԷՋ

Կապանի կարգ մը միջնակարգ դպրոցներու ուսուցիչները Մայիս 16-ին գործադուլի դիմած են, պահանջելով Փետր. 15-էն ի վեր առկախ իրենց վճարումները: Մարզպետարանէն հաղորդուած է որ պետական պիւտճէէն մօտ 50 միլիոն դրամ յատկացուած է այդ նպատակին որով պահանջուած գումարներու մէկ մասը կը վճարուի. իսկ մնացածը մինչեւ Յունիս 1 վճարելու համար՝ Փինանսի նախարարութեան հետ կ'առնուին միջոցներ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հայաստանի Ուկրանիոյ դեսպան Հրաչ Սիլվանեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի յառաջիկայ այցին անդրադառնալով ըսած է թէ ուկրանահայ գաղութը աշխոյժ կեանք ունի: Օտեսայի մէջ կը կառուցուի Ս. Գարեգին Եկեղեցին. Հայաստան-Ուկրանիա մշակութային ընկերութեան ջանքերով լոյս կը տեսնեն «Դնիպրօ» երկլեզու եւ «Արագած» հայերէն հանդէսը:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՊԱՔԱՆԱԿԸ

Երեւանեան մամուլը ընդհանուր առմամբ այսօր ունի 50 հազար տպաքանակ: Տպագրուող թերթերու տպաքանակը կը տարբերի 800 – 6.500 թիւի միջեւ: Մեծագոյն տպաքանակը ունի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը, Շաբաթաթերթերու բարձրագոյն տպաքանակը ունին «Եթեր» եւ «Էֆիր» (29 հազար):

«31»ԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 16-ի նիստը սկսած է ուշացումով, փաստաբաններու բացակայութեան պատճառով: Ինչպէս նախատեսուած էր դատակազմը անցած է վկայութիւններու քննարկման: Դատախազ Լ. Զարխիֆալաքեան, նկատի ունենալով ամբաստանեալներ՝ Վաղիֆ Աւետիսեանի եւ Անդրանիկ Համբարձումեանի առողջական վիճակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան եւ ընկերային պայմանները, առաջարկած է փոխել անոնց արգելափակման պատիժը: Դատակազմը քննարկելէ ետք բոլոր տուեալները արգելափակման պատիժը փոխարինած է բնակավայրէն չհեռանալու որոշումով:

Այսպէսով, ընդհանուր առմամբ, դատավարութեան ընթացքին պատիժներու փոփոխութիւն կատարուած է հինգ ամբաստանեալի նկատմամբ:

«ՓԱՐՈՍ»Ի ԲԵՌԸ ԿԸ ԹԵԹԵՒՆԱՅ

«Փարոս» օգնութեան համակարգէն հանուած են Գիւմրիի 750 ընտանիքներ որոնք բարեկեցիկ նկատուած են: Կեդրոնի տնօրէնը յայտնած է թէ յետագային եւս կը շարունակուի այս «մաքրագործում»ը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 82-ԱՄԵԱԿԸ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան եւ Արագածոտնի մարզպետարանի նախաձեռնութեամբ Մայիս 18-ին նշուած է Վասպուրականի հերոսամարտի 82-րդ տարեդարձը: Հերոսամարտի պատմական նշանակութեան մասին խօսած են Հայրենակցական Միութեան նախագահ՝ Ռոպէր Միրզոյեան, ազգագրագէտ Յարութիւն Մարութեան, Միութեան Պատւոյ նախագահ Վարդգէս Յարութիւնեան, Սիլվա Կապուտիկեան եւ ուրիշներ: Վասպուրականեան երգերէ, բանաստեղծութիւններէ բաղկացած գեղարուեստական բաժինէն ետք ներկաները հիւրասիրուած են աւանդական ժաժիկ-բրդուճով եւ փրփրոտ գինիով: Երեւանէն, Աբարանի եւ Արագածոտնի մարզերէն հարիւրաւոր հիւրերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած այս դաշտահանդէսը 16-րդն էր իր տեսակին մէջ:

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ ՉՈՐՍ ՀՈԳԻԷՆ ՄԷԿԸ ՄԱՀԱՑԱԾ

Մայիս 15-ին, Նորքի շուկայի չորս աշխատաւորներ կէսօրուան ճաշի ընթացքին թիւրիմացութեամբ աղի տեղ գործածած են նաթրիոմի նիթրիթ, ինչ որ սովորաբար կը գործածէին երշիկի արտաքին մասերու պատրաստութեան համար: Այս նիւթին մեծ քանակութեամբ օգտագործումը սաստիկ վտանգաւոր ըլլալով առողջութեան համար, չորսն ալ ծանրօրէն թունաւորուած են, որոնցմէ մէկը մահացած է հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Փոխ-կուսակալը անմիջապէս իր մօտ հրաւիրեց ոստիկանական տեսուչը: Երբ ոստիկանական տեսուչը եկաւ, անոր հաղորդեց Պոլսէն մեր գալը եւ հրահանգուեց, որ մեզի ցոյց տայ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը: Ոստիկանական տեսուչին հետ իր գրասենեակը գացինք: Իրիկունը վրայ հասած ըլլալով, գացինք հանգչելու մեզի ցոյց տրուած պանդոկին մէջ: Յաջորդ առաւօտ կանուխ Հարուն էֆէնտին ղրկեցի հանդիպումներ հաստատելու:

Երեք-չորս օր Հարուն էֆէնտիին յաջողութեան մասին: Առաջին օրերուն «շատ կարեւոր բաներ կան» ըսաւ, սակայն երրորդ-չորրորդ օրերուն ըսաւ որ գործը կարծածին պէս չէ:

ԵՐԿՈՒ «ՓԱՓԱԶ»

Չորրորդ օրը Արթին էֆէնտի եկաւ:

Ըսաւ որ իր կատարած քննութիւններուն իբրեւ արդիւնք, համոզուած է թէ գործին հետ կապ ունին Մեսրոպ Նարոյեանը եւ Հրանդ Վարդապետը, եւ անհրաժեշտ կը գտնէր Պոլիս տանիլ այս երկու «փափազ»ները (քահանայ):

Այն ատեն հետեւեալ խօսակցութիւնն ունեցանք:

— Ինչո՞ւ Պոլիս պէտք է տանիլ այս երկու տէրտէրները: Չէ՞նք կրնար հոս կատարել քննութիւնները:

— Ո՛չ, որովհետեւ այն ատեն իմ դիրքս կը խախտի եւ ոստիկանութիւնը չի կրնար այնուհետեւ օգտուիլ ինծմէ: Ճիշդ չէ հոս կատարել քննութիւնները: Կացութիւնը ես կը պարզեմ Րէշատ պէյի: Եթէ հոս կատարենք քննութիւնը, այն ատեն պիտի կասկածին վրաս եւ գիս պատասխանատու պիտի նկատեն:

— Դուն կ'ըսես որ դիրքդ կը խախտի կամ գործը կ'աւրուի: Սակայն երբ անոնք մեզի հետ Պոլիս տանինք, դիրքդ չի՞ խախտիր: Եւ քեզ պատասխանատու չե՞ն նկատեր միթէ: Քեզմէ չե՞ն կասկածիր:

— Ես, այստեղ, գիս ճանչցող Հայերուն ըսի, որ զինուոր եմ, դրաքննութեան մէջ կ'աշխատիմ եւ անոր համար զինուորական զգեստ չեմ հագնիր, Հարուն անունով եւ իբրեւ Թուրք՝ ճամբու արտօնագիր առած եմ եւ քիչ մը իւղ ու պարէն հայթայթելու համար Գոնիա եկած եմ: Մենք չէ որ պիտի տանինք այս «փափազ»ները: Անունները կը հաղորդենք կուսակալութեան եւ կ'ըսես որ պէտք է անոնք Պոլիս ղրկել: Մենք կ'երթանք: Մեր ետեւէն ուրիշ շոգեկառքով մըն ալ անոնք կը ղրկուին Պոլիս:

Երկու-երեք օր վերջ այդ երկու տէրտէրները, Գոնիայի ոստիկանական տեսչութեան կողմէ ղրկուեցան Պոլիս, ուղղակի Գըմը Սիսաք: Երկուքն ալ վար դրուեցան Միւթեֆէրրիքայի արգելարանին մէջ: 15 – 20 օր մնացին արգելարանը: Կատարուած քննութիւնները ցոյց տուին, որ երկուքն ալ յանցանք չունին:

Հոգեւորական ասպարէզին մէջ գտնուելով՝ ոստիկանական տեսչութեան կողմէ հրաման տրուեցաւ ազատ արձակել զանոնք, Պոլիս մնալու արտօնութեամբ:

ՇԱՒԱՐՇ ՈՐԵՒԷ ԲԱՆ ՉԷՐ ԽՕՍԵՐ

Միւս կողմէ, Րէշատ պէյ, գիշեր ցերեկ, զբաղած էր Շաւարշ Միսաքեանի հարցաքննութեամբ: Հակառակ բոլոր քննութիւններուն, Շաւարշի բերնէն որեւէ խօսք առնել կարելի չէր եղած:

Օր մը Րէշատ պէյ ըսաւ ինծի.

— Այս գիշեր դուն ալ հոս մնացիր, հետը միասին հարցաքննենք Շաւարշը:

— Շատ աղէկ ըսի, եւ մնացի:

Իրիկուան դէմ միասին ճաշեցինք Սիրքէճիի կայարանին ճաշարանին մէջ: Քիչ վերջ դուրս ելանք ճաշարանէն եւ ուղղուեցանք դէպի ոստիկանական ընդհանուր վերատեսչութեան շէնքը:

ՆԱԽԱԶԳԱՑՈՒՄ

Ճամբան, Րէշատ պէյ, կարծես նախազգացումով, ըսաւ.

— Այս մարդը մինչեւ հիմա շատ գաղտնապահ մնաց, բերնէն խօսք մը, պատասխան մը առնել կարելի չեղաւ: Վախնալով երբեք գաղտնիք մը կը կորզենք, — չըլլայ թէ վերի յարկի պատուհաններէն վար նետէ ինքզինք:

Այսպէս խօսակցելով Քըմը Սիսաք եկանք: Քիչ վերջ, Րէշատ պէյ հրամայեց.

— Հիմա բերէք Շաւարշը եւ հարցաքննութեան սկսինք:

Ուզեցի որ ես երթամ բերեմ Շաւարշը: Հետս երկու պաշտօնական եւ մէկ գաղտնի ոստիկան առնելով, Միւթէֆէրրիքա գացի: Արգելարանէն առնելով Շաւարշը, եկանք Քըմը Սիսաք: Այդ շրջանին Քըմը Սիսաքը կը գտնուէր Հանր. Պարտուց վարչութեան դիմաց, Քէմէրլի փողոց Իրանլըի քառայարկ շէնքին մէջ:

ՇԱՒԱՐՇԸ ԲԵՐԻՆՔ

Րէշատ պէյի գրասենեակը, ինչպէս եւ իմ գրասենեակս կը գտնուէին երրորդ յարկը: Ոստիկաններու հսկողութեան տակ Շաւարշը գրասենեակս թողուցի: Լուր տալու համար Րէշատ պէյի, դուրս ելայ գրասենեակէս:

(Շար. 6)

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» Թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՍ-ի
ՊԱՏԸ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ
75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 ֆրանք։

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

L'UCFAF présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan
Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de -12 ans et écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place
En vente : les FNAC, Virgin Megastore, UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris (lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49
— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռադըճեանէ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21–ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24–ին,
ժամը 20·30–էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ։

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.։

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

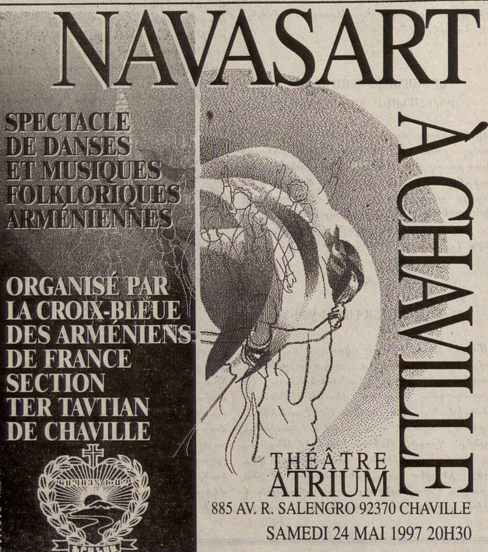
avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefontaine :
● **ASSISTANT SANITAIRE**
(étudiant en médecine en 1ère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).
Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 Paris.

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ
ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO–ի ցուցահանդէսին նախաբացման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով)։

Բացում՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը 16·30–էն 20։

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11–էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ
19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

Centre de Vacances de la Croix Bleue des Arméniens de France Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville :	
Mme Zabounian	01 43 76 50 52
Arnouville :	
Mme Topalian	01 39 85 93 40
Asnières :	
Mme Danoux	01 42 42 85 87
Bagneux :	
Mme Pekmezian	01 46 63 10 48
Chaville :	
Mme Der-Kaloustian	01 47 50 64 37
Issy-les-Moulineaux :	
Mme Papazian	01 46 42 90 68
Paris :	
Mme Abousefian	01 47 84 82 90
Sevran :	
Mme Papazian	01 43 83 87 68
Décines :	
Mme Dolmadjian	04 78 49 26 66
Lyon :	
Mme Aghayekian	04 78 45 17 55
Grenoble :	
Mme Saboundjian	04 76 49 17 16
Mme Andonian	04 76 43 18 44
Valence :	
Mme Baron	04 75 40 12 49
Vienne :	
Mme Raymond	04 74 85 18 58
St-Maurice de Beynost :	
Mme Goubatian	04 78 55 28 82
Vaulx-en-Velin :	
Mme Kassabian	04 78 77 63 93
Marseille :	
Mme Gabrielian	04 91 77 61 66

La Colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les dimanches 13 juillet et 10 août. Venez nombreux.

Date des séjours :

1ER SEJOUR : du 5 au 29 juillet 1997 (date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/90.

2EME SEJOUR : du 30 juillet au 23 août (date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/82 et le 31/12/90.

Prix : 3 300 F + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.120 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.120

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ «ՈՒՈԼ ՍԹՐԻԹ»Ի ԱԿՆՈՑՈՎ

Միջազգային տնտեսութեան ու դրամական աշխարհի այս ծանօթ թերթը եւս բացառութիւն չի կազմեր ամերիկեան մամուլին մէջ որ բաւական խստութեամբ քննադատած է Նախագահ Շիրաքի Չինաստան այցելութիւնը: Այս առթիւ կը քննադատուի Չինաստանի համայնավար իշխանութիւնը որ փորձելով հանդերձ տնտեսական իր կապերը ամրացնել աշխարհի մնացեալ շրջաններուն հետ, կը մերժէ արտայայտութեան ազատութիւն տալ իր ժողովուրդին:

Թերթը յայտնի դժգոհութեամբ կ'անդրադառնայ Ֆրանքեւչին միացեալ յայտարարութեան ուր երկու երկիրները մշակութային արտաքին սպառնալիքի ենթակայ կը նկատուին որպէս հասարակաց վիճակ: Եւ երկու երկիրներն ալ կ'ըսեն բացայայտ կերպով թէ այդ սպառնալիքը կուգայ Միացեալ – Նահանգներէն:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը երբ կը յայտարարէ թէ իր երկրին նման Չինաստան եւս կը փափաքի աշխարհին մէջ յարգուած տեսնել ուրիշներու մշակոյթներու եւ լեզուներու բազմազանութիւնը, կ'ակնարկէ Միացեալ Նահանգներու. արդէն Ֆրանսայի մէջ յաճախակի հակազդեցութիւններ եղած են ու կ'ըլլան անգլերէն բառերու ներմուծումին դէմ: Փէքին գոհունակութեամբ կ'երկրորդէ այս գաղափարներուն, իր ամենափայլուն տարրերը ուսանելու համար ամերիկեան համալսարաններ ղրկելով հանդերձ: Անգլերէն սորվելու կը մղէ նաեւ իր բնակիչները, տնտեսական միջազգային կապեր հաստատելու հեռանկարով:

Ամերիկեան թերթը «գրաքննութիւն» կը որակէ Չինաստանի դրած արգելքը արտասահմանեան ֆիլմերու, երաժշտութեան հանդէպ. կ'ըսէ թէ չին պատասխանատուներ չեն ուրանար այդ իրողութիւնը. իսկ երբ ֆրանսական կառավարութիւնը կը սահմանափակէ նոյն ապրանքներուն ներածումը, տարբեր բան չ'ըրած, բայց անիկա կը կոչէ «ֆրանսական մշակութային ինքնութեան պահպանում»:

Նոյն ձեւով երբ չինական պաշտօնական մամուլը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի որ Ժընեւի մէջ մերժած է մարդկային իրաւունքներու Փէքինի բռնարարումները դատապարտել, ամերիկեան թերթը կ'եզրակացնէ թէ Փարիզ իրաւունք ունի վարձատրութիւն ակնկալելու: Խոպիւներու պայմանագրութեան կրնայ յաջողել, օրինակ, շպար նիւթերու շուկային մէջ նոր բաժիններու տիրացումը: Եւ Չինաստան պիտի սակարկութեան ապդեցին միջոցի վերածել իր կարելիութիւնները: Աւոր արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Ֆրանսա փոխանակ առաջին գիծի վրայ դնելու մարդկային իրաւանց ու ժողովրդավարական նախընտրութիններ, անգլեւսաքսոններու հանդէպ իր վերապահութիւնները կը շեշտէ, աշխարհի մէջ գրաւած իր դիրքէն տագնապի մատնուած կառավարութեան մը պատկերը տալով: Թերթը աւարտելէ առաջ կը գրէ թէ այս պարագաները թերեւս ուշադրութեան արժանանան Ֆրանսայի ընտրողներու:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԷՆ ԵՏՔ՝ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 23-ի իրիկուն վերջ կը գտնէր ընտրապայքարը երեսփոխանական ընտրութիւններու Ա. շրջանին համար: Վերջին 24 ժամերու ընթացքին, գլխաւորաբար երկու պարագլուխները՝ Ժիւփէ եւ Ժոսփէն կը ջանային համոզել թերահաւատները: Լիոնի մէջ է որ Ժիւփէ եզրյթ կ'ունենար եւ Ֆրանսացիներուն կ'ըսէր որ ինչ ալ ըլլան իրենց ցաւերը, դժուարութիւնները «գործ կը հասկնայ», պէտք է որ թօթափեն իրենց մռայլ տրամադրութիւնը, յոռետեսութիւնը, որոնք խեղդամահ կ'ընեն երկիրը: Ելոյթի վերջաւորութեան ալ, քընարական ոճով դիմելով ժողովուրդին, շեշտեց՝ «Այո՛, Ֆրանսա ժամը եկած է. ոտքի՛ ելիր»:

Թուլուզի մէջ ալ Ժոսփէն կ'ըսէր թէ յաղթելու յոյս ունին, մինչ աջը վախ ունի կորսնցնելու: Համոզուած է որ երկիրը կ'ուզէ քաղաքականութիւն փոխել, ուրեմն՝ մեծամասնութիւն փոխել: Այս լուծումը, կ'ըսէ ընկերվարական պարագլուխը, ծրագրուեցաւ որպէս վերընտրութեան գործողութիւն եւ այսօր վերածուեցաւ իսկական ընտրութեան մը:

Այս երկու պարագլուխներու կողքին, բաւական տժգոյն են զանազան հոսանքներու բանբերները, որոնք սակայն կրնան օգտուիլ երկրին մէջ տիրող ընդհանուր դժգոհութենէն եւ որու հետեւանքով ձայներու ցրւում կ'ըլլայ: Առաջին շրջանին մանաւա՛նդ, կուսակցութիւններու գլխաւոր մտահոգութիւնը կը վերաբերի ձեռնպահութեան որ կրնայ մեծ համեմատութիւններու հասնիլ: Կազմուած են նաեւ քանի մը միութիւններ որոնք կը բողոքեն ճերմակ քուէներու նկատի չառնուելուն դէմ: Արդարեւ, Ֆրանսայի մէջ, ճերմակ քուէն չեղեալ կը համարուի, մինչ այլ երկիրներու մէջ հաշուի կ'առնուի, նոյնիսկ թեկնածուներու անունները կրող թղթիկներու կողքին կան սպիտակ թղթիկներ: Բողոքողները, իրաւացի կերպով կ'առարկեն որ սպիտակ քուէն տեսակէտ է, ժխտական արտայայտութիւն մըն է որ պէտք է նըկատի առնուի:

— Հարցախոյզերը արգիլուած են Ֆըրանսայի մէջ ընտրապայքարի վերջին շաբաթը, բայց, նոյնը չէ պարագան այլ երկիրներու համար: Եթէ Փորթուկալ Ֆրանսայի պէս նոյն օրէնքն ունի, Սպանիա միայն հինգ օր առաջ կ'արգիլէ, Յունաստան՝ երկու: Իտալիոյ մէջ երկու շաբաթ արգիլուած է եւ չորս՝ Լիւքսամպուրկ: Ոչ մէկ արգելք կայ Դանիա, Հոլանտա, Իրլանտա, Շուէտ, Աւստրիա, Պելժիա, Մեծն-Բրիտանիա եւ Գերմանիա: Այս շաբթու ժուրնալ տը ժընեւ հարցախոյզ մը ըրած է Ֆրանսա որու կարելի է տեղեկանալ ինթէրնէթի միջոցաւ: Այս կեղծաւորութեան դէմ բողոքելու համար, Մայիս 23-ին, Լա Ռեփիւպլիք տէ Փիրէնէ հրատարակած է հարցախոյզ մը, բացատրելով նաեւ թէ պատճառ չկայ որ քանի մը առանձնաշնորհեալներ, որոնք ինթէրնէթ ունին կարենան տեղեկանալ եւ ուրիշներ՝ ոչ:

— 9-րդ ընտրաշրջանին մէջ (Ալֆորվիլ եւ մաս մը Վիթրիէն) ընկերվարական կուսակցութեան թեկնածուն է ծերակուտական-քաղաքապետ՝ Ռընէ Ռուքէ: Համայնավարները դժգոհ են ընտրական շրջաններու կորատումէն (Փասքուայի կողմէ) որու հետեւանքով նոյն շրջանի իրենց թեկնածուն է Փոլ Մերսիէքա եւ Մայիս 23-ին Իւմանիթէ կ'արձագանգէր Վիթրիի քաղաքապետին հայնպաստ գործունէութեան, որուշ լաւատեսութիւն մը ցուցաբերելու համար, մինչ Լիպերասիոն ապահով կը նկատէր Ռուքէի ընտրութիւնը: Շրջանի (Ալֆորվիլ) Հ.Յ.Դ.ն կը հրաւիրէ քուէարկելու ի նպաստ Ռ. Ռուքէի, Արնուվիլ-Սըվրանի 12-րդ ընտրաշրջանին մէջ ալ, ի նըպաստ՝ Տոմինիք Սթրօս-Քահնի:

Հաւանաբար, ոչ մէկ ընտրաշրջանի ատարին, քուէարկողը այնքան դառնութեամբ պիտի դիմէ քուէատուփ, քանի 16 տարիներու (չորսը՝ համակեցութիւն, երկուքը աջ եւ 10-ը՝ ձախ) երկայնքին միջին Ֆրանսացիին կեանքին մէջ ոչինչ բարելաւուեցաւ, ընտրական բոլոր խոստումները օդը ցնդեցան աւելի քան երբեք եւ հորիզոնին վրայ ալ յոյսի նշոյլ մ'իսկ չկայ բարելաւման:

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչ նախընտրութիւն կարելի է ունենալ: Քուէարկողը, հաւանաբար, պիտի խորհի քուէն տալ անոր՝ որ ալ աւելի սեւ օրերու հեռանկար մը չի ներկայացներ, բայց, այդ գուշակութիւնն ալ այնքան դիւրին չէ, աջէն զատ ձախին ալ բերած յուսախաբութիւններուն պատճառաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ խիստ քննադատական մը ուղղած է Անգարայի, Իրաքեան հողին վրայ կատարուած զինեալ գործողութիւններուն համար: Արտաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած է որ իրենք կողմնակից են ահաբեկչութեան դէմ պայքարին, բայց անընդունելի կը նկատեն այդ նպատակով երկրի մը գերիշխանութեան ոտնակոխումը եւ մեծ թիւով քաղաքացիներու սպանութիւնը: Բանբերը յոյս յայտնած է որ Թուրքիա ողջմիտ կը գտնուի ու Իրաքի տարածքէն անմիջապէս ետ կը քաշէ իր ուժերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բուռն բողոքին տեղի տուած է ՄԱԿ-ի Ընդհ. Խորհուրդէն ընդունուած բանաձեւ մը որ կը վերաբերի երկիրներու միջեւ ջուրերու բաշխումին: Բանաձեւը վէթոյի իրաւունք կու տայ երկրի մը որ համաձայն չի գտնըւիր իր տարածքէն անցնող ջուրերուն առընչուած որեւէ կարգադրութեան, երբ այդ կարգադրութիւնը կ'ընէ դրացի երկիրը ուր կը գտնուի այդ ջուրերուն ակը: Թուրքիա միշտ ջուրի հարց ունի Սուրիոյ հետ Եփրատի եւ Տիգրիսի պատճառով: Ծանօթ է որ երկու գետերն ալ ծնունդ կ'առնեն թրքական տարածքներէ, յետոյ կ'անցնին Սուրիայէն. վերջին տարիներուն Թուրքիա ամբարտակներ կառուցանելով երկու գետերուն վըրայ, հետզհետէ աւելի քիչ քանակութեամբ ջուր ձգած է Սուրիոյ որ յաճախակի կերպով կը բողոքէ այս կացութեան դէմ: Թուրք մամուլը բանաձեւին քուէարկումը կը բացատրէ ԱՄՆ-ու մարտավարական մէկ խաղով որուն նպատակն է Միջին Արեւելքի խաղաղութեան հոլովոյթին մէջ առնել Սուրիան, զայն սիրաշահելով ի հաշիւ Թուրքիոյ: Բանաձեւին դէմ քուէարկած են Թուրքիա, Չինաստան եւ Պուրունտի:

ԵԼՑԻՆ պաշտօնանկ ըրաւ Պաշտպանութեան իր նախարարը՝ Իգոր Ռոդիոնով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 22 / 23)

ԵՐԵՒԱՆ – ՀԱԼԷՊ ՅԱՄԱՔԻ ՃԱՄԲԱՅ

Փոխադրութեան նախարարութեան պատուիրակութիւն մը Մայիս 19 – 22 այցելած է Սուրիա: Ստորագրուած է համաձայնագիր մը Երեւան – Հալէպ հանրակառքի ճամբուն բացումին մասին: Ըստ այդ համաձայնագրին, առաջին երթը տեղի կ'ունենայ Երեւանէն Հալէպ Յունիսի կէսերուն:

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի դատախազութեան քննչական բաժանմունքի մէկ հետաքննութեան ընթացքին յայտնաբերուած է թմրեցուցիչի վաճառքով զբաղող եւ թմրեցուցիչ գործածող յանցագործներու խումբ մը: Սոյն թղթածրարին առընչուած են նաեւ Ներքին եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութիւններու քննչական կազմի պաշտօնեաներ: Արգելափակուած են Ազարանի ներքին գործերու բաժնի քննիչ Վահան Գասպարեան, մեծ չափով կաշառքի ստացման եւ պաշտօնական դիրքի չարաշահման, Արարատի ՆԳ քննչական բաժանմունքի պետ Արմէն Խաչատրեան՝ մեծ չափով կաշառքի միջնորդութեան մեղադրանքով: Իսկ Կոտայքի ՆԳ բաժնի քննչական բաժանմունքի պետ Տիգրան Աստուրեան նման, յանցանքներու մեղադրանքով եւ արգելափակման պահանջով կը հետախուզուի:

Յայտարարեց թէ ոչ միայն գոհ չէ նախարարէն, այլեւ վրդոված է այն ձեւէն զոր ան բանակին բարենորոգումը կը վարէ: Նոյն պատճառով պաշտօնանկ եղած է նաեւ սպայակոյտի պետը՝ Վիկտոր Սամսոնով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ձերբակալած է իր ամենէն ծանօթ լրագրողներէն մէկը՝ Տաուտ Քութապ որ կը հաղորդէր Խորհրդարանին վիճաբանութիւնները հեռատեսիլէն: Մայիս 22-ին, մերժուած էր իր ազատ արձակումը այն պատրուակով որ նախագահը բացակայ է: Արաֆաթ Գահիրէ կը գտնուէր: Լրագրողը ամերիկեան անցագիր կը կրէ:

ԱԼԺԷՐԻ քսանեւհինգ քիլոմեթր հարաւ, Պուֆարիքի կեդրոնը Թակարդ – կառքի մը պայթումէն 12 հոգի մեռած է:

ՇՈՒՐՋ 100 ՔԻՒՐՏԵՐ ցոյց մը ըրած են Մայիս 22-ին Սթրազպուրկի Եւրոպայի Խորհուրդի կեդրոնատեղիին առջեւ բողոքելու համար հիւսիսային – Իրաքի հարաւային Քիւրտիստանին գրաւման դէմ Մայիս 14-էն ի վեր: Կը բողոքեն նաեւ «Քիւրտ ժողովուրդին ջարդին դէմ 70 հազար թուրք զինուորներու կողմէ, որոնք 40 քիլոմեթր մտած են Իրաքի հիւսիսը»: 200 Քիւրտեր ալ նման ցոյց մը ըրած են Ժընեւ ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին առջեւ եւ երեք ժամ գրաւած են շէնքին մէկ մասը պահանջելով որ Միացեալ – Ազգերը դատապարտեն թրքական այս յարձակումը:

ՊՈՆՏԻԻ (Փարիզեան արուարձան) պատանիին մարդասպանը որ յաջողած էր փախուստ տալ, ոստիկանութեան յանձնուեցաւ: Նասիմ, 17 տարեկան է, եւ արդէն իսկ ձերբակալուած միւս երեք երիտասարդներուն հետ, յարձակած էր 15 տարեկան աշակերտի մը վրայ ժամացոյցը պահանջելով եւ անոր մերժումէն ետք դաշունահարած էր տղեկը: Մամուլը յայն տեղ կուտայ («Լիպերասիոն» նաեւ խմբագրականով) պատանիներու մօտ այս բռնութեան ծաւալումին, ի տես եւ որուն ճարը չի գտնուիր հակառակ «քաղաքի» նախարարութեան մը գոյութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՖԵՐԱՀԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Վարժարանը 1965 Սեպտեմբեր 13–ին կը սկսի ուսումնական երկրորդ տարեշրջանը, 43 աշակերտներով։ Նկատի առած այն՝ որ Ֆերահեանի կտակը պիտի յատկացուէր Ամերիկայի մէջ հայկական ամէնօրեայ վարժարանի մը, ժամանակը հասած էր օգտուելու այդ կտակէն, քանի որ դպրոցը արդէն բացուած էր եւ կ'արձանագրէր յաջողութիւններ։

Այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները կ'ունենան դրական հետեւանք մը։ Նոյեմբեր 10–ին, վարժարանի սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ կ'ըլլան առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Սմբատ Ծ. Վրդ. Լաւաճեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ՝ Ճէք Զատրճեան, դպրոցին տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը, հոգաբարձութիւնը, մինչ այդ բացուած հայկական երկրորդ՝ Մեսրոպեան Ազգային Վարժարանի տնօրէնը՝ Թորգոմ Փօստաճեան, Առաջնորդարանի կողմէ նշանակուած՝ Սրբոց Նահատակաց Վարժարանի Ուսումնական Խորհուրդի չորս անդամները՝ Տոքթոր Սթենլի Կօրտըն (Ղազարեան), իրաւաբան Լեւոն Լեւոնեան, Արշակ Տիգրանեան եւ Խորէն Փափազեան եւ դպրոցին զօրավիգ եղող հիւրեր։

Խորէն Փափազեան խօսք առնելով կ'ոգեկոչէ ազգային բարերարներ Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Ֆերահեանի յիշատակը, նշելով որ կտակը կաթիլ – կաթիլ քրտինքով շահուած էր սրբազան նպատակի համար, որ էր՝ դպրոցաշինութիւն։ Ապա, կտակակատարները՝ Արշակ Տիգրանեան եւ Ալպէր Յարութիւնեան Առաջնորդին կը յանձնէին 235.000 տոլարի վճարագիր մը։

Հրանդ Արք. կը յայտարարէ թէ այլեւս Ֆերահեան ամոլին երազը իրագործուած է եւ թէ, այդ գիշեր, Մուրատ – Ռափայէլեան, Սանասարեան եւ Պէրպէրեան բարձրագոյն վարժարաններու ցանկին վրայ անուն մը եւս պիտի աւելնայ եւ այդ օրէն սկսեալ Սրբոց Նահատակաց Բարձրագոյն Վարժարանը պիտի կոչուի Սրբոց Նահատակաց Երկրորդական վարժարան։ Ստեղծուած յուզիչ մթնոլորտին մէջ կ'ըլլան սրտաբուխ նուէրներ։ Արշակ Տիգրանեան եւ Ալպէր Յարութիւնեան, իբրեւ կտակակատար իրենց ստանալիք 15.000 տոլարի գումարը ամբողջութեամբ կը նուիրեն դպրոցին։

Պատմութեան համար հարկ է նշել որ Ֆերահեան կտակը Լոս – Անճըլըսի հայկական գաղութին մէջ առիթ տուած է խուլ պայքարի մը։ Ծանօթ է որ կտակը պէտք է յատկացուէր Ամերիկայի մէջ հիմնուելիք հայկական առաջին դպրոցին։ Արդ, մինչ Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, Պէյրութէն սկսեալ, 1961–էն ի վեր գործնական քայլերու կը դիմէր Ամերիկայի մէջ բանալու համար հայկական առաջին ամէնօրեայ վարժարանը, Լոս – Անճըլըսի մէջ, «Մեսրոպեան» շաբաթօրեայ դպրոցի խնամակալութիւնը 1959–ին իր գնած հողամասին վրայ ամէնօրեայ դպրոց մը հիմնելու նպատակով 1963 Յունուարին կը կազմէ Դպրոցի Շինութեան Յանձնախումբ մը։ Նոյն տարուան Նոյեմբեր 20–ին, Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը կ'որոշէ ստանձնել առաջին հայ կրթական հաստատութեան նախաձեռնութիւնը եւ այդ նպատակին համար կը քուէարկէ 60 հազար տոլարի գումար մը։ Մինչ դպրոցի կառուցման աշխատանքները յառաջ կը տարուէին, Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի ջանքերը աւելի շուտ արդիւնաւորուելով, 1964 Սեպտեմբեր 14–ին կարելի կը դառնայ Սրբոց Նահատակաց Վարժարանին բացումը, խլելով Ամերիկայի մէջ հայկական առաջին վարժարանի կոչումը։

1965 Սեպտեմբեր 13–ին է որ կը բացուի «Մեսրոպեան» ազգային ամէնօրեայ վարժարանը։ Նկատի առած այն՝ որ, հաւանաբար, Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի եւ «Մեսրոպեան»ի խնամակալութեան՝ ամերիկահայ անդրանիկ վարժարանի հիմնադրութեան համար թափած ջանքերուն մէջ գոյութիւն ունէր Ֆերահեան կտակէն օգտուելու միտումը, 1965 Նոյեմբեր 10–ի հաւաքոյթէն ետք բնականաբար ծայր կու տայ անոր տիրանալու պայքար մը։ Յիշեալ հաւաքոյթին, 235.000 տոլարի վճարագիրը Ազգային Առաջնորդարանին կը յանձնուի, պայմանաւ որ դրամագլուխը մնայ անձեռնմխելի եւ միայն տոկոսը յատկացուի բացուած առաջին վարժարանին, այսինքն՝ «Սրբոց Նահատակաց»ին, որ այնուհետեւ պիտի կոչուէր Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան Ազգային Երկրորդական Վարժարան։ «Մեսրոպեան» վարժարանի պատասխանատուները, անշուշտ, դժգոհ կը մնան այս կարգադրութենէն։ Չորս տարի ետք, 1969–ին, գաղութին մէջ պառակտումի առաջքն առնելու նպատակով կ'որոշուի կտակին երկու երրորդը յատկացնել Ֆերահեան Ազգային վարժարանին եւ մէկ երրորդը՝ Մեսրոպեան Ազգային վարժարանին։

Ֆերահեան վարժարանի խնամակալ մարմինը, արդիական ոճով երկրորդական վարժարանի շէնք մը կառուցանելու նպատակով, օգտուելով Ֆերահեանի կտակէն, 1969–ին կը գնէ դպրոցին կողքին գտնուող մէկուկէս արտավար հողամաս մը, 1970–ին՝ տուն մը եւ 1973–ին՝ անոր կից ուրիշ կալուած մը, եկեղեցւոյ եւ դպրոցի կալուածներուն ընդհանուր տարածութիւնը բարձրացնելով երեքուկէս արտավարի։

Կառուցուելիք դպրոցի շէնքին նախագիծը կը պատրաստէ ճարտարապետ Վահրամ Ճէպէճեան։ Շինութեան համար կը նախատեսուի 800 հազար տոլար։ Կը նշանակուին Շինութեան եւ Տնտեսական Յանձնախումբեր, որոնք գործի կը լծուին գումարը գոյացնելու համար։

1974 Օգոստոս 26–ին տեղի կ'ունենայ համալիրին չորս թեւերէն մէկուն հիմնարկէքը. երկյարկանի կառոյց մը, որուն երկրորդ յարկին վրայ չորս դասարաններ եւ վարի յարկին վրայ սրահ – ճաշարան մը 200 հոգիի համար։ Շինութիւնը կ'աւարտի 1976 Մայիս 23–ին։ Սրահը կը կրէ «Միհրդատ Տիգրանեան» անունը, իր արժանաւոր զաւկին 25 հազար տոլար նուիրատուութեամբ։

1977 Սեպտեմբեր 11–ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ թեւին բացումը. դարձեալ դասարաններ եւ գրադարան – ընթերցարան մը։ Ֆրէզնոյէն բարերար Ճան Կարապետեան 40 հազար տոլար կը նուիրէ եւ իբրեւ երախտագիտութիւն, գրադարանը կը կոչուի իր անունով։

Այդ տարին, երկրորդական վարժարանին աշակերտութեան թիւը կը հասնի 200–ի։ Նկատի առած այն՝ որ աշակերտութեան թիւը կ'աճի եւ յաճախ տեղի չգոյութեան պատճառաւ կը մերժուի աշակերտ ընդունիլ, ինչպէս նաեւ երկրին մէջ տիրող տնտեսական պայմաններու հետեւանքով շինարարական ծախքերը արագօրէն կը բարձրանան, պատասխանատու մարմինները կ'որոշեն դրամատունէն մեծ գումարներ փոխ առնելով ամբողջացնել համալիրին կառուցումը։

Այդ շրջանին Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Կ. Պոլսէն եւ խռովեալ այլ երկիրներէ ծայր կու տայ հայ ընտանիքներու հոսք մը դէպի Միացեալ – Նահանգներ, յատկապէս Լոս – Անճըլըսի շրջանը։ Օրուան պահանջքին պատասխանելով, 1978–ի աշնան կը հիմնուի նաեւ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժինը։ Ֆերահեան վարժարանը, համալիրի չորս թեւերու կառուցումով, կ'օժտուի նաեւ ընդարձակ մարզասրահով մը, պարսկահայ բարերար Գէորգ Աւետիսեանի 100 հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ի յիշատակ իր հօր՝ Արգուման Աւետիսեանի, որուն անունը կը կրէ սրահը։

1987 Դեկտեմբեր 5–ին, հանդիսութեան մը ընթացքին, կը հրկիզուի Ֆերահեան դպրոցի համալիրին պարտամուրհակը։

1964–ին 12 աշակերտներով բացուած ամերիկահայ առաջին վարժարանը 1978ին ունէր արդէն 200 աշակերտներ Երկրորդական բաժնին մէջ։ Երբ 1978 – 1979 տարեշրջանին կը բացուի նաեւ նախակրթարանի բաժինը, Երկրորդականը կ'ունենայ 322, իսկ նախակրթարանը՝ 120 աշակերտ։ 1988–ին Ֆերահեան վարժարանի երկրորդական բաժնի աշակերտներուն թիւը կը հասնի 327–ի, իսկ նախակրթարանինը՝ 324–ի։ Պատասխանատու մարմինները, տեղի չգոյութեան պատճառաւ հայ աշակերտները հայկական վարժարան յաճախելու կարելիութենէն չզրկելու համար, 1988–ին կը գնեն չորս արտավար տարածութեամբ եւ շուրջ 2 միլիոն տոլար արժողութեամբ նոր դպրոցի համալիր մը, որ կը գտնուի Սան – Ֆերնանտօ հովիտի՝ Սեփըլվիտա քաղաքի Փարթինիա եւ Հէյվընհըրսթ փողոցներուն անկիւնը։

1989–ի աշնան, երկրորդական բաժնի բարձրագոյն երեք կարգերը կը փոխադրուին նոր համալիրը, իսկ տարի մը ետք, անոնք կը փոխարինուին Ծաղկոցէն մինչեւ Նախակրթարանի Գ. կարգերով։

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ԸՆԴԱՌԱՋ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Երկար տենդէ ի վեր ակնկալուած՝ Հայրենի նախագահական հրամանագիրը, որ կը հիմնադրէ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց պետական խորհուրդը, ողջունելի է իր շինիչ բնոյթին համար անկասկած։ Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան հռչակումէն ասդին, հայ արտասահմանը «առ հաշիւ թողլքուած»ի հոգեվիճակ մը կ'ապրէր։ Արտասահմանեան բոլոր նախաձեռնութիւններն ու դիրքորոշումները ձեւով մը, մասնակիօրէն պարապին մէջ կ'արձագանգէին, ենթադրելով անխուսափելի հարցադրում մը, ըլլելայն կամ հրապարակային, – ի՞նչ հանգամանքով...

Ի՞նչ հանգամանք կը ներկայացնէր արտասահմանի Հայը՝ Հայաստանի հանդէպ եւ յաչս իր շրջապատին։ Հայրենիքին կապակցութեամբ ի՛նչ հանգամանք կը ներկայացնէինք մե՛նք մեր խօսքերուն եւ արարքներուն մէջ։ Ի չգոյէ հայրենի պետութեան կողմէ ճանաչումի մը, արտասահմանի Հայը կ'անդիտանար (ցնոր տընօրինութիւն կ'անդիտանայ) իր գոյավիճակը հանդէպ մայր երկրին։ Թէեւ այս մասին կը մտածուէր առաջին րոպէէն իսկ, եւ սակայն կասկած չի վերցներ, եւ հակառակ անոր տիպողական բնոյթին ու կարեւորութեան, հարցը նախապատուութեանց ցանկին վրայ առաջնահերթ տեղ մը չէր գրաւեր ցարդ։

Ասիկա հասկնալի է, նկատի ունենալով արտաքին ծանր ճնշումները, որոնց տակաւին ենթակայ կը մնայ այսօր ալ մեր երկիրը, եւ ներքին այլազան ծանրակշիռ դժուարութիւնները, զորս կը դիմակալէ։ Այլ ժամանակը եկած էր, ի հեճուկս այս դժուարութեանց, հիմնական կարգադրութիւններ տեսնելու այս հարցին կապակցութեամբ, կրկնապէս կենսական, քանի որքան արտասահմանի հայութեան վերապրումը կախեալ է Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց ամրապնդումէն, Հայաստան իր հերթին պէտք ունի արտասահմանի զօրակցութեան։

Նախագահական հրամանագիրը (*), բաղկացած՝ երեք յօդուածներէ (**), 1997 Մայիս 5–ի թուականով, ներկայացնելով Համակարգման Պետական Խորհուրդին գոյառումն ու կազմը, շեշտած կ'ըլլայ կարեւորութիւնը առաքելութեան, զոր ստանձնելու է այս խորհուրդը։ Աւելի բարձր մակարդակով եւ լուրջ հանգամանքով խորհուրդ մը կարելի չէր ակընկալել։ Զայն կը գլխաւորէ վարչապետ մը, իր շուրջ ունենալով չորս նախարարներ, Խորհրդարանի փոխ – նախագահ մը, Հանրապետութեան նախագահի դիւանապետ մը եւ «Հայաստան» հիմնադրամի գործադիր տնօրէնը։

Հրամանագրին երկրորդ յօդուածը պաշտօն կու տայ Հայրենի Նորակազմ Խորհուրդին՝ միամսեայ ժամանակաշրջանի մը մէջ «մշակել եւ հաստատել խորհուրդի գործունէութեան աշխատանքային կանոնակարգը». իսկ եռամսեայ ժամանակաշրջանի մը մէջ, արտասահմանեան մասնագէտներու մասնակցութեամբ մշակել եւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ներկայացնել՝ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց համակարգման եւ համահայկական ցանցին ստեղծման համապարփակ ծրագիր մը։

Եթէ չենք սխալիր, պետական ներկայ խորհուրդը իր առջեւ ունի չորս ամիս, վերջնական ծրագիրը նախագահական վաւերացման յանձնելու համար, – առաջին ամիսը՝ գործունէութեան յայտագիր մը հաստատելու, եւ երեք ամիս ալ՝ այս անգամ արտասահմանի մասնագէտներուն մասնակցութեամբ վերջնական ծրագիր մը մշակելու համար։ Այսպէս կը հասնինք Սեպտեմբեր 5–ի ժամկէտին։

Եթէ նկատի ունենանք այն կապը, որ խորհուրդը կը կապէ մէկ կողմէ Հանրապետութեան նախագահին՝ յանձին այս վերջինի դիւանապետին, եւ միւս կողմէ Հայաստանի Խորհրդարանին՝ յանձին Խորհրդարանի փոխ–նախագահին, պատկերացումը կ'ամբողջանայ, – իսկական կառավարական վարչամեքենայ մըն է որ կը տեղադրուի արտասահմանի հայութեան համար։

Այս հանգրուանէն անդին կը մնայ ըսպասել չորս ամիս, տեսնելու համար արդիւնքը այն աշխատանքներուն, որոնց ձեռնարկուած է Երեւանի մէջ, Մայիս 5–էն ի վեր։ Մեր մտահոգութիւններուն առաջին պատասխան մը բերող՝ հայրենի նախագահական այս նախաձեռնութիւնը, երրորդ հազարամեակի ընդառաջ, կը հարցադրէ մեզմէ իւրաքանչիւրը անհատապէս եւ համայն սփիւռքը հաւաքաբար, առանց կանխակալ դիրքորոշումի, առանց սակայն գոյն մատնանշում մը ընելու առաջադրուած խորհրդակցութեան առանցքին շուրջ։ Նախագահական հրամանագրին լրջութեան գրաւականը այդպիսի ցուցմունքի մը չգոյութիւնն է։ Արդարեւ նման մատնանշում մը խոստումի մը ձեւն ունենալով, յանձնառութեան տակ պիտի դնէր հայրենի կեդրոնական կառավարութիւնը։ Կը բաւէ սակայն աչքի առաջ ունենալ Պետական Խորհուրդի անդամ չորս նախարարներուն հանգամանքները, գաղափար մը կազմելու համար խորհրդակցութեանց նիւթ ծառայելու սահմանուած հարցերու մասին։ – Այսպէս պիտի արծարծուին քաղաքացիութեան, կրթութեան, մշակոյթի ու մարմնակրթանքի եւ ֆինանսական հարցերը։ Նախկին գործընթացին հետ համեմատած՝ նորութիւն կը կազմեն առաջինն ու վերջինը, որոնք բան մը աւելի կը բերեն կապերու ամրապնդման տեսակէտով։

Այս հրամանագիրը կը բանայ երկարաշունչ գործունէութեան ընդարձակ աշխատավայր մը, եւ ներելի պիտի չըլլար կանխակալ որեւէ դիրքորոշում այս նախաձեռնութեան կապակցութեամբ։ Ներկայ հանգրուանին վրայ մեր խորհրդածութիւնները կանգ կ'առնեն մաղթանքներու եւ յուսադրումներու սահմանագիծին վրայ. մաղթանքն ու յոյսը՝ թէ սփիւռքի բազմերանգ հայութեան երեւելի եւ աներեւոյթ խնդիրներուն լուսաբերեակ պատասխանատուներ կը յաջողին առողջ հիմերու վրայ դնել Հայաստան – Սփիւռք գործակցութիւնը, նոր թափ տալով անոր։

Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

(*) Տե՛ս «Յառաջ», Մայիս 8, 1997։

(**) Երրորդ յօդուածը կը ճշդէ հրամանագրին գործադրութեան թուականը՝ 1997, Մայիս 5։

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՈՒ ԿԱԶԻՆ ԳՐԱՒԱՐԿՆԵՐԸ

Ուժանիւթի համաշխարհային մրցակցութեան մէջ Միջին Ասիան իր հարուստ պաշարներով ուշադրութիւնները կեդրոնացնող շրջանի մը կը վերածուի օրէ օր: Քարիւղատար խողովակաշարերու այժմէականութիւնը մեծ դեր ունի այս զարգացումին մէջ, քանի որ քարիւղի շուկային կ՚առընչէ ոչ միայն նաւթահորերու տէր երկիրները, այլ նաեւ շրջակայ երկիրներ որոնց տարածքէն կ՚անցնին քարիւղատարները:

Վերջերս այս մարզին մէջ ռուսեւամերիկեան հակադրութեան մը պատճառ դարձած են Թիւրքմէնիստանի քարիւղի եւ կազի պաշարները, ճիշդ այն նոյն ձեւով որ անցեալ դարուն մրցակցութեան մէջ էին Ռուսաստան ու Մեծն-Բրիտանիա: Նոր մրցակցութեան կողմերէն են Չինաստանը, Ճափոնը, Իրանը, Փաքիստանը, Սաուտի Արաբիան, Աֆղանիստանը: Այս բոլորը, այն պատճառով որ նորագոյն ծրագիր մը կը նախատեսէ Թիւրքմէնական քարիւղը արտահանել ոչ դէպի Արեւմուտք, այլ դէպի արեւելք. դէպի Ճափոն: Միացեալ-Նահանգներու ճակատին վրայ ալ նորութիւնը այն է որ հակադրուողը քաղաքական ուժերը, դէմքերը չեն, այլ քարիւղի մեծ ընկերութիւնները:

Խորհրդային շրջանէն ժառանգուած կազատար եւ քարիւղատարներուն Ռուսաստանի տէր կանգնելու կեցուածքը յայրացուցած էր Ուզբեկներն ու Թիւրքմէնները որոնց թիկունք կանգնեցաւ Միացեալ-Նահանգներ, ներդրումներ կատարելով; Ասոր արգելք չէ եղած ընդհանրապէս երկու երկիրներուն մէջ մարդկային իրաւունքներ, ժողովրդավարութեան ոտնակոխ վիճակը: Միացեալ-Նահանգները կը մղեն իրենց դաշնակից Թուրքիան, Իսրայէլն ու Փաքիստանն ալ որպէսզի միանան իրենց ներդրումներուն Թիւրքմէնիստանի ու Ուզբեկիստանի մէջ: Մինչ Ռուսիա այս մարզին մէջ կը գործակցի Ղազախստանի, Կիրգիզիստանի, Տաճիկստանի, Իրանի հետ:

Ծրագրուած խողովակաշարը Թիւրքմէնական կազը պէտք է Ճափոն փոխադրէ: 8000 քիլոմեթր երկարութիւն պիտի ունենայ, պիտի արժէ 22 միլիառ տոլար: Մինչեւ չինական ափը երկարող առաջին մասը 12 միլիառ տոլար պիտի արժէ: Մնացեալը ծովուն տակէն պիտի հասնի Ճափոն:

Բ. ծրագիր մը կը վերաբերի դէպի Հարաւ երկարող քարիւղատարի մը. դէպի Աֆղանիստան ու Փաքիստան: Այս մէկը թէեւ առ այժմ մէկդի դրուած է աֆղանական բախումներու պատճառով: Թիւրքմէնիստան եւ Ուզբեկիստան կը նախընտրեն Իրանի հետ գործակցիլ որ դէպի Պարսից ծոց ամէնէն կարճ ճամբան է: Սակայն արեւմտեան դրամատուներ շատ տրամադիր չեն դէպի հոն խողովակաշարի մը նիւթականը հայթայթելու, նկատի առած այդ երկրին դէմ Միացեալ-Նահանգներու շրջափակումը: 1995 Ապրիլին առարկել կարդալով Ուաշինկթընի, Թիւրքմէն նախագահը Իրանի ու Թուրքիոյ հետ ստորագրեց համաձայնութիւն մը, դէպի Եւրոպա կազատար մը կառուցանելու: Ան տարեվերջին աւարտած պիտի ըլլայ ու գործածութեան դրուի:

Ասիկա շարժման անցուց Ուաշինկթընը որ շեշտուած հետաքրքրութեամբ դարձաւ դէպի կասպիական եւ միջին ասիական քարիւղի պաշարներուն: Փորձեց տարհամոզել Թիւրքմէն նախագահ Նիյազովը որ հրաժարի Իրանի մօտենալէ: Այսուհանդերձ, Աշխապատ Թեհրանի հետ քարիւղի փոխանակութեան համաձայնութիւն կնքեց, դէպի Եւրոպա քարիւղ արտածելու համար: Ուաշինկթըն բողոք ներկայացնելէ ուրիշ բան չգտաւ ընելիք:

Ներկայիս թէ՛ Ուաշինկթըն, թէ քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերութիւնները ամէն բան կ՚ընեն որպէսզի կառուցուի Թիւրքմէնիստանէն, Աֆղանիստանէն ու Փաքիստանէն անցնող քարիւղատար մը որ միջին ասիական նաւթը պիտի փոխադրէ շրջանցելով Ռուսաստանն ու Իրանը: Ասկէ զատ, ամերիկեան իշխանութիւնները ամէն բան կ՚ընեն ջլատելու համար ոչ ամերիկեան ընկերութիւնները: Գլխաւոր հարցականը այն է թէ Աֆղանիստանի բախումները շարունակուելու պարագային ինչպէս պիտի վարուին անուղղելի Թալիպաններուն հետ,

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

«Յառաջ»ի տարիներու աշխատակից եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան անդամներէն, մաթեմաթիքի փրոֆեսոր՝ Կարօ Յովսէփեան արժանացած է Արժանեաց ազգ. կարգի ասպետի աստիճանի շքանշանին Կրթական նախարարութեան կողմէ (Chevalier dans l'Ordre national du mérite, Ministère de l'Education nationale, enseignement supérieur et recherches):

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

«Ես միշտ սիրած եմ փոքրիկ գաղութներուն ծառայել եւ ամէնուրեք փնտռել իւրաքանչիւր Հայ կամ Հայուհի որ մեր եկեղեցիին ու ժողովուրդին անբաժանելի մէկ մասնիկն է»: Այս քանի մը պարզ բառերով Վիէնի հոգաբարձութեան անդամներուն բարի գալուստի խօսքին կը պատասխանէր Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան որ սիրով ընդառաջած էր իրենց քաղաքին մէջ պատարագելու հրաւէրին: Այս բառերը քիչ մը տարօրինակ կրնային թուիլ գուցէ Մարսէյլի կամ Հարաւային Ֆրանսայի նման կարեւոր գաղութի մը պատասխանատուին շուրթերուն վրայ: Իր դրական պատասխանը Վիէնի հաւատացեալներուն խնդրանքին բաւական էր ապացուցանելու համար որ իրօ՛ք իր մէջը կայ հոգեւորականին պատշաճ ծառայասիրութիւնը:

Վիէնի գաղութը Տարօն Եպիսկոպոսի սիրած փոքրիկ համայնքներէն մէկն է, ճիշդ է, սակայն Կիրակի, Մայիս 11-ին տեղւոյն Սուրբ Թէոդորոս Եկեղեցին ազատ աթոռ չէր մնացած: Մնայուն հովիւէ զրկուած նման համայնքներուն համար, եպիսկոպոսական այցելութիւն մը արտասովոր նշանակութիւն մը կը ստանայ անշուշտ: Այդպէս ալ եղաւ Վիէնի մէջ ուր հաւատացեալները մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան պատարագիչ հոգեւոր հովիւին արտասանած քարոզին ամէն մէկ բառին: Խիտ քարոզ մը, խնամքով պատրաստուած, եւ որուն իւրաքանչիւր բառ ամենայն բծախնդրութեամբ ընտրուած էր: Նախ հայերէն եւ յետոյ Ֆրանսերէն լեզուով արտայայտուելով, Տարօն Եպիսկոպոս ուզեց մանաւանդ իր խօսքերը հասցնել ներկայ գտնուող երիտասարդներուն: Այն մեր ժողովուրդին գոյատեւման «գաղտնիքը» վերագրեց Յիսուսի յարութեան դէպքին հաւատացած ըլլալնուս: Զուգահեռ մը կատարելով Յարութեան խորհուրդին հետ կ՚աւելցնէր «անմահ է այն ժողովուրդը որ մահէն անդին գիտէ նայիլ: Ես ատկէ խորապէս համոզուած եմ»: Պատարագին աւարտին, Տարօն Եպիսկոպոս ներկայ հաւատացեալներուն կոչ ըրաւ միշտ նոյն եռանդով եկեղեցի յաճախելու եւ աղօթելու, գէթ ամիսը մէկ անգամ, եւ քաջալերելու դպիրներն ու սարկաւագները որոնց շնորհիւ մեր եկեղեցին իր առաքելութիւնը կը շարունակէ: «Մի մոռնաք որ առանց Ձեզի, առանց ժողովուրդին, ոչինչ ենք ... մեր ամբողջ ծառայութիւնը ձեզմով կ՚իմաստաւորուի»: Այս եղաւ, անտարակոյս, օրուան նշանաբաններէն մին՝ Եկեղեցին, բոլոր մկրտեալներուն հաւաքումն է փոխադարձ ծառայութեան մէջ: Առանց ժողովուրդին «Աստուծոյ հօտը» կը դադրի գոյութիւն ունենալէ, եւ առանց հոգեւոր առաջնորդներու՝ հօտը կը մնայ անհովիւ: Վերջապէս Տարօն Եպիսկոպոսին այցելութիւնը գեղեցիկ առիթ մը եղաւ փոխադարձ ճանաչման:

ԿՈՐԻՆ

Մայիս 11, 1997

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՊԷԹՀՈՎԷՆԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մայիս 20-ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ Պէթհովէնի երկու գործով կազմուած յայտագրին փայլուն մասնակցութիւն բերաւ երիտասարդ ջութակահար Արա Մալիքեան: Սորպոնի նուագախումբին հետ եռակի քոնչերթոյին մեկնաբանութեան մասնակցեցաւ դաշնակահար Գաթրին Օրտրոնոյի եւ թաւջութակահար Աննիք Կօթիէի միասնութեամբ: Երեկոյթին ղեկավարն էր Ժագ Կրեմպէր:

Երեք մեկնաբաններէն ամէնէն ուշադրաւը եղաւ Ա. Մալիքեանի ինքնավստահ ու յաջող մեկնաբանութիւնը. ան որուն ելոյթներուն յաճախ արձագանգած է Սփիւռքի հայ մամուլը, փոքր տարիքէն սկսած է նուագել նախ որպէս ուսուցիչ ունենալով հայրը, ապա իտալական, գերմանական, անգլիական երաժշտանոցներու վարպետներ: Ոչ իսկ երեք տասնամեակի անոր կենսագրականին մէջ տեղ ունին միջազգային մրցանակներ, արեւելեան ու արեւմտեան կեդրոններու մէջ տրուած ռեսիթալներ, երբեմն ամենածանօթ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ, յայտնի ղեկավարներու մականին տակ: Հիմնադիրն է իր անունով կոչուած քառեակի մը: Արդէն արձանագրած է բազմաթիւ ձայնապնակներ: Երեկոյթին յայտագրէն կը տեղեկանանք թէ Դեկտեմբերին պիտի նուագէ Գարնեկի Հոլի մէջ:

Երեկոյթին երկրորդ մասին մէջ նուագախումբը մեկնաբանեց երգահանին եօթներորդ սէնֆոնին, արժանանալով երկարատեւ ծափերու:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՌԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Գրասենեակին մէջ կը գտնուէին մէկ պաշտօնական եւ մէկ գաղտնի ոստիկան: Իսկ սալոնին մէջ կը գտնուէին 7 հոգի, երկու պաշտօնական ոստիկան Քըմը Սխաւին, երկու պաշտօնական ոստիկան ալ արգելարանի կողմէ դրուած՝ Շաւարշի հսկողութեան համար, ինչպէս նաեւ՝ երկու գաղտնի ոստիկան եւ մէկ սենեկապան: Բէչատ պէյի լուր տուի թէ Շաւարշը բերուած է: Հազիւ երկու վայրկեան մնացեր էի Բէչատ պէյի մօտ:

Շաւարշը Բէչատ պէյի գրասենեակը տանելու համար վերադարձայ գրասենեակ: Ներս մտայ եւ «Հրամմեցէք» ըսի: Սալոնը ոստիկաններով լեցուած ըլլալուն, ես առջեւէն, Շաւարշը ետեւէս սկսանք քալել: Սալոնին մէջտեղը հասեր էինք: Սպասաւորը գաւաթ մը ջուր բերեր էր, Շաւարշի խնդրանքով: Շաւարշ սպասաւորին ձեռքէն առաւ գաւաթը եւ սկսաւ խմել:

ՋՈՒՐԸ ԽՄԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

— Ինչո՞ւ չէք գար տակաւին, կը պոռար այդ պահուն Բէչատ պէյ ինծի:

Գացի մինչեւ Բէչատ պէյի գրասենեակին դուռը եւ ըսի.

— Ջուր կը խմէ: Հիմա պիտի բերենք:

— Այս մարդն ալ ամէն անգամ որ հարցաքննութեան բերուի, այսպէս ջուր կ՚ուզէ, — ի՞նչ կը նշանակէ այս:

Բէչատ պէյ աւարտած չէր խօսքը, երբ աղմուկ մը փրթաւ սալոնին մէջ: Գլուխս ետեւ դարձուցի, սալոնին կողմը նայեցայ, տեսայ որ Շաւարշը, ձեռքի գաւաթը յանկարծ ոստիկաններուն նետելով, այդքան մարդոց մէջէն արագարար վազեց դէպի սանդուխները:

Սպասաւորը, ջուրը բերած ժամանակ, սանդուխի վրայի սալոնի ապակեպատ դուռը բաց ձգած ըլլալով, Շաւարշը նետուեցաւ դէպի սանդուխները: Մինչ ոստիկաններուն հետ, բռնելու համար զինք, ետեւէն կը վազէինք, ցաւով տեսանք որ Շաւարշ ինքզինք վար նետեց սանդուխներէն: Երբ Շաւարշ ինքզինք վար նետեց սանդուխներէն, Բ. եւ Ա. յարկի սանդուխներուն փայտեայ բազրիքներուն զարնուելով՝ կը կոտրէ բազրիքները, այս պատճառով իր անկման սաստկութիւնը կը նուազի: Երբ ետեւէն հասանք, Շաւարշ վարի յարկը, գետինը պառկած՝ ծանր ծանր կը շնչէր:

Բէչատ պէյ անմիջապէս հրաւիրեց հերթապահ բժիշկը: Բժիշկին քննութենէն վերջ տեսնուեցաւ որ մարմնոյն մեծ վնաս մը (էսասլը պիր սաքաթլըք) չէ հասած, բայց երբ ըսաւ որ տասը օր մը հանգիստ պէտք ունի, յետաձգուեցաւ հարցաքննութիւնը:

Զարմանալի է որ այս անկումին, իբրեւ հետեւանք Շաւարշի բան մըն ալ չէր եղած: Իր անկումէն երեք օր վերջ բարւոքեցաւ վիճակը: Սակայն բժիշկին տեղեկագրին համաձայն տասը օր հանգիստ տրուած ըլլալով, նորէն չհարցաքննուեցաւ:

ՍՈՒՏ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ

Երբ ինք եւս տեսաւ որ իր անձնասպանութեան փորձը արդիւնքի մը չյանգեցաւ եւ հասկցաւ որ բժշկական տեղեկագրով տրուած պայմանաժամէն վերջ նորէն հարցաքննութեան պիտի հրաւիրուի, այս անգամ խենթ ձեւացաւ եւ սկսաւ գլուխը պատերուն զարնել, ինչպէս կը հաղորդէր Միւթէֆէրրիքայի ոստիկանապետը: Այս պատճառով հրաման տրուեցաւ կապել ոտքերն ու ձեռքերը:

Բայց եւ այնպէս չհարցաքննուելու եւ «իֆատէ» չտալու համար, սկսաւ գլուխը զարնել գետին:

Այս կացութեան մէջ, հսկողութեան համար երկու պաշտօնական ոստիկան եւս յատկացուեցաւ իրեն, որպէսզի անձնասպանութեան միջոց չգտնէ: Մօտ քանի օր այսպէս սուտ խենթ վիճակով հսկողութեան տակ՝ մնաց: Երբ տեսաւ որ սուտ խենթութենէն ալ օգուտ չկայ, հրաժարեցաւ այդ փորձէն ալ:

Քանի մը օր վերջ, Բէչատ պէյի նամակ մը գրելով կը յայտնէր թէ պիտի պատասխանէ տրուած հարցումներուն: Ու նորէն Քըմը Սխաւի բերուեցաւ:

Սակայն դարձեալ չպատասխանեց տրուած հարցումներուն, «լուր չունիմ, չեմ գիտեր» ըսելէ զատ ուրիշ բան չըսաւ: Ասոր վրայ մինչեւ այդ օրը իրմէ առնուած պատասխաններէն ամփոփում մը ընելով, զինք յանձնեցինք պատերազմական ատեանին:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմական ատեանը զայն դատապարտեց հինգ տարուան բերդարգելութեան եւ ղրկուեցաւ կեդրոնական բանտ: Շաւարշն ալ այս ձեւով ազատեցաւ:

(Շար. 7 եւ վերջ այս մասին)

Madame Thérèse Berberian,
Serge Kezirian,
Pascale, Patrick et Raphaëlle Soussan,
Emmanuelle Kezirian,
Madame Odette Gourtchiglouian
Et toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de

Marlène KEZIRIAN

survenu le 22 Mai 1997.

La cérémonie religieuse se tiendra en l'église arménienne, 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e, le lundi 26 Mai 1997 à 15h., suivie de l'inhumation au cimetière de Montparnasse.

«HARATCH». — Nos sincères condoléances au Dr S. Kezirian et à toute la famille.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

La Section Helen Puzant d'Alfortville organise

une SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
organisent
avec la participation de
l'INSTITUT EUROMEDITERRANEEN POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 — Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques de Marseille

●

Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon : Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer, Professeur Gérard Dédéyan, Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի պարտէզներուն մէջ։

UN VOYAGE MEMORABLE A VIENNE

FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE

RECITAL DE PIANO

Vardan Mamikonian

MUSIKVEREINE

Le 17 Juin 1997

Un voyage qui vous fera découvrir Vienne dans le cadre du Festival International de Musique. Vous aurez par la même occasion la joie d'assister au concert de gala et Récital unique du Pianiste *Vardan Mamikonian* dans l'une des plus prestigieuses salles de concert du monde, la *Musikvereine*.

Avion + Hôtel* pour 2 nuits à partir de 2100,00 Frs.**

Les programmes de la semaine des Opéras de Vienne :

- Le Barbier de Séville, *Rossini*, le 14 juin;
- Don Pasquale, *Donizetti*, le 15 juin:
- Faust, *Gounod*, le 16 juin;
- Récital Piano, VARDAN MAMIKONIAN, le 17 juin au programme : *Bach — Ravel — Chopin — Liszt*.

Renseignements et inscriptions :
Marie, Alice et Karen
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 01 42 61 51 13 — Fax : 01 42 61 94 53.

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Ելն ի վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «Jeunes»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20 h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO-*ի ցուցահանդէսին նախապատրաստութեան* («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով)։

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11-էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente

LE LAC SEVAN : UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. — Տիկին Րօզի Տօրումեանի (*ծնեալ Աբրահամեան*) *մահուան առիթով՝ հանգուցեալին զաւակները 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Պօղոսեան 200 Ֆր., Պր. Ֆրէտերիք Բէչչճեան եւ Հոփսիմէ Տօրումեան 500 Ֆր.։*

Տիկին Գամիլ Պաքիսքեանի *մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէրտէրեան 200 Ֆր.։*

Տիկին Աստղիկ Տէրտէրեանի *մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէրտէրեան ընտանիք 150 Ֆր., Գիլիճեան ընտանիք 100 Ֆրանք։*

Գառնիկ Պասմաճեանի *հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան 100 Ֆր.։*

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 *թիւին։*

COLONIE DE VACANCES à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS

L'Association SIPAN des Arméniens catholiques des France organise cet été

un séjour de colonie de vacances

dans sa superbe propriété *«Résidence Sipan»* sise à Saint-Gervais-les-Bains (Haute-Savoie) à 15 kms de Chamonix, pour les enfants de 6 à 12 ans.

du 2 au 22 juillet.

Les dossiers d'inscription peuvent être retirés auprès de nos paroisses ou demandés au Secrétariat de l'Association.
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS.

Tél. : 01 40 51 11 90, du lundi au vendredi, de 14h30 à 18h30.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 27
MARDI
27 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.121
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.121

ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ

ՁԱԽԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ, ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԻ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄ

31 % ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ, ԲՈԼՈՐԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ

Բողոքի, դժգոհութեան քուէարկութիւն մը եւ գլխաւորաբար խիստ ազդարարութիւն մը մեծամասնութեան։ Անգամ մը եւս հաշիւներ սխալ ելան։ Ժիւփէի թելադրանքով է որ Շիրաք լուծեց Ազգային ժողովը այն պատճառաւ որ պարտութեան մը վախը կար 1998-ի համար եւ պարտութիւնը եկաւ 1997-ին իսկ։ Երբ կ'ըսուի թէ կառավարել կը նշանակէ նախատեսել, փաստը տրուեցաւ որ Ֆրանսան կառավարողները ոչինչ կը նախատեսեն եւ ինչ որ շատ աւելի ցաւալի է եւ մտահոգիչ այն իրողութիւնն է որ Շիրաք եւ Ժիւփէ ոչ մէկ կապ ունին իրենց իսկ ժողովուրդին հետ, ոչինչ հասկցած են անոր հոգերէն, քանի որ իրենց մօտէն իսկ չէր անցներ այն դասը զոր ժողովուրդը տուաւ իրենց։ Արդարեւ, մեծամասնութենէն անդին, պարտութիւնն է Ժիւփէի ու ինչ որ աւելի ծանր է՝ Շիրաքի։

Այս առաջին հրջանի ոչ վերջնական արդիւնքներն իսկ կը հաստատէին ձախին զգալի յառաջխաղացումը եւ Ազգային ճակատի ամրապնդումը։ Այս վերջնոյն թեկնածուները ի վիճակի են մնալու Բ. հրջանին համար բազմաթիւ ընտրաշրջաններու մէջ, ուր այդ պարագային եռանկիւն ընտրութիւններ կը նախատեսուին, այլ ընտրաշրջաններու մէջ ալ Ազգային ճակատը իրաւարարի դերին մէջ է։ Այսօր, պարզ է որ Ժ. Մ. Լը Փէնի Ազգային ճակատը երկրին երրորդ հոսանքն է եւ անոր դէմ պայքարը, ցարդ ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած է, ընդհակառակն։ Գլխաւոր պատճառն այն է նաեւ որ աջ թէ ձախ բուռն յարձակումներ կ'ընեն Ազգային ճակատի դէմ փոխանակ զբաղելու Ազգ. ճակատի ի նպաստ քուէարկողներով եւ անոնց մտահոգութիւններով, առաջքն առնելու համար աւելի զգալի յառաջխաղացումներու։ Յատկանշական երեւոյթը մեծամասնութեան պարտութիւնն էր եւ որքան ալ իր պարագլուխները կրկնեն որ հասկցած են ժողովուրդին ուղերձը, այնքան ալ ապահով չէ որ վաղը կրնան յիշել, եթէ գալ Կիրակի, նորէն ձեռնպահներու ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ – ԻՒ – ՏԷ – ԷՖ վերադարձնեն որոշ մեծամասնութիւն մը։

Անգամ մը եւս պարզուեցաւ որ հարցախոյզերը կը սխալին, քանի որ մինչեւ վերջին արտօնուած հարցախոյզերը աջը պիտի յաղթէր եւ ապահովէր առ նուազն 100 աթոռներու առաւելութիւն մը։

Մայիս 26-ի առաւօտեան արդիւնքներուն համաձայն, որոնք վերջնական բնոյթ չունէին, ձախը (բոլոր հոսանքներով) գլուխը կը հանէր ձայներու 40,15%-ով, աջը (ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ – ԻՒ – ՏԷ – ԷՖ) 36,45%-ով կը հետեւի և երրորդ դիրքի վրայ է Ազգային ճակատը 15,6%-ով, Համայնավար կուսակցութիւնը չի յաջողիր հասնիլ 10%-ի եւ կը գոհանայ 9,98%, բայց, որովհետեւ մեծամասնութեան այս դրութեամբ, երեսփոխանական աթոռներու թիւը կապ չունի ձայներու համեմատութեան հետ, Համայնավար կուսակցութիւնը, շատ հաւանաբար, պիտի կարենայ 10–15 երեսփոխան ունենալ մինչ Ազգային ճակատը, լաւագոյն պարագային ոչ աւելի քան երկու, հակառակ իր 15,6%-ին։

Կանաչները, երեք մասի բաժնուած, կը հասնին 6,86%-ի բայց հաւանական չէ որ ոեւէ երեսփոխան ունենան, հակառակ անոր որ Տոմինիք Վուանէ լաւ դիրքի վրայ է։

Ինչպէս ամէն անգամ, հոսանքները գոհ էին, եթէ նոյնիսկ մեծամասնութեան պարագլուխները չէին կրնար քօղարկել իրենց դառնութիւնը եւ յուսախաբութիւնը։ Ընդհանուր ձեւով, այս առաջին հրջանին, շատ քիչ են անոնք որոնք ընտրուած են։ Մեծամասնութեան կողմը ծանօթ միայն երեք դէմքեր կան՝ Փ. Մեհեներրի, Պ. Փոնս, Ն. Սարքոզի։ Մնացեալ բոլորն ալ, ներառեալ Ալէն Ժիւփէ համեմատականի մնացած են։

Համեմատականի մնացած են, բայց նպաստաւոր դիրքի վրայ, Անթոնիի քաղաքապետը՝ Փաթրիք Տէվէճեան՝ ձայներու 36,95%, նաեւ լաւ դիրքի վրայ է Անտրէ Սանթինի (Իսի) 41,76%-ով։ Ժ. Փ. Ֆուշէ (Գլամար) 23,61%-ով Բ. դիրքի վրայ է, գլուխը կը հանի ընկերվարական Պիւշէ 28,04%-ով, Պանեօլի մէջ, Տիկին Ժամպիւ (Համայնավար) գլուխն է 29,75%, Սարսէլի մէջ Տոմինիք Սթրօս – Քահն ձայներու 36,62% կ'ապահովէ, 9-րդ թաղամասին մէջ, Կապրիէլ Քասփէրէժ չէր ուզած քաշուիլ (տարիքի բերմամբ – 77 – կուսակցութիւնը իր թեկնածութիւնը չէր վաւերացուցած) եւ ձայներու միայն 17,07-ը կրցաւ ապահովել ընդդէմ մեծամասնութեան օրինաւոր թեկնածուին՝ Փ. Լըլուշ որ 31,5 առ հարիւր ստացած է, բայց կայ նաեւ ընկերվարական՝ Պրաւօ 22,01%-ով։ Համեմատականի մնացած են Ժոսփէն, Մարթին Օպրի, Ֆ. Պայրու, Ժ. Թուպոն, Է. Կիկու, Ժ.-Գ. Կոտէն, Է. Պալատիւր, Լ. Մերմազ, Ռ. Պառ, Ժ. Թիպերի, Ֆ. Լէոթար, Ռ. Հիւ, Պ. Մեկրէ, Տիկին Սթիրպուա, Ժիսքար-տ'Էսթէն, Ա. Մատըլէն, Ֆ. Սէկէն, տիկին Թրոթման, եւայլն։ Մարսէյլի հրջանը Պլում (ԻՒ-ՏԷ – ԷՖ, հայանպաստ երեսփոխան) 31,12% ապահոված է, Ա. ընտրահրջանին մէջ, ուր Պօղոսեան (զանազան) 1,27 ձեռք ձգած է։ Շրջանին յատկանշական կէտն է Ազգ. ճակատի յառաջխաղացումը։

Փարիզի 18-րդ հրջանին մէջ (17-րդ թաղամաս), Փաթրիսիա Ոսկանեան (Կանաչ, ձախ այլընտրանք) 374 ձայն առած է (1,26%), 20-րդին մէջ (19-րդ թաղամասի մէկ մասը) Վալերի Սանոսեան (զանազան կանաչ) 297 ձայն (0,85%)։

Հրապարակէն բոլորովին հեռացուած են Իզապէլ Պալքանի, Ժ. Կորս, Պրիս Լալոնտ, Անթուան Վէշթէր։

Դասը ծանր է մեծամասնութեան համար եւ անհրաժեշտ է որ պէտք եղածը քաղէ այդ դասէն, այլապէս հինգ տարիներու համար կը ստեղծուի նոր համակեցութիւն մը, այս անգամ հակառակ ուղղութեամբ եւ Շիրաք շատ փափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնէ ինքզինք թէ ներքին եւ թէ մանաւանդ արտաքին՝ եւրոպական ճակատի վրայ։ Բայց, ոչինչ կարելի է նախատեսել Յունիս 1-ի համար եւ հարցախոյզերու հիմնարկները որոնք ձախի բացարձակ մեծամասնութիւն մը կը տեսնեն Ազգ. Ժողովին մէջ, կրնան կրկին սխալիլ, քանի շատ բան կախում ունի ձեռնպահներէն եւ Ազգային ճակատի ձայներու տեղափոխումէն եւ առայժմ Շիրաք կրնայ դեռ յոյսով ապրիլ, դոնէ շաբաթ մը։

Առաջին գնահատումներէն անմիջապէս ետք, գլխաւոր պարագլուխները արտայայտուեցան։ Ա. Ժիւփէ ըսաւ թէ հարկ է «առանց դադարի բացատրել»։ Ըստ իրեն բոլոր քաղաքացիները որոնք իսկական փոփոխութիւն մը կ'ուզեն, պէտք է համախմբուին մեծամասնութեան շուրջ Բ. հրջանին։ Բայց, քաղաքացիները ի՞նչպէս կրնան փոփոխութիւն ակնկալել, երբ սկիզբէն իրենց ըսուեցաւ թէ Ժիւփէ պիտի մնայ (թէեւ, այլեւս, որեւէ պարագայի մէջ չի կրնար մնալ, այնքան ջախջախիչ պարտութենէ մը ետք)։

Ժոսփէն խոհեմ է, չուզեր յաղթանակ բացագանչել, կը զգայ թէ շատ պատասխանատու դիրքի մէջ է, կը նկատէ որ Ազգ. ճակատի ձայներու համեմատութիւնը շատ բարձր է եւ թէ յաջորդ կառավարութիւնը պէտք է առաջնահերթ հարց նկատէ մտատանջ Ֆրանսացիներու մտահոգութիւնները, որոնք իրենք զիրենք մոռցուած կամ վտանգուած կը կարծեն։

Ժ.-Մ. Լը Փէնի համար նախագահ Շիրաք պարտուած է եւ պէտք է քաշուի։ Ինք անձնապէս նետուեցաւ ընտրապայքարին մէջ, իբրեւ պարագլուխ մեծամասնութեան և պարտուեցաւ։ Պէտք է հետեւանքները քաշէ եւ ամօթխածութիւնն ունենայ քաշուելու ինչպէս ըրաւ, իր ժամանակին, տը Կօլ։

Ռ. Հիւ կը խորհի որ բոլոր պայմանները կան ձախ մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար։

⁂

Մեծամասնութեան բոլոր պարագլուխները իրենց յայտարարութեանց մէջ կը խորհին թէ արդիւնքը հետեւանք է «բացատրութիւններու բացակայութեան», ընտրապայքարի ընթացքին։ Բայց, ի՞նչ բացատրութիւն կրնար տարբեր արդիւնք տալ, երբ ժողովուրդը երկու տարի է (չըսելու համար՝ 4) յուսախաբ է աջէն եւ մանաւանդ Շիրաքէն եւ Ժիւփէէն որոնց ժամանումէն ի վեր իր վիճակը վատթարացած է։ Հարցը բացատրութիւն տալու մէջ չէ, այլ՝ բարելաւելու միջին Ֆրանսացիին կեանքը՝ աշխատանքի, ապրուստի, ապահովութեան եւ այլ կենսական հարցերու մէջ։ Խորքին մէջ, ժողովուրդը դժգոհ է թէ ձախէն, թէ աջէն, ոչ մէկուն հանդէպ վստահութիւն ունի եւ հո՛ս է արդէն, երկուքին ալ գլխաւոր պարտութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Իսլամական Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ չափաւորական՝ Մոհամմէտ Խաթամի, ձայներու 69%ով, ինչ որ բնաւ նախատեսուած չէր եւ հոս ալ հարցախոյզերը սխալեցան։ Արդարեւ, նախատեսուած էր Խորհրդարանի նախագահ՝ Ալի Աքպար Նաթեղ-Նուրիի յաղթանակը, բայց հաշիւները սխալ ելան, գլխաւորաբար շնորհիւ երիտասարդներու (կրնան քուէարկել 15 տարեկանէն սկսեալ), կիներու քուէներուն։ Խաթամի, անցեալին, «Իսլամական ուղղութեան» (կրթական) նախարար եղած է եւ մաս կազմելով հանդերձ իսլամական նոմենկլատուրային, իր ընտրութիւնը ապտակ մըն է Խամէնէիի եւ ծայրայեղական հոսանքին համար։

ԹՈՒՐՔ զինեալ ուժերը Իրաքի տարածքին վրայ կը շարունակեն հալածել ՓՔՔ-ի քիւրտ մարտիկները։ Սահմանէն 20 քիլոմեթր ներս քարուքանդ եղած է քրտական կարեւորագոյն խարիսխներէն մէկը։ Թրքական աղբիւրներու համաձայն, միայն այդ գործողութեան ընթացքին 750 քիւրտ զինեալ սպաննուած է։ Թուրք զինուորները գրաւած են մօտ երկու հազար կալաշնիկով, թնդանօթներ, հրթիռներ, ականներ, եւայլն։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ ծայրայեղ կրօնամոլ Թալիպաններու իշխանութեան ընդդիմացող վերջին դէմքն ալ զօրավար Ռաշիտ Տօսթում հեռացած է երկրէն ու ապաստանած Թուրքիա։ Նախկին նախագահ Ռապպանի եւս հեռացած է ու ապաստանած Իրան։ Աֆղանիստանի Թալիպանները որոնք Ասիոյ կրօնական երկրորդ իշխանութիւնը յայտարարելու կը պատրաստուին, արդէն ուղղակի այդ առաջին ճանաչումը գտած են Փաքիստանէն։

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ֆինլանտիոյ Թուվոլա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ըմբշամարտի յունահռոմէական ոճի Եւրոպայի ախոյենութեան, 58 քկ. դասակարգին մէջ, Հայաստանէն Կարէն Մնացականեան յաղթելով իր բոլոր մրցակիցներուն, դարձած է Եւրոպայի ախոյեան։

⁂

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ 10-ՐԴ ԱՒԱՐՏԵՑ

Վալանսի Հայ Մարզականը, Մայիս 24-ին, Ֆրանսայի Բ. դասակարգի 42-րդ եւ վերջին օրը Պոլէի մէջ հաւասար՝ 0 – 0 արդիւնք մը արձանագրեց։ Հայանուն խումբը այսպէսով ախոյենութիւնը կ'աւարտէ 10-րդ դիրքի վրայ, 58 կէտով։ Ա. եւ Բ. տեղերը գրաւեցին Շաթորու եւ Թուլուզ որոնք կը միանան Ա. դասակարգի խումբերուն։ Իսկ Ա. դասակարգի մէջ, ախոյեան Մոնաքոյի հետ Ախոյեաններու Բաժակին մասնակցելու իրաւունք ձեռք ձգեց, վերջին օրուան խաղերուն վերջին վայրկեաններուն, Փարի-Սէն-Ժերմէն, որ յաղթելով Սթրազպուրկի Նանթէն խլեց դասաւորման Բ. տարիճանը։

«ՄՈՒՆ» ԱՂԱՆԴԻՆ ՀՐԱՒԻՐԵԱԼ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԿԱՄ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ «ՆԵԳՐ»ԻՆ ԱՌԹԱԾ ՆԱԽԱՆՁԸ

Որքան ալ ուժգնօրէն հնչեն աղանդներու հայաստանեան ծաւալումին ու անոր ապշեցնող հետեւանքներուն մասին ահազանգները, անոնք չեն կրնար մարել այդ աղանդներուն բազմաբնոյթ խայծերով բացուած ախորժակները։ Երեւոյթը օրուն ամէն օր նոր փաստ մը կուտայ Հայաստանի իրականութիւնը, ըսենք որ կրնայ լռութեան մատնուիլ եթէ կը բացատրուի կենսական անհրաժեշտութիւններով։ Այդ մէկն ալ, նկատի առած երկրին հասկնալի ու անհասկնալի դժուարութիւնները։ Այս մօտեցումին մէջ, անշուշտ, ճակատագրական սխալ պիտի ըլլար հայ մտաւորականներու խմբակի մը դէպի «լոյս»ին դիմելու ծարաւը «կենսական անհրաժեշտութիւն» չնկատել։ Ցաւկալէս երբ այդ լոյսը կը ճառագէ հրաշքներու երկիր Ամերիկայէն։ Ո՞ր օրուան համար է «երեքհազարամեայ մշակոյթի տէր», «գիտութեան, գեղեցկութիւններու ծարաւ» հայութեան շողշողուն լոզունգներու մեր զինանոցը։ Դաւաճան է ան որ երբ առիթը կը ներկայանայ, այդ զինանոցէն չի վերցներ թուր ու ասպար, մինչեւ աշխարհին ծայրն ալ երթալու, հաւատարմութեան նոր փաստ բերելու համար յաճախ մեր կողմէ մեզի շռայլուած որակումներուն։

Այսպէս մտածած պէտք է ըլլայ Մունի կողմէ Ապրիլ 28-ին Ուաշինկթըն հրաւիրուած հայաստանցի մտաւորականներու ութ հոգինոց խմբակը, բաղկացած՝ գրական մարզի դէմքերէ՝ Ազատ Այվազեան, Կարինէ Վերդեան, Հենրիկ Էդոյեան, Գուրգէն Խանջեան, Լեւոն Խեչոյեան, Վիոլէթ Գրիգորեան, Յովհաննէս Գրիգորեան, Եուրի Խաչատրեան։ Գրեթէ պատկառելի մարմին մը որուն անունները կ'արձագանգեն նաեւ մամուլին, համալսարանին, շարժանկարին, թարգմանութեան մարզին, եւայլն։ Ո՞վ ըսեր է թէ քաղաքական ոլորտին մենաշնորհն է «բարեկամներ չկան, շահեր կան» սկզբունքը։ Արդէն ո՞վ կրնայ պնդել թէ Հայաստանի գրական աշխարհը քաղաքականէն հեռու կը մնայ ճապկումներու, գիրքափոխումներու, բացառիկ ճկունութիւններու, յաջող մարտավարութիւններու գետնին վրայ։ Ատոր փաստը չէ՞ քաղաքական կարեւորագոյն դիրքերու վրայ գրականէն եկած դէմքերու ուշագրաւ ներկայութիւնը. կամ հոն հասնիլ չյաջողած միւսները որոնք առիթ կը փնտռեն գրականն ու քաղաքականը շփոթելու, նախագահը քննադատելու, անոր ընթացքին սխալներն ու իրենց ակնոցներուն տեսած ճիշդերը մատնանշելու անմար եռանդով։ Ցաւալի ուշագրաւ երեւոյթ է այդ շփոթին մեծ դիւրութիւնը զոր անոնք ունին, թերեւս ալ երկու մարզերուն միջեւ տեղ մը մնացած ըլլալու իրենց յատկանիշին շնորհիւ...։

Գրողներու վերոյիշեալ ութնեակը երկու խումբէն ալ մարդ չունի, եթէ նոյնիսկ անոնցմէ մէկ – երկուքը ունեցած են պարագայական արտայայտութիւններ ի նպաստ ներկայ իշխանաւորներու։ Տեղեկատու թերթին («Հայկական Ժամանակ» Մայիս 9) էջը չի յայտներ թէ անուններու ընտրութիւնը ո՛վ կատարած է եւ ի՛նչ չափանիշով։ Աղանդին պատասխանատուները իրենց նպատակներուն յարմարագոյնը նկատած եւ ուղղակի այս անձերո՞ւն ղրկած են հրաւէրները, թէ Հայաստանի մէջ որոշուած են մասնակիցները։ Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, կարեւորը այն երեւոյթն է որ մինչ համազգային մտահոգութիւններու մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ աղանդներու հայաստանեան գործունէութիւնը, գիրի աշխարհէն ութ ծանօթ անուններ որեւէ անպատեհութիւն չեն տեսներ անոնց ամէնէն յայտնի մէկուն հրաւէրին ընդառաջելու։ Նաեւ իրենց «առաքելութեան» մասին հարցումներու ալ կը պատասխանեն հրապարակաւ։

Այս անկեղծութեան շնորհիւ կը կարդանք խումբէն Գուրգէն Խանջեանի բացատրութիւնները, տպաւորութիւնները, որպէս «գրական միջազգային համագումար» ներկայացուած ձեռնարկին մասին։ Անոր տրուած է «Մարդկութեան մշակոյթը XX. դարու շեմին» խորագիրն ալ։ Այսուհանդերձ, Նայիրա Զօհրաբեանի հարցումներուն տուած առաջին պատասխանին առաջին նախադասութեամբ Գ. Խանջեան կ'ըսէ. «այս համագումարի նպատակը Մունի քրիստոնէական աղանդի տարածումն էր»։ Կուտայ նաեւ մարտավարութեան մէկ բանին. «Նրա համար շատ աւելի դժուար կը լինէր այդ բոլոր երկրներում առանձին – առանձին քարոզչութիւն ծաւալել, դա շատ աւելի ծախսատար կը լինէր, քան այսպէս՝ մի տեղ հաւաքել մշակոյթի գործիչներին, որպէսզի յետոյ էլ նրանք շարունակեն այդ քարոզչութիւնը»։ Կ'աւելցնէ թէ հրաւիրեալները հիմնապէս նախկին խորհրդային երկիրներէն էին։

Թէ ի՛նչ պիտի քարոզեն, կամ կը քարոզեն արդէն հայաստանցի ութ պատուիրակները իրենց վերադարձին մեծ ու փոքր հայրենակիցներու, կը յայտնուի մշակոյթի բացառիկ բարձր մակարդակով։ Մունը կ'ըսէ թէ Եւան Ադամին արգելք եղաւ իր առաքելութիւնը կատարելու, զայն ներքաշելով «ազատ սէքսի, ապօրինի կապի մէջ, առանց ընտանիք կազմելու։ Յետոյ ուղարկեց Յիսուսի, սակայն սատանան նրան էլ խանգարեց»։ Մունը վեհանձնօրէն ներկաներուն կը յայտնէ Աստուծոյ անտես կարծուած նախընտրութիւնն ալ. ան «միայն ընտանիքի սիրոյ վրայ է հիմնում ամէն ինչ»։ Անկէ անդին յստակ է որ սպասուած Մեսիան, վերածնած Յիսուսը ուրիշ ոչ ոք կրնայ ըլլալ, քան ինքը՝ Մունը որ «13 զաւակ ունի ու շատ ամուր ընտանիք»։ Որպէս «գրական համագումար» այս կարգի յայտնութիւններու ունկնդիր ըլլալէ ետք, շատ անակնկալ չէ որ զանէ Գ. Խանջեան մխիթարութեան ու գոհունակութեան եզրեր փնտռէ եւ գտնէ. «մի բանում կարելի է այդ քարոզչութիւնը դրական համարել. մասնակիցների մեծամասնութիւնը մահմետականներ ու պուտտայականներ էին, իսկ քարոզւում էր ամէն դէպքում քրիստոնէական աղանդ»։ Այս ոչ իսկ «այրած սրտի» մխիթարանքը նաեւ չափանիշ կարելի է նկատել քրիստոնէութեան հայաստանցի մտաւորականի ընկալումին. առիկա՝ ճիշդ այն օրերուն երբ հարկաւորէն զատ ամէն բանի հետամուտ ենք մեծ ու պզտիկով, այդ նոյն քրիստոնէութեան հայկական 1700-ամեակը նշելու համար։ Մէկը մտածա՞ծ է արդեօք թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր պատասխանը եթէ մէկը հարց տայ այդ 1700 տարիներու առաջինին հետ նաեւ վերջինին՝ այսօրուան հայաստանեան պատկերին մասին։ Գ. Խանջեանի արժեւորումը ճիշդ առնելին կը հասնի, մտածել թելադրելով այս մասին եւս, խնայելով անախորժ անակնկալ կացութիւններ։

«Հայկական Ժամանակ»ի նոյն էջին վրայ Հայաստանի պատուիրակներէն վեցը գրօսաշրջիկային յաջող լուսանկարէ մը ինքնագոհ նայուածքներ կ'ուղղեն ծովափեայ սեղանի մը շուրջ բոլորուած։ Հոն կը կարդանք տակաւին թէ Մունի ելոյթին յաջորդած են ուրիշներ ալ. օրինակ, Հ. Էդոյեան իր խօսքին մէջ շատ նրբօրէն անդրադարձած է Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին։ Առիկա պատճառ կ'ըլլայ գաղափար մը ունենալու Մունի քարոզչութեան հզօր ներգործութեան մասին, քանի որ բացայայտօրէն փոխադարձ սիրոյ անոր հրահանգը արդէն անմիջապէս իւրացուցած են, ներկայ ազրպէյճանցի, կամ թուրք պատուիրակները, «առանց չարութեան» ընդունելով Հ. Էդոյեանի անդրադարձը...։

Գ. Խանջեանի տպաւորութիւններէն դատելով, Ուաշինկթընի այս այցը իրեն համար եղած է մշակոյթներու բաղդատական ակնարկի մը առիթն ալ։ Նախանձ գրգռելու աստիճան, Ուաշինկթընի փողոցներէն քալելով կը տեսնէ որ հոն Երեւանէն 10 անգամ աւել ինքնաշարժ կայ, բայց ոչ մէկ ճչակի աղմուկ կը լսուի։ Սկիւռները ազատ կ'ոստոստեն։ Ոչ ոք կարմիր լոյսին դիմաց անցնիլ կը փորձէ, կամ եթէ մէկը փորձէ, վարորդները ժպտուն ճամբայ կուտան։ Նախանձի բաժին մըն ալ կ'երթայ Թուրքին. երբ պատուոր կ'ըլլան օր մը Պոլիս մնալու, կը նախանձին քաղաքին կատարեալ մաքրութեան, կարգուկանոնին։ Կը հիանան Թրքական օդային գիծերու նաժիշտներուն վերաբերումին, որ տրամագծօրէն հակառակը եղած է հայկական օդանաւին անձնակազմէն յատկապէս մէկուն որ զիրենք «ճշած է» բ. սրահը, «ասես կարտոլ տեղափոխելիս լինի»։

Այսպէս, Ուաշինկթըն ու Պոլիս ձեռք – ձեռքի ազգային խոր քննարկումներու կը մղեն հայ մտաւորականը որ կ'եզրակացնէ. այսպէս ապրիլ չի կարելի։ ... Կամ կը դառնանք քաղաքակիրթ, կամ ոչ։ Նեգրին մի տարում քաղաքակրթում են, Հայերիս մէջ չքաղաքակրթուելու բարդոյթ կայ»։ Յետոյ, վերջին պոռթկումով մը «ռաբիսը», «աղմուկը», «վայրենի լինել»ը դատապարտելով, կը պատգամէ. «Եթէ դա է մեր ազգային տեսակը, լաւ է ընդհանրապէս չլինի»։

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ ազգային նման պատուիրակութիւններու վերադարձին, գրօսաշրջութեան յատկանիշէն զատ լուրջ պարագաներ ալ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլա՞ն։ Օրինակ, Մշակոյթի նախարարութիւնը հաշուետուութիւն մը կը պահանջէ՞ ուաշինկթընեան «գրական համագումար»ին մասին որ Մունի ճամբով տեղի տուած է քաղաքակրթութեան հետ նման լուրջ շփումի մը. կամ եթէ նման սովորութիւն կայ, ի՞նչ արժեւորում կը տրուի Գ. Խանջեանի կատարածին նման տեղեկատուութեան մը։

Նախարարը կը հրահանգէ՞ յետագային աւելի լրջութեամբ քննել արտասահմանեան հրաւէրներու բնոյթը, ղրկուելիք պատուիրակութեան կազմը, թէ ազգային աւանդութիւններու դաւաճանելու ամբաստանութեամբ դատարան կը յանձնէ մոլորեալ մտաւորականը։ Կամ արդեօք հրամանագի՞ր մը կը ստորագրէ Երեւանի փողոցներուն մէջ սկիւռներու ազատ շրջագայութեան մասին...։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը (UMAF) հիմնուած է 1975-ին եւ իր համագումարը կ'ունենայ չորս տարին անգամ մը, աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ։ Այս տարի Մայիս 1-էն 8 ԻՒՄԱՖ Գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր իր «Première journée franco-arménienne médicale et Première journée franco-arménienne dentaire» համագումարը կատարել մայր Հայրենիքի մէջ, առիթ ստեղծելով որ Հայաստանի բժիշկներն ալ կարենան իրենց լայն մասնակցութիւնը բերելու եւ ծանօթանալու բժշկական թէ ատամնաբուժային վերջին նորութիւններուն։ Բժիշկներ ներկայ էին Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն։ Խումբը բաղկացած էր 180 հոգիէ որոնց 120-ը՝ բժիշկներ էին։

Այս առիթով, ուզեցի իմ տպաւորութիւնները, ապրումներս ու նաեւ հիացումս արտայայտել եւ փոխանցել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, քանի տարիներէ ի վեր ԻՒՄԱՖ-ի բժիշկներու միջոցաւ ծանօթ էի Հայաստանի եւ հոն բնակող մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն կեանքի դժուարութիւններուն ու մանաւանդ Սփիւռքի հայ բժիշկներու կատարած անգնահատելի աշխատանքին։ Խոստովանիմ, սակայն, որ երբեք չէի պատկերացներ թէ որքան մեծ են կարիքները եւ թէ ինչ նուիրումով եւ անշահախնդրութեամբ է որ բժիշկները կը գործեն, նոյնիսկ երբեմն ոչ Հայեր, Ֆրանսացի բժիշկներ եւս, ինչպէս այս խումբին մաս կազմող երեք անձեր, որոնք գիշեր – ցերեկ գործողութիւններ կատարեցին հայ հիւանդներ խնամելու համար։

Ուրբաթ, Մայիս 2-ի իրիկունը հրաւիրուած էինք Ֆրանսական դեսպանատունը, ուր դեսպան՝ Միշէլ Լըկրա եւ Առողջապահութեան նախարար՝ Արա Բաբլոյեան բարի գալուստ մաղթեցին եւ ուր խօսք առաւ նաեւ ԻՒՄԱՖ-ի Փարիզի նախագահը՝ տոքթոր Սերժ Գազանճեան։ Ապա, տեղի ունեցաւ ճոխ ընդունելութիւն մը։

Յաջորդ օրն ալ Մայիս 3, Շաբաթ գիշեր պանդոկին սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ – պարահանդէս մը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ կը շարունակուէր հանդէսը մինչեւ ուշ գիշեր։ Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան բոլոր նախագահներուն բեմ հրաւիրուիլը։ Առաջին նախագահէն մինչեւ այսօրուանը իրարու յաջորդեցին բեմին վրայ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Պահը չափազանց յուզիչ էր։ Շնորհիւ բժիշկներու կազմակերպութեան անձնուէր անդամներուն է որ այսօր ԻՒՄԱՖ հասած է բարձր մակարդակի մը եւ այսքան ծաւալ առած։

Համագումարը տեւեց երկու օր եւ աւարտին, հրաւիրուած էր Միքայէլեան հիւանդանոցը ուր կազմակերպուած էր ընդունելութիւն մը հիւանդանոցին վարիչ՝ տոքթոր Համլէթ Թահմազեանի կողմէ առ ի գնահատութիւն ԻՒՄԱՖ-ի բժիշկներուն, բերած օժանդակութեան Միքայէլեան եւ Էրեբունի հիւանդանոցներուն։ Բացումը կատարուեցաւ երկու յուշատախտակներու յանձնումով, մին՝ տոքթոր Սերժ Սիմոնեանի, միւսը՝ տոքթոր Միշէլ Տէրվիշեանի։ Երբ, կ'այցելէինք Էրեբունի հիւանդանոցը, կ'ուզէի նաեւ յիշել տոքթոր Գէորգ Արզարեանը, Ատամնաբոյժ Արթիւր Պօյաճեանը, փրոֆէսօր Եղիա Կարապետեանը որոնք, այդ հիւանդանոցին մէջ հսկայ աշխատանքներ կատարած են։ Նաեւ նախկին նախագահ՝ տոքթոր Ժագ Երուանդ որ երեք տարի կազմակերպած էր անցեալի բոլոր ձեռնարկները։ Գալով այցելութիւններուն, շատ խճողուած ժամանակացոյց մը ունէինք։ Այցելեցինք Մատենադարանը որ մեծ հիացում պատճառեց 19 կրամէն 28 քիլօ կշռող իր ձեռագիրներով։

Այցելեցինք Ծիծեռնակաբերդ, այդ օրը մեր յուզումին մասնակից էին նաեւ ամպոտ երկինքն ու անձրեւը։

Երբ հաւաքուած էինք յաւերժական բոցին շուրջը աղօթելով, արտասուելով, մտիկ ընելով Կոմիտաս Վարդապետին երաժշտութիւնը, մեր աչքերուն առջեւ կուգար կոտորածը։ Ապա՝ այցելեցինք 1915-ի Մեծ Եղեռնի նուիրուած Թանգարանը։ Այցելեցինք Մայր Աթոռ Էջմիածինը, որ իւրաքանչիւր Հայու հաւատքի բերդն է։ Մոմեր վառելով, հիացմունքով հետեւեցանք պատարագին։ Ապա՝ մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցանք հայ ժողովուրդին ստեղծագործած հոգեւոր արժէքներուն, որոնք մեր փառաւոր անցեալին լուսաւոր յուշարձաններն են։ Շատ լաւ ընդունուեցանք Մայր Աթոռ Էջմիածին Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պօզապալեանի կողմէն։ Այցելեցինք Խոր Վիրապ, ուր 14 տարիներ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տառապեցաւ եւ շնորհիւ իր աղօթքներուն, դարձանք աշխարհի առաջին քրիստոնեայ Պետութիւնը 301 թուականին։

Տեսանք Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Գեղարդի ժայռափոր եկեղեցիները, վերջապէս Սեւանայ լիճը որ կը ցոլացնէր երկնքի կապոյտը, իսկ միւս կողմէն Ալթամար հպարտութեամբ զինք կը դիտէր։ Այցելեցինք Դիլիջան, որուն բնական գեղեցկութիւնը հիացմունք պատճառեց բոլորին։

Մասնաւոր յուզում պատճառեց անմահ Մեսրոպ Մաշտոցի շիրիմին այցելութիւնը Օշական գիւղին մէջ։ Խոնարհեցանք անոր յիշատակին առջեւ, քանի շնորհիւ իր 36 տառերուն, կը շարունակենք հայ ապրիլ։

Վերջին օրը խումբը այցելեց Հաղբատի, Սանահինի համալսարանն ու վանքերը, որոնք պատիւ կը բերեն Հայ ժողովուրդին։

Անկարելի է մոռնալ Չորեքշաբթի գիշերը Արմէնիա պանդոկին մէջ։ Օդանաւ առնելէ քանի մը ժամեր առաջ, իրարանցում մը միջանցքներուն մէջ։ Հիւանդներ, հեռաձայններ, դեղ ուզողներ, ազգականներ, աներեւակայելի փրարանցում մը, որ մեր կողմէն բոլորովին հասկնալի էր եւ համբերութեամբ կը տանէինք։

Աչքիս առջեւ կուգայ 9 տարեկան աղջնակ մը որ չէր կրնար քալել, խօսիլ, երիտասարդ հայրը յուսախաբ, օգնութիւն կ'ուզէր ... գոհունակութեամբ մեկնեցաւ պանդոկէն։

Կարեւոր է որ շեշտենք Հուտէ Լապորաթուարին կատարած 3000 տուփ գըլչիսին դեղերուն նուէրը, միաժամանակ պատասխանատուներուն ներկայութիւնը մեր մէջ։

Վերջապէս մեր խորին շնորհակալութիւնները Սապէրաթուրի անօրէնութեան եւ աշխատակիցներուն, որոնց շնորհիւ շատ հաճելի եւ հանգիստ ժամեր ապրեցանք մեր ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին։

Անձնական վերջին համոզումս այն է որ երբ անգամ մը Մայր Հայրենիք այցելենք, անմիջապէս յաջորդ ճամբորդութիւնը կը ծրագրենք։

ՌՈԶԷԹ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ՝
ՆՈՐ ԼՈՅՍԻ ՏԱԿ

Անցեալ տարուան վերջերուն, Հռոմի մէջ տեղի ունեցաւ հազուագիւտ ցուցահանդէս մը՝ Լուիճի Փիրանտէլլոյի նուիրուած: Կարեւոր ձեռնարկ մը, որուն մաս կազմած են գրողին անձնական գրադարանէն 200 հատոր գիրք, Հռոմի իր տունէն (այժմ Փիրանտէլլոյեան ուսումնասիրութիւններու կեդրոն) եւ Ակրիճէնթոյի «Լուիճի Փիրանտէլլօ» թանգարանէն բերուած, որոնց կողքերը եւ ճակատի էջերը Փիրանտէլլօ իր իսկ ձեռքով կը սիրէր նկարազարդել: Ցուցադրուած են նաեւ անձնական առարկաներ, բեմայարդարումներ, ծրագիրներ, իր դիմանկարները (Ճորճօ տէ Քիրիքոյի, Էնրիքօ Փրամփոլինիի, Փրիմօ Քոնթիի, Ֆիլիփփօ տէ Փիզիսի կողմէ իրագործուած), նամակներ, յարգի էջեր, լուսանկարներ: Իսկ առաջին անգամ ըլլալով հանրութեան ներկայացուած են իր կողմէ երկնուած իւղանկարներ եւ գծանկարներ, ինչպէս եւ անտիպ տետրակ մը (Նախքան մօտալուտ հրատարակութիւնը)՝ որուն մէջ մեծ գրողը կ'արձանագրէր մտքեր, աշխատանքի ծրագիրներ, նկատառումներ:

Ձեռնարկին խմբագրողն ու զայն ներկայացնողը, Անամարիա Անտրէօլի, կ'ըսէ թէ Փիրանտէլլոյի «գրադարանը ակնբախօրէն երեւան կը հանէ այդ գիրքերուն հետ գրողին հրավառ կապը: Ի տարբերութիւն տ'Աննունցիոյի, մեծ ոճապաշտ մը բայց նաեւ ամենակուլ ընթերցող մը՝ միշտ հետամուտ բնագիրներու եւ մեկնակէտերու բանագողութեան, Փիրանտէլլօ ուշադիր է, աւելի, առանձին նախադասութիւններու, բառերու: Կը զգացուի լեզուագէտի իր պատրաստութիւնը»: Ասոր հաստատելու համար, կը բաւէ աչքի առաջ ունենալ նկատառումները, ընդգծումներու ձեւը եւ ձեռագիր նշումները, որոնք հատորներուն մէջ տարածուած են, էջերու ծայրերուն արձանագրուած:

Սակայն, անտիպ տետրակն է որ անգնահատելի մասունքի մը դերը կը ստանայ, որ միշտ Փիրանտէլլոյի կ'ընկերանար, որպէս «փոխադրելի տարրալուծարան» մը, Նախապէս, ան պատկանած է Լուչիօ տ'Ամպրայի ժառանգորդներուն, որ 1930-ական թուականներուն բաւական ժողովրդականութիւն վայելող գրող մըն էր եւ բարեկամ՝ Փիրանտէլլոյի: Այս եւ այլ տետրակներու մասին տ'Ամպրա գրած է 1937-ին լոյս տեսած իր մէկ յօդուածին մէջ, նշելով որ անոնք գանձեր կը պարունակեն: Այս վկայութիւնը այժմ արշաւի մը ուղին կը բանայ, ձեռք բերելու համար միւս տետրակներն ալ: Ցարդ անոնց կարեւորութիւն չտրուիլը փիրանտէլլոյեան գրականութեան մէջ, մինչեւ այսօր առկախ ձգած է քննադատական հիմնական խնդիր մը, գիտնալու համար թէ Փիրանտէլլօ ի՛նչ կերպով կ'աշխատէր: Ցուցադրուած տետրակը այս ուղղութեամբ արժէքաւոր ցուցմունքներ կու տայ, քանի հոն գրի առնուած տողեր տեղ գտած են գրողին թատերգութիւններուն եւ պատմուածքներուն մէջ: Աւելին, Փիրանտէլլօ այս տետրակները իր հետ կը փոխադրէր երբ կը ճամբորդէր եւ կամ՝ թատերական խումբերուն կ'ընկերանար:

Բայց տետրակը միակը չէ, Փիրանտէլլոյի թաղուած, անտիպ գանձերուն մէջ: Ի՞նչ եղած է երիտասարդական գործերուն ճակատագիրը, զորս գրողը միշտ կ'ըսէր թէ փճացուցած է սակայն, աւելի ուշ, անոնցմէ մեկնակէտեր եւ նիւթեր օգտագործած: Առիկա կրնայ լուսանցքային այլ խնդիր մը թուիլ. բայց եւ այնպէս, հիմնական է՝ Փիրանտէլլոյի մօտ թատերական եւ գրական փոխադարձ առընչումներուն գծով: Անտրէօլի կ'աւելցնէ թէ «Այստեղ եւս ցարդ գոյութիւն ունեցող դիտանկիւնը կը շրջուի. բանասէրները հակամէտ են անտեսելու կամ, յամենայնդէպս, բաւարար չափով նկատի չառնելու իրողութիւնը որ, պատմուածքները թատրոնէն կը ծնին եւ ոչ՝ հակառակը»: Փաստ՝ ժամանակագրական կապը «Աքցան»ը թատերախաղին եւ «Վախը» պատմուածքին միջեւ:

ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ ԵՒ Տ'ԱՆՆՈՒՆՑԻՕ

Թուագրումի այլ կարեւոր պարագայ մըն է Փիրանտէլլոյի եւ Կապրիէլէ տ'Աննունցիոյի անձնական ծանօթութեան վերաբերողը, որ երեւան եկած է ցուցահանդէսին ներկայացուած փաւերաթուղթ մը, որ նամակ մըն է (1917 Հոկտ. 11 թուականը կրող), տ'Աննունցիոյի կողմէ գրուած Փիրանտէլլոյի, որպէս յանձնարարագիր՝ երիտասարդի մը ի նպաստ: Նամակին սիրալիր եղանակը, ձեւականէ այնքան հեռու, մտածել կու տայ որ երկու գրողներուն միջեւ արդէն գոյութիւն ունէր ուղղակի կապ մը մինչ, դեռ վերջերս, կը կարծուէր որ երկուքին միջեւ առաջին յարաբերութիւնը 1926-ին տեղի ունեցած է:

Սակայն, խորքին մէջ, իրենց միջեւ կ'անցնէր հակամարտութեան բարակ թել մը, քանի Փիրանտէլլոյի կողմէ խիստ նախանձ մը կար տ'Աննունցիոյի նկատմամբ, որուն մասին դէշ կը խօսէր 1890-ական թուականներէն իսկ: Հակառակ ասոր, երկուքին միջեւ տարբերութիւնները պատճառ չէին եղած որ փոխադարձ կապեր չունենան եւ՝ ոչ ալ արգելք հանդիսացած որ հրապուրանքի տարօրինակ ձեւեր տեղ գտնեն Թ'Աննունցիոյի եւ Մարթ Ապպայի միջեւ (Փիրանտէլլոյի նախընտրեալը եւ սիրեցեալը) ու, միւս կողմէ, Փիրանտէլլոյի եւ Էլէօնորա Տուզէի (Տիզեան) միջեւ (Թ'Աննունցիոյի երկար տարիներու սիրուհին), որուն գրած է, զայն համոզելու համար իր մէկ կատակերգութեան մէջ դեր ստանձնելու. «Ազնիւ Տիկին, գիտեմ որ երէկուընէ սկսեալ Ձեր ձեռքերուն մէջ է "Կեանքը զոր դուն քեզի կը ձօնես"ը: Զայն գրած եմ երկիւղանքով համակուած սիրով, միշտ Ձեր մասին մտածելով...»: Կարելի է հետեւցնել որ, ինչպէս Ռ. Պարպօլինի կը նշէ, ինքնասիրական այս թեւարկումներով, երկու գրողները իրենց հակամարտութիւնը գրականէն փոխադրած են նաեւ զգացական մարզ:

Այս երեւոյթներէն անդին, երկու ականաւոր դէմքերը դարձած էին ազգային խորհրդանշաններ: Այս իսկ պատճառով Մուսոլինի, իր վարչակարգին մշակութային արժանիքը չեշտելու համար, երկուքին միջեւ յարաբերութիւնը խիստ կը գնահատէր, շրջանի մը ընթացքին երբ Փիրանտէլլոյի շնորհուած Նոպէլեան մրցանակը աւելի կը բարձրացնէր իր վարկը եւ կը ստարէր իր միջազգային արժէքի հաստատման:

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ.-ԿԱՄՔ մարզասրահին մէջ, Մայիս 11-ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի օրուան եւ Մոնրէալի Սօսէ մասնաճիւղի 40-ամեակի տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Սօսէ եւ Լաւալի Շուշի մասնաճիւղերուն: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է առաջնորդական փոխանորդ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՍԷՆԹ ՏՕՆԱ (Գանատա) Մոնրէալի Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութիւնը Մայիս 2-էն 4 կազմակերպած է իր երկրորդ սեմինարը Քէպէքի Սէնթ Տօնա բանակավայրին մէջ: Մասնակցած են 20 պատանիներ և 5 վարիչներ: Պատանիները հետեւած են դաստիարակչական երեք դասախօսութիւններու հետեւեալ յաջորդականութեամբ՝ ա.- «Արցախի պատմութիւնը մինչեւ 1988» (Շանթ Ժամկոչեան), բ.- «Արցախի պայքարը 1988-էն մինչեւ այսօր» (Սեւակ Ղազարեան), գ.- «Ազգային եւ յեղափոխական երգերու մասին» (Հուրի Թօփալեան):

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Մայիս 2-ին, բացումը կատարուած է ՀՕՄ.-ի Գոլոլեան նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտութեան արուեստի գործերու ցուցահանդէսին: Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի տնօրէնը՝ Մարգար Շարապխանեան, որ անդրադարձած է նաեւ արուեստի ուսուցչուհիին Փարիս Մաղաքեանի տարած աշխատանքին:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, Մայիս 2-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդին: Բացման խօսքը արտասանած է Անդրանիկ Չիլինկիրեան եւ ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Ժիրայր Փէտէրեանը: Անոր նիւթը եղած է.- «Ի՞նչպէս կ'ըմբռնենք զԱստուած»:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Վէնսան տ'Էնտի Երաժշտանոցի Մարի Սթեֆան սրահին մէջ, Հայ Երաժիշտներու ընկերակցութեան կազմակերպութեամբ, Մայիս 4-ին երաժշտական համերգ մը տեղի ունեցած է, որուն մասնակցած են հայ պատանի երաժիշտներ: Շուրջ մէկուկէս ժամ, ներկայացուած են հայ եւ օտար երաժիշտներու գործեր:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

... Ի՞նչ կ'արժեն անհատական պարագաները, նոյնիսկ ամէնէն քստմնելին, այն համատարած ողբերգութեան հանդէպ որ կը ձկէ մեր հոգին եւ կը քամէ մեր երակները:

— Գրէ՛ ... ե՞րբ պիտի գրես...: Անհրաժեշտ են լուսաբանելու համար այն ահաւոր ճգնաժամը, որ տեւեց 1914-էն մինչեւ զինադադար, որուն մասին բոլորը գրեցին, բացի քեզմէ:

— Ոչինչ. երբեք ուշ չէ պատմութիւն գրելու համար:

Եւ արդէն անցեր է քսան տարի, Բայց քանի որ Թուրքը խօսեցաւ — «Ինչե՞ր տեսայ, ինչե՞ր անցուցի», — հարկադրուած եմ գրել այնքան, որքան կապ ունի այդ յուշերուն հետ, եւ այնքան որքան կը թոյլատրեն պարագաները:

Ոչ մէկ տարակոյս, — Ալի Րիզա կը կոչուի այն Թուրք ոստիկանապետը որ ծպտուած գաղտնի ոստիկանի դիմակին տակ, գրի առած է այդ յուշերը Պոլսոյ «Զաման» թերթին մէջ:

Քանի մը տեղեկութիւններ՝ իր մասին:

Վաւերական տիպարը Թուրք պաշտօնեայի, մանաւանդ գաղտնի ոստիկանի:

Երեւութապէս հաճոյակատար, բարեկիրթ եւ քաղցր, այլ մոլեռանդ եւ դաժան, իր պաշտօնին կատարման ատեն:

Ես չէի ճանչնար զինքը ձերբակալութենէս առաջ: Լսած էի միայն անունը: Առաջին կալանաւորներու ընտանիքները կը պատմէին թէ՝ ամէն անգամ որ տուն մը կը մտնէր խուզարկութեան եւ ձերբակալութեան համար, կը նստէր աթոռին վրայ, եւ հրամաններ կ'արձակէր, միշտ վեր քաշելով տափատը, որպէսզի չծալուի, եւ թօթվելով փոշիները:

Իմացեր էի, նաեւ, թէ մասնաւորապէս իրեն վստահած էին հայ մտաւորականներու հետապնդումն ու ձերբակալութիւնը, աջակցութեամբ երկու հրէշներու, Թրքացած Հիտայէթի, որ օձիքը ազատեց ճարպիկ խաղով մը, եւ Յարութիւն Մկրտիչեանի, որ մաքրուեցաւ զինադադարին, Հմայեակ Արամեանցի, պուլկար Վլատիմիրի եւ ուրիշներու:

Ձերբակալութենէս յետոյ, երբ առաջնորդեցին պահականոց եւ «քէլէփչէ» անցուցին ձեռքերուս, չորս — հինգ պաշտօնեաներու մէջ, յանկարծ մէկը պոռաց երեսիս.

— Օլան քէ ... սէն Շաւարշ Միսաքեան տէյի՞լմիսին ... Սէնին իչին պիր սէնէ իսթանպոլը զէհիրլէնտիք ... արգատաշլարընը կէպերթտիք, սէնի տէ կէպերթիրէճէյիզ:

(Տօ՛, ք... դուն Շ. Մ.ը չե՞ս ... Քեզի համար մէկ տարի թունաւորեցինք Պոլիսը. ընկերներդ սատկեցուցինք, քեզ ալ պիտի սատկեցնենք):

Եւ դեռ ուրիշ մանրամասնութիւններ, նոյնիսկ յուղարկաւորութեան մը մասնակցութիւնս, ամբողջովին երեւան հանելու համար ինքնութիւնս:

Յետոյ, նորէն փրփրած.

— Հէփինիզ տէ ալչաք սըզըզ (յիշելով կարգ մը ապրող եւ նահատակ ընկերներու անունները) եալըզըզ պիր մէրտ ատամ կէօրտիւմ, Թիրեաքեան (ողբացեալ Հայկ-Հրաչ Թիրեաքեան):

Այս քանի մը գիծերէն կրնաք գատել տիպարը: Մնացեալը կ'իմանաք, հետեւելով շարքին:

Իսկապէս այդքան վարպետ ծուղակ մը լարած էին Ալի Րիզա եւ իր գլխաւորը՝ Րէշատ պէյ, թաքստոցներէն հանելու համար հայ փախստականները:

Ճիշդ այստեղէն ալ պիտի սկսիմ պատմութիւնը:

1915 Ապրիլ 11-ի ձերբակալութեան օրը, Շաբաթ, ես կը գտնուէի «Արծիւ» գրատունը, երբ տղեկ մը եկաւ իմացուց թէ ձերբակալած են իր վարպետը, դերձակ Սարգիս Գոնիալեան: Եւ խնդրեց որ երթամ նայիմ թուղթերը: Գացի եւ խանութին առջեւ գտայ երկու լրտեսներ, որոնք չհետաքրքրուեցան:

Այդ օրերուն, Պոլսոյ մէջ հետապնդումներ կը կատարուէին, գտնելու համար Կեսարիոյ մէջ պատահած դէպքի մը մեղսակիցները: (Ամերիկայէն եկած հայ մը Համբարձում, Էվէրէկի մէջ ռումբ շինած ատեն, պայթիւն մը տեղի ունեցած էր):

Վերադարձիս, Սիրունին տեսայ գրատան մէջ, եւ հաղորդելով լուրը, խնդրեցի տեղեկացնել «Ազատամարտ»ի ընկերներուն:

Սիրունին Պապը Ալիէն անցած ատեն կ'իմանայ որ ուրիշներ ալ ձերբակալուած են: Իսկ ես գործերս վերջացնելով ճամբայ ինկայ դէպի տուն:

Կէս ճամբու վրայ, ընկեր մը հաղորդեց.

— Ո՞ւր կ'երթաս, Պալաքեանը (այն ատեն վարդապետ), Սիամանթօն, ա՛յս, ա՛յն, 15 — 20 հոգի տարին: Տուն մի՛ երթար:

Յանկարծ յիշեցի որ դեռ մէկ օր առաջ, Ուրբաթ, Սիամանթօն կը պատմէր.

— Վստահելի աղբիւրէ լսեցի, գաղտնի կնքուած նամակներ ղրկած են բոլոր թաղերու ոստիկանական տեսուչներուն, բացառիկ լիազօրութիւններ տալով, ի հարկին վճռապէս գործելու:

Ձերբակալութիւններէն յետոյ, կը հաւատէին թէ իմ անունս վերջերս տեղը կը բռնէ ցանկին վրայ, բայց թաղը չփոխելով, ոստիկանները իրիկուան դէմ կը խուժեն տուն մը ուր յաճախ կ'երթայի եւ ուր միայն երկու քոյրեր կը բնակէին իրենց մայրիկին հետ:

Ոստիկանները երկրորդ այցելութիւն մը կուտան նոյն տունը, այս անգամ աւելի բազմաթիւ եւ գիշերանց:

Առաջին անգամ օրիորդները յայտնած էին թէ իրենք էրիկ — մարդ չունին, այլ միայն մօրեղբայր մը, որ Շաբաթ օրերը կու գայ:

(Շար. 1)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Մարլէն Գիզիրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղիկի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցի. – Շնորհիկ Մօրուքեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ՝ Յովսէփեան ընտանիք 200 Ֆր., Ճէնտէրճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 100–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան 50 Ֆր.:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Պօյաճեան ընտանիք, Շալճեան ընտանիք 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 100 Ֆր.:

«Յառաջ»ին՝ Պօյաճեան ընտանիք, Շալճեան ընտանիք, Տիկին Տենչալի Վարդերեան 200–ական Ֆր.:

le Centre Culturel
SAINT MESROB

vous invite

à UNE

CONFERENCE

du

Rév. P. Charles RENOUX

sur le thème :

LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME

(Vente du livre et signature)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ծոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով: Կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»: Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները:

Անձրեւի պարագային, սրահ մը ապահովուած է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիգրան Ելօզմանուկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի «Յառաջ»ին կը նուիրեն. –

Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Թորիկեան 1000 փրանք, Տէր եւ Տիկին Գէւակ Ղազարեան 1000 Ֆր.:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 – 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ս. ՍԱՀԱԿ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20.30–ին

Օրակարգ. –

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածութեան դիմումնագիր նամակով քարտուղարութեան դիմել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 Մայիս 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի Թեկնածութեան. –

Ա – Վճարած ըլլալ խնդագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,

Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր:

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն. –

Ա – Վճարած ըլլալ խնդագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,

Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր:

Վստահելով ձեր ներկայութեան, Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

le CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne
de Bienfaisance

organisent

avec la participation de
l'INSTITUT
EUROMEDITERRANEEN
POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 —
Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens
du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises
Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques
de Marseille

●

Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon : Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer, Professeur Gérard Dédéyan, Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի շարաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, Կիրակի, Salle Rossini, 6, rue Drouot, Métro : Richelieu - Drouot

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31–ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Ելն ի Վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10–ին:

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «Jeunes»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville organise

une SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

⁂

CAMP ITINERANT EN ARDECHE
du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne

organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997

pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevêque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectonnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsabes de l'Assocation Machtotz.

Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...

Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 Juin) :
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 28
MERCREDI
28 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel.: 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԲ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.122 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.122

ԺՒՈՒՓԷ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

ՊԻՏԻ ԲԱՒԷ՞ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Պարզ է, մէկը պէտք է վճարէր մեծամասնութեան ջախջախիչ պարտութեան հաշիւեցոյցը։ «Զոհը» ծանօթ էր եւ կարճ տեսակցութենէ մը ետք նախագահին հետ, Մայիս 26-ին, Ժիւփէ յայտարարեց իր կառավարութեան անդամներուն թէ պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն Յունիս 2-ին ինչ որ ալ ըլլան նախորդ օրուան արդիւնքները։ Մնաց որ Սահմանադրութեամբ իսկ, Ժիւփէ եւ իր կառավարութիւնը պարտին հրաժարիլ երեսփոխանական ընտրութիւններու Բ. շրջանի արդիւնքներէն ետք եւ նախագահին կը մնայ նոր նախարարապետ մը նշանակել։ Ուրեմն, բուածը այն է թէ Ժիւփէ պիտի չնշանակուի, մինչ, ցարդ իր կրկին նշանակումը պատճառ կը նկատուէր որ մեծամասնութիւնը չյաղթէ։ Արդէն, Ժիւփէ կը չեշտէ որ կը քաշուի գլխաւորաբար որպէսզի մեծամասնութիւնը շահի, քանի որ ինք է խոչընդոտը այդ յաղթանակին։ Այս յայտարարութենէն, անմիջապէս ետք Ժիւփէի «բարեկամները» չատցան մեծամասնութեան մէջ եւ բոլոր անոնք որոնք կառավարութեան ժողովրդականութեան չգոյութիւնը կը վերագրէին Ժիւփէի եւ անոր ունէին իր աթոռին, այսօր լորձնաշուրթն գովեստներ կը շռայլեն։ Ժիւփէ քաջ է, Ժիւփէ մեծ է, արժանաւորութիւն ցոյց կուտայ, կը գոհուի եւայլն, եւայլն։ Լրագրողներու համաձայն (Լիպերասիոն) կեդծաւորութեան դափնին կարելի է շնորհել Ֆ. Սեկէնի որ մեծարեց Ժիւփէն եւ անոր տարած աշխատանքին տարողութիւնը։ Քանի մը օր առաջ, Ժիւփէ ինքն իրեն հարց կուտար՝ «աւելի լաւ է հաստափոր չէնչո՞ղ մը որ ծանօթ չէ իր թղթածրարներուն թէ չոփչոր մէկը որ ծէք մը նուազ չէնչող է, բայց ծանօթ է իր թղթածրարներուն»։

Ժիւփէ, որ հարցազրոյցով մը բացատրութիւններ ալ կուտար Մայիս 27-ին «Ուէսթ – Ֆրանս»ի (Փորտոյի օրաթերթը) մէջ ինքզինք քաւութեան նոխազը կը նկատէ։ Ի՞նչ կրնար ըսել բուն պարտեան, այսինքն՝ Շիրաք։ Այլ ելք չունէր եւ «Լիպերասիոն»ի խմբագիրը դիպուկ նկատողութիւն մը կ'ընէ երբ կը գրէ թէ Շիրաք իր աթոռէն քշեց Ժիւփէն որպէսզի կարենայ իրը պահել։ Կը մնայ սպասել եւ տեսնել, Յունիս 1-ին, թէ յունական ողբերգութեան այս արարը, ինչպէս կ'որակեն ոմանք, պիտի բաւէ՞ որպէսզի մեծամասնութիւնը յաղթէ։ Երեքշաբթի իրիկուն, Մայիս 27-ին, Շիրաք հեռատեսիլի ելոյթով մը կը ջանար համոզել ձեռնպահները։ Ժիւփէի մեկնումը մէկ օգտակարութիւն ունի անմիջականին համար, այն է որ ընկերվարականները եւ ընդդիմութիւնը ընդհանրապէս այլեւս իր ընտրապայքարը չեն կրնար կեդրոնացնել Ժիւփէի վրայ, յայտնելով թէ քաղաքականութիւն չի փոխուիր քանի որ Ժիւփէ կը մնայ։ Հիմա ալ, Ժոսփէն կ'առարկէ որ մարդ փոխել չի նշանակեր քաղաքականութիւն փոխել։

Երեսփոխանական ընտրապայքարին հետ, այժմ կայ նաեւ նախարարապետական աթոռամարտ մը, Սէկէն, Պալատիւր, Մատէլ եւ դեռ շարքը երկար է։

Ձախին համար Ժիւփէի այս մեկնումը հաստատումն է ծանր տագնապի մը, մինչ իր դիրքը բաւական ամուր է եւ Յունիս 1-ին կրնայ վերստին տէր դառնալ իր կորսնցուած կարգ մը աթոռներուն։

Երեսփոխանական ընտրութեանց Ա. շրջանի արդիւնքներն են. –

Ընկերվարական. – 23,53%
Համայնավար. – 9,94
Ծայրայեղ – ձախ. – 2,52
Արմատական–Ընկերվարական. – 1,45
Զանազան ձախ. – 2,80
Կանաչ. – 6,81
ԷՌ – Փէ – ԷՌ. – 15,70
ԻՒ – Տէ – ԷՖ. – 14,22
Զանազան աջ. – 6,60
Ազգ. ճակատ. – 14,94
Ծայրայեղ աջ. – 0,10
Զանազան. – 1,39

Ինչ որ կը նշանակէ 36,52% մեծամասնութեան համար եւ 40,24% ձախին։

Ա. շրջանի արդիւնքներէն ետք, նոյն օրը սակարանը անկում արձանագրեց, ֆրանքը թէեւ տոկաց եւ իր նահանջը սահմանափակեց մարքին նկատմամբ։

Ինչ կը վերաբերի այն թեկնածուներուն, որոնք ծագումով Հայ Ֆրանսացի մը կը ներկայացնէին, որպէս փոխարինող (սիւփլէան), արդիւնքները հետեւեալներն են. –

Իվըլին, Ալէն Փուփլին – Անիէս Քեչեան 0%, Օ–տը–Սէն, Ֆիլիփ Փեմէզէք – Պէաթրիս Աւետիքեան 17,80%, Սէն – Սէն – Տընի Ֆագըրս Պէօր – Ֆիլիփ Թահմիզեան 0,12%, Միշէլ Շամփիոն – Անի Փիլիպոսեան 23,38%, Վալ–տը–Մարն, Ժան – Գլօտ, Մոնրօ – Մարին Կալպին – Յովնանեան 0,46, Վալ տ'Ուազի 7-րդ ընտրաշրջանը կը ներկայանար Ալպէր Մակարեան որ կը ստանայ ձայներու 3,71%-ը։

Յիշենք որ Ալֆորվիլ – Վիթրի ընտրաշրջանին մէջ, ծերակուտական քաղաքապետը՝ Ռընէ Ռուքէ ձայներու 30,46% ստացած է եւ նպաստաւոր դիրքի վրայ է, համայնավար Մերսիէքա իրեն կը հետեւի 24,60%-ով, հաւասար դիրքի վրայ են – 15% – Ազգային Ճակատի եւ ԻՒ – Տէ – ԷՖ-ի թեկնածուները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական պետական տեսանը ապայակոյտի նախագահին որոշումով արտահերթ նիստ մը գումարած է Մայիս 26-ին, արտաքսելու համար բանակէն կրօնամէտ – յետադիմական տարրերը։ Ժողովին նախագահած է վարչապետ Ն. Էրպաքան որ նախ ընդդիմացած է արտաքսումներուն, ապա ստորագրած որոշումը։ Արտաքսուած են 161 սպաներ։ Ժողովին մասնակցած են ծովային, ցամաքային, օդային ուժերու հրամանատարները ու բարձրաստիճան բազմաթիւ զինուորականներ։

ԳՈՆԿՈՅԻ ժողովրդավար Հանրապետութեան (նախկին Զայիր) նոր ղեկավարը Գապիլա երկու տարի ետք միայն ընտրութիւններ կը նախատեսէ։ Ներկայիս արգիլեց բոլոր կուսակցութիւնները եւ ցոյցերը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

(Մայիս 26 / 27)

Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԼԱ ՀԷ ԳՆԱՑ

Մարշալ ծրագրի ժողովին մասնակցելու համար Լա Հէ մեկնեցաւ նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան։ Իրեն կ'ընկերանայ Արտաքին նախարարը՝ Ա. Արզումանեան։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾ՝ ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ, 13 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մայիս 24, ժամը 23-ի շուրջ Ապարան – Աշտարակ ճամբուն 10-րդ քիլոմեթրին հանրակառք մը առ այժմ անծանօթ պատճառներով ձորը գլորած է, որու հետեւանքով վարորդը եւ ճամբորդներէն մէկը տեղն ու տեղը մահացած են, իսկ 13 ուրիշներ ալ, որոնք զանազան աստիճանով վիրաւորուած են, փոխադրուած են հիւանդանոց։ Հետաքննութենէն կը ճշդուին արկածին պատճառները։

ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

ԼՂՀ նախագահի պաշտօնակատար, վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովին ուսումնասիրուած են Արցախի բնակչութեան մօտ ծնունդներու քաջալերման ուղղուելիք միջոցները։ Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է այն առաջարկը որ կը նախատեսէ 1000 տոլարի դրամատնային հաշիւ մը բանալ բոլոր ընտանիքներու չորրորդ եւ յաջորդող երախաներուն համար։

452,5 ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄ ԼՈՌԻԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ

Կառավարութեան 1997-ի պիւտճէէն ճամբաներու նորոգութեան եւ վերականգման համար յատկացուած 3 միլիառ 158 միլիոն գումարէն 452 միլիոն 500 հազար դրամ կը տրամադրուի Լոռիի մարզին։ Այս միջոցներով կ'ամրապնդուին եւ կը բարեկարգուին Մարգարա – Վանաձոր – Տաշիր եւ Վանաձոր – Ալավերդի – Վրաստանի սահման միջպետական ճամբաները։ Վանաձոր – Ալավերդի ճամբուն «Սատանի կամուրջ» կոչուող հատուածի ապահովութեան միջոցներու ամրապնդման համար ալ կը ծախսուի 20 միլիոն դրամ։ Վերջին շրջանին այս հատուածին մէջ պատահած արկածներու թիւը զգալի յաւելում արձանագրած էր։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ուկրանիոյ Գերագոյն Ռատայի նախագահ Ալեքսանդր Մորոզ երկօրեայ այցելութիւն մը տուած է Երեւան։ Մայիս 26-ին զինքը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը ընդունած է նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան։ Այս հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Բաբգէն Արարքցեան եւ երկու երկիրներու դեսպանները՝ Հրաչ Սիլվանեան եւ Ալ. Բոժկօ։ Քննարկումի նիւթ եղած են երկու երկիրներու մէջ օրէնսդրական կարգի հաստատման, սեփականաշնորհման ընթացքին, ղարաբաղեան կնճիռին կարգաւորումի թեան, փոխադրութեան մարզին մէջ շրջանային փոխշահաւէտ յարաբերութիւններու ամրապնդման, առեւտրա – տնտեսական համագործակցութեան աշխուժացման, ինչպէս նաեւ Հայաստանի նախագահին Ուկրանիա կատարելիք այցելութեան առնչուող հարցեր։ Նոյն օրը Ա. Մորոզ Էջմիածնի մէջ ընդունուած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին կողմէ, նաեւ ելոյթ ունեցած է Ազգ. Ժողովին առջեւ։

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Երեւանի ռուսալեզու «Ռեսպուպլիքա Արմէնիի» թերթին Մայիս 19-ի թիւին մէջ Բաքուէն լրագրող Էլմար Հիւսէյնով ուշագրաւ յօդուած մը ունի Ղարաբաղի հարցին յետագայ հաւանական զարգացումներուն մասին։

Ադրբէջանցի լրագրողը կը յիշեցնէ կղզիներու առաջին շրջանին Թուրքիոյ նախագահ Թ. Էօզալի խօսքերը թէ իրենք կարելի ամէն օգնութիւն պիտի ընծայեն, բայց ադրբէջանական հողը միայն ադրբէջանցիի արիւնով կարելի է պաշտպանել։

Ան փաստհութիւն յայտնած էր որ Ադրբէջանցիները պատրաստ են Ղարաբաղի «անջատողական»ներուն դէմ հարկաւոր պայքարը մղելու։

Ներկայի կացութեամբ, լրագրողը կը խոստովանի որ հայկական ուժերը գրաւած են իրենց պէտք ունեցած բարձունքները եւ եթէ ադրբէջանական բանակը յարձակման անցնի այդ դիրքերուն դէմ, անհամեմատելի զոհ պիտի տայ, քան Հայերը. իւրաքանչիւր Հայու փոխարէն ութ ադրբէջանցի զինուոր պիտի սպաննուի, կ'ենթադրէ ան, «անընդունելի» նկատելով տակաւ Ադրբէջանի ներկային, յատկապէս ներքին պայմաններուն լոյսին տակ։

Իր վերլուծումը կը յանգի կարգ մը հաստատումներու. պատերազմը վերսկսելու պարագային Ադրբէջանի յաղթելու հաւանականութիւնը մեծ չէ, քանի որ բանակը պատրաստ չէ նման մարտահրաւէրի մը ընդառաջելու։ Պատերազմելու, եւ մանաւանդ յաղթելու տրամադրութիւնը կը բացակայի. նոյնիսկ եթէ կռուելու պատրաստակամութիւնը ըլլար, «մեզի պիտի չթողլատրէին որ յաղթենք» կը գրէ Է. Հիւսէյնով, փաստհարար ակնարկելով ռուսական միջամտութեան մը։

Այս նշումները ընելէ ետք ադրբէջանցի լրագրողը յարմարագոյն կը նկատէ երկկողմանի համաձայնութիւն մը որ Ղարաբաղի պիտի տայ «անկախութեան բարձրագոյն օրինակ»... Ադրբէջանի կազմին մէջ։ Բայց, կ'աւելցնէ, տակաւին Հայերը պատրաստ չեն նման կարեւոր քայլ մը առնելու, ուստի կը մնայ «լուծում յետաձգել, Ղարաբաղը տնտեսապէս մեկուսացնել եւ Ադրբէջանի բանակը զօրացնել»։

Հասկնալի է որ Ադրբէջանի եւ միջազգային պաշտօնական կարծիքին կողմէ որպէս «լուծում» առաջարկուածը կրկնելէ աւելի, յօդուածը քօղարկուած բդացուցում մը դերը կը կատարէ. Եթէ հայկական կողմը այսօր չյօժարի ընդունելու բուածը, վաղը տնտեսապէս աւելի տկարացած Ղարաբաղ մը (հետեւաբար նաեւ Հայաստան մը) գործ պիտի ունենայ ադրբէջանական, զօրացած բանակի մը հետ։ Դէտերու կարծիքով գրուցումին թիրախը գլխաւորաբար հայկական կողմին անզիջող տարրերն են որոնք չեն համակերպիր հնդամեայ անկախութենէ մը ետք կրկին ադրբէջանական գերիշխանութեան ենթարկուիլ։

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԻԵ.

Կէսօրին՝ նորէն ճոխ սեղան, ու նորէն անթիւ կենացներ ծիսական ճշգրտութեամբ ու բովանդակութեամբ: Կենացներ Ղարաբաղի անցեալին ու ներկային, նորէն ոգեկոչում նահատակ տղոց որոնք ոչ մէկ վայրկեան բացակայ են հաւաքական յիշողութենէն: Ղարաբաղի մէջ, ժամանակի գաղափարը բոլորովին տարբեր է մեր դուրսի ըմբռնումէն: Հոս ժամանակը չի չափուիր, կամ աւելի ճիշդը, հին ու հերոսական անցեալը եկեր բազմեր է առօք փառօք բացարձակ ներկային մէջ ու կը մերժէ տեղը տալ նոր բուսնող վայրկեաններուն ու տարիներուն: Երբ Ղարաբաղցիք կ'ըսեն թէ թիզ մը հող եւս չենք տար Թուրքին, արդեօք գիտակցութիւնը ունի՞ն թէ հեռաւոր կամ մօտիկ ապագային պէտք պիտի ըլլայ սակարկութեան նստիլ աշխարհի հետ որ իրենց հողի սահմաններէն անդին՝ գլուխը առեր կ'երթայ ... Հոս միտքերը տրամաբանութենէն դուրս ու վեր մակարդակի վրայ կ'աշխատին եւ բանի չի ծառայեր վիճաբանութեան նստիլ հետերնին, մանաւանդ գիւղական միջավայրի մէջ:

Սոկրատ Խանեանը կը պնդէ, որ Տող պատմական գիւղը այցելութիւն մը տանք:

— Նշանաւոր քաղաք եղած է ժամանակին, 16-րդ դարուն Դիզակի Մելիքութեան կեդրոնն էր, մօտ 10.000 բնակչութիւն եւ մինչեւ 19-րդ դար Լեռնային Ղարաբաղի էն նշանաւոր բերդաքաղաքը եւ 17-րդ դարու Մելիք Եգանեաններու մայրաքաղաքը...

Խանեանը երկար կը պատմէ Մելիքներու սխրագործութիւններէն ու ներքին կռիւներէն: Գոց գիտէ պատմութիւնը:

—Րաֆֆի եւ Լէօ պէտի կարդաք, ամէն ինչ Թաղլարի եւ Տողի մասին հոն է:

— Գիտեմ Րաֆֆին, Խամսայի Մելիքութիւններուն գրքին մէջ է, չէ՞:

— Հիմա այս խեղճ վիճակին մի նայիք դուք:

Իրապէս աննշան տեղ մըն է: Մուտքին, խումբ մը երիտասարդներ փտրած օթոյի մը վրան նստած կը խօսին, մեզի կը նային ուշի ուշով: Ամայի, քարքարուտ փողոցին կը հետեւինք:

— Մելիքին բերդը աւերակ է սակայն երկու եկեղեցի կայ, մէկը լերան վրայ, փլատակ վիճակի մէջ է, շատ դժուար է մագլցիլը, միւսը աւելի մօտ է — Սուրբ Ստեփանոս Եկեղեցին, 18-րդ դարուն շինուած:

Քիչ ետք Ս. Ստեփանոս Եկեղեցիին առջեւ ենք: Ջուր մը կը հոսի քովէն, լաճեր եւ կայտառ աղջնակներ բաղեր կ'արածեն դարպասին մէջ: Ամէն կողմ տապանաքար, կիսաթաղ մնացած տարիներէ ի վեր: Եկեղեցին մատուռ մըն է, մութ ու քառակուսի ներսի ու դուրսի պատերուն մէջ բազմաթիւ խաչքարերով: Գետինը՝ հող ու քար:

— Այս խեղճ վիճակին մի նայիք, Թուրքերը չէին թողուր որ գործածուի:

— Հիմա միտք ունի՞ն մերինները նորոգելու եւ գործածելու:

— Քիչ մը ժամանակ կ'ուզէ, — կ'ըսէ Խանեան, — մինչեւ որ կրօնքը մեր կեանքին մաս կազմէ նորէն: Բայց հիմա՝ սա սանկ կը մնայ:

«Աստուած գիտէ երբ կ'ըլլայ ատիկա», կը խորհիմ. «քսանհի՞նգ տարի, յիսո՞ւն տարի ... երբե՞ք»: Բայց Խանեանը բնաւ մտահոգ չէ եւ սանկ պարագաներու՝ աւելի լաւ է բանաստեղծին բնազդին ապաւինիլ եւ իր հետ քալել, մինչեւ վիզը թաղուած յիշատակներու եւ առասպելական հերոսներու հէքեաթներուն մէջ:

— Դիմացի սա լեռը կը տեսնէ՞ք, սա ցից գառիվերին ծայրը, գիւղին կռնակը:

— Այո:

— Հոն է, Գտիչի վանքը: Կատարեալ աւերակ: Լերան կողին:

— Հոգ չէ, երթանք:

— Չէ պարոն Վահէ, ձեր սրտին համար շատ դժուար է: Էն լաւը, դուք երբ վերադառնաք Աւստրալիա, Լէօյի գիրքը բացէք ու կարդացէք, էն լաւը այդ է: (Այդպէս ալ ըրի: Անոնք որ կրնան ձեռք ձգել Լէօյի երկերը, կրնան բանալ 8-րդ հատորը, լոյս տեսած Երեւան, 1985-ին ու կարդալ առաջին 28 էջերը, ուր Լէօ յուզիչ ու ճշգրիտ նկարագրութիւնը կուտայ թէ՛ Տողի, Գտիչ վանքի, Տիգրանակերտի պատմականը կ'ընէ, ու շրջանի հէքեաթները, ինչպէս եւ ժողովրդային ուխտագնացութեան մանրամասնութիւնները շատ հաճելի ոճով կը նկարագրէ:

Գիւղապետին քով կ'երթանք: Քոնեաք ու սուրճ: Եւ անշուշտ՝ անցեալն իր առասպելներով: Բայց ներկան կը բռնանայ մարդոց հոգիներուն վրայ.

— Մեր գիւղի Թուրքերը թիւով մեր կրկինն էին: Հազար հոգի էին, բայց մեր տղաքը յաջողեցան այդ մարդիկը, որ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր հաստատուեր էին, փախցնել հոսկէ: Մեր երիտասարդները 108 հոգի էին: 37 զոհ տուինք, բայց ալ հոս գալիք չունին այդ Թուրքերը:

— Սոկրատ, — կ'ըսեմ, — ո՞ր օրուան կը սպասես, որ աս բոլորին մասին գրես: Սրտիդ մօտիկ գիւղ է: Գրէ իշտէ այս մարդոց պատմութիւնը: Քարերուն մէջէն դուրս յայտնի հանէ մարդիկ ու իրենց հերոսական արարքները:

— Այո, — կ'ըսէ իր խաղաղ ու մեղմ ձայնով, — միտք ունիմ գրելու, երբ քաշուիմ գործէս:

— Ե՞րբ կ'ըլլայ ատիկա:

— 2001 թուին:

Նորէն կ'այցելեմ մտածումէն, թէ ժամանակ կոչուածը հոս հասած է իր լրումին՝ Թուրքերու ջախջախիչ ու վերջնական պարտութեամբ եւ Ղարաբաղի ազատագրութեամբ որուն ակնկալութեամբ կ'ապրէին իրենք դարերէ ի վեր: Ոչ ոք կ'աճապարէ հոս, ժամերը կ'անցնին յոգնած ուղտերու պէս, ու Երեւանի նման՝ հոս ալ մարդիկ, ճամբուն եզրին կուկուզ ըրած՝ կը սպասեն, որ ժամանակը հասնի եւ իրենք անոր երեսը ելլեն ու սկսին ապրիլ: Սակայն, սպասե՞լ է, մոռնա՞լ է թէ անդիտանալ է, թէ ժամերու եւ վայրկեաններու դաժան տրամաբանութիւն մը կայ: Այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ աշխարհէն ու պատմութենէն կտրուած, Ղարաբաղցիք Թուրք յանկարծական յարձակումի մը ակնկալութեամբ կ'ապրին, հակառակ որ գիտեն թէ պատերազմը գրեթէ լմնցած է (անշուշտ ամբողջ Շահումեանի նահանգը դեռ կայ ազատագրելիք), յաղթական են եւ Թուրքին ոտքը անգամ մըն ալ այս հողերուն վրայէն պիտի չանցնի, անոր ստուեր երեսը անգամ մըն ալ տեսնելիք չունին: Դարերէ ի վեր բնանկարին մաս կազմող տարր մը, Թուրքը, յանկարծ բացակայ է ...: Անբընակա՞ն է կացութիւնը: Հին, փորձուած մարդիկը կը բացատրեն ինծի — «Պարոն Վահէ, զարգացած մարդու ձեր խօսքերը շատ շիտակ են, բայց գիտցէք թէ մենք մարդ մորթեցինք ... ու եթէ պէտք ըլլայ՝ նորէն կը մորթենք, մարդ, կին, երախայ ու ծերունի՝ եթէ մեր հողին պաշտպանութիւնը պահանջէ, — ատիկա Թուրքէն սորվեցանք եւ գիտցէք թէ Սումգայիթէն ետք, ամէն ինչ արտօնելի է, մանաւանդ Քելբաջարը՝ անխուսափելի էր:

Մութը նոր կոխած՝ Մեծ Թաղլար ենք: Կիները ճաշի սեղանը դրած են: Ու կրկին՝ կենացներու ծէսն է, որ կը շարունակուի: Այս ամբողջին մէջ, մարդ ու կենդանի, նահատակ ու մարտիկ, բնութիւն, պատմական յիշատակներ, դեղձկակաց մշակոյթ, բարբառ ու հնադարեան սովորոյթները, խոր ծերութեան մէջ բազմած մայրը տան, որ առանձին կը նստի, սեղանէն քիչ մը հեռու եւ բացարձակ յարգանքի կ'արժանանայ բոլորին կողմէ, — բան մը կայ որուն բացատրութիւնը կը խուսափի ինծմէ: Ա՞յս է որ դարերով հայութեան գոյութեան արմատը, բունը եւ գաղտնի ուժը եղած է, ի՞նչ կայ այս փշրանք մը իրականութեան խորը, շուրջը՝ որ սերունդներով գրագէտներ Խրիմեանէն, Արովեանէն, Վարուժան, Համաստեղ եւ Օշական, յիշելու համար միայն մի քանին՝ պահած է իր խորհրդաւոր հմայքին մէջ, եւ որուն ուժը, քաշողութիւնը մղած են զանոնք լուսաւորուկ ճիղին՝ զայն բառերու կեղեւին մէջ հաւաքելու, մելանի մէջ պահելու՝ լաւ գիտնալով հանդերձ թէ երբեք պիտի չյաջողէին երեւութական, քարթ — փոսթալի չափ համոզիչ պատկերացումէ անդին անցնելու: Ինծի այնպէս կը թուի թէ գիւղացի բնութիւն — վերատեղծում յարաբերութեան մէջ հայ կամ առնուազն ըլլալը այնքան ալ կարեւոր չէ եւ թէ այս մարդիկը իրենց կեանքի միջավայրի հետ մտերիմ, անմիջական եւ ամբողջական յարակցութիւն մը ունին, որ լեզուէն եւ ազգային ինքնութենէն շատ աւելի ուժեղ է: Միտքս կուգան Աւստրալիոյ ապորիճինները որոնց 60.000 տարուան պատմութիւնը շատ կենսունակ ու սերտ միութիւն մը ստեղծած էր իրենց ու բնութեան միջեւ: Բայց վեց հարիւր դար դիմանալէ ետք՝ երկու դար բաւարար եղաւ, որ քանդուի անոնց մէջ ամէն դիմադրութիւն Եւրոպացիներու կենցաղին դէմ եւ այսօր կտուին անհետացումի եզերքը, բոլորովին անպաշտպան՝ մեր քաղաքակրթութեան ախտերէն: Ի՞նչ է գիւղին ճակատագիրը — գի՞ւղ մնալ՝ թէ բարեփոխուիլ: Բայց ինչի՞, քաղաքի՞: Ասկէ կէս դար ետք, երբ Ղարաբաղը արդիական ու մեքենայացած երկիր դառնայ, ի՞նչ պիտի կրնայ մնալ այս չքնաղ մշակոյթէն: Եւ ասկէ հարիւր տարի ետք, ի՞նչ պիտի մնայ այսօրուան քաղաքներէն:

Ամէնէն դիւրին բանը այս տեսակ հարցում հարցնելն է: Ամէնէն դժուարը՝ կարենալ ապրիլն է գեղեցկութեան, անմեղութեան, բարութեան կարճ, խաբուսիկ բայց հաղուադէպ պահերը: Կը նայիմ Ղարաբաղին ու կը տառապիմ, որ քաղաքներու եւ քաղաքակրթութեան մէջ հասակ նետած մարդ մը, գինուած արդիական միտքով եւ մշակոյթով՝ միայն կրնայ երեւակայել, նկարագրել կամ յիշել մարդկային ու բնական գրաւչութիւնը Ղարաբաղին, բայց երբեք պիտի չապրի այդ գրաւչութեան իսկական էութիւնը այն վաւերականութեամբ որով գիւղի ճամբէն անցնող գիւղացին կը զգայ զայն:

Քիլլարա

ՄԵՐ ԽԱՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ «ԱՍՏՂԻԿ» ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՀՈԳԱՏԱՐ՝ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ

Տիկին Սիրուն Յակոբեան Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին առաջին անդամուհիներէն մէկն է. միակ վերապրողը այդ ատեններէն, երեսունական թուականներէն, երբ՝ խումբ մը Հայուհիներ, քով քովի գալով, կը ջանային հիմը դնել համայնքային կանացի կազմակերպութիւններու:

Կը յիշուին ուրիշ քանի մը անուններ, տիկիններ կամ օրիորդներ՝ որոնք իրենց նպաստը եւ հոգատարութիւնը բերին, ծնունդ տալու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին: 1934 թուականին էր այդ: Կը յիշուին՝ Արմաւ Հայկեան, Բերուզ Մարտիրոսեան, Աւրինէ Պառաւեան. կան անշուշտ քանի մը ուրիշներ ալ, առաջին խաչուհիները Առնուվիլի մէջ եւ շուրջերը: Անոնց ձեռնարկը կը շարունակուի անխափան:

Այժմու նախագահուհին է Անիթա Պօղոսեան, արհեստով՝ վարչական քարտուղարուհի: Միութեան մէջ մտած է տասնեակ մը տարիներ առաջ եւ, անկասկած, ամուր կառչած է անոր նպատակներուն, քանի որ կը վայելէ իր ընկերուհիներուն վստահութիւնը:

Եզակի՝ վարչութիւնը ունի իր մէջ այր մը՝ Կարապետ Քորբերէք, փոխ — նախագահ: Միակ այրը թերեւս Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի վարչութիւններուն մէջ: Իրաւ է որ «Աստղիկ» — այդ է անունը մասնաճիւղին — հրապուրած է ուրիշ քանի մը այրեր ալ, պատուակալ անդամներ: Հաղուադէպ երեւոյթ ներկայիս, բայց սովորական անցեալին՝ ուր Կապոյտ Խաչը երկսեռ էր ընդհանրապէս:

Անդամուհիներու, անդամներու թիւը 1997՝ 50. ոչ մէկ դժուարութիւն անդամավճարները գանձելու համար, կը ճշդէ Տիկին Նախագահուհին: Ուրախալի բարեփոխութիւն մը երբ կը յիշենք անցեալը:

*

Առանց մոռնալու հիւանդներու եւ ծերերու այցելութիւնները, «Աստղիկ» մասնաւորապէս հոգատար է հայ երախաներուն հանդէպ: Ունի, կը պահէ Հայաստան վեց սան — սանուհիներ՝ որբացած երկրաշարժէն: Կը կազմակերպէ Հայերէնի դասընթացքներ՝ որոնց կը հետեւին 26 տղաներ եւ աղջիկներ ու վեց չափահասներ ալ: Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Մելինէ Զօրայեան եւ նաեւ Տիկին Շաքէ Թոփալեան որ ուսած է Լիբանան:

Անցեալ տարի, վեց երախաներ գացած են Պէլֆոնթէնի կայանը «Աստղիկ»ին միջոցաւ:

Մասնաճիւղին վերջին ձեռնարկներէն մէկը ի նպաստ երախաներու՝ կազմութիւնը մանկական պարախումբի մը՝ որուն մէջ մտած են երեք տասնեակ տղաներ եւ աղջիկներ 6-էն 12 տարեկան: Կարեւոր է մեր երախաներուն միասնաբար զբօսնիլը եւ տոհմիկ պարերու մտերմանալը:

«Աստղիկ»ի անցեալի մօտիկ ձեռնարկներուն մէջ պէտք է նշել ճաշ մը, թէյասեղան եւ յարգանքի արտայայտութիւն հանդէպ վեթերան ընկերուհիներու, բաշխում յուշամետալներու:

*

«Աստղիկ» կը գործէ փարիզեան շրջանի մը մէջ (Առնուվիլ, Սարսէլ, Կոնէս, Վիլիէ — Լը — Պէլ) ուր կ'ապրին մօտ երեք հազար Հայեր առաւել կամ նուազ մասնակից համայնքին կեանքին: 50 անդամներ միայն, քիչ է թերեւս:

Մասնաճիւղին վարչութիւնը կը փորձէ ընդլայնել անշուշտ իր գործունէութեան շրջանակը — որակը ու քանակը — հաւաքելով, «Աստղիկ»ի շուրջ, աւելի շատ թիւով համակիրներ. ինչպէ՞ս:

Վարչութեան կողմէ Տիկին Թոփալեան կը գրէ մեզի.

«Մեր կազմակերպած ձեռնարկներուն, Կապոյտ Խաչի քարոզչութիւնը կ'ընենք եւ Միութեան պատգամը կը փոխանցենք ժողովուրդին մեր զանազան հաւաքոյթներուն ընթացքին: Այսպէսով կը փորձենք նորեկներ առնել մեր մասնաճիւղէն ներս»:

Այդ ուղղութեամբ քարոզչական աշխատանք մը անհրաժեշտ է արդարեւ ապահովելու համար «Աստղիկ»ին հաստատ ապագայ մը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺԻՉ ԿԵԴՐՈՆ

Երեւանի մանկական չորրորդ հիւանդանոցին մէջ բացուած է մանկական թունաւորումներու բուժիչ կեդրոն մը որ առաջինն է իր տեսակին մէջ: Կեդրոնը ունի արտասահմանեան արդիական սարքաւորումներ որոնց շնորհիւ արագօրէն կարելի է անհրաժեշտ քննութիւնները կատարել:

CD Reçus

MELODIES ARMENIENNES
(Ganatchian, Komitas, Alemshah, Suni, Mehrab, Berberian, Galandarian, A. Hovhaness)

ARPINE PEHLIVANIAN — *Soprano.*

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՅԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Փարեւի Յանուց Միութիւնը իր տարեկան ընդհանուր ժողովին զուգահեռ, կրթադաստիարակչական նիւթով երեկոյթի մը նախաձեռնած եղած էր Մայիս 16-ին, գոնէ վիճարկումի սեղան մը տրամադրելու համար Սփիւռքի հայ նոր սերունդին վերաբերող ընդհանուր հարցերու: Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան սրահը մեծ մասով նախկին Դպրեվանքցիներէ ու Պոլսահայերէ բաղկացած լսարանին ուղղած ողջոյնի խօսքին մէջ Միութեան նախագահ Յակոբ Արթըն շեշտեց թէ նոր սերունդին հայ մեծնալուն առընչուած շատ մը հարցումներու պատասխան փորձելու հետաքրքրութենէն ծնունդ առած էր երեկոյթին գաղափարը: Իրենք ծրագրած էին ընտանիքի, դպրոցական գործունէութեան, լրատուութեան, եկեղեցւոյ, միութենական մարզերէն ներկայացուցիչներ հրաւիրել որպէսզի իւրաքանչիւրը իր փորձառութեան ու համոզումներուն մասին արտայայտուէր արծարծուած նիւթին մասին: Հրաւէրին ընդառաջած էին «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան նախագահ Գեղամ Գեւոնեան, Ռատիօ Այր-ի անօրէն Յակոբ Պալեան եւ Խաչի Թարգմանչաց վարժարանի հիմնադիր բժիշկ Վիգէն Կարապետեան: Ասուլիսը կը վարէր Ալեքս Ալթունօղլու: Յակոբ Արթըն աւելցուց թէ հակառակ գրաւոր ու բերանացի իրենց դիմումներուն, չէին յաջողած եկեղեցական մարզէն ներկայացուցիչ մը ունենալ, ուստի զրոյցը տեղի պիտի ունենար ներկայ երեք հոգիով:

Զրուցավար Ա. Ալթունօղլու ներկայացնելէ ետք օրուան հիւրերը, առաջին խօսքը տուաւ Գ. Գեւոնեանի. ան նախ զանազանեց Սփիւռքները, ըսաւ թէ կան երկիրներ ուր փոքրամասնութիւնները որպէս ուրոյն համայնք ընդունուած են, կան նախկին խորհրդային երկիրներու համայնքները եւ արեւմտեան երկիրներու մէջ ապրողները որոնք որպէս անջատ համայնք գոյութեան իրաւունք չունին: Կարեւոր ազդակ էր նաեւ ժամանակը: Մեր Սփիւռքին երէկուան ու ներկայի պայմանները նոյնը չէին բնականաբար: Իր հայեցակէտով նոր սերունդները հայ պահելու գործը ունէր երեք հիմնական ձեւ. պէտք էր մշակութային ժառանգութիւնը փոխանցել նորահասներու, եկեղեցիին հետ կապի մէջ դնել զայն, ինչպէս նաեւ Եղեռնին հետ: Այս նպատակով ամէնէն կարեւոր դերը կը վիճակէր դպրոցին, եկեղեցիին, քաղաքական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու:

Բժիշկ Վ. Կարապետեանի համար հարցը կ'ամփոփուէր «Հայ երախայ» ստեղծելուն մէջ: Ըստ. թէ յատուկ դեղագիր մը չկար ատոր համար, իսկ որպէս ծնողք անհրաժեշտ էր նպատակը եւ միջոցները ունենալ: Նոր սերունդին հայ մնալու գործին մէջ կարեւորագոյնը ընտանիքին դերն էր: Ակնարկելով խառն ամուսնութիւններու պարագային, ան մերժելի չնկատեց նման բան, բացատրելով որ յաճախ երբ հայ մը ֆրանսացիի կը վերածուի, պէտք է ընդունելի ըլլայ ի հարկին ֆրանսացիի մըն ալ հայանալը, ի խնդիր հայ երախայ մեծցնելու նպատակին: Այս բաւական ինքնատիպ տեսակէտը շատ բնական կը թուէր իրեն որ կ'աւելցնէր թէ եթէ չենք ընդունիր նման բան, կը նշանակէ թէ բարդոյթ ունինք: Տղան հայ պահելու գործը ի հարկին պատիժն ալ կը ներառնէր, քանի որ դրուած օրէնքը կիրարկութեան ձեւերու անհրաժեշտութիւնը կը բերէր: Բժիշկ Կարապետեան լեզուի փոխանցումէն զատ որպէս կարեւոր ազդակներ թուեց հայ մնալու խաչը, ուսումը, Հայաստանի, եկեղեցիին, մամուլին հետ կապը եւայլն:

Երրորդ զրուցողը Յ. Պալեան տեղին անդրադարձով մը ըսաւ թէ դէմ է «Հայապահպանում» կայուն եզրին որ յաճախակի կերպով գործածուած էր երեկոյթին սկիզբէն ի վեր: Իր տեսակէտին համաձայն անհրաժեշտ էր ազգային իմաստասիրութիւն եւ ազգային քաղաքականութիւն ունենալ ամէն գործի մէջ: Ան շեշտեց հայ մամուլին սկիզբէն իսկ կատարած դաստիարակչական գործը: Հոն, անթերի հայերէնը անհրաժեշտութիւն նկատեց, աւելցնելով որ այն թերթը որ չէնք — շնորհք հայերէն գրելու կարող խմբագիր չունի, պէտք է փակուի: Որպէս լեզուի արտայայտութեան օրինակ յիշեց լոս — անճըլըսեան հայկական թերթեր: Ապա հայ մամուլին դպրոցի դերին անցնելով յիշեց «Յառաջ»ի սաներու խումբը որուն անդամները թերեւս մեծ գրողներ չէին եղած, բայց ուշագրաւ մասնակցութիւն բերած էին գաղութին մամուլին ու գրական կեանքին: Ներկայ Սփիւռքի մամուլին բերած էր արեւելահայերէնին ազդեցութիւնը, որ լեզուականին համար յաճախ խանգարող ազդակ մը կ'ըլլար:

«Արևմտահայաստանի ժողովուրդը բՍփիւռքի հիմն է» ըսաւ ան, շեշտելով որ այս պէտք է ըլլայ հայ լրատիւներու ազգ. քաղաքականութիւնը. մեր արտասահմանը իրաւունք չունէր հրաժարելու արեւմտահայերէնէն. այս քաղաքականութեամբ պէտք է շարժէին հայ մամուլը, եկեղեցին, դպրոցը: Ասոր հետ անհրաժեշտ էր կեդրոնացած մարմիններու ստեղծումը:

Ընդհանուր եւ դժուարին հարցի մը յատկացուած երեկոյթը բարի տրամադրութեան, արդիւնք ըլլալով հանդերձ, չէր կրնար ու չանցաւ հասարակ տեղիք արտայայտութիւններու մակարդակը: Մանկավարժական, հոգեբանական, արհեստագիտական ժամանակակից թելադրանքներու գրեթէ կատարեալ անգիտացում մը յաճախ տիրեց երեկոյթին: Գործածուեցան եզրեր, ինչպէս՝ Սփիւռք, ինքնութիւն, հայապահպանում, քաղաքականութիւն, եւլն. առանց անոնց սահմանումին անդրադառնալու, կամ այդ սահմանումը ընելու մտահոգութեան: Ելոյթները մեծ մասով առաջնորդուեցան «պէտք է»ներու ոչինչ ըսող կաղապարով. անոնց բազմութեան մէջ չփոթուեցան գիտական տուեալներ ու անձնական փորձառութիւն, ախտաճանաչումէն դարման երթալու փորձեր ու խրատաբանութիւն:

Անպայման դրական եզրակացութիւն մը փնտռողներու համար կարելի է նշել երկու կէտ. առաջինը այն է որ երեկոյթը փաստն էր կարեւորագոյն հարցի մը մասին արդար մտահոգութիւններու եւ լուծումի մը փորձին գոյութեան. իսկ երկրորդը՝ թէ ձեռնարկով անուղղակի այլ բաւական խօսուն բացատրութիւն մը տրուեցաւ անյաջողութեան երեկոյթին...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՐԸ

«ՍԿՍԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՊՈՍՆԻԱ»

«Իլ կածէթ-թինօ» վենետիկի նահանգին մեծագոյն օրաթերթը (1997 Մայիս 14) Իվ Թերնոնի «Ոճրագործ Պետութիւն» գիրքին իտալերէն հրատարակութեան առիթով եւ վերոյիշեալ վերնագրով, եօթը սիւնակի վրայ, իր գրական բաժինին մէջ, Ճանանթօնիօ Փալատինիի գլխով առողջ խորհրդածութիւններու շարք մը կը կատարէ, ինչ որ նորութիւն մը կարելի է նկատել, առ հասարակ իտալական մամուլին համար, որ ընդհանրապէս զբաղած է հայ մշակոյթով եւ Ս. Ղազարով:

Հեղինակը, Թերնոնի ընթերցումի ազդեցութեան տակ, կը հաստատէ որ Հայերը եղան առաջինը որ ճաշակեցին 20-րդ դարուն «նոր ոճին» արդարեւ 1915-1916 տարիներուն հայ ժողովուրդին երկու — երրորդը բնաջնջուեցաւ իր հողին վրայ, շուրջ 1,5 միլիոն անձ, ընդհանուր լռութեան մէջ:

Այդ անպատիժ եւ առանց հատուցումի մնացած առաջին ցեղասպանութիւնը, առանց դժուարութեան այլ անպատիժ կոտորածներու ճամբան պիտի բանար, որոնք դժբախտաբար կը շարունակուին մինչեւ մեր օրերը:

Թերնոն, յատկապէս Հայերուն եւ Հրեաներուն ցեղասպանութիւնները խորապէս վերլուծելով կը հասնի անոնց իրաւական իմաստին:

Փալատինիի խորհրդածութիւն — գրախօսականը, Իվ Թերնոնի գիրքին իտալերէն հրատարակութեան առիթով, զարդարուած է Ծիծեռնակաբերդի ծաղկեփունջերուն մեծ նկարով մը:

Հ. Յ. Պ.

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ԻՋԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 13-ին Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Վալանսի քաղաքապետ Փաթրիք Լապօնին եւ Իջեւանի քաղաքապետ Համլետ Գասպարեանին:

Զրոյցի ընթացքում Պր. Լապօնն ու Պր. Գասպարեանը Վեհափառ Հայրապետին տեղեկացրեցին, որ աշխոյժ կապեր են հաստատուել Վալանս եւ Իջեւան քոյր քաղաքների միջեւ, որոնք խորանալու եւ ընդլայնուելու միտում ունեն: Երկու քաղաքների համագործակցութեան ծրագրերը ընդգրկում են հիմնականում մշակութային, առողջապահական եւ մարդասիրական բնագաւառները: Նամակագրական կապեր են հաստատուել երկու քաղաքների դպրոցականների միջեւ, լինելու են նաեւ փոխադարձ այցելութիւններ: Երկու քաղաքների Եղբայրութեան անունն է կրում Իջեւանի նորաբաց փողոցներից մէկը, իսկ Վալանսում շուտով կը բացուի Հայոց Ցեղասպանութեան Թանգարանը:

Վեհափառ Հայրապետը իր հայրական օրհնութիւնը տալով քաղաքապետներին՝ բարձր գնահատեց եւ քաջալերեց երկու քաղաքների բարեկամական ջերմ յարաբերութիւնները: Նորին Սրբութիւնը նշեց նաեւ, որ Մայր Աթոռը իր աջակցութիւնն ու զօրակցութիւնը կը բերի՝ նրանց գեղեցիկ, մարդասիրական ձեռնարկները իրականացնելու ճանապարհին:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Իր չար բախտէն, մօրեղբայրը (Լեւոն) եկած կ'ըլլայ երկրորդ խուզարկութեան ատեն, եւ կը ձերբակալուի ու կը նահատակուի իբրեւ Շաւարշ Միսաքեան:

Թշուառ տղան, միշտ իր բանին գործին կապուած եւ պզտիկ, կը քաշէր մեղք մը որուն հետ հեռաւոր կապ անգամ չունէր:

Եւ ես այսօր ուրիշ բան չեմ կրնար ընել, եթէ ոչ երկու տողով յիշել իր անունը:

Յաջորդ օրը, Կիրակի, այլեւս գաղտնիք չէր մնացած: «Ազատամարտ»ը դադրած, խմբագրատունը խուզարկուած, բազմաթիւ կալանաւորներու անուններ՝ բերնէ բերան:

Քաղաք իջած էի, եւ ճամբան, Օրոզդի Պաքի առջեւ տեսայ Բժիշկ Միրզա Թէթէնճեանը, որ պահականոց կը փոխադրուէր ձեռնակապերով:

Հայրենակից մը պատմեց գիշերուան եւ ցերեկուան դէպքերը, եւ յանձնարարեց պահուիլ:

Երրո՞րդ չէ չորրորդ օրը, Գրիգոր Մերճանովը եկաւ գտաւ զիս, զգուշական միջոցներ ձեռք առնելու եւ կացութեան մասին խորհրդակցելու համար:

Անմիջապէս անցանք աւելի ապահով շրջան մը, եւ մեր առաջին գործը եղաւ ստուգումներ կատարել, ճշդել ձերբակալուածն ու ազատ մնացածը, վերահաստատել կապերը, ներքին թէ արտաքին:

Մեզի գործակից ունէինք նոր ընկեր մը, Սամուէլ, Վարդգէսը, որ այն ատեն ազատ էր, եւ ուրիշներ:

Անմիջապէս վերահաստատեցինք հաղորդակցութիւնները՝ արտասահմանի հետ, Սոֆիայի միջոցաւ, օրը օրին հաղորդելով բոլոր տեղեկութիւնները:

Վարդգէս կը շարունակէր դիմումներ կատարել ձերբակալութեանց դէմ եւ կը ջանար ետ ստանալ «Ազատամարտ»ի սընտուկէն գրաւուած 440 հնչուն ոսկին, բաժնելու համար աքսորականներու ընտանիքներուն:

Բաւական յառաջացած էին դրամի մասին կատարուած բանակցութիւնները: Նոյնիսկ փոխանորդագիր եկած էր Այաշի եւ Չանկըրըի կալանաւոր ընկերներէն եւ Թալէաթ — Ճանպօլաթ կը խոստանային այսօր վաղը վերադարձնել դրամը:

Վերջին օրը (1915 Մայիս), երբ Վարդգէսի տունը գացեր էի լուր առնելու համար, կինը դուռնէն դիմաւորեց, խորապէս յուզուած.

— Հիմա, հինգ վայրկեան առաջ տարին Վարդգէսը, 10 — 15 ոստիկաններով: Զօհրապին տունն ալ կոխած են ... հեռացի՛ր...:

Պարտք սեպեցի ներս մտնել եւ իմանալ ինչ որ կատարուած էր:

Վարդգէսը ձերբակալելէ յետոյ, եղած — չեղած թուղթերը տոպրակներուն մէջ լեցնելով, կնքեր եւ թուղթ մը ստորագրել տուեր էին տիկնոջ:

Այնտեղ ալ, ինչպէս Զօհրապին տան մէջ, յատկապէս փայլած էին Ալի Րիզա եւ Թրքացած Հիտայէթը:

Այդ միջոցին, անհրաժեշտ զգուշութիւնները ձեռք առնելով հանդերձ, միշտ միջոց կը գտնէի պտըտելու որոշ սահմանի մը մէջ:

Առիթով մը, հարկ եղաւ մինչեւ կամուրջ հետապնդել միւս շանսատակ հրէշը, Արշալոյս Եասեան, որ չէր ճանչցած զիս եւ կը փորձէր անճանաչելի դառնալ, կապոյտ ակնոց մը անցուցած աչքերուն...:

Ուրիշ անգամ մը, դիմացս ելաւ Բիւզանդ Քէչեանը, որ նոր վերադարձած էր աքսորէն եւ որուն հետ հազիւ երկու անգամ առիթ ունեցած եմ խօսելու: Հազիւ զիս տեսած, պոռաց երեսիս.

— Ի՞նչ կը պտըտիս այսպէս, հայտէ տունդ գնա:

Իրմէ իմանալով նաեւ Կոմիտաս Վարդապետի ազատումը, նոյն գիշերն իսկ հանդիպեցայ անոր տունը:

Շատ ուրախ էր Վարդապետը: Իր երեւոյթին եւ խօսքերուն մէջ ոչ մէկ ախտանշան, որ մատնէր յետագայ ողբերգութիւնը:

Ընդհակառակն, նոյն չէնշող Կոմիտասը, զոր ճանչցեր էինք առաջին օրէն: Հազիւ լուցկին հաներ էի գլանիկ մը վառելու համար, երբ ձեռքէս քաշեց նետեց սաստելով.

— Նետէ՛ սա «գըխըմ»ը. մօրկանդ կա՞թն է, ի՞նչ է...:

Եւ զուարճութեամբ կը պատմէր, թէ շատ բարեացակամ եղած է Չանկըրըի կառավարիչը, թէ արտօնած է բաղնիք երթալու եւ պատարագ մատուցանելու, թէ միւսներն ալ շուտով կ'արձակուին, թէ պատերազմը երկար չի կրնար տեւել, եւայլն:

Քմայք մը չէր, որ կը մղէր երբեմն փակուիլ, երբեմն ման գալ: Միամիտ չէի, չնախատեսելու համար վերահաս վտանգը, որ կրնար գլուխդ իջնել որեւէ տեղ:

Անգամ մը հանրակառք նստեր էի, նոր հասած նամակներ՝ գրպանս.

— Վա՜յ, Շ. ... ի՞նչպէս հոս ձգեր են քեզ ... բացագանչեց արթուն բարեկամ մը:

Հազիւ կրցայ համոզել, որ կարճ կապէ, եւ առաջին առթիւ դուրս նետուեցայ:

Որոշ պարտականութիւններ տրուած էին ինծի: Հարկ էր, ի մէջ այլոց, հանդիպիլ աքսորական ընկերներու ընտանիքներուն, կարդալ անոնց եկած նամակները, — Թրքերէն, — տեղեկութիւններ քաղել, իրենց սահմանուած օրապահիկները վճարել եւայլն:

(Շար. 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. — Տէր եւ Տիկին Կարպիս Չըրքաշեան 2000 Ֆր. առ ի պնահատութիւն «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարլէն Գիգիրեան մահուան առթիւ, Մուրատեան — Ապտալեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, կիրակի ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, ծոխ պլիֆէ հայկական ճաշերով: Կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց դծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը բառ ձեզի»: Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները:

Անձրեւի պարագային, սրահ մը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. — Զատկուան իւղագինը՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարաօղլանեան, Տիկին Ռոզին Ժանմէր 100-ական Ֆր.:

Միսաք Բքուքի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի. — Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սէմէրճի, Պր. Վահրամ Քանթարճը 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոս Զոփուր, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զոփուր 200-ական ֆրանք, Տիկին Վանտրուկէնպրոկ, Օր. Մարիանոյչ Գօգքէ 100-ական Ֆր.:

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :

01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Մաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10-16, հետեւեալ թիւին՝ 01 — 46 — 45 — 60 — 55:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Centre de Vacances de la Croix Bleue des Arméniens de France Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville :
Mme Zabounian 01 43 76 50 52
Arnouville :
Mme Topalian 01 39 85 93 40
Asnières :
Mme Danoux 01 42 42 85 87
Bagneux :
Mme Pekmezian 01 46 63 10 43
Chaville :
Mme Der-Kaloustian 01 47 50 64 37
Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian 01 46 42 90 68
Paris :
Mme Abousefian 01 47 84 82 90
Sevran :
Mme Papazian 01 43 83 87 68
Décines :
Mme Dolmadjian 04 78 49 26 66
Lyon :
Mme Aghayekian 04 78 45 17 55
Grenoble :
Mme Saboundjian 04 76 49 17 16
Mme Andonian 04 76 43 18 44
Valence :
Mme Baron 04 75 40 12 49
Vienne :
Mme Raymond 04 74 85 18 58
St-Maurice de Beynost :
Mme Goubatian 04 78 55 28 82
Vaulx-en-Velin :
Mme Kassabian 04 78 77 63 93
Marseille :
Mme Gabrielian 04 91 77 61 66

La Colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les dimanches 13 juillet et 10 août. Venez nombreux.

Dates des séjours :

1ER SEJOUR : du 5 au 29 juillet 1997 (date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/90.

2EME SEJOUR : du 30 juillet au 23 août (date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/82 et le 31/12/90.

Prix : 3 300 F + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*

5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ս Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 թիւին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Չորեքշաբթի, Մայիս 28

Հայ Պետականութեան՝ Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան (1918 Մայիս 28) Հռչակման տարեդարձ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, երեկոյեան ժամը 6-ին, Ժամերգութիւն եւ Գոհաբանական Մաղթանք կ'ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատութեան եւ բարգաւաճման համար:

le Centre Culturel
SAINT MESROB
vous invite
à UNE
CONFERENCE
du
Rév. P. Charles RENOUX
sur le thème :
LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME
(Vente du livre et signature)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. —

Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500, Օր. Օֆէլիա Գոմպաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300 Ֆր., Տիկին Հռիփսիմէ Շիրինեան 100 Ֆր., Պր. Քերոբ Գույումճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիչեան, Տիկին Յովհաննէս — Ժիլէ 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Ասթի — Ֆըչըճեան 150, Տէր եւ Տիկին Սերժ Թապագեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յարութիւնեան 200, Օր. Կուրս եւ Մ. Օնոյեան 500 Ֆր., Պր. Ժան Պչաքճեան 30 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան, Տիկին Ժոզէֆ Տօնիկեան 100-ական Ֆր., Տիկին Ժագ Գանթարճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ, Տէր եւ Տիկին Խաչէր Շահվէզիլեան 250-ական Ֆր., Պր. Փիէռ Գոնտագեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Պասմաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Տագէսեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Հիմինեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ծառուկեան 300 Ֆր., Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500 Ֆր., Պր. Սարգիս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Այվազեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Խօգկիւլլիւ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Տիլան 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Գոլար 200 Ֆր., Տիկին Եղիզապէթ Գոչեան 100 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 200 Ֆր., Պր. Յովակիմ Ադամեան 3000 Ֆր., Պր. Փիէռ Թէրկանեան 1000 ֆրանք, Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան 100 Ֆր., Տիկին Աննիկ Ափրիկեան 150, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 200 Ֆր., Տիկին Պ. Պեկոյեան 100 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Միրասետեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Մուրատեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան, Պր. Փիէռ Արզումանօֆ 300-ական ֆրանք, բժիշկ Ժանին Ճապուրով 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 150 Ֆր., Պր. Նուպար Անդրանիկեան 250 Ֆր., Օրիորդ Ժ. Քիւչիւքեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

ՃՇԴՈՒՄ. — Նախորդ ցանկերէն՝ Տէր եւ Տիկին Կրեկուար Թուլլեան 150 Ֆր. (փոխան 50-ի), այլ առիթով Տիկին Մարի Ծառուկեան 300 Ֆր.:

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Ելն ի Վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
organisent
avec la participation de l'INSTITUT EUROMEDITERRANEEN POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

Journal de l'Abbé CHAPERON (Cilicie 1920 — Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques de Marseille

●

Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer, Professeur Gérard Dédéyan, Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «Jeunes»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.
Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղի շաբաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, կիրակի, SALLE ROSSINI, 6, rue Drouot,
Métro : Richelieu - Drouot

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 29
JEUDI
29 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·123 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.123

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ ՀԱՄԱԿԵՐՊԱԾ ԿԸ ԹՈՒԻ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ

Նախագահին, ելոյթին առաջին խօսքերը դամբանականի բնոյթ ունէին, Ան նախ գովքը հիւսեց ճամբու դրած իր նախարարապետին եւ անոր կառավարութեան, յետոյ ալ յայտնելով որ, օր մը, Ֆրանսայի ժողովուրդն ալ նոյն կարծիքը պիտի ունենայ: Ապահովութիւն տուաւ թէ հասկցած է թէ ի՛նչ ուզած են ըսել ընտրողները եւ նկատի կ'առնէ: Յունիս 1-ին, հինգ տարուան համար պիտի ընտրուի Ազգային Ժողովը եւ այդ ընտրութիւնը, կ'ըսէ Շիրաք, պիտի վճռէ մեր ապագան: Չի ծածկեր թէ երկրին վիճակը փայլուն չէ, երկար ժամանակ Ֆրանսան ձգձգեց անհրաժեշտ պատասխանցումները ինչ որ սուղ արժեց աշխատանքի, պարտքի, տուրքի ու նաեւ պատրանքներու մարզին մէջ: Յետոյ, Ֆրանսան ինքզինք գտած է եւ ամէն բան կարգի մտած է, ուրեմն ուշադրութիւն պէտք է ընել որ ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ չըլլայ, այն պահուն երբ կը քաղենք մեր ճիգերուն առաջին պտուղները: Կուզէ՞ք, հարց կուտայ Շիրաք, կրկին մէջտեղ դնել ընկերվարական գաղափարները (ի դէպ, ընկերվական գաղափարները լաւ գաղափարներ են, կարելի է թերեւս քննադատել անոնց կիրարկումը...) ու կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ այլ ուղի մը ընտրէ, արդիական եւ ժողովրդային ուղի մը որ աւելի լաւ կը ծառայէ Ֆրանսայի շահերուն: Հինգ տարիէն, կ'ըսէ, պէտք է որ Ֆրանսա արդի ձեւ Պետութիւն մը դառնայ եւ միջոցներն ունենք:

Բաւական ուժգոյն, չըսելու համար տաքուկ իր ելոյթի վերջաւորութեան, Շիրաք փորձեց նաեւ բացատրել թէ ինչո՞ւ կանխահաս ընտրութիւններու դիմեց (հաւանաբար, այդ հարցումը ինքն ալ կ'ընէ, այսօր...): Խորհած է որ այդ ձեւով նոր թափ մը պիտի տրուի ազգին:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ բովանդակութեամբ ոչ ալ ոճով, Շիրաքի ելոյթը այն տպաւորութիւնը կրնայ ձգել որ նախագահը դեռ յոյս ունի յաղթելու: Աւելին՝ ընկճուած մէկուն տպաւորութիւնը թողուց, համակերպած պարտութեան եւ ուրեմն՝ համակեցութեան:

Այս ելոյթին աւարտին, Ժոսփէն արտայայտուեցաւ, Շիրաքի խօսքերուն մէջ տեսնելով ձախողութեան աչաւոր խոստովանութիւն մը: Ժոսփէն ալ, նոյնքան համակերպած կը թուի, բայց՝ յաղթանակի: Այսինքն, բանի մը զոր չէր փափաքեր, հաւանաբար, քանի ընդդիմադիրի դիրքը շատ աւելի հանգստաւէտ է, մանաւանդ երբ երկրին գլխուն այսքան փորձանք կայ, ներսէն թէ դուրսէն, բայց, յաղթանակը կարելի է, հաւանական, ուրեմն ինք ալ պատրաստ է համակեցութեան:

Մեծամասնութեան դէմքերը գոհ են անշուշտ ելոյթէն: Ժիւփէ կ'ըսէ թէ արդիական տեսիլք մը տուաւ յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար, Լէոթար «յըստակութիւն» կը տեսնէ խօսքերուն մէջ, Պայրու կը գտնէ որ Շիրաք հասկցած է ժողովուրդին ուզածը եւայլն, եւայլն: Ժ. Մ. Լը Փէն կ'ըսէ թէ Շիրաք կարելին չափ չէզոք եւ տափակ ելաւ, գլխուն մէջ արդէն կը նախատեսէ համակեցութեան ժամանումը, անխուսափելի կերպով: Ռ. Հիւ նորութիւն չի տեսներ, Շիրաք կ'ըսէ նոյն յանկերգը կը կրկնէ, ան որ վրդոված էր արդէն Ֆրանսացիները Ա. շրջանէն առաջ:

Պէտք է հաստատել նաեւ թէ Ֆրանսայի աջին այս փլուզումը կը մտահոգէ Եւրոպան: Մամուլը կը քննադատէ Շիրաքը: «Նիւ-Եորք Թայմզ» չի հասկնար թէ ինչո՞ւ Շիրաք այսքան սպասած է ճամբու դնելու համար Ժիւփէն:

⁂

Ընդհանուր ձեւով մեծամասնութիւնն ալ համոզուած չէ որ Ժիւփէի յապաղած մեկնումը բաւ է կիրակի օր: Շատ բան կախում ունի ձեռնպահներէն, որոնք ընդհանրապէս աջ հոսանքի կը պատկանին եւ կրնան, մետասաներորդ ժամուն «փրկել» Շիրաքը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Մայիս 27-ին ստորագրուեցաւ Ռուսաստան-ՕԹԱՆ Հիմնական Ուխտը, որ, ըստ Շիրաքի, վերջ կը դնէ Եալթայի: Արարողութեան կը մասնակցէր նաեւ Գլինթըն, որու Եւրոպա ժամանումին բուն պատճառն էր Լա Հէ գումարուած Մարշալ Ծրագրի յիսնամեակի հանդիսութիւնը (1947, Յունիս 5-ին էր որ զօր. Ճորճ Մարշալ հրապարակ նետեց ծրագիր մը Եւրոպայի վերաշինութեան ի նպաստ): Այս Հիմնական Ուխտին առթիւ, Ելցին կրկնեց թէ Ռուսաստան միշտ դէմ է ՕԹԱՆ-ի ընդլայնման, եթէ նոյնիսկ ան կը հաստատէ որ ՕԹԱՆ եւ Ռուսաստան իրենք զիրենք այլեւս հակառակորդ չեն նկատեր: Ելցին անակնկալօրէն յայտարարեց նաեւ թէ որոշած է քակել հիւլէական բոլոր հրթիռներու գլխանոցները որոնք ուղղուած են այդ երկիրներուն դէմ:

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐԻ արուարձաններու գիծերուն վրայ գործադուլի անակնկալ շարժում մը ծագեցաւ Մայիս 28-ին: Ուղեւորները կը բողոքեն ամրան ժամանակացոյցին դէմ, որոնք բացասական հետեւանքներ ունին աշխատանքի իրենց պայմաններուն եւ անձնական կեանքին վրայ: Երթեւեկը խանգարուած էր 60% համեմատութեամբ:

ԻՐԱՆԻ նորընտիր նախագահը՝ Խաթամի յայտարարած է որ որեւէ փոփոխութիւն չի նախատեսեր Միացեալ-Նահանգներու հետ յարաբերութիւններու դետնի վրայ: Որեւէ փոփոխութիւն, կ'ըսէ, կախում ունի այդ երկրին քաղաքականութեան փոփոխութենէն Իրանի նկատմամբ: Ուաշինկթըն փոփոխութեան որեւէ պատճառ չի տեսներ:

ՄՈՒՊԱՐԱՔԻ եւ Նեթանիահուի հանդիպումը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ ինչ կը վերաբերի խաղաղութեան գործընթացին: Իսրայէլի վարչապետը միշտ կը մերժէ առկախել հրէական թաղամասերու հաստատումը արեւելեան Երուսաղէմ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ համբաւաւոր Ֆենիչէ թատրոնի հրդեհը (1996, Յունուար 29) ծանօթ էր որ ոճրային բնոյթ ունէր, բայց նոր յայտնուեցաւ թէ այդ հոյակապ թատրոնը հրոյ ճարակ եղած է 55·000 ֆրանքի համար: Արդարեւ, փոքր ձեռնարկութեան մը տէրը եւ իր զարմիկը կրակի տուած են թատրոնը, որովհետեւ կարգ մը աշխատանքներու մէջ երկու ամիս յապաղում ունէին եւ պարտէին 15 միլիոն լիր (55·000 Ֆր.) հատուցում վճարել: Խորհած էին որ փոքրիկ «աղէտ» մը առժամապէս կը կարգադրէ իրենց նիւթական հարցերը:

ԳԼԻՆԹԸՆԻ դէմ Փաուլա Ճոնսի դատը պիտի չյետաձգուի հակառակ նախագահին փաստաբաններուն դիմումին: Անոնք կ'ուզէին որ դատը տեղի ունենայ Գլինթընի նախագահական պաշտօնի ժամանակաշրջանի աւարտին, բայց, սահմանադրական Ատեանը մերժեց ընթացք տալ: Ծանօթ է որ Փաուլա Ճոնս կը մեղադրէ Գլինթընը որ սեռային հետապնդումի դիմած է, երբ Արքանսասի կառավարիչ էր եւ ինք ալ հոն կ'աշխատէր: 700 հազար տոլար վնասուց հատուցում կը պահանջէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 27 / 28)

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵ՞ՐԸ ԶԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ

«Հայք» օրաթերթի լրագրող, ազատամարտիկ Վահան Մելիքսէթեան, իր գործընկերներու աջակցութիւնն ալ ապահովելու նպատակով, Մայիս 27-ին մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է, հրապարակաւ ներկայացնելու համար զոհ գացած ազատամարտիկներու ընտանիքներուն բարեսիրութիւն ընելու քօղին տակ կատարուած ապօրինութիւնները: Լրագրողը ներկայացուցած է իր տրամադրութեան տակ ունեցած փաստերը, տուժածներու վկայութիւններու ձայնագրութիւնները: Ասուլիսին ներկայ եղած են նաեւ զոհերու մայրեր եւ այրիներ, որոնք հաստատած են ըսուածները:

Խօսքը կը վերաբերի զոհ ազատամարտիկներու Միութեան եւ անոր նախագահ Մարսէլ Վարդանեանի գործունէութեան, որ նահատակ ազատամարտիկներու ընտանիքներէն գումարներ հաւաքած է իրենց համար փաստ ապահովելու համար, ուրիշ անգամ մը 10 – 15 հազար դրամով իրենց երախաները Իրան օդափոխութեան ղրկելու, սննդամթերք գնելու եւայլն համար: Հաւաքած է նաեւ սեփականաշնորհման վկայաթուղթեր, գործատուն գնելու եւ հոն նահատակներու այրիներուն աշխատանք ապահովելու պատճառաբանութեամբ, սակայն ատոնցմէ ոչինչ կատարուած է:

Այս կապակցութեամբ, Հայաստանի դատախազին կարգադրութեամբ յարուցուած է քրէական գործ, որ յանձնուած է Երեւանի զինուորական դատախազութեան:

Վ. Մելիքսէթեան դժգոհած է նաեւ անոր համար որ, մինչ քանի մը դրամ գողցողները կը մատնանշուին, Մարսէլ Վարդանեան մինչեւ այսօր ազատ ձգուելով առիթը ունեցած է իր հաւաքած գումարները եւ վկայաթուղթերը իրենց տէրերուն վերադարձնելու, «մաքրելու» համար հետքերը եւ այս ընթացքով օր մըն ալ մեղադրանքի պատճառ չի մնար եւ ինք կ'ամբաստանուի զրպարտութեամբ:

⁂

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀՀՇ-Ն ՄԷԿԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովը Մայիս 27-ի նիստին որպէս երեսփոխան արձանագրած է Մայիս 18-ին երկու ընտրաշրջաններու մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն յաղթականները: Արմաւիրի մարզի թիւ 108 ընտրաշրջանին մէջ ընտրուած է Դաւիթ Մելիքեան (ՀՀՇ), իսկ Գեղարքունիքի մարզի թիւ 121 ընտրաշրջանին մէջ համայնավար Նորիկ Պետրոսեան (ՀԿԿ):

⁂

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԿԸ ԾԱՆՕԹԱՆԱՅ ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻՆ

Հանրապետութեան գլխաւոր նոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրեան, Մայիս 27-ին այցելած է Ներքին եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութիւններու քննչական մեկուսարանները, ուր ձերբակալուած անձերը դիպահ կը պահուին: Գլխաւոր դատախազը ծանօթացած է արգելափակուածներու դանգատներուն եւ բողոքներուն, ինչպէս նաեւ տեղւոյն վրայ օրէնքներու գործադրութեան ընթացքին: Հ. Խաչատրեանին ընկերացած է հիմնարկներու մէջ օրէնքներու պահպանման հսկիչ բաժնի պետ, զօրավար Վաղարշակ Վարդանեան:

⁂

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Անի», «Դուին» եւ «Արմենիա» պանդոկները կը դրուին միջազգային աճուրդով սեփականաշնորհման: Առեւտուրի, Սպասարկութեան եւ Զբօսաշրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նանագուլեան որպէս բացատրութիւն, ըսած է թէ այս քայլին նպատակն է բարձրացնել պանդոկներուն մակարդակը օտար ներդրումներու միջոցով:

⁂

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

Արդարադատութեան նախարարութեան հերթական նիստին արձանագրութիւնը կատարուած է շարք մը կազմակերպութիւններու եւ մամուլի միջոցներու: Այսպէս պաշտօնապէս ստեղծուած են բնապահութեան եւ կենսոլորտի պահպանութեան գիտութեանց միջազգային կաճառի մասնաճիւղը: «Սալոմոն» լեռնագահոյկի ակումբը, Տիգրանակերտ բարեսիրական հայրենակցական միութիւնը, «Կոնտակտ» բարեսիրական միութիւնը, «Արեւիկ» հանրային միութիւնը, «Արագա» հանրային բարեսիրական կազմակերպութիւնը, Լոռիի մարզի քարաթէի դաշնակցութիւնը, Ֆուլքոնթաքթ քարաթէի եւ մենամարտի արհեստավարժներու Լիգան, Միացեալ-Նահանգներու «Հայրենիք» Միութեան մասնաճիւղը, արդիական շարժման հայկական «Արդիակա» մասնաճիւղը, եւ ընդունուած է Հայաստան-Գործա ընկերութեան կանոնադրութիւնը:

Լրատուութեան նոր ստեղծուած միջոցներն են. — «Երեւան Թայմս» շաբաթաթերթը, Հայաստանի կիրառական քիմիայի հանդէսը, «Ձեպայց», «Դեբեդ», «Հինգշաբթի» շաբաթաթերթերը, «Թալին» թերթը, «Շողակաթ», «Կապուտաչեայ Սեւան», «Օրէնք» հեռատեսիլի ծրագիրները, «Ռադիօ-Վան» եւ «Տուֆաշխարհ» ձայնասփիւռի ծրագիրները, «Հայոց Աշխարհ» օրաթերթի կանոնադրութիւնը:

ԱՅՍՊԷ՚Ս Կ՚ԸԼԼԱՐ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՆՇՈՒՄԸ

Փարիզի «Համազգային»ը ծրագրուած ու հետեւողական աշխատանքով վերջին տարիներու յարգելի ու հաճելի բացառութիւնն է շրջանի մշակութային կեանքին. Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Մայր Եկեղեցւոյ Մայիս 22-ի երեկոյթը որ խորքին նշում մըն էր Ապրիլ 24-ին, կրնար նկատուիլ նաեւ շատ նորաւարի մէկ «սրբապղծութիւն»ը ամիս մը առաջ այնքան աղմուկ – աղաղակով ծանուցուած «պաշտօնական» ոգեկոչումին :

Ինչպէս շատ իրաւացի կերպով դիտել տուաւ ողջոյնի խօսքին մէջ Մարի Լուիզ Պալեան, Եղեռնի ոգեկոչումը կարելի չէ սահմանափակել տարուան մէջ օրով մը միայն, երբ անոր ներգործութիւնը այսօր, 82 տարի ետքն ալ, կը շարունակուի մեր կեանքին բոլոր մարզերուն մէջ: Այս մօտեցումով «Ցեղասպանութեան 82-ամեակ» խորագրուած երեկոյթին հրաւիրուած էին դասախօսներ, արտայայտուելու համար երեք գլխաւոր մարզի մեր կորուստներուն մասին :

Նախ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութենէն Հ. Յարութիւն Պզտիկեան որուն նիւթն էր «Մեր հոգեւոր կորուստը» անդրադարձաւ քրիստոնէական կեանքի կառոյցներուն – վանք, եկեղեցի – ու հոգեւորական կեանքին տրուած հարուածին :

Իրեն յաջորդեց Նուպարեան մատենադարանի տնօրէն Յարութիւն Գէորգեան որ ամփոփ այլ տպաւորիչ մէկ պատկերը ներկայացուց (ֆրանսերէն) Եղեռնին նիւթական կորուստներու մարզին: Նախ Պոլսոյ Պատրիարքարանին 1913 Փետր. – 1914 Օգոստոսի տուեալով տուաւ Օսմանեան կայսրութեան Հայերուն թիւը որ հայկական հինգ նահանգներուն մէջ երկու միլիոնի կը հասնէր, երբ Փոքր Ասիոյ ընդհանուր բնակչութեան թիւը 12 միլիոն էր: Այդ համայնքը ունէր աւելի քան երկու հազար եկեղեցի ու 451 վանք: Ինչ կը վերաբերէր անհատական ստացուածքին, նախ կային Հայերու կալուածները, դրամական ու այլ հարստութիւնները – գոհարեղէն, արժեթուղթ, ապահովագրութիւն–: Յ. Գէորգեան բացատրեց այն կարգադրութիւնները որոնք նախատեսուած ու կիրարկուած էին երիտթուրք իշխանութեան կողմէ, այդ ամբողջ թալոնին տիրացումին համար: Ծրագրուած այդ գործընթացը ան ապացոյց մը կը նկատէր որ ցեղասպանութիւնը նախապատրաստուած էր մինչեւ յետին մանրամասնութիւնը :

Ներկայիս երբ արեւմտեան երկիրներ ողջակիզումին զոհերուն ստացուածքը խլացուցած ըլլալու ամբաստանութիւններով ամէնօրեայ նիւթ կ'ըլլան լրասփիւռներու, հետաքրքրական էր լսել Յ. Գէորգեանի զուգահեռը. ան ըսաւ թէ Արեւմտահայերու բարեկեցիկ խաւը յաճախ կեանքի ապահովագրութիւն ունէր հունգարական, անգլիական ընկերութիւններու մօտ: Ու այդ ընկերութիւնները ոչինչ հատուցանած էին յետագային: Մատնանշում մը որ նիւթը անմիջականօրէն կ'առնչէր ներկային, անուղղակի կերպով ցոյց տալով նաեւ կատարելի գործին լայնածիր սահմանները.

Օրուան երրորդ դասախօսը Լիոնէն Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանն էր «Մեր մշակութային կորուստը» նիւթով. այդ կորուստին տարողութեան առաջին հաստատումներէն եղած էր «Յուշարձան» խորագրուած հատորը որ լոյս տեսած էր 1919-ին, վերապրող մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ: Հոն ամփոփուած էին Եղեռնի զոհ Հայ բոլոր մտաւորականները որոնք իրենց բաժինը ունեցած էին ԺԹ. դարու Բ. կէսին հայկական մշակութային զարթօնքին: Լեզուական, գրական, դպրոցական եւ մամուլի այդ զարթօնքը անդարմանելի հարուած կրած էր 1915-ին. իսկ այդ հարուածին ազդեցութիւնը այսօր ալ ներկայ էր մեր իրականութեան մէջ: Աղէտին կազմակերպիչները 1915 Ապրիլ 24-ին ամէնէն առաջ հարուածելով հայ միտքը, անդամալուծած էին ամբողջ զանգուածը, զրկելով զայն մտածող տարրէն. այս պարագան եւս տուեալ մըն էր փաստերու թէ ցեղասպանութեան ծրագիրը գոյութիւն ունեցած էր սկիզբէն իսկ :

Նորվան Եպիսկոպոս խօսքին վերջին մասին մէջ անդրադարձաւ յետ – եղեռնեան կայութեան. վերապրող գրողներ գտնուելով հանդերձ, արեւմտահայ մշակոյթը կորսնցուցած էր իր կեդրոնները եւ դարձած էր «աքսորական». խորտակուած ու կոտորակուած: Ըստ յատկապէս թէ արեւմտահայ մշակոյթը ոգեկոչել կը նշանակէ զայն վերստանձնել. ոչ միայն պահպանել արեւմտահայերէնը, գործերը վերահրատարակել, այլ նաեւ անոր կապը ստեղծել ներկային հետ: Այդ հրահանգին անսացող դէմքեր էին այսօր Գ. Պըլտեանի, Վ. Օշականի նման գրողներ որոնք կը ջանան փակել խրամատը: Բայց կը մնայ մեծ զանգուածը որ դեռ «չի խմորուիր». եկեղեցիին, մշակութային միութիւններու, կուսակցութիւններու կը պատկանի կորուստին գիտակցութիւնը հասարակականական աշխարհահայեացքի վերածելու գործը. եւ որքան ուշանայ այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ աշխատանքը; այնքան պիտի մեծնայ կորուստին չափը :

Երեկոյթը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը. դաշնակ, արտասանութիւն եւ ընթերցում: Արտա Քէքլիկեան նուագեց Մէնտըլսոնի ու Ռուսելի երկու գործերը, Պարոյր Արոյեան արտասանեց Գ. Էմինի «Երգ կռունկի մասին»ն ու Դ. Վարուժանի «Ջօն»ը, իսկ Սիլվա Հայկէշեան – Արաքս կարդաց Ա. Հախնազարեանի «Պղնձէ ափսէ»ն :

«Համազգային»ի եւ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին գործակցութեամբ ներկայացուած երեկոյթը աւարտեցաւ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեանի Պահպանիչով: Ապա, ներկաները հիւրասիրուեցան քոքթէյլով մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Զարմանալի՞, ափսոսալի՞ թէ բնական պէտք է նկատել երեւոյթը որ Ապրիլ 24-ի միացեալ յանձնախումբէն ոչ ոք կար շուրջ 100 ներկաներուն միջեւ, երբ այդ խմբակին համար օրինակելի այնքան կուռ միջուկ ունէր երեկոյթը: Բայց թերեւս ուղղակի անհեթեթ է հաստատումը: Երբ գոնէ գաղութային մեր գործերը բաւական ժամանակէ ի վեր կը վարէ նորին ինքնագոհութիւնը.

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԼԵԶՈՒՆ

Գրեց՝ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Անշուշտ հայերէն է պիտի ըսէք մեր մամուլի գործածած լեզուն: Ջենք խօսիր մեր օրաթերթերուն եւ շաբաթաթերթերուն մէջ օգտագործուած մայրենի լեզուին մասին, երբ խօսքը թարգմանուած յօդուածներու մասին է.

Հոն տիրապետողը Բաբելոնական խառնաշփոթութիւնն է: Կրնանք հարիւրաւոր օրինակներ բերել մեր բոլոր ցամաքամասերու թերթերէն, մանաւանդ քաղաքական լուրերու թարգմանութիւններէն :

Բայց եթէ պիտի խօսինք ինքնագիր յօդուածներու մասին, հոն եւս իրականութիւնը մխիթարական չէ երբ անցեալին ունեցած ենք հրապարակագրական այնպիսի յօդուածներ, որոնք այսօր ալ հմայլանք կը պատճառեն մեզի :

Մօտիկ անցեալէն յիշենք Հրաչ Երուանդի, Մանուկ Ասլանեանի, Հրանդ Տէփէճեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Գառնիկ Ադդարեանի, Անդրանիկ Անդրէասեանի, Վահան Թէքէեանի հրապարակագրական յօդուածները, որոնք տասնամեակներով հայ ընթերցողին մատուցեցին հիւթեղ հայերէն մը, որուն այսօր հազիւ թէ հանդիպինք մեր օրաթերթերուն եւ շաբաթաթերթերուն մէջ:

Եթէ քիչ մը հեռուն երթանք, պիտի չմոռնանք Շաւարշ Միսաքեանի հրապարակագրութիւնը:

Անցեալները, պատահաբար, բարեկամի մը տան մէջ հանդիպեցայ Փարիզի «Յառաջ»ին 1995 թուականի Ապրիլի 23-ի մէկ թիւին: Հոն Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի 1912 թուականի Ապրիլի 23-ի թիւէն մէկ քանի արտատպումներ ուշադրութիւնս գրաւեցին :

Հոն, արձակ բանաստեղծութեան մը մէջ Ահարոն անունով ծանօթ Տատուրեան բանաստեղծը ստորագրած էր արձակ բանաստեղծութիւն մը «Մեռելական Քերթողապատ» խորագիրով:

Ահարոնը այդտեղ խօսած է Վարուժանի, Սիամանթոյի, Գեղամ Բարսեղեանի, Գրիգոր Եսայեանի, Տիգրան Գասպարեանի, Ռուբէն Սեւակի, Արտաշէս Յարութիւնեանի եւ Արմէն Տօրեանի մասին:

Այլ յօդուածի մը մէջ, միշտ նոյն թիւէն ներս, Յակոբ Օշականը «Մեծ Կորուստը եւ մեր Արձակը» խորագրին տակ խօսած է Կիւրճեանի, Զօրապի, Երուխանի, Թլկատինցիի, Զարդարեանի, Մինասեանի եւ Չէօկիւրեանի մասին:

Կը հետեւին երկու յօդուածները Շաւարշ Միսաքեանին «Անոնք որ, երէկ...» եւ «Երգի վերածենք վէրքը» խորագիրներով, այս անգամ վերցուած նոյն «Ճակատամարտ» թերթին թերթի 1920 թուականի Ապրիլի 25-ի եւ «Յառաջ»ի 1956 Ապրիլ 24-ի թիւերէն:

Այս բոլորը լուրջ, խիտ այլ խիգախ, մաքրամաքուր հայերէնով մը, տեսլապաշտ եւ հեռատես ոգիով գրուած եւ մանաւանդ գրուած առանց ամբոխավարական չեշտի:

Ահա «Յառաջ»ի մէջ «Ճակատամարտ»էն արտատպուած յօդուածներ, որոնք իրենց մտածումի եւ մայրենի լեզուի փայլքով լրջութեան հրաւէր մը կը կարդան մեր այսօրուան մամուլին, որ մեր օրերուն ալքատացած վիճակ մը կը պարզէ յատկապէս մայրենի լեզուի օգտագործման մէջ:

Կը յիշենք Պարոյր Սեւակի մէկ խօսքը երբ տեսութեան գացած է պատմավիպագիր Հայկ Խաչատուրեանին :

Հարցում. — Հայկ ջան, վերջերս ի՞նչ ես կարդում :

Պատասխան. — Բառարաններ, Պարոյր ջան.

Այդ ումի՞ց իմացար, կը յարէ բանաստեղծը, որ այս օրերին ես էլ եմ բառարաններ կարդում:

Ահա երկու գրող, բանաստեղծ մը եւ արձակագիր մը, որոնք բառարաններ կարդացած են, այսինքն, անոնք ձգտած են տիրանալ հայ լեզուի բառերու գաղտնիքներուն եւ ոչ թէ ուզած են կենդանացնել «մեռած» բառեր:

Յիշեցի այս պատահարը երբ «Յառաջ»ի յիշեալ թիւին մէջ կարդացի Ահարոն Տատուրեանի «Ճակատամարտ»էն արտատպուած արձակ բանաստեղծութիւնը:

Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ պայծառ լեզու, ի՛նչ ձեւաւոր հայերէն մը, որ մնացած է հին թերթերու էջերուն վրայ, ի՛նչ սքանչելի լեզու որ չէ փոխանցուած մեր մամուլի էջերուն, այսօրուան մամուլի էջերուն:

Այս յօդուածը կը գրենք յատկապէս «Մարմարա» օրաթերթին համար եւ կը խնդրենք, որ օրաթերթին յարգելի խմբագիրը չվիրաւորուի, քանի որ յարուցուած հարցին մէջ իր գրիչը նկատի առնուած չէ:

Ահա կը կարդանք Տատուրին գրածը եւ հոն կը հանդիպինք բառերու, որոնց գրեթէ չենք հանդիպիր այլուր:

Ալարի՞նք արտագրել այստեղ փունջ մը այդ բառերէն:

Ո՛չ: Տանք պատկեր մը, որովհետեւ այդ բառերը մութը փախուստի մատնող լոյսեր են, Ապրիլին ծածկող ծառերու փայլփլող կանանչն են, եւ բուրմունքը ծաղիկներու...:

Կարդացէք մեզի հետ ու տեսէք թէ ձեր ռունգերէն ներս եւս ծաղիկներու բուրմունքը չէ՞ք զգար:

— Փառաձայնք, ցայգահով, չիջելափառ, վաղալէջ, հրամանագրուած է, աբիւնահոս ճրագ, սեւաթոյր լոյս, հերապանծ, վերապատառ, անառնական թըշնամի, տաղերգակ, նրբաշղարշ, հսկայաբերձ սօսի, ապատաթեւ տողեր, հողմերգելու համար, նրբենի, մերկասարսուռ, ապերաթուխ դէմք, տենդայոյզ, մեհենալուռ, քաղցրասիւք, գիշերահոս աչքեր, բալաձիգ ճամբայ, բիւրագան երանգ, անդորրադեղ, նրբագիծերով, մարգարտաբեր ոստրէ, աստղատառերով գրեալ, արտօսրաշիթ, առաձիգ ակնարկ, թերաթուխ թիթեռ, եղերամահ, անդրաշուք բաղեղ, հեռափախուստ, երկնահունչ...:

Մենք արտագրեցինք 35 բառ եւ բառակապակցութիւն:

Հայերէն բառերու համերգ մը չէ՞ արուածը:

Այս փոքր յօդուածով մեր տուածը կոչ մըն է բովանդակ հայ մամուլին, հայ մամուլի բոլոր աշխատակիցներուն, եւ այդ մեզմէ սկսեալ, որ այս բանակը աւելի խստապահանջ ըլլայ մայրենի քաղցրահունչ լեզուի, անհունօրէն հարուստ բառապաշարի օգտագործման մէջ:

Անշուշտ այս կոչը նկատի ունի նաեւ նախադասութիւններու կազմութեան ճիշդ շարահարման հարցը, որպէսզի բայն ու տէր բայը, եզակին ու յոգնակին չկռուին իրարու հետ, այլ ապրին կատարեալ ներդաշնակութեան մը մէջ:

Իր երբեմն, հայ լեզուի ու գրականութեան այգին ունէր այգեպաններ:

Այսօր ... այգին անտէր կարծողներ ապերասան, սկսած են կոխկրտել այս յուէտ բուրումնաւէտ, մշտականաչ այգին...

Վարուժանէն մինչեւ Բենիամին Թաշեան ինչէ՞ր պիտի ըսէին մեզի այսօր, եթէ հրաշքով մը վերադառնային կեանքին...:

Հալէպ
Ապրիլ 15, 1997

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ 9-ՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

... Երկուշաբթի, Մայիս 19-ի յետմիջօրէին, երբ մի քանի հոգիով տակաւին, Կրընոպլի «Պասթիյ» պանդոկին մէջ նստած վերջին մեկնողներուն շարժումներուն կը հետեւէինք, յանկարծ միայն այն ատեն կրցանք սթափիլ եւ անդրադառնալ թէ՝ Լոնտոնէն, Գերմանիայէն, Հոլանտայէն, Աւստրիայէն, Զուիցերիայէն եւ Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն եկող շուրջ 400 – 450 հայ երիտասարդները եւ ղեկավարները, ի՛նչ անհուն խանդավառութիւն ու խանդ ապրեցան, թէ մարզական եւ թէ ալ ընկերային յայտագրով եւ մթնոլորտով...

Մայիս 16, 17, 18 եւ 19, Հոգեգալստեան շաբաթավերջի տօնական օրերն էին: Եւ՛ յիրաւի ու կրկնակիօրէն, հայկական հոգիի, հայկականութեան նոր տեսակի «Հոգեգալուստ» մը եղաւ զոր ապրեցան բոլոր անոնք՝ որոնք հաւաքուած էին մարզական եւ ընկերային 9-րդ Հանդիպումին, Կրընոպլի մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը, Կրընոպլի մէջ մասնաճիւղ եւ գոնէ անդամ ալ չունի եւ բոլորին կարծիքն ու նախատեսութիւնները այն էին որ՝ այս յանդուգն ձեռնարկը, եթէ չձախողի, գոնէ բաւական դժուար եւ թերի կ'անցնի ... բայց ի՛նչ փոյթ որ՝ Բարեգործականը մասնաճիւղ չունենայ, երբ ուրեք տեղ Հայ եւ հայութիւն կայ, Բարեգործականինն Տունն է հոն...

Արդարեւ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ֆրանսայի Շրջանային յանձնաժողովը, աջակցութեամբը Տէր եւ Տիկին Ա. Քէշիշեանի, հանդիպումը այնքան մանրամասնօրէն եւ կատարեալ կազմակերպած էին որ Մայիս 16 յետմիջօրէն մինչեւ Մայիս 19-ի յետմիջօրէն, բոլորին ընդունելութիւնը, պանդոկներու մէջ տեղաւորումը, փոխադրութիւնները, Ֆութպոլի, պասքէթպոլի, վոլէ պոլի եւ փինկ – փոնկի խումբերուն մէկը միւսին դէմ շուրջ 96 մրցումները, ճաշարանի սպասարկութիւնը եւ Շարաթ ու Կիրակի գիշերուան մեծ եւ անմոռանալի պարահանդէսները, յաջողութեան սքանչելի փունջ մը հանդիսացան որ՝ բազմահարիւր պարահանդէսներու նուագող ու երգող Եուրիկան'ըն իսկ՝ ի տես այդ երեւոյթին, ինք-

նարուն կերպով եւ պաշտօնապէս յայտարարեց, ըսելով. —

— Ես, կեանքիս մէջ այսքան հայ երիտասարդ միատեղ եւ այսքան խանդավառ չեմ տեսած...

Աղջիկներէն, նոյնիսկ տղոցմէ շատեր յուզուած բաժնուեցան իրարմէ՝ «գալ տարուան» ժամադրութեամբ... Ի՜նչ աղուոր բան է երիտասարդ ըլլալ եւ «գալ տարուան» յոյսովն իսկ ուրախանալ... «տաք հայի անոյշ բուրմունքին պէս» առնել ու ապրիլ կեանքը...:

Այս բոլորէն ետք անգամ մը եւս կարելի է ըսել թէ ամէն գնահատանքէ վեր է Հ.Բ.Ը.Մ.ի ղեկավարութեան շռայլած բարոյական եւ նիւթական գուրգուրանքը հայ երիտասարդութեան:

Բ. Հանդիպումի հանդիսութեանց, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ՝ տոքթ. Է. Ադամեանի գլխաւորութեամբ, ներկայ էին շրջանները ղեկավարները եւ յանորէն քաջալերեցին երիտասարդներն ու կազմակերպողները:

Կիրակի, Մայիս 18–ին, Ալփ Հքափոյի մեծ «կալա»յին, տոքթ. Ադամեան խօսք առնելով, շեշտեց թէ՝ Սփիւռքի մէջ, ամէն գոհողութեամբ պէտք է քաջալերել երիտասարդութիւնը, որպէսզի՝ վառ մնայ հայկականութիւնը...

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

⁂

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ,
ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ԲԱՇԽՈՒՄԸ

1 – Գ. Ժան Մարանճեանի յիշատակին, բաժակ մը տրուեցաւ Կրընոպլի Հայ Ակումբին:

2 – «Ֆէրփլէյ»ի բաժակը ստացաւ Վալանսի խումբը:

3 – «Տիսիփլին»ի բաժակը ստացաւ Գերմանիոյ խումբը:

4 – «Տիսիփլին»ի Բ. բաժակը ստացաւ Զուիցերիոյ խումբը:

5 – Քաջալերանքի բաժակը ստացաւ Վիէննայի (Աւստրիա) խումբը:

6 – Մասնակցութեան բաժակներ տրուեցան, Մարսէյլի, Գերմանիոյ եւ Վիէննայի խումբերուն:

7 – Վոլէյպոլի խառն խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

8 – Վոլէյպոլի խառն խումբի Բ. տեղի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

9 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

10 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

11 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

12 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը Լիոնի խումբին:

13 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Լոնտոնի խումբին:

14 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը, Գերմանիոյ խումբին:

15 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

16 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբին Բ. տեղի բաժակը, Զուիցերիոյ խումբին:

17 – Փինկ–փոնկի աղջկանց ախոյեանի բաժակը Կ. Կուրունլեանի (Պելժիա):

18 – Փինկ–փոնկի աղջկանց Բ. տեղի բաժակը Ռ. Պետէնեանի (Գերմանիա):

19 – Փինկ–փոնկի տղոց ախոյեանի բաժակը, Ն. Քեհիրեանի (Կրընոպլը):

20 – Փինկ–փոնկի տղոց Բ. տեղի բաժակը, Ռ. Պալիկեանի (Կրընոպլը):

21 – Ֆութպոլի ախոյեանի բաժակը, Հոլանտայի խումբին:

22 – Ֆութպոլի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

— Նաեւ՝ իրենց ազգային ծառայութեան համար, յուշատախտակ – գնահատագիր տրուեցաւ, Կրընոպլէն Տիկին Մ. Մարտիրոսեանին, ՊՊ. Տ. Մարանճեանին, Կ. Ադամեանին, Վ. եւ Է. Մանուկեան եղբայրներուն եւ Ժընեւէն՝ Պ. Ժագ Կապրաշին:

« ԱԼՋԱՍԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԵԹԹՕՆ »

Այս խորագիրով 4 էջ ունի «Լը Փուէն» շաբաթաթերթը (Մայիս 17), ստորագրուած Գրիսթիան Ժէլէն: Նախ կ՚անդրադառնայ Թուական տուեալներու. Ֆրանսա ապրող Թուրքերու թիւին մասին աղբիւր կ՚առնուի Թուրքիոյ Աշխատանքի նախարարութիւնը. 1993–ին 240 հազար էր անոնց թիւը: Ֆրանսական աղբիւրներ կեցած են 1990–ի թիւին վրայ որ 197 հազար էր: Այսօր, կ՚ըսուի թէ աւելի քան 400 հազարի հասած է այդ ներկայութիւնը:

Խօսելու համար թրքական կէթթոյին մասին օրինակ կ՚առնուի Պիշվիլէրի պարագան. 11.500 բնակիչով փոքրիկ այդ քաղաքին մէջ 1990 – 1996 օրինաւոր կարգավիճակի տէր Թուրք բնակչութիւնը 1102–էն հասած է 1376–ի, 24%–ի յաւելում մը արձանագրելով: Նոյն երեւոյթը կը յայտնուի ամէն տեղ ուր Թուրքերը համախումբ կ՚ապրին:

Թիւի յաւելումին գլխաւոր պատճառը ծնունդներու մեծ համեմատութիւնն է, յետոյ ընտանեկան համախմբումները: Լրագրողը կը գրէ թէ ամուսնութիւններու մեծ մասը մեծերու կարգադրութեամբ կ՚ըլլայ եւ ծնողները շատ յաճախ «երկրէն» կը գտնեն հարսեր կամ փեսաներ:

Ոչ միայն Ալզասի, այլ նաեւ Լորէնի մէջ օտարներու ամէնէն ուշագրաւ խումբը Թուրքերունն է. Նոյնն է պարագան հիւսիսի շրջանին, Իլ տը Ֆրանսի, կեդրոնական Ֆրանսայի, Ռոն – Ալփի: Գաղթական Թուրքերու 85%–ը թրքախօս է. անոնց քով մեծ է կրօնամոլ յետադիմականներու ազդեցութիւնն ալ. բազմաթիւ վայրերու դպրոցները հարց ունեցան ու կ՚ունենան լաչակով դասարան մտնել յամառող պատանուհիներու հետ: Լաչակը Թրքուհիներու պարտադրուած ձեւերէն է. օրէ օր աւելի գործածական բան մը կ՚ըլլայ: Հակադրեցութիւն դառած վայրերէն է Միւլհուզը ուր տեղացիները լաչակը կը նկատեն համարկումը մերժելու ձեւ մը: Շատ մը Միւլհուզցիներ ափ ի բերան մնացած են տեղեկանալով որ երկու Թուրք կիներ քաղաքապետարան դիմած են ինքնութեան թուղթի գործով մը. երբ իրենցմէ լուսանկար պահանջուած է, մերժած են գլխաբաց լուսանկարուիլ: Ի վերջոյ, մասամբ տեղի տալով Թուրքերու ազդուկ – աղաղակին, պաշտօնեաները ընդունած են լուսանկարներ ուր կիներու լաչակներէն խուրձ մը մազ դուրս ձգուած է: Ոչ ոք մոռցած է իր ընտանիքին կողմէ սպաննուած Թուրք պատանուհիին պարագան ալ որ զոհ եղած էր եւրոպական բարքերու հակումին ու Ֆրանսացի, այսինքն՝ ոչ մահմետական ընկեր մը ունէր:

Թուրքերու մեծ մասը քաղաքացիական ամուսնութիւն կը կատարէ ոչ թէ տեղւոյն քաղաքապետարանը, այլ թրքական հիւպատոսարանին մէջ: Ասիկա եւս համարկումը մերժելու ձեւ մը կը նկատուի: մէն կերպով ջանք կը թափուի մերժելու արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը: Ֆրանսա ուսանած երիտասարդուհիներուն մեծ մասը ամուսնութեան կը տրուի Թուրքիայէն գտնուած երիտասարդներու որոնք յաճախ ոչ մէկ տեւայ ունին պատշաճելու Ֆրանսայի կեանքին: Նոյնն է ընդհանրապէս երիտասարդներու պարագան ալ:

Ֆրանսերէն չգիտնալը տարածուն երեւոյթ է ու պատճառ մը որ բազմաթիւ ներգաղթողներ մնան գաղութին շրջանակին մէջ: Ասիկա նաեւ պատճառ մըն է որ Թուրք կինը աւելի կախում ունենայ իր ամուսինէն: Դպրոցներու մէջ ալ Թուրք պատանիներու ձախողութեան պատճառ է ան, Ընտանեկան ազդեցութեան ուժը Թուրք պատանիները մարզէպցի կամ ափրիկէցի իրենց տարեկիցներէն տարբերելով հեռու կը պահէ յանցագործութիւններէ ու թմրեցուցիչի վաճառքէ: Այսուհանդերձ, վերջին երկու – երեք տարուան մէջ կ՚աւելնայ թմրեցուցիչի վաճառքով զբաղող ու ձերբակալուած Թուրքերու թիւը:

Միւլհուզի, Պալի կամ Պիշվիլէրի մէջ որ վերամկրտուած է «Թիւրքվիլէր», թրքական ներկայութիւնը խանգարիչ ըլլալու չափ ունի կեդրոնական թաղերու մէջ խմբուած ըլլալով: Պատճառը այն է որ հիւսուածեղէնի աշխատանոցներու, գործատուներու մեծ մասը վերջին 20 – 25 տարուան մէջ գոցուած ըլլալով, անոնց հանգստեան կոչուած պաշտօնէութիւնը, կամ անոնց զաւակները ծախած են տուները: Թուրքերը գնելով այդ շէնքերը, կը նորոգեն, յարկաբաժինները կը վերածեն ու բարձր գիներով կը վարձեն իրենց հայրենակիցներուն, փայլուն եկամուտ ապահովելով: Այդ թաղերուն մէջ Թուրքերը ունին իրենց մսավաճառները, նպարավաճառները, խորոված ճաշարանները: Անոնց խիտ ներկայութեան հանդէպ դժգոհութեան փաստ կը նկատուի այն երեւոյթը որ 1995 Մայիսին Միւլհուզցիներու 26,72%–ը, իսկ Պիշվիլէրցիներու 35%–ը քուէարկած ի նպաստ Լը Փէնի:

Թուրքերու գնելու կարողութիւնը հարցականներու ծնունդ կուտայ. ո՞ւրկէ կը գտնեն դրամը, հարց կը տրուի: Կ՚ըսուի որ հիւպատոսարանը առանց տոկոսի փոխատուութիւն կ՚ընէ իրենց. Կամ փոխ կ՚առնեն ընտանեկան շրջանակէն: Կայ այն վարկածն ալ որ չարաշար աշխատանքի ու խիստ խնայողութիւններու արդիւնք են կալուածի գնումները: Ալզասի ոստիկանական աղբիւրներ թմրեցուցիչի վաճառքն ալ կը դասեն այս աղբիւրներու շարքին:

ՇԱՒԱՐՇ
ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ
ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Այստեղ կ՚ուզեմ զանց առնել այն բոլոր աշխատանքները որ կը կատարէինք, համաձայն օրուան պահանջներուն, միշտ ամուր պահելով կապերը՝ արտասահմանի եւ գաւառի հետ:

Ուրիշներ շատ գրած են այդ մասին: Դեռ գրողներ ալ կ՚ըլլան:

Կը բաւէ ըսել թէ՝ եթէ արտասահմանը կրցաւ օրը օրին եւ քիչ – շատ լիուլի տեղեկութիւններ ստանալ այդ շրջանի սարսափներու մասին, պաշտօնական թէ մասնաւոր տեղեկագիրներով, ականատեսի վկայութիւններով եւ թղթակցութիւններով, մեծ մասով կը պարտի մեր կազմակերպած աշխատանքին:

Սոֆիան միակ ազատ կեդրոնը կամ կեդրոնացեալ աղբիւրն էր, Կովկաս եւ – այլուր հաղորդելու համար այդ լուրերը: Մեծամասնութեան, Ֆրանսերէն տեղեկագիրներ կը յանձնէինք երեք չէզոք դեսպանատուներու, – պուլկարական, ամերիկեան եւ սպանական, նկարագրելով ամբողջ արհաւիրքը:

Առաջին տեղեկագիրները կը վերաբերէին ընդհանուր ձերբակալութեանց եւ զինահաւաքման առթիւ գործադրուած սարսափներուն:

Տեղահանութիւնը սկսած էր արդէն: Կապերը խզուած էին նոյն իսկ Այաշի եւ Չանկըրըի հետ, ուր կը գտնուէին Պոլսոյ կալանաւորները:

Բայց մենք տակաւին գաղափար չունէինք տեղահանութեան իսկութեան մասին:

Երզնկայի առաջնորդական տեղապահէն (Համազասպ Վարդապետ) Պոլիս հասած տեղեկագիր մը կը նկարագրէր զինահաւաքման առթիւ կատարուած գազանութիւնները, որոնք «աննախընթաց» կը համարուէին:

Տեղապահը վերջին պահուն կ՚ողբար իբրեւ յետ – գրութիւն, – կարաւաններ սկսան գալ Կարինէն, աննկարագրելի է պատկերը. Նամակիս բովանդակութիւնը ոչինչ է այս նոր ողբերգութեան առջեւ:

Շարք մը նամակներէ յետոյ, վերջին յուսատական կանչը կ՚արձակէր, Կարինէն, ընկեր Միհրան Թէրլէմէզեան, երկու էջի վրայ հասկցնելով թէ «ամս ուրիշ բան է», եւ աղաղակելով իբրեւ կտակ:

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք...:

Վերջին ձայն մըն ալ Սեբաստիայէն ընկեր Վահան Մեծատուրեանէ (1915 Մայիս) ոչ նոյնքան յուսահատական բայց խորապէս չարագուշակ:

Երբ ձայները մարեցան եւ արդէն սարսափի պատմութիւնները շրջան կ՚ընէին բերնէ բերան, Բաբերդէն կը հասնէր կին մը, իբրեւ կրօնափոխ, Զաւէն պատրիարքին յանձնելով տեղահանութեան առաջին նկարագրութիւնը.

Չեմ գիտեր ինչպէս կրցայ դասաւորել եւ արտասահման հաղորդել, բայց կը յիշեմ որ երեք օր չկրցի ոչ խօսիլ, ոչ ալ ճաշել. Նամակաբերը ողբացեալ Մարին էր: Այդ նամակէն յետոյ ամէն անգամ որ կ՚երեւար փողոցէն եւ ես պատուհանէն կը տեսնէի զող մը կը համակէր զիս, – Ի՞նչ ահաւոր լուրեր բերած է նորէն...

Եւ այս արի աղջիկը դարձած էր մղձաւանջ, յետոյ լուռ ու մունջ տառապելու եւ մեռնելու համար:

⁂

Այաշի եւ Չանկըրըի իրաւասու ընկերները անծանօթ ուղղութեամբ ճամբայ հանուած ատեն, վերջին անգամ յաջողեր էին մեզի հասցնել երկտող մը, որ իրենց վերջին կտակն էր:

– Զըլլա՛յ որ Շ...ը բռնուի: Կացութիւնը ծանր է: Ոչ մէկ ձեռնարկ:

Հետեւելով աքսորի կարաւաններու գլխաւոր ուղեգծին, յաջողեր էինք յարաբերութիւններ հաստատել կարեւոր կէտերու վրայ:

Մեր բջիջը հետզհետէ տարածուեցաւ մինչեւ Գոնիա, ուր աքսորուած էր փրոֆէսօր Ա. Խաչատրեան, Խոսրով Պապեան, ողբացեալ Տիգրան Ծամհուր (Ֆէրիտ Ճէմիլ)եւ ուրիշներ:

Ֆէրիտ Ճէմիլ անգամ մը փորձած էր մաքրել Թալէաթը, երբ ան Գոնիայէն կ՚անցնէր: Ատրճանակն ալ պատրաստ էր: Բայց յետոյ ետ կեցած էր, խորհելով թէ հետեւանքը կրնայ աղէտաբեր ըլլալ աքսորական բազմութեանց համար, որոնց թիւը քանի հազարը կ՚անցնէր, այդ օրերուն,

Յաջողեր էինք բջիջ մըն ալ հաստատել մինչեւ Հալէպ, շնորհիւ ողբացեալ Մարգպետի, որ արկածէ արկած խոյս տալէ յետոյ, ճակատագրական պահուն զոհ դըննաց ապուշ պատահարի մը, – ձիէն վար իյնալով:

Մարգպետ բանտարկուած էր Կեսարիոյ մէջ: Այդ առթիւ թանկագին տեղեկագիր մը կազմած էր բանտային չարչարանքներու մասին, որոնց ղեկավարն էր արիւնարբու հրէշ մը, Զէքի պէյ (յետոյ փոխադրուեցաւ Տէր Զօր, 60.000–ի ջարդը կազմակերպելու համար):

Տեղեկագիրը կ՚ըսէր թէ հրէշը ցերեկները կը քնանար, իսկ գիշերները բանտ գալով, անձամբ կը գործադրէր չարչարանքները, արիւնռուշտ կատաղութեամբ:

Այսպէս, կլկլակի «մարփուճ» մը անցընել տուած էր Հնչակեան Մուրատի (Համբարձում Պոյաճեան) յետոյքէն, խրելով դէպի բերանը եւ կախաղան հանած էր կիսամեռ վիճակի մէջ:

Մեր ողբացեալ ընկերը, Գէորգ Վիչապեան, իր վրայ առնելով Դաշնակցութեան բոլոր մեղքերը, կախաղան բարձրացած էր առանց որեւէ գաղտնիք յայտնելու:

Նոյն իսկ Իբրանոսեան Հաճի աղան կրցած էր պահել իր կորովը:

(Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունիմ տեղեկագիրը եւ յիշողութեամբ կը գրեմ այս քանի մը տողերը):

Իբրեւ աստրիական կամ իրանեան հպատակ, Մարգպետ բողոքած ըլլալով, փոխադրուեցաւ Պոլիս, յետոյ նորէն աքսորուեցաւ, բայց Գոնիայի մէջ, օգտուելով պահակ ոստիկանին թմրութենէն, դուրս ելած եւ անհետացած էր:

Այնուհետեւ գերման միսիոնարի տարազ հագած, յաջողեցաւ հասնիլ մինչեւ Հալէպ:

(Շար. 3)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մայիս 31, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մեր՝ Ելանելոյն ի Վիրապէն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կիրակի, Յունիս 1, Տօն է կաթուղիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի զոր կարգեաց Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր՝ յելանելն ի վիրապէն։

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի, Յունիս 1, ժամը 15·30

մասնակցութեամբ՝
ԳԱՐՈՒՆ մանկա – պատանեկան երգչախումբի

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12 - 14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Մուտքը ազատ է։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville organise

une SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefonfaine :

- **ASSISTANT SANITAIRE**

(étudiant en médecine en 1ère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).
Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 Paris.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 – 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները, ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար։

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ս. ՍԱՀԱԿ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ
ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20·30–ին

Օրակարգ. –

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի։

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածութեան դիմումնագիր նամակով քարտուղարութեան դիմել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 Մայիս 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի Թեկնածութեան.–
Ա – Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր։

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն.–
Ա – Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագինը Եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր։

Վստահելով ձեր ներկայութեան, Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 8–ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) – Ժամը 13–ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ)։
2) – Ժամը 15–ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ)։
3) – Ժամը 17–ին ելոյթ կ'ունենայ պարախումբը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի պարտէզներուն մէջ։

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31–ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ելն ի Վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10–ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –

Տիկին Թէրէզ Տէր – Աբէլեան 200 Ֆր., Տիկին Մարգարիտա Սուրէնեան 100 Ֆր., Պր. Պերճ Յակոբեան 200 Ֆր., Տիկին Մարի Առաքելեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէր – Խաչատուրեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էվլինօ Փանարօթօ, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300–ական Ֆր., Տիկին Օրոր Սէմէրճեան 200 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 300 Ֆր., Տաթեւ Ընկերակցութիւն, Տիկին Ջալէլ Տէր – Յակոբեան 200–ական ֆրանք, Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 300–ական Ֆր., Օր. Լիւսէթ Ալթունեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գըրճեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տամլամա, Պր. Կարապետ Դանէլեան 100–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կէօճեան 200 Ֆր., Պր. Պերճ – Պօղոս Գալայճեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Օր. Սէմա Անկէցեան 300–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գամէր Գօչեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ն. Իյնէճեան, Տիկին Անգլինէ Մելգոնեան 50–ական Ֆր., Օր. Սէլլա Ալթըփարմաքեան 500 Ֆր., Օր. Իրէն Ակօբեան 300 ֆրանք, Օր. Միրէյ Ներսէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լուսար Ճըրճըրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տէկիրմէնճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զալոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան 500–ական Ֆր., Տիկին Գեղամ Ուլճեան 100 Ֆր., Տիկին Ժօսլին Զադմադճեան 1100 Ֆր., Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաթմանեան 200 Ֆր., Պր. Սերոբ Ֆարչեան 600 Ֆր., Օր. Ժագլին Մէսճեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Պառաւեան ընտանիքէն Տիկին Տէր – Թորոսեանի մահուան առթիւ, 300 Ֆր., Պր. Օննիկ Պառաւեանէ, նոյնպէս ու Նանսէնի դրացիներէն Պ. Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղի շաբաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, Կիրակի,
Salle Rossini, 6, rue Drouot,
Métro : Richelieu - Drouot

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*

5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն՝ սկսեալ, «Եան'ս Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին։

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի–լէ–Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ փոքրիկներու մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Մայրիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ Ֆրանսերէնով։ Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս։

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10–16, հետեւեալ թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «**Jeunes**»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը ժամը մէջ, ձոր պիտի հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը բառ ձեզի»։ Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները։

Անձրեւի պարագային, սրահ մը ապահովուած է։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 30
VENDREDI
30 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19·124
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.124

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ՝ ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Հաւանական պարագաներու միայն այսքան անորոշ կրնայ ըլլալ երեսփոխանական ընտրութիւններուն արդիւնքը: Ոչ ոք կրնայ գուշակել. գալով հարցախոյզներուն, այնքան կոպիտ սխալներ ըրած էին Ա. շրջանին, որ լռութիւնը լաւագոյնն է Բ. շրջանին համար: Եթէ տրամաբանական ընթացք մը գոյութիւն ունի, պարզ է որ ձախը պէտք է յաղթէ, բայց, ոչինչ կարելի է նախատեսել Ֆրանսայի մէջ եւ բնաւ անկարելի չէ որ ձեռնհաս եւ փոփոխամիտ բոլորովին հակոտնեայ արդիւնք ապահովեն Յունիս 1-ին: Այս հաւանականութիւնը պատճառ է որ Սեկէն - Մատըլէն խանդավառ ելոյթներ ունենան, վստահեցնեն որ իրենց գաղափարները լրացուցիչ են եւ ոչ թէ զիրար հակասող: Արդէն մէկը Մաթինեոն, միւսն ալ Պէրսի (Նախարարապետ եւ Ելմտական Նախարար) կը տեսնէ ինքզինք, մինչ Ժոսփէն կը պատրաստուի, ինք ալ, Մաթինեոնի եւ վերջին օրերու ընտրապայքարը աւելի կը թողու իր հաւատարիմներուն՝ Սթրոս-Քահն, Մարթին Օպրի, Ժ. Լանկ եւլն.:

Հոգեբոյժներ եւ յիմարաբոյժներ վերլուծեր են Շիրաքի ճառը (Լիպերասիոն, Մայիս 29) եւ այն եզրակացութեան յանգեր են որ այդ ելոյթը համակեցութեան փափաք մը կ'արտայայտէր: Փոլաք, յիմարաբոյժ, կ'ըսէ թէ ոչ հոգեբոյժ, ոչ յիմարաբոյժ ըլլալ անհրաժեշտ է վերլուծելու համար մարդը եւ իր խօսքը: Շիրաքի փառամոլութիւնն է հաւասարիլ Տը Կոլի եւ Միթերանի, դարուս երկու մեծ նախագահները: Եթէ նմանութիւնը մինչեւ ծայրը տանինք, կարելի է հաստատել որ Շիրաք համակեցութիւն կը փափաքի: Արդէն այդ դերը խաղաց մէկ ուղղութեամբ 1986-ին, հիմա կ'ուզէ խաղալ միւս ուղղութեամբ: Բազմաթիւ այլ հոգեբոյժներ ալ իրենց կարծիքը կուտան, մէկը կը նկատէ որ Հանրապետութեան նախագահ ըլլալու իր փանթազմը յագեցուցած է եւ այժմ ի՛նչ ընելէ չի գիտեր: Հարկ եղածին չափ զինուած չէ եւ իր ելոյթն ալ ատոր ապացոյցն է:

Մնաց որ առջի օր, Ժոսփէն ալ, հեռատեսիլէն երբ «մենք»ի տեղ «ես» գործածեց, Ֆրոյտը ոգեկոչեց արդարացնելու համար իր լափսիւսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱ Հէի մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Մարշալ ծրագրի յիսնամեակի հանդիսութիւնը, Գլինթըն իր ճառին մէջ առաջարկած է որ նոր Մարշալ ծրագիր մը ըլլայ Արեւելեան Եւրոպայի համար: Ոգեկոչած է անցեալի ամերիկեան օժանդակութիւնը, երբ Հելմութ Քոհլ մանուկ էր, ինչ որ արցունքոտեր է Գերմանիոյ վարչապետին աչքերը: 1947, Յունիս 5-ին է որ զոր. Մարշալ Հարվարտ (Պոսթըն) համալսարանի ամպիոնէն կը հրապարակէր եւրոպական իր ծրագիրը՝ «սովին, աղքատութեան, յուսահատութեան եւ քաոսին դէմ»: Ծրագիր մը որ կը վերաբերէր Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն, համայնավարներն ալ ներառեալ եւ որու գումարն էր 13,35 միլիառ տոլար (85%-ը ձրի, մնացեալը երկար ժամանակի վրայ փոխատուութիւն): Այսպէս ծնունդ առած է Մարշալ ծրագիրը, զոր արեւմտեան Պետութիւնները ոգեւորութեամբ կ'ընդունին, մինչ Խորհ. Միութիւնը կը մերժէ առարկելով թէ կը վնասէ իր ազգային ինքնիշխանութեան եւ իր մերժումը կը պարտադրէ նաեւ Վարշաւայի Ուխտի իր յետագայ արբանեակներուն՝ Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Ռումանիա:

ԴԱՆԻՈՅ Խորհրդարանը 51-ի դէմ 62 ձայնով օրէնք մը քուէարկեց որ կ'արգիլէ ծնողքներուն իրենց զաւակները ծեծել (ապտակ, յետոյքին հարուած եւլն.):

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ եւ Ուկրանիա երեք համաձայնագրեր ստորագրած են Սեւ Ծովու նաւատորմի եւ սարքաւորումներու բաշխումին շուրջ:

ԻՐԱՆ խստօրէն կը հակազդէ Իրաքեան տարածքին վրայ Թրքական զինեալ ուժերու գործողութիւններուն որոնք նպատակ ունին ՓՔՔ-ի քիւրտ զօրախումբերը չէզոքացնելու: Արտաքին գործոց նախարար Վէլայէթի ըսած է թէ կատարուածին դէմ բողոքել իրենց օրինաւոր իրաւունքն է, քանի որ ոչ մէկ երկրի սահմաններուն բռնաբարումը հաշտ աչքով կրնայ դիտուիլ: Իրան կասկածներ ունի որ Իսրայէլեան ուժերու գործակցութեամբ Թրքական զօրքեր նախ իրենց սահմանակից քիւրտ ղեկավար Թալապանիի շրջանը կը գրաւեն, ապա յարձակում կը գործեն ուղղակի Իրանի վրայ: Իրանի Ազգ. ապահովութեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարը յայտնած է թէ նման հաւանականութեան մը պարագային պատրաստ են իրենց ուժերը: Թեհրանի մտահոգութեան աղբիւր են այն լուրերը թէ Իսրայէլցի 30 զինուորականներ կը գտնուին Հիւսիսային Իրաքի մէջ եւ թէ Իսրայէլ նոյն շրջանին մէջ լրաքաղ կեդրոն մը հաստատած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

«ԱՌԱՒՕՏ»Ը ԿՐԿԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«Առաւօտ» օրաթերթը կը վերհրատարակուի Յունիս 3-ին, համաձայն իր գըլխաւոր խմբագիր Արամ Աբրահամեանի տուած լուրին: Թերթը դադրած էր անցեալ Փետրուարին, նիւթական աղբիւրներու նեղութեան պատճառով:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ԶԳԱԼԻ ԵՂԱԾ Է ՂԱՐԱԲԱՂ

Մայիս 28-ին Ռիխթէրի աստիճանաչափով 4.8 ուժգնութեամբ նոր երկրաշարժ մը պատահած է Իրանի հիւսիս-արեւմտեան շրջանը որ զգալի եղած է Ազրբէջանի սահմանակից Աստարա եւ Արտեպիլի մէջ, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղ, 4 բալ ուժգնութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանսայի քաղաքական ասպարէզին ձախ թեւի ամէնէն աւելի յարգանք ու վստահութիւն վայելող դէմքերէն է Ժագ Տըլոր: Պատասխանելով «Նուվէլ Օպսերվաթէօր» շաբաթաթերթին հարցումներուն ան կը վերլուծէ ընտրութեան Ա. շրջանին արդիւնքը, ապա կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ պէտք է ձախը վերջնական յաղթանակը տանի:

Աջակողմեան ճակատին պարտութեան մէջ առաջին ազդակը կը նկատէ Ֆրանսացիներու դժգոհութիւնը, ապա Ազգ. Ճակատի յառաջխաղացքը կասեցնելու անզօրութիւնը: Ֆրանսացի ժողովուրդը դժգոհ է ու իշխանութիւնը չէ յաջողած զայն համոզել թէ կիրարկուած քաղաքականութեամբ երկիրը պիտի յաջողի պատշաճիլ մեծ փոփոխութիւններուն որոնց ենթակայ են բոլոր երկիրները:

Այս փոփոխութիւններուն առաջին տեղը կը գրաւէ աշխարհայնացումը, ապա արհեստագիտութեան սրընթաց զարգացումը որ կը խթանէ ճարտարարուեստականացած երկիրներու միջեւ մրցակցութիւնը ու անորակ աշխատանքին յաջողութեան առիթ չի ձգեր: Այս բոլորը սրբագրելու համար, իր կարծիքով, ձախի իշխանութիւն մը աւելի լայն կարելիութիւն պիտի ունենայ: Ձախակողմեան կազմի մը առաջին գործը կը նկատէ Տըլոր հաստատել ընկերային համաձայնութեան դրութիւն մը որով օրինակ Հոլանտա յաջողութիւն արձանագրեց գործազրկութեան մարզին մէջ:

Կացութիւնը բարելաւելու համար նախ հարկաւոր է աշխատող տարրերուն թիւը աւելցնել: Ինք կը մտածէ յատկապէս փոքր եւ միջակ ձեռնարկութիւններուն մասին որոնք վարչարարութեան եւ հարկերու ծանրութեան տակ կքած են: Ինչ կը վերաբերի տուրքերը նուազեցնելու հեռանկարներու, աջը ատիկա խոստանալով հանդերձ, ոչինչ կրցաւ ընել. անոր իշխանութեան չորս տարուան ընթացքին 200 միլիառ Ֆրանք աւելցան տուրքերը: Ատիկա ձեւով մը նաեւ կարելի է նկատել արդէն անցեալ ցնցում մը որմէ ետք ներկայիս կարելի է տնտեսութիւնը ոտքի կանգնել: Ժամանակի ընթացքին ատիկա կ'առաջնորդէ հարկերու թեթեւացումին:

Եւրոպայի կառուցումն ու միակ դրամի անցքը անյետաձգելի նախասիրութիւնը պիտի ըլլայ նաեւ ձախակողմեան իշխանութեան մը. Ժ. Տըլոր այդ մասին կասկած չունի: Արդէն կ'ըսէ թէ Յունիսին Ամսթերտամ կայանալիք 15 նախագահներու վեհաժողովը պիտի գոհանայ համեստ արդիւնքներով, այնպէս որ տնտեսական եւ դրամական միութեան համար դրուած պայմանաժամը յարգել քաղաքական անյետաձգելի հրամայական մը պիտի ըլլայ միշտ: Հասարակաց դրամանիշին անցքը տնտեսական համարկումը լրումին պիտի հասցնէ ու ճամբան բանայ դէպի քաղաքական միութիւն: Ատով Եւրոպան միջազգային բեմին վրայ զօրութիւն պիտի գտնէ:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչո՞վ կարելի է վստահ ըլլալ որ իշխանութեան գալով ձախը արդիականացումի ուժ մը ըլլալ պիտի յաջողի, Տըլոր կը պատասխանէ թէ կերպով մը պարտաւոր է ատոր եթէ չի փափաքիր երկու տարիէն իշխանութենէն հեռանալ: Կ'ըսէ թէ ան յաջողած էր դրամահոսութեան առաջքը առնել, բարելաւել տնտեսական մշակոյթը, առանց ուրանալու իր արժէքները: Միայն ձախն է որ կրնայ Ֆրանսացիներուն փաստել թէ աշխարհայնացումին պատշաճիլ հակասական չէ ընկերային յառաջընթացին: Պէտք է սակայն հասկնէ նաեւ թէ ընկերային յառաջընթացը այսօր առանձին չի կրնար ապահովել տնտեսական զարգացումը:

Վերջին հարցումը կը վերաբերի համախոհութեան կառավարութեան մը որ այլեւս ստոյգ կը նկատուի: Յետագայ մեծ փոփոխութիւններուն համար ատիկա ժխտական տուեալ մը չէ: Ճիշդ հակառակը, ինք համոզուած է թէ առողջ բան պիտի չըլլար մենատիրական հակումներու տէր մեծամասնութեան մը ձեռքը ձգել ամբողջ իշխանութիւնը, հինգ տարի եւս: Համակեցութիւնը կրնայ դժուարին շրջաններու համար ուժերը համախմբելու ձեւ մը ըլլալ, երկիրը մատնուած նեղ կացութենէն դուրս բերելու համար: Ատիկա պարագան եղած է ուրիշ երկիրներու. եւ Ժ. Տըլոր պատճառ չի տեսներ որ ան նաեւ չյաջողի Ֆրանսայի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(29 Mai / 4 Juin)

ARMENIE
Moscou a financé la guerre contre l'Azerbaidjan

Robert Kotcharian, président du Haut-Karabagh, «sauveur» de l'Arménie

Առաջին խորագիրը կը պատկանի թարգմանական յօդուածի մը, լոյս տեսած Թրքական Նոքթա թերթին մէջ. կը վերաբերի ռուսական զէնքերու յանձնումի ծանօթ պատմութեան եւ մասնաւոր նորութիւն մը չունի: Կ'արձագանգէ Դումայի Պաշտպանութեան յանձնախումբին տեղեկագրին եւ Ռոխլինի յայտարարութեան: Թուրք լրագրողը՝ Մեթին Պոզթանճը կ'եզրակացնէ որ Ռոխլինի տեղեկագիրը ակիզբէն մինչեւ վերջը ցոյց կու տայ Ռուսաստանի եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու յարաբերութեանց նոր դիմագիծը. անոնք հիմնուած են նախկին խորհրդային Հանրապետութեանց միջեւ կնճիռներու արծարծումին վրայ:

Այս յօդուածի կողքին, շաբաթաթերթը առանձին գլուխ մը յատկացուցած է Ռ. Քոչարեանի: Յետ-խորհրդային պատմութեան մէջ, կը գրէ, աննախընթաց էր, անցեալ Մարտ 20-ին չճանչցուած պետութեան մը նախագահը կը դառնար ճանչցուած պետութեան մը կառավարութեան պետը: Ազրբէջանի համար գրգռութիւն մըն էր: Չկարենալով օրինականացնել ինքնակոչ պետութիւն մը, նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կ'օրինականացնէր անոր պարագլուխը, մարմնացումը Լ. Ղարաբաղի «ազատագրման» շարժումին եւ հերոս հայկ. ազգայնականութեան: Ակնարկ մը տալէ ետք Քոչարեանի կենսագրական գիծերուն, կը մէջբերէ ռուսական Նովոյէ Վրեմիա շաբաթաթերթին մէկ դատումը. — «Ռ. Քոչարեան Երեւան չի գար ելմտական քննիչի դեր խաղալու: Ազգ. հերոսը միակ գաղափարի մը մարդն է.— Հայաստանի եւ Ղարաբաղի միացումը: Բաքուի հանդէպ իր դիրքը միշտ խիստ վճռական եղած է: Շատեր կը մտահոգուին իր «երկաթեայ բռունցք»ին պատճառաւ եւ կը վախնան որ Հայաստանը կառավարէ զօրանոցի մը նման, ինչ որ իրողութիւն դարձած է Լեռնային Ղարաբաղի պարագային»:

Զարմանք ալ կը յայտնուի որ «"գիւղին առաջինը" Հռոմ երթայ նախարարապետի անորոշ պաշտօնի մը համար: Թերեւս Քոչարեան կը նախատեսէ սպասել Երեւանի մէջ Հայաստանի նախագահական յաջորդ ընտրութիւնը»:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

8-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ազգային Ժողովրդավար Միութեան (ԱԺՄ) 8–րդ համագումարը տեղի ունեցած է Մայիս 16–ին, 187 պատուիրակներու մասնակցութեամբ, Երեւանի Կինոյի տան մէջ։ Ընդդիմութեան «Ազգային համաձայնութեան դաշինք»ին գլխաւոր բաղկացուցիչ այս կուսակցութեան հիմնադիր ու ղեկավար Վ. Մանուկեան ծաւալուն ելոյթ մը ունեցած է հոն, ծանրանալով յատկապէս նախագահական ընտրութեան յաջորդող օրերէն մինչեւ այսօրուան քաղաքական կացութեան, Ղարաբաղի հարցին ու Դաշինքին ներքին կարգ մը երեւոյթներուն վրայ։ Ելոյթին ամբողջութիւնը աւելի քան 2 լման էջ գրաւած է «Այժմ»ի Մայիս 21–27–ի թիւին մէջ։

Նախագահական ընտրութեան անդրադառնալով, Վ. Մանուկեան կ'ըսէ թէ կատարուած կեղծիքները շատ «կոշտ ու կոպիտ» ձեւով եղան. նոյնիսկ տեղին չի գտներ «կեղծիք» բառը։ «Հայաստանում ուղղակի մի մարդ է դարձել նախագահ որը ընտրուած չի եւ դրա մասին գիտի եւ՛ ինքը, եւ՛ մեր ամբողջ ժողովուրդը», կատարուածը կը կոչէ «զինուած յեղաշրջում»։

Խօսելով իրենց վերագրուած զինեալ ձեւով իշխանութիւնը ձեռք անցընելու մտադրութեան, ան չի ժխտեր որ եղած են նման առաջարկներ կուսակցութիններէ դուրս մարդոց կողմէ, բայց իրենք մերժած են։ Կ'ըսէ թէ քննարկուած առաջարկներէն առաջինը հիմնուած է ի'ր նախագահութեան եւ կազմելիք կառավարութեան վարկածին վրայ. տակաւ բոլորովին անպէտ առաջարկ չըլլալով հանդերձ, ճակատում պիտի ստեղծէր այն ժամանակ։ Երկրորդ տեսակէտ մը ամէնօրեայ ցոյցերու, հանրահաւաքներու կը վերաբերէր։ Սակայն այդ մէկն ալ մէկդի կը ձգուի, քանի որ կը դիտուի որ «արդէն որոշ հիասթափութիւն կայ»։ Վ. Մանուկեան դրեթէ փախցուած առիթ կը նկատէ փիչերը ինքնաշարժներով եւ բարձրախօսներով ամբողջ քաղաքը շրջելու եւ ժողովուրդը ոտքի հանելու ձեւը։

Խօսելով նախագահական ընտրութեան ապօրինութիւններուն կամ զինեալ յեղաշրջումի առաջարկներուն մասին, Վ. Մանուկեան կը թուէ պարագաներ որոնք գաղտնիք չէին իր կուսակիցներուն, կամ Դաշինքի միւս խմբաւորումներուն։ Սակայն զարմանալի է որ քաղաքական ելոյթի մը մէջ բաւական երկարօրէն կը ծանրանայ «ժողովուրդ ոտքի հանել»ու, ամէնօրեայ ցոյց, հանրահաւաքներ կազմակերպելու ընտրանքին վրայ։ Այսօր, երբ աւելի քան ամիսէ մը ի վեր ոչ թէ ամէնօրեայ, այլ շաբաթական իրենց հանրահաւաքները չեն յաջողիր քաղաքական լուրջ երեւոյթ դառնալ, աւելորդ չէ՞ այդ կեցուածքը։

Ելոյթին շարունակութիւնը քիչ — շատ լուրջ հարցեր կը մատնէ Դաշինքին մէջ։ Գլխաւորն է իշխանութեան դէմքերու հետ հանդիպումներու պարագան։ Առիկա ըստ նախապէս տրուած որոշումին, պէտք է Դաշինքի անունով ըլլար, այդ տեսակէտէն անընդունելի կը համարուին թէ՛ Պ. Հայրիկեանի նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանի հետ ունեցած հանդիպումը եւ թէ Հ. Յ. Դ.–ի Բիւրոյին Երեւանի մէջ ունեցած պաշտօնական հանդիպումները։ Երկրորդը որոշ յուսախաբութիւն ալ պատճառած է, քանի որ Բիւրօն Երեւանի մէջ փոխանակ նախ հանդիպելու Դաշինքի ղեկավարութեան, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ.–ն ալ կազմին մէջ ունեցող խմբաւորում, գացած տեսած է իշխանութեան դէմքեր։ Այս պարագաները անկեղծութեան արտայայտութիւն նկատելով հանդերձ, բաւական կասկածի կ'ենթարկեն Դաշինքին «ամրութիւնը» որուն մասին կը փորձէ հաւաստել Վ. Մանուկեան։

Անցնելով երկրին հարցերուն, նախ նիւթ կ'ընէ Ղարաբաղը։ Բաւական մութ է գծուած պատկերը։ Կեղծ կը նկատէ այդ հարցին շուրջ համախմբուելու Սփիւռքահայերու, տարբեր կուսակցութիւններու կոչերը. իր համոզումով «այս իշխանութիւնների օրոք մենք Ղարաբաղը պահել չենք կարող»։ Պահելու նախապայման կը նկատէ նոր սկզբունքներու հիմով, փոխուած իշխանութիւն մը։

Յայտնապէս, Վ. Մանուկեանի համար երաշխիք չէ այս հարցին մէջ Ռ. Քոչարեանի վարչապետ նշանակումն ալ։ Անոր դերը կ'ամփոփէ «կլաններին ճնշելով պիտեէն լցնել»ու մէջ։ Խնդրոյ առարկայ «կլան»ները կ'ըսէ թէ կը կազմեն Հայաստանի ներկայի համակարգը։ Այդ պատճառով ալ պետական պիտաճէն չի լեցուիր։ Թերահաւատ է կլանները վերցնելու Ռ. Քոչարեանի կարողութեան մասին, քանի որ անոնց մէջ կան նաեւ «ղարաբաղեան կլաններ»։ Ինչ որ աւելի ծանրակշիռ է այս մասին ըսուածին մէջ, այն է որ ըստեղծուած է «Հայաստանցիներ — Ղարաբաղցիներ հակասութիւնը»։ Առով կ'ամբաստանուին իշխանութիւնները որոնք հետեւողական կերպով կը սրեն այդ հակասութիւնը. «եւ հիմա արդէն խօսում են թէ Ղարաբաղցիները եկել են նուաճելու Հայաստանը»։

Վ. Մանուկեան կը քննադատէ նաեւ արտաքին աշխարհէն միասնութիւններ փնտռողները որոնք օրինակ, օրակարգի կը բերեն Ռուսաստանի կազմին մէջ մտնելու խնդիրը։ «Սթրկամութիւն» կը կոչէ ամէն հարց մը ծագելուն, արտաքին կապերու, հեցուկներու դառնալու հայկական հակումը։ Ղարաբաղի հարցը կը նկատէ մեղի նետուած մարտահրաւէր. «մեր ամբողջ ապագան կախուած է նրանից. մենք այդ մարտահրաւէրը կ'ընդունենք եւ կը յաղթե՞նք, թէ՞ կը կոտրուենք»։

Ելոյթը կ'անդրադառնայ տակաւին դժգոհ մարդոց խումբերէն մտաւորական արժէքի վերածուելու հրամայականին, թէ՛ կուսակցութիւններու, թէ՛ ամբողջ հանրութեան համար։

ԱԺՄ–ի համագումարին Վ. Մանուկեանէ զատ խօսք առած են Շ. Քոչարեան, Ա. Յարութիւնեան, Ա. Մայիլեան, Ֆ. Բերիկեան եւ Դ. Վարդանեան։ Շ. Քոչարեան քննադատած է ընդդիմութիւնը որ կապկումներով տեղքայլ ըրած է ընտրութենէն ի վեր։ Միւսները ծանրացած են ճգնաժամի երեւոյթներու, զանոնք յաղթահարելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Հնչած է նաեւ բաւական լոզունգային տարազներ, ինչպէս՝ «պետութիւնը կլաններինն է, իսկ հայրենիքը ժողովրդինը»։

«Կլաններ»ու մասին դատապարտումներ ներկայացուցած է նաեւ Դ. Վարդանեան։ Իսկ «առողջ» նկատած է Դաշինքը ուր ընդգրկուած են տարբեր կուսակցութիւններ։ Ան ըսած է նաեւ որ իր համոզումով «մէկ տարուայ պայքարի արդիւնքում կը վերանայ այս վարչախումբը»։

Համագումարին 11 անդամներով վարչութիւն ընտրուած է, իսկ նախագահ՝ Վազգէն Մանուկեան։

ԱԺՄ–ի համագումարին թղթակցութիւնը («Ազգ», Մայիս 20) անգամ մը եւս ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ Հայաստանի ընդդիմութեան վրայ։ Ու հարցականները կ'ուղղուին անոր գրաւած դիրքին։ Ի՞նչն է իսկական պատճառը որ հակառակ ծանօթ ու անծանօթ լայն դժգոհութիւններու ան չի յաջողիր քաղաքական այլընտրանք ներկայանալ։ Յոռեգոյնին վա՞խն է արգելքը, թէ հաւատքի պակասը։ Հաւանօրէն, համոզիչ ու լուրջ ծրագրի մը բացակայութիւնը որ կը յայտնուի նաեւ Վ. Մանուկեանի ելոյթին մէջ, գլխաւոր պատճառներէն է այս կացութեան։ Ուրբաթ օրուան յաջորդական ցոյցերը հետզհետէ աւելի փոքրաթիւ ցուցարարներ կը հաւաքեն որոնք մտահոգութենէ աւելի հետաքրքրութենէ մղուած են։

Հարցականներ, տուեալներ որոնք հաւանօրէն ԱԺՄ–ի ու նաեւ Դաշինքի յետագայ օրակարգերուն նիւթ պիտի ըլլան. սակայն ամբողջ խնդիրը հոն է որ վերլուծումի հանգրուանէն անդին լուրջ գործօնի պիտի վերածուի՞ն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԵՐ ԽԱՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՊԱՆԵԽՕ-ԳԱՇԱՆ՝ ՉՈՐՍ ՏԱՍՆԵԱԿ ԱՆԴԱՄՈՒՀԻՆԵՐ Ի ՍՊԱՍ «ՀՐԱՉՈՒՀԻ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ»Ի

Կապոյտ Խաչի Պանեխօ — Գաշանի մասնաճիւղը մկրտուած է «Հրաչուհի Իսահակեան», ի յիշատակ ժամանակին ծանօթ եւ ժրաջան խաչուհիի մը՝ մահացած շուրջ քառորդ դար առաջ։

Մասնաճիւղը կը գործէ երկու նահանգներու մէջ՝ Հօ — տը — Սէն եւ Վալ — տը — Մառն. կը ջանայ օգտակար ըլլալ շըրջանին մէջ բնակող հայրենակիցներու։

Պանեխօ եւ Գաշան ունին, միասնաբար, շուրջ վաթսուն եւ հինգ հազար բնակիչ։ Անտեղի է հարց տալ թէ որքան է, ճըշդիւ, այդ թիւին մէջ Հայերու քանակը։

Տիկին Շիրվանեան, մասնաճիւղին քարտուղարուհին կը նշէ թէ Կ. Խաչի շուրջ կայ համակիրներու բազմութիւն մը՝ 500 — 600 հոգի՛ որուն կարեւոր մէկ մասը կը հետեւի «Հրաչուհի Իսահակեան»ի ձեռնարկներուն։

Ասոնց գլխաւորները եղած են, անցեալ տարի, Վարդան Մամիկոնեանի համերգը՝ որուն կազմակերպութիւնը պահանջած է անշուշտ լուրջ աշխատանք, թէյասեղան մը ի պատիւ երէցներու՝ որոնք արժանացած են չքանչաններու, ի յիշատակ իրենց ներկայութեան ու գործնէութեան, երկար տարիներ, Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ։

Ե՞րբ ծնած է «Հրաչուհի Իսահակեան» որ, բնականաբար, այդ անունը չէր կրեր սկիզբը։ Հիմնադիրները մոռցուած են, չկայ վերապրող։ Ոչ մէկ անուն կը յիշուի ճշգրտօրէն։ Չէ մոռցուած միայն հիմնադրութեան տարին՝ 1935, գաղթականներու առաջին հոսանքներէն տասնեակ մը տարիներ վերջ։

⁂

Մասնաճիւղին այժմու նախագահուհին է Անայիս Պէնար — Սթաթեան՝ որ կազմակերպութեան մէջ մտած է քսան եւ — հինգ տարիներ առաջ. քաջ տեղեակ ուրեմն մօտիկ անցեալի պատմութեան։

Տիկին Պէնար մաս կը կազմէ Քոլէժ — տը — Ֆրանսի ուսուցչական կազմին։ Մասնագիտութիւն՝ նախապատմութիւն (փրէ — իսթուար)։

«Հրաչուհի Իսահակեան» իր շուրջը կը բոլորէ 42 անդամուհիներ, տիկիններ կամ օրիորդներ։ Մասնաճիւղը երկսեռ չէ։ «Մեր մասնաճիւղին անդամուհիները մէկ շունչով համերաշխ կ'աշխատին» կը գրէ Արփի Շիրվանեան։ Անոնցմէ երեքը, իրենց մանկութեան, հաճելի արձակուրդներ անցուցած են Պէլֆոնթէն եւ անկասկած երախտապարտ են Կապոյտ Խաչի եւ անոր առաջին ձեռնարկն, վարիչներուն՝ որոնք ի գլուխ հանեցին կայանին կազմակերպութիւնը, մանաւանդ՝ գնումը եւ յաջորդական բարելաւումները, տարիներու ընթացքին։

Անցեալ տարի, Պանեխօ — Գաշանի մասնաճիւղին կողմէ 15 երախաներ ղացած են Պէլֆոնթէն արձակուրդի. ասոնցմէ երեքը՝ «Հրաչուհի Իսահակեան»ի ծախքով։

Պանեխօ — Գաշանի խաչուհիները կ'այցելեն շրջանին հայ հիւանդներուն, ծերերուն, մանաւանդ։ Մասնաճիւղը չունի հայերէնի դասընթացք, բայց կը ջանայ, ամէն առթիւ, օգնել հայ դպրոցներու, դասընթացքներուն, նիւթապէս։

Այս մասնաճիւղն ալ չունի սանուհիներու խմբակ։ Կը նկատենք որ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն աշխատանքը, այդ ուղղութեամբ յաճախ չէ որ կը նշուի այս յօդուածաշարքին մէջ։

Հարց տուած էինք՝ ի՞նչ կը թելադրէք որպէսզի անդամուհիներու թիւը շատնայ։

Տիկին քարտուղարուհին կը պատասխանէ.

«Մեր մտահոգութեան հարցն է այդ»։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամն աւանդութիւնը ունի իր հաւաքոյթներուն հրաւիրելու տեղական կամ քաղաքական պատասխանատուներ (քաղաքապետներ, երեսփոխաններ, խորհրդականներ, եւայլն) որոնք այդ ձեւով կը ծանօթանան Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ տարուած գործունէութեան։

Այս հանդիպումները մաս կը կազմեն խմբաւորումներու հետ հիմնադրամին գործակցութեան որուն արդիւնքը եղած են արդէն չօշափելի ծրագիրներ. զանոնք ստանձնած են զանազան շրջաններու խմբաւորումները, ինչպէս ՓԱՔԱ (Փրովանս — Ալփ — Գոթ տ'Ազիւր), Ռոն — Ալփ, Իդլ — դը — Ֆրանս, Պուշ — տիւ — Ռոն, եւայլն։

Սակայն, մարդասիրական կազմակերպութեան մը համար, որուն մտահոգութիւնը կը կազմէ հայ հաւաքականութիւններու ապագան, հետզհետէ աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ աւելի լայն երկխօսութիւն մը հաստատել ամէն մակարդակի քաղաքական դէմքերու հետ, կենսական հարցերու մասին, ինչպէս՝ Ղարաբաղի կնճիռին լուծումին կամ Ցեղասպանութեան հարցին մէջ Ֆրանսայի դիրքը։ Այս հարցերուն մէջ հայկական հանրային կարծիքին ու քաղաքական դասուն միջեւ միջոցը մտահոգիչ չափի հասած է։

Այս է պատճառը որ վերջին ընտրութեան նախօրեակին Հիմնադրամի տեղեկատուական հաւաքոյթներէն ետք որոշուեցաւ երկխօսութեան մը ձեռնարկել հանրութեան ու քաղաքական դէմքի մը միջեւ որ օրուան պատուոյ հիւրը պիտի ըլլար։ Առոր առաջինը տեղի ունեցաւ Մայիս 21–ին Փարիզ, քաղաքին Աշխարհիկ Ճաշարանի ծաղումով Հայ բնակիչներուն համար կազմակերպուած երեկոյթի մը ընթացքին։ Օրուան հիւրը վարչապետ Ալէն Ժիւփէի խորհրդական Պր. Փաթրիք Սթեֆանինին էր։

Լսարանին հետ աշխոյժ վիճարկումը ցոյց տուաւ թէ հանրութիւնը որքա՛ն պահանջ կը զգար արտայայտուելու։ Սըրահը յստակօրէն ու միաձայնութեամբ յայտնեց իր վրդովումը ֆրանսական կառավարութեան կեցուածքին հանդէպ որ կը պաշտպանէր Ազրպէջանի հողային ամբողջականութեան թէզը ու դէմ էր ինքնորոշման սկզբունքին։ Ներկաները նաեւ Ֆրանսան մեղադրեցին «քանի մը տակառ» ազրպէջանական քարիւղի սիրոյն Հայաստանի հետ աւանդական իր կապերը աժան վաճառելու մեղքով, առանց մտածելու Ղարաբաղի հայ բնակչութեան ապահովութեան մասին, — հակառակ Սումգայիթի, Բաքուի, Կիրովապատի կոտորածներուն —, անոր խոստանալով երաշխիքներ որոնք ոչ ոք կրնայ ըսել թէ փնչի՛ մէջ կը կայանան։ Լսարանին ներկայացուցած փաստարկումներուն — յատկապէս Ստալինի կտրատումները վաւերացնելու եւ տարածքը ազրպէջանական իշխանութեան ենթարկելու պարագային Ղարաբաղի հայութեան տեղահանութիւնը կամ բնաջնջումը պատրաստելու մասին — Պր. Սթեֆանինի պատասխանեց թէ «եթէ Հայերը կամէր ունին իրենց տեսակէտը պարտադրելու եւ վճռած են ճերկայի կատարուած իրողութիւնը ընդունիլ տալ — ինչ որ Ղարաբաղի պարագան ըլլալ կը թուի —, միջազգային ատեանները որոնք սեւեռած են սահմաններու անբռնաբարութեան ու միշտ դանդաղօրէն կ'ընդառաջեն փոփոխութիւններու, ի վերջոյ պիտի ընդունին»։ Ինք անձնապէս, նկատի առած անցեալի փորձառութիւնները, կողմնակից էր Ղարաբաղի հայութեան ինքնորոշման սկզբունքին։ Ասոնց բացայայտօրէն ըսելու, Պր. Սթեֆանինի այս ձեւով յիշեցուց թէ անտեղիտալի վճռականութեան մը առջեւ — ի հարկին նաեւ ցաւալի զոհողութիւններու գնով — միջազգային ոչ մէկ ատեան կը յաջողի ժողովուրդներու շահերուն դէմ լուծում մը պարտադրել։

Ցեղասպանութեան հարցին առընչութեամբ սրահը որոշ գայրոյթ արտայայտեց ամէն հոսանքէ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու ձգձգումի ճապկումներուն դէմ «որոնք երբ ընդդիմութեան մաս կը կազմեն, Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումի ի նպաստ վճռական դիրք կ'ար-

տայայտնեն ու բանաձեւեր կը ներկայացրնեն Ազգային ժողովին, սակայն երբեք օրակարգի նիւթ չեն ըներ այդ բանաձեւերը երբ գործելու կարգը իրենց գայ»։

Վայքարելու համար ժխտողականութեան դէմ, հարց դրուած էր Կէսոյի օրէնքը ընդարձակելու ինչ որ աւելի քան տարին մը ի վեր օրակարգի նիւթ եղած էր հայ գաղութին կողմէ,– եւ որով առ նուազն պիտի պահպանուէր վերապրողներու եւ անոնց յաջորդներուն արժանապատուութիւնը։ Պր. Սթեֆանինի պատասխանեց որ ինք կը հասկնար յիշողութեան դէմ գործուած այս ոտնձգութիւններուն պատճառած ցաւը, ինչպէս այս նիւթին մասին Ֆրանսայի Նախագահին, 1996 Յունիսի «շատ յստակ արտայայտութիւնները» Հայաստանի նախագահին պաշտօնական այցին ընթացքին։ Ան լսած նաեւ թէ Ֆրանսա կը փափաքի Հայաստանի եւ Թուրքիոյ վէճին մէջ միջնորդի դեր կատարել». ապա աւելցուց. «յանձնառու է ըլլալ ապագային գործածելու եւ զօրաժել տալու ցեղասպանութիւն բառը Հայերու ենթարկուած կոտորածներուն համար եւ այդ բառը մտցնելու Ֆրանսական քաղաքական բառապաշարէն ներս»։

Առանց մեծ նորութիւններու, անվերապահօրէն կատարուած այս երկխօսութիւնը մատնանշեց հակումներ որոնք վերջերս կը յայտնուին, ծագումով հայ ֆրանսացի համայնքին մէջ, իր քաղաքացիութիւնը լիովին ստանձնելու ձեւով, յայտնելու ոչպէս երիտասարդ ու նուազ երիտասարդներու հանրութիւն մը որ սորված է հաշիւ ու բացատրութիւն պահանջել քաղաքական դէմքերէ։

Հիմնադրամը փափաքեցաւ շարունակել այս երկխօսութիւնը, այս անգամ Ընկերվարական կուսակցութենէն ներկայացուցիչի մը հետ, Մայիս 26-ի Փարիզի նախաձեռնակին համար կազմակերպուած ընկերյթին։ Սակայն կարճ ժամանակը եւ ընտրութեան Բ. շրջանին պատրաստութիւնը արգելք եղան ծրագրին, յետաձգելով զայն։ Ընկերվարական կուսակցութեան միջազգային յարաբերութիւններու ազգային քարտուղար Պր. Փիէր Կիտոնի այսուհանդերձ, նամակով մը պատասխանեց հրաւէրին. հոն կը գրէ.

«Ընկերվարական խմբաւորումը 1995 Ապրիլ 5-ին Լ. Ժոսփէնի որպէս նախագահութեան թեկնածու կատարած յանձնառութեան համաձայն, օրէնքի բանաձեւ մը ներկայացուց իբրեւ Կէսոյի օրէնքին ամբողջացում, նպատակ ունենալով ժխտողական թէզերու դէմ պայքարը զօրացնելու եւ կարելի դարձնելու հետապընդումը Ֆրանսայի կողմէ որպէս այդ ընդունուած ցեղասպանութիւններու եւ յատկապէս Հայերու ցեղասպանութեան իրողութիւնը ժխտողներու դէմ։ Կուսակցութեան Ազգային Բիւրօն հանրային հաղորդագրութեամբ մը 1996 Ապրիլ 24-ին փափաքեցաւ որ կառավարութիւնը որ հիմնուելով պատժական օրէնքին ոչ յետարկու բնոյթին վրայ մերժեց այդ ճանաչումը վաւերականացնել եւ յետաձգեց մինչեւ բանաձեւեր քննարկումի օրուան, ի վերջոյ ցոյց տայ հայ ժողովուրդին բնաջնջումը պաշտօնապէս ճանչնալու իր փափաքը եւ մասնակցի ոգեկոչումին Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան»։

«Ղարաբաղի հայութեան պաշտպանութեան հարցին մասին Ընկերվարական կուսակցութեան կեցուածքը կը կայանայ մէկ կողմէ "ժողովուրդներու իրենք իրենց ճակատագիրը որոշելու իրաւունք"ին զօրավիգ կանգնելու եւ միւս կողմէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի խաղաղութեան ջանքերուն նեցուկ տրամադրելու մէջ»։

Երկխօսութեան առաջին այս նախաձեռնութիւնը պիտի շարունակուի։ Ֆրանսահայ այլ ընկերակցութիւններ ալ իրենց կարգին գովելի գործունէութիւն կը կատարեն այս ուղղութեամբ։ Հիմնադրամը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ այդ գործունէութեան որպէս մարդասիրական կազմակերպութիւն որուն առաջին պարտքն է պահպանել կեանքն իսկ եւ զգուշացնել քաղաքական դէմքերը այն նախաձեռնութիւններուն դէմ որոնց հետեւանքները կրնան ողբերգական ըլլալ։ Ժամանակակից ու նախորդ շրջաններու պատմութիւնը դժբախտաբար պէտք եղածէն աւելի ապացոյց տուած է այդ մասին։

Ռ. Ց. Գ.

[illegible]

Նկարիչ Վալմարի գործերը ցուցադրուած են Փորանթրիւիի (Զուիցերիա) Ցիսուսեաններու նախկին եկեղեցւոյ մէջ Մայիս 1-էն 4։ Նախաձեռնողն էր Զուիցերական Հիմնարկը եւ հասոյթը տրամադրուած է Երեւանի մանկանց հիւանդանոցին։ Վալմար (Վլադիմիր Մարգարեան) 30 գործեր ներկայացուցած է, զանազան շրջաններէ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Որ է համառօտ տեղեկութիւն երաժըշտական սկզբանց ելեւէջութեանց եղանակաց եւ նշանագրաց խաչից

1815

Հ. ՄԻՆԱՍ ԲԺՇԿԵԱՆ

Աշխատասիրութեամբ՝
ԱՐԱՄ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆԻ

Պուլկարահայ նամականի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԻ ՄԸ ԵԼՈՅԹԸ

•

Վերջերս, Փլովտիւի Հին Թաղամասին «Պալապանովա քըշթա» հանդիսութեան փոքր ու ռոմանթիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երիտասարդ, բայց տաղանդաւոր հայ դաշնակահար ու յօրինող Արթիւր Գէորգեանի հեղինակային համերգը։ Ան տակաւին ուսանող է «Տոպրին Փեթքով» երաժշտական ուսումնարանին, սակայն արդէն ստեղծած է տարբեր ժանրերու եւ տարբեր երաժշտական գործիքներու համար բազմաթիւ գործեր, ներառեալ եւ մէկ Համանուագ մը 1997 Թուականին, որ մեկնաբանուեցաւ այս ելոյթի ժամանակ առաջին անգամ ըլլալով։ Լրիւ լեցուած սրահի հանդիսականներուն առջեւ յաջորդաբար կատարուեցան հեղինակի կողմէ «Սոնաթա» օփուս 14 (1995 Թ.), (առաջին անգամ), դպրոցական նոքթիւրնօ» օփուս 41 (1996 Թ.), «Նոքթիւրնօ օփուս 36, ու Թիւ 1 (1996 Թ.), «Նոքթիւրնօ դաշնամուրի եւ սենեկային նուագախումբի համար» օփուս 60, (1997 Թ.), առաջին կատարում, «Նոքթիւրնօ Թիւ 2 օփուս 39 (1997 Թ.), կատարուած նոյնպէս առաջին անգամ, ինչպէս եւ «Սոնաթա տօ մաժոր», օփուս 60, (1997 Թ.), «Ալեկրօ» դաշնամուրային քառեակ, օփուս 40 (1996 Թ.), «Նոքթիւրնօ սրինգի համար» օփուս 46, (1996 Թ.), կատարումը Քրասիմիրա Պըրգաքովա, «Նոքթիւրնօ սրինգի ու դաշնամուրի Քրասիմիրա Պըրգաքովայի կողմէ եւ «Նոքթիւրնօ» չորս ձեռքի համար, օփուս 43 (1996 Թ.)։

Ունկնդիրներու վրայ լաւ տպաւորութիւն ձգեց հեղինակին ստեղծագործութեանց դաշնաւորման բարեհնչիւնութիւնը եւ անոնց դիւրահաղորդ բնոյթը տակաւին առաջին ունկնդրութեան ընթացքին։ Արթիւր Գէորգեան գէթ իր դարգացման ներկայ փուլին մէջ ակնյայտօրէն իր ներշնչումը կը ստանայ գերմանացի դասականներու ստեղծագործութիւններէն՝ Պախ, Հայտըն, Մոցարթ եւ մասամբ Պէթհովէն։ Ատիկա սակայն արգելք մը չէ եղած, որ անոր յօրինումներուն մէջ չզգացուին հայկական Ֆոլքլորի մոթիւներ։ Գաղտնիքը այն է, որ ինք ծնած է Երեւան եւ ծնողքներուն հետ մի քանի տարի առաջ հաստատուած Փլովտիւ, Պուլկարիա։ Հաւանաբար տարիներու ընթացքին ան վերջնականապէս պիտի հաստատէ իր անձնական ոճը ազգային հիմքի վրայ, ներկայացնելով անշուշտ ազգային երանգաւորումը հարուստ արեւելեան Ֆոլքլորէն։ Համերգէն վերջ ներկաներէն շատեր ողջունեցին երիտասարդ ստեղծագործողը ծաղկեփունջեր նուիրելով։ Թող յաջողութիւններ մաղթենք անոր՝ իր յառաջիկայի ստեղծագործական ճանապարհի ընթացքին։

ԹԱԴԷՈՍ ՍԱՆՃԱԳԵԱՆ
Դաշնակահար – դասախօս՝
(Թարգմ. ՎԱՆԱՏՈՒՐ)

Փլովտիւ
Մայիս 12, 1997

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ այցելած է Մայիս 6-էն 10, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Մարմնի փոխ – նախագահ եւ գանձապահ՝ Պ. Վահէ Ճազմատարեան։ Հընդօրեայ իր այցելութեան ընթացքին Պր. Վահէ Ճազմատարեան յատուկ տեսակցութիւններ ունեցած է Սոֆիա, Փլովտիւ եւ Վառնայ գործող Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն հետ եւ ծանօթացած այդ հայաշատ քաղաքներու գաղութի հանրային կեանքին։ Սոֆիայի մէջ այցելած է հայկական Ազգային Տունը, տեսակցած է Թեմական Խորհուրդի ատենապետ՝ Օննիկ Քիրազեանի, Եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներու, «Երեւան» թերթի խմբագրական կազմին եւ ազգային այլ դէմքերու հետ։ Հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է «Երեւան» թերթի խմբագրութեան հետ, որու ընթացքին յայտնած է իր տպաւորութիւնները, հաստատած որ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղերը եռանդուն գործունէութիւն կը տանին իր այցելած այդ երեք քաղաքներուն մէջ։ Պուլկարիոյ մէջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ըսած է պէտք է իր ուժը կեդրոնացնէ երիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութեան վրայ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին ԼՕԽ-ի դաստիարակչական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է որու նիւթն էր՝ «Հայ դատը այսօր» եւ զոր ներկայացուցած է Նորա Պայրագտարեան։ Բացման խօսքը կատարած է Ցասմիկ Գէորգեան, ապա դասախօսը ներկաներուն ներկայացուցած է Հայ դատի իրավիճակը միջազգային եւ լիբանանեան քաղաքական բեմին վրայ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Յարաբերութիւնները շարունակուեցան մինչեւ 1915 Սեպտեմբեր, երբ «ռուսասէր» Պուլկարիան ալ մտաւ կռիւն, գերմանական ճակատին վրայ։

Բուն մասնակցութենէն քանի մը օր առաջ, պուլկարական դեսպանատան Թարգմանը, Պ. Փավլով, որուն հետ սերտ կապեր ունէինք, յայտնեց թէ Սոֆիայէն իրեն յանձնարարուած է միասին Պուլկարիա տանելու զիս, Մէքճանովը եւ մեր երրորդ ընկերը։ «Եթէ մերժէք, պատասխանատու չեմ»։

(Այս բարի երիտասարդը, որ լաւ խորհրդատու եղած էր մեզի, զինուորագրուելով երբեւ սպայ, սպաննուեցաւ ռազմաճակատին վրայ)։

Տարակոյս չկայ թէ մեր ընկերները սարքած էին այս պատեհութիւնը։

Առաջին ընդդիմացողը ես եղայ, արժեցնելով մեր ստանձնած պատասխանատուութիւնները եւ կացութեան պահանջները։

Ամբողջ Անատոլուն եւ «արեւելեան նահանգները» արմատախիլ եւ կոտորուած։

Բիւթանիոյ եւ Թրակիոյ հայկական բազմութիւններն անգամ տեղահան։ Մընացած էր միայն Պոլիսը, իբրեւ վերջին բեկոր, անոր ալ ճակատագիրը անստոյգ։

Սփոփարար լուրերու կը սպասէինք դուրսէն, իսկ ներսէն՝ արձագանգները ահաւոր սարսափներուն, որոնց հանդէպ Կիլիկիոյ ծերունի կաթողիկոսն անգամ, Սահակ Արք. Խապաեան, ըմբոստացած եւ «Հայղոյժ» մը ղրկած էր Պոլիս, Հալէպի գերմանական հիւպատոսին միջոցաւ։ (Արտասահման հաղորդուած մեր ճամբով)։

Զարդարար կառավարութիւնը պատրուակի կը սպասէր, Պոլիսն ալ տեղահանելու համար։

Յաջողեր էինք Լեփսիուսը բերել տալ Գերմանիայէն, եւ երբ եկաւ, առաջին յուսահատողը ինք եղաւ։

– «Մենք այս եղածներուն մէկ տասներորդն անգամ իմացած չէինք։ Անյոյս է այլ եւս. կը մնայ միայն Կարմիր Խաչի աշխատանք, ողջ մնացողները, գոնէ մանուկները փրկելու համար...»։

Իր ձեռնարկներու կարգին, երբ էնվէրին կը դիմէ որպէս զի արտօնէ դրամական օգնութիւն հասցնել աքսորական բազմութեանց, «սպարապետը» կը պատասխանէ.

– Մեզի տուէք դրամը, մենք պիտի բաժնենք, որպէսզի հինգ տարեկան հայ երախան անգամ գիտնայ թէ իր գլխուն վերեւ ոչ քրիստոնեայ աշխարհ կայ, ոչ ալ Եւրոպա, այլ միայն մենք։

Լեփսիուս ստանալով մեր ֆրանսերէն տեղեկագիրները եւ իր կարգին հաւաքելով ուրիշ բազմաթիւ փաստաթուղթեր, անճրկած էր զանոնք արտասահման փոխադրելու համար։ Գերմանական սպայակոյտը մերժած էր, իսկ ինք կը սպասէր որ Պարքնեան ճակատը ճեղքուի, որպէսզի գերմանական նոր զօրք հասնելով, զօրանայ իրենց կշիռը՝ Թրքական կառավարութեան վրայ։

Ի՞նչպէս ձգել – երթալ, այս կացութեան մէջ...

Մանաւանդ որ, բաւական կարեւոր ցանց մը ունէինք, իսկ մեր պարտականութիւնները կը ծանրանային օրէ օր։

Եւ համաձայնեցանք մնալ։

Պուլկարիոյ մասնակցութեամբ, յանկարծ խզուեցան յարաբերութիւնները արտասահմանի հետ, եւ մենք մատնուեցանք անստուգութեան։

Պոլսոյ զինուորական իշխանութիւնը բացառիկ խստութիւններ ձեռք առած էր, որպէսզի փշուր մը տեղեկութիւն չհասնի արտասահման։

Նամակները թղթատարին պիտի յանձնուէին ոչ միայն բաց, այլ եւ միայն մէկ թուղթի (երկու էջ) եւ մէկ էջի վրայ գրուած։ Եւ ետեւն ալ՝ հասցէն։

Եւ սակայն մենք միջոցը գտեր էինք ոչ միայն նամակ, այլ եւ թղթակցութիւններ եւ տեղեկագիրներ հասցնելու օրը օրին։

Այդ շրջանի կացութեան մասին գաղափար մը կազմելու համար, թոյլ տուէք արտատպել. վերջին թղթակցութիւնս – անզօր կատաղութեան կանչ մը, որ հրատարակութեան տրուած է որոշ մեղմացումով, ինչպէս կը պատմէր «Հայաստանի» խմբագիրը, ընկեր Լիպարիտ Նազարեանց։ (Թղթակցութիւնը հրատարակուած էր 1915 Օգոստոս 22-ին, բայց մենք լուր չունէինք). –

ՄԵԾ ՃԳՆԱԺԱՄ

Դեռ չյագեցաւ նիւաղը։

Ամբողջ Հայաստանը, բովանդակ Կիլիկիան, այլ եւ փոքր Ասիան ու Բիւթանիան ոչնչացնելէ յետոյ, Թուրքիոյ հայութեան արեւը վերջնապէս մարելու համար, ահա եաթաղանը Պոլսոյ գլխուն։

Ո՛չ, շառաւիղ պէտք չէ մնայ այս ժողովուրդէն։ Եւ ահա հինգ հազար երիտասարդ կալանաւոր քանի մը օրուան ընթացքին, դիւային խուճապով մը, որ ահ ու սարսափ կը ցանէ ճամբուն վրայ։

Առ այժմ ամուրիներն է, որ կը հնձեն առաւօտէն մինչեւ իրիկուն եւ կ'ուղարկեն դէպի Նիկոմիդիա ... Մինչեւ այսօր տարագրուած դժբախտներէն ոչ մէկը կրցած է լուր հասցնել։ Անհատ թէ զանգուած, – ով որ կը խլուի իր բոյնէն եւ կը յանձնուի չորս հովերուն – այլեւս ոչ մէկ կապ ունի այս աշխարհին հետ։ Կ'ապրի՞, մեռա՞ծ է, ինչպէ՞ս խաւարեցաւ իր արեւը, – ժանտարման ու չէթէները միայն գիտեն, ու մէկ ալ մոլորած ուղեւոր մը, եթէ երբեք կարենայ պրծիլ այդ դժոխքէն։

Ապրեցէ՛ք ազատ Հայեր, եւ թող ձեր շառաւիղները վառ պահեն հայրենի բոյնին ու բուխերիկը, ազա՛տ ու խրոխտ, ինչպէս իրենց սեփական բոյնին մէջ, վախ չունենալով ո՛չ էզանէն, ոչ զապթիէէն։

(Շար. 4)

Պ. Անթուան Հորվաթ,
Օր. Ալեքսանտրա Հորվաթ,
Տէր եւ Տիկին Օսթէն Վասիլեէֆ եւ իրենց աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Պեռնար Քիւրքճեան եւ իրենց աղջիկները,
Այրի Տիկին Անթուան Հորվաթ,
Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Գառնիկ,
ինչպէս նաեւ Սէտէֆճեան, Սարեան, Խօզուլկուն, Թոթոյեան, Պէրպէրեան ընտանիքները
խոր կսկիծով կը գուժեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, հարսին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ԷԼԻԶ ՄԱՐԻ ՀՈՐՎԱԹ-Ի
(Ծնեալ Պէրպէրեան)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 25-ին, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունիս 2, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյլի նոր գերեզմանատունը՝
Avenue Jean-Moulin
ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Քիւրքճեան, Վասիլիէֆ ընտանիքներուն եւ ողբացեալին բոլոր պարագաներուն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»,
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Արոյեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան 100 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զոթուրեան, Բժիշկ Արէլ Փափազեան 200-ական Ֆրանք, Պր. Սիմոն Քէօսէյեան 100 Ֆր., Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500 Ֆրանք, Պր. Գուէմ Պարաքաթ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զարզաւաթճեան 2500 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Մակարեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Գարկայեան 200 Ֆր., Պր. Թորգոմ Պասմաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պ. Գալըբրագօղլու 200 Ֆր., Տիկին Էլիզա Գանտան 100 Ֆր., Բժիշկ Առնոլտ Զագըրեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի - Ռոզ Զափարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500 Ֆր., Տիկին Նատին Թօփալեան - Թուչէ 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Տիրեան 400 Ֆր., Օրիորդ Միւզան Անդրէասեան, Տիկին Սիմոն Նարկիզեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տագէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Թորոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մելգոնեան 100 Ֆր., Օր. Անի Պատէմեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շոքըրզեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան 200 Ֆր., Պր. Յովակիմ Ադամեան, Տիկին Ալիս Գալըբրագօղլու 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500 Ֆր., Տիկին Վ. Մաթէոսեան 100 Ֆր., Պր. Դաւիթ Դաւիթեան 50 Ֆր., Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100 Ֆր., Պր. Ժան Թորոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան 100 Ֆր., Տիկին Աստրա Սերոբեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մայիս 31, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելանելոյն ի վիրապէն
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։
Կիրակի, Յունիս 1, Տօն է կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի զոր կարգեաց Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր՝ յելանելն ի վիրապէն։
Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

L'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
« **Khatchadour ABOVIAN** »
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Kermesse annuelle
ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Dimanche 8 Juin
de 14h30 à 20h30
Dans la cour de la Cathédrale SERPOTZ TARKMANTCHATZ
339, ave du Prando — Marseille 8e

Tirage de la TOMBOLA sur place, avec de nombreux lots

Venez nombreux, pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale.

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ
եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ելն ի վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.
Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով։ Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս։
Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10-16, հետեւեալ թիւին՝
01 - 46 - 45 - 60 - 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը բատ ձեզի»։ Առաջնութիւն շահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները։
Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է։

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE

à la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30
*
Partie Artistique
Marten Yorgantz
La CHORALE TEBROTZASSERE
Bar — Buffet arménien
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

NUIT DE LA MUSIQUE TRADITIONNELLE
SAMEDI 7 JUIN
Salle des Fêtes, rue Voltaire
organisée
par la VILLE d'ALFORTVILLE
avec la participation de la
Maison de la Culture Arménienne
à partir de 18 heures
Musique indienne
Chœurs de Femmes Berbères
Ensemble de Musique Traditionnelle Arménienne
JEAN-PIERRE NERGARARIAN
de 20h à 21h30
Buffet — Dégustation
A partir de 21 h 30
Flamenco
Musique Traditionnelle libanaise
Elie Achkar
Entrée : 50 f.
Tarif réduit : 30 f. pour les -15 ans.
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 8-ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) - Ժամը 13-ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ)։
2) - Ժամը 15-ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ)։
3) - Ժամը 17-ին ելոյթ կ'ունենայ պարախումբը։

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL
ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dimanche 8 Juin
à partir de 12 heures

GRANDE FETE CHAMPETRE

Dans les Jardins du Collège Arménien SAMUEL-MOORAT
— 26, rue Troyon — 92310 SEVRES —
Entrée libre
• Animation musicale •
— *Brochettes — Mézés — Boissons* —
Tombola
Accueil prévu en cas d'intempéries.
Venez nombreux pour passer un bon moment entre amis.

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5 avenue Reille, Paris 14e
Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au
01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ս Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 թիւին։

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 31
SAMEDI
31 MAI
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.125 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.125

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Փարիզի Զէնիթի մէջ՝ աջը եւ Լիլի մէջ՝ ձախը Մայիս 29-ի իրիկունը գումարեցին ընտրապայքարի վերջին հանրաժողովները: Ձախը այլեւս կասկածով իսկ չի մօտենար Յունիս 1-ի արդիւնքներուն եւ կը պարզէ այն առաջնահերթ միջոցները զորս պիտի կիրարկէ իշխանութեան եկած առաջին օրերուն: Նախ հանրային հաշիւներու ստիպ մը կատարել պիտի տայ, ապա ժողով մը պիտի գումարէ աշխատավարձերու, աշխատանքի եւ աշխատանքի ժամանակի շուրջ: «Լիպերասիոն» Մայիս 30-ին կը հրատարակէր Ժոսփէն կառավարութեան մը հաւանական նախարարները՝ Ժ. Տըլոր (Արտաքին), Տ. Ստրօս-Քահն (Տնտեսութիւն), Շըվէնըման (Արդարադատութիւն), Գ. Թրօթման (Քաղաք), Տ. Վայան (Ներքին), Մարթին Օպրի (Աշխատանք), Փօլ Գիյէս (Պաշտպանութիւն), Մոսքովիչի (Պիւտճէ), Գուշնէր (Առողջապահութիւն), Ճէք Լանկ (Կրթութիւն), Էլիզապէթ Կիկու (Ընկերային հարցեր), եւայլն, եւայլն: Ֆիրակի միայն յայտնի պիտի ըլլայ թէ այս մերժումը կը նշանակէ՞ ձախի հաղթանակ մը: Նոյն օրը, Մայիս 29, Թիպէրի որ ցարդ դուրս չէ՛ր եկած, փորձ մը ըրած է եւ ռեւ Մուֆըթար սալոցներու եւ հայթայթանքներու առիթ տուած (200.000 ֆրանքի գործ մը չունի՞ս եւայլն, ակնարկելով կնոջը ստացած գումարին շինծու տեղեկագրի մը համար):

Սէկէն վերջին ջանքերը կը թափէ փըրկելու համար աջը, բայց, այնքան ալ հաւատացած չի թուիր: Ազգային Ժողովը ներկայ է 132 ընտրաշրջաններու մէջ, որոնց 76-ը եռանկիւն: Ժ. Մ. Լը Փէն, նոյն իրիկունը արտասանած իր ելոյթին մէջ կարդացած է ցանկը աջի այն թեկնածուներուն զորս պէտք է պարտութեան մատնել՝ Ժիւփէ, Թուպոն, Թիպէրի, Մադըլ, Պայրու, Տուպ-Պլազի, Լոնկէ: Տուած է նաեւ ձախի քանի մը անուններ՝ Գ. Թրօթման, Ռ. Հիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 29 / 30)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ԿԸ ՍՏՈՐԱԳՐԵՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յունիսի կէսերուն Վիէննայի մէջ Թուրքիա եւ Հայաստան Մեծամօրի հիւլէակայանին ապահովութեան վերաբերող միացեալ փաստաթուղթ մը պիտի ստորագրեն: Ան կը նախատեսէ երկրաշարժական տեղեկութիւններու փոխանակում, արտակարգ իրավիճակներու պարագային ձեռնարկուելիք միջոցներու ծրագրում, համագործակցութիւն՝ այս ուղղու — թեամբ բարձրաստիճան պաշտօնեաներու պատրաստութեան մարզէն ներս: Յիշենք որ, Թուրքիա քանիցս մտահոգութիւն յայտնած էր իր սահմանէն 14 քիլոմեթր հեռու գործող հիւլէակայանին կապակցութեամբ, նշելով որ ան չի համապատասխաներ ապահովութեան միջազգային չափանիշերու:

*
**

ԱԻՄ-ի 17-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 29-ին կառավարութեան նիստերու սրահին մէջ իր աշխատանքը սկսած է

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏՐԻՐ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՈՒՂԹԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի իրիկուն, Մայիս 29-ին, Պուա տը Պուլոնեի փավիյոն տ'Արմընոնվիլի շքեղ սրահներուն մէջ նախ քոքթէյլով, ապա ճաշով կը տօնուէր Մամուլի Թուղթի Արհեստակցական Ընկերութեան յիսնամեակը: Սրահներուն պատերը զարդարուած էին թերթերու Ա. էջերու նկարներով, մինչ հսկայ ցուցատախտակի մը վրայ կարելի էր տեսնել հարիւրաւոր թերթերու անուններ, բոլորը՝ լատինատառ բացի «Յառաջ»ի բոցավառ տառերէն:

Շուրջ 700 հոգի կը մասնակցէին այս բացառիկ հանդիսութեան, գլխաւորաբար թերթերու տէրեր (ի շարս որոնց «Յառաջ»ի տնօրէնուհին), խմբագիրներ, նաեւ արտասահմանէն եկած (Գերմանիա, Իտալիա, Գանատա, Ֆինլանտա) թուղթի հայթայթիչներ:

Քոքթէյլի աւարտին ելոյթ ունեցան ԷՍ-Փէ-Փէ-Փէ-ի եւ Սէ-Էֆ-Փէ-Փէ-ի նախագահները: Առաջինը յայտնեց որ հաւկնալի պատճառներով չէր կրցած գալ նախարարապետը՝ Ալէն Ժիւփէ որ ուղերձ մը ղրկած էր, ուր ան կը շեշտէր մամուլի կարեւորութիւնը, անոր անկախութեան անհրաժեշտութիւնը եւ խաղացած անփոխարինելի դերը:

Ճաշի սկիզբին, ԷՍ-Փէ-Փէ-Փէ-ի նախագահը ելոյթով մը հակիրճ պատմականը կ'ընէր ընկերութեան, յայտնելով թէ շքեղ հատոր մը՛ն ալ լոյս տեսած է այս առթիւ որ պիտի նուիրուէր մասնակցողներուն, հանդիսութեան ելքին: Ապա, շուրջ 7 տասնեակ սեղաններու շուրջ, որու ամէն մէկը կրէր Ֆրանսացի գրագէտի մը անունը (Վալերի, Սարթր, Ժ. Ռոմէն, Սթէնտալ, եւլն. եւլն.) տեղի կ'ունենար ճաշը որու ընթացքին գծագրիչներ, Մոնմարթրի արուեստագէտներ սեղանէ սեղան ծաղրանկարներ կամ դիմանկարներ կ'ընէին, Փասատենա Ռուֆ Օրքեսթրայի երաժշտութեան ընկերակցութեամբ: Գեղարուեստական յայտագրին փակումը կը կատարէր Լոս-Անճըլըսէն յատկապէս ժամանած Ճուլիա Միկէնէս:

Շատ յաջող երեկոյթ մը որ լաւագոյնս կը նշէր ընկերութեան յոբելեանը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (227) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Espaces de fonctionnement des deux branches de l'arménien littéraire moderne
R. DERMERGUERIAN

Շ. Միսաքեանի անտիպ մէկ նամակը
Կ. Զարեանին *Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ*

Կէտը որ դարձաւ դաշտ *ՇԱՀԱՐԱԶ*

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՒ ԳՆԱՑՔԸ Ի ՋՈՒՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ԸՆԹԱՑՔԸ

Կուգայ գնացքը լուսաւոր մութին ընդմէջէն, օր մը, տեղ մը, անոր յառաջխաղացքը նմանցուցած եմ օձի մը գալարումին, ահա կանգ կ'առնէ, կը նայիմ ուշադրութեամբ: Նորակառոյց գնացք մըն է, գնացքներու նոր սերունդի մը առաջին օրինակներէն մէկը պէտք է ըլլայ, կը մտնեմ, այս մէկը աւելի լուսաւոր, աւելի լայն, կը նայիմ շուրջս, զարմանք, նայուածքս չի սահմանափակուիր մէկ կառքով: Կը տեղափոխուիմ դէպի խորք, անմիջապէս կը նկատեմ նորին գլխաւոր առանձնայատկութիւնը: Փոխանակ հինգ առանձին կառքերէ բաղկացած ըլլալու՝ միակտուր է ամբողջութիւնը, կարելի է մտնել առաջին դռնէն, քալել կառաշարին երկայնքով, նստելու տեղ փնտռել ամբողջ միջոցին մէջ, վերածել տեղափոխութիւնը պտոյտի, իջնել որեւէ դռնէ: Շարժում՝ շարժումի մէջ, մուտքի եւ ելքի հաւանականութիւններու բազմացում, կ'առաջանայ գնացքը, աչքերս կը դառնան կամերայի մը նման, իսկ ուղեղս՝ կրկին լծուած տարրալուծարանի իր աշխատանքին՝ խորհրդածութիւններ կը հասցնէ մտածումիս:

Ըսին, կը կրկնեն անդուլ, թէ կ'ապրինք հաղորդակցութեան, communication-ի դարը: Հնագոյն սայլակէն մինչեւ նորագոյն տիեզերանաւը, ներկայիս բոլորին հասողութեան մէջն է հեռաձայնին շարժականը, téléphone portable, մարդիկ կրնան գիրար գտնել աւելի մեծ դիւրութեամբ, հեռաձայններ դրպաններու մէջ՝ կը հնչեն անոնք անդադար, կը հնչեն հանդստարաններու մէջ, կը հնչեն ճաշարաններու մէջ, կը հնչեն նոյնիսկ յուղարկաւորութեան արարողութիւններու ընթացքին: Կը հնչեն անոնք, կը խօսին մարդիկ փողոցին մէջ, կը խօսին քալելու ատեն, սրճարան մը նստած, կը խօսին սիրաբանելու ատեն, պահ մը կ'երեւակայեմ վիճակը մթնոլորտին, զոր ձայնային այդ ալիքները հետզհետէ անպէտք քուրջի պիտի վերածեն:

Ոչինչ կը մնայ անպատիժ, ահաւասիկ տեղծուած է Internet-ն ալ, ազատ տիեզերք, կը տեղափոխուիմ գնացքին մէջ, ամէն պահ կ'ընդարձակուի մարդ արարածին ընտրութեան դաշտը, առօրեային կուգան միջամտել նո՛ր գիտեր, կը յիշեմ տարիներ առաջ կարդացած «կոմունիստական» մէկ յոխորտանքը, թէ պիտի գար օր, երբ Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր քաղաքացին պիտի ունենար իր սեփական օդանաւը:

— Իսկ ի՞նչ ընելու համար, — երբ հարց կուտար քաղաքացին,

— Որպէսզի երբ Մոսկուայի բնակիչ մը տեղեկանայ որ լուցկի յայտնուած է Լենինգրադի շուկային վրայ, անմիջապէս նստի անձնական օդանաւը եւ շուտով հասնի Լենինգրադ: Իսկ երբ Լենինգրադի բնակիչը իմանայ որ կարագ յայտնուած է Մոսկուայի շուկային վրայ, նստի օդանաւը ու...

Կը շարունակէ ընթանալ գնացքը, նորութիւն՝ դռները կը բացուին ու կը փակուին մեքենաբար, անոնք կը բացուին ու կը փակուին նոյնիսկ երբ ոչ իջնող կայ, ոչ՝ բարձրացող, կը յիշեմ խաչմերուկներու շրջագայութեան լոյսերը, անոնք պարտաւոր են աշխատիլ գիշեր ու ցերեկ, բանիլ անդադրում, նոյնիսկ գիշերուան ա՛յն պահուն երբ չկան շրջագայող կառքեր՝ այս անգամ սակայն դատարկութիւնը կանոնաւորելու պարտաւորութեամբ:

Կը շարունակէ գնացքը իր ընթացքը, կը նայիմ մարդոց, հաղորդակցութեան այս դարուն՝ անոնց բնութեան մէջ կը հաստատեմ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն, այդ բոլոր դիւրութիւնները միատեղ՝ ո՛չ մէկ կերպով աւելի հաղորդական դարձուցած են զանոնք: Ահա փոխուած է կառքն ալ, անոնց խոժոռ դէմքերը կը շարունակեն մնալ խոժոռ, կը յարատեւէ անտարբերութիւնը, քիչ անդին ոտքի մնացած ծերուկ մը, անձնասիրութիւնը կը գտնուի ոչինչ զիջելու հաստատակամութեան գագաթնակէտին: Կը դիտեմ, կարգ մը նըստարաններուն դրուածքն իսկ ենթարկուած է բարեփոխութիւններու, տրուած է մարդոց իրարու երես տեսնելու աւելի մեծ պատեհութիւն, կը նայիմ, խորշանքո՞վ կը բնորոշուի այդ դէմքերուն արտայայտութիւնը:

Փոխանակ բացուելու, փոխանակ կեդրոնանալու իրարու մօտեղէն պաստառներուն վրայ, արուեստական արբանեակներ երկինքներու տարածքին, ահա ընդարձակուած են նաեւ առաւել նկար ստանալու միջոցները, մարդիկ առաւել եւս կը մխրճուին իրենց ապակեայ ա՛յն պաստառներու մէջ, որոնք կը խլեն իրենցմէ պահիկ մ'իսկ կեդրոնանալու երջանկութիւնը:

*
**

Կը հասնիմ գրասենեակ, կը պատմեմ նոր գնացքին մասին: Խօսակիցս, որ տակաւին առիթը ունեցած չէ տեսնելու զայն, կարդացած է սակայն, թէ boa կը կոչուի ան:

— Պօա՞, վիշապօ՞ձ:

Այո՛, պօա, վիշապօձ, կը յիշեմ նախակրթարանի գիտութեան դասը, երբ կը ծանօթանայի թունաւոր այլ հաստամարմին այդ սողունին, ինծի մնացած յիշողութիւնը կ'ըլլայ ա՛յն որ՝ սնուելու համար՝ ան կը սպաննէ ա՛յլ անասուններ, կուլ կուտայ զանոնք տրորելով, եւ կը պատահի որ քուն մտնէ ամբողջ շաբաթ մը՝ կուլ տուածները մարսելու համար: Այդքա՞ն: Ա՛հ, կը յիշեմ նաեւ որ ան կրնայ ծնունդ տալ յիսուն ժառանգներու՝ միանգամայն:

Նորակերտ գնացքը պիտի ընդհանրանայ շուտով, յիսուններով նոր ժառանգներ պիտի ծնին, շուրջս՝ հաղորդակցութեան անհաղորդ միջոցներուն կուլ գացող բազմութիւններ, երեկոյեան, վերադարձի քարափին վրայ, ստորերկրեայ գնացքի քսան տարուան առատագոյն գործածութենէս ետք, ուղեղս նո՛ր միայն կը յայտնաբերէ իրողութիւն մը, կ'ըսեմ ընկերակիցիս.

— Նկատա՞ծ ես որ գնացքը մի՛շտ ալ «ձախ»էն է որ կը հասնի:

Կ'ըսեմ, գնացքը՝ օրհնութիւն, ընկերակիցս կը ժպտի, կը թափանցէ ակնարկութեանս խորքին, կ'ընթանայ գնացքը, կ'անցնի Tuileries-էն Palais-Royal-էն, կ'երթայ, կ'երթայ, միայն Bastille հասնելուն է որ, նո՛յն ուղեղս, փճացընելով առաջին մտածումը, կը քրթմնջէ՝ սակ ինծի լսելի ձայնով.

— Այո՛, «ձախ»էն կը հասնի, բայց մի՛շտ ալ դէպի «աջ» երթալու համար:

Այս անգամ կը խոժոռի ի՛մ դէմքս, պահ մը կը մխիթարուիմ որ գոնէ եկած չեն իւրաքանչիւր անհատին սեփական օդանաւ ունենալու ժամանակները, իսկ լուսաւոր գնացքը ի զուր կը շարունակէ իր ընթացքը:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ՄԵՐ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայութեան ցեղասպանութեան հետեւանք նիւթական կորուստներու ճշգրիտ արժեւորումը տակաւին չէ կատարուած։ Անտիկա, հակառակ անոր որ հայկական բաւական աղբիւրներ կան այդ մասին, ինչպէս հայկական պատուիրակութեան կողմէ 1919-ի Փարիզի ժողովին ներկայացուած տեղեկագիրը:

Հետեւեալ տողերով կը տրուին քանի մը գետիններ որոնց յետագայ պեղումը կրնայ յայտնաբերել յատկապէս այն ձեւերը որոնք ի գործ դրած էին երիտթուրք իշխանութիւնները «մատակարարելու» համար հայկական ինչքերը. նաեւ այն մեթոտները զորս զինուորական եւ ոչ զինուորական պաշտօնէութիւնը գործածած էր տարագրուածներու ստացուածքին յափշտակութիւնը լրումին հասցնելու համար:

Ամբողջական առաջին արժեւորումի մը համար նախ եւ առաջ պէտք է ցեղասպանութեան նախօրեակին Օսմանեան կայսրութեան Հայերու կացութեան մէկ պատկերը ներկայացնել:

Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին 1913 Փետրուար – 1914 Օգոստոսի մանրամասն մարդահամարին համաձայն Օսմանեան կայսրութեան մէջ շուրջ երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին որոնց կէսը կը գտնուէր հայկական բարձրաւանդակի հինգ նահանգներուն (Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Խարբերդ, Տիյարպէքիր) մէջ, երբ Փոքր Ասիոյ ընդհանուր բնակչութիւնը 12 միլիոնի մօտ էր: Այս երկու միլիոն Հայերը կ'ապրէին երեք հազար բնակավայրերու մէջ. անոնց 70%-ը գեղջուկներ էին: Մնացեալ 30%-ը կը կազմէին արհեստաւորներ, առեւտրականներ, ազատ ասպարէզի տէր անձեր եւայլն որոնք հիմնական դեր կը խաղային կայսրութեան տնտեսութեան մէջ, լայն մասնակցութիւն կը բերէին երկրին ճարտարարուեստականացումի առաջին քայլերուն եւ տէր էին կարեւոր քանակութեամբ կալուածներու, ինչքերու:

Եթէ բացառուին հազուադէպ համայնքներ, ինչպէս պոլսականը որ փրկուեցաւ տարագրութիւններէ եւ կոտորածներէ, կը մնայ շուրջ 1 միլիոն 800 հազար հոգի որոնք իրենց անձնական ամբողջ ստացուածքը կորսնցուցին, իսկ անոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը՝ նաեւ իր կեանքը:

Անձնական ստացուածքէն զատ կային «ազգային» կոչուածները, մատակարարուած՝ պատրիարքարանին կողմէ որոնք գրեթէ հետեւողական կերպով «գրաւուեցան». այսինքն՝ 2538 հայկական եկեղեցի եւ շուրջ 200 կաթողիկէ եւ աւետարանական ժողովրդապետութիւններ, ինչպէս եւ 451 վանքեր իրենց ընդարձակ հողերով: Տակաւին կային 1996 դպրոցներ որոնք պատրիարքարանին ղեկավարութեան տակ էին եւ 500 ուրիշներ որոնք կաթողիկէներու եւ բողոքականներու կը պատկանէին. ընդհանուրը կը կազմէ մօտ 2500 դպրոցական հիմնարկութիւն, 220 հազար աշակերտներով:

Անձնական եւ ազգային ստացուածքին «գրաւում»ին ձեռնարկելու համար Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն կուսակցութիւնը 1915 Մայիս 16-ին իսկ «դէպի ներքին շրջաններ տեղափոխութեան օրէնք»ին զուգահեռ շարադրեց կանոնակարգող օրէնք մը որ կը վերաբերէր «լքեալ գոյք»երու «մատակարարութեան» եւ կազմեց յանձնախումբ մը որ պիտի վարէր այդ գործը (լոյս տեսած «Թաքվիմ ի վէքայի»ի (Օսմանեան պաշտօնաթերթ) Մայիս 19-ի թիւին մէջ: Օրինաւոր տարազով մը ներկայացուած, ան հայկական ինչքերու թալանն է որ կազմակերպուած է այս ձեւով. Աւելի հասարակ ըսուած, Իթթիհատի կողմէ նշանակուած «պատասխանատու քարտուղար»ներ էին – քաղաքական իսկական պաշտօնատարներ որոնց պարտականութիւնն էր հսկել տարագրութեան եւ թալանի գործողութիւններուն – որոնց տնօրէնութեան ենթակայ էր ամէն գաւառի մէջ, հայկական ստացուածքը: Հայկական բնակարաններու դուռները կնքելէ առաջ, յանձնախումբին պաշտօնեաները «կը թողնէին» կահ-կարասին. ամէնէն արժէքաւոր առարկաները ուղղակի կ'անցնէին Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարներուն ձեռքը: Մնացածին տնօրինումը յաճախ կ'ըլլար տեղւոյն գլխաւոր երեք անձնաւորութեան կողմէ. ոստիկանապետին կամ փոխ-ոստիկանապետին, կայազօրքի հրամանատարին եւ քաղաքապետին. իսկ մնացածը բաժին կը դառնար տեղացիներու որոնք կը թալանէին տուները եթէ անոնք անմիջապէս տրուած չէին Պալքաններէն կամ Կովկասէն եկած գաղթականներու (մուհաճիր): Այսուհանդերձ կը մնար ոչ արհամարհելի աւար մը. դրամ, արժեթուղթ, փոխանցելի արժեթուղթեր, գոհարեղէններ զորս աքսորեալները իրենց հետ առած էին եւ ամէնէն բարեկեցիկներուն օտար դրամատուներու մէջ բացուած հաշիւները: Երբ խնդրոյ առարկայ էին օսմանեան դրամագլուխի տէր դրամատուներ, յանձնախումբը կրնար ձեռք դնել հաշիւներուն, ինչ որ բացէ ի բաց կը նշանակէ որ այդ հաշիւներուն հայկական գումարները իւրացուած էին ի նպաստ Իթթիհատական շրջանակին մէջ կազմուած շինծու ընկերութիւններու. ուստի այս մէկը եւս կազմեց պատերազմական աւար մը:

Դրամը, գոհարեղէններն ու Թուրքերու հակակշիռէն դուրս մնացած հաշիւները տեղական իշխանութիւններու ձեռքէն կրնային խուսափիլ: Այդ պատճառով, շատ մը պարագաներու մէջ տեղական եռապետութիւնները իրենց քաղաքին երեւելիները չէին տարագրեր ու շրջակայքը վայր մը կ'արգելափակէին քանի մը շաբաթ, որպէսզի լաւագոյնս օգտագործեն անոնց անօթութիւնը: Շատ քիչ ուտելիք տրուած քանի մը օրերէ ետք այդ երեւելիները ամէն օր փոքր հարստութիւն մը վճարելու կը պարտաւորուէին, հացի կտորի մը փոխարէն, կամ անմիջապէս չտարագրուելու համար: Միջին հաշուով չորս – հինգ շաբաթը բաւական կ'ըլլար ամբողջ իրենց ունեցածը քամելու, իրենց հաշիւներուն համար փոխանորդագիր ստորագրել տալու, կամ «մահուան պարագային» տեղացի պաշտօնեաներ իրենց ապահովագրութենէն միակ օգտուողը նշանակելու համար – շատեր ապահովագրութիւն ունէին ամերիկեան, հոլանդական եւ զուիցերական ընկերութիւններու քով:

Այսուհանդերձ, տեղական պաշտօնատարներ ստիպուած էին ցաւ ի սիրտ թոյլ տալու որ խուսափին տարագրեալներ որոնք ոչ արհամարհելի յաւելեալ շահագործումի կարելիութիւն կ'ընծայէին: Այդ պարագաներուն ալ տարբեր կիրարկում կ'ըլլար. ամէն օր հաւաքական գումար մը պէտք է վճարուէր թափօրին հրամանատարին, որպէսզի աքսորեալները պահպանէր տեղական ցեղախումբերէ. թափօրներուն պահակները գաւաթ մը ջուր կամ կտոր մը հաց կը ծախէին ոսկեդրամի մը փոխարէն. վճարել պէտք էր նաեւ իջեւանի մը մէջ գիշերելու, կամ գաղարի մը արտօնութիւն ունենալու համար, եւայլն: Դժուար չէ տեսնել թէ նուիրապետութեան բոլոր աստիճաններուն կողմէ կը շահագործուէր Հայերու անցքը: Իսկ քիւրտ աւազակները իրաւունք ունէին միայն աքսորեալներու վրան գտնուածները կողոպտելու անոնց անվերջանալի ճամբորդութեան ընթացքին եւ մանաւանդ ամենագեղեցիկ երիտասարդուհիներն ու կիները առեւանգելու որոնք կը փոխանակուէին կամ կը ծախուէին, ճիշդ է ցած գիներով, համեմատած՝ «ապրանք»ին կարեւորութեան, բայց եւ այնպէս եկամուտի աղբիւր մը կը հանդիսանային:

Այսուհանդերձ, Սուրիոյ անապատներուն մէջ հաստատուած կեդրոնացման ճամբարներու – յատկապէս Պապի, Թէֆրիճէի, Լալէի, Սէֆերէի, Տիփսիի, Սէպքա Մունպուճի, Ռաս ուլ Այնի, Մէսքէնէի, Ապու Հարրարի եւ Տէր Զօրի – տնօրէններն էին մեծագոյն հարստութիւններու դիզողները: Անոնք առաւելութիւնը կը վայելէին իրենց տրամադրութեան ենթակայ ունենալու վերապրող աքսորեալները եւ զանոնք ծառայեցնելու իրենց կամքին: Ամէն բան գին ունէր, կեցութեան երկարաձգում մը, խուսափելու համար անմիջապէս ճամբուելէ այն ըսպանդանոցները որոնք հաստատուած էին Զօրի շրջակայքը, Խապուր գետին վրայ (Սուվար եւ Շէտատտիյէ). տարապայման գիներով ուտեստեղէնը որուն վաճառքը ճամբարի պահակներուն մենաշնորհն էր որոնք կ'արգիլէին արաբ վաճառորդներու մուտքը, եւայլն:

Գողգոթային վերջին հանգրուանին խնջոյքին վերջին փշուրները բաժին կ'ըլլային Սուրիոյ անապատներուն արաբ ցեղախումբերուն որոնք կ'ընկերանային թափօրներուն դէպի անոնց վերջին կայքը եւ կ'օգտուէին – եթէ կարելի է ըսել – միայն չարչարեալներուն զգեստներէն եւ երկրորդ կարգի երիտասարդուհիներէն ու կիներէն կամ որպէս գերի վար դրուած երախաներէն:

Ոչինչ ցոյց կուտայ թէ Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդները այսօր պարտապաններն են 1 միլիոն 800 հազար աքսորեալներու անձնական ու ազգային ստացուածքին, առանց խօսելու մարդկային կորուստին մասին զոր ոչինչ կրնայ հատուցանել:

Ռ. Ց. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Այս ելոյթը արտասանուած է, Մայիս 22-ին Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցւոյ երեկոյթին: Տե՛ս «Յառաջ»՝ Մայիս 29):

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 7-ին, տեղի ունեցած է հոգեւորականներու միօրեայ համագումարը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեանի: Կարդացուած է Կրօնական Ժողովին տեղեկագիրը: Կէսօրէ ետք դասախօսած է Նարեկ Ա. Քհնյ. Շիրիկեան՝ «Հոգեւոր հովիւին պարտականութիւնները» նիւթին շուրջ: Քննարկուած է հոգաբարձութեանց գործունէութեան ուղեգիծը: Անհրաժեշտ նկատուած է, որ հոգաբարձութիւնը հոգեւոր հովիւին հետ մէկ ուժը հանդիսանայ հետեւեալ աշխատանքներուն. – Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն, Դըպրաց Դաս, Քրիստոնէական դաստիարակութեան յանձնախումբ, Կիրակնօրեայ վարժարան, Հայ եկեղեցասէր պատանիներու եւ երիտասարդներու խմբակներու կազմակերպում, նորապսակ երիտասարդներու խմբակ, «Լրատու» թերթիկի կանոնաւոր հրատարակութիւն, եկեղեցի – ընտանիք կապի միջոցներու ստեղծում: Համագումարը վերջ գտած է երեկոյեան ժամերգութեամբ:

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ» ԵՒ 18 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ Հ.Օ.Մ.-Ի ՇԱՐՔԵՐԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 8-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի «Սօսէ» մասնաճիւղի կազմակերպած Մայրերու Օրը: Բացումը կատարելով վարչութեան ատենապետուհի Նովա Հինտոյեան յայտնած է թէ այդ օր 18 նորագիրներ կ'անդամագրուին Հ.Օ.Մ.-ին: Բանախօսած է Ռիթա Որբերեան, վեր առնելով հայ մօր դերը մեր պատմութեան մէջ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լա Քրեսենթայի Մխիթարեան վարժարանի Է. եւ Ը. կարգի աշակերտները, Ապրիլ 18-ին եւ 20-ին, ներկայացուցած են Պերճ Զէյթունցեանի «Ոտքի՛, դատարանն է գալիս» թատերախաղը մեծ տպաւորութիւն ձգելով հանդիսականներուն վրայ: Բեմադրութիւնը կատարած է ուսուցչուհի Արմինէ Շահմելիքեան:

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 4-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Անի» պարախումբին տարեկան երեկոյթը: Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասերէ: Առաջին բաժնին ներկայացուած են Տ. Մանսուրեանի «Մեղեդի» պարային էթիւտը, Ա. Գէորգեանի «Անլռելի զանգակատուն» պարային պատկերը եւ Գրիգոր Հախինեանի «Լոռեցի Սաքօն» բեմապարը: Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր: Պարուսոյցներն են Եղիա Հաչօլեան եւ Սիւզի Բարսեղեան, որոնց հետ գործակցած է Նորայր Մեհրաբեան: Յայտագիրը վարած եւ մէջ ընդ մէջ արտասանած է Նունէ Աւետիսեան:

ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՍԱՔՐԱՄԵՆԹՈՅԻ ՄԷՋ

Գալիֆորնիոյ մայրաքաղաք Սաքրամենթոյի նահանգային խորհրդարանի շէնքին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է հայկական ցեղասպանութենէն վերապրողներու լուսանկարներու ցուցահանդէսը, որուն ներկայ եղած է Հայ Դատի Յանձնախումբն ու Ազգային Առաջնորդարանը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեանի գլխաւորութեամբ: Լուսանկարները առնուած են Արա Օշականի եւ Լեւոն Փարեանի կողմէ, Ցուցահանդէսը բաց մնացած է մինչեւ Մայիս 9:

ՇՈՒՇԻԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ 5-ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Մայիս 8-ին, տրուած է դասախօսութիւն մը՝ Շուշիի ազատագրման 5-ամեակին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» կոմիտէութեան: Բացումը կատարելով Կարօ Քամարեան անդրադարձած է արցախեան պայքարի պատմական նշանակութեան: Բանախօսած է Խօսրով Աւոյեան, պատմական ակնարկ մը նետելով դարերու ընթացքին կատարուած վերիվայրումներուն եւ քաղաքական տագնապներուն վրայ, ներկայացնելով Շուշիի ազատագրումը եւ յարակից հողերու գրաւումը:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԵՄԻ 25-ՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 16 – 17, գումարուած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 25-րդ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը, մասնակցութեամբ 8 շրջաններէ 40 երեսփոխաններու, հոգաբարձութեանց ատենապետներու, տնօրէններու, ուսումնական եւ տնտեսական խորհուրդներու ներկայացուցիչներու: Ժողովի ընթացքին արծարծուած են քրիստոնէական դաստիարակութեան, հանրային վարժարաններու հայ աշակերտներուն հետ գործելու կարեւորութեան, դպրոցներու մէջ հայեցի դաստիարակութեան եւ հայկական ոգիի փոխանցման, հայ ոգիով ուսուցիչ պատրաստելու եւ շրջանի թեմերու մերձեցման գծով տարուած աշխատանքներուն վերաբերեալ հարցերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՆՇՈՒԱԾ ԳՈԼԷՃԻ ՄԷՋ

Կլէնտէյլ գոլէճի կեդրոնական հրապարակին վրայ, Մայիս 5-ին, նշուած է Հայաստանի անկախութեան տօնը, կազմակերպութեամբ՝ Գոլէճի Հայ Ուսանողական Միութեան: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահ Կէրի Սինանեան: Բանախօսած է փոխ-նախագահ Գրիգոր

Յակոբեան։ «Սասուն» պարախումբը մեկնաբանած է քանի մը պարեր։

«ՌՈԶ ԵՒ ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կլենտէյլի Հայ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 18-ին, տեղի ունեցած է «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի երգչախումբին համերգը, նուիրուած Հայաստանի անկախութեան։ Ներկայ եղած են շուրջ 1200 հոգի։ Բացումը կատարած է Նորա Պալիթ։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է վարժարանին տնօրէնը՝ Վիգէն Եագուպեան։ 90 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանուչի եւ ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբի, մեկնաբանած է ազգային, հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգեր։ Յայտագրին մասնակցած է նաեւ երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան։

ՇՈՒՇԻԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ ՆՈՐԹ ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ՄԷՋ

Նորթ Հոլիվուտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 15-ին, տեղի ունեցած է Շուշիի ազատագրման հնգամեակին նուիրուած ձեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Բարգէն Սիւնի» կոմիտէութեան։ Բացումը կատարած է Արմէն Տօնոյեան։ Բանախօսած է Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամ Յովիկ Սալբյա։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Փակման խօսքը արտասանած է Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Գերագոյն Մարմնի անդամ՝ Խոլան Շառոյեան։

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի «Ալթաճանեան» սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, տեղի ունեցած է Աֆրէտ եւ Մարկրիթ Յովսէփեան վարժարանի տարեկան ձեռնարկը, Մայրերու Օրուան առթիւ։ Խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետ Ռիչըրտ Մուշեղեան, տօքթոր Սիմոն Սիմոնեան, տնօրէն Յովսէփ Ինճէճիկեան։ Պարգեւատրուած են 3 ուսուցչուհիներ, որոնք 10 տարի պաշտօնավարած են դպրոցին մէջ։ 13-ամեայ վարժարանը ունի 220 աշակերտ։

ԼՐԱՏՈՒ

Պուլկարահայ նամականի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ՄԸ ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՄԷՋ

Տարիէն քիչ մը աւելի կ'ըլլայ, որ Փլովտիւի մէջ նախաձեռնութիւնը մէկ քանի հայ գործարար անձերու կողմէ հիմը դրուեցաւ «Արմէն Թուռ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութեան՝ նախագահ ունենալով Պր. Մինաս Մինասեան, երկարամեայ գլխաւոր տնօրէն պետական «Պալքանթուրիսթ» հիմնարկին։ Ընկերութեան գործունէութիւնը նախատեսուած է ընթանալ քանի մը ուղղութեամբ։ Նպատակ դրուած է զարգացնել զբօսաշրջիկութիւնը, կազմակերպելով օտարերկրեայ քաղաքացիներուն համար ծովային, լեռնային կամ ջերմուկային հանգիստը Պուլկարիոյ արդէն հռչակ առած վայրերու մէջ «Ոսկէ աւազուտներ», «Արեւոտ ծովափ», «Ալպենա» եւ այլ ծովեզերեայ Վառնա, Պուրկազ, Նեսեպըր եւ այլ քաղաքներու մօտակայքը, լեռնային հանգստավայրեր՝ Պորովեց, Փամփորովօ (ամառնային ու ձմեռնային սէզոնի համար), ջերմուկային կեդրոններ՝ Հիսար, Վելինկրատ, Վըրշեց, Բարլովօ եւ այլն։

Այլ նպատակ մը, որ կը հետապնդէ ընկերութիւնը՝ ընկերային գետնի վրայ է եւ կը ձգտի նիւթապէս տկար հայ անհատներու հիւանդութեան պարագային փրոֆիլակտիկ օգնութիւն ցոյց տալ եւ ձրիաբար համապատասխան դեղօրայք ապահովել անոնց համար։ Այդ նպատակով արդէն համեստ միջավայր մը ապահովուած է համեստ սարքաւորումով, ուր անվարձահատոյց պիտի սպասարկեն հայ Թոշակառու բժիշկներ – բժշկուհիներ հերթով։ Եթէ պայմանները Թոյլատրեն կը խորհուի ատամնաբուժական օգակ մըն ալ ստեղծել։ Այս բնագաւառին մէջ ընկերութիւնը կը կարօտի ոչ միայն տեղւոյս հայկական կազմակերպութիւններուն եւ առանձին գործարար մարդոց օժանդակութեան, այլեւ արտասահմանի։ Այս հարցերու կապակցութեամբ ընկերութիւնը յատուկ հանդիպում մը կազմակերպեց քաղաքիս գործօղ ու Թոշակառու հայ բժիշկներու եւ ատամնաբոյժներու հետ, ուր քննուեցան տարբեր խնդիրներ նպատակին աւելի արագ ու ճիշդ իրագործման համար։

Ընկերութեան աշխատանքի ծրագրին մէջ տեղ գտած են նաեւ մշակութային որոշ հարցեր եւ գանոնք լուծելու համար ստեղծուած է Հայկական մշակութային – լրատուական կեդրոն՝ տնօրէն ունենալով Պր. Յակոբ Կիլիկեան։ Անոր նեցուկ կանգնած է «ՀԱՅ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութիւնը, որուն շնորհիւ արդէն նկատելի արդիւնք մը առկայ է։ Առաջին հերթին պէտք է յիշել թէ՝ հրատարակչականի մը սկիզբը դրուած է, որ «ԼՈՅՍ» մատենաշարի անուան տակ պիտի իրագործէ հայերէն ինքնուրոյն կամ թարգմանական գրականութեան տպագրութիւնը։ Տեղ տրուած է նաեւ պուլկարերէն եւ այլ օտար լեզուներով գրքի հրատարակութեան, եթէ այդպիսիներ առաջարկուին եւ ընդունուին հրատարակչական յանձնախումբի կողմէ։ Արդէն իրագործուած է «Հացապատում» գիրքի պուլկարերէն թարգմանութիւնը «Հլէպոսթրոյ» անուան տակ՝ թարգմանիչ Յակոբ Օրմանճեան։ Գիրքը տպագրուած է ընտիր թուղթի վրայ, իսկ կողքը գունաւոր է՝ արտատպում հայկական ձեռագիր մանրանկարչութենէ։ Երկրորդ գիրքը, Յովհաննէս Թումանեանի «Սասունցի Դաւիթ» պոէմի պուլկարերէն թարգմանութիւնն է՝ շնորհիւ Պր. Միհրան Պօղոսեանի տարած բծախնդիր աշխատանքին։ Ներքին նկարազարդումը գունաւոր՝ արտատպոյթ Կոչոյեանի գործերէն, իսկ կողքի երեսին Սասունցի Դաւիթի արձանն է Երեւանի մէջ, հակառակ կողմին կանգնած է «Մայր Հայաստան» արձանը՝ Երեւանի մէջ։ Հայկական ազգային վիպերգութեան, այս գործը առաջին անգամ թարգմանաբար կը ներկայացուի հասարակութեան։

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԻ ՓԱՍՏԱԳՐԱԿԱՆ ՖԻԼՄ

Արմէն Թուռ (*) «Հայ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութեանց նախաձեռնութեամբ եւ Արման Արսէնեանի Միացեալ – Նահանգներէն նիւթական օժանդակութեամբ եւ տեղական որոշ հայկական միաւորումներու յատկապէս եկեղեցական վարչութեանց մասնակի Ֆինանսաւորմամբ, ստեղծագործ յանձնակազմ մը սկսած է անցեալ տարուան ամառ ամիսներուն եւ այս տարուան քանի մը ամիսներու ընթացքին նկարահանումներ ընել եւ Ֆիլմը իր աւարտին հասցնել։ Անիկա առաջին դէպքն է, երբ տեղական ուժերով նման պատասխանատու գործի մը ձեռնարկուած է եւ յաջողութեամբ աւարտած։ Հարկ չկայ ընդգծելու թէ՝ որքան շատ աշխատանք, յոգնութիւն եւ բազում գիշերներ անհրաժեշտ եղած են մինչեւ որ ժապաւէնը իր դիմագիծը ստանայ։ Մասնագէտները Ֆիլմի բանգպետուին մէջ լաւագոյնս գիտեն թէ՝ ինչ ահաւոր աշխատանք կը պահանջէ Ֆիլմի մը կերտումը։

Փաստագրական Ֆիլմի բեմադրութեան համեմատ ստեղծագործ յանձնակազմը նկարահանումներ ըրաւ նախ Հիւսիսային Պուլկարիոյ մեծագոյն հայ գաղութներու մէջ՝ Շումէն, Ռուսէ, Սիլիսթրա, Վառնա, Տոպրիչ, իսկ յետոյ Հարաւային Պուլկարիոյ քաղաքներէն՝ Պուրկազ, Փլովտիւ, ու Փազարճըք եւ վերջաւորութեան՝ երկրիս մայրաքաղաք՝ Սոֆիա։ Ձգտումը եղած է ընդգրկել այդ տարբեր քաղաքներու հայկական կեանքը իր անցեալով ու ներկայով, իր եկեղեցիով, հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութեան մասնակի ցուցադրումով։ Նըշուած են նաեւ պուլկարահայ իրականութեան մէջ գործած ու գործող անհատներ մասնակիօրէն։ Ֆիլմի երկարատեւութիւնը հարկաւոր էր ըլլալ ոչ աւելի քան 60 վայրկեան, ուստի նման սահմանափակում մը հնարաւորութիւն չէր տար աւելի հանգամանօրէն ներկայացնել Պուլկարահայ գաղթօճախը։

Սոյն գունաւոր փաստագրական Ֆիլմը ձայնաւորուած է երեք լեզուներով՝ հայերէն, պուլկարերէն ու անգլերէն, համապատասխան երաժշտութեամբ, աշխարհական եւ եկեղեցական։ Ֆիլմին մէջ ներհիւսուած են տեսարժան վայրեր Պուլկարիոյ տարբեր շրջաններէն։ Այս աշխատանքը յղացուած է եւ նախատեսուած ոչ միայն Պուլկարահայութեան համար, այլեւ Սփիւռքի մէջ բոլոր հայ գաղութներուն ուղղուած է ան, որպէսզի պատկերացում մը տանան տեղւոյս հայութեան մասին։

Պուլկարիոյ հայկ. գաղթօճախի փաստագրական Ֆիլմը իրագործած են բեմադրութեան հեղինակ՝ Յակոբ Կիլիկեան, օփէրաթէօր – նկարահանող՝ Ջենոր Փոմաքեան եւ ռէժիսէօր՝ Օնչօ Զէրչիեան եւ պուլկարական տեխնիկական գործի մասնակիցներ։ Շուտով քաղաքիս մէջ Արմէն Թուռ պիտի կազմակերպէ Ֆիլմի առաջին ցուցադրումը լրատուական հաստատութեան ներկայացուցիչներու եւ գիտական շրջանակներու ընտրանիի մը ներկայութեան։ Յուսանք որ բարեյաջող կ'անցնի ցուցադրութիւնը եւ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ այս Ֆիլմը։

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

(*) *ARMEN TOUR*
29, Otets Paisii Str
4000 Plovdiv
Bulgaria

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ մէջ (Պոլիս) Մայիս 18-ին նշուած է Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ 190-րդ տարեդարձը կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով եւ միաժամանակ յարգանքի արտայայտութեան մը առիթ եղած է մաքի, գրչի եւ հանրային ծառայութեան 14 մշակներու որոնց ամէն մէկուն յանձնուած է յուշանուէր մը Պատրիարքին կողմէ։ Այդ 14 մշակներն էին. – Զահրատ, Վարդան Կոմիկեան, Վարդ Շիկահեր, Ռ. Հատտէճեան, Զարեհ Խրախունի, Յակոբ Այվազ, Երուանդ Կոպէլեան, Բարսեղ Թուղլաճեան, Սաթենիկ Նշան, Վահէ Սաաթճեան, Եղուարդ Գովան, Վարուժան Քէօսէեան, Երուանդ Կիւզէլտէվլէթեան եւ Զաքար Վիլտանօղլու։ Նոյն օրը, նաեւ սիրոյ սեղանի ընթացքին նշուած են Գարեգին Պատրիարքի եւ Շահան Արք.ի 70-ամեակները։ Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Եկեղեցւոյ քարտուղար՝ Վաղարշակ Զիլճեան, ապա խօսք առած է Թաղային Խորհուրդի անդամներէն՝ Տոքթոր Արամ Ֆընտըք որ կարդացած է տեղեկագիրը, ուրմէ պարզուած է նաեւ որ Պէյօղլուի Եկեղեցին 12 միլիառի թրքական (600 հազար Ֆրանք) պատրաստ գումար մը ունի անուկը։ Թաղային Խորհուրդի ատենապետը՝ Արփ Հայրապետեան մէկական նուէր ալ յանձնած է Գարեգին եւ Շահան Արքեպիսկոպոսներուն իրենց տարեդարձին առթիւ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Ձեր հայրերը, ձեր որդիները, ձեր մայրերն ու ձեր քոյրերը, անշնչացան, դաւաճան քաղաքակրթութեան մը բեկորները փճացան, հայկական հարուստ մըշակոյթ մը անհետացաւ։ Մի՛ յուսահատիք։ Այդ աւերակներուն վրայ դուք կանգնեցէք նոր հայութիւն, նոր մշակոյթ, նոր կեանք, եւ ֆիւրահազար զոհերու անունները թող դառնան ամրակուռ շաղախ՝ նոր հիմնարկութեան։

Իսկ դո՛ւն, պոռնիկ Եւրոպա, ցաւագա՛ր ծերուկ, դո՛ւն որ, իբրեւ հանդիսատես, հանդուրժեցիր այս բոլորին, տեսար ու անցար, լռեցիր ու մոռցար, դո՛ւն ապիկա՛ր վհուկ, գէթ վեհանձնութիւնը պիտի ունենա՞ս Անիոյ միացման կէտին վրայ կանգնելու վիթխարի յիշատակարան մը՝ ի պատիւ այն ժողովուրդին, որ քաւութեան նոխազն եղաւ քու մեղքերուդ։

Պիտի ուզե՞ս արդեօք կանգնել այդ յիշատակարանը որ խորհրդանշէր խաչելութիւնն ու մահը հայ ժողովուրդին, կոտորածը, առեւանգումը, նաթաղան, սուր, կացին, հրացան, ժանտարմ, խուժան, հոնա, սպայ, գետը իր հազարաւոր զոհերով, անօթութիւնը, մանուկներու խողխողումը, – եւ դեռ ինչե՜ր, որ գիտես անիական բարբարոսութենէն, այս բոլորը համադրուած, հիւսուած իրականութեան բոլոր տարրերով, քարի վրայ մարմնացած իբրեւ կենդանի պատկեր, իբրեւ վաւերական պատմութիւն հայկական մարտիրոսութեան...

Կանգնէ այդ յիշատակարանը Սարա-Պուրնույի հրուանդանին վրայ, դո՛ւն, փոքրոգի հսկայ, եւ թող իբրեւ տապանագիր, թող կարդան բոլոր ազգերը, դարէ դար եւ սերունդէ սերունդ։

– «Այսպէս մեռաւ այն ժողովուրդը, որ Արեւմուտքը կը ներկայացնէր Արեւելքի մէջ, եւ գոր մենք ձգեցինք իր բախտին»...

ՎԱՐԱԶ

Ուրեմն, կը թղթակցէինք, առանց պատասխան ստանալու։

Կցկտուր տեղեկութիւններ կը հասնէին, երբեմն։ Լուրթեան պատճառը կը վերագրուէր իրադեկ եւ փորձ ընկերներու տարագրման կամ ջլատման։ Հազիւ մէկ – երկու հոգի գիտէին ծածկագիրը, անոնք ալ հեռացած կամ հեռացուած էին, Պուլկարիոյ զինուորական իշխանութեան կարգադրութեամբ։

Գէթ այսպէս կը բացատրէին ողբացեալ Արզումանը եւ ուրիշ ընկերներ, երբ հանդիպեցանք զինադադարին։

Անօգուտ անցան զանազան փորձեր, վերահաստատելու համար կապը։

Երկու – երեք անգամ ճամբորդ ունեցանք, որոշ յանձնարարութիւններով։ Գացին, բայց մեր սպասած պատասխանը չեկաւ։

Վերջին պահուն երկու անուղղակի նամակներ, եւ անուն մը, – Վլատիմիր, բարապան Պոլսոյ պուլկարական հիւպատոսարանի։

Նամակագիրը ծանօթ էր ոչ միայն իր ձեռագրով, այլ եւ անձնապէս։

Մոռցայ յիշել թէ այդ միջոցին ես վերջնապէս թաքստոց մտած էի, ընկերներու որոշումով։

Վարդավառի Կիրակին (1915 Յունիս), երբ դուրս եկած էի, խումբ մը նոր ձերբակալութիւններ կատարելով իմ յանձնումս պահանջած էին քանիչորս ժամէն։ Լուսանկարս ալ փնտռած, սակայն չգտնելով, ուրիշ մը յարմարցուցեր եւ բաժներ էին ոստիկաններուն։ (Կարծեմ Թէոդիկի տարեցոյցէն)։

Այդ օրը շարք մը մատուորականներ եւս կալանաւորելով, քշած էին դէպի Գոնիա, աքսորական կարաւաններուն խառնելու եւ ոչնչացնելու համար։ Ասոնց մէկ մասը ողջ մնացին «սէվգիյաթ»էն խուսափելով, իսկ ուրիշներ անհետացան։

Հեռուէն եւ մօտէն ոչ մէկը գիտէր թաքստոցս, բացի երկու ընկերներէ եւ երկու արի աղջիկներէ, որոնք մեր սուրհանդակներն էին (մէկը ողբացեալ Օր. Մառի Բիւրքճեանը, որու մասին պիտի խօսիմ դեռ, միւսը Օր. Աննա Քէօշկէրեան որ Կովկաս գնաց Կ. Խաչի մէջ ծառայելու համար եւ մեռաւ բծաւոր ժանտատենդէ)։

(Շար. 5)

(Շար․ Ա․ էջէն)

ԱԻՄ–ի հերթական 17–րդ համագումարը։ Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են հրապարակախօս Ալմէն Յովհաննիսեան, Հ․Յ․Դ․ Գերագոյն մարմնի անդամ Գագիկ Մկրտչեան, Ռամկավարական և այլ․ հետապօտութիւններու հայկ․ կեդրոնէն՝ Ներսէս Մկրտչեան եւ Ազգային Պետութիւն կուսակցութեան նախագահ Սամուէլ Շահինեան։ Կուսակցութեան գործօրոշման, ծրագիրներուն եւ յառաջիկայ գործունէութեան մասին խօսած է պարագլուխ Պարոյր Հայրիկեան։ ԱԺՄ–ի համագումարէն ետք, ԱԻՄ–ի համագումարին եւս, բացի կուսակցական ներքին հարցերէ, կը քննարկուին Դաշինքի ներքին յարաբերութիւններուն առնչուող խնդիրներ։

⁂

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Ֆութպոլի Հայաստանի Բաժակի աւարտական մրցումին «Արարատ» 1 – 0 յաղթելով «Փիւնիկ»ի, նուաճած է բիւրեղապակեայ բաժակը։ Խաղին միակ կէտը արձանագրած է 6–րդ վայրկեանին Սեդրակ Բաբայեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը։

⁂

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 29–ին 243 պատուիրակներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է «Ազատութիւն» կուսակցութեան հիմնադիր համագումարը։ Հիւրի կարգավիճակով ներկայ եղած են նաեւ ԱԻՄ, ՀՅԴ, ԳԽԱրԲՄ կուսակցութեանց, «Մտաւորական Հայաստան»ի, «Ազնուաբը Հայաստանին»ի, «Հայկական Համագումար»ի ներկայացուցիչները, Ազգային Ժողովի պետական իրաւական հարցերու Յանձնաժողովի նախագահ Եդուարդ Եգորեան։

Հրանտ Բագրատեան, որ համագումարի վերջաւորութեան ընտրուած է վարչութեան նախագահ, ներկայացուցած է կուսակցութեան գաղափարաբանական առանձնայատկութիւնները, զուգահեռաբար վերլուծելով Հայաստանի քաղաքական եւ ընկերա – տնտեսական իրավիճակը։

⁂

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կ՚ՈՂՋՈՒՆԷ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ազգ․ Ժողովրդավար Միութեան նախագահ Վազգէն Մանուկեան չէ բացառած կարգ մը հարցերու մէջ համագործակցութեան կարելիութիւնը նորաստեղծ «Ազատութիւն» կուսակցութեան հետ, որու ղեկավարն է նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան։ Ան աւելցուցած է թէ Բագրատեանի կուսակցութեան որոշ սկզբունքներուն հետ տարակարծիք ըլլալով հանդերձ կ՚ողջունէ անոր ծնունդը քանի որ «Ազատութիւն» կրնայ օգտակար ըլլալ իր հիմնական սկզբունքներով՝ ժողովրդավարական պետութիւն եւ ազատ տնտեսավարութիւն։

Վ․ Մանուկեան այս մասին խօսած է Մայիս 29–ին, Մամուլի Ազգ․ Ակումբին կողմէ «Արմէնփրէս»ի մամուլի սրահին մէջ կազմակերպուած հանդիպումին։

ԱԺՄ–ի պարագլուխը ըսած է նաեւ թէ դէմ է մէկ ժողովուրդ, մէկ կամ երկու կուսակցութիւն կարգախօսին, նշելով թէ կուսակցութեանց բազմազանութիւնը օգտակար երեւոյթ է։ Ինչ կը վերաբերի ՀՀՇ–ին, յայտնած է թէ հարկ է զայն նորացնել, առողջացնել, եւ այդ աւելի դիւրաւ կ՚իրագործուի եթէ ան դադրի իշխող կուսակցութիւն ըլլալէ։ Եզրափակելով Վ․ Մանուկեան ըսած է թէ երկրին պետական կառուցուածքը այնպէս է որ, իշխող համարուող կուսակցութիւնը չունի իշխանութեան լուրջ լծակներ եւ այդ է ՀՀՇ–ի մէջ ծագում առած պառակտումին պատճառը։

⁂

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Մայիս 29–ին վարչապետ Ռոպէր Քոչարեան ընդունած է Մինսկի խումբի Միացեալ – Նահանգներու ներկայացուցիչ Ճոզէֆ Փրեսէլը։ Անոնք քննարկած են ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացի ներկայի վիճակը եւ հեռանկարները, Մինսկի խումբի համանախագահութեան շրջան կատարելիք այցելութեան նախօրեակին։ Հանդիպման ներկայ եղած է նաեւ Միացեալ – Նահանգներու դեսպան՝ Փիթըր Թոմսըն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սեպուհ Չիքճեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Ազնիւ Գէորգեան 500 փրանք կը նուիրէ «Հայաստան» հիմնադրամին (տանալ՝ «Յառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը, Յունիս 7, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին, Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9[e]
M° Cadet

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները․ նիւթ՝ «Հայաստանը բատ ձեզի»։ Առաջնութիւն չահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները։

Անձրեւի պարագային, սրահ մը ապահովուած է։

le CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
organisent
avec la participation de
l'INSTITUT
EUROMEDITERRANEEN
POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 —
Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens
du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises
Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques
de Marseille

• Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer,
Professeur Gérard Dédéyan,
Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

•
Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

•
Partie artistique

•
Cocktail

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ․ – Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան կը նուիրեն 500 Ֆր․ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 21–րդ տարեդարձի ձեռնարկին առթիւ։

le Centre Culturel SAINT MESROB

vous invite

à UNE

CONFERENCE

du

Rév. P. Charles RENOUX

sur le thème :

LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME

(Vente du livre et signature)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris V[e]
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ․ – Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 500 Ֆր․ Կարօ Յովսէփեանի պարգեւատրման առթիւ Կրթական Նախարարութեան կողմէ։

⁂

ՎԷՆՍԷՆ․ – Տիկին Սաթենիկ Սողոմոնեան 400 Ֆր․։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 8–ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) – Ժամը 13–ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ)։

2) – Ժամը 15–ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ)։

3) – Ժամը 17–ին երյթ կ՚ունենայ պարախումբը։

